

GULIELMI
BALLONII

OPERA OMNIA MEDICA.

In quatuor Tomos divisa.

TOMUS QUARTUS.

GUILIELMI

BALLONI

OPERA OMNIA MEDICA.

In quatuor Tomis distinctis.

TOMUS QUARTUS.

GULIELMI
BALLONII

MEDICI PARISIENSIS
CELEBERRIMI,

OPERA OMNIA

In quatuor Tomos divisa,

STUDIO ET OPERA

M. JACOBI THEVART,

Medici Parisiensis, digesta, denuo in lucem edita:

CUM PRÆFATIONE

THEODORI TRONCHIN,

In Academia Genevensi Medicinæ Professoris.

TOMUS QUARTUS.

GENEVÆ,
Apud FRATRES DE TOURNES.

M. DCC. LXII.

GUILLEMI

BALLONI

MEDICI PARISIENSIS
CELEBRIS

OPERA OMNIA

M. JACOBI THEOPHILII

THEODORI TRONCHINI

TOMI QUARTI

GENEVE

Apud FRATRES DE Tournes

GULIELMI
BALLONII,
MEDICI PARISIENSIS
CELEBERRIMI,
DE VIRGINUM
ET MULIERUM MORBIS
LIBER.

In quo multa ad mentem Hippocratis explicantur, quæ & ad cognoscendum & ad medendum pertinebunt.

STUDIO, CURA ET DILIGENTIA

M. JACOBI THEVART

D. Medici Parisiensis; in lucem iterum editus

& scholiis aliquot locupletatus.

Prodit tertio emendatissimus, & Græcarum dictionum passim occurrentium interpretationibus insigniter auctus.

A P P R O B A T I O.

NOs subfignati Decanus & Doctores Medici in saluberrima Facultate Parisiensi omnibus notum facimus, nos vidisse, & legisse accurate ac diligenter varia opuscula **GULIELMI BALLONII** Doctoris Medici Parisiensis, nimirum *De morbis Mulierum & Virginum: De Arthritide, Calculo & Urinarum hypostasi: De Rheumatismo, & Pleuritide dorsali*, in quibus nihil quicquam Hippocratis aut Galeni doctrinæ contrarium aut repugnansprehendimus, immo vero dignam, quæ a Medicinæ studiosis excolatur, eruditionem contineri animadvertimus; ac proinde typis mandanda illa & Medicorum manibus assidue evolvenda esse censuimus. Die octava Julii 1643.

M. de la VIGNE Decanus
Facult. Med. Paris.

JOANNES DE BOURGES D. M. P.
M. GUIDO PATIN Scholarum Cenfor.

NOBILISSIMO CLARISSIMOQUE VIRO
 DOMINO CLAUDIO
 SEGUYNNO,
 PARIISIENSI MEDICO,

*Professori Regio, Reginae Archiatro, & in utroque Regis
 Confistorio Secretiori Consiliario,*

JACOBUS THEVART,
 Doctor Medicus Parisiensis,

S. P. D.

UI prorsus cæcam esse fortunam pronuntiavit, quæ suas opes ad indignos semper conferat, nec umquam iudicio quemquam mortalium eligat, is longe a vero mihi videtur aberrasse. Satis illa se prudentem exhibuit, & oculatam, quum te, Nobilissime Seguyne, ad eum evexit Iatricæ dignitatis apicem, quem plerique sane ab ipsa fortuna in donum accipere, tu in præmium obtinuisti. Quis enim non debetur ei honos?

quæ non dignitas Illustri Viro, qui præclaris majorum suorum (Nobilissimi præsertim Archiatri Petri Seguynti Medicorum Parisiensium Antiquioris, necnon Reginarum Professorum Decani) insistsens vestigiis, quam habet a natura ingenii εὐφυΐαν ita semper excoluit, ut bonarum omnium artium, nedum medicæ quam honorifice juxta ac feliciter profuerit, evaserit peritissimus? qui eo nomine inter Professores Regios adscitus, reconditiora quæque medicinæ arcana, quoties illi per graviores curas licet, ex suggestu Regio aperit & enucleat mira sermonis ubertate, & elegantia, idque frequentissimo φιλατρῶν concursu, & applausu? qui denique raram illam, quam suo sibi labore ac exercitatione ferme assidua comparavit, πολυμαθειαν, tam insigni probitate tantaque morum suavitate condidit ac temperat, ut utra in eo alteri præcellat doctrina an virtus, φιλοπονία an comitas, non facile sit dijudicare.

His nominibus tam præclaris, Spectatissime Seguyne, omnium qui te norunt animos tibi conciliasti. His Regina ipsi gratus adeo acceptusque fuisti, ut non alteri Augustissimæ valetudinis suæ curam commissam voluerit, teque unum eminenti illa Primarii sui Medici dignitate honestaverit. Omnia hæc ac singula, quibus circumfulges ornamenta, dum ipse tacitus apud me perpendo, non majus accedere posse putavi huicce de Virginum & Mulierum morbis libro, ejusque Auctori Ballonio decus, quam si is in lucem sub tuis felicibus auspiciis emittatur, nec diffido, quæ tua est humanitas, ac singularis erga me benevolentia, quin sis hoc meum consilium boni consulturus; præsertim quum eo in opere multa liceat observare ad Regina ipsius Christianissimæ, adeoque & totius Imperii Gallici incolumitatem pertinentia, quippe pretioso illo capite ~~νολλών ἄλλων ἀνταζία~~ salutem ac felicitatem publicam contineri palam omnes profitentur & prædicant. Et revera ex quo generosa hæc Heroïna regni gubernacula moderatur quantam hujus Imperii hostes cladem acceperint, fidem faciunt ducenta & amplius ea vexilla quæ peristromatis longe illustriora majoris hujus urbis templi fornices exornant; Regnicola vero quantis aucti augendique sint commodis ac beneficiis, jam sentiunt magnatum non pauci quos ipsa beneficentissima Princeps a vinculis aut longinquis e Provinciis evocatos pristinæ libertati dignitatique restituit, sentient &, Deo juvante, propediem universi, quorum ipsa votis annuens alma pacis jacit fundamenta missis jam qui de ejus conditionibus statuunt viris probitate æque ac peritia Nobilitateque insignibus. Faxit Deus Optimus Maximus ut hæc tam præclaris capta auspiciis optatum ac felicem exitum consequatur, Regnamque tot heroicis inclytam virtutibus, ac de Regno, ac bonis omnibus tam profuse meritam diutissime nobis, totique orbi Christiano per te, dignissime Archiater, servet incolumem. Vale. Lutetiæ Parisiorum IV. Calendis Augusti Anno Domini M. DC. XLIII.

GULIELMUS BALLONIUS,

DOCTOR MEDICUS PARIENSIS,

AD LECTOREM.

E mirum sit si hoc in opere varium scribendi genus secuti fuerimus: alias elatum, alias humile, medium temperatumque alias, uno circumscripto minime contenti. Res a nobis suscepta hujus varietatis occasio fuit. Nam quum sæpe scriptoris, sæpe interpretis, aut in dirimenda auctorum controversia honorarii arbitri partes teneamus, verborum eundem alveum sequi non fuit satis: immo nec potis fuit, præsertim nobis parum limatis & disertis. Quod si etiam suavitatis leporisque Attici non-nihil attigissemus, hoc vix scripta hæc nostra condire ac temperare potuissemus: ac præsertim quum orationis cursus sæpe sistatur & intercipiatur, additione, detractio, ac obscurarum dictionum explicatione. Quod si eundem sensum teneremus, venustate fortassis aliqua orationem paullo asperiores rusticitatisque pleniorum ornaremus ac leniremus. Maxime vero in salebras istas adduxit Græca veterum oratio quæ latina faciunda fuit ac nostro accommodanda instituto: in qua auctorum serviendum fuit sententiæ, & linguæ proprietati. At omnes docti norunt quam sit arduum, ut quæ in aliena peregrinaque lingua bene eleganterque dicta sunt, eundem decorem conservent in alienam linguam translata. Immo D. Hieronymus sæpe Tullium in græcis latinis faciendis luisse tantum scribit, Atticumque leporem & gravitatem tersa sua, rotunda, ac concinna oratione vix assecutum fuisse, quod illi necessario aliorum sententiæ esset serviendum. Sic flumen illud aureum ac æquabile hominis oratorum principis, felicitate illo sæculo nati in quo Romanæ linguæ opes, ornamenta

ac divitiæ explicarentur, ac apertis fontibus emanarent, nonnullis scabris ac turbulentis obicibus est retardatum. Tunc enim, nisi auctorum verba juxta ac res immutare consilium est, non ut solet libere fluit oratio, nec locos amœnos tam sequitur, quam si pronum alveum dulcesque voluptates deligeret: contra in angustias aliquot cogenda est oratio. Ut vitio nobis verti non debeat, si promiscuum dicendi genus sequamur nos qui nulla parte conferri debemus cum illo oratorum lumine: cui tamen sæpe cursus orationis fuit moderandus ac intercipiendus. Quod de affectato paullum scribendi genere queri quis possit, habet forte quod redarguat objiciatque: sed nos data sæpe opera ac de instituto in id vitii incidimus (si vitii nomen hic meretur) ut orationis nostræ humilitas grandioribus verbis elevaretur. Quamquam scio id vitio non carere, & plerosque in illud præcipientes labi qui curiosam affectationem consectantur, ut antiquitatem priscumque aliquid oratio retinere videatur. Sed in affectatione ista non latet prisca gravitas ac majestas. Præterea minus in amœnorum temperatorumque verborum delectu laboravimus, quod rem, non verba consectemur. Non enim oratores sed Medici sumus, si modo Medici, quos tam sedula de verbis cura non debet remorari. Vale.

IN LIBRUM DE MORBIS
 VIRGINUM ET MULIERUM
 AD MENTEM HIPPOCRATIS
 CONSCRIPTUM ADMONITIO,
 AUCTORE
 GULIELMO BALLONIO

Doctore Medico Parisiensi.

UI erecto animo res magnas inquirunt, nec earum sedula investigatione defatigantur, magnam in primis laudem ac commendationem demerentur: idque cum alias, tum quod nulla eos difficultas terruerit, nec quum feliciter cœpissent, ab instituto cursu exigua perficiendi spes revocarit. Turpis esset omnium iudicio ea defatigatio, quum ea præsertim quæ tam graviter quæruntur, præstantissima sint, ac omnem omnium admirationem excitent atque aucupentur. Est enim in re magno immensoque labore undique conquistata quid excellens ac eximium quod nos levet ac recreet, quodque possit veluti nos titillans jucunditate quadam sensus allicere, & omnes ea de re susceptas molestias lenire ac temperare. Ita nimirum sive artes mechanicas lustrare velis, sive eas quæ diviniore quadam origine sese ostentantes ad humanitatem pertinent & politiores sunt, sive in vilibus hominum sive in nobilioribus operibus, ac muniis, denique quocumque animum cogitationemque converteris, incredibile est ea voluptas qua perfunduntur homines, incredibile desiderium quo tenentur, quum vel fessi vel jam labore vigiliisque fracti portum tandem consequantur in quo resistant atque conquies-

quiescant. Ecquis tam socors & ab humanitate alienus, quem quum laboris pigeat ob mollitiem, vigiliarum ob corporis gravitatem, conatus ob animi ignaviam, quæ omnem adeundi potestatem præripiat, ausit tamen nimium nimiumque sibi ac rebus suis diffidens alienæ modum statuere industriæ? inertissimum decet hominem cui stomachum facit delicatissimus is fructus, qui longe lateque fusus ex laboribus emanavit. Suavissimæ enim sunt illæ epulæ quas labor industriæ stimulus compararit, iis quippe defessus animus quasi satiatus saturatusque alacrior ac vegetior ad res magnas aggrediendas existit. Etsi enim omnes experiuntur ita comparatam esse hominum naturam ut tamen bene meditati ad aliquid aggrediendum accedamus, tamen in ipso cursu ante cogitationes nostræ obruantur quam portum aliquem conspiciant: nulla tamen rerum desperatione territi omnia abjicere debemus: quin potius erigamus nos minusque metuamus adversos rerum exitus quam speremus secundos, alioqui omnia pessum irent, nec ulla continuata esset rerum series; immo ignaviam exciperet socordia, socordiam rerum omnium contemptio, hanc autem earum confusio & ruina. Nec quicquam eximium esset cujus inventione atque adeptione homines, quorum bruta non est natura, sed exquisitoris cujusdam sensus, animantibus ipsis ratione privatis antecellant, quibus tamen sua est ars vernacula, sua industria, motus ac impetus naturalis, ut sæpe egregios hominum conatus, arte ingeniove fretos ac roboratos, sua inerte industria superare videantur. Quod eo in hominibus ipsis turpius existeret, quibus a diis immortalibus tributa concessaque vis est animi, qua nil præstabilius, nil antiquius cogitari potest. Nam etsi primo quasi occursum benignior naturæ favor in brutis animantibus videtur elucere: tamen hac una vi eximia, qua illustrantur homines, omnes eas dotes quas brutis illa largita est, facile superant atque vincunt. Ut in acerbissimam omnium calumniam incurrere debere videantur, qui excellentem præstantemque illam vim, qua Deos proxime referunt, sinunt hebecere & debilitari: igniculos illos quos natura nobis insevit, objecto quasi rerum humanarum cæno, obrui ac præfocari; qui si adolescant, incredibilis

dibilis ardor ad res præclaras ac commendatione dignas existit. Is enim nobis iustitiam ad unguem tenere dicitur, qui quas forte a natura dotes obtinuit, eas auget, illustrat ac exercet: ne delicati inertisque hominis instar sui muneris oblitus in summa rerum ignoracione ac inanitate versari videatur. Eos autem brutis animantibus, quibus nulla rationis significatio inest, multo inferiores esse nemo non iudicat, qui ad Epicureorum cœtum sese aggregantes satis secum actum putant si modo vivant nulla rerum meliorum spe affecti, nulla expectacione deliniti: quorum vox, oratio atque actio pecudum mihi esse videbitur, quum voluptati, cuius nonnulla tantum debet esse fruitio ac usus, lascivientique libidini totos se dedant, atque ita impetu belluino ferantur, ut non turpitudinis ulla, non infelix eorum qui ita voluptuantur eventus & calamitas ab incepto retardarit. At eis in mentem venire debebat non temere usum rationis præstituto tempore homini concessum fuisse ac tributum, nisi post egregios conatus perpetuæ felicitatis spes eum maneret. Quod & Natura occulte quidem significavit, quæ visa sit ipsis brutis magis favisse, sed tamen nuditatem hominis felicissimo munere redemerit, & omnium bonorum tamquam apice compensarit. Quod quum plerique male feriati homines non intelligerent, satis suo muneri superque factum putarunt, si vim a natura tributam, cujuscumque modi illa esset, exercerent. Et quum parum apti ad rem aliquam essent, vel animo saltem effingerent, immo dotibus aut corporis aut animi ab iis se superari cognoscerent quos in parvis habebant, animum despondentes in turpi otio delitere, quam honesto negotio conquiescere maluerunt. Quæ in primis desistenda est in hominibus calamitas, qui ita abjecto animo nullaque sui ratione habita, quas natura impertiverat, dotes non coluerunt. Si eos saltem humana aliqua ratio adduxisset potius quam ferina & inanis cogitacio ab eo munere abduxisset, non ita illi eorumque nomen conculcatum traductumque fuisset, ut jam homines officium suum deserere, & quicquid humani est a se procul pellere videantur. Omitto alios qui licet figuram hominis nomenque præ se ferant, homunciones tamen sunt, & quum rebus ludicris operam dant,

falsa cæcæque opinione ducti operæ aliquod pretium facturos sese arbitrantur : quos tam inani fucō deludi ita puerile est, ac eos hominis nomen arrogare : quod quum sanctum augustumque sit, in eos quadrare tantum videri debet, quæ sunt hominis præclare exercent, virtutis amore ducuntur, quarum laudum gloriam adamant, quibus artibus illæ comparantur, in iis sese exercent, minimas a natura datas, eas augment, amplificant. Magnum est & in primis laude dignum eo usque nostram procedere industriam, ut ea labore nostro consequamur quorum memoria una cum sapientate non evanescat. Sic enim foris domique sapere, est & locuples argumentum nos ineuntis ætatis primam commendationem a virtute duxisse : nec corporis contagione obrutum animum, prima sua munia perbelle defuncturum. Quod quum plerique ex iis qui sapientiæ studium amplexati sunt reformidarent, & mole corporis, tamquam gravi pondere, animum deprimi pessundarique cognoscerent, eum a corpore sevocari separarique posse subtilius comminiscuntur. Quod commentum magnas ad sapientiæ studia excolenda tractandaque opportunitates attulit, quod oppido pauci relictis domesticis negotiis & commodis, opumque facultate seposita philosophandi studio sese penitus abdidissent. Tantum potuit præterea ut præ studio rerum præclararum nil ducerent optimum, quicquid forte contingeret abjicerent, immo animum, nexu indissolubili cum corpore conjunctum, ab hoc tamen separarent. Et quum plerique ab otio & musis aversi essent, postquam semel degustarunt, rerum omnium jacturam pati maluerunt quam tantisper ab instituto semel cursu deflectere. Alii quum & opibus & honoribus florent, umbratiles illas animorum contentiones & palæstras, deserto & honorum & ambitionis theatro, non modo non amarunt, sed, & quoad fieri potuit, poposcerunt. Quod in primis admirandum est tamquam summum aliquod bonum, quum tantum possit apud homines ut primo solum obtutu & objectu animos a se averfos alliciens, jucundoque sensu demulcens, in nos tacito quodam impetu influat, & omnes omnium rerum acerbitates temperet ac demulceat. Quo fit ut eis infelix aliquod sidus illuxisse & inauspicatum

aliquid

aliquid spirasse judicetur, quos non aliquando ejusmodi blanditiæ pepulerint, ac divinæ illæ illecebræ incitarint. Exadversum vero eorum melior limatiorque natura videri debet, qui ad meliorem frugem sese recipere in animo habentes, ludicra multa averfantes ab inani studio ad aliquod otium florens ac eximium animum suum traduxerunt. Alioqui nulla unquam esset rerum infelicitum & molestiarum intercapedo, & omnibus sus deque habitis, in rerum omni ubertate, summa paupertate ac penuria laboraretur. Quod eo dictum velim ut nemo credat satis esse homini vivere: magnum id quidem: sed quod natura statuit discrimen inter animantia, ut alia ratione careant, alia vero eadem instruantur, illud tenendum, ne si vel tantillum nostro muneri desimus, animantes brutæ de nobis tamquam victrices triumphent. Venti enim obedire, emeritis stipendiis voluptati servire, de virtutis statione discedere, otio abuti, nostram finire languere industriam, nullo artium disciplinarumve studio tangi quæ omnem feritatem depulerunt, & silvestres homines ad jus descendere coegerunt, vivere denique ut edamus, quid aliud quam se ad Epicureorum auctoritatem aggregare, quæ coelestem omnem vim sustulit ac negavit? Quocirca si animus noster se ipse colligens futurum quoddam sæculo auguratur, &c, quasi a corpore exsolvatur, cogitationum perpetua agitatione multa præsentit quæ nos ad spem aliquam erigant: inhumanum foret sui ita omnem rationem abjicere ut tamquam nil præfagientes in perpetuis ignorantiae tenebris, quod mortis instar est turpissimæ, delitescamus. Nulla sic animi nostri esset libertas, nullum solamen ad omnem desperationem in consilium nostrum adhibere potius oporteret, quam ulla spe futuræ requietis oblectari. Neque hic, tametsi in disciplinarum laudibus longe excurrat oratio, tanti literas aut sapientiæ studium facio, ut sine his vitam nostram mortis imaginem (quod plerisque placet) existimem: sed quum ex hominum genere alios aliter natos videam, hos ad artes aptos, alios ineptos, prout varia cujusque ingenii vis ac ratio, operæ magnum pretium factum iri opinor, si omnes pro sua quisque virili & naturæ impetu, in suæ industriæ curriculo elaborent. Alios natura molles,

minutos, effeminatosque effinxit quibus inest mira indoles; & ad artes suscipiendas ingenitus ardor; alios succulentos, quadratos, quibus ad vilia munia potius concessa tributaque videtur aptitudo. Quorum enim felicitati ingenii natura prospexit, in iis corporis contentionem firmitatemque neglexit. Qui ad mechanicas artes natura instructi ac comparati videntur, perbelle suo officio fungentur, si naturam ducem sequentes vim ingenii eo conferant, ut in ea arte quam tractant primas si fieri possit teneant aut saltem secundas: ne si industriam paullum refrigerescere sinant, nec suis æqualibus palmam decidi gravate ferant, inertes ac sine luce in fordibus versentur. Quibus vero divino veluti favore indultum est, ut ad humaniores politioresque litteras, aut sapientiæ studium nascerentur, illos natales, quum primum ætas adoleverit, proxime sequi debet proba educatio, ardor ac studium pertinax, ut admirabilis quædam ad earum incrementum progressio existat: ne si paullum ardor ille deseruerit, divino illo munere privemur, quod excellentia ac dignitate omnia ea quæ rerum universitas suo ambitu complexuque cingit, vincere cernitur atque superare. Ac miserimum foret eam quæ in parato est acquirendarum tantarum opum occasionem sinere elabi: quam urgere & ad suam conferre utilitatem æque gloriosum, ac oblatam negligere nefastum. Ego ne quam infamiæ notam nostra oratio male feriat hominibus inussit, eadem in nostrum caput redundet, quantum nobis natura largita est ingenium, id censuimus excolendum. Nec errore enim vacaret eorum philosophorum exemplum imitari, qui quum in vita plurimum peccent, de virtute tamen egregia ac præclara tradant, ut nulla re oratio vitæ consonet. In quod vitium ne præcipientes laberemur, ad id consilium & rationem direximus, ut iis dotibus incrementum daremus, quas primum a natura expressissemus. Et hercule frustra Natura in nos liberalitatem suam contulisset, nisi id quantum animique est quod nobis infitum rude & impolitum, tersum reddere, limare, ac perficere conaremur. Quæ omnia eo consilio dicta non sunt, ut de nobis aliquid efferamus, illa enim quæcumque injici mentio potest, omnis inutilis & inanis existit: sed ut aliquid

aliquid instituto nostro accommodaremus, licuit præfationis occasionem a capite arcescere, quod fortassis nonnullis usui foret. Aggredimur opus multarum vigiliarum, cujus & nomen & utilitas supprimetur. Nomen, quoniam prima quæ se offert inscriptione apparebit: Utilitas vero, ne laus in ore proprio sordescat: illa enim peculiare quippiam hæbet, quum talis esse soleat, qualis animus est eorum qui ex re quapiam eam utilitatem colligere & venari debent. Nil enim unquam est tam male tersum, tam illepidum ex quo non possit aliqua capi utilitas, si non is male affectus sit qui eo operam suam confert. Quemadmodum rerum ipso eventu testatum est nil esse tam elegans ingenio & arte excultum, nil tam limatum & politum, quod non inutile iis videri possit, qui eo nati sunt animo ut omnia illis stomachum faciant: quod genus plerique esse solent a quibus jam aliquid expectamus, ut tanto æquius illorum vigiliæ a nobis judicentur, quanto iniquius aliorum labores scriptaque observare & arrodere solent. Humanum est peccare: inhumanum vero non æqui consulere, immo traducere quæ alii magno labore compararint. Emendent, liment, errorem detegant, sed interea evigilatis & scriptis fruantur.

A D

CLARISSIMUM THEVARTIUM

D. M. Parisiensem,

Excudi curantem librum typis
 Doctissimi BALLONII avunculi,
De Virginum & Mulierum morbis,

EPIGRAMMA.

Dignius aeterno quid nomine fecerit ille
 BALLONIUS Medici gloria prima chori;
 Virgineos curat dum morbos, dum studet Orbi
 Effæto, aut scriptis sæcula longa replet?
 Majus quid præstat Clarus Thevartius Orbi,
 Virginibus, scriptis, artificique favens.

JOANNES BERAULT
 D. M. Parisiensis.

Aliud

Difficiles morbos facili BALLONIUS arte
 Pellit, & a sexu funus utroque fugat.
 Mandari tenebris non debent scripta: quod auctor
 Præstat, & id pariter nobile præstat opus.

M. CLAUDIUS LIENARD
 D. M. Parisiensis.

IN COMMENDATIONEM LIBRI
DE VIRGINUM ET MULIERUM MORBIS
M. GULIEL. DE BAILLOU,
CLARISSIMI MEDICI PARIISIENSIS,
olim Decani, & Antiquioris Scholæ Magistri,

EPIGRAMMA.

Qui scribenda facit, scribitve legenda, meretur
Laudem, quam nusquam fama latere sinit.
Scripsit digna legi, vir prudens arte medendi,
Aureolos fuerant quæ meritura typos;
Sed dum femineo fugientem corpore vitam
Sistit; id egregium est nobilis artis opus.
Gloria perpetuum est illi mansura per ævum,
Gloria sed tanto digna labore redit.
Præmia si laudum phœbea quæris ab arte,
Hæc tibi Balloni splendida scripta dabunt.

IN COMMENDATIONEM EJUSDEM OPERIS,

In quo pallidi Virginum coloris curatio doctè & luculenter
explicatur.

Apostrophe in formam *Ἀπαρομιμῆς*.

Mors fugito truculenta licet, sed pallida; quare?
Pharmaca sunt isthic quæ tibi bella parant.

ALIUD EPIGRAMMA.

Quid non cæcus amor mortalia pectora coget,
 Si summum in superos jus habet ille Deos?
 Mœnia dum teneræ ferit arcu corda puellæ,
 Succumbit telis præpetis ipsa Dei.
 Illico pallentes inducit vulnere morbos,
 Atque animum regia de statione rapit.
 Si legis Auctoris præclara volumina nostri,
 Invenies istis queis medeare malis.
 Nonne Machaonios superant medicamina succos,
 Sanant quæ sævus vulnere fecit Amor?

JACOBUS THEVART D. M. P.

PRÆSTANTISSIMO VIRO
 D. JOANNI BERNARDO ILLMER
 TRANSYLVANO, M. D.

Cæsareæ Legationis in Moscoviam Medico olim
 Ordinario.

ANTONIUS M. ZANINI VERONENSIS M. D.
benè agere & valere.

N votis erat, Johannes Bernarde præstantissime, repetito litterarum commercio, te veluti præsentem alloqui; Teque post longinquas exantlatas peregrinationes, post multas Urbes, & homines vilos, & barbaras consulatas Nationes; Teque per Scythicas nives, & glaciale Oceanum prætervectum, tandem veluti in meum sinum recipere, & ulnis totum circumdare. O portentum infomniis simillimum, ò beatissima oberantis phantasiæ ludibria! tanquam novo factò principio adhuc totus hæres in medullis, adhuc veluti contubernalis sumus, & mutuis necessitudinis officiis inter nos certamus, & immensam locorum distantiam ementitis colloquiis pensamus. Fortunæ reduci votivas tabulas suspendo, immortaliter gaudeo, de tuo adventu diesque noctesque sollicitus. Repululat in animo veteris sodalitiî teneritudo, & mollities. Quam suave est pubescentis ætatis tyrocinia in memoriam revocare! quæ animo nostro lenocinia magis delenifica occurrunt, quam incipientium studiorum amœnitates recolligere, & retroacti temporis labores reminisci! O Superi, quæ beator interioris mentis speculatio est! Dum Romæ, quàm lubens commemoro! arcana fatorum vi, initis amicitia primordiis, *jucundum cum ætas florida ver ageret*, in eodem conclavi convictores degebamus, parium studiorum participes, vetuli, notique columbi, fraternis animis, ad omnia pene gemelli, annuentes pariter, & pariter negantes, *ὀμόχροοι*, concolores, invidiosum par, in oculis omnium eramus: profestis diebus toti in Medicis immergebamur, severioribus Musis sacra operantes. Quàm crebræ festis diebus ad D. Athanasii ædes profectiones! sub Græcis, & operosis magistris, & tantum non plagosis orbiliis, devoratis Grammaticorum tædiis & enavigatis scopulosis cautibus, in gravissimorum Auctorum

rum studiis detinebamur, & paulatim, & occultè rore illo imbuti, sensim, & sensim proficiebamus, & usque ad felicitatis invidiam Hellada spirabamus. Hesiodi Ἐργά, & ἡμέραι (a) pro penso quotidiano erant. Aristophanis Nebulæ nos totos detinebant. Heliodori Æthiopica in delitiis erant. Philoctetes Sophoclis quam divinus erat! Prometheus Æschyli in rupe religatus, Δαρμίνου, horrori erat & voluptati. Atri Lycophronis Ἀλέξανδρα (b), & tenebræ in majestate erant. Accedebamus ad Mæonidem pavidum, illam immortalem naturam reveriti, cujus magnitudinem non nisi magni capiunt nec plenè etiam ipsi. Alciphronis Epistola atticissimo melle delibuta omnem animi amaritudinem abstergebant. Multiplices & secundæ mensæ pro ludicro erant, & promulsæ. Exacto triennio Romanam extemplo deserimus, societatem abruptimur, uterque ad invicem æternum valedicimus, in diversa cogitamus. Tu per Transylvanos, Noricos, Batavos, Windelicos, Westphalos perpetuo evagaris, Ego ad patrios lares reversus, sed brevissimè, trahentibus astris, Venetias, deinde ultra maria accersitus, Supremo nutu adhuc rudibus annis generalis Illyricorum Sospitatoris titulo condecoratus, diuturno tempore immoratus, publicè merui. Sed heu heu universa tanquam fumus & umbra præterierunt. *Omnia miscet omnipotens atas.* Anni nostri, sicut aranea: truditur dies die, novæque pergunt interire Lunæ. χρόνος ἀφθογγος (c) ex Sophocle. O infelix mortalium genus, ut nihil fumus, sed umbris similes. ὡ θνητῶν Ἀνδρῶν ταλαίπωρον γένος, ὡς ἔδεν ἐσμὲν, πλὴν σικαίης ἐοικότες. Hac Sparta gloriosè apud Dalmatas impleta, Venetias regredior, urgentibus fati, ibique trabalibus clavis affixus sum; πολλὰς ex Luciano τριακάδας καὶ πολλὰς ἰλυμπίαδας ἀναπλήσας (d), Hygeæ, Panaceæ & Æsculapio noctu, & interdiu sacrificans, nec ἀδοξος, nec ἀκερδής (e). Sed amoto ludo, & nucibus relictis seria quaeramus. Sic est, amicissime Illmer, plus oculis meis amabilis; O si casus & fortuna nos iterum vel ad tempus brevissimum associarent, quot Aris foteria, & anathemata! Te absentem video, & audio ἴναρ, & ὕπαρ (f), vigilans, & sopore consepultus, notas video audire & reddere voces, & dexteram dexteræ conjungere. Assiem para, & fabellam accipe. Concupia nocte, dum altum dormirem Idolis per amicam quietem undequaque volitantibus, Johannes Bernarde, animo obversabaris, in Hippocrate toti eramus, Hippocraticos nodos Tulliano fame permiscentes, amicè digladiantes, interdum rixosi, & ἀσπονδοί (g), ut ferè contingit in φιλογενία (h). Insomnia insomniis, larvis larvæ superveniunt; tortuosæ imagines miseram mentem distorquebant. Hic mihi attento animo, amicissime Illmer, opus est. Lucianus φιλοψευδής (i) æneum Hippocratis simulacrum comminiscitur, indignan-

(a) Opera & Dies.

(b) Alexandra sive Cassandra.

(c) Tempus sine voce, sine loquela.

(d) Multos ex Luciano menses & annos implens.

(e) Ingloriosus, nec inlucrosus.

(f) Per somnium & per vigiliam.

(g) Irreconciliabiles.

(h) Amor victoriæ.

(i) Arians mendacium.

dignantis, calcitrantis, per cubiculum, extincta lucerna, tota nocte perambulantis, affabrè, & fuco illitis deliramentis, ut sunt *temporaria Gracorum ingenia*. Similis hallucinatio à Phantasmate Menandri non multum abludebat. Apprehenso Phantasmate curiosè sensibus impresso liberari non poteram, ut eram ab ejus lectione recentissimus. Apparebat mihi in somnis sonorè stertenti Divinus Senex metallicè fabrefactus χαλκῆς (k), cubitali magnitudine, caput pileo obvelatus, ritu gabino præcinctus ut graphicè depingitur ab illo lepidissimo fabulatore. Περίαν τὴν οἰκίαν ἐν κύκλῳ, ψαρῶν, καὶ τὰς πυξίδας ἀνατρέπων, καὶ τὰ φάρμακα συγχίαν, καὶ πλεῖθ θήρα παρατρέπων, ἔσον πυχναῖος τὸ μέγεθος, totam domum in orbem ambiens, pedibus terram percuciens, pharmaca commiscens, indignabundus ἀγανακτῶν (l), & despumans. Conceptæ iracundiæ causas rimatus, quamvis sopore consopultus, quærebam, immò divinabam. Conjecturæ Luciani improbables, & nullo fundamento videbantur, & animo meo non satisfaciebant. Nonne, mihi regerebam, Viri sapientissimi sunt ἀνδρόγῆται, καὶ ἄχολοι, inirascibiles, & sine felle? Summa luce experrectus nondum caligine absterfis oculis, totus eram in Hippocratici spectri illusione, cum ecce Tabellarius ocreatus, oculis cæruleis, facie prærubra, hirsutus superciliis horridior, ex nimio cursu suspitiosus, incessanter fores percutit, & prægrandes codicillos affert tua manu exaratos. Avidè devoro, quidquid atramento impresseras, nihil non jucundè, omnia festivè, omnia graviter, omnia amicè. Statim oculos injicio in calcem epistolæ, soles enim propè finem quidpiam Hippocraticum mihi examinandum afferre, tamquam apophoretum, pro more flagitas, & exposcis ut liberem ab infamia, & impossura Hippocratem inusta à Galeno, cui tota posteritas subscribit, scientiam pulsuum ipsum neglexisse, vel omninò ignorasse; Hippocrati irato sacrificium faciendum, Hippocraticos Manes ἀπολογημένους (m) placandos; plus nocituram humano generi iram Hippocratis, quam toti Græciæ indignationem Achillis. Tunc seriò intelligo solutum infomnium nocturnum, meditabundus, mentum sinistra suffulciens. Paucissimorum verborum periocham pro Œdipo fuisse. Quam sunt divini ex Synesio obdormientium animi! O Deorum delubra, ô Æther, ô Immortalitas, ô Anima futurorum prædivinatrix! Quæ dormiens somniaveram, vigilans insperato reperio. Ad opus me accingo, memoriam medullitis exhaurio, & censuræ tuæ subijcio; tua enim epistola, præstantissime Illmer, me ruri oppressit, quo recesseram animi recreandi & lubricæ valetudinis recuperandæ gratia. Boni consule quidquid chartis illevero, nullis adjunctis præfidiis. Temerè, confusum, inordinate simulacra objectorum latent, quæ imperante anima erumpunt, tanquam scintillæ ignis ex silice excussæ. Tectam, fartam tot sæculorum famam immortalis Senis tueamur. Sed jam in arenam descendo. Huc adeste Myrmillones, Samnites, Retiarii; collatis signis in arma prorumpamus. Res est miraculo similis tot loca de

C 2

pulsif

(k) Æneus.

(l) Irascens, succensens.

(m) Apologeticè.

pulsibus in Hippocrate conspicua Galenum præterisse: dedita opera sapientissimum Senem inscitiaë insimulare voluisse. Maligna natura aperte calumniatur *πικρὰ φύσις ἀπαρακαλύπτως πονηρέται*. Tantæne caelestibus animis intestina odia, & simultates! A sphymgica arte destitutus Medicus in cadaver transit. Hippocrates mutilus, detruncatus, pulsu inermis accedebat ad ægros curandos? Credat Judæus Appella, non ego. Quid turpius, quid iniquius, quam quod est in arte præstantissimum, ab ipso auferre; & in profundam ignorantiaë abyssum τὸν ἦρωα (n), ultra anni Solisque vias ἀναφερόμενον, πανυπέρτατον, θεοῖς ἀτάλαντον (o), cujusdam æternæ substantiaë simulacrum, præcipitanter detrudere? Invulnerabiles sunt Deorum filii: Ἄνθρωποι τῶν θεῶν παῖδες. In Divos sunt irrita tela. Quid facerimo capiti oblatramus? Hippocrates in Pulsibus, quod est majestate dignum, & à vulgo alienum, & praxi quotidiana obvium notabat; Galenus ἀνὴρ ἀλαζών, καὶ δικαία, καὶ αἰδῆνα (p), animal gloriaë, δόξομανὴς (q), inaniis, atque araneis oppletus, fuitiles verborum copias fundebat, & caudam popello jactabat. Credo, inquit Montanus in Consiliis, Galenum dum ista scriberet & differentias pulsuum ad minima divideret, rississe. Habuit nescio quid Græci; Quid profuit, in medium prodire, ex Cardano, tam vastis tabulis? Ut mentes imperitorum irretirentur. Galenus, ex Scaligero, longè avidissimus carpendi se meliores. Sed tantorum Virorum judicia de tanto Viro sunt cum quadam religione recipienda. Habuit beatissimum illud judicium in suis scriptis; grande aliquod, quod pulmo animæ prælargus anhelet: Sed solum indignamur, quod tam sapiens, tam egregie cordatus Vir in humani generis Præceptorem malignè infurxerit, ut sibi majus immortalitatis theatrum aperiret apud credulam posteritatem. Progenies viperarum ἐχιδνῶν γενήματα fumus, quotquot homines fumus, maledicimus, & maledicimur, cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis, vivitur hoc pacto. Homo ex Platone de Legibus est θρέμμα δίσκολον, Animal dyscolon. Latramus in dextero, & sinistro itinere, tamquam canes, ex Ænea Sylvio, detrahimus, proculcamus parentes nemini, neminem reveriti. O sæcula, ó mores! Hippocrates ἀσφοκτος (r)! malignus est, & omnibus Diris execrabilis qui talia obloquatur, & obgannat. Ecce quot in locis lux Mortalium τῶν Μέρῶπων φύος divinus Senex à Galeno immeritissimè ἐλέγχεται (s). Miseret me, atque pudet tam fœdæ fugillationis. Fuit pestiferè familiaris etiam antiquis Patribus κατὰκρησις ἢ καταρληκτισμός, maledictio, & detraçtio. » Hippocrates scientiam Pulsuum non attigit. De præcognitione ad Posthumum: Hippocrates de pulsibus nihil dixit. 1. de Differ. Puls. Hippocrates signa ex » Pulsibus petita, vel quia ignoravit, vel quia non magni momenti existimavit, idcirco non est executus. 3. de Crisib. Hippocrates notitiam » Pulsus,

(n) Heroem.

(o) In altum sublatum, æthera, fervolitantem, sublimissimum; Diis simillimum.

(p) Vir arrogans & per fas & nefas,

(q) Amore gloriaë insaniens.

(r) Sine pultuum doctrina & exercitatione.

(s) Reprehenditur.

» Pulsus, vel non habuit, vel certè non exercuit. I. *de Humorib.* Estne Hippocrates inauditus ἀκατάκριτος, καταγνωσῆς (t), nigris suffragiis damnandus? Accusator tam manifestus sibi contradicit. Hippocrates primus omnium motum arteriarum Pulsum nominavit. I. *de Differ. Puls.* » Hippocrates omnium bonorum auctor, primus Pulsus nomenclator. *de Anim. morib. & corpor. temperat.* Nonne est in jus demissa cervice, & auriculis trahendus talis διαπλῶς (u) obloquitor tanquam δῆλυχⓄ bianimis, & διγλωττⓄ bilinguis? Vetustissimi omnes vocabant arteriarum motum, palpitationem, percussionem, ictum. Pulsus nomine donabantur insignes inflammationes, motus quilibet irregularis, tanquam malleus ab incude resiliens. Solum arteriæ tam lege naturæ, quàm extra legem motitantes nondum in Pulsus onomatopœiam transierant. Hippocrates fuit tanti nominis ὀνοματοποιός faber, & architectus, primipilus arterias tangentium Magister, promulgator, humani generis promus, & condus, Ἀυτοκράτωρ (x), principium, & finis, primus Numismatis percussor σφυγμὸν Pulsum pro-cudit, attonitis omnium sæculorum ætatibus. Auspicatò defenditur qui ab ipsis hostibus veritatem extorquet, sed factorum testimoniis suffulti, cassa præsidia quid quærimus? Ipsum audiamus.

Lethargici, intremiscentes manibus, somnolenti, malè colorati, tumidi σφυγμοῖσι ναθησοῖσι pulsu tardo sunt; & partes sub oculis elevatas habent, & sudores superveniunt, & alvis biliosis, & intemperatis subument. Hippoc. in Coac.

Hippocrates describit Pulsus lethargicorum, tardos, pigros, inertes; nequeunt enim arteriæ se se attollere, succis crassioribus, obstructibus valorum oscilla. Pulsus, ex Aretæo, inertes, frigori similes. Pulsus quasi impeditus, & quadam intro vergente gravitate onustus, repressus, & demersus. Pulsus graves vocabat Archigenes, quam nomenclaturam irridet Galenus, & ad trutinam expendit, & stateram, exhibilat, & risu traducit. Parietes cordis tardius ad se se accedunt; ad quos exantlandos tota machina concutitur.

Quibus anginosus διὰ σφοδρότητος σφυγμῶ præ vehementia pulsus stercus per alvum secedit lethale est. Hippoc. in Coac.

Nihil lethalius in anginosi, quàm elevatio vehemens arteriarum quæ spasmodica est; ex irritamento magna est, & insignis. Generaliter præfura pejorante ex *Cæl. Aurel.* omnia deterius roborantur. Pulsus, qui pejorando fit major: Pulsus erectus, non fortitudinis gratia, sed passionis malitia: Irrationabile robur, & fortitudo. Ex nimia motus, & humorum propulsione, & strictura anginosi, vel suffocantur, vel in siderationem transeunt, & ex inopinato extinguuntur, adstantibus nihil tale cogitantibus. Accersitus fueram olim ad consilium pro quodam anginoso, cui arteriæ adeò percutiebant, ut exilire viderentur: nimio sudore totus inundabatur, & alvus largè dejiciebat, cum tanta urinarum copia, ut

C 3

syn-

(t) Injudicatus, damnandus.
(u) Duplex & animi infidi,

(x) Dux & Imperator.

syntecticè colliguaretur. Prædixi audacter, & confidenter proximum occasum, qui post quatuor horas successit, attonitis assidentibus Medicis qui fausta omnia ominabantur, decepti à violentis naturæ motibus, & ab arteriis falso vigore motiantibus. Spirituosi, exsudantes, dejicientes, in oculis moriuntur quasi fulmine percussi. Ictus sanguinis est theoplexiæ horrendissima species *ex Ruso Epbesio in Fragment.*

In principio *tenues*, Pullus *tenuis*, σφογμοὶ λεπτοί, *urinæ tenues*, ad *judicationem exacerbantur*; nihil mirum si *vigilia*, & *mentis emotio accedunt.* Hippoc. in Coac.

Videtur Hippocrates per *Pulsus tenues* Pulsus sanorum similes designare in acutis, penè nullo manifesto calore febrili, nulla conspicua ebullitione humorum. Philistes 1. *Epidem.* die tertia manè, & vespere videbatur a febre liber esse; sexta die circa meridiem obiit. Erasmus 1. *Epidem.* quinta die quietus erat, & tranquillus, sexta die sub Solis occasum defunctus est. Ita blanditur hostis infestissimus, & clam jugulum petit. In mortem inopinatam degenerat simulata bonitas Pulsus ex sagacissimo Theodoro Angelutio de Febre maligna. Præ ceteris moriebantur 3. *de Præfag. ex Pulsib.* qui habebant Pulsus, qui parum, vel nihil de natura deflexissent. *Rhasis de Curis mirabilib.* refert, quod suo tempore grassabatur febris initio mitis, sexta verò die in tantam feritatem noctu convertebatur, tanquam si merum venenum devoratum fuisset: veluti toxico epoto ægri occultissimè necabantur; *Infirmus sine casibus moritur*, inquit Ebenfyna; ἀσμπρωτός (y) *ex Hippoc. 1. de Humor.*

Annis proximè elapsis Venetiis Generosus Adolescens *μονογενής* (z), dimidium animæ suorum progenitorum, præsidium, & fulcrum collabentis Familiæ, corripitur febre furtivè maligna, & insidiosissimè mortali; nullis stipata accidentibus, nisi quod noctu, & interdium pervigil esset; sexta die inquietus, implacidus, nauseabundus, leviter delirus; septima die non sine artis infamia, nullis facris precibus expiatus, inopinatò expirat. Si *gracilem λεπτόν existentem febris uras*, signum est quod non propter corporis tumorem febris occupat. Ex Hippocrate de *Locis in Hom.* Pulsus λεπτοί, Æger λεπτός, urinæ λεπταί. Hippocratis facerrimas voces ignoramus; & ad illum Solem cæcutimus. Fernelius *de Abdit. morb. causis* in hujusmodi febribus τὸ βίον (a) accusat, nullis putredinis vulgaris notis aut indiciiis, ineffabili, & arcana virulentia. Quidpiam nec nomine, nec verbo expressum, tanquam in interiori domo morbus coquitur.

» Si verò ex partu fuerit purgata, venter intumescit, & splen, & crura, » febris habet, rigor corripit, dolores prosiliunt ad lumbos, & interdum ad » viscera: σφογμοὶ βληχροί, δὲ ὄτε ὀξεί; ἀλλοτε ἀερόμενοι, ἀλλοτε ἰλλέποντες, » Pulsus debiles sunt, & aliquando acuti, & alias attolluntur, alias deficiunt. *Hæc patitur initio morbi, & sic habet. 1. de Morb. Mul. 63.*

Nihil frequentius observamus in enixis malignè decumbentibus quam tales

(y) Nullo accidentium satellicio stipatus.

(z) Unigenitus.
(a) Divinum.

tales pulsum ataxias, ex pari magisterio naturæ in morbum, & morbi in naturam, quæ modo vincit, modo vincitur. Pulsus debilis, mox vehemens, creber, mox tardus, modo concitatus, modo remissus. Tanta in malignis introducitur inæqualitas, ut Fernelius in genere describit Pulsus malignarum febrium, quæ ex essentia tales sunt. In Puerperis infinita varietas acutorum. Puerperæ Diis sacræ, ob frequentia funera Deorum auxilia proclamantes. Nihil magis infidum, nihil pestilentius genus putredinis; inexplacabiles succorum mixturæ prædominantur. Dum res in tuto esse videntur, nonnullæ derepentè animam exhalant, præsertim si initio quidpiam latuerit, ut alvi profluvium incoctile, graveolens, saniosum, & extrema lassitudo associetur, & dolor catoco modo visceribus infederit. Tales expirant, *latenter*, & *colloquentes*. Dum Jaderæ in Illyricis medicinam facerem, nobilissima Matrona Comitissa Lazisia Veronenfis xxv. annorum, quæ enupserat nobili Centurioni sub Venetis vexillis merenti, ex partu sæmellæ, mortiferè jacebat. Inveni sexta morbi die maligno algore totam perfrigeratam, cum pestifero alvi profluvio, & Pulsuum proteiformi inæqualitate. Præceps cubiculo me proripui, totus horrore concussus, cum infallibili mortis prognostico, quæ in sequentem noctem sequuta est, reclamantibus Domesticis confisis externa nobilissimæ foeminae alacritate, lenocinante floridissima ætate, & fugaci accidentium remissione. *Hujusmodi remissiones citò occidunt ex Hippocrate in Coac. Si alvus non sistatur derepente moritur.* Hippoc. de Morb. Mulier.

Theodori uxori in febre vehementi sanguinis eruptio facta est hyeme; obortus est dolor vehemens circa pectus, & fomenio ad latus dexterum adhibito remiserunt quidem dolores. Quarta die spiritus densior, arteria vix respirans subsibilabat; & supina difficulter se movere poterat; ad noctem febris acutior, & delirium breve fiebat, sudor circa frontem diffundebatur, primum modicus, deinde per totum corpus, ac pedes; postea videbantur ipsi Febres remississe. Erat autem πρὸς χεῖρα ψυχρότερον τὸ σῶμα ταῖς ἀρτηρίας ad manum corpus frigidius arteriarum: exiliebat, vociferabatur, manus crystallinæ, spiritus multus, manus tremulæ fiebant sub mortem, convulsæ. Septima die mortua est. 7. Epidem. xv.

Uxor Theodori obiit Pleurítico-pneumonica septima die. Pulsus frigori similes, pigri, inertes, veluti infebrientes, compressis ad latera arteriis. Quod de conglobatione secernitur, gravissimum, & frigidissimum existit. 4. de Morbis; congelatur latus, & venæ circa ipsum. Exemplum lethalissimæ Pleuritiidis, & gangrænosæ inflammationis. Ægri tranquilli fiunt, & moriuntur. Consulendi Lipsienses Rhapsodi de suavi morte ex latere spha-celato. Εὐδωασία (b), & beata moriendi necessitas profanis Medicis ignota est, qui ex fallacibus arteriis feliciter hariolantur.

Fluit subluteum, veluti ex ovo, & viscosum, & in venter intus intumescit, ac durus fit, & si contingas, dolet, & dentibus stridet, & febris occupat, & dolor ad pudenda irruit, & ad lumbos, animi deliquia, anxietas, & perfrigeratio, & sudor multus: Σφυγμοὶ πρὸς χεῖρα σφαιροντες, θλαγγοί, ἰλλεί-

(b) Facilis & felix mors.

ἰλασπώντες; Pulsus ad manum celeres, debiles, deficientes, & statim perierunt. 2. de Morb. Mul. 13.

Uteri ipsi corrumpuntur; perpetua adest, & indefinens excretio materiarum, morticinæ, graveolentis, & execrabilis fœtoris, tanquam ex cloaca, & maris lacuna sulphurea mephitis exhalat. Statim venæ concidunt ex Celso, spiritus vitæ corrui, & omnia corruunt. Febricitare leviter videntur, & inconspicui. Inspiciendus Jacobus Primerofius de Febribus tepidis ex occulta viscerum gangræna.

Balis Filius, cum in monte multum aberrasset, sexta die lingua subrubra, oculi colorati, pleni, veluti dormientium. Color reliqui corporis non valdè ictericus, sed subpallidus, lividus. Vox prava, lingua obscura, peripneumonica, non prudens. Spiritus ad manum malus, neque densus, neque magnus: πνεῦμα πρὸς χεῖρα πονηρὸν, ἔ πυκνὸν, ἔ δὲ μέγα. Pedes frigidi, lapidosi. Circa nonam mortuus est. 7. Epidem. 12.

Johannes Heurnius in Institutionib. Medic. docet spiritum ad manum Hippocratis, esse Pulsum. Quid enim aliud spiritus ad manum? Neque densus, neque magnus, nempe infidiosè παλιμβολος, palimbolus, sanorum similis, qualem observat in dolosis febribus interficientibus quotidiana praxis; Salius, & Fracastorius, in petechialibus febribus populariter Veronæ grassantibus.

Vides, Johannes Bernarde præstantissime, quam amplissima messis ad Pulsuum cognitionem, ex Hippocratis Commentariis collecta luxuriet ὕλομανῆ! Ex pleno horreo, non demensum, sed satiety occurrit. Largiori manu sementem sine rastris, & aratro spargamus. Inculta, & inarata Tellus interdum magnam gratiam habet. Ἀυτοπρόσωπα, & sua nativa facie, nullo purpurisso, & fuco illitus Hippocrates inspiciatur.

Qui ventrem, ac venas conrectavit, minus falli potest, quam qui non conrectavit. 2. Prorrh. 5. Zoili Fabri Pulsus, tremuli, tardi. 4. Epidem. 12. In acutissimis febribus Pulsus densissimi, ac maximi. 4. Epidem. 9. Venarum Pulsus, ac respirationis consonantia, dissonantia, & morbi, & sanitatis signa, & morbi magis quam sanitatis, sanitatis magis quam morbi. De Alim. Cui venæ in cubito pulsarint, furiosus & iracundus efficitur, si verò quieverint, stupidus. 2. Epidem. 5. Ad manum torpidi, obaridi, non sitientes. in Coac. Phrenitici habent febres ad manum non adrentes. in Coac. Qui ad manum exiliunt, malo suo loco. in Coac. Calor extrinsecus non valdè fortis, Venæ Temporum non admodum saliebant. In Epidem.

Sed manum de tabula, ne me Crispini scrinia lippi compilasse putes. Si tempus supererit, & redux in urbem in musæum me condam, Bibliothecam excutiam, blattas, & tineas everram, & expurgabo. Videor, Amicissime Illmer, pro tempore voluntati tuæ obsecundasse, & officium meum implese, saltem tumultuaria opera, ac rudi præexercitatione: ut Μορόγραμμοι (c), lineas tantum adumbrant ad futuri operis complementum: nec otium suppetit, nec loci opportunitas, majora extendere, aut prætexere: homini precariò reminiscenti, & rusticanti veniam impartire. Sed

nondum

nondum acquiescis, immo novam necessitatem imponis; coronidem, *ἐπιμετρον* (*d*) superaddis. Quid sit *πνεῦμα θολερὸν*, *Spiritus turbidus* Hippocratis explicare me jubes. Impossibile me paucis expedire. Expetis superpondium majus statera, & auctarium majus sua mole; Ut Trapezita lucripeta exigis æs solvendum, & solventem veluti adhuc obæratum, non dimittis.

Pluribus in locis Hippocrates mentionem facit de *Spiritu turbido*; in *Prorrh.*, in *Coac.*, de *Humorib.*; sed nemo adhuc assequutus est vivi vocabuli energiam: desperatio est intelligendi mentem magistri. Quid non comminiscitur Tulpus? Hollerius, Desiderius Jacotius, Duretus, Martianus, Horstius; in hoc saxo fecere ruinas, & graviter lapsi magno ibi casu cecidere. Averruncis Diis sacra faciamus, ut tantam caliginem ab oculis avertant. Divinis, & Hariolis opus est, qui arcanæ lexeos canones in sua principia redigant. *Μῆγα πνεῦμα, καὶ διενοημένον* interpretari, esset miserabile verborum aucupium. Quis ferat *θολερὸς* explicare *magnispiros*, & *ampliter spirantes*! Latinis auribus non malè sonat *Spiritus turbidus*, tanquam respiratio anomala, inæqualis, turbulenta; sed *Spiritus turbidus* Græcorum, non est *Spiritus turbidus* Latinorum. Millies damnavit Hippocrates respirationem inæqualem; sed *θολός* afficere humores potest, spiritum non potest. Alterius subfellii vox est. Grande aliquod latet sub tenui imagine, & Posteris dignum. Verba Hippocratis, ex *Opopœo*, sunt grana sinapeos, quæ si excolantur, ex minimo semine, excrescunt in arborem proceram, & excelsum. Quis hanc monstrosam syntaxin usurpet? *πνεῦμα θολῆται, καὶ παχύνεται*? Respiratio conspurcatur, & crassior redditur. *θολός* est cœnum, lutum, amurca, atramentum sepia. Fit nigra respiratio, & succo loliginis assimilis, ærugo mera! Horrenda catachresis, & portento similis. Atticissimus Hippocrates nunquam sic loquutus fuisset. *Quid sit Spiritus turbidus ignotum est*, fatetur Galenus I. de *Humorib.*, & revera nemo sic loquitur. Ignoscant Interpretes, quotquot sunt, si impudens, & audax mihi temperare non possum. *Antigrapha* ex Eustathio non debent pati violentiam. *Δύσεως* (*e*) nugarum tandem erumpit. Tam grandis *ἀνυπολογία* (*f*) nimis onerosa est. Suspicio *men- dum* irrepsisse etiam in antiquissimis exemplaribus, vitio illorum, qui a manibus sunt, & Chalcographorum, ut pro *θολερὸν πνεῦμα θολερὸν* intercurrisse, ut sit respiratio fallax, dolosa, deceptoria, *θολερὰ*, qua Imperiti confisi miserè hallucinantur. *Spiritus θολερὸς* manifestò *σολοικερανεῖ*. Sed ocelluit vetustissima scriptio, & antiquitate defenditur. Facilis lapsus in unius elementi transmutatione. Frequens hypallage in exscribendo, & litterarum subversio. Nullo præeunte primus errorem notavi, & quantulumcumque verbulum ad incrementum medicæ praxeos promulgo. Qui sibi fidit, Dux regit examen. Fallax respiratio est de apicibus artis ad præfagiendum in acutis. Talis pseudorespiratio *Δολομήχαν* *Ⓞ* *Δολοφανεῖ* (*g*) *Ballonii Oper.* Tom. IV. D occul-

(d) Appendicem.

(e) Natura perversa, inepta.

(f) Habet speciem solocismi.

(g) Dolos machinatur, per dolum inferticit.

occuli interitus fuit machinatrix, cum Medicorum opprobrio, & dedecore. O quantum immensum noctis, & tenebrarum! Quidam insignifimus Eques, elapsis annis, laticlavus, ex dignitate Εἰρησον (b) propè septuagenarius, mortiferè pulmoniacus, sexta sui morbi die decumbat: omnia sèva aderant, præter anhelitum, qui intuentibus facilis videbatur. Aberat profectò πρόχεις (i) dyspnæa. Accersiti artis Proceres omnia fausta augurantur: nihil metuendum esse in tanta spiritus tranquillitate. Εύπνοος, & facile spirans magnum habet ad salutem momentum: nemo moritur, cui respiratio inoffensò cursu procedit; insperatò tertia sequentis noctis hora expirat, Divinis destitutus, quasi fatali ictu percussus. Tota domus ululatu, & vociferationibus perfrepat; adstantes attoniti, & collacrymantes, Æsculapidium Mystæ stupidi, quærentes, & divinantes, arti suæ maledicentes. Spiritus turbidus sub naturalis respirationis larva turpiter, & miserabiliter omnes decipit. Spiritus turbidus lapis lydius. Hoc auspice morbi sub vulpe latentes neminem fecellerunt. Spiritus turbidus est cynosura Navigantium, & Hippocraticæ Domus privatum latifundium. Respirationis simulata bonitas, detracta persona, neminit imponit.

Dignoscitur fallax respiratio, ex levi, & inconspicua dyspnæa. Levis anxietas, levis non est. Videntur Ægri interdum nihil respirare, ut in apnæa contingit, & in hysteris suffocationibus. In pulmonia lethali pulmo veluti immobilis, & sideratus, rectispirus, dolosè quiescit. Nihil magis detegit dolum respirationis, quàm pinnæ narium, quæ si motitarint inæqualiter, & distorqueantur, quidpiam in pulmone præsignant: nares sequuntur vel occultissimum pulmonis impetum. Immobilitas oculorum, vel difficultas motus ex C. Aureliano; brachiorum stupor & exporrectio ἀλογ (k), venarum colli repletio, pervigiles sunt, & pauciloqui ἐλαττοήμοες; nisi interrogati non respondent; pulmo furtivè exardescit, vel levissimas lodices abjiciunt, tunicam corpori adjacentem non sustinent: nonnulli progressu dierum fiunt manifestò anhelosi, & fit spiritus πρόχεις, ut ne coqui quidem ignorent. Quæ metaptosis respirationis exitialis est, & nullis redintegrabilis remediis. Spiritus sexta, vel septima die advenit in mortifera pulmonia. De locis in Hom.

Conqueruntur nonnulli de quadam angustia arcana in cartilagine eniformi, ut videantur zona præincti. In causa sunt illi nexus per quos pulmo spinæ devincitur, & zyphoidi cartilagini. Fiunt veluti cardialgici, & exsudant. Anxietatem in Hypochondrio sentientes malo sunt loco. In Coac.

Quæ omnia floccifaciant Pragmatici vulgo dicti, non sine adstantium indignatione, & nemesi. De Pulsum fallacia, & urinarum Lippi, & Tonsores in malignis decertant; de fallacia respirationis nemo, hercule, nemo. Quas Deorum iras esse dicemus: nullus scriptorum posteritati mandavit,

(h) Procurator.

(i) Prompra & conspicua.

(k) Irrationalis.

davit, nemo detexit technas respirantium. *Pulmo habitualuatis, & deceptionis Princeps*, ex Opfopœo in Prorrheth.

Pejor est in acutis fallax respiratio, quam sublimis, intercisa, intercepta, & offendens. Vidi nonnullos subito fato periisse: *subdola cum placidi ridet Pellacia Pontii*. Declarat Spiritum turbidum dysphoria, & im- placiditas sudores leves maximè circa caput, urinarum pessimus flatus; quæ omnia si adsint tamquam chorus fallacem respirationem, & interitum portendunt *οἱ ἐπιδρῶντες μάλιστα κεφαλῇ ἐν ὄξει ὑποδύφοροι, κακὸν, ἀλλως τε καὶ ἐπ' οὐρῆσι μέλασι, καὶ τὸ θολερὸν ἐπὶ τέτοισι πνεῦμα, κακόν. Quicumque leviter exsulant maximè circa caput submoleste ferentes, malo sunt loco, tum alias si urinae nigrae fuerint, turbidus spiritus his malus est. In Coac.* Respiratio fallax quieta exterius, conturbans interius. Labiorum occulta palpitatio interdum summa decoloratio, livor, suspensio, at- rubedo, *Spiritum turbidum* connotat. *χείλεα* (l), & pulmones eodem pas- su decurrunt: renes multis graviter dolent in ipso puncto invasionis, tamquam suspensi, & nephritici, & proscenium futuræ pulmoniacæ cla- dis exordiuntur. Reno- pulmoniaci imperitis imponunt, & illudunt, præ- fertim si Ilia coafficiantur. *Quibus lumbi dolent, his recursus ad latus. In Epidem.* Inter renes, & pulmones arcana syntimoria. *Ignota actio regi- minis.* Si emunctis naribus subolfacies tales *turbidè* respirant. In febris essentialiter malignis, prædominante siccò, squallor deleterius pul- mones depascitur; & in promptu est *turbida*, & intercus respiratio, quæ occultissimum interitum fabrefacit. *Natura in illis recessibus ἀσώμα- τος* (m), & *inconspicua*. Aures laborantes, pulmōni laboranti, & *turbi- do spiritui* proludunt. Aurium vitia, ex Alexandro Aphrodisæo, in pul- monum ἀντιπερίσταιται (n). *Spiritus turbidus singultum præsignat.* 2. *Pror- rheth.* id genus Pulmoniaci singultuosi moriuntur; quia singultus παρα- δόξως ex P. Alpino est passio pulmonis, articuli pulmonum convul- si, septum singultum convellunt. Sitis interdum complet totius morbi fa- bulam, *alvina νδυσσα*, peculiaris, ineffabilis, inextinguibilis, ex incendio pulmonis, & furtiva phlogosi, ex qua oritur habitualis, maligna, occultissima peripneumonia Fernelii. Ipsi pulmonis profunditas coaffi- citur.

Tanti est, amicissime Illmer, semel in malignis *spiritum turbidum* de- prehensisse. Sed tandem *spiritui turbido* valedicamus, & æterno amicitiaæ fœdere sine fucò, sine dolis, sinceri, illimes, non turbidi, ἀδολοι, καὶ ἀθολοι (o), ad calcem decurramus: satis garruli fuimus, receptui cana- mus, inclinavit jam dies; Ἐσπεραν (p) agimus. Ponderosam Epistolam imperasti, morigerus fui, tot verbis bilem, & salivam movi; non ne pœnitet impetrasse? Tua tibi in culpa ignoscendum est. Qua polles saga- citate, vel subscribes interpretanti, vel me in alium sensum amicè detor- quebis.

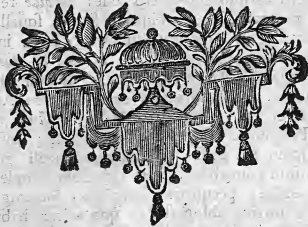
D 2

- (l) Labia:
(m) Incorporæa:
(n) Decumbunt:

- (o) Sine dolo, sine fucò.
(p) Vesperam.

quebis. Interea fores crepuere, ecce in theatrum prodit Gulielmus Bal-
lonius Medicus Parisiensis præstantissimus, extremis suis laboribus defun-
ctus, tamquam Pelias recoctus tuam fidem implorat, sub tua tutela quief-
cit. Gallici cæli pertæsus, villosis pannis obvolutus ad Vos sub hiberno
fydere positos impatiens adspirat. Præstantissimum virum Græcis vocabu-
lis conspersum, sed latinæ dialecto præcipiti calamo resitutum uterque
audiamus. Vale, Johannes Bernarde amicissime, Septemtrionalibus tuis
valeas, nostri sæculi decus, & ornamentum; vale.

Venetis x. Kalend. Julii MDCCXXXVI.

G U L I E L M I B A L L O N I I

MEDICI PARIENSIS CELEBERRIMI,
DE MORBIS
MULIERUM AC VIRGINUM
LIBER;

*In quo multa ad mentem HIPPOCRATIS explicantur quæ
& ad cognoscendum & ad medendum pertinebunt.*

P R Æ F A T I O.

UI rerumpublicarum leges condiderunt, quibus tamquam SCHOLIA:
firmis præfidiis subsisterent, in eo operam maxime posue-
runt, suæque singularis prudentiæ speciem ediderunt, ut
quam posset fieri maxime fatalis legis neficiæ durarent, ac
vigerent: nec enim eo conduntur consilio, ut eas ad cujus-
vis arbitrium adjungi accommodarique liceat, sed statuis
in eam rem supplicii, quibus maxime subiaceant qui rebus novis studere
velint, ab omni mutatione suas Respublicas solent vindicare: alioqui erro-
re vario fluctuant, & ab imperitiæ multitudinis levitate penderent: hinc
illarum everfiones, hinc clades, hinc ruinæ, hinc civibus periculum
crearetur. Idem fere Naturæ rerum omnium parenti in corporibus no-
stris condendis ac procreandis visum constitutumque est, ut quoad eniri
posset, ea æterna omnisque mutationis expertia redderet; ne brevi re-
rum hæc universitas in aliquas angustias redacta corrueret atque deperiret.
Jam enim multo ante præviderat summam perfectionem esse ac præstan-
tissimum bonum bene vivere ac perfecta undique vita frui: quod unum

*Natura in
omnibus æter-
nitatis arida.
Galen. 1. c.
lib. 14. de usua-
par.*

vermis : his enim tribus modis in animalibus fieri generatio cernitur. Ac planta quidem feminis interjectu a se ipsa aliam producit in qua veluti rediviva suum ingenium exprimat. Nec enim dicat quis, quod tamen vulgo jactatur, a glande quercum produci : non glans, sed quercus quercui causas principiaque dat. Et quicquid in recens producta quercu cernitur, illud non glandi sed primæ parenti acceptum referatur, tamquam principio a quo semen deciditur partium ipsarum, non ἐνδελεχίας quasi quandam continuatam motionem & perennem dicas, ut male aliquo modo Tullius de mente sensit, sed ἐντελεχίας perfectionem veluti complicatam ac coercitam retinens, quæ sola secretionem elucefcit. Quum autem ab eo quod vita fruitur defectæ reliquæ callidissimo artificio a Natura excogitatæ perpetuitatis custodes interitusque vindices non primo quoque tempore quam occultam ideam, vimque implicitam a corpore rapuerunt, eam exprimant, sed contra ignavæ desidesque ex sese existant, excipi illas, nutriri fovèrique oportuit; hinc partium machinata varietas, hinc sexus distinctio. Nam quum nec mas ex se, nec femina ipsa conjugis expers quicquam perfectum limatumque dare queat, sed aliquid iners, rude, ac inutile, ut ova subventanea & mola testantur, ne quod ab alterutro afferri possit irritum inaneque existeret, utriusque & maris & femina per congressum symbola conjici conferrique oportuit ad generationem perfectam ac undique absolutam : alioqui rudis adumbrataque solum procreationis species pareret, tum in editæ sobolis aut monstri potius imminutis actionibus, tum in exigua vitæ usura, quo loci accurata diligensque sexuum distinctio languet ac friget. Ac in plantis & paucis animalibus sexus promiscuus est, nec certo hunc marem, hanc foeminam designas. Sexus autem hæc confusio non ita a nobis recipienda est quin aliquid simile mari feminæve existat (jam enim usu receptum est ex fruticibus alias marium alias feminarum rationem habere ;) sed ille congressus & coitio a natura apte excogitata ad generis propaginem in illis non celebratur. Etenim quum altis radicibus humi defigantur, locoque non moveantur, immo pabulo, quod in numerato est intestino terræ sinu reconditum, adhærescant, ex se ipsis progignunt, nec blando ad sui propagationem complexu abutuntur. Sic in plantis alioqui brutis, quibus tamen summum inest desiderium quod aliqua nobis incognita ratione leniunt, maris & femina promiscuæ sunt vires ; quæ in perfectis animalibus longo distinguuntur intervallo. Non enim plantarum more alimento fixa, adhærentiaque sola aut nutritione, aut accretione, aut procreatione contenta vivunt, sed diviniore modo impelluntur, alias ad cognoscendum, alias ad sentiendum aut utrumque, quo nimirum perfectiora munia obeantur. Quamobrem non in omnibus pari modo animadvertitur ea sexus distinctio, sed in sanguine præditis præterquam oppido paucis uni vis mascula, alteri feminina attributa est. Sed quum alia a putredine ; primo oriantur nullo lata coitu congressuque, illa quidem generari necessum est.

*Arist. c. 5 l. 1.
de hist. Animal.*

*ἐνδελεχίας
& ἐντελεχίας (b)
differentia.*
2.

Sexuum distinctio ad generationem perfectiorum animal. necessaria.
Fern. de procreat. Humanis.
In plantis & paucis animalibus sexus promiscuus est.

*Arist. 1. c. 1. 2.
de generatione Animal.*

est, sed quod subinde a putredinis sobole natum est, diversum plane est nec maris nec feminae dotibus & nomine donandum: quod merito contingit. Si enim eorum complexu & consuetudine, quæ non ex animalibus primo sed putredine genus suum traxere, animalia orirentur, si ejusdem essent generis, primum parentum ortum talem existuisse oportuisset: positum autem est a putredine sola ductum esse principium; in autem dissimilia sint, sed quæ tamen coire possint, subinde alterius generis soboles nasceretur, & ex hac alia diversis quoque generis, atque ita in infinitum progressus existeret quod a natura legibus abhorret. In quibus autem sexus differentias tamquam certos limites constituit, ex iis elicere solet aliquid quod ejusdem generis est, quodque proxime parentes referat, specie, effigie ac similitudine, quæ tria in omni legitima procreatione spectanda proponuntur. In quibus autem ea sexuum distinctio paullo confusior est, aut deficit, in iis quantavis potest diligentia speciem exquirat atque conservat. Nam & in testaceo animalium genere & in iis quæ saxi adhærent; in plantis denique maris & feminae distinctio requiritur: cui ut fiat satis, providit Natura, ut in iis aliqua maris & feminae ἀναλογία (c) & proportio retineretur. Nam & cuidam fruticum generi tributum est fructum ferre, aliud quidem fructus ferax non est, sed ferentibus aliquas ad maturitatem suppetias ferre cernitur: quod in fico & caprifico cernere est; illudque vulgo in stirpibus notatur alias sponte nasci, de quibus hoc loco supersedendum est, alias ex femine. Quæ enim paullo fusius de animalibus dicta sunt, quæque de plantis, ea non ita ad præsentem disputationem faciunt, quin missa fieri non potuissent: sed quoniam de sexus differentiis & necessitate institutum fuit disputare, a capite disputationem arcescere non pertæsum est. Multa enim cursim attingere licebit pedestri nostra oratione, quæ ad lucem enodationemque consilii nostri pertinebunt, ne quod in narrandis rebus factitari solet, diutius eorum animus suspensus hæreat, quibus forte contigerit has lucubrationes ad morborum mulierum explanationem accommodatas terere ac perscrutari.

Similitudo generis, speciei & effigiei.

Gal. l. i. de femine.

Arist. l. c. l. i. de gen. Animal.

In quibus plantis & animalibus sexus diversitas requiritur, mari ac feminae aliquid est analogum.

A N N O T A T I O N E S.

1. Cicero 2. de natur. Deorum: feminis tanta vis est, ut id, quamquam sit perexiguum, tamen si inciderit in concipientem comprehendentemque naturam, nactumque sit materiam, qua ali augerique possit, ita fingat & efficiat aliquid simile in suo quodque genere: ita, multa in se vim feminis haberi ut ex uno plura generentur, idque semen inclusum est in intima baccarum parte quæ ex quaque stirpe funduntur, sic terræ stirpium renovatione complentur.

2. Cicero lib: i. Tusculan. quæst. & Budæus lib. de Ass. miratur Ciceronem qui quum Aristotelem legisset utentem nomine ἐπιτελείας, tamen motionis nomine usus sit in interpretatione: ut ἐπιτελεία sit legendum, non ἐπιτελεία.

(c) Analogia.

CAPUT

CAPUT PRIMUM.

De Maris & feminae distinctione ac dignitate.

SI quis de sexu dubitet an sit, & seipsum ignorare necesse est, & communi sensu indigere: quod utrumque in homine turpitudine vitioque non vacat. Nec enim nostra in eo supra versata est oratio ut sexum ullum esse demonstraremus; hic enim desideraretur prudentia; sed illum in animalibus constare perspicueque apparere ostendimus; in reliquis quadam *καταρξήσι* (*d*) usurpari. Nunc autem an ulla ejus sit necessitas quæstione dignissimum existit: & quid pars alterutra conferat, paucis aperiendum. Quæstio hæc multos olim exercuit ac in varias opiniones traxit non modo e plebe sed & philosophos & poetas: horum quum figmenta parvi hic fieri velimus, non negligi tamen, quod nihil tam jejunum, nil adeo insulsum ex quo non possit aliquid salis elici: illorum mens & ratio aliquid ponderis hoc loco, dum cursim res agitur, est habitura. Sed quemadmodum hoc toto opere ad mentem divini Hippocratis, quem ducem & principem ad ingrediendam hanc disputandi rationem sequi volumus, omnia sunt referenda; ita nil nos movebit philosophorum quantumvis accurata ratio nisi Hippocratis menti & orationi consonet: non quod in illius mentem verbaque jurandum censuerimus, eorum more qui quem semel imitandum sibi proposuerunt, licet a vitæ recta ratione & scopo aberrantem, eundem tamen pertinaci studio prosequuntur, sed quoniam ille bonorum omnium auctor jam pridem omnibus & recte philosophando, & præclare sentiendo placuit, eum deserere nefas esse arbitramur: Cujus mentem antequam aperiamus unam atque alteram aliorum opinionem proponemus. Divus Plato genus humanum olim *ἀνδρῶν* (*e*) existisse asseruit, ita ut geminum foret duabus naturis communiõne quadam promiscuis & conjunctis: sed hoc diremit distinxitque Jupiter: & qui amor per totum fufus erat, in duo diversa conjectus est; hinc remanentibus primi illius amoris feminariis, contingit marem a femina tamquam dimidium sui requiri: ac pari modo feminam a mare, ut veteris conjunctionis memoriam recolentes hymenæum celebrent; quod etsi aliquid ficti commentique in se continet implicitum, explicatum tamen, ad id quod hoc loco quærimus de sexu necessitate, & quid utrimque conferatur, apprime pertinebit. Ac Empedocles non longe aliter sensit qui futuri fetus partes divulsas distinctaque contendebat, ut ad eum perficiendum aliæ a femina aliæ a mare repetantur: hinc nata congressus consuetudinisque necessitas, ut compressu partes

Ballonii Oper. Tom. IV.

E in

(d) Abusu,*(e)* Quod mulieris & maris utrumque sexum habet.

Sexus in animalibus, perspicue apparet; in aliis rebus καταρξήσις

Ball. Hipp. ducem sequitur qui teste Macrobio nec fallere nec falli unquam potuit.

Plat. ex Aristophane in symposio, humanis genus ἀνδρῶν a Jove distinctum in duo. Gal. l. 2. de femine.

in homine latentes transfundantur, aptenturque ad eas quas femina in sese recondit. Quam Empedoclis sententiam labefactare conatus est Galenus: miror cur & prius Platonis commentum multo absurdius, quia ita diligens est & accuratus in alieno opere, non momorderit. Multa enim a multis dicuntur, in quibus non quod dicitur, sed quod intus reconditum ponderari pensitarique debet, ne solis addicti verbis Veteres indicta causa condemnemus. Satius autem est in æstimandis aliorum laboribus honorarii arbitri partes agere, quam temere eos inscitia insimulare: nec iis tantum habenda est gratia, quorum quispiam sententias sequatur & probet, sed iis etiam qui sententiam suam de rebus aliqua ex parte explicaverunt; ii enim aliquid adjumenti afferunt, quippe qui animi nostri aciem & constitutionem primi excoluerunt. Aliorum scripta iniquius observare dementiæ est ac furoris: eadem tolerabilia quædam boni consulere humanitatis est, ut candoris eadem laudare. Etsi enim Empedoclis commento affinis videtur opinio, quid aliud declarat tamen quam necessario miscendas esse duas partes quarum una agentis opificisque vim habeat, altera materiam subjiciat atque substernat? Quod si alienis nominibus dictum, non propterea tamen traducetur. Porro illud in primis accurate tenendum: In omni rerum naturalium coagmentatione rerum contrariarum mixtionem requiri ut inde unio fiat, & ab unione ejusmodi res quæcumque natura constet, subsit & duret quoad dissolutionis necessitas, temporis comes addita, adventarit. Nec enim ex uno res constare poterunt principio, quod quæ summæ cuique elemento vires insunt non retunderentur nisi admixto contrario: & id interitus causa est. Quæ distinctio Aristotelis ingenio debetur, dum quæritur cur nos non eadem res semper delectet, Deus autem una eademque re simili voluptate perfruatur. Nulla nos, ait, res eadem delectat, quod non sit natura nostra simplex, sed habeat in se quiddam admixtum dispar sui ac dissimile, quo eam interire necesse sit: Et si quid pars altera faciat, id continuo a natura alterius alienum est. Deus simplici voluptate fruatur, nec enim motionis tantummodo actus est: sed etiam stabilitatis. Præterea si unum cujusque rei principium, nulla actio foret nullaque perperessio, nullus dolor. Sed nihil temporis in his frustra terendum. Duo principia hoc loco maxime considerabimus ab Hippocrate arte summa excogitata, quod & eorum usus maximus, & horum cognitio ad id quod hoc loco habemus propositi magnas opportunitates est allatura. Duo illa sunt, ignis, aqua: seu calidum humidum, quorum explicatione continetur & sexus distinctio. Hippocrates duplicem naturam cognovit, unam manifestam, in temperamento sitam, sive id animum, sive temperamentum voces, nihil interest; immutabilem alteram, æternam, quam proprie animam vocamus, corporis organici primam *ἡτελεύσιον* (f), quam transmutare potis non esse divino veluti afflatus numine conscripsit. Priorem in duobus positam fixamque principiis voluit, dum mira verborum sua brevitate ingentem rerum ubertatem parturit: Constituuntur cuncta animantia, tamen homo ipse ex duobus, quæ facultate

*Arist. lib. 2.
Metaphys.*

*Homo dolet
& varietate
rerum delectatur, quia
ex contrariis
constat.*

*Arist. ult. c.
lib. 7.*

Ethicor.

*Hipp. l. 1. de
Nat. Humana.*

*Hipp. sub finem
l. 1. de
Dista.
Duplex natura
immutabilis,
& manifesta.*

tate quadam a sese invicem differunt, sed usu & commodo conspirant, igne & aqua. Hæc autem sufficiunt tum aliis omnibus, tum sibi ipsis mutuo. Utrumvis seorsum nec sibi nec vero alteri satis est: Eorum autem hæc vis est: ignis omnia per omnia movet ac impellit, aqua omnia in omnibus nutrit. Peculiare autem est ut utrumque superet ac superetur: neutrum absolute superet: Si ignis superaret simpliciter, deficeret alimentum; sin aqua, motus deesset. Pluribus præterea explicat quales existant quibus plus alterutrius principii insit. Quæcumque enim actiones in nobis elucet, eæ aut ignem aut aquam referunt, unde qui insulli, bardi, molles ac minuti sunt, eos aqueos vocamus: quibus vis inest vividior, ut ad omnia alacres & expediti sint, eos igneos dicimus. Ignis enim motio, impulsio, ac celeritas propria est: aquæ vero tarditas, & ignavia. Atque duo illa principia argutus quidam traducat: quod ea sola Hippocrates constituere videatur, quod ab ejus sententia & primariorum Medicorum abhorreat. Quin etiam mordicus in ea hæresi eum constituisse ex aliis ejus decretis conficere possit. Idem enim erroris inscitiaque veteres insinuat qui quatuor constituentes principia, calidum, humidum, frigidum, siccum, ea & sanitatis & morborum prima fundamenta essent machinati. Quid aliud vero est quam solemnia quatuor omnium principia tam trita, tamque plausibilia rejicere atque labefactare? At utraque sententia suis patrociniis non est destituta. Quod attinet ad illam Hippocratis reprehensionem qua Veteres insectatur, eo factum est quod illi quum observassent morbos maxima ex parte ab intemperie pendere, sive ea simplex sit, sive composita, calidum, humidum, frigidum siccumque morborum omnium causas statuissent. Nec enim tam sui dissimilis fuisset ut ea quatuor principia rerum omnium everteret ac rejiceret: sed eos illa maxime de causa insinuat eorumque dogma evertit, quod generalius morborum causas observarent, nec ad angustum suam disputationem revocarent. Hippocrates autem Medicum ratus artificem esse maxime sensui addictum, non modo illa generalia sanitatis morbiq; fundamenta contemplatur, sed demittit se ad ea quæ ex primis illis oriuntur, sive primæ sint qualitates, sive secundæ, sive tertiæ: quarum contemplatio apprime Medicis necessaria existit. In maximos enim errores eos foedissime prolabi solitos experientia didicimus, qui nescio quam rerum ad medicinam pertinentium communem notitiam affectui, sese in primariorum Medicorum societatem dant, falso rati eam viam securam esse quam sibi compendiosam compararint; hinc Theffaliorum factio prodit qui universalibus morborum jactis fundamentis, ut quum dicerent morbum omnem aut ab exhausto aut ab repletionem emanare, artem medicam semestri spatium perfecte comparari posse affirmarent. Hinc Gnidiorum medendi magisterum factus, qui quum infinita morborum genera novissent, eaque varie distingui pro cujusque subjecti varietate, tamen universali ratione contenti ad inferiora non descendendum: in quo a plerisque peccari vulgo experimur: nec illam divinam *τὴν ἀπορίαν* (g) ab uno Hippocrate pri-

Hipp. *ibid.*

I.

Omnes actiones in nobis aqua & ignem referunt; Hipp.

Hipp. l. de veteri medicina;

*Gal. de optima secta ad Thrasylbulu.
Hipp. de diætâ in acutis.
Ab universalibus ad infes-*

rora descen-
dendum.

2.

Hipp. de ve-
tere medicina
2. Aphorif.
Gal. de opti-
ma secta ad
Thraf.

Hipp. lib. de
genitura.

Calor omniū
actionum
auctor,

Calor fixus
aut fluens.
Arist. c. 4. l. 2.
de anima.

3.

Hipp. lib. 6.
Epilemiorū.
Gal. lib. de
Marafmo.
Hominis Ani-
mal. calor ad
finem vegeta-
tur.

num inventam, deinde a Galeno scriptis & experientia exultam ample-
xati sunt: eamque ob causam universales illas propositiones, sive ad mor-
borum causas pertineant, sive ad eorundem curationem Hippocrates pi-
li fecit ut omnem erroris occasionem auferret. Ridiculum esse ostendit,
hoc cognito quod a calido sit morbus, ad frigidum concurrere *ἀδρῶσις* (h),
contrarietatis lege id consilii insinuante ac suadente. Periculosum enim est
nos iis legibus adstrictos, ab una qualitate ad aliam contrariam corpus
traducere & transferre: eodemque consilio Galenus indicationem omnem
rationem accurate complexus est, ut veterum multorum errores, in mor-
bis curandis committi solitos, detegeret ac confunderet. Nec minore ca-
lumnia dignus videatur Hippocrates qui duo principia sua rerum omnium
tam magnifice efferat: de quibus paucis dicendum, quod generationis
nostræ primordia ab iis ducantur. In generatione calor naturalis primas
tenet, quod vi sua & impulsione unum ab alio separet ac sejungat, di-
stinguat, augeat: alioqui numquam quæ gravia sunt supero loco ponerentur:
nec cerebrum quod hominis frigidissimum est, in corporis arce lo-
cicaretur. Eum calori sive astris attribuas, sive terrenis caducisque corpo-
ribus affigas, hic locus non postulat, ut explicemus. Reliqua elementa,
aqua præsertim ac terra, quum suoapte nutu non incitentur, sed ignava
pigraque existant, necessum fuit ab alio impelli cieri que, ut multiplici
impulsione ac versatione tandem aliquid exurgeret duorum principiorum
conjunctione temperatum. Sic mutatio, auctio, generatio effluviique re-
paratio caloris functiones creduntur. Aristoteles dubitavit, an hæc ab
animo an a calore proficiscerentur: ut physicus tamen in animo præci-
pua causam constituit, calorem instrumenti nomine donaturus. In quo-
que autem corpore quemdam volumus fluere *ἐπιμὸν* (i) nominantes &
ἀπαρροίαν τῆς ἐποκειμένης ἐσίας (k), alium partibus solidis affigimus, ipsum
earum *ἐντελέχειαν* (l) constituentes. Quo pertinet illud Hippocratis, *ἡ
ψυχὴ ἀνθρώπου αἰεὶ φέεται*, *Hominis anima ad finem producitur*, ut male ver-
tit interpret, melius, *vegetatur*, verteretur τὸ αἰεὶ φέεται: Intelligit ho-
minis animam, id est calorem, vegetari semper & incumbere perpetuo
in augendo, conformando, generando: quod ejus solius beneficio animal
alimentum trahat, conficiat, eoque nutriatur, ac sustineatur, augefcat,
procreet, sensu denique ac motu præditum vivat. Hujus dotes quum
maximæ sint, quæque omnibus conspiciantur, non abs re rerum omnium
principium constitutum est: quod quum per se non existat, sed in aliud
vim suam potentiamque exerceat, necessarium fuit id quicquid est illi sub-
stituere ac subijcere. Aqua autem primas inter ceteras res id genus te-
net. Jam enim abunde demonstratum est iis duobus principiis contentum
fuisse Hippocratem, quod & eorum vis longe lateque pateat, & quæ a
nobis prodeant actiones, eam aquam calorisve nonnihil præ se ferre consue-
verunt.

(h) Indefinitè, indistinctè.

(i) Vaporem.

(k) Vaporem & effluxum subjectæ
substantiæ.

(l) Entelechian.

verunt. Accedit & ratio instituti Hippocratis: id enim consilii fuit ut de diætâ disputaret quæ & victus ratione, & vitæ genere contineretur: nam & *ἐπιτήδευμα* (m) ad diætâ retulit idem auctor. Quæ actiones celes & expeditæ, eæ ad ignem referuntur. Quæ pigræ ac tardæ ad ignem non referuntur, sed aquæ tribui solent. In vitæ instituto quum duorum principiorum vis elucescat, tum maxime ad victum pertinere videbitur. Sic olim aqua ac igni interdici eis volebant qui aliquid facinus nefarium perpetrassent. Et narrant historiæ in nuptiarum celebritatibus, tum maxime quum nupta viro jungeretur, aquam & ignem offerri solere quæ recens nupta attingere juberetur: ac tacito illo tectoque mysterio duorum illorum principiorum vim in omnium rerum procreationem concurrere indicabant: at necessariam aquæ ignisque copulam, id est maris & femine ad generis humani propagationem prætendebant. Sed & fortasse alio consilio Hippocrates duo illa nifus est docere primordia, ut everteret ac labefactaret eorum sententiam qui unico principio contenti, reliqua subditiuita supervacuaque constituerent: quæ constans firmaque de uno principio ratio videtur satis refutari, si duo saltem concurrere demonstraretur: non quin forte & alia non obliterentur ac rejiciantur. Itaque mirum non est si duobus illis positus principiis omnia ea complectatur quæ ad generationem, conservationem, motum nutritatumque desiderari possent. Sic in igne, eo auctore, mens est, prudentia, augmentum, motus, imminutio, mutatio, vigilia, somnus. Quid enim apertius apparet in generationis nostræ principio, quam duo illa principia sola præcipuaque existere? quid aliud præter ignem & aquam in femine? quid aliud edito fetu? in femine humorem & spiritum coire vulgo perspicitur: ut humori materia assignetur (nec enim illud terreum, quod ad partium solidarum constitutionem confert, sese nobis objicit) spiritus autem motionis principium injiciat. Nomine autem spiritus ignis continetur; utrumque enim etsi nominibus distinctum, idem tamen fere censei debet. Ita tamen veteres ignis ubertatem, ineunte generatione, requisierunt, tum ut motum præstaret, (quod spiritus proprium esse deberet) tum ut ficaret; alioqui partes solidæ numquam consisterent. Etsi humidum & ficcum initio generationis præpollent, ficcum tamen non terreum est, sed igneum, cujus vis in robore partibus conciliando existit. Terreum autem ex eventu tantum apparet, consumpto humore, non a calore quidem, siquidem consumptor non est, nec de composito ruinam molitur, sed diffusans corpus, nec humore eodem alimentari in alius primigenii locum suffecto, senescit tandem ac marcore dissolvitur. Variis quidem modis ludunt veteres, sed ea eodem referri necesse est. Quum enim a Galeno dicitur duo ortus nostri principia, unum æreum & igneum, alterum terreum humidum, paullo quidem latius principia diffundit; ita tamen ut unum pro materia, alterum pro causa efficiente assumat. Nec omittendum, nonnullos ex veteribus, quam vere omnes noverint, calidum & humidum consti-

Hipp. l. 1.
Epid.

Plutarch. ais
aquam &
ignem olim
recens nuptis
offerri solere.

In femine &
edito fetu a-
qua & ignis
apparent.
Gal. l. 13. de
usu partium.
Com. in aph.
14. 1. aphor.
In femine
paucum sicca
& terreæ sub-
stantiæ pluri-
mum aeræ
calida & hu-
mida.
Gal. 1. Jani-
tuend.
Gal. l. de Mar-
core eam dif-
ficultatem ab-
unde explicat.

Gal. 1. Jani-
tuend.

(m) Apparatum, institutum;

tuisse principia per se, frigidum & siccum ex eventu. Alii frigus privationem caloris statuerunt: imperite quidem quum privatio nihil constituat. Ac effectum tandem est duo principia existere maxime quorum unum omnia in omnibus moveat, alterum nutriat: non quod aquam nutrire dicamus, quum Galeni sententiæ adversum sit, sed nutritionis nomen latius fumitur. Nunc ut ad institutum accommodetur oratio de modo quo concurrant illa, dicendum paucis. Hippocrates vult ortus nostri primordia ab iis duci τῶ διακρίνεσθαι & τῶ συμμίσθαι, nos secerni sive separari, & componi commiscerique vertendum diximus: aut utamur nominibus propriis, secretionis & misionis, generari & misceri idem sonant Hippocrati: ut & perire & secerni. Est enim credibile ortum per unionem rerum contrariarum fieri, interitum vero per secretionem & secessum; summus enim Hippocrates, in animantium occasu elementa ad suum se quodque locum recipere litteris tradidit. Nisi ea mistio contingeret, qua diversæ contrariæve naturæ in opus unum conspirarent, nulla umquam generatio exstitisset: iners enim & ignava vis unius remaneret, nisi alterius favore afflaretur. Quod Hippocrates animadvertit, *quomodo quippiam, ait, unum generaret, nisi cuiusdam misceretur?* Et interpres adducto feminis, quod solo mandatur, exemplo docet illud vietum & exfoletum remanere nisi humore dilueretur, quo vis sepulta emergat. Tandem efficit maris & femine congressum necessarium esse. Unumquodque unius principii causa est: nec credibile tam dissimilia dissentaneæque principia ab eodem conferri posse. A primis enim naturæ fontibus hauriuntur, & ἐτελέχσαν (n) ideamque rei, a qua decidunt, confusam occultamque exprimunt, quæ tempore elucescit: contraria esse oportere satis abunde demonstratum est. Itaque a duabus contrariis aut potius diversis naturis constantibus, illa in communem generis fatum elici oportet: ut nec unum perfecte aliquid edat limetque, nec alterum citra alterius suppetias quicquam possit. Ac concursum illum maris & femine demonstrari oportuit, ut Veterum quorundam dogmata eluantur, & mulierum natura, de quibus instituitur disputatio, intelligatur. Quum ex iis quæ præcefferint multa assumere in animo sit, quorum si copia non fieret, disputationis cursus retardaretur.

A N N O T A T I O N E S.

1. Ad hanc sententiam Cicero lib. 2. de nat. Deorum magnas ignis vires describit: immo nullam nutritionem, nullum appetitum, motum, actionemque esse docet sine ipsius ignis beneficio: nam etiam quod aliur & crescit motu quodam utitur certo & æquabili: immo ne aquam congelari posse ac diffundi postea docet, nisi admixtus sit ignis; locus præclarus.

2. Eo enim pertinent tot regulæ & canones a Galeno traditi in method. medendi, ut pro ratione partium, temperamentorum, varient quoque remedia. Item pertinent libri de locis male affectis, ut ideas morborum κατά ἄσχεσμον (o) venari possimus.

Hipp. l. 1. de
diata.

Hipp. part. 14.
l. de natur.

Hu. Gal. 8.
c. l. 1. de ele-
mentis Arist.
de ortu.

Particul. 9. &
15. l. 1. de
Nat. Hum.

Nil potest ge-
nerare nisi
cuiusdam mis-
ceatur.

3. Lib. I. de diæta vero ait, ψυχὴ ἀνθρώπου ἀυζάνεσθαι (p), loquens de vera anima ut de antecedentibus patet. Sic puto φύεσθαι (q) idem esse quod γενεῖσθαι ἢ ἀυζάνεσθαι (r).

4. Exercitatione xviii. Scaliger contra Cardanum docet, quod absurda sequantur, si siccum & frigidum privationes tantum dicantur.

5. Immo communi sensu percipitur non posse ullam etiam in rebus externis mixtionem legitimam fieri, nisi per contemperationem rerum diversarum & diversis qualitatibus præditarum.

CAPUT II.

Instituti ratio.

UT autem maris & feminæ ad generis propagationem usus est necessarius, ita variis distinctisque partibus utrumque natura instruxit, quarum ministerio uteretur. Ac primum admirabilis energiæ in mole pusilla semen attribuit, nec non sanguinem superfluum menstrua periodo fluere solitum, ut nil deficeret, nec ad saturationem ipsam, nec ad nutritionem, nec ad perfectionem ipsam acquirendam. Relictis autem quæstionibus pæne innumeris de femine, quid agat, an per se, an ἐν τοῦ συμβεβηκότος (s), an anima in eo sit τῇ ἐνεργείᾳ (t), unde sexus, cur non omnes mares generentur quum muliebri semen a virili superetur, hocque sit ἐνεργητικώτερον (u); deinde quum semen mulieris sit quid languidum, ἰχωρῶδες (x), num irritum sit ac inutile: denique, an menstruum illud excrementum necesse sit concurrere, quum semen utrumque ignea, humida, terrea aëreaque substantia constet: unde potest & nutritum præbere, & ἐνεργεῖαν (y) conferre; in mulierum natura breviter explicanda, morbis autem velut passio velo pertractandis omnis nostra versabitur opera. Alia relinquemus Philosophis qui quæstiones illas agitabunt, alia ad usum nostrum sumus accommodaturi. Si quid ex illis fortè narrando scriptitandoque incidat quod ad institutum facere possit, evolvemus, ne nostra in ea re jejunitas appareat: ab argutiis minutulisque quæstiunculis temperabimus. Uteri, partiumque mulieris conceptui, nutritionique dicatarum, consensus partium cum partibus explicationem persequemur: inde enim potissima demonstrationum vis elicietur. Sed eo maximè omne consilium nostrum pertinet, ut in curatione morborum muliebrum elaboretur. Ac cur hæc πραγματεία (z) mulieribus dicata sit, curque in virorum morbis nemo privatim versatus sit, in primis nosse non alienum videatur.

Multæ quæstiones de femine &c. philosophis relinquuntur discutienda.

Cap. I. l. 1. de Janis. uend.

- (p) Anima homini augetur.
 (q) Generari.
 (r) Perfici & augeti.
 (s) Secundum accidens.
 (t) Actus.

- (u) Efficacius, actuosus.
 (x) Ichoroides, serosum.
 (y) Energiam, actum.
 (z) Commentatio.

C A P U T III.

In quo differant morbi muliebres a virilibus.

QUUM elementorum vires, mutationesque in viris æque ac mulieribus spectentur, utrisque de sanitatis gradu ac statione perinde decedendum est. Nec enim ex uno elemento alterutri constant; proptereaque doloris voluptatisque vices perferunt. Est tamen ubi mulierum genus pluribus, gravioribusque morbis impetatur, tanetsi ei a natura consultum sit prudenter, ut menstruo statoque fluore multorum ac magnorum morborum vim refugiat aut eos imminentes avertat: qui fluor, si aut deficiat aut relicta periodo erraticus instabilisque sit, jam jam morbis nascendi occasio est in parato: quod Hippocratem impulit ut mulieres podagra non laborare asseveret, nisi forte menstrua subsisterint. Præviderat natura mulieribus ob nativam constitutionem excrementorum magnum proventum fore, ut passim docet Galenus, nisi summa arte caveretur ne illa moram trahentia ægrotandi occasionem afferrent. Quum itaque tam bene a natura mulieribus consultum sit, illis obviam erat eundem morbis, sed longe contra videmus contigisse: nam nostris temporibus in quodvis morborum genus etiam numquam antea auditorum mulieres tam facile tamque frequenter præcípites ruunt, ut nullo tempore & loco graves & frequentes experiantur. Immo ita est eorum natura, ideoque involuta, ut præstricta oculorum acie peritissimi quique artis medendi magistri in iis dignoscendis juxta ac curandis cæcutiant, immo tamquam ignorantes illud quidquid est ad Deos referre conentur, quod illi communem aliorum morborum sortem naturamque superare videantur. Quod ipsum an ignorantia tribuendum sit, an ita natura morbi mulierum difficilioris reconditionisque sint cognitionis quam virorum, an vero earum intemperantia commissum sit ut eam naturam induant; an potius nobis fucum faciant mulieres quæ quum leviter ægrotant, ut arte nostra conjecturaque assequi possimus, nescio quas dolorum species effingant, ac comminiscantur: hoc porro nobis dubium est. Nec enim credibile quum corpus habeant ex paribus coagmentatum, ita obscuris, & elementorum mistionis modum superantibus morbis implicari. Hoc ipsum, quum pedestri oratione excurremus, facile ab omnibus percipietur. Laborant enim mulieres, laborant & viri: sed hos acutiores morbi affligunt, illas diuturniores, huc enim facit & proventus excrementorum, & temperamentum frigidius. Excrementa facile superfluunt ac congeruntur, tum ob sedentariam desideraque vitam, tum ob diffusus prohibitionem, unde exuvia facile retardantur ac resistunt. Est autem & illis densa cutis, & internum corpus obstructionibus intestinis facile patens: quod morbis & fovendis & producendis occasionem porrigit. Sed ut facile in morbos incidunt & diu fovent, ita non æque facile fato defunguntur ac viri. Est enim consentaneum,

Hipp. l. de nat. hum.

Maximus medicorum deprehensus in mendacio: non mutatur seminarum natura sed vita. Sen. Hippocrat. aph. 29 lib. 6. c. 1. Galen. c. 5. l. de femine, & c. 6. l. 14. de usu part.

1.

2.

3.

neum, occasionem non esse præcipientem in morbis mulierum, ut in virorum morbis. Siquidem occasionis celeritas in arte medendi ex eo spectatur quod corpus nostrum perenniter diffuat ac dissolvatur, ut minimis momentis maximæ mutationes & inclinationes ἢ ἐπὶ τὰ ἢ ἐπὶ τὰ (a), ut loquitur Hippocrates, contingant: quo corpora dissipantur diffiuntque magis, eo occasio celerius elabatur ac effluit, cautioremque sese Medicus præstare debet. Corpus autem virile cum muliebri comparatum quum facilitus inaniatur liqueſcatque, verisimile est mulieres morbis magis consistere, nec varias vices, quæ contingere solent, corpore existente ἰσχυροφύητα (b) & dissolubili, sustinere. Nec enim in iis mutatio contingit aut a natura, aut a fortuna, quæ duo volucrum in arte occasionem maxime efficiunt, ut ex Hippocrate colligetur. Præter autem excrementorum proventum, temperamentumque nativum a quibus morbos in mulieribus manare censuimus, duo alia plerique effingunt, quæ efficiant ut & promptius morbis lacessantur, & peculiaribus sexuique propriis, non communibus cum viris prehendantur. Nam & uterum causantur, & ingenii imbecillitatem, quæ duo an aliquid efficiant, videndum est. Arabum Princeps (si modo ejus auctoritas iis placeat qui quum nares minus emunctas habeant, multa in illorum scriptis anilia & temere effutita asseverent) varietatis morborum in mulieribus causam unam agnovit, uterum. Est (inquit) *femineo generi pars una, uterus nimirum, omnium morborum virgineorum ac muliebrium seminarium ac radix.* Quod fortasse indistincte & minus plausibiliter præsertim apud eruditos pronuntiatum est. Muliericulus id placere potest, & ignaris Medicis: ex quibus illæ quidquid obvenierit, quicumque sit affectus, vel etiam si in minimo digito sectio sit aliqua, mali auctorem uterum contendunt, silvamque remediorum paratam habent tamquam πολύγνησον (c), sed utero soli dicatur. Hi vero ignari loci, non longe ab istis fallacibus mulierculis divertentes, quidquid mali contigerit, hujus remedium ab uno coitu frequenti repetunt, quod uteri languor & neglectus cultus omnium in virginibus aut viduis morborum causa esse videatur: itaque uteri ipsius ratione varias ægrotationum species & imagines animo fingunt, quarum nulla in viris conspici soleat, cum ii utero careant affectuum istorum penam ac feminario. Quod autem uterus suas affectiones proprias & vernaculas habeat, id nemo negaverit, quum nulla sit in corpore pars, quæ a morbo libera ac immunis esse possit: sed tot morborum ideas utero uni affingere, hoc φανταστικόν (d) & portento simile est. Si enim mas & femina nullo discrimine distinguitur, Galeni sententia, nisi quod in feminis illud lateat includaturque quod in viris promittitur ac editur, cur non ab illa parte quæ in viris prodiit foras, quæque voluptatis, ut & uterus in illis, promptuarium quoddam est, tot morborum genera derivantur. Ridiculum enim est quod uterus præ aliis partibus ζῶον ἐπιθυμητικόν (e) a Platone dicatur, quod appetat per sese, &

Ballonii Oper. Tom. IV.

F

ipsum
Platon. in Tijs
mao.

(a) Ad hæc vel ad hæc.

(b) Bene perspirante.

(c) Multi usus.

(d) Phantasticum.

(e) Animal concupiscibile.

Hipp. in l. de
dieta acuto-
rum.

Hipp. l. de deo
centi ornaus
sub finem.
Præter temp.
& excremen-
torum proven-
tum uterus &
ingenii imbe-
cillitas morb.
mul. causæ.
Illam senten-
tiam pronun-
tavit Hipp.
l. de locis in
homine fere
sub finem.

Uterus omniū
morb. causæ.

Gal. c. 5. l. 2.
de ser. & c. 6.
lib. 14. de usu
part.

Uterus animal.

ipsum succenseat nisi re concupita optataque potiatur. Quod autem uterus, tamquam animal, sentiendi concupiscendique facultate præditum aliquando succenseat, hac ratione probant, maxime quoniam in hysterico strangulatu, rei alicujus appetens, sitiensque moveatur, impetuque sursum deorsum feratur errabundus, unde gravia surgunt symptomata & quæ alias ad exitium præcipitant: quam Platonis opinionem Galenus explodit in suis commentariis. Et ut opinionis fidem majorem faciat Hippocratis auctoritatem advocat in lib. *περὶ ἀρθρῶν* (f), ubi loquens de uteri erroribus & extensionibus (sua lingua vocat τὸν ὑπερέαν τὰς πλάνας ἔξ ζωτικῆς) ait id genus extensionum fieri per aliarum partium tractum & consortium (græce & eleganter διὰ τὰς ἀδελφικῆς (g), barbare fraternitates dicit) non autem quod mutationis initium ab ipso utero fit, ut in libris de locis

Gal. c. 5. l. 6.
de loc. aff.
Hipp. par.
100. lib. 3. de
Articul.

4.

Cap. 5. l. 6.
loc. aff.

affectis Galenus interpretatur. Si enim uterus animal esset ἐπιθυμιῶν (h), a se motus illius vehementis principium vimque obtineret. Sed nondum tamen controversia hæc dirempta est, an uterus suo loco a se motus & impulsus descendat ascendatve: cujus rei fidem peti quidam volunt a mulieribus ipsis, quæ hystericae oppressioni sunt obnoxia. Ac de primo quidem dictum est: nunc ad secundum festinanter eundem cujus veritas communi experientia nititur ac roboratur. Quam enim generi muliebri innata sit ingenii imbecillitas, & a natura expressa levitas accedens ad corporis mollietatem, mirum videri non debet, si promptius morborum vim ac impetum percipiat. Nam hac imbecillitate donatae mulieres, omnium difficillime ægritudinibus perturbationibusque animi, quæ hominum castorum ac sapientum mentem non percellunt, resistunt. Dum autem sese perturbationibus animi vinci superarique sinunt, mentis percussio ac contractio, facile in corpus redundans, illud in contagionem suæ affectionis trahit: & pro ægritudine corpori ægrotatio languorque contingit τὸ πάθημα (i) sui originem agnoscens. Mulier autem ob impotentiam animi cedit ægritudinibus, & ab iis facile se vinci patitur. Causam ejus rei Galenus adstruit comparatione facta eorum quibus animus est humilis & angustus, cum iis qui fortes sunt & magnanimi. Conferri enim debent affectiones perturbationesque animi cum facultate ipsa vitali: quæ si valida est, & rationi obsequitur, illis perturbationum fluctibus non sese abjicit, sed contra nititur: si infirma, ac imbecilla longe secus evenit. Itaque concludit Galenus, quibus robur vitale infirmum est, animi vero motus ac perturbationes robustæ ob ἀπαθείαν (k), iis essentia animæ facile liquefcit, ac dissolvitur. At vir magnanimus, non facile ob ista παθήματα (l) succumbit, utpote cujus animæ robur valeat ac vigeat, motus autem & affectus non adeo vehementer existant; vocat autem ἀπαθείαν meo iudicio, non profusorem linguam procacitatemque aut insolentiam, ut linguæ græcæ interpretes explicant, sed imperitiam, judicii-

5.

Animi pathematum vires.

Γ. c. l. 5. de
loc. aff.

Περὶ ἀπειθείας (m)
passio post
plein.

(f) De Articulis.

(g) Propter cognationes, fraternitates.

(h) Concupiscibile.

(i) Passio.

(k) Imperitiam, judicii carentiam;

(l) Pathemata.

(m) De imperitia, judicii carentia.

que

que carentiam, quum quis aut philosophiæ præceptis sese regendum non dedit, quibus æquitatem animi ac placabilitatem sibi comparet, aut quum iudicio parum valet, nec a quoquam facile se instrui, aut, si quando a vero desciverit, dirigi patitur: cujus generis sunt mulieres, homines leves, & idiotæ, de quibus omnibus mihi videtur scripsisse Comicus:

Terentius Adelph. Act. 1. sc. 2.

Homine imperito numquam quicquam iniustus:

imperitum vocans quem ἀπαιδευτος Græci appellant eo in sensu quem diximus. Nec enim hoc loco proprie ἀπαιδευτος eum appellari volumus, qui litterarum rudis sit, sed qui levitate animi quadam & impotentia non facile ad jus æquitatemque descendat, sed contra malit præjudicatæ suæ sententiæ obstinatus esse assertor, quam aliorum opinionis etiam verissimæ quicquam cedere. Hac animi impotentia genus muliebri laborat maxime, unde irasci celer est, ὀξύθυμον (n) Græcis, iræ impotens, odium facile inflammans, non facile leniens, immo sæpe ex leviusculis rebus inimicitia perturbationesque animi contractæ tam alte radices agunt, rerum conceptarum opiniones ita sese inconstanter ac turbide jactant, ut etiam tamenti fervor concitatioque ista animi nondum inveteraverit, & tamquam in venis medullisque infederit, vix elidi tamen evellique possit.

6.

Cicero 4° Tuscul.

Immo nec quam medicinam aut prudentia, aut temporis diuturnitas omnia molliens asserre solet, eam sibi comparare potest. Hanc animi impotentiam Hippocrates in mulieribus animadvertit, non tamquam rem negligendam, sed ad cognitionem morborum muliebrum apprime conferentem. Dum loquitur de spectris, & fugacibus imaginibus quæ perterrefaciunt mulieres, & eas ad sibi mortem consciscendam induxerunt, ita generali hac propositione præludit de mulieribus disputaturus, ἀδυσποτέρα καὶ ἄλογότερα φύσις ἢ ἄνδρας, *Mulierum natura fractioris humiliorisque animi est*, supple, quam virorum: ut mirum non sit si a quavis animi affectione facile concutitur, ac frangatur. Nam exigua moderatione ac constantia quietæ sunt animo mulieres ut facile molestiis tabescant, timore frangantur, & sitienter quid expetentes desiderio ardeant, & alacritate futili gestientes deliquescant. Contra vero viros, aut mulieres ἀνδραγαθίας (o) nulli metus terrent, nullæ ægritudines exedunt, nullæ libidines incitant, nullæ futiles lætitiæ exultantes languidis liquefaciunt voluptatibus. Duo autem restant explicanda, unum quorsum paullo ante dictum sit quædam mulieres σωματικῶς ἀνδρας, id est in naturam virilem adolescere, ut morum candore, constantia, æquabilitateque animi suum sexum mentiantur; ut contra evenit quibusdam viris γυναικῶς ἀνδρας, mulieres rescere latine reddemus, quum mores muliebres expriment ac induant; aut quod semen muliebri a patre traxerint, aut quod ita vitæ instituto ad muliebres mores sint instructi ac informati; hos Hippocrates ἀνδρογύνος (p) vocat: quatuorque considerat in moribus virorum mulierumque æstimandis, aquæ & ignis mixturem, ἡρόφωλον, κραινέσιαν, καὶ σωήθειαν (q).

Mulierum natura fractioris & humilioris est animi. Hipp. l. de virginib.

7.

Posterioribus F 2

Hipp. 1. de dieta. In æstimandis virorum & mulier. moribus 4. considera. Aqua & ignis mixturem, ἡρόφωλον, κραινέσιαν, & σωήθειαν. Lib. 1. Cic. 1. off.

- (n) Iracundum.
- (o) Virilis natura.
- (p) Muliebris & virilis naturæ participes.

(q) Alimentum, exercitationem & consuetudinem.

Posterius autem quod explicandum proponimus, est ut quid ὄξυθυμον (r) nomine intelligat, aperiatur. Quod ad prius spectat absoluta omnium demonstratio peti potest *ex libris de diæta*, qui fiat ut ex viris quidam muliebri animo sint, ex feminis quædam quibus clarus, strenuus & inclytus sit animus. Quod vetus Poëta Ennius mollietiam juvenum Romanorum notans, virginum angustum animum objicit:

Vos etenim juvenes animos geritis muliebres,

Illaque virgo viri.

Salmaci da spolia sine sudore & sanguine.

Vel enim semen, quod ab utroque manat parente, femineum est, vel quod a patre superatur a femineo: vel quod a matre masculum est aut contra: sic pro feminum ista varietate mulieres generantur *θηλυκόπαιται* vel *ἀσθενέσσαιται*, vel *θρασύτερας*, vel *λυσθηαίαι*, vel *τολμηρότερας* (s). Rationem horum reddit quod anima animæ admisceatur, quod de animato femine intelligi debet. Nam de anima proprie dicta longe aliter sentit *eodem libro* quum ait, *ψυχὴ οὐκ ἀλλυτάται οὐτὶ διὰ φύσιν, οὐτὶ διὰ ἀνάγκην* (t). Eandem animam sub finem libri *φύσιν ἀφανέα* (u) vocat, de eaque pie sentit, *φύσιν ἀφανέα μεταπλάσσει οὐχ δῖόν τε* (x).

Nunc autem *περὶ ὄξυθυμου* (y) breviter dicendum est, quod hac voce imbecillitatem mulierum significari dixerimus: Galenus *τὸ ὄξυθυμον καὶ θυμῶδες* (z) distinguit: ut oxythymum iracundis, pusillanimis, fractiorisque animi hominibus ac mulieribus quadret ut quæ minima de causa exandescant, nec iram coquere ac ferre possint: unde, ait, *ὄξυθυμοι* (a) temperamento sunt frigidiores & *δυσδιαφόρητοι* (b). *Τὸ δὲ θυμῶδες* (c) in eos cadit qui elato sunt cellosoque animo, qui res despiciunt ac contemnunt, & magnum aliquod facinus audent, non irasci celeres; iis enim facultas vitalis vegeta est, & non facile animum attingit ulla ægritudo, ut mulieribus contingit. Etenim quum pars animosa cum facultate ratiocinatrice contendit, si vincit animosa, & vis ratiocinatrix cedit, quæcumque perturbationes incidunt, illæ ita vim animosam percellunt, itaque facile quatiunt ad omnis judicii vis exfolescat: hinc affectiones varæ, audacia, diffidentia, ad iracundiam proclivitas, furiosa concitatio & temeritas, & præcipitatio quam Galenus *παρορρέειαν* vocat. Sin vis ipsius rationis urget, si optimis disciplinis instructa, assuetaque, recto judicio ac opinione prædita, ad objectas rerum bonarum malarumve imagines non movetur, sed huic vis animosa paret ac obedit: & motus sunt quieti, placidi, æquabiles. Sin ratiocinatrix infirma, rerum inexperta, pravus moribus imbuta, sine recto judicio,

- (r) Iracundum.
 (s) Mulierosissimæ; vel infirmissimæ, vel audaces, vel animosiores.
 (t) Anima non alteratur, nec secundum naturam, nec secundum necessitudinem.
 (u) Naturam obscuram.

- (x) Obscuram naturam permutare impossibile est.
 (y) De iracundo.
 (z) Iracundum & animosum.
 (a) Iracundi.
 (b) Ægrè perspirantes.
 (c) Animosum.
 (d) Iracundus & animosus.

Com. in par.
78. 2. l. 1. Ep.

Us ὄξυθυ-
μας καὶ θυμῶ-
δες (d)
distinguan-
tur.

Cap. 1. l. 5. de
locis aff.

Lib. de arte
parva.

dicio, sed cum opinione quadam & assensione imbecilla, tum facile ad res objectas animosa impellitur ac cietur, & ab iis percellitur ac occupatur. Nec abs re ex Platonis opinione Galenus animosam vim equo conferebat, rationalem autem fessor; Si robustus ac peritus fessor equum regit, &

In libris de placitis.

Horat. lib. 1. epist. 2.

*Fingit equum tenera docilem cervice Magister
Ire viam quam monstrat Eques.*

Sin imperitus & regendi ignarus, eum equus vincit, rapit ac succutit. Idem facultatibus prædictis convenit. Porro pro cordis temperatura commotiones aliæ sunt atque aliæ, ut Galenus plane docet: atque inter cetera oxythymiam accommodat iis quibus cor est calidius, & quibus humidius citra calorem manifestum. Sed utrique facultatem rationalem, ut sic loquar, imbecillam aut per se, aut prava institutione habent. Nam quum nulla rerum peritia est, & nulla disciplinarum femina, quæ rationi vim & ornatum afferant, ista facultas διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν (e) motus violentos animosæ facultatis potest cohibere nullo modo & sedare. Atque ita περὶ ἀπαιδευσίας (f) judicamus, de qua ante ex Galeni sententia dictum est. Si cor humidius oxythymiam, iram præcipitem significat, sed quæ placari facile possit: contra quum cor siccius, ira non est præceps, sed fera & implacabilis. Et quod mirum τὸ ἔξυθύμω τὸν λήθαργον (h) opponit: ut λήθαργος significet pigrum, tardum, irasci nescium, socordem, quem nulla res plane movet, utpote lapidem bardumque: ἔξυθύμω autem eum significat qui concitato ac feroci animo aliquatenus est. Et si ἔξυθύμω generaliter tunc a Galeno in eo libro accipitur: sic quantum ex libris Hippocratis venari possumus, & ex sententia Galeni tribus modis ἔξυθύμω sumitur: Primo modo pro omni vehementiore ac concitatore animi impetu, cui opponitur vel λήθαργος, vel ἀθυμία (i). Secundo modo pro iis qui quum sint δυσδιαφόρητοι (k) & frigidiore temperamento præditi, celeris præcipitisque iræ sunt, & facultatem ratiocinandi imbecillam habent & ἀπαιδεύτων (l): opponitur huic ἔξυθύμω τὸ θυμοειδές (m) ex Galeni opinione. Tertio modo eoque admodum notando ἔξυθύμω pro ira acerba præcipitique nec non excandescencia, non ob solam rationis imbecillitatem, sed animosæ facultatis vim, sumitur, unde sæpe in μανώδῃ θρασύτητα καὶ προπέτευσιν (n) abit. Ex Galeno hujusmodi ἔξυθύμω (o) temperie cordis calidissimæ argumentum est: quod ex Hippocratis libris desumptum est: quibus vena in cubito pulsât, ii furiosi sunt iraque præcipitis, Græce ἔξυθύμω καὶ μανικόν legitur. Significatur ubertas calor in corde, & facultatis ipsius vitalis incendium quod manifestos arteriarum motus, & palpationes afferre solet opinione Galeni. Illam sententiam Hippo-

Lib. de arte parva.

ἔξυθύμω (g) causa. Cap. 1. l. 5. loc. aff.

8.

Lib. de Arte parva.

9.

Com. in par. 78. sect. 2. h. epist.

In Arte parva.

Lib. 2. Epid.

F 3

cratis.

(e) Propter imperitiam & judicii carentiam.

(f) De imperitia.

(g) Iracundia.

(h) Iracundo pigrum.

(i) Pigritia vel socordia.

(k) Ægrè perspirantes.

(l) Imperitam.

(m) Iracundo animosum.

(n) Audaciam maniacam & præcipitantiam.

(o) Iracundia.

Com. in aph.
65. lib. 4.
Cap. 8. l. quod
animi mores.
Hipp. Epid.
Lib. de vir-
ginib.

In lib. de diet.
acut.

10.

cratis idem auctor abunde explicat docens qui fiat ut anima mutetur a corporis temperamento. Ac de oxythymo dictum abunde est. Et nemo quaerat cur passis velis solventes non statim remigaverimus in portum, quum institutum fuerit nobis de peculiari mulierum natura, & temperamento aliquid litteris tradere. Verum enim est quod Hippocrates 1. part. sectio. 3. lib. 1. & morborum diagnosin ex communi & peculiari temperamento & natura petiverit: & idem viam munitur ad disputationem de mulierum morbis, ait potis non esse morborum cognitionem assequi nisi individui quoque natura percipiatur: qua sola ratione nobis admirandam *τίμησιν* (p) ab uno Hippocrate inventam ac excultam comparamus. Non enim sufficit nosse mulierem esse frigidam temperie sua, sed *ιδιοσυρρασία* (q) quaedam venanda fuit ut opus perfectum absolutumque redderetur. Ac quum tot tantisque morbis genus mulierum implicetur, explicata illa *ιδιοσυρρασία* mulierum, quaerendum fuit an id peculiari temperamento dandum esset, an non etiam moribus, vitae instituto, & animi perturbationibus, quae ad proclivitatem in morbos maxime conferre solent, ut ex iis quae postea explicabuntur abunde aperietur.

A N N O T A T I O N E S.

1. Hippocrates ut omnium bonorum auctor est, ita brevissimis verbis amplissime & amplissimis verbis brevissime causam explicat, cur mulierum morbi tam difficiles & periculosi sint, & quod Medicos lateant, immo sepe in his Medici decipiantur. Vide lib. 1. de morbis mulierum.

2. Haec omnia nostro Marte comparaveramus: Sed contigit horum demonstrationem legere apud Hippocratem lib. de Alimento, ubi ex professo de aptitudine in morbos ex raritate & densitate corporis disputat.

3. Contra cap. 2. lib. de diutur. & brevit. vitae Aristoteles maribus vitam longiorem tribuit, vid. cap. 5. hujus lib.

4. Langius epist. 23. lib. 1. multis rationibus contendit uterum non esse animal, sed illum proprietate sibi congenita, ut & ceteras partes, res suaves sequi: contrarias vero adversari.

5. Hippocrates lib. de superf. docet in virginibus dum supprimuntur menses, uterum moveri, verti, & ad viscera ascendere. Quod an sit verum, videbitur. Idem lib. de superfetatione & lib. de locis in homine scribit sub finem: Nec enim existimo tam actu moveri, quam ab eo secundum ductus communes, aut non pervios efferri aliquid, quod prout has illas partes attingit, ita illius aut *αναφορας*, aut *καταφορας* (r) uterus auctor esse dicitur.

6. In corde duplex facultas, una vitalis proprie dicta, altera *θυμοειδης*, animosa latine reddi potest, vel animus, & ait Galenus το θυμοειδης συμπαχρον τῷ λογιστικῷ γίγνεται (s).

(p) Cognitionem conjecturalem.

(q) Proprietas individualis.

(r) Ejectionis per superiora, vel in-

feriora.

(s) Animosum cum ratione pugnat & decertat.

7. Locus

7. *Locus est præclarus lib. de locis, aère & aquis de Asiaticis qui & ad mulieres potest accommodari, quo docet Hippocrates otiosam vitam, æqualitatem temporum, & quum variae mutationes non sese offerunt, efficere, ut homines sint evirati, mansueti, timidiore: quæ omnia mulieribus maxime contingunt.*

8. *Ἀδάργος pro stupido, tardo, pigro ex Zenodoto, & 3. de morb. Hippocrati ἀδάργος pro nescio qua affectione sumitur.*

9. *Eo in sensu Galenus comment. in partic. 11. sect. v. lib. 6. Ep. citat ex Hippocrate oxythymian ad bonum corporis habitum comparandum, ut in iis qui præpingui sunt abdomine, conferre.*

10. *Capite quinto hujus libri ex sententia Hippocratis in libro de glandulis & lib. 1. de muliebribus morbis docemur, mulieres ob mollitiem, raritatem & fluxilitatem morbis obnoxias: nam spongiarum instar facile partes molles aliquid admittunt.*

CAPUT IV.

An sit in mulierum morbis τὸ θεῖον (1) & cur hæc πραγμάτεια (2) privato nomine mulieribus dicata sit.

NEquè vero mulieribus hæc πραγμάτεια & commentatio privato nomine dicata est, quod earum morbi pondere ac numero morbos ad viros pertinentes superent, aut quod abstrusior latentiorque muliebrium sit morborum indagatio, quam virilium: nam utriusque sua est calamitas, & peculiaris morbis natura. Quamquam ante demonstratum est, præterquam quod peculiare in mulieribus morbi existant, hoc accedere quod diutius foveantur ob vernaculam earum infirmitatem, & sæpius advocentur ob nativam ingenii imbecillitatem quæ illas ad arcendas morborum tempestatas minus tutas reddere consuevit. Atque in hoc negotio pertractando dux auctorque fuit Hippocrates qui se in commentationem de virginum & mulierum affectibus conjecit, nil peculiare de virorum morbis sub certo titulo scriptis tradens. Nam quod quis ex inscriptione lib. *περὶ φύσεως ἀνδρῶν* & *περὶ τόπων τῶν κατ' ἀνδρῶν* (x) colligat Hippocrati consilium esse de virorum morbis commentari; is suam ipsius incitiam manifestabit, quum nomen *τῶν ἀνδρῶν* (y) promiscue ad marem & feminam pertineat: & vere quidem quicquid illis libris complexus est, ad utrumque accommodavit. At libri *περὶ γυναικῶν*, *περὶ ἐπιταμίῳ*, *περὶ γυναικείας φύσεως*, *περὶ ἀφρόν*, *περὶ γυναικείων* (z), & id genus alii, etiam idiotis persuadent Hippocratem

Multam differt curatio morb. mulieb. & viril. ait Hipp. l. de morb. Mul.

(1) Aliquid divinum.

(2) Commentatio.

(x) De natura hominis & de locis in homine.

(y) Hominis.

(z) De genitura, de partu septimestri, de natura muliebri, de sterilibus, de morbis muliebribus.

procretem multa voluisse peculiari nomine posteris relinquere de mulierum morbis, five steriles essent, five virgines, five aliter affectæ. Quæ omnia eo commentus mihi esse videtur ut admirabile humanæ procreationis opus, in quo præcipua Naturæ auctoritas ac dignitas conspicitur, profunderetur: eo enim industriam suam direxit Hippocrates ut evolvendis illis libris liquido constare potest. Quæ vero causæ nos impulerint, præter eam quam diximus, velle nos ea re Hippocratem imitari, sunt & aliæ non negligendæ. Ac primum quidem in hominibus Hippocrates τὸ θεῖον (a) causam statuit, deinde mulierum naturam, & colores: quod notandum admodum est: nam κατ' ἐξοχλῶν (b) ex principiis generationis nostræ mulier est in qua & naturam, & χροῖας, id est, colorationem considerat. Tameñ vir seu masculus energiam ipsam conferat, nimirum semen impertiens cui insit vis ciendi movendique, tamen quia mulier nutritum præbet in hominum generatione tamquam quid præcipuum spectatur. Nam a nutritu ipso indicatio sumitur & conservandi corporis, & a morbis, si qui adsunt, asserendi ac liberandi; siquidem Medicus, ut artifex sensualis, iis spectis quæ a sensu sunt, quorum tamen cognitio plurimi faciunda est, ad ea sese accommodat quæ sub sensum magis cadunt. Quomodo Hippocrates neglecta elementorum cognitione, morborum & sanitatis causas non ab ipsis primis ac generalibus principiis repetit, sed ab aliis, nempe acris, salso, dulcique & hujus generis aliis: quod idem nunc agit & mulierum naturæ & colorum rationem habens. Ut enim concedi possit marem motus principium esse, quod in primis observandum foret, tamen ex Galeni opinione ita de muliere sentire oportet, ut quod ab ea confertur, five menstruum sit, five semen, non solum materiei rationem habere dicamus, sed & facultatis: maxime autem in virili femine facultas est, in menstruo causa materialis. Et quod notandum maxime, licet initio generationis semen muliebre, ut pote materiei rationem tenens, virili femine inferius sit: contingit tamen, Galeno teste, ut semen illud imbecillum sibi menstruum tamquam socium adsiscat: unde quod initio erat infirmius, novem mensium spatio menstrui favore ac societate fruens, tandem aut virili æquale aut suppar redditur: quæ ratio acute excogitata est. Revera enim menstruum, ut placet Galeno, generationi non est accommodatum: hujusque fidem facit prima naturæ molitio, in qua id totum quod apparet lacteum est ac spermaticum. Sunt tamen & feminis muliebris & menstrui in generationem maximæ opportunitates: ut non abs re Hippocrates & mulierum naturam, & colores, & divinum in hominum constitutione observari velit; ut inanis objectio eorum videatur qui ideo frustra mulierum naturam spectari contendant, quod opinione Galeni eadem & mulierum & virorum natura esse videatur, & eadem fere temperies. Scribit enim distingui penes partes generationi dicatas, ceterum idem esse, ut soli calori distinctio tribuenda sit qui validius in viris foras promit partes, in mulieribus medio velut opere subsistens idem præstare

Hipp. l. de Nat. mul. in homin. τὸ θεῖον in muliere & nat. & χροῖας considerat.

I.

Lib. de vet. med.

Cap. 2. l. 2. de semine.

Sub finem c. 2. l. 1. de semine.

14. de usu par. Gal. in l. 2. de sem.

Hipp. sub finem lib. de Natur. pueri in viro & masculum & feminum semen statuit: in femina & mascul. & femin.

(a) Divinum.

(b) Per excellentiam.

flare nequit. At longe aliter sentit auctor idem (ac miror tantum virum tam sui dissimilem esse) maris & feminæ distinctionem non petens ex ista exclusione aut conclusione partium, quum, inquit, toto corpore ac temperamento distinguantur: Virorum corpus calidum, compactum, perspirans, rarum tamen: mulierum frigidum, molle, effeminatum, minime diffusibile: Paulo quidem acutius alio loco sexus distinctionem petit, non quod absolute semen καὶ ὄλκ (c) altero sit robustius, sed quod κατὰ μέρος (d) contingat unum altero superius esse: unde id foras in mare explicatur, quod in feminis conclusum latet. At facile est eum qui rerum distinctiones noverit pugnantem diffidentemque has opiniones componere: quum nemini dubium sit quin hujus rei diligens quæstio Galeno multum negotii dederit, & ejus mentem in varias partes traxerit. Porro quum naturæ mulierum meminerit, videtur abs re colorum quoque meminisse: sed ut artifex sensui addictus universali naturæ inspectione contentus non est, sed peculiarem in colorum observatione rationem habet. Quod duabus de causis præstitisse visus est. Ac prius quidem ut humorum dominatus dignoscatur dictante Hippocrate, *consentaneum est talem esse corporis colorationem, quale est alimentum*, id est succus in venis contentus, & contra: & alio loco τὸ χρώμα τῶν χυμῶν ἐστὶ (e); Posterius autem ut ex colore de moribus & totius corporis habitu, quem φύσιν ἢ ἔξιν (f) Hippocrates vocat, liquido constare possit. Unde verum illud, mulieres subalbidæ humidiores sunt, fluidiores, & nigræ flavæque duriores ac adstrictiores: & ex glabritie aut pilorum abundantia de temperamentis judicandum censet Galenus. Nunc autem περὶ θείου (g) aliquid litteris mandari potest, quum non parum referat quid hoc nomine velit Hippocrates: forte quum τὸ θεῖον ἢ γυναικῶν (h) meminit, aliud nihil expressit quam quod ab Aristotele dictum est, sol & homo hominem generant: nomine θείου (i) solem comprehendens, nomine γυναικῶν hominem; sed de mulieribus expresse dictum est ob eas, quæ ante explicatæ sunt, causas. Hippocrates aërem sub nomine οὐρανοῦ (k) comprehendit, & τὸ θεῖον (l) nomine ἑρωῶ: ut & aër dicatur cælum & divinum. Itaque quum ἐν ἀνδράποισ θεῖον (m) tamquam causam agnoscit, cælum aëremque ipsum intelligit, cujus maximæ sunt opportunitates ad sanitatem juxta ac morbum: ab iisdem enim est sanitas ac morbus. Ac in eo sensu idem auctor tria morborum principia mira arte ac methodo prosequitur, violentiam, plenitudinem seu humorum πλοσμονίῃ & φορᾶς (n), item & cælum. De cælo ita sentit, ut ab eo morborum occasio nascatur, quum quæ a cælo sunt inepte nobis accommodantur: quod præsertim de manifestis qualitatibus audiendum est, a quibus corpus nostrum varie afficitur, ut in aphorismis & alio loco passim

Cap. 6. lib. 14. de usu partium.
Cap. 5. l. 2. de semine.

Eod. cap.

Qualis color in cute efflorescit, talis humor sub cute delitescit.

Part. 29. sect. 4. l. 6. ep.

2.

Lib. de humoribus. vide commentum in aph. 2. l. 1. Partic. 3. l. 2. de diet. acut.

Hipp. l. de mul. nat. In physicis. Cap. 5. l. 2. temper. & in arte parva. Unde l. de natur. puer. Hipp. quamcumque humiditatem cælo attraxerit, ei similem cælo pillum esse oportet.

Ballonii Oper. Tom. IV.

G

demon-

- (c) Universaliter.
- (d) Particulariter.
- (e) Color succi est.
- (f) Naturam & habitum.
- (g) De Divino.
- (h) Divini & mulierum;

- (i) Divini.
- (k) Cæli.
- (l) Divinum.
- (m) In hominibus divinum.
- (n) Plenitudinem & impetus;

Sectio 2. l. 1.
 Epid.
 τὸ θεῖον ex-
 plicatur.
 Hipp. l. 4. de
 morbis.
 Lib. 3. aph. &
 in l. de aere,
 locis.
 In l. quod ani-
 mi mores.
 In lib. de diet.
 Com. in par.
 7. l. 1. Progn.

demonstratum est. Immo morum nonnullam informationem ab ipso cælo ac aëre petit Galenus, multis efficiens argumentis corporis temperamen- tum mores sequi: quod idem duobus suis principiis, igne & aqua, ingeniose adumbravit Hippocrates. Quoniam autem in mentionem περι θεῖου incidimus, tamen ab instituto cursu deflectere videamur, non alienum tamen erit pluribus id explicare. Jam enim demonstratum τὸ θεῖον in hominum generationem ac conservationem concurrere: Item & cælum, quod non inepte, ἐν τῷ θεῖῳ (o), comprehenditur, unum esse ex morbo- rum principiis: nunc quæri optimo jure potest an illud θεῖον, quod prius concurrere diximus, vim aliquam nanciscatur in morbis aut producendis, aut gignendis, aut occultandis: vidimus enim digladiantes ea de re auctores, nec adhuc quisquam hanc controversiam diremit. Ac eo maxime consilio de divino agendum putamus, quod certo noverimus inter disputandum de morbis mulierum, oblatum iri occasionem quærendi περι θεῖου, quod forte disputationis tunc institutæ filum incideret ac interrumperet. Nec enim dubitamus in multorum mentibus jam pridem opinionem hanc inveterasse ac consensuisse, quod ex morbis qui genus muliebri exercere solent, plerique divini sint, occulti, quorum origo ad Deos referatur: quod an verum sit videndum, ne si falsa sit opinio, longius evagari & serpere sinatur. Magni enim interest ad hominum sanitatem conservandam scire an quoddam morborum genus divinum sit, an non. Etenim in arte mædendi ita se se gerere oportet ut admirationis potius quam rerum exactæ indagationis ratio non habeatur, alioqui cum idiotis, quibus omnia θεῖα (p) videntur, repuerascentes & insanientes nullos eorum morborum attingemus, quorum cognitionem facile non assequemur, immo pro desperatis relinquemus, satis officio nostro factum dicentes, si quid habere divini vulgo proponamus. Qua τῷ θεῖῳ admiratione contenti, pessime de nostris hominibus merebimur, a quorum cervicibus infestantes morbos aptis ad id remediis non depellemus & avertemus.

Par. 8. & 9.
 l. 1. de diet.
 acut.
 Quid in mor-
 bis τὸ θεῖον ἔ-
 θναταιδης.
 Par. 2. l. 1.
 Com. in aph.
 43. l. 4.
 Com. in par.
 29. sect. 1. l. 6.
 Ep.
 Notandus lo-
 cutus.

Hippocrates in morbis duo agnoscit τὸ θεῖον (q), ἢ τὸ θανατῶδες (r). τὸ μὲν θεῖον genus morbi acutum, infestans, significat, ut febrem ardentem, peripneumoniam, lethargum, & alia id genus, quæ naturæ vim afferant, brevique periculum creent; τὸ δὲ θανατῶδες, ut λοιμῶδες νόσος (s), (sic enim vocat in lib. de acutis) malignam vim designat, & quæ in totius substantiæ dissidio consistat: non quod in febribus continuis, quæ nihil pestilens habent, non insit quædam κακὴθνα (t), & prava dispositio ex mente Galeni, sed illa excellentia a pestilentium morborum vi maligna vincitur: quod plenius a Galeno demonstratum est in Epidemius quum pestilentes morbos & febres cum febribus aliis confert: febres pestilentes, ait, per excellentiam σπυρονάδης, id est, putredinis, ab aliis febribus discrepant. Nam quum in partibus extimis calor manifesto non appareret, tamen

(o) In Divino.
 (p) Divina.
 (q) Quod est acutum:

(r) Et quod est mortale.
 (s) Morbus pestilentialis.
 (t) Malignitas.

tamen inestinum erat incendium, in pestilente febre tempore Galeni v-
gante: quod symptomaton genus adesse solere Thucydidis testimonio con-
firmavit. Et quum uno loco τὸ θεῖον καὶ θανατώδες spectasset Hippocrates,
in prognosticis τὸ θεῖον, καὶ τοῦ νοσήματος ἰσχυρὸν (u) in morbis constituit, quæ
verba discrepant, sed eodem tamen referuntur. Sic τὸ θεῖον in morbis
λοιμώδους, καὶ ἰσχυρὸν, καὶ θαυμαστὸν, καὶ μέγα, καὶ οὐράνιον (x), appellare possumus eo-
dem fere in sensu: quum his nominibus aliquid latens & ad cognoscendum
difficile comprehendatur: idem quoque subindicat in libris de natura humana
quum morborum originem a diætâ & spiritu repetit. Nomine spiritus æ-
rem, quem vivendo quisque ducit, intelligit, a quo νοσῆσθαι ἀπόχευσις, id est
expiratio quædam morbosa derivatur multos e medio simul ademtura.
Nam quum multi uno tempore, uno morbo capiuntur, illius cladis æ-
rem causari oportet, ait Hippocrates, quod tamen Galeno non proba-
tur, ut qui obijciat ob communis diætæ vitium in Æno morbum vulga-
riter esse grassatum quum nil tale aer committat. Sed Hippocrates illo
loco de morbo ait, & quatenus est ἐπιδημῖος (y), cælitus immixtus, &
pestilens. Nam quum multi eodem morbo implicantur, nec loci infamia
id facit morbos ἐνδημῖους (z) pariens, de quibus alio loco Hippocrates,
nec diætâ, morbus vulgaris dicitur; quum autem clades & interitus inde
sequitur, pestilens dicitur: quamquam Galeno nomen λοιμῶν (a) pecu-
liarem nullum morbum significat. Ac περὶ θεῖου (b) ita censet Hippo-
crates in Prognost. ut considerandum esse dicat, an in morbis θεῖόν τι (c):
& illius accurate præfensio tenenda est, ut sibi Medicus laudem ac com-
mendationem quærat. Galenus in commentariis diversas auctorum de di-
vino opiniones commemorat, ac duas præfertim, quas ut vanas confutat.
Alii enim dixerunt ideo τὸ θεῖον (d) in morbis dici quod aut omnium
aut quorundam morborum origo diis tribuenda sit: alii, quod divinum
dicatur de quo certo aliquid non tenetur, utpote cujus causa lateat. Utri-
que ab scopo aberrant. Quod ad priores, ex germanis libris Hippocra-
tis docet eum nunquam in ea opinione hæsisse, ut morbos ad Deos referat,
quamvis eorum cognitio causaque lateret. Sed quum morborum
occurtorum, ut vulgo videbatur, meminit, consuetudini loquendi com-
munique, ut ajunt, foro consulens, morbum ἰσχυρὸν, θεῖον (e) dicit, addit-
que, ὡς καλῶς (f), ac si non tam manifesta assensione tritam jam vulga-
tamque ea de re hominum opinionem recipiat, quam occulta cogitatione
eamdem refellat. Unde Scytharum sterilitatem, ob sæctas pone aures ven-
nas ad cedmatris præcautionem, ab idiotis hominibus diutius immitti solit-
am, negat divinum quid esse: sed si quid divinum sit, par jus esse reli-
quis morbis. Unde concludit omnia esse divina, & nil altero esse divi-
nius:

Thucydides.
Hipp. 3. par. 1.
1. prognost.
τὸ θεῖον καὶ
τὸ νοσήμα-
τος ἰσχυρὸν in
morb. consti-
tuit.
Par. 2. l. 2. de
nat. humana,
& Plin. l. de
statib. ubi præ-
fertim morbos
pestilentes ab
aere petit.

3.

Com. in par.
l. 2. de nat.
hum.
Com. in par.
13. sect. 4. l. 5.
Epid.
Lib. de aere
locis.
Com. in par.
20. sect. 3. l. 3.
Epid.
Com. in par.
3. l. 1. pro-
gnost.
Variæ divi-
no opiniones.

Cap. II. l. de
loc. aere.

G 2

nius:

(u) Divinum & morbi robur.
(x) Pestilentielle, sacrum, mirandum,
magnum, & celeste.
(y) Epidemicus.
(z) Endemios.
(a) Pestis.

(b) De Divino.
(c) Aliquid Divinum.
(d) Divinum.
(e) Sacrum, divinum.
(f) Ut vocant.

nus : sed tamen absque natura nihil fieri asseverat. Et libro de sacro morbo, quem Galenus Hippocrati attribuit, jubet valere opinionem eorum qui morbos sacros aut divinos putant. *Nulla re, ait, morbus lunaticus aliis divinius aut sacrator videtur: sed naturam eandem cum reliquis habet. Et divinitatem morbis plerique attribunt præ admiratione & experientia carentia, quod nihil in reliquis morbis simile comperiant. Non ego puto corpus hominis a Deo inquinari, sordidissimum a purissimo: Quum Deus sit qui peccata nostra purget & liberatio nostra existat, hæc Hippocrates: quod pietatis plenissimum est. Et pie magis alio loco Medicos ad cultum Dei hortatur, ut qui in curandis morbis Deorum opem ac auxilium appellare debeant. Itaque omnes morbi divini sunt, nec magis febris tertiana quam aut epilepsia aut apoplexia ut placet Hippocrati. Tamen neminem latet ulciscendæ causa Deos iratos morbum immittere; sed præsertim ultricem Dei manum homines agnoscunt, quum qui morbus immittitur vix opem medicam recipit, immo ante multos e medio tollat, quam legitimum præsidium quærat: unde divinitus contagionem pestilentem in exercitum Græcorum gliscere Homerus tradidit:*

Hom. 1. Iliad,

Ἀποῦς, καὶ Διὸς υἱός. ὃ γὰρ βασιλῆϊ χολαθεῖς,

Νέστορ ἀνὰ στρατὸν ἄρσε κακὴν. ὀλέγοντο δὲ λαοί.

id est

Latona & Jovis filius. Hic enim regi iratus

Morbum per castra excitavit malum, peribantque populi.

Posterior opinio περὶ θεῶν (g) fuit eorum qui illud divinum appellari vellent, cujus cognitio abstrusa occultaque foret. At Galenus ex eo convincit eam non esse Hippocratis mentem quod illius divini velit nos præfensionem ad unguem tenere: nec enim esset credibile Hippocratem ejus præfensionem provisionemque commendare quod nullatenus homines assequerentur. Et si periodorum in morbis certa ratio reddi non potest, aut dierum criticorum in acutis, non propterea tamen idipsum θεῶν dicitur. Itaque jubendi sunt valere neoterici quidam qui confingunt morbos quosdam divinos, ac in eorum errorem incidunt quos Hippocrates confutat. Si eorum scriptis fides adhibenda, omnes morbi ut divini habebuntur, & si divina origo est, *θεράπειαν* (h) quoque divinam esse oportebit. Sic admirandi partibus nobis relicti, jam vacandum erit & conquiescendum: & tamquam mutæ personæ in medicinali theatro modos faciemus, nihil præterea attentantes, sed soli Deo, id quidquid est, relinquentes. Immo isti neoterici quum divinitatem morbis affingunt, quod periodorum, & motus causa sit in obscuro, omnem medendi artem contaminant, & in longe dissidentes opiniones præcipites ruunt. Nam auctor *lib. de abditis rerum causis* negat putredinis proprietatem ratæ certæque circuitionis causam, immo ne putredinem quidem agnoscit in febribus putridis, quia evicta omni putredine febris putrida etiam manet, ut scripsit auctor ille; & tamen alio loco periodorum statarum causam ad proprietatem putredinis refert. Satius esset si secum ipse non dissentiret, quam obscuras

Lib. de sacro morbo.

Lib. 2.

Lib. de febribus.

illas causas cum discentium incommodo tam diligenter indagaret. Galenus longe aliter de divino sentit, ut ad aëris varias constitutiones attendat quæ morborum parentes sunt, ut *ex aphorismis* sciri potest. Ac si dicat Galenus, quum mundus hic inferior a superiore regatur, & corpus varias mutationes ob ambientem suscipiat, non solum ἐπιδημικῶν (i) ratio ad innumeros agnoscendos morbos tenenda est, sed & ποικιλιῶν (k): inter causas efficientes autem aër sive cælum primas tenet. Et quum τοῦ θεοῦ (l) præsentio commendatur, hoc Hippocratis consilium videtur ut temporum præteritorum, præsertim & futurorum ratio ineatur ad bene & prudenter de morbis præsentendum: quod idem Galeno videtur in commentario. Sed nos & aliud adjungemus: non solum divinum illud de alterationibus, & vicissitudinibus temporum intelligi debet (nam id vulgares quidem homines latet) sed & de defectione, & alienatione eorumdem: quod quum contingit, morbi pestilentes, malignique oboriuntur, qui præ ceteris aliquid latens & reconditum habent. Nam & πεπασμὶ ἀδυναμία (m) sunt funesti, quum humores invadentes a maligno, & spirituum dissipatione, quum pars animabilis occupatur, & partium solidarum corruptione, quum illæ obsidentur. Simpliciter autem ἐπιδημίας (n) dicuntur & mali quum ab alteratione tantum temporum oriuntur. De utroque modo intelligere videtur Hippocrates in prognosticis sub finem fere scribens, oportet τοῖς φερόν, id est, impetus, incitationes, & ἐφόδους (o) morborum vulgo grassantium dignoscere, nec non temporum conditionem; hoc aphorismo illud divinum in morbis adumbratur. Κατ' ἐξοχλῶν (p) autem in defectionibus temporum θεῶν (q) intelligemus, quum morbi qui inde nascuntur communem aliorum sortem superant, Medicorum operam ludunt, quos multorum periculo sæpe sapere oporteat. Occultus autem morbus non dicitur quum aërem cælumque tamquam causam & πρόφασιν (r) habeat, sed quod venenatæ qualitatis ingenium & species non intelligatur: unde morbi κακοῦθεις (s) dicuntur, omnibus remediis rite comparatis nihil pæne cedentes. Eo autem attentiores in iis dignoscendis nos esse oportet, & quod sensum omnem cogitationemque nostram decipiant, & homines incautos tollant, & si eorum vim accurate tenemus, curandi præsentendique omnis ratio nobis erit in parato. Sic divinitas in morbis æstimanda, non autem nescio quibus portentosis figmentis involvenda, quæ feriandi potius, & a morbis curandis temperandi occasio erit, quam in eorumdem diagnosin, therapian & prognosin incumbendi. Atque disputationis utilitas orationem nostram, longius quam constitutum esset, produxit, sed tandem recipere nos oportet in primam stationem, ne rerum ordo & series confundatur. Id, de quo institutus sermo erat, ut ratio redderetur cur privato nomine de mulierum morbis ageretur: primaque rei hujus

Lib. 3. aph. &
l. de aëre &
loc.

5.
Arist. 1. met.
Ad cognoscendos morbos & ἐπιδημίας & ποικιλίας ratio habenda.

6.

G 3

causa

- (i) Causæ suscipientis.
- (k) Causæ efficientis.
- (l) Divini.
- (m) Impotentia.
- (n) Epidemici.

- (o) IncurSIONES, invASIONES.
- (p) Per excellēTIAM.
- (q) Divinum.
- (r) OccASIONEM.
- (s) Maligni.

Multis iisque
jussis de cau-
sis muliebris
hæc commen-
tatio ab au-
tore suscepta
est.

causa assignata est, quod Hippocrates naturam mulierum unam in hominum constitutione causam considerasset. Adjectum quoque est quod peculiaribus morbis mulieres implicantur quorum cognitio Medicis laudem ac præmium conciliaret. Potest & illud addi, quod quum propagationis rationisque humanæ cura sit habenda ob varias quæ incidere solent difficultates, ac præsertim abortiones, mulieri privatim consulendum sit. Quantum enim ad id faciat, pluribus ante demonstratum est. Ac præsertim cautio summa adhiberi debet; quod sæpe contraria sint momenta rationum medendi quæ a feta aut fetu petantur. Unde nil in virorum morbis tale contingit, in quo tam anceps dubiaque sit periclitatio, & in quo duri ac crudelis reatus conscientia innocens Medici officium aliquando maculetur. Nam coguntur alias perseveranti malo cedere, alias periclitanti gravidæ unius partus jactura salutem mercari etiam ancipitem. Nec omitendum quod quidam ex recentioribus non inepte scribit, Medicis gloriosum esse ac fructuosum morborum muliebrum cognitionem ac scientiam diligenter assequi, quod mulieres Medicorum tubæ vulgo esse soleant. At fortuna, ait Galenus, sæpe non contemnendam laudis occasionem & argumentum Medicis porrigit, qua ignari Medici ob imperitiam uti non possunt. Ac de maris & feminæ distinctione dictum est, quomodo in morbos proclives sint mulieres, de earum ingenii imbecillitate, præterea cur hæc commentatio muliebris *πραγματείας* (t) nomen circumferat. Nunc de temperamento earum, ac utero dicendum est paucis.

Gal. lib. de
loc. aff. c. ul-
tim.

A N N O T A T I O N E S.

1. *Accommodate ad ea quæ hic dicentur, Hippocrates lib. de natura pueri, fetus & augmentum & alimentum a matre petit. Et ut se juxta sanitatem ac morbum habet mater, ita & fetus. Itaque mulieris ratio habenda maxime. Adde & illud, uno tempore, nempe initio, vis seminis virilis apparet, & per totum tempus sanguinis muliebris vis. Et morbi qui contingunt, maxime ob nutrimentum contingunt, & velut ad menstruum pertinent. Sed qui morbi ob semen vitiatum contingunt, non ita sæpe ac facile se produunt.*

2. *Et Galenus lib. de sang. miss. ex colore mulierum non sumit occasionem aut secandæ venæ tanuum, aut scarificandi.*

3. *Hippocrates lib. de flat. rationem reddit, cur in pestilenti flatu non omnes pariter pereant quum communis sit aër, quia aut, Corpus a corpore, Natura a natura, Alimentum ab alimento differt.*

4. *Hippocrates initio lib. de sacro morbo ait a circulatoribus, & arrogantibus hominibus, qui popularem auram venari cupiunt, nomen vti dicitur in morbis fluxisse.*

5. *Hippocrates lib. de aère, locis, & aquis docet cur Scythæ inter se dissimiles non sint, quod nimirum aëris tempestates non evarient: nam, ait,*

(t) *Pragmateias.*

tempora dissimilia corruptiones & malignitates inferunt in semen, similia contra. Quod etiam de sanitate & morbo debet intelligi.

6. Quibus rationibus M. Tullius portenta & divinationem tollit libro 2. de divinatione: *iisdem & τὸ Δείων (u) in morbis, eodem modo quo & Hippocrates libro de aëre, locis, aquis, tollere oportet, ut nil divinius altero esse, & nihil sine natura fieri contendamus, verba hæc sunt Ciceronis: Quicquid oritur, qualecumque est, causam a natura habeat necesse est: ut etiam si præter consuetudinem exstiterit, præter naturam tamen non possit existere. Causam igitur investigato in re nova, atque admirabili si potes. Si nullam reperies, illud tamen exploratum habeto, nihil fieri potuisse sine causa: eumque errorem, quem rei novitas attulerit, naturæ ratione depellito.*

CAPUT V.

De Mulierum temperamento.

ATque de mulierum natura ita hoc loco differendum est, ut inanes quæstiones missas faciamus, quarum explicatio tamen nonnihil conferre videatur, cogendus tamen orationis cursus, ne nimii in re minimum necessaria videamur. Et tamen de natura ita agendum, ut quum remedia tractabuntur, peculiari sexui accommodentur. Generalior quidem hæc erit tractatio, sed quæ explicatione individui in privato de mulieribus tractatu, in aliquas angustias cogetur. Omnino autem mulier viro frigidior est, ut quæ in suo genere calidissima sit omnium, viro etiam frigido frigidior existat. Ita enim per comparationem rerum temperies æstimanda est, vel ut res cum seipsa conferatur, vel cum iis quæ sui sunt generis, vel cum iis quæ alio in genere continentur: quod temperamentorum examen primus attigit Galenus; hoc autem dicendum fuit ne rerum ordo ac series confundatur, quum sæpe contingat videre mulieres quæ & ingenio, & actionum celeritate, & colore, & caractere, & mole, & habitu corporis temperamentum virile, calidumque expriment: contra vero viros qui omnibus istis sexum muliebrem expriment ac præ se ferant. De ingenii quidem mollitie in viris ante dictum est, nunc autem corporis temperiem narrare consilium est. Itaque genus mulierum temperamento frigido præditum est, atque ita præditum, ut tale natura esse necessum fuerit: nam quoniam in propaganda humana procreatione alimentum ac nutritum erat suppeditaturum, nil fuit opus tantopere calorem elucere qui triplex substantiæ effluviu[m] promoveat, omnesque alimenti reliquias consumat, ut nil supersit quod alendo fetui esse possit. Quæ ratio primum a Galeno artificiosè excogitata est. Ita autem scribit in suis commentariis: *Oportebat, inquit, quamdam esse feminam; nec verisimile fuisset partem totius generis nostri dimidiam ab opifice*

In genere mulier viro frigidior.

1. de temperamentis.

Cap. 6. l. 14. de usu part.

fice Deo inchoatam tantum ac mancam effectum iri, nisi hanc imperfectionem utilitas non contemnenda proxime fuisset consecuta. Fetus magna eguit materici copia, non solum ad primum sui rudimentum, sed & ad augmentum & toto tempore reliquo nutrimentum: proinde aut necesse fuit gestantis mulieris proprium alimentum substrahi, aut aliquod superfluum suppediuisse. Nil superfluum fuisset, si exquisitè calida mulier extuisset: nam discuteret, ac desiccaret. Itaque eatenus eam frigidiorē existere convenit, quoad alimentum coctum confectumque totum non discuteret ac digereret: nec enim omnino frigida, quod ne alimentum coqueret quidem: nec calida, quum majoris discussionis metus esset. Et quæ in muliere frigiditas fuit moderata, neutro excessu sese proferens, commoditatem alimenti superflui, & partium intus reconditarum, foras præ caloris imbecillitate non promissarum & explicatarum videtur attulisse. Sanguinis autem menstrui ex se in corpore vitiosi non existentis commoditatem magnam esse, præter quam paullo ante demonstratum est, aliis quoque locis clarius manifestiusque esse potest: immo solum sanguinem generationis principium videtur Galenus statuere: hujus hæc verba:

Com. in part.
27. l. de nat. hum. & c.
2. de elementis.

Hipp. l. de nat. pueri.

Cap. 5. l. 2. de semine.

Menstrua est mulier quia uterum erat gestaura, ex

Quoniam id exiguum est, quod in uterum, semen projicitur, ipsum autem alitur ex sanguine ac augetur, sic parum abest quin particula (omnes) ex sanguine formari videantur; quatenus autem semen ipsum etiam ex sanguine generatur, eatenus siquis ex sanguine fetum generari dicat, verum dicere videatur. Hippocrates autem a sanguine menstruo fetui & augmentum & alimentum suppetere scribit, eoque fieri ut eodem modo fetus in lucem editus in valetudine ipsa afficiatur, quo & mater dum utero gestaret. Quum autem in procreatione ipsa & genus, & forma, & sexus ipse consideranda sint, principium quidem generis animalis ex substantia ipsa est, formæ autem ex feminis agitatione & motu: sexus autem ex feminis & menstrui temperatura, ut scripto reliquit Galenus. Quibus rationibus eorum opinioni satis esse factum credimus, qui mulierum temperamentum absolute frigidum esse autumant: non enim bene coquerent, & excrementis multo pluribus abundarent: nam si te hæc ratio in eam opinionem trahit ut absolute frigidam mulieres credas, quod sanguine superfluo abundant, qui alioqui facile dissiparetur si calor aliquis vegetus foret, cur non pari jure viros subfrigidos colligas, quum semine benigno tertiæ coctionis excremento superfluant? Si calor in viris tantus coquendo sufficit, cur non & dirigendo? sanguis enim menstruus & semen id inter se commercii habent quod utrumque sit excrementum, utrumque benignum, utrumque superfluens, & in caloris copia aut morbi longitudine facile dissipabile; sola officinarum varietate distinguuntur; si menstruum inopiæ caloris argumentum est, cur non & semen? Nec mulieri diuturno morbo affictæ, aut ægritudine tabescenti, aut jam senio confectæ sanguis superfluit, ut nec viro capulari, aut diuturnitate morbi consumpto, semen, ut & ab iisdem causis semen & menstruum succrescere, turgere, adolescere, ac superfluere videantur, & deleri, diminui ac desesse. Itaque non inde colligas mulierum temperamentum frigidum, quod mensstruus sanguis superfit, quem digeri dissiparique esset verisimile, si calor multus foret: mensstruam enim esse necesse fuit, si uterum erat gestatura,

statura, ut pluribus demonstravit Hippocrates: commoditatem ad id maximam attulit temperies paullo frigidior quam sit in viris. Quamquam aliis locis non quærit eam commoditatem Galenus ex temperamento aliquanto frigidiore, sed potius ex eo quod mulieres tum menstruis abundant quum non amplius in augmentum mulierum sanguis consumitur. Si enim frigiditas sanguinis menstrui proventum commoditatemque suppeditaret; par non senes grandævæque mulieres menstruæ fiant, in quibus tamen par est & sanguinem adesse satis multum: quæ præterea frigiditas ipsa diffilatusque prohibitio ad id juvare possit? At nec seniores, nec virgines menstruas molestias perferunt. Quum autem maribus hæmorrhagiæ, & mulieribus menstrua iisdem fere ætatis partibus contingant, & ab iisdem causis fere, Galeno auctore, juvenibus profusiones sanguinis non eo contingunt, quod plus sanguinis generetur, sed quoniam in augmentum minus consumitur: quia enim sanguis & nutritioni & augmento præsto aderat, idem soli nutritioni satisfacit, unde fit ut quæ pars augendo erat, ea superfit. Plenius autem *in lib. de usu partium* iis verbis omnia demonstrantur. *In declinantibus mulieribus quod earum vires langueant, alimentum non probe coquitur, quo fit ut cum iis bene agatur si sibi solis consulant. In iis que augentur, vires quidem constant, ideoque alimentum benignum coquunt plurimum, quod quum nutritioni & auctiori sufficere oporteat, superfluum nihil relinquit. In solis itaque ætate florentibus, cum augeri desinentibus, & viribus valentibus, magna benigni alimenti est affluentia.* Et tamen in iis maxime quæ ætate florent calor est vegetus, si alias umquam: & perspiratus facilis; Sic non prohibita difflatio, non frigiditas, sed sola copia sanguinis, qui non consumitur in auctiorem, menstruas mulieres efficit. In virginibus autem quia quicquid est, totum in auctiorem & nutritionem absumentur, nil menstruum est: eaque ratio multo mihi probabilior videtur illa quam Hippocrates adstruit; quum vasorum angustiam causam esse ait cur juvenulis menstrua non adsint, ut nec semen pueris masculis. Contra enim Galenus *in sexto Epid.* demonstrat in pueris vasorum esse & laxitatem & capacitatem, quo fit ut in eorum vesica potius *ὄνυχια* (*) (lapidis coagmentationem voco) generetur, quam in viris. Et quum de temperamento mulierum controversum sit, alias Hippocrates statuit mulieres viris calidiores, alias frigidiores tum ex se, tum ratione vitæ instituti: nam otio sese magna ex parte dedunt. Ita enim *in libris de diætâ*: mulieres humidioribus & pigrioribus diætis utuntur, & caliditatis purgationem ex corpore singulis mensibus faciunt. Quo loco frigiditatem mulierum colligit ex vitæ instituto, & excretionem rei calidæ, sanguinis nimirum menstrui. Quæ an probabilia sint, alii iudicent. Nec enim verisimile videtur periodicam menstruum profusionem mulieres frigidiores efficere, nisi immoderata sit. Quemadmodum & illud a communi sensu alienum videtur, quum alio loco scribit coitionem calefacere tum propter laborem in contactu succusque,

Ballonii Oper. Tom. IV.

H

suque,

sanguinis autem exsuperantia ne coligas mulier esse frigid. temperamentum.

Hipp. l. de nat. pueri

Com. in aph. 28. lib. 3.

Com. in aph. 28. lib. 3.

Cap. 4. l. 14.

Hipp. l. de ge3 niura.

Com. in part. 11. sect. 3. l. 6. Epid.

Lib. 1. de diætâ.

Hipp. 2. de diætâ.

Arist. contra ait l. de diu- tun nit. vita animalia proclivia ad libi-

linem & semine abundantiā brevioris esse vitæ. 2.

Hipp. l. de corde.

Illo loco sanguinem cum arterioso sanguine confert, ideoque illum frigidum esse ait facta cum hoc comparatione.

Hipp. l. de aërē & locis, & l. de geniura. Vide com. in ap. 2. lib. 6. Hipp. 1. de morb. mul. Lib. de glandulis sub finē.

I.

Gal. 1. 2. de temper.

Gal. c. 5. l. 2. de temp.

Gal. c. 5. l. 2. de sanis. tuend.

Par. 1. sect. 3. l. 6. Epid.

Com. in aph. 63. lib. 5. & 14. l. 1.

Cap. 5. l. 2. de temper.

suque, tum propter frigiditatis excretionem: frigiditatem vocat corpusculum frigidum, nempe semen. Quis autem ex veteribus tam absurdum unquam fuit qui semen tenui substantia & aërea plenum spirituque turgescens, frigidum dixerit? Sed quoniam veterum scripta benevole candidèque sunt interpretanda, ne potius nostram ignorantiam detegamus quam veterum, ex libro de corde explicationem hujus rei venabimur. Hippocrates illo loci, ait sanguinem non esse natura calidum, nec aliam aquam, sed calefcere. Ita & semen ex se calidum non est, sed calefcit; id est, Hippocrates in aqua frigiditatem agnoscit, & ideo quæcumque aquea sunt aut natura, aut *ovçáσes*, id est, consistentia, ea frigida esse dicentur, quod calorem tantum mutuata sint aliunde, & quem mutuo calorem conceperint, eum facile deponunt, atque ita frigiditatis primariæ fiunt participia. Sic aqua quia sanguis communicat frigidus dicitur, facile enim refrigescit ad sensum: item & semen. Effusum enim semen glaciæ simile est ad sensum tactus & visus, & facile evanescent spiritus quibus turgescebat, & inops, languens, subfrigidumque manet. Numquid etiam spermaticæ partes frigidæ sunt, & cerebrum frigidum a quo tamen magna seminis copia derivatur? Sectio venarum post aures in hamaxobitis hujus fidem facit. Atque ita divini auctoris verba sunt accipienda, non in contrarium sensum detorquenda. Atque eo modo accipienda sunt ea quæ de calore mulierum, raritate, & teneritate ab eodem Hippocrate scripta sunt, quæ iis quæ communi sensu percipiuntur e regione adversa esse videntur. Idem enim scribit in libris de Morbis Mulier. Dico mulierem rariore præditam carne quam virum: nam a ventre trahit humiditatem & citius & magis quam corpus viri. Et postquam eorum demonstrationem attulit, subdit: habet mulier sanguinem calidiorem, & propterea calidior est quam vir. Et alio loco dum comparatur vir cum muliere: Mars, ait, compactus est, ac densus, mulier vero rara, laxa, mollis, quare humiditatem non remittit id quod laxum & molle. Juvat & eam molliorem otium & segnitie. E quibus colligere possis omnino calidam esse mulierem, & viro calidiorem: nam & plus sanguinis & calidioris habet, & rara est: raritas autem caloris opus esse videtur. Præterea citius augetur crementumque acquirit, quod omnes caloris energiæ & vi attribuent. Sed Hippocrati scopus est & institutum explicare cur morbis a plenitudine mulieres maxime sint obnoxiiæ. Earum mollities efficit ut affluentis undelibet humoris corpus fiat particeps: idemque earum corpori contingit quod & lanis quæ humiditatem imbibunt facile, nec deponunt. Itaque raritatem & mollitiem mulieribus affingit. Sed ex libris veterum raritatem proprie dictam calori attribuimus, nec non halituum copiam quæ efficit quominus non subsident referata cutis spiracula, ut Galenus explicat. Quod ut intelligatur, legenda sunt quæ in libris de sanis. tuend. scripta sunt: rarum proprie dicitur, cui magna per totum corpus insunt spiracula: densum, cui eadem parva sunt. Sed *παρὰχρησµός* laxum dicitur rarum, & densum compactum: at longe differunt. De iis dictum ab Hippocrate: Cutis raritas, ventris densitas, colligatio cutis, carniū incrementum. Sic raritas calidis humidis que quadrat auctore Galeno, cum initio quidem: nam pueri calido humidoque

midoque

midoque temperamento non præditi sint; quos *πόρος* (y) habent, eos patentes non retinent, sed præ mollitie facile confidunt ac uniuntur eodem auctore. Demonstratum enim abunde est in *lib. de simplicibus medicamentis* cutim initio sibi totam continuam esse, sed tempore referari ac perforari. Juvenes autem rari proprie sunt, quum meatibus ob energiam vimque caloris pateant, ut pluribus a Galeno est demonstratum. At raritas proprie dicta in mulieres non cadit, quum rara dicantur cutis, id est effeminatæ, mollis ac laxæ, ut exigui admodum sint meatus, & in fese lanarum madefactarum instar coincidentes (ut mirum sit cur Hippocrates eas comparet cum lanis imbutis humore & tamen rariores, calidioresque vis affleveret. Sed de raritate improprie dicta audiendus est. Horum demonstrationem manifestiorem elicies *ex com. in Epidem.* ubi Galenus explicat cur Hippocrates dicat marem citius concrefcere, constitui ac moveri quam feminam: hanc vero citius adolefcere, ac senescere quam virum. *Δούσατα* (z) enim videntur, marem citius moveri, constitui, concrefcere, & non adolefcere; quum auctio facilius caloris opus sit. Et Aristoteles quum probasset viros magis longævos esse quam mulieres (nisi fortè sint falaciores majoreque impetu ad libidinem ferantur, quum copia feminis abundant; in quo animantium genere mares sunt ad libidinem procliviores, iis brevior vita est quam feminis,) & id argumento esse quod mares partibus superioribus sint amplioribus, feminæ autem inferioribus: in amplitudine partium superiorum caloris potentia elucet: in partium inferiorum crassitie & mole vis frigoris. Galenus in *Epidem. v.* verborum rei distinctionem affert: nam ait extra uterum mulierem augeri facilius & senescere ob mollitiem corporis, desinere vero citius ob facultatis auctricis impotentiam. Nam quæ sunt imbecilliora per illam statim & cito augetur, sed ratione ejus imbecillitatis citius desinit incrementum. Itaque accrescendi facilitas & in omnem dimensionem dilatandi sese non ex caloris vi pendet, sed potius a corporis laxitate & mollitudine. Sic sese facile exporrigit corpus ac expandit. Nec longe dissentanea ab his scripta sunt ab Hippocrate: *Quum a matre secreta fuerint filia, citius quam mares pubescunt ac senescunt, & sapiunt ob corporum imbecillitatem & vitæ institutum.* Nec mirum sit si τοῦ ἐπιτηδύματος (a) meminerit; quum id plurimi in rerum diagnosi facere soleat Hippocrates. Quum itaque Hippocrates ait, *κινηθὲν ἰμολωῶδη, καὶ βραδύτερον αὐξεται* supple τὸ ἀρρην: *Mas motus celerius moveri desinit, & tardius augetur*, de auctione extra uterum intelligitur. Et nescio quid in mentem venerit interpretibus Hippocratis verborum potius quam rerum aucupibus, ut verbum ἰμολωῶδη inepte verterint *inquinatum est*: tamen autem *μολώσθαι* (b) & conspurcari, & inquinari significet, non tamen admittenda ea verbi significatio, sed alio est recurrendum. *Μήλωσις* (c) Aristoteli inchoata & non absoluta elixatio

Lib. de nat. pueri docet quomodo raritas ob excretionem feminis contingat; Cap. 12. l. 1. de simpl. Cap. 5. l. 2. de temp.

2.

Ex lib. de nat. pueri docet sine docere possis calidiorum esse feminam mare ratione sue compositionis.

Lib. 1. de morb. mul. Cap. 3. l. de diut. vitæ, & c. 11. l. 4. & c. 7. l. 9. de hist. Animal. Ar. demonstrationem plenior adfert c. 7. . . 9. de hist. anim. Maribus part. super. ampliores sunt, femina contra.

Com. in part. 43. sect. 2. l. 6. Ep.

Hipp. l. de septim. partu. Par. 43. sect. 2. l. 6. Epid. & sect. 3. l. 2. Ep.

Quum Hipp. marem tardius augetur dicit, id de auctione extra uterum intelligendū.

H 2

tio

(y) Poros, meatus excretorios:

(z) Inconsistētia.

(a) Institui & apparatus.

(b) Retardari, moram trahere.

(c) Morositas, retardatio, pigritia; inertia.

Cap. 3. l. 4.
περ.

Μόλιως &
μαλιστα
quid.

tio dicitur, inconcoctionisque species est, quum externum humidum calidius quidem est quam ut nulla ex parte movere possit humorem in eo quod elixatur contactum, sed tum est imbecillius quam ut perfecte coquere possit & ad æqualitatem reducere. Sic μόλιως inconcoctionem elixationi perfectæ contrarium significat, ab alius inquinatio dicitur ut apud Theophrastum, quo loco Gaza vertit μόλιωσιν morositatem, alii inquisitionem. Ac forte, ut conjectura assequi possumus, quum quid in aquam injicitur elixandum, & ob penuriam caloris in humido externo non absolvitur, sed inchoatur tantum elixatio, id ipsum quod inchoatum tantum est, inquinari solum dicitur, ac si dicas coepit mutari, & ab incipiente mutatione quamdam caloris maculam contraxit. Hic tractatum eo est, ut inquisitionem significet, ac si dicas nil restare præter labem ac maculam in eo quod coepit elixari. Itaque in illo sexto Ep. quum ait, *ὠνθὲν ἐμολύθη*, vertere non oportet, *inquinatum*: sed, *quum motum est, statim moveri desit ac mutari*, ut mari in utero idem contingat, quod rei elixandæ. Nam id quod elixandum est, & tantum inchoatur ob inopiam caloris dicitur *μολύνεσθαι*, id est moveri quidem ad elixationem, sed statim cessare; ita qui mas in utero statim movetur dicitur *μολύνεσθαι*, moveri ac mutari desinere, ut motus mutationisque sit quædam cessatio.

Hipp. 2. Epid.

Et ideo Galenus antiquarum Hippocratis vocum sedulus indagator explanationem illius verbi obscuri ex eodem venatur. Nam lib. 2. Epid. scribit: *Ad aurem sinistram tumor, secundo ad dextram, sed minor, disperebant hæc καὶ ἐμολύθη: & moveri desierunt*: interpres vertit male, *inquinata sunt, & non suppurarunt*. Galenus autem subdit *ἀπόστημα* dici *μολύνεσθαι* (d), id est, τὸ παύεσθαι τῆς ὀξείας κινήσεως καὶ μεταβολῆς, qui abscessus semel motus a cura cessat & motione & mutatione: vel qui non amplius movetur & mutatur, sed refrigeratur, ut ipse loquitur; ubi verbum ἀπέψυχθαι (e) potius verterem, *exarescit*, id est nil amplius commemorabile

Com. in par.
45. f. c. l. 1. 6.
Epid.

Cap 5. l. 2. de
san. iuend.

apparet. Et in Protrhet. τὸ ὑπόδιον καταμολύνεσθαι (f) Galenus ait significare τῆς ὀδύνης πλεὺς κατὰ βραχὺ λῦσιν, *Doloris solutionem sensim factam*. Significantius Hippocrates dixisset, τὰ ἐπώδινα ἐξαιφνης ἀφανισθέντα φλαύρα (g). De verbis hæctenus. Unum restat tantum de densitate & compactione. Denso rarum opponitur, laxo compactum. Vir rarus est & compactus, femina densa & laxa proprie dicta: quando docuimus aliquando densum compactum confundi commiserique; Hippocrates viro solidiorem carnem assignat, compactionem: In lib. de glandulis πυκνὸν quidem vocat, densum, sed minus proprie: nam paullo post *νασὸν* vocat, id est, succulentum solidumque, & ἀσφράξ, compactum coherentemque. Quæ compactio, coherentia, soliditasque non prohibet perspiratum, immo juvat quod mæandri & spiracula non ita concidunt ut in feminis, quarum corpus ἀραιὸν καὶ χαῖον καὶ μαλθακὸν, rarum, laxum fluidumque & molle, propterea non

Hipp. l. de
glan.

3.

(d) Abscessum dici moram trahere:

(e) Refrigeratum est.

(f) Quod dolorosum est cessare,

(g) Quæ dolorosa sunt, & de repente disparent, perniciofa.

non diffantur; corpus habent crassum, effeminatum, exuviæque facile supprimuntur. Idemque contingit mulieribus quod in humida austruinaque constitutione, in qua tantum abest ut quippiam e corpore exhalet, ut quod cumulatum est adaugeatur: caro enim mollior est. Ac de mulieribus insignis locus apud Hippocratem intelligi debet, *πὸς τὴν σαρκὸς ἐπιξίλω καὶ ματῶ φλεγμονῶν ἀνάγκη γίνεσθαι*: Ad habitiores corporis statum necesse est consequi ardoris inflammationem: præsertim quum corporis raritas non adest, sed laxitas mollitiesque cum mole quadam & densitate. Nunc de utero est agendum.

Com. in part.
8. sect. 1. l. 1.
Ep. 3.
Hipp. l. 1. de
dieta.

A N N O T A T I O N E S.

1. Huc pertinet locus initio lib. 2. de morbis: carnes rigatæ, & elevatæ & rarefactæ sanguinem ex venis attrahunt, corpus attollitur & bene coloratum redditur. Quod mulieribus pote raris maxime quadrat.

2. Item nomen raritatis improprie dictum est usurpatum ab Hippocrate lib. de aëre & locis, agente de senum destillationibus, quum ait in austruina constitutione in senibus catarrhos fieri ob venarum raritatem & eliquationes; non quod velit cuim senum raram esse.

3. Si Galenus com. in part. 74. lib. 4. acut. liberalius adimit sanguinem densioribus, solidioribus, minus spirantibus; si mares sunt solidiores & compactiores, cur non plenius demitur sanguis? contra Medici mulieribus audacius & plenius sanguinem aufervunt?

CAPUT VI.

Uteri τὰ σχήματα (h), id est ὑπαρξίς, constitutio, figura, situs, conformatio ac cum aliis partibus consensus explicantur.

IN corpore duo maxime considerari debent τὴν χυμῶν δύναμιν, καὶ τὴν μορίων σχήματα, succorum humorumque per corpus ipsarum vires, & partium corpus constituentium figuræ, conformatio, & situs. Quæ duo divus Hippocrates longa serie profequitur ad morborum diagnosin exactam, repudiato eorum errore qui satis in arte medica factum sibi esse putant, si physicorum generalia de rerum principiis theorematata ad unguem didicerint. Unde non abs re erit si antequam ad morbos muliebres nostra festinet oratio, unius uteri τὰ σχήματα, id est ὑπαρξίν, constitutionem, figuram, situm, conformationem ac cum aliis partibus consensum explicaverimus, quum ea sit pars quæ hominem ab homine separet maxime ac sejungat. Quod Avicennam & alios medendi magistros factitasse constat, ut partium affectiones & πάθη (i) explicaturi, earum naturam ac de-

Hipp. l. de
præca medici-
na. In corpore
duo observat
χυμῶν δύνα-
μιν & μο-
ρίων σχήμα-
τα.
Cap. 3.

H 3

scrip-
tio-

(h) Schemata.

(i) Passiones.

scriptionem ob oculos objiciant. Maxime vero de utero hæc sciri debent, ut & morborum ab eo nascentium idea cognoscatur, & eorum error vincatur qui omnes morbos muliebri generi infestos uni utero assignant. Ante quidem demonstratum est ex sententia Hippocratis uterum omnium morborum causam esse, non quod tamen omnium origo causaque ab uno utero repetenda sit (nam sæpe in capitis dolore per *καρωσιν* (k) excitato, aut catarrho in fauces illabente uterum infontem accusamus, eique innocuo temere, usu solennium remediolorum, non sine gravi molestia, pœnam infligimus) sed quoniam morborum qui κατ' ἄρχην (l) genus muliebres respiciunt, & illarum *ιδιόσυνκράσιον* (m) quodammodo sequuntur ac exprimunt, nec non a communi aliorum morborum, qui promiscue viros ac mulieres affligunt, conditione desciscunt, ab utero uno tamquam a capite arcessimus: vel etiam quod causarum morbificarum vis in uterum ipsum redundet. Ut enim concedamus ob metum, mœrorem, aut infarctum venarum hepatis, suppressionem mensium contingere, nullo in utero concepto visio, non diutius tamen immunis erit uterus, contra illius suppressionis cladem feret aliquam; sic commissi in aliis partibus criminis, ut sic dicam, pœna tandem utero alias innocuo irrogabitur. Ut autem ante dictum est, per *ἄρχην τῶν* (n) uterum morborum omnium in mulieribus auctorem esse, ita & de utero unum a Galeno dictum est in commentariis, dum de illius constitutionibus ab Hippocrate disputatur: *Corpus*, ait, *totum utero omnino simile est*: In græco vox τὸ πᾶν legitur, quam alii per *omnino*, alii per *fere*, verterunt: idem tamen fere sensus ut de verbis non laboretur. Quæ similitudo in duobus intelligitur: in vasorum constructione & excrementorum proventu. Si enim corpus reliquum temperamento frigidum sit, vasa angustiora esse consentaneum est, & proinde obstructionibus patere, nec non excrementorum proventui: Idem quoque utero contingit: nam & frigidiusculus est, & venarum angustiam habet, subindèque excrementis & obstructionibus pervius est: nam totum corpus utero simile est. Alii eam similitudinem non ita intellexerunt, sed de consensu cum aliis partibus audiri voluerunt: quum omnibus fere cum corporis partibus uterus consentiat, ac conspiret, quod ex magnitudine vasorum Galenus collegit. Hæc similitudo a nobis explicata nunquam alias partibus reliquis tribuitur: nam sæpe corpus capiti non est simile, nec caput corpori: Utero autem peculiari modo hoc concessum est. Uterus, Græcis μήτρα καὶ ὕστερον, pars est mulieris tunica consistens velut ex duabus dividijs coagmentata, concipiendi gerendique fetus instrumentum. Distinctos vero duos sinus & conspicuos non apparere certum est, quamquam id interiore sensu ac judicio intelligitur ex iis quæ plurimum eveniunt: ac præsertim ex maris & femine distinctione. Itaque Galenus colligit in diversis sinibus marem ac feminam coagmentari, illum quidem in dextro, quod ad dextram uteri partem sanguis repurgatus per renes, ad sinistram impurus

Hipp. l. de locis in hom. Uterus ut dicitur causa morbor. muliebr.

Com. in aph. 62. lib. 5. Corpus ut est simile utero.

Com. in par. 1. sect. 1. l. c. Epid.

Uterus quid.

Distincti in utero sinus nulli apparent. Com. in par. 44. sect. 2. l. 6. Ep.

(k) Per primariam affectionem.

(l) Per excellentiam.

(m) Idiosyncrasiam.

(n) Excellentiam quandam.

impurus ac ferofus affluere cernatur. Nec impedit fitus cordis quin ad finiftras ferofus irruat, quum fitum fit in medio corpore ad finiftram minimum devergens. Hippocrates certis argumentis illam finuum diverfitatem ex geminorum procreatione convincit. Ac ne quis in nomine τῆς ὑτέρας (o) decipiatur: sciendum nomen ὑτέρας, καὶ ὑτέραι ἢ ὑτέραν, uterum, & uteros paffim apud Hippocratem fignificare: Idemque fpecie nomen ὑτέραι, ὑτέραν, καὶ ὑτέρα, lochia, & fecundinas fignificat; hanc accentuum varietatem in genitivo ὑτέραν Galenus affingit, ut unum pro altero non male accipiatur. Ita enim apud Hippocratem pro cafu lapfuque fecundinarum, græcè ἢ ὑτέραν ἐκπτώσις dicitur, non autem ὑτέραν: alioqui de utero intelligeretur. Et inepte admodum Leoniceus vertit, τὰ ὑτέρα, uteros: quum proprie τὸ χωρίον (p) fignificetur. Non inepte minus dicunt qui ἢ ὑτέραν ἀντὶ τῆς μήτρας, καὶ ἢ λοχίαν (q) fumī volunt. Sed grammaticos tantum agunt. De vocum proprietate hæc dicenda funt, ne rerum cognitio obfcure verborum confundatur. Uterus porro nervofam fubftantiam an habeat, quæftione dignum eft: ea enim de re controverfia mota eft inter veteres. Ac primum nervus non eft, nec tendo, nec ligamentum ut ex Galeno fatiſ patet: itaque reſtat ejuſdem naturæ eſſe cum veſica, pene, & ventriculo. Alias videtur Galenus nervofam fubftantiam in utero agnoſcere, alias eandem repudiare. Evertit enim eorum opinioem qui perſpicui conſenſus uteri cum cerebro cauſam, ad illius nervofam fubftantiam referrent. Eſt enim proprium (ajunt) nervoſarum partium ut cerebro nervorum principio conſentiant. At Galenus ex eo iſtum conſenſum evertit, quod ſi uterus conſentiret cerebro, quia nervoſus eſt, potius peritonæo & ventriculo conſentiret, utpote partibus utero viciniſſimis quam fit cerebrum utero: at hoc non fit: in quo tollit dogma de nervoſa uteri fubftantia. Tamen alio loco dum Hippocratiſ aperit ſententiam de noxa quam mulieribus oxymel affert, ideo contingere id ait, quod uterus fit nervoſus. Frigida autem, præfertim quæ tenuium partium ſunt, nervoſis, frigidis, & exſanguibus corporibus ſunt infeſta: Uterum enim nervoſum eſſe in immenſam molem dilatatio, & in anguſtum contractio demonſtrat: Ventriculus quidem cibus impletus expanditur, ſed non in omnem partem ut uterus: plurimum autem dilatari contrahique nervoſorum corporum proprium exiſtit: unde nervoſam uteri fubſtantiam neceſſario convincas. In Epidemiorum commentariis ne cogatur fateri conſenſus uteri cum cerebro neceſſitatem inde ſequi quod nervoſus fit uterus (nam generis ſocietate συμπαθῆα (r) fit) recurrit ad vaſorum amplitudinem. Nam (inquit) præ ceteris corporis partibus plurima maximaque utero venæ conceduntur, unde fit ut quæ febres ab utero ſunt, moleſtiam pleniffimæ ſint, linguamque habeant admodum fuliginoſam ac nigricantem: quod ſi venas amplas habeat, arterias quoque haud abſimiles habere neceſſum eſt.

Negat

Hipp. de dia-
ta.
Gal. c. 4. l. 14.
de uſu parti-
Nominis ὑτέ-
ρας explicatio.
Aph. 49. lib. 5.

Com. in aph.
35. lib. 5.

An uterus
nervoſus.

Com. in par.
1. ſect. 1. l. 6.
Epid.

Com. in part.
30. l. 3. de
diat. acur.

Com. in part.
1. ſect. 1. l. 6.
Ep.

I.

2.

(o) Uteri:
(p) Chorion;

(q) Secundinas loco matricis & lo-
chiorum.

(r) Sympathia.

Negat autem plane nervosam substantiam habere, sed ait, secundum corporis similitudinem & *αναλογίαν* (s), nervosa substantia donati sunt, non autem secundum vim & potentiam nervorum ipsorum. Quo fit ut consensus iste magnus cum cerebro, unde & accidentium & convulsionum, rerumque similium summa sunt omnia, non a nervosa natura dependeat. Quod autem de distensionis facilitate in uteris dictum est, ita audiendum ut id non quovis tempore fiat, sed præsertim in iis quæ in florente ætate ad concipiendum gerendumque fetum sunt utiles. Admiranda enim naturæ industria, quæ vesicam per omnes ætatis partes augeri voluerit, ut aliquando magnitudine uterum superet, tunc autem uterum magnum esse voluit, quum ejus necessarius incidit usus. Sic quoniam matricis nulla est commoditas utilitasve aut in iis quæ adhuc augentur, aut quæ jam consenescent, ideoque effetæ sunt, mulieribus in augescentibus, & senescentibus uterus magnitudine a vesica superatur: in perfectis autem mulieribus uterus vesicam superat: quod ex secundorum corporum artis demonstrationibus & oculari fide petendum esse Galenus asseverat. Et ne plura de utero temere effundamus, fatius multo est ex Galeno repetere ea quæ ad hoc nostrum pertinent institutum, quam falsa forte opinione rei anatomicæ inscitia illud contaminare. Et quo omnia concisus intelligantur, libet ex Silvio Isagogen, eam quam ex Galeni penu amplissimo desumpsit, repetere. Uterus tunica constat propria, velut ex duabus divinis coagmentata, villos rectos intus habente, nec multos transversos, foris plures; obliquos medios plurimos & valentiss. Uterum perficiunt tunica altera, venæ, arteriæ, ambarum cotyledones, nervi, cornua, testes: per hæc omnia annexio cum vicinis partibus, situs, magnitudo, figura, uteri os, collum, & colli os, seu sinus pudoris. Tunica altera est nervosa a peritonæo hypogastrii propinquo nata, in recens fetis, sicut & propria, tenuissima; in virginibus, & sterilibus crassissima. Venæ & arteriæ duplices tribuuntur, priores a spermaticis vasibus: dextra quidem a vena cava & aorta, paullo infra renalia: sinistra vero a renalibus: nisi quod sæpe arteria ab ipsa aorta exit. Venæ ambæ multo majores quam arteriæ, præsertim jam parturiente muliere; hæc vasa, ramulum quemdam valde flexuosum testibus largita, in uterum absumuntur, inter duas ejusunicas varie dispersa, sed proprie magis uteri tunicæ hærentia: uti & secundæ seu & posteriores quæ partim in uterum ascendunt, partim in collum descendunt, ortæ quidem a sacrorum vasorum ramo per ossis pubis foramen in crus descendente. Alia vasa a renalibus vidit Herophilus, Galenus non vidit. Cotyledones ora sunt vasorum in uterum internum penetrantia, quæ aut jam grandiore fetu, aut menstruis per hæc fluxuris intumescunt hæmorrhoidon parvarum modo, servata in medio ipsorum orificiorum parva cavitate. Per has utero prægnantis hæret *χωρίον* (t) paribus suorum congenerum vasorum oribus, tum chorii interventu fetus: & sic in utero nutritur. Cotyledones in muliere qui negat, Hippocratem negat.

Maximus uteri cum cerebro consensus quum ob nervosam substantiam, tum ob vasorum amplitudinē. Vesica per omnes ætatis partes augetur, uterum solum quum ejus necessarius incidit usus.
Gal. c. 4. l. 14. de usu part. Ex lib. de dissect. vulvæ. Silvius Isagoges anatomica lib. 3. Uteri anatomie.

Cap. 5. lib. citati de dissect. vulvæ.

(s) Analogiam;

(t) Chorion;

negat. Spectet mulieres crassiore sanguine abundantes, & recens enixas, eas conspicuas videbit. Nervi in uterum distribuuntur a costali & infima rachitide. Cornua sunt duæ apophyses a lateribus ad ilia, cornibus exorientibus similes. In duo cornua semen muliebre excernitur, & contractæ allantoidis extremitates finiuntur. Testes uteri lateribus ad fundum adjacent, minores virilibus, tecti tamen peritonæo, vasa in hos ipsos cum sanguine spermatico varicosius educente, tum epididymide, propria tunica: erythroide & scroto & carnosa membrana carent. Immo Galeno auctore, in testibus mulierum *ἐπιδιδυμίδες* (u) non sunt conspicuæ, sed vel non sunt, vel admodum parvæ: nam & testiculus parvus, & vas spermaticum. Ac maris testes sunt humidiores, & molliores femineis: vasa spermatica duriora. Contra, in feminis duriores testes, vasa spermatica mollia quæ facile in testes inserantur ut epididymide non sit opus. Causa cur feminis testes duriores, masculis humidiores, molliores & laxiores, est caloris infirmitas in feminis: imbecillus enim adeo fuit ut distendere non potuerit. Quod tamen falsum ante demonstravimus, quum corpora fluida, laxa, molliaque frigidiora duris ac compactis docuimus. Porro cum partibus singulis uterus connectitur: per peritonæi tunicam uterus firmissime alligatur ossi sacro, ilion, & pubis: per venas & arterias præcipue spermaticas & peritonæi *ἀντίπυρον* (x) has deducentem, magnis vasibus alligatur, & per nervos spinæ: per villos tenues recto intestino; per alios vesicæ, sed plures & laxiores: per vincula ossis pubis & sacri & lumborum musculis. In prægnante sine ullis vilis uterus distensus attingit præcordia. Magnitudo mediocris uteri est undecim digitorum a fundo ad pudendum: ad ilia cornibus extenditur. In utero duplex sinus distinctus per illam tunicæ propriæ in medio glutinationem futura quadam, qualis in scroto inest, foris designatam. Os uteri in virginibus sterilibusque est glandi virili simile: parturientibus & recens enixis adeo patet, ut nil superfit, quin continua cavitas a fundo ad sinum pudoris appareat. A conceptu contrahitur valde; mediocriter hiat quum semen recipit, aut excernit, aut menses: est corpus musculosum carne dura ac cartilaginosa constans, in annos occalescens. Cunnus est os colli uteri, cui cutacea epiphyfis, & pellicula innascitur præputio virorum haud abfimilis. Atque ex Galeni auctoritate hæc dicta sint de uteri figura, situ, conformatione & consensu cum partibus aliis. Restat tantum monere ad uterum, uti & partes ad inferas nervum a sexta conjugatione pertinere qui ei parti sensum imperiat. Cur autem varia nomina sortitus sit, nihil fuit necesse dicere: a proprietate enim sæpe induntur: aliquando prout cuique collibuit: ut in *Epid.* Hippocrates uterum *ἄγρος* vocat, latinè, *vas, mulctram, conceptaculum*: cur ita, aliorum esse iudicium: immo ejus appellationis causa Galenum latuit. Porro quum ex morbis mulierum alii sint in utero, alii ab utero, alii proprie morbi dicti, alii *καταχρηστικῶς* (y) tantum, quum sym-

Cap. 14. de usu partu

Ex hoc loco multo validiores viris docere possis.

Hipp. 5. aph.

Hipp. part. 18. sect. 5. l. 6. Epid. uterum ἄγρος vocat.

Ballonii Oper. Tom. IV.

I

ptoma:

(u) Epididymides.
(x) Processum.

(y) Abusivè.

ptomaton nomine potius donandi sint, antequam hæc omnia explicemus, ad fœdos virginum colores jamjam properare instituimus.

A N N O T A T I O N E S.

1. Hippocrates lib. de morbis ait uterum partem esse teneram & exquisiti sensus, & cavitatem habere nervosam.

2. Galenus tamen cap. 5. lib. de uteri sectione negat adeo magnas esse conspicuasque arterias, ut sunt venæ.

3. Uterus duplicem habet consensum, unum qui fit tum ratione membranae externæ, tum vasorum tum ligamentorum; alterum quatenus pars est nervosa & exquisiti sensus: hinc Hippocrates bis hoc dicit lib. 1. de morbis mulierum, uterus pars est tenera & exquisiti sensus, & cavitatem habet nervosam: Multæ sunt partes cum quibus societatem habet, fynciput & stomachus. Mens percillitur & improba fit, & non facile intelligit, loquens de eo consensu.

C A P U T VII.

De fœdis virginum coloribus.

Hipp. par. 17.
sect. 2. l. 6.
Epid.

Corporis coloratio ab humoribus est nisi intro sese receperint.

Vide c. 2. lib. 3. de caus. symp.

Hipp. l. de hum. Gal. Com. in aph. 2. l. 1. par. 9. sect. 4. l. 6. Epid. Gal. com. in illam part.

2.

Quum corporis ipsius color vividus nitet ac floret, Græcis χλωρασμα λαμπρόν dicitur, alimentum corporis a sua non descivisse natura argumentum est. Sin coloris in deterius mutatio deturpationeque cutis contigerit, succos alioqui alendo idoneos labem concepisse declarat: hinc illud τὸ χλωμα τῶν χυμῶν (2): Corporis coloratio ab humoribus est, nisi sese intro receperint: & cuiuscumque modi alimentum fuerit, talis in corpore color efflorescit:imenti nomine pro sanguine, suo ambitu utramque bilem & serosos humores complectente, sumto. Nam sanguis proprie dictus, & a cuius excessu humorum coalitus conjunctioque sanguinis nomen meretur, vitiosus non dicitur, nec alio quam rubro colore inficitur, ait Galenus. In virginibus porro, sive menses eruperint, sive jam erupturi sint, minoribus alias, adultioribus alias, præsertim quum aliquarum voluptatum illecebris illiniuntur, earum fructum opinione tantum adumbratum, non autem re expressum magno cum desiderio ceperint, quoniam flos viriditatis in facie decutitur ac exarescit, contra illa inficitur pallore; hujus causam latenque principium, & curationem inquirere consilium est. Est enim tanti hujus mali, quantum numquam experiuntur, in uno Veneris ludo amplexuque curatio posita est, præsertim quum virgineus fundus colitur, non alienum tamen de iis erit conscribere, quod Medicorum incitiæ sæpe querulæ matres illius mali, quo suas natas diminui ac extabescere

(2) Coloratio humorum.

cere in dies vident, τὸ ἀνάτονον καὶ ἀνήκεστον (a) attribuant. Inter symptomata a Medicis observari solita sunt colorum mutationes magnum ad partium subditarum & facultatis naturalis œconomiae vitium aut integritatem dignoscendam subsidium allaturæ: his enim quasi ducimur ad succorum diagnosis, ut paullo ante dictum est, & quum disputaremus περὶ χροῆς (b) in mulierum corporibus. Illud enim Hippocratis: *Quamcumque caro humiditatem atraxerit, ei similem capillum esse oportet*, non tantum de excrementitio humore, sed & alimento legitimo intelligendum est. Inde autem scire oportet colorum observationem tanti esse, sive sit εὐχροία (c), sive ἀρχροία (d), sive, ut sic dicam, δισχροία (e), ut hæc una ad obcurorum latentium morborum sedes animo lustrandas conducatur. Quoties enim pravus aliquis color in corpore elucet, si rerum externarum occasionis, quam ἀφορμὴ (f) Græci vocant καὶ φανεράν πρόφασιν (g), excusatio non adest, vitii aut in humoribus, aut in partibus ipsis residentis index est & argumentum. Nam quum ea oculis mentis obtineri superarique debeant, quæ oculorum conspectum effugiant, multi autem morbi in obscuro lateant, vocis claritatem, tarditatem, colores rerum excretarum & corporum natura juvent, quorum subsidiaria opera abdita cognoscantur, ut præclare docuit Hippocrates.

Ac de foedis virginum morbis hæc accurate, quoad fieri possit, tenenda erunt. Quæ causa, quo ex morbo, quarum partium propria affectione, an quarumdam, an omnium, an eadem in omnibus species, an cachexia sit, an ἀτροφία (h), an necessario lædatur lien, an hepar, cur ille potius quam hoc, an uterus sit, an melancholia: & quæ item sit tot symptomaton causa, an potius morbus animi sit, an corporis: deinde ad therapiam accedemus. Ac de morbis sæpe non est facile scire quod eorum causa in imo lateat omnem Medicorum sensus acutiem superans. Quod tamen vile habetur, in pretio autem quod in superficie positum operam manus postulat: ad ea quæ vulgo vilia habentur mentis agitatione deveniendum est. Nam qui morbi certis se signis exhibent, eorum forte certa ratio atque scientia comparatur: At illa maxima ex parte aut sunt fallacia, aut ambigua; hinc ab Hippocrate dictum ajunt similitudines bonis & eruditis Medicis imponere. Si qua morbi pathognomonica, eis fides non deroganda. At hic sæpe hæreas quum alia ἐτερογενῆ, sive ὁμογενῆ ἢ ὁμοειδῆ (i), ut abunde explicat Galenus, apparent, quorum concursione, græcis συρροπῆ dicta est, aliquid tandem sese in apertum prodit.

Ut a re proposita non discedatur: in foedo virginum colore (qui morbus improprie dicitur) signa modo icteri flavi, modo icteri nigrioris elucet, modo ex utroque promiscuus icterus existit. Definiunt enim quidam foedum illum in virginibus colorem per icterum ex flavo nigroque mix-

I 2

tum

Gal. c. 5. l. 3.
de sympt. causis.Cap. 4. hujus
libri.Hipp. l. de nat.
pueri.Cap. 5. l. 3. de
sympt. causis.Forte huic rōa
ferendus lo-
cus Progn-
ostici in quo de
faciei colori-
bus agitur:
Hipp. sub fi-
nem lib. de
arte.Variæ quæ-
stiones hic a-
genda de
foedis virgi-
nū coloribus.
Hæc ex initio
lib. Hipp. de
flatib.Hoc citat Gal:
com. in aph. 2:
l. 4. idque ex
sect. 3. l. 6. Ep:
Com. in par.
1. l. 1. prorrh:
Holler.An sit icterus?
Hipp. par. 2. 8.
sect. 4. l. 6. Ep:
Et Gal. in
com.(a) Incurabilitatem & immedicabilita-
tem.

(b) De coloratione.

(c) Bonus color.

(d) Decoloratio.

(e) Fœdus color.

(f) Occasionem.

(g) Causam manifestam, externam.

(h) Atrophia.

(i) Heterogenea, sive homogenea &
consimilia.

tum ac virefcentem. Minora non sunt argumenta obftructionis vifceris alterutrius aut utriusque, a qua icteri origo est. Oculorum natus splendor nitorque perit, quorum ob viriditatem & munditiam facilius in illis quam in partibus reliquis aut roboris, aut infirmitatis, aut latentis vitii signa eduntur, ut ex eorum intuitu ad totius corporis cognitionem deveniatur. Deinde flatuum proventus non raro adest, quem in ictericis quoque adeste quidam oculatiores observaverunt, idque contra Hippocratis sententiam: sed de ea controversia paullo post plenius: ex iis itaque patet quis consensus inter foedum virginum colorem & icterum: sed in ictero ea frequenter non apparent, immo raro, quæ crebro admodum in virginum defœdatione. In hac enim acerbissimi sunt capitis dolores, ac maxime in syncipite, non tanta in ictero macies corporis, nec anhelitus difficultas quanta in foeditate ista virginum, non ἀποστρία (k), sitis, urinarum alias crudarum, alias urinis jumentorum similibum, alias aquarearum excretio, non ita turbida insomnia mentisque a vanis imaginibus percussio, pavores, timores, plerumque suffocationes ac ἀφάνια (l), ac quod in iis viget maxime gradiendi impotentia, δυσούπηθ (m) inexplicabilis, ignavia ac torpor, rerum omnium contemptio: denique furarum quantus maximus dici potest dolor. Quamquam ex iis alia communia sunt cum icteri signis, alia foedis coloribus propria.

Apb. 7. lib. 5.

Dici potest de complicatis affectibus.

An sit hypochondriaca melancholia. In foedis coloribus magna argumenta sunt hypochondriacæ affectionis maxime quod suis significat hypochondriacorum comer. Cap. 7. l. 3. de loc. aff. Atrophix & cachexix distinctio.

Quemadmodum autem cum ictero signorum communicatione consentiunt, ita & eorundem symptomaton fetura, & communicatione ad melancholiam hypochondriacam videntur accedere. In utraque enim affectione sitis est (siquidem hypochondriacam phlogosis quædam primarum venarum Dioclis & Galeni opinione committit), oppressio diaphragmatis, δύσπνοια (n) aliquando, ructus acidi, primarum venarum ἀναδυστος (o) interceptio, spectra, alias fugacia, alias fixa, desperatio ac rerum contemptio, mors appetitio, immutatus faciei character, dolores capitis & stomachi frequentes, gravitas corporis, sensio gravitatis in alvo etiam minimo ingesto cibo, sitis intolerabilis. Alias cachexiæ, alias ἀτροφίας (p) signa observantur cum pallore & virore quodam. Nec abs re enim atrophiam ab altera distinguimus, quod in illa corpus extenuatum sensim extabescat, in cachexia corpus satis tumens & turgidulum. Qui enim sanguis in atrophiam nec concrefcit, nec adhærescit & vix sanguinis nomen admittens, tametsi in cachexia vitiosus, sanguis tamen appellatur; in utroque affectu vires laborant, sed in atrophiam magis, quod in hac nutritio nulla, in cachexia sit aliqua: quamquam & atrophiam in sanguinis redundantia esse potest: & tunc etiam sectioni venæ locus esse potest: in quo remedio usurpando virium maxime constantia postulatur. In muliere atrophiam observavit Galenus ob diurnam mensium suppressionem, quum alioqui sanguine venæ turgerent; summus enim erat marcor partibus alimentum obviam respicientibus: cujus rei demonstrationem ponit Hippocrates:

4. acur. Com. in part. 29. sect. 3. l. 6. Ep. Par. 2 5. sect. 4. l. 6. Epid.

(k) Cibi averfio.
(l) Vocis defectus.
(m) Dolor ossa frangens.

(n) Difficultas respirationis.
(o) Distributio.
(p) Atrophix.

crates: *Quibus ventres calidi, iis carnes frigidae, ii quoque vegetiores & iracundiores*: non quod instar cucurbitulae foris intro calor revocetur, ut contingit in lipyriis febribus, sed quod alimentum in nidorem convertatur, ad partesque illabens ab iisdem repudietur: hinc sequitur consumptio partim facultate imbecilliore reddita, partim sanguine corrupto ut Galenus demonstrat: etsi ipsius sanguinis solum vitium id potest committere non concurrente imbecillitate, quum diutius manente vitioso humore partes imbecillitatem contrahant. Satis enim ex Galeni commentariis patet & extenuationem imbecillitatis causam esse, & hanc illius pariter causam auctoremque existere, ut acrimonia caloris alimentum corrumpat: corruptio extenuationem afferat, parte tale alimentum non capeffente, hinc infirmitas. Eadem autem imbecillitas extenuationis causa esse potest, ut praclare de convalescentibus disputans Galenus demonstravit, statuens discrimen inter *ισχυριον καὶ ἐπιδημιαν* (q): fit, ait, ut corpus non bene alatur, neque proficit alias ex facultatis nutritivae impotentia, alias ex pravorum humorum *πλεονεξία* (r). Quae omnia plenius a nobis dicuntur, quod controversia saepe moveatur de secanda vena in pallido virginum colore, quum differat longe an marcescant nec proficiant aut facultatis imbecillitate, aut alimenti corruptione. Nam si venae turgent, corpus autem macrum est, alimenti probi defectio significatur, improbi autem proventus: ad quem tollendum sectio conferet. Nisi quis forte objiciat sanguinem quidem mitti debere si abundet, & nondum insigniter in alterius humoris naturam conversus fuerit: nam si iste mutatus fuerit, detrahi non debet, quo fit ut & Galeni factum in muliere extenuata, de qua dictum est, condemnandum sit, & eorum consilium qui in foedis coloribus jam mutato sanguine phlebotomiam celebrant. Sed haec ad curationem pertinent quam ex professo hic non attingimus.

Dictum porro ante est quae communitas consensioque inter foedos virginum colores & hypochondriacam affectionem, item & icterum, ut vel hepar vel lien, vel utrumque in vitio sit. Atque utinam & sagacitate qua & Galenus se usum praedicat in dignoscenda affectuum sede ex solo colore uti possimus, ut foeditate faciei inspecta de hepate, aut liene constaret: ut ad tactum non concurratur, quo Medici plerique abutuntur factentes se contactu hypochondriorum & minimos utriusque visceris tumores, & vitia, & obstructions consecrari: haec enim ludicra & inania sunt, ad deliniendum potius Medicorum voluptatibus animum, una corporis mollis, laevis delicatque puellarum contractatione inventa, quam ut utilitatem aliquam afferre possint. Hinc Galenus ait ad summe extenuatos esse debere abdominis musculos, aut ingentem admodum inflammationem tumoremque esse debere antequam tactu deprehendantur ac manuum impulsu. Et quum plerique foedos colores cum affectibus superioribus confuderint, ut nec alias causas, nec remedia alia quaerant, non alienum erit eorum quoque opinionem attexere, qui foedi coloris originem ex animi

Com. in part. preced.
Com. in aph. 28. l. 2. aph.

Com. in aph. 31. l. 2.

Obiter de secanda vena in foedis coloribus.

Haec Gal. com. in part. 43. sect. 3. l. 9. Ep. vid. sub finem com. de diet. acut. part. 10.

Reversio ad instit. Cap. 7. l. 5. de loc. aff. Gal. ex solo colore iudicat de affect.

Cap. 7. l. 52. loc. aff.

An sit perturbatio animi.

(q) Robustum ferri & augerae.

(r) Plenitudine.

perturbatione, quam in infano amore constitui volunt, repetivere. Hoc morbo virgines præsertim rerum usu paullum edoctæ sæpe capiuntur ut perditæ quosdam opinione pulchritudinis aut reconditæ virtutis depereant: quod quum alias communi in experientia versetur, tum maxime exemplis e Galeno desumptis licet illustrare. Pyladis amor satis indicat quo summe mulier quædam laborabat, ut audito amasi nomine & faciei color mutaretur, & innumeræ in pulsu mutationes contingerent: commilitonum nec nomen, nec victoria quicquam in pulsu afferebat insolens. Docuit quoque Erasistratus qui prudenter elicit collegitque adamari perditæ novercam a privigno suo: uterque in dies tabescebat, nec animo ægro quicquam opem afferebat præter potiundi spem. Affectus hic seu ægritudo seu perturbatio vocetur, Græcis ἔρως (s) dicitur, hinc τὸ ἐρωτικὸν ἔ ἐρωμαρία κατὰ τοὺς ἐρωμένους, insana in adamatos affectio & propensio: forte aptius ἐρωτοληψία (t) dici potest, quum puella in amoribus inflammatur & æstuat, ita libidinibus pellicitur ut ad insaniam fere adigatur, omni mentis arte præstricta ac retusa. Hujusmodi cupiditas aut insaniam insidiatrix est, non aperta, in venis, visceribus medullisque recondita, sensim atque sensim corpus tabefaciens ac consumens: ut quædam virgines ἀλυπώτατα (u) hinc suum diem obivisse constat. Quo fit ut Homerus Venèrem insidias nectentem fingat, eique baltheum tribuat in quo doli essent, & fraudes:

Animos hominum quæ prudentum insidiata fessellit.

Quod si prudentum mens percellitur, multo magis & imbecillarum virginum quarum genus est ἀδενὲς καὶ ἀδυσμον, imbecillum, excors & fracti animi, ut loquitur Hippocrates: quo fit ut tacito latenteque veluti dæmonio agitatæ versatæque virgunculæ, blanditiis multis pellectæ, multo animo versent volvantque, immo extra se sæpe sint, (amor enim animum extrahit ut ex Euripide Galenus demonstrat) indeque velut exsanguis emortuæque expallescent: nam in tanta animi perturbatione fieri non potest quin vitali, naturali, animalique facultati vis inferatur, quod ex melancholicorum animoque perturbatorum exemplis facile discetur. Quod plerosque impulit ut coloris in virginibus fœditatem ab una hac perturbatione reperiunt.

Atque ex superioribus abunde satis patet promiscuum esse aliquid in virginum coloribus fœditatis ex melancholia morbo, ictero, splenitico affectu, atrophia, cachexia, & eroticis. Nam hæc morbum statuunt ab Avicenna *Iliscin* vocatum, de quo forte postea dicturos nos pollicemur. Quid ergo hic agendum in affectuum, causarum, symptomatonque concursione? An curatio promiscua esse debet, ut nihil hic privatim dicatur, sed curationis partes distributæ ad singula affectuum capita revocentur? Ac mehercules involuta admodum morbi hujus cognitio, ut verum sit quod scribit Hippocrates; *corpus, nec principium nec finem habere*, quod de morborum causis intelligendum, de quibus sæpe dubitamus an his in

illis

Gal. c. 6. l. de
præcog. ad
Posthum.

ibidem.

Arist. c. 6. l. 7.
Ethic.

Hipp. l. de
virginib.
Cap. 6. l. 4.
de dogmat.
Gal. l. de me-
lanch. & in
l. de loc. aff.

Conclusio
precedenti.

Avicennas.

Lib. de locis in
homin.

(s) Amor.

(t) Ab amore captura & illaqueatio.

(u) Citra molestiam ac veluti jucundissime.

illis partibus tribuendæ sint. Tamen ex communi rerum perspicuitate, ex ætate in qua virgines deturpantur, peculiaribus accidentibus, communi-que practorum usu, scriptis veterum venanda sunt quæ ad institutum pertinebunt. Nemo de hoc affectu aliquid privatim scripsit. Quicquid sit color non est naturalis, nitor deperit: hujus tamen variæ sunt ideæ. In elephantiasi, vitiligine, impetigine, pfora, lepra, morphea vel continuo defœdata est cutis, vel fœdis maculis conspurcata. Quum cutis non nitet, subiectum alimentum accusamus, aut facultatem, aut utrumque. Hic non includimus alimenta externa quorum vitio, aut præpostero usu aliquid præter naturam obveniat. In actione sunt hæc abolitio, depravatio, defectio: pessimum omnium est depravatio. In Atrophia actio aboletur: In gracilitate diminuitur, præsertim in ea quæ morbosa est, in qua spirituum & succi alibilis paupertas adest. In iis qui e morbis exsurgunt si crudorum humorum copia est habitus turget: hoc autem a cruditate est, & inopia caloris, in hydropicis imbecillitas est facultatis: sed in leucis & elephantiasi depravata actio est, depravatum alimentum. Quamquam quidam volunt eandem leucorum & hydropicorum esse rationem: ut utriusque facultatis imbecillitatem consequantur: tamen Galenus in eodem genere & leucas & elephantem constituit. Dicunt secundo tantum leucen a depravata actione esse ob malum habitum qui apparet alimento in idoneam qualitatem non mutato: at multo aliter in morphea, & lepra. Aut dicemus potius nomen λευκῆς (x) pressius a Galeno sumi nec ad hydropem extendi proprie dictum; quum hic in crudiore succo tantum consistat, illa in depravato & ad elephantiasin properante: aut in diuturniore tantum leuce cachexiam contrahi, in qua non videtur simpliciter deficere actio, sed depravata esse. Leucen vitiliginis speciem statuunt, ut vitiligo in alphon, leucen, & τὸ μέλαν (y) dividatur. In virginibus color alias atque alias evariat, ut aliquando cruditatis, aliquando obstructionis, aliquando erroris facultatis magna sit suspicio. Itaque ut remedium invenitio irria non sit, hæc tenenda sunt, quum idem morbus specie in diversis corporibus varias ideas suscipiat: vereque dictum ab Hippocrate: *Corpus a corpore, natura a natura, alimentum ab alimento differt.*

Ac de virginum pallore nunc plenius dicendum. Primum de eo qui jam grandiores virginesprehendit, præsertim quum menstruæ purgationis tempus instat. Quia enim propter insolentiam fluendi natura conturbatur, non mirum si multo ante quam ad eam purgationem natura accedat, multæ mutationes in corpore virgineo molli ac delicato contingant. Accedit quod venarum sæpe multa sit obstructio tum ob pravum victum, tum otiosam desidemque vitam, quam facile non potest vincere sanguis nondum fluere solitus. Sic antequam superfluous sanguis erumpat mutatio jam obtingit, & quum semel eruperit vix ac ne vix quidem periodum menstruam habet, quæ nonnisi assiduitate fluendi comparatur. Accedit quod etiam quibusdam mulieribus jam nuptis & enixis laboriose menstrua erum-

Examen de ista cutis fœditate.

Lib. 3. de symp. causis c. 1.

Vid. com. in part. 17. lib. 2. prorrh. Ibid.

Nunc amplius de isto colore disputatur.

Lib. de flatib.

(x) Leuce, albi coloris,

(y) Quod nigrum est.

erumpunt, nedum virginibus incorruptis. Demonstratum quidem ante puellas menstruas non esse, quod alimentum in nutritionem auctoremque suppetat: nec senescentes, quod non succrescat; sed medias, quoniam qui olim sanguis in duplex munus conferebatur, idem in nutritionem tantum infumitur, ut pars residua sit quæ adaugendo corpori erat: sic necesse est magnam aliquam evenire mutationem dum sanguis redundat; ea præsertim parte quæ augendo inserviebat. Immo in omnium ætatum partibus, sive per septenarios sive per alios annos, mutationes ad salutem, ad mortem, ad sanitatem aut morbum fiunt. Hinc illud Hippocratis de morborum solutione per menses aut annos septem: & de iis qui quum sani diu vixerint, quadragesimo anno aut eo circa, est incidendum in morbum a quo ægre emergunt. Apertius autem idem explicat quum ait vitam nostram septem dierum esse, id est, per septenarios annorum aliquid aliud atque aliud in nobis visitur ac contingit. Verba Hippocratis hæc sunt: *Septenarius annorum quum alia multa insignia in corporibus fiunt, tum maxime pueris dentes enascuntur, ac excidunt.* Quæ omnia facilius in virginibus apparere debent in quibus tanta fieri debet mutatio ad evacuationem menstruam, quum duorum septenariorum vis absoluta est. Nam fere post decimum quartum aut paulo ante expallescent, & eo magis quo salacior fuerint, & minus libere educatæ, & quæ facilius sunt apprehensionis. Nam multa animovolvunt ac comminiscuntur, quorum composites quum non fiunt animo cruciantur, & eas sperantes non tam exhilarant, quam angunt non potitas. Ad id facit animi angustia quæ efficit ut perturbationibus is facile quatiatur; at quantam perturbationes animi corpori mutationem afferant, sive in rebus secundis, sive in adversis locatæ sint, satis ex philosophorum præceptis abunde patet. Atque quod & fœdorum in virginibus colorum, & perturbationum animi argumenta sese edant, non jam viro junctis, delicatis virorum amplexibus omnem ægritudinem veteremque ægrotationem ex pectore ejicientibus, sed exactis annis quatuordecim & quum hircire seu caprire incipiunt, græcis *τραγῶν καὶ κριῶν* (ut quod Hippocrates maribus & marium testibus voce eleganter accommodata tribuit, idem nunc clarioris doctrinæ causa, feminis concedatur) immo & quum menses jam *ἄρπυιῶν* (b) efficiunt, primus observavit Hippocrates: hujus hæc verba sunt: *A spectris quum videlicet quidam demones apparere videntur, multi se strangulaverunt, plures mulieres quam viri: est enim muliebris natura animi magis dejecti. Ceterum virgines nobiles, & maturæ viro hoc magis patiuntur, una cum mensium descensu, antea non valde hinc afflictæ. Nam post sanguis in uteros confluit, velut effluxurus; horum demonstrationem ad fœdi coloris perspicentiam apprime pertinentium paulo post subdit: Et quam osculum exitus non pateat, sanguis autem amplius influit ac se offert, ob cibos & corporis augmentum, tunc sanguis non effluens præ copia ad cor resiliit & ad septum*

transver-

(z) Hircire.

(a) Turgescere.

(b) Impetum quandam.

*Aph. 28. lib. 3.
Hipp. de diet.
Hipp. 1. de
carnib.*

*In secundo
Epidemiorum
aliquis est lo-
cus de isto die-
rum aut men-
sum numero.
Lib. de sept.
part.*

*Vita hom. sep-
tem dierum,
per septena-
rios magnæ
in corporibus
nostris, muta-
tiones contin-
gunt.*

*Cap. 7. l. 14.
de usu part.
c. 5. l. 2. de
sem.*

*Com. in par.
25. sect. 3. l. 6.*

*Quod in ma-
rium testibus*

*ἄρπυιῶν καὶ
κριῶν (z)*

*dicitur σφί-
ρα (a)*

*apud Hipp. 1.
de sterilibus
dici potest de
mammarum*

*in puellis in-
tumescentia
& organo.*

*Lib. de virgi-
num morbis.*

transversum; his repletis cor infatuatur, ex fatuitate torpor, ex torpedine delirium παρανοια dictum. A torpore pedes ad gradiendum sunt impotentes, donec sanguis ad se redeat. Ex pedibus facile refluit ob rectitudinem venarum: non tam facile ex corde: nam venæ sunt obliquæ, locus periculofus, & ad delirium maxime aptus. Hinc horror cum febre πλαιῖτας πυρετὸς (c) efficiens: & præ inflammatione insaniant, & cetera: Aliquando sive spectris voluptas quædam adest ex qua mortem tanquam summum bonum experiant. Curatio in venæ sectione, optimum remedium viris cohabitare. Sunt & mulieres viro junctæ idem patientes ac maxime steriles. Quibus omnibus exacte terseque & morbum, & symptomata, & causam feodorum colorum explicat. Nec enim eum necesse fuit meminisse feoditatis in facie, quum fieri nequeat ut tantis mutationibus symptomatisque virgines opprimantur, quin sanguinis corruptiones contingant, affecto calore nativo, oppreffisque partibus naturæ muniis servientibus. Atque ex superioribus verbis quædam sunt observanda quorum ratio quoque teneri debet: primum notat meningium eruptionem præsentem eorum symptomaton causam: ubi duo observare oportet, prius quidem eum descensum per se id non efficere, sed per accidens, nempe ratione μεταπολῆς (d) ad eruptionem non affyctam & insolentem: posterius, nil tale eventurum, si quum sunt in motu cicerentur menses ac effluerent. Deinde quod ait subsistere sanguinem, eumque copiosum, duo notari debent. Subsistit, ait, ob osculorum angustiam & obturationem, quod idem dixerat Hippocrates in maribus & feminis semen & menstruum non procedere ob angustiam venarum: quod a ratione alienum videtur: nam ante demonstratum est ex Galeno quum rationem reddidit cur in puerorum vesica potius quam in renibus fiat λιθιασις (e), vetuste magis σπύγγημα (f), ideo coagmentationem in vesica fieri, quod meatuum libertas, laxitasque ea sit in pueris una cum facultatum naturalium robore, ut facile sine obice ad vesicam usque crassa etiam materies pellatur: quæ adversantur Hippocrati. Si itaque in pusionibus eæ dotes adsunt, cur non & in virginibus annos duodecim natis? Sic credibile vias satis patere. Jam vero redundat sanguis ob augmentum & alimenti copiam, id est, quia non tantum alimenti in ἀύξησις (g) infumitur, & tamen nil de cibis solitis deraditur deciditurque; non mirum si abundet. Si itaque abundat, quomodo sibi viam non parat? Præterea acrimoniam aliquam habet, ut & in juvenibus quibus hæmorrhagiæ ob calorem acrimoniamque sanguinis contingunt, ait Galenus: immo idem virginibus mensuribus futuris, quod & juvenibus hæmorrhagiam passuris eodem auctore Galeno, si acrimoniam habet, viam sibi munire potest. Accedit & naturæ ἔφοδος five ἄρμῃ impetus, incitatioque. Et si in pueris & bestiolis suas habet ἐφόδους (h), cur non & in virgunculis, ut viis non ita obstructis, sanguine copioso eoque acriore, motus

Ballonii Oper. Tom. IV.

K

orgaf.

Hipp. textus
explicatio.

Lib. de nâr;
puer.

Cap. 5. hujus
lib.

Com. in par;
15. sect. 3. l. 6.
Ep.

Com. in par;
25. sect. 4. l. 6.
Epid.

Com. in aph;
28. lib. 3. cap.
par. 3. sect. 5.
l. 6. Epid.

(c) Erraticas febres.

(d) Mutationis.

(e) Lithiasis.

(f) Coagmentatio.

(g) Augmentum.

(h) Incitationes.

orgasmiq̄ue tempore jamjam adventantem facile excretionem molitur, sua industria a tot miserandis malis illas vindicatura? Tamen non mirum si in virginibus ægre menses erumpant, quum & vitæ institutum, & torpor, & minimis momentis magni animi motus, proclivitas in iram & tædium, & fluendi insolentia ad id conferat, quum etiam in jam nuptis pauci admodum effluent nisi pepererint, aut purgationes aliquas immodicas sustinuerint: tunc enim vasa fluidiora fiunt, ac magis referantur, ut

Initio l. 1. de morbis mulierum.

Hipp. l. de superficie.

Duorum generum febres defædatis virgines adoriuntur, Erraticæ & Epialæ.

Atque inter cetera meminisse oportet febrium erraticarum in fœdis virginum coloribus oriri solitarum ut experientia maxime demonstratur. Nec omittendum quod ab eodem Hippocrate scribitur non longe ab hoc instituto: Verba sunt: *Si virgini menses maturi non prodeunt, multum & febrit, & dolet, & esurit, & vomit, & furit, & rursus resipiscit. Uterus movetur, & quum ad viscera vertitur, vomitus ac febris & delirium accedit. Ubi sedatur uterus & hæc quiescunt, esurit, & sinit, & febris lenis, Epialon vocant, prehendit.* Itaque ex his quæ nunc scripta sunt colliges febres adori solitas virgines defædatis duorum esse generum, erraticas, & epialas. De erraticis nihil dubium esse potest, quoniam ob materie multiplicitatem facile in virgines incidunt. Atque illæ maxima ex parte quartanarum febrium sunt πρόδρομοι (k), ut Veteribus placuit; quartanis autem sæpe corripuntur virgines decolores & hydrope, præsertim si lien laboret, paullo ante dictum est brevibus, sed abunde magis post explicabitur. At de epialo major dubitatio: Epialo febris levis est, quoad ea quæ foris conspicua sunt, sed tamen symptomatis feta est gravissimis: & quia mitior sensui obvia est, ideo ήπιολον (l) vocaverunt, quasi ήπιως αλεινοντα blande tepefacientem, ut Paulus ait: ad quotidianas febres proxime accedit, sed a frigidiore, viscidior, caloremque egregius concipiente originem trahit: ut eam pituita vitrea committere dicatur sua natura ανεπισημαντος (m) frigusque in se habens privatum, ut practici loquuntur. Ejus sedes in prima regione, unde in accessionibus febris frequentes animi defectiones observavimus; tum propter alvi viciniam, tum summam quæ in illa febre inest inæqualitatem: immo in iisdem partibus caloris & frigoris sensio existit, ac si calida & frigida intemperies simul existeret: idem in rigore contingit: unde apud veteres nemo sine febre rigebat. Et quodam loco Hippocrates scripsit, rigor, non tamen febris, ac si insolens esset rigore quempiam prehendi quin e vestigio sequatur febris. At de epialo plura legere possis apud Galenum. Non abs re tamen meminisse oportuit febris ήπιολος (n) & erraticarum quibus decolores virgines exercentur: epialas enim proprimam quamdam habet curationem. Unum quoque admonere velimus cur ante dictum sit erraticis & quartanis febribus puellas prædictas capi, immo & hydrope; horum cognitio ad rem maxime spectat, ut successiones morborum intelligantur quæ pro nihilo habendæ non sunt ut divus

Ægineta l. 2. Epialam vocat quasi ήπιως αλεινοντα.

Epialæ febris causa & sedes

Gal sub finem l. de inæquali intemp. com. 5. in 1. Epid. par. 21. Et c. 6. l. 2. de differ. feb. Gal. l. de inæqual. intemp. Lib. Ep. sect. 6. Lib. de aere & aquis. Gal. meth. 13. 4. de usu part.

Hippo-

(k) Prodromi.
(l) Epialam.

(m) Quæ calefieri non potest.
(n) Epialæ.

Hippocrates litteris tradidit, *pro quibus qui morbi*, ait. Quartanarum febrium Ilias lienum imbecillitatem consequitur: quod præterquam humoris species in liene redundare consueti declarat, ipse quoque Hippocrates aperte indicavit. Nam loquens de usu aquarum putrium ait apud eos quibus tales aquæ usui forent quartanas æstivas longas admodum grassari, etenim lien his infirmior fit: quoties autem lienis infirmitas est, quartanarum magnus proventus est: nec enim alimentum bene defæcat, & melancholicum quo voluptuatur non attrahit. Quomodo est intelligenda controversia de facilitate scirrhi in liene. Quod enim lienis rarum corpus sit, facile admittit & retinet humores, qui diu retenti scirrhum tumoremque generant, humor autem crassus & sæculentus. Hæc Galenus. Et tamen idem scribit lienem tanto tenuiore sanguine nutriri, quanto hepate rarius est: sic hepar facilius obstructionibus patebit. At *in libris de usu partium* de vero & proximo alimento loquitur: aliis vero locis de alimento non vero & remoto; has τῆς τροφῆς (o) differentias exposuit Hippocrates. Quum itaque puellæ coloribus defœdatis præditæ maxima ex parte sint melancholicæ, mirum non est si & ratione imbecillitatis lienis, & succrescentis humoris melancholici quartanis impediuntur: Item & erraticis ob humores in diversis locis sitos & promiscuos. Eandem quoque de propensitate in hydropem rationem afferre possumus. Vel enim primario hydropicæ fiunt, vel secundario. Primario quidem ratione imbecillitatis quæ in illis diuturnitate temporis contrahitur, & intempestivi aquarum usus ac præsertim vesperi; facile enim attrahit raritate carnis crispæ & tortitiæ, ut loquitur Aphrodisæus, donatus, & de industria a natura instructus valida facultate attractrice, ut & ventriculus, & cyffis cholidochos, & ren opinione ejusdem. Unde dum rationem reddit cur febre laborantibus lienes augeantur, causam statuit aut largiorem haustum egelidæ, quam ratione sui corporis rari & fungosi lien facile proleçtet: aut quia viscus debile est, materias eo affluentes maxime excipiat: unde facile sequitur hydrops. Quæ causa impulit Hippocratem ut aquam tantquam humorem in liene constituat: nec adeo deceptus ut existimet aquam proprie humorem dici: multa enim reclamant: sed ut aperte *sub finem librorum de morbis* argumentis multis demonstrat, de aquæ usu immodico id capiendum est, quam lien alliciens omnium facillime corpus in hydropem conjicit: itaque a symptomate quod lienis tumorem maxime consequitur, aquam in liene statuit: id est, hydropis generatio, præsertim ejus qui ob excessum rerum liquidarum fit (nam *in prognost.* alium constituit febrium continuarum heredem) a liene maxime repetenda est: quæ ut quis tamquam inania non rejiciat Hippocratem consulat. Secundario autem in hydropas virgines incidunt per successionem alius morbi: nam longi morbi in hydropem sæpe degenerant, ut ante ex Aphrodisæo demonstratum est: immo & quartana (quæ tamen securissima esse censetur, & a magnis vindicare morbis) in hydropem degenerat ut Galenus *section. tertia lib. 1. Epid.* indicavit. Accedit & alia hydropis species di-

Hip. 1. de Alim.
ment.

Quomodo lien
ob potum a-
quæ hydropis
inducatur.

Hip. plenissi-
me explicat l.
1. de morb.
mulierum.

Aphrod. præ-
ble. 81. l. 2.
ait splenem
vim allicien-
di habere
maximam &
inde nomen
sortiri.

Aphor. prob.
68. sect. 3.
Aph. probl. 57.
sect. 2.

Probl. 41. l. 2.
Lib. de morb.
bis.

Lib. de geni-
tura.

Lib. 4. sub fi-
nem.

Vel dicere pos-
sis aquam in
liene succres-
cere, quia si
humores sint
serosiores, ma-
xime intus

mesit lien & hydrops se-quitur. 2. prog.

Hoc explicat Gal. l. de typis docens febres quar-tanas quoti-dianas provo-care id est xūrus (p). Hipp. sub si-nem sect. 6. l. 6. Ep. & par. 4. f. 3. l. 1. Ep. Hipp. l. de af-fectio.

Cap. in pp. 33. l. 6. Hipp. l. de vet. med.

De his vid. l. 2. Ep. meorū.

Hip. 4. de morb. & Gal. l. de sang. mis.

De liene locus est commemo-rabilis 3. aut 4. c. l. 9. de comp. medend. secundum lo-cos.

Hipp. l. de lo-sis in hom.

Gal. l. 2. de nat. facult. c. 9.

7. Quid α, δ, iν & δ, α, iν (u).

ligeritissime observanda, & de qua nemo Veterum unquam scripsit, pote quum quis diuturno morbo confectus fuerit, atque interea temporis medicamentorum usum neglexerit: tunc enim diuturnitate ista carnes cor-rumpuntur ac liquantur, hinc hydropis occasio. At puellas scædo labo-rantes calore ut plurimum febres morbique diuturni affligunt: quibus & aliæ affectiones necessario succedunt. Ceterum quod ante monstrare cœ-peramus, quum in puellis sanguinis erumpere volentis, propter tamen causas aliquot exilire prohibiti, refluxus fiat ad partes superiores, inter eas maxime afficiuntur quæ naturam habent spongiformem. Ita enim in apho-rismis non aliam rationem reddit Galenus, cur facile omnes humores in-se pulmo admittat, quam quia laxus & rarus; idem omnes liene judicium esto. Atque rursus ex laxis partibus, eæ vitium attingunt prius quæ pro-pinquiores; ut mirum non sit si refluxus illius primam cladem lien per-ferat. Hepar quia compactius non ita facile recipit ex sententia Hippo-cratis: idemque est judicium de corde ac hepate ratione sodalitatatis ac compactionis: lien & cerebrum fluxionibus sunt maxime opportuna. Sed quid ex lienis tumore ad alio vitio consequitur? Nec enim principatum in corpore tenet, ut ejus labes & vitium tanti non sit. Quod verum quidem est, si cum reliquarum partium præstantia & dignitate verifera-tur: sed tamen lienem muneris necessitas toti corpori commodâ commen-dabilem reddit. Quod autem interfit magni ad corporis aut καχεξίαν ἢ ἐνέξίαν (q) an lien valeat an non, gravissimus auctor Hippocrates docuit: ita enim scribit, cum splen præ febre magnus sit, corpus minuitur: nam a causis iisdem splen efflorescit, & corpus contabescit: In græco legitur σπλιν δάλλει (r): Apud Græcos autem τὸ δάλλειν virescere, florere, ac pul-lulare significat, ut ad plantas θάλλειν referatur, quemadmodum ad flores τὸ ἀρθεῖν (s). Et quemadmodum ἀρθεῖν de superficie corporis dicitur, τὸ θάλλειν ita de tumore ac veluti progerminatione partium in corpore con-tentatarum intelligi potest. Illam sententiam Galenus explicat in secundo de natur. facultat. disputans adversus Erasistratum qui nullum lieni in corpore publicum munus attribuerat: contra autem destinatum esse san-guini repurgando demonstrat. Atque ita ex Hippocrate citat, quibus cor-pus floret, iis lien minuitur. Præterea, ait, quibus viscus id magnum ac tumens augetur, iis corpus lien minuit, & cacochymum reddit. Sed quod Hippocrates dicit lienem θάλλειν, Galenus periphrasticus explicat, in tu-morem molemque augetur. Ideoque quidam volunt τὸ θάλλειν opponi τῷ ἔνραινέσθαι (t). Ut lien θάλλων dicatur, florescens, increfcens, sese sua circumscriptione præferens veluti rotunditate quadam, ut de quodam scri-bit Hippocrates: denique in molem excrefcens: contra dicatur ἔνραινόμε-vos, collabens, exarefcens, imminutus, ac consumtus. Quæ verborum proprietas ad unguem tenenda est ad cognitionem quæstionis quæ in me-dium

(p) Serofas effusiones.

(q) Malum habitum & bonum habitū.

(r) Splen efflorescit.

(s) Efflorescere.

(t) Excrefcere.

(u) Efflorescere & pullulare.

dium adducetur. Nam cur non moles lienis & efflorescentia in bonis du-
cenda est? Quum enim tumet augeturque lien, duo significantur, &
vis summa attractrix lienis qua plurimum sanguinis fœculenti proleſta-
vit, & exoneratio corporis in lienem tanquam in partem ignobiliorem,
quæ postea aut fluxu dysenterico, aut re aliqua simili sese iis molestiis
liberabit: itaque ut corpus niteat floreatque, par est augeri intumescere-
que lienem, ut idem lieni contingat, quod & hæmorrhoidibus: at hæ-
morrhoidon tumor vitio non datur: sic verum illud non videtur, qui-
bus corpus floret, lien minuitur. Immo quum lien est parvus ac immi-
nutus, succo melancholico corpus redundat diffluitque, sic suum nitorem
amittit. At ita satisfaciendum quæſtioni. Tumor lienis magnus, & ejus
extenuatio exilitaque in malis poni possunt. Tumor quidem, quia ma-
lus ut signum & ut causa; ut signum quidem, quoniam magnum succi
melancholici proventum declarat, sua veluti copia & impetu in lienem
seſe profundente, unde brevi futurus scirrhus & hydrops ut ante demon-
stratum est. Ut causa autem malus est, quia brevi contingit ut præpe-
ditis præ tumore viis humori melancholico non sit fluxus & refluxus: un-
de metus ne massa sanguinis contaminetur. Nam quum corpus undequa-
que sit apertum, conflatile & exspirabile, ut Hippocrates scribit, im-
mo circuitu quodam excretiones fieri debeant a partibus internis quum re-
pletio est (ut idem auctor scribit,) in isto lienis tumore non potest non ma-
lorum consecutio afferri: quæ omnia fuse a Galeno explicantur. Extenua-
tio autem ejusdem lienis mala est, quod & facultatis infirmitas significetur,
& visceris vitium: itaque mediocritas laudanda est. Et quum ait, liene
imminuto corpus florere, nomen imminutionis largius est accipiendum
pro mediocri lienis constitutione; fieri potest autem ut tumor lienis lau-
detur, præsertim si bis semelque tumeat, natura abscessum moliente in lie-
nem; & corpus a succo melancholico expurgante. Et quod lien turgens
dicitur *βαλλων*, id *καταρρηκτικόν* (x) est, & ex politico loquendi modo sum-
ptum: Vulgus enim rerum bonitatem floremque ex mole ac crassitie me-
tatur, quo modo, meo iudicio, ex crassitudine & tumore corporis sani-
tatem plerique colligebant, de quibus Galenus lib. de plenitudine.

Ex quibus omnibus patet in decoloribus virginibus non esse forte peten-
dam aliunde tanti mali originem, ac præsertim atrophix, cachexix, exte-
nuationis ac hydropis denique, quam ab uno liene: hæc siquidem pars
nusquam fere non tumet, efflorescit adaugeturque: in scirrholam sæpe na-
turam abit: & ex nostratibus Medicis quibus ex munere incubuit ut ali-
quid opis ad fœdos colores afferrent, omnes uni lieni & ventriculo suam
operam dicaverunt. Sed unde illud vitium in liene? unde succi melanco-
lici ubertas? Nam & pallores, & dolores capitis surarumque implacabi-
les, & *ἀσπυζία* (y), & atrophia, & *ἀσπυζία* (z), & cordis palpitatio-
nes, & febres cujusque generis ea duo consequuntur: item & curæ & fol-

K 3

licitudines

(x) Abusivum.
(y) Pulsus defectus.

(z) Vocis defectus.

Quibus cor-
pus floret, iis
minuitur lien
& cur?
Vide l. 9. de
comp. med.
secundum lo-
cos quomodo
lien facile ob-
struatur.

Hipp. l. de
loc. in hom. 5.
p. 1. sect. 6.
l. 6. Epid.
Hip. l. 3. de
diata.
Com. in apho:
12. l. 6. &
c. 8. l. 2. de nat.
facult.

Hipp. l. 2. de
diata.

Ab insolita
nat. aggressio-
ne & re-
cursu sangui-
nis ad superio-
ra lienis
vitium succi
melanch. copia
& sympt.
illas conti-
git.

In aggressio-
nibus natura
tumulus ex-
citantur.

licitudines quibus virgines præter rationem implicantur, & ut ait Hippocrates, corpus consumitur ac liquefcit, ab eodem fonte scaturiunt. Hæc autem idem auctor ab insolita naturæ aggressione in citandis mensibus, & recurfu sanguinis ad partes superiores repetivit, ut ante demonstratum est. Dictum enim est mirum esse non debere si corpus virginum tenellum propter insolentiam ita laboret: nam si jam junctis viro, quarum etiam fundus colitur, & falsa jucundaque titillatione vasorum amplitudo procuratur, dolores lumborum adsunt, horrores, mœstitia, viis etiam patentibus, multo magis insolita mensium eruptio plena erit calamitatis & molestiarum: nec enim fluoris est facilitas, nec meatuum libertas: accedit inutilis naturæ conatus: Ac quoties natura aliquid aggreditur, in aggressione ipsa tumultus excitantur, tanto majores, quanto natura magis nititur ac laborat: id quod in crisi- bus præcipientes mutationes testantur. De indole morborum defœdatis virgines fatigantium hoc dicam. Quantum communi usuprehenditur, fere fieri videmus, ut qui morbi puellas invadunt, ita obstinato animo cum iis pugnent, ut Medicorum operam ludant: quod cum alias ob humorum quandam *ιδιοσυγκρασίαν* (a) contingat, tum maxime quia quicumque cum lienis tumoribus obscurisque affectionibus junguntur, nec non cum animi angoribus, eorum natura est indomita ac inexpugnabilis: Declarant plerique omnes qui angustiis animi pressi elisque in morbos incidunt: aut enim ab his non emergunt, aut longissime gravissimeque divexantur. Cur autem dolor animi viscera contrahens tam effrenes immedicabilesque morbos pariat, id dignum quod in quæstionem veniat: sed id explicationem arduam habet. Si enim una cum corpore animus ægrotat, unde ægrotorum relatione perspectam cognitionem urgentis morbi habere possis? frustra ægrotanti de morbo narranti credideris; nam nil verisimile narraturus est: ac dubitatur an ægro animo, an corpori medela quærenda sit. Et frustra artis nostræ remediis exercentur, quum ægritudo pluris faciunda sit, quam ægrotatio corporis; illa aut minis, aut objugationibus, aut animi libertate, aut optatæ rei adeptione ac fructu est lenienda, cura enim in corpus redundat.

An doses &
otiosa vita fœ-
di virginum
coloris causa.
Hipp. l. 3. de
diata.

Sunt qui desidem otiosamque vitam virginum id morbi genus afferre comminiscuntur: Vestales virgines in exemplum constituunt: nec abs re fortassis. Nam divus Hippocrates præclara methodo statuit morbos alias oriri quum cibus laborem superat: alias quum cibus a labore superatur: Illi ad repletionem referuntur: hos in inanitione potius desinies. Sanitas autem elucet tunc ac consistit quum laborum ciborumque æquabilitas ac symmetria adest. Ac de superante labore cibo ita censuit. *Incipiente repletionem quum cibus laborem vincit, somni longi ac dulces contingunt. Quum vero corpus non suscipit amplius repletionem, secretionem ac repurgationem aliquam jam intro remittit præ circuitu violentia, que secretio contraria est alimento a cibus profecto, & animam perturbat. Et tunc nox amplius jucundi sunt somni, & necesse est hominem turbari, & videtur cum aliquo pugnare. Qualia enim corpus patitur, talia videt anima visu jam conclusa.*

Idem l. de in-
somniis.

(a) Idiosyncrasiam.

Quæ tametsi obscuriora, satis tamen apta sunt ad morbum illum virginum de quo quarimus, quum ex eis videantur illæ potissimum defœdari quæ prope molestas matres vitam otio & silentio transigunt. Quæ enim negotiosæ sunt, aut animo liberiores sunt, aut suæ spontis (si modo blandus tacitusque amor non feriat sinus) aut liberalius educuntur, nihil tale experiuntur: præterea solas urbanas id vitii attingit: quæ ruri degunt immunes videntur.

De virginibus ita affectis pauca narrare consilium est. Aurifabri filia annos duodeviginti nata sexennio fere fœdos colores patiebatur: nil artis remediis contra contumax malum proficitur. Dum peregre profectura curru succussorio devehitur nauseabunda tandem vomit incredibilem humorum variegatorum copiam: animam agere videtur: Intra quatuor quinqueve dies deperditus faciei color recuperatur, nulla ope medica, sed solo vomitu spontaneo revocatus. Ut mirum non sit si tantopere in omni repletionis specie vomitiones Hippocrates commendaverit. Itaque credibile est a variis humoribus iisdem corruptis malum hoc ali ac foveri. In vico sancti Antonii quædam virgo viro matura annisque plena præ fœdis coloribus mire languerat: incredibilibus symptomatis ac præsertim oppresse hystericæque suffocatione detinebatur: & huic virgini adeo os uteri totaque vulva hiabat, ita ut vix quisquam credere possit: quo Medici colligebant præcipuam mali causam in veneris appetitione consistere: & naturam isto uteri hiatus satis indicare quodnam tam longi mali remedium aptum futurum esset. Ac plura de fœdorum colorum origine, deque affectuum similitudine qui horum auctores esse possent, a nobis dicta sunt, quam quod institutum esset: sed ordo & rerum series in eam *πολυλογίαν* (b), ut ita dicam, traxit. Nunc quoad fieri potest accommodatissime *θεραπεσίαν* (c) consuetabimur: quod difficile est propter & symptomaton & affectuum complicationem & confusionem. Quæ autem a nobis ea de re scribuntur, tametsi senioris cujusdam Medici usque triti industriam videantur expectere, quia tamen & auditione, & lectione, & cogitatione, quæ quidem studio & diligentia ætatem præcurrunt, nonnulla animo notata ac comprehensa habemus quorum non negligenda explicatio, ea in communem utilitatem afferemus. Si ex sententia Hippocratis ejusdem est facultatis morbos nosse, & eorum causas, ac morbos ipsos omnibus medicamentis, quæ morbos augescere prohibent, curare: ex perspicua causarum remedia quodammodo eruemus.

In fœdis virginum coloribus curationis ratio vertitur in pharmacia & diætâ: sed ad diætâ properandum potius & corporis constitutio, & contumacia morbi suadet: nisi forte aut erraticæ febres, aut epialæ adorian- tur, quarum in depulsionem incumbendum, ut postea dicitur. Ideo autem pharmaciæ diætâ anteponimus, quod illius usus vix commodus idoneusque esse possit. Nam quum vel extenuatio magna cum virore adeste soleat quamdam *ατροφίαν* (d) exprimens, vel tumor colorque plumbeus

Solas urbanas id vitii attingit, rustica immunes. Historia.

Lib. 3. de diætâ.

Fœdi virg. coloris therapia.

Aph. 36. lib. 2.

(b) Garrulitatem,
(c) Therapiam.

(d) Atrophiam.

Gal. com. in aphor. prædictum & l. de loc. in homin. scribit, quum intumuerit pallidus existens exsoluitur si quod attenuans datur medicamentū.

Siccis & squallidis alvi duritie prædiis nocent violenta medicamenta. Aph. 6. lib. 4.

Celsus c. 3: l. 1. Com. in aph. 36. lib. 2.

Hipp. l. de loc. in hom.

Hipp. ap. 36. & 37. l. 2. Gal. l. quos & quando.

cacochymiam cachexiamque adumbrans, in neutro audacter medicationes usucipiendæ sunt. De cacochymia illud Hippocratis audiendum, *qui pravo utuntur cibo per medicamenta evacuati cito exsolvuntur*: id est, qui pravis abundant humoribus, sive nomine pravi alimenti id quod externum est audiatur, sive humores humorumque ichores in corpore contenti auctore Galeno, maxime autem cacochymi, medicationes ægre ferunt, quod paucos bonos habeant spiritus & calorem imbecillum; præterea vix robur virium in cacochymia, præsertim si magna sit, constare potest: deinde dum pravi humores exagitantur tetros efferunt ex se fumos, a quibus leipoppsychiæ inducuntur: tertio dum humores vitiosi per partes sensibiles deferuntur pungunt feriuntque, unde verenda sequuntur symptomata: unde cautio adhiberi debet in purgatione corporum malis humoribus præditorum: minus vero extenuatum emaciatumque corpus pharmacia vexandum: impense enim corpora ejusmodi a medicamentis calidis divexantur: & major marcor inducitur & tabes; ut gravissimus error eorum existat, quidum corporibus tabefactis aridisque opem afferre volunt, experti semel quod eorum corporum alvus non facile laxetur, ad scammoniata valentiaque medicamenta confugiunt, quibus tantam corpori vim afferunt, ut plerisque perniciem hinc contractam noverimus. At non noverunt isti proceres Medici (si diis placet) difficultatem subducendæ alvi ideo evenire quod alvus sit exsucca aridaque, ut colliquationem afferas potius, quam aliquid educas. At melius Hippocrates non vult graciles dejectoriis medicamentis vacuandos, sed vomitoriis: contra mediocriter carnosos subductoriis exercendos: videt inclinationem & *perulū* (e) humorum in gracilibus, & præsens periculum si subductoriis agitentur. Ac de gracilibus natura & temperamento Hippocrates intelligit, dicat quispiam, non de iis qui propter morbum, aut humorum cacochymiam tales evasere, quibus maxima ex parte imbecillus stomachus, ac propterea ad vomitionem ineptus: quod & Celsi opinione sunt confirmaturi: *vomitūs* (ait) *inutilis est gracilibus & imbecillum ventriculum habentibus*: Immo Galenus abdominis tabem ad vomitiones nocere contendit. Quæ Celsi auctoritas nos valde pungit, in eamque opinionem adducit ut credamus nil pro nobis facere apherisimum illum Hippocratis quo docere volumus corpora gracilia & emaciata medicamentis non esse tentanda: immo contra fiat sententia Hippocratis qui nos hortatur ad purgationem corporum tabefactorum. *Medicamentum*, ait, *donec corpus floret, non propinetur: non enim evacuatio fit nisi exigua. Quum autem gracilis ac macilentus fuerit, tunc bibendum exhibe, & evacuabitur*: itaque convincet audentius minusque cunctanter extenuata corpora esse medicanda, quam bene habita & *σωρα* (f). Sed Hippocratis verba benevole sunt accipienda, non detorquenda. Nomine florentis corporis sanos intelligit, quibus medicationes sunt inutiles ex sententia Hippocratis, immo si qua illis a sanitatis gradu decessio videatur, ad prophylacticon potius recurrendum consilio Galen. Nomine gracilium

(e) Impetum.

(f) Carnosa;

gracilium cacochymos intelligit, utpote quibus propter succorum latens vitium corpus nihilum quidem proficit, aut parum admodum: sic emaciantur & tabescunt, ut ex sexto Epidem. paullo ante demonstratum est. Quod autem ea mens sit Hippocratis, ita ex iis quæ sequuntur audiendum. *Medicamenta cholagoga* (supple in ictero) *ne exhibeantur, quia corpus conturbatur. Ubi autem siccum fuerit corpus quod conturbatum est, corpus nutrito, nec medicamine deice absum: Sin homo viridis & luteus sit, purgato, nequaquam siccato, ut is color stabilis non sit.* In quibus verbis rerum ad hunc scopum pertinentium diorsimi continentur: nam monet ictericum humectandum, deinde purgandum: & quum corpus resiccatum fuerit, non esse pharmaco turbandum. Sin sit luteus & viridis ($\chi\rho\upsilon\sigma\acute{o}\varsigma$ Græcis) audacter purgandum: id est, si superstes sit cacochymia cujus soboles sit coloris descædatio, a purgatione temperare nefas est. Sic graciles, id est, cacochymos a signo & communi symptomate nomenclaturam desumens, libentius ad medicationem adegit. Itaque ex iis legitima ratio medendi desumenda est, ne temere parcamus medicamentis quum opus non est, aut eadem usurpemus. Et si turgidulum corpus sit, & pravis scatens fucis, purgatio quidem tentanda est, sed per epicrasin ratione vitium imbecillarum. Sin extenuatum aridumque, sequendum Hippocratis consilium, ut corpus præhumectetur: deinde si locus sit medicamento, id præstabitur. Ut mirum non sit si ad diætam potissimum curationis caput revocaverimus: sive ea in cibo & potu, sive vitæ instituto, sive alia in re cernatur.

Ac docuimus confusa promiscuaque multa esse symptomata, quæ alias icterum, alias hypochondriacum quid, alias erotica, alias vitium in liene, alias in hepate designent: ut dubitaverimus de curatione an confusa mixtaque esse debeat, ut & capiti, & utero, & utrique visceri consulatur. Sed res ita exigere consilium non est, quum vix commentandi finis esset. Unum admonere æquum est ad curationem apprimè faciens, non perpetuo suspicari nos oportere aut obstructionem in alterutro viscere, aut inflammationem, aut scirrhum, quum corpus prævo calore infectum est: quod plerique faciunt ad id suum consilium dirigentes, sed perperam. Galenus autem in hepate $\nu\alpha\sigma\tau\omicron\mu\alpha\gamma\iota\lambda\omega\varsigma$ $\alpha\iota\upsilon\tau\omicron\varsigma$ $\delta\gamma\chi\epsilon\upsilon\sigma$ (g) agnovit: pote quum in sua substantia affectum hepar est, & parvo etiam tinctum colore. Sic, inquit, *in corpore & viridis color est, & plumbeus, & alii colores ineffabiles cernuntur jecore probe suum officium non faciente sine tumore ullo: idem de liene intelligendum scribit.* Sic & inflammatio in hepate (quæ alias dolorem infert quum circum membranas est, alias quid grave, quum in substantia est: ipse autem Hippocrates absolute dixit circa hepar dolores acerrimos esse) & obstructio, & totius substantiæ vitium (quod ad $\alpha\iota\alpha\theta\omicron\rho\alpha\delta\epsilon\iota$ (h) revocari potest) reperitur: idem de liene censendum est. Maxime vero in lienis corpore vitium latet in fœdo colore, tracto in consensum ventriculo, de quo nusquam non queruntur descædatæ virgines. At

Ballonii Oper. Tom. IV.

L. ... fieri

Gal. c. xi. l. 6:
de san. tuend.
& l. de cons.
libidem.

Quum exi-
nuatum ari-
dumque cor-
pus est & ca-
cochymum,
præhumelec-
tur, dein per
Epicrasin re-
purgetur.

Cap. 7. l. 5. de
loc. aff.
Gal. com. in
aph. 5. l. 6.
locus præla-
rus.

Hipp. sub fi-
nem l. de pris-
ca medicina.

(g) Malam elaborationem sine tumore.

(h) Corruptionem.

Gal. c. 6. l. 5.
de loc. aff. &
c. 7. lib. 3.
Cap. 13. l. de
nat. facult.
& 7. c. l. de
atra bile.
Dum ventri-
culus est va-
cuus, corpore
fruitur colli-
quescente.
Cap. 13. l. 3. de
nat. facult.
Ibidem & c.
19. l. 14. de
usu part.

8.

Ibidem.

Hip. l. de loc.
in hom.

De ista sanie
qua in ven-
triculum re-
fluit sive do-
lor adfit, sive
maror, sive
jejunium, sive
corpus bilio-
sum. Gal. com.
in aph. 50. l. 6.
amplissime.

Cap. 13. l. 3.
de nat. facult.
Cap. 1. l. 6. de
loc. aff.
Cap. 9. l. 5.
de loc. aff.
Cap. 9. l. 5. de
loc. aff.

Vide sub finē
c. 13. l. 1. de
san. uend.

fieri non potest quin ventriculus lieni maxime consentiat, præsertim in sîlenicis, ex Galeni sententia, qui verisimile esse ait a liene saniosam illu- viem in ventriculum regeri, quæ gravium est causa symptomaton. An vero sit saniosum quid quod a liene regeritur, dubium esse potest: Item an a corpore ipsius lienis. Galenus per jejunia attractionem fieri ait a jecore & liene, ut sufficiatur alimentum ventriculo trahenti & suctionis sensum habenti: & id alimentum laudabile esse potest. Qui enim in mesaracis venis succus continetur vicio maxima ex parte caret. Tamen alio loco dum loquitur de eo alimento quod mendicat in inedia ventriculus ab alterutro viscere, illud damnat, aitque saniam esse aut biliosam, aut pituitosam, aut serosam: immo dum alimentum hoc repetitur, excrementis corpus impletur: quod falsum videtur, quum eodem in capite dicat culpa vacare sanguinem qui a venis mesaracis & lactibus in ventriculum recurrit atque eructatur. Itaque sibi dissentaneus est Galenus, modo saniam vocans id quod seric & continuatione quadam ab aliis partibus relabitur, modo laudabilem sanguinem & succum appellans, hæc *ἀσάρτα* (i). Item secum pugnat de jecore disputans: nam modo ait a lactum & mesenterii venis aliquid reflere in penuria alimenti, non ipso vero jecore & vasis in eo contentis, negat: paullo post vero ait mirum non esse si ab ultimo corpore aliquid intro recurrat, nec si a jecore & liene per eas vias per quas deductum erat, refluat: itaque & a liene, & ab jecore aliquid relabi asseverat. *Totum enim corpus apertum undique, spirans, ac incitatum*, ait Hippocrates. Controversia utraque dirimetur pæne filo. Quod in ventriculo refluit, id & sanies est, & quid laudabile. Sanies, si eoque progrediatur attractio, ut pars obvio quovis alimento in mesaræo contenta non satiata sit: sanguis vero laudabilis est, si a primis venis tantum aliquid mendicetur. Nam, ut ait Galenus, non est credibile illum succum qui in parte ipsa contentus est, a ventriculo resumî: itaque non fit attractio ab ipsius hepatis corpore, sed a venis ei affinibus, non a contentis in ipso: quæ omnia obscurius explicantur a Galeno, eodem in loco: tamen dubium esse potest num ab interno corpore ipsius lienis abducatur revellaturque aliquid, ut declarant appetentiæ melancholicorum vehementes ob refluxum humoris acidioris: Immo, ait Galenus, hepar & lien sæpe ex se excrementa in ventriculum rejiciunt: immo & pus & sanguis in parte contentus, ejusdem opinione, redit. Tamen Hippocrates alia est in opinione: dum enim rationem reddit cur pulmones, mammæ, lien facile humorem admittant, eundemque ægre deponant, ait in illis partibus ventriculum atque capacitatem non esse, cujus, & commoditate & beneficio partes illæ exhauriantur, ac propter id facile indurantur. Sed hæc facile intelligi possunt. Jam vero in penuria alimenti ex liene & jecinore attractio fieri potest, & partes hæ nimio humore obrutæ in ventre eructare aliquid valent, maxime vero lien ob vasis venosi fundum ventris contingentis commoditatem. Si quid ab intimo corpore deraditur, eorum præsertim quæ jam nutritura erant, saniei speciem referre potest: & tamen forte hepatis aut

(i) Inconsistentia.

aut lieni sanies esse non possit, ventriculo saniosum est & non *δυσιοτρόπον* (k): quod enim uni commodum est & nutrimentum, alteri excrementum est, & contra. Ideo dicebat Hippocrates, alimentum non alimentum, ut chylus ventriculo excrementum est, benignior vero pars eidem alimentum, quum nutritio veræ nutritionis æmula in ea parte fiat.

Lib. de ali-
mentis.

Sed ad ea quæ de curatione quasi partiendo dicere incipiebamus redeuntes, quod de sectione venæ dicturos, nos pollicebamur, id nunc resumemus. Visum enim satis est de controversia an purgationi locus hic foret, aperuisse, quum non minus ea quæ solet adesse infirmitas cum quadam extenuatione a pharmacis nos debeat avertere, quam ad eandem adducere tumida quædam moles cum pallore & cacochymia aut potius cacœthiæ & cachexiæ signis copulata: quamquam in utroque forte ne tutus quidem medicamentorum usus: Quod idem de venæ sectione dici potest; ut non præter rem dubitent Medici an hic sectioni locus, an purgationi, an omisso utroque, quicquid est negotii in tam obstinato malo, naturæ soli committendum. Videamus an aliquid ea de re Hippocrates litteris prodiderit. Locus est præclarus his verbis contextus: *Cognoscere oportet quam ob causam quidam dolore capitis teneantur: Item decolores*, græce *ἀχρόους, raucos, lienosos, τῶς λεψαίμους*, id est, *exsanguis, item quibus contenta hypochondria, præterea morbo regio laborantes quorum venter cruda egerit*, deinde subdit: *Nulli horum medicamentum propinato*. Qui locus ad virgines foedis coloribus laborantes pertinebit: nam & hæ gravissimis capitis laceffuntur doloribus præsertim vero *ἐταροκραμίν* (l), sunt lienosæ; ut ante docuimus, *ἄχροοι ἢ λεψαίμους* (m), distenta hypochondria maxime habent, icteroque cum cruda ventris egestionē deturpantur; Itaque decreto Hippocratis purgatione interdici debent, multo magis & venæ sectione.

An fœdis
virg. col. ve-
næ sect.

Hip. par. 115.
lib. 4. acuto.

Porro hujus aphorismi explicatio magnam vim habebit, ad eam tractationem quam suscepimus. Galenus omnia hæc probat; præterquam quod meminerit lienosorum, sed tamen *ἀδυσέως* (n) capiendâ non esse contendit, sed pro varietate causarum & corporum singulis accommodanda censet. Quum enim dolentes capite a purgatione excludit, non omnes audit, sed eos qui sine cacochymia ob externum errorem aut excessum ita affecti sunt; quibus potius jusculis, cibo potioneque est consulendum. Vel forte de iis doloribus intelligit qui cum febre sunt, in quibus obest purgatio capitis: illi enim a vapore elato & a febrili calore suscitato surgunt: quod defœdatis virginibus maxime contingit, siquidem experientia vidimus in foedis coloribus cum febre quadam lenta & obstructione junctis immediabile capitis dolore paruisse, quibus tollendis Medicorum opera nil plane contulit. Item loquens de diuturnis doloribus capitis ait eodem in libro, *si caput purgaveris magis affliges*: hoc autem evenit quum materia adhuc cruda est: nam si dantur purgativa aut alia medicamenta valida & valide e capite humores abducere solita, dum movetur humor, potest crudus, ma-

Aph. 24. l. 1.
expresse e nu-
mero repur-
gandorum eos
rejecit qui di-
stenta habent
hypochondria.

Lib. de loc. in
hom.

L. 2

gis

(k) Affimile.
(l) Hemictrania.

(m) Decolores & exsanguis;
(n) Indefinitè.

gis ferocit atque irritatur, itaque expectandum donec mansuescat, ita enim medicamento trahenti patebit: de iis Hippocrates dixit, *febricitanti caput ne purgato: alioqui furiosus fiet*: quod diligenter notandum est ne frustra in foedis coloribus pilularum cephalicarum usu capitis dolorem rebellem profligare tentemus. Nos enim asserimus id frustra sæpe tentatum a Medicis, qui non habita ratione doloris capitis virgines afflixere soliti ad pilulas confugerunt, dolorem auxerunt, nedum sustulerunt, immo ne lenivere quidem. Videndum an $\alpha\chi\rho\sigma\iota$ & $\lambda\epsilon\iota\phi\alpha\iota\mu\omicron\iota$ non sint purgandi.

Gal. com. in
aph. 115. 1.4.
acut.

$\alpha\chi\rho\sigma\iota$ proprie $\lambda\epsilon\iota\phi\alpha\iota\mu\omicron\iota\varsigma$ significant, id est exsanguis: nam $\lambda\epsilon\iota\phi\alpha\iota\mu\epsilon\iota\upsilon$ apud Aristotelem sanguine destitui significat: sed qui ita decolores sunt paucique sanguinis exercitatione potius sunt calefaciendi: item usu vini generosioris & cibo ait Galenus: quod ad virgines accommodari potest quum videantur esse $\alpha\chi\rho\sigma\iota$. Si $\alpha\chi\rho\sigma\iota\tau\omicron$ $\lambda\epsilon\iota\phi\alpha\iota\mu\omicron\iota\tau\omicron$ (o) significet, cur duo hæc nomina usurpantur? Proprie quidem $\alpha\chi\rho\sigma\iota\tau\omicron$ $\lambda\epsilon\iota\phi\alpha\iota\mu\omicron\iota\tau\omicron$ significat, sed tamen in se $\tau\omicron$ $\lambda\epsilon\iota\phi\alpha\iota\mu\omicron\iota\tau\omicron$ (p) aliquid habet peculiare, nam significat inopiam sanguinis sine manifesta illa decoloratione quæ in $\alpha\chi\rho\sigma\iota$ (q) esse solet: nam $\alpha\chi\rho\sigma\iota\tau\omicron$ decolorationem perspicuam designat. Sic non abs re e numero purgandorum & $\tau\omicron\upsilon\delta\iota\varsigma$ $\alpha\chi\rho\sigma\iota\tau\omicron\varsigma$ & $\tau\omicron\upsilon\delta\iota\varsigma$ $\lambda\epsilon\iota\phi\alpha\iota\mu\omicron\iota\tau\omicron\varsigma$ (r) eximit. Sed ut præclare Galenus eodem in commentario monet, aliud longe est $\kappa\alpha\pi\acute{o}\chi\rho\sigma\iota\tau\omicron$ (s), aliud vero $\alpha\chi\rho\sigma\iota\tau\omicron$ & $\lambda\epsilon\iota\phi\alpha\iota\mu\omicron\iota\tau\omicron$ (t): nam illud $\kappa\alpha\pi\acute{o}\chi\rho\sigma\iota\tau\omicron$ vitium in colore notat ut vel plumbeus, vel lividus, vel niger, vel auruginosus, vel cum virore pallidus color sit: ac necessario vitæ vitium & peculiarem affectionem insequitur, quod ex libris de locis affectis ante demonstratum est. Ut enim hepate & liene probe sum officium faciente sanguis purus est, floridus ac defæcatus: ita alterutro aut utroque laborante defæcatio cutis consequitur. Sed $\alpha\chi\rho\sigma\iota\tau\omicron$ & $\lambda\epsilon\iota\phi\alpha\iota\mu\omicron\iota\tau\omicron$ non vitium in colore ob cacochymiam aut cruditatem significat, sed coloris defæcationem improprie dictam per penuriam & defectum caloris & spiritus qui partes illustrantes colorem nitidum splendentemque præstant. Nec abs re dixi defæcationem improprie dici cum id a politico loquendi modo petatur: vulgus enim decolores $\alpha\chi\rho\sigma\iota\tau\omicron\varsigma$ male coloratos appellat: quum color malus vitium subesse demonstret: $\alpha\chi\rho\sigma\iota\tau\omicron\iota\alpha$ (u) autem ab inopia & exhaustu, aut refluxu intro caloris & spiritus oritur. Sic pallentes & $\alpha\chi\rho\sigma\iota\tau\omicron\varsigma$ & $\kappa\alpha\pi\acute{o}\chi\rho\sigma\iota\tau\omicron\varsigma$ dicere possumus diversa ratione: $\alpha\chi\rho\sigma\iota\tau\omicron\varsigma$ (x) quidem si color non sit alienus ut viridis, plumbeus, livens nigricansve: $\kappa\alpha\pi\acute{o}\chi\rho\sigma\iota\tau\omicron\varsigma$ (y) autem si aut superstitis aut succrescentis cacochymia ratione mala coloratio adsit, ut in ictericis suffusisque cernitur. Et utroque modo ab effectu & mors pallida, ut apud Virgilium Ditis regnum describentem,

Gal. ibid.

Gal. ibid.

$\alpha\chi\rho\sigma\iota\tau\omicron$ &
 $\lambda\epsilon\iota\phi\alpha\iota\mu\omicron\iota\tau\omicron$ &
 $\kappa\alpha\pi\acute{o}\chi\rho\sigma\iota\tau\omicron$ di-
stinguantur.

Vesti-

(o) Decolor exsanguis.	(t) Decolor & exsanguis.
(p) Exsanguis.	(u) Decoloratio.
(q) Decolore.	(x) Decolores.
(r) Decolores & exsanguis.	(y) Male coloratos.
(s) Male coloratum.	

Vestibulum ante ipsum

Luēus & ultrices posuere cubilia curæ,

Pallentesque habitant morbi, tristisque senectus.

Morbi pallentes dicuntur quod homines reddant & decolores & male coloratos: decolores quidem non consumpto sanguine & spiritu, male coloratos ob residuam cacochymiam, aut quia diuturnitate morbi, præsertim si impurgati manserint ægri, carnes corrumpuntur ac liquescent, unde leucophlegmatia origo, ut scribit Hippocrates. Præterea decolor pro obscuro sumitur apud eundem Virgilium, ut quum ait,

Rebus nox abstulit atra colorem.

Nam res obscurat lumine substracto: quum aër illustratus medium sit quo res aspectabiles sub sensum cadunt ut Aristoteles docet. Quæ omnia nobis longiori oratione explicantur, ne temere quis τὸ κακώτερον ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ καὶ λειψαίμου (z) male usurpet; nam κακώτερον (a) peculiaris alicujus affectionis soboles est & pravi alimenti in venis contenti. Ut mirum sit cur dum Hippocrates de colorum mutationis causa agit, hanc a corde repetit: *Colorum mutationes (inquit) corde venas astringente fiunt, & eodem sese laxante. Laxante quidem rubicundi fiunt, bene colorati ac pellucidi; constringente vero se, virides cum pallore & lividi.* At hæ mutationes attribuuntur potius alimento. Sed id fit tantum ob revocationem spirituum, aut ratione caloris aut frigoris, aut casus ipsius facultatis, ut Galenus de livore partium extimarum docet. At quæ mutationes ab alimento sunt, aliis signis sunt inquirendæ. Nec mirum si corde affecto mutationes istæ contingant, quum verum illud sit Galeni: *Quicquid cor per caliditatem aut frigiditatem patitur, hujus confestim aliæ corporis partes participes fiunt.* Ex superioribus jam abunde patet non parvi interesse ad corporum & morborum distinctionem an corpus decolor sit, an pravo infectum colore. Quod autem Hippocrates lienosos medicamento usu prohibeat, id non probatur Galeno, immo ob nigrorum melancholicorumque excrementorum proventum eos præ ceteris medicamentis agitari vult, idque ἀσπίδος (b), id est, valide vehementerque, ut loquitur in aphorismis Hippocrates. Si splenicis medicamentis interdiximus, in eorum sensu habere oportet virgines colore sædo laborantes: demonstratum siquidem est ante in iis lienem maxime de causa esse. Sed ut hac in parte deserto Galeno pro Hippocrate stemus, arbitri honorarii partes agemus. Est ubi lienosi medicandi sunt sicut & icterici, est ubi non. Non adeo imprudens est Hippocrates ut eos lienosos purgare prohibeat, quarum in liene plurimum humoris sæculenti conclusum coacervatumque est, quum medicatio eis plurimum ex usu profutura sit: sed de iis mihi videtur maxime intelligere quibus imbecillus lien, aut præ imbecillitate nequit corpus præsertimque hepar defæcare, ut inde totum abdomen intumear, præcipue flatibus malis ibidem coercitis, nec non corpus emacietur ac de-

L 3

florescat.

6. *Æneid.*

Hipp. l. de affection.

Eod. l. 6.

Arist. in l. de sensu & sensili.

Hipp. l. de ossium nat. Unde videas multos & biliosos & melancholicos per adustionem quibus facies pallens utpote corde se constringente.
Gal. com. in par. 8. & 9. l. 2. prognost. Gal. c. 5. l. de sang. missione. De lienosis locus est præclarus huc faciens l. 2. de morb. cap. de Erysip.

Com. in par. 115. l. 4. acut. Hipp. 4. aph. Quibus lienosis & ictericis medicatio est ex usu.

9.

(z) Quod est male coloratum loco decoloris & ex sanguis.

(a) Mala coloratio.

(b) Valide & vehementer.

florescat. Quis enim eos medicamento præsertim valido agitabit? Itaque non erit alienum duas has voces conjungere, *λευψαίμους καὶ σπληνώδεις* (c), ut de lienosis emaciatis & extenuatis locus intelligatur, quibus nimirum imbecillus est lien, & corpus pæne exsanguis: quod in plerisque patet: at *κακοχρόων* (d) alia longe ratio est. Sic signis syllogisticis venanda est distinctio *τῶν ἀχρόων καὶ κακοχρόων* (e), alioqui non mediocris error committetur. Plura de purgatione hic dicta sunt, quam propositum esset: sed difficultates quæ recens obriuntur, sæpe orationis filum producent. De sectione venæ dicendum est non paucioribus verbis. Quæ enim de purgatione & sectione venæ dicuntur, non tam accommodata sunt huic de fœdis coloribus instituto sermoni, quam ut exacta diligensque explicatio nobis axiomata & postulata ab Hippocratis sequacibus appellata suppeditet, quum ad alia sese nostra convertet ratio. Quum ea quæ generalius sunt tractata, facile pro re nata in angustum coerceri possint.

Ac de sectione venæ jam aliquid attigeramus in dubitationem adducentes, an in fœdo colore sectio ex usu foret: nam quum in ea affectione aut alimenti defectio sit, aut ejusdem, cum mole corporis crudi aut corrupti, & sanguinis limites infra suprave excedentis, excessus aliquis, plenitudinem ad vires potius quam ad vasa inducens, non præter rem de ea re quæritur. Nam si succorum defectio, quid attinet venam tundere? Si crudus humor & proxime leucophlegmatiam accersiturus, coquendum potius: si cacochymia, purgandum: si contumax obstructio, liberandum & aperiendum. Qua vero sit ingrediendum, quidve hac in re sequendum, illud ex artis fontibus hauriendum: siquidem hic idem quod & in decernendis judicandisque litibus contingit, ut nimirum facti quam juris quæstio sit obscurior. Sæpe enim æquum videtur ut quid fiat, quod tamen faciendum non est: ut contra multa faciunda sunt, quæ an jure, an loco, an tempore fieri debeant, scitu est difficile: ut de diæta in *libris acutorum* demonstravit Hippocrates. Ac sectione venæ in primis plethora præsertim cum viribus juncta (a quibus prima indicatio desumetur) evadet; hæc aut ad vasa, aut ad vires est; utraque vel pura dicitur, vel impura: pura quidem quum succi laudabiles cum quadam æquabilitate redundant: impura autem cacochymia participans cum succorum in vasis impurorum redundantia. Pura plethora, suis signis sese proferens quæ Galenus copiose expressit, tuto sectione tollitur, alioqui metus est gravioris mali; in impura cunctantius agendum: parcius vero atque restrictius quo impurior fuerit. Nam Galenus de lassitudine ulcerosa disputans, rem definitivè: *videndum, aut, an lassitudo cum sanguinis copia sit, an cum crudis humoribus, an per se solus consistat vitiosus humor lassitudinis auctor: nam si est cum sanguinis copia, aut secunda vena, aut aliquid super agendum, ut provocanda hæmorrhœois, aut sanguinis fluor: quod si vitiosum tantum succi, hique citra sanguinis copiam, purgatio tentanda est: idque*

pro

(c) Exsanguis & lienosus.
(d) Malè coloratorum;

(e) Decolorum, & malè coloratorum;

An fœdis coloribus venæ secti. conferat.

II.

Lib. I. & 2.
de diæt. acut.
Loc. annotatus a me
præcl. in. l. I.
Epid. meorum quum agitur an sit purgationi præmittenda vena secti.
Gal. l. de com.
in aph. 3. l. I.
Gal. c. 4. l. 4.
de Jan. uend.

pro dominatu humoris agendum. Sin crudi humores, mitigatione domabuntur: coctionis autem argumenta ex sudoribus & urinis petentur: nam vel tenues manent: vel crassa meijuntur & manent; vel tenues mejuntur, & tamen postea fit secretio: vel tenues quum excernantur, turbantur flauim, aut longe post. Quorum omnium ratio ad unguem tenenda: petendaque ex quarto de sanit. tuend. Ceterum si corpus virginis probe erat constitutum, sed aut interno vitio, aut victus errore cacochymia contracta est, eouisque tantum demendus sanguis, dum plenitudinis metus vitetur, deinde impuritati consulendum: quæ si in mesenterio primaque adeo regione, frequentius audentiusque ad purgandum tete accinges. Ac calida biliosaque plenitudo est tuto sectione venæ minuenda propter eam maxime, quæ inde sequitur refrigerationem: melancholica parcius: quod verum quidem si refrigerationem spectes, quæ tanta non requiritur, quanta in superiore biliosa: sed ratione aut humoris facultanti multi calorem obruentis, aut adustionis modo generati succi melancholici, ut in iis contingit qui olim fuerint *λευκδεις & ἰσχυροει*, id est floridi & prærubri sanguine dominante, temporis autem successu corporis prohibita distillatione melancholici redduntur, & cum frontis rigiditate quam Hippocrates apte nomine *συνδραπώνητος* significat, plenius largiusque sanguinem demimus: quod & faciendum Galenus suadet in suis libris de locorum affect. notitia. Sed inter ceteras in pituitosa restrictiores esse oportet: quum enim humor sit frigidus, sectione duplicatur frigiditas; hinc difficultas coctionis consequetur: accedit quod huic maxima ex parte comes sit virium imbecillitas, quæ evacuationem istam dissuadet; Et quum morbus longus sit, temporeque egeat ad mitigationem, aut sectionem venæ differimus, aut eam parce celebramus. Quod autem in copia crudorum humorum vires langueant, manifeste Galenus explicat, docens illam impedimento esse quominus sanguis mittatur, idque ratione virium. Non tamen quoties a copia gravantur vires, a phlebotomia desistendum: sed si humores sunt laudabiles qui gravant & pulsus inæqualitatem afferunt, necessario ad phlebotomiam eundum; si moles sit & oppressio a crudis succis aliud consilium ineundum. Quamquam infirmitas omnis per se non dissuadet phlebotomiam, sed ea maxime quæ ab exhausto est; quæ a succorum pondere aut copia nonnisi homonymos: in quo pulsus maxime sunt observandi. Nam si inæqualitas est ut modo magnus, modo parvus, modo tardus, modo celer, frequens aut rarus, mollis aut durus, videndum an plures majores, frequentiores, duriores, ordinati, an contra: & his observatis de virium, non præsentium, sed potius futurarum, statu divinare conjectarique oportet: atque hic prudentia Medicorum elucet. Ac de cruditate & ejus signis, præsertim quum redundant crudi succi, qui turgentés præ copia periculum forte translationis crearent, abunde Galenus in suis comment. Verba sunt: sic ubi corpus albius pituitosum humore argui: Item videas ceu plumbi colorem, vel misionem albi lividique, vel lividum solum: ergo hi colores crudos dominari succos significant, qui quum de genere sint pituitæ, minus tamen humiditatis habent, quam ea quæ publice nominatur pituita: plerumque ei nec lentor inest. Sanguis

Cap. 4.

Quæ plenitudinis species venæ sect. minuenda.

Gal. com. in part. 14. lib. 2. prorrh. & c. 7. 1. 3. loco aff. Hipp. par. 14. l. 2. prorrh. Cap. 7. l. 3. loco aff.

Cap. 9. l. de sang. missione.

Cap. 4. l. 4. sanit. tuend.

guis autem velut medius est inter biliosos & hos crudos: illi ex sanguine nimium cocto sunt, hi ex eo nondum satis cocto: Itaque de pituitæ natura participant. Et quoniam variae species sunt, prout vel supra vel infra sanguinem receditur, ubi paullum vel circa sanguinem restitum, vel ultra processum est, audacter mittendus sanguis; ubi plus, consideratius agendum, ubi plurimum, in his nullo modo mittendus sanguis. Inspicies quantitatem: ut si bonus sanguis paucus sit, reliquus succus multus a sectione temperandum. Sin bonus multus, succus paucus, audacter secundum. Hinc idem Galenus, quibus copiosus sanguis & nondum insigniter in alterius humoris naturam versus, audacter detrahendus: contra agendum si jam mutatus est.

Atque hic duo quæri possunt observatione digna. Prius, si ubi paucus sanguis bonus, & reliquus succus multus a phlebotomia temperandum, cur in summa extenuatione, & sanguine jam in naturam aliam converso & pici simillimo mulieri sanguinem largus detraxit Galenus? Bis enim peccat contra ea quæ dicta sunt in libro de sanitate tuenda. Posterius, an verum illud, mutatio sanguinis in naturam alienam etiam insignis a secunda vena avocatur, ut ante dictum est? Contra enim videmus feliciter detrahi sanguinem bis terve dum etiamnum insigniter mutatus sanguis, ut dum cum virore pallet, aut *αἴσος* (f) est, aut viridis, aut lividus, aut puri varii coloris finitimus: Præterea ex sententia Galeni: Is dum interpretatur quid vocet Hippocrates in pleuritide ad coloris mutationem sanguinem detrahare, ait, si sanguis pituitosior sit qui in toto corpore egroti sparsus est, ille qui in obsesta a phlegmone parte continetur rubicundior apparebit: Sin rubeat universus sanguis, niger ab affecta parte evacuabitur: Sin lividus est, talis existit dum a rubro in nigrum proceditur. Itaque si commode rubeus pro pituitoso, niger aut lividus pro rubro & florente educitur, quum in aliam naturam mutatio insignis facta sit, cur non ex universo corpore convenienter & lividus, & niger, & viridis tunsa aperta que vena eximetur? Eadem & partis & totius ratio videtur. Sed ne quid animos legentium moretur atque suspendat, utramque quæstionem dirimemus; de priorè quidem hoc videtur statuendum. Ubi paucus quidem sanguis bonus; multus vero alius est, vel est crudus, vel vitiosus, vel utriusque naturæ particeps. Si crudus sit vel vitiosus; constat quidem vires hic stare non posse: itaque secundum canones a Galeno propositos in libro de phlebotomia in neutro secunda vena est. Tamen hic consideratos esse oportet: nam quum vitiosus sanguis ac velut coinquinatus fiat vel ratione suppressæ solennis evacuationis; vel propter dominatum caloris æstivos qui *κακότητων* (g) quamdam inducit omniaque inficit, vel ob pravam partis dispositionem, unde *κακοπραγία* (h) & prava hæmatosis in hepate, unde & colorum contra naturam apparitio Galeni opinione, hepate labem quæ minime elui potest, quæque proxime accedit ad lanas arte infectoria intinctas, (ut de cerebro omnium clarissime docet Galenus explicans viam τῆς παραποιήσεως ἀσάρκου (i) in *Prorrh.*) item &

in

(f) Pallidus.

(i) Desipientiæ obscuræ.

(g) Malignitatem.

(k) Dispositionis.

(h) Mala elaboratio.

Part. 43. sect. 3. l. 6. Epid. Admirabilis hic est locus de phlebotomia.

Com. in par. 29. sect. 3. l. 6. Epid.

Com. in par. 10. de diet. acut. Quid sit sanguinem detrahare ad mutationem coloris.

12.

Gal. c. 7. l. 5. de loc. aff. Magna vis ipsius διαδίστασις (k) ad atendum fovendumque morborum semen.

in pulmonicis vulgo dictis, praesertim qui phthoe laborant, ob peculiare vitium eo malignitatis humores deveniunt, ut labes immedicabilis corpori contrahatur; cum, inquam, omnibus his modis vitiosus maleque moratus fiat sanguis, videndum quid opus factum. In solenni suppressione si contracta labes, vel quae in marcorem jam corpus conjecerit, Veteres minus sectioni venae pepererunt, si alia arte procurari evacuatio solita non posset. Quamquam etiam in suppressione mensium sola malleolorum scarificatione contentus est Galenus, ac si dicat in solennis evacuationis suppressione satis superque esse si naturam invitemus ad cursum solitum repetendum, nec ad evacuationem arte nostra progrediendum. Atque causa paullo superius adducta Galenum invitavit ad celebrem profusamque phlebotomiam in muliere extenuata. Et in Epidemiis in affectu quem *αυταπυσις* (l) vocat, etiam venam fecat ut in nostris commentariis scripsimus. Sin autem acer calor sit, ut in iis quos ante ex Hippocrate *Θερμοκόϊους* (m) vocavimus, & quibus extimam carnem alvo aestuante esse diximus, satis est temperare sanguinem. Et si quando phlebotomia locus est, praeparare id faciendum refrigerationis moderationisque ergo. At si in parte totius substantiae vitium sit corruptionis auctor, alio forte quam ad phlebotomiam recurrendum. Sed dicat quis: quid de crudo sanguine censendum, hic enim saepe talis fit ob suppressam solennem evacuationem? Praeterea quid vitiosus a crudo distinguitur? nam in libris de sanitate quum lividi coloris plumbeique causas inquiri, eum a crudis succis originem ducere scribit. Et tamen id genus colores non modo ab iis humoribus qui infra sanguinem sunt (quo genere omnes pituitae differentiae continentur) ducuntur, sed ab iis etiam qui supra sanguinem sunt, ut sunt atrabillarii & biliosi. Inter utrosque enim sanguis ambigit ut aperte demonstrat Galenus. Locus itaque postulat ut *ὁ μὲν ἐξ ἀπέπτων* (n) distinctio afferatur: incoctum, Graecis *ἀπέπτον*, non omni ex parte coctum, quod & Veteribus Medicis *ἀειπτον* dicebatur, ac si dicas, imputrefactum: mos enim fuit Antiquis cocta, putrefacta appellare, & incocta, imputrefacta ut ex Hippocrate demonstrat Galenus in *aphorismis*. Ita enim putrefactionis nomine coctionem indicabant, unde Empedocles, ut Aristoteles & Plutarchus notant, vinum aquam in vite putrefactam esse dicebat, id est, coctam ac mitificatam. Et Plitonicus cibum in ventriculo putrefcere dicebat ut ait Celsus. Sed hanc convulsit opinionem de putrefactione Galenus. Ut ad rem redeamus. Quum humores mitificati non sunt *ἀειπτοι* (p) dicuntur: quum in ventriculo chylus aut in hepate sanguis nondum est satis coctus, *ἀπέπτου* (q) dicitur: sed diversa ratione: omne pituitae genus *ἀπέπτον* dicitur, quia infra sanguinem est: & qui morbi inde surgunt, ex incocto humore proveniunt. Tamen ut rerum distinctiones vere assignentur: dicemus τὰ *ἀμεία*, id est cruda, τῆ *πίψει* (r) opponi, & τὰ *ἀπέπτα* τῶ *πεπασμῶ*

Com. in par.
pen. sect. 1. 1. 1.
prorrh.

13.
Gal. c. 11. 1.
de sang. mis-
sione.

Cap. 4. l. 4.

Ibidem.

Ut differant
ἀμεία & *ἀπέπτα*
(o).
Gal. com. in
aph. 1. lib. 6.
Hipp. l. de aff.
Plutarch. in nat.
quæst.
Arist. c. 5. l.
4. topic. Plu-
tarch. in nat.
quæst.
Arist. c. 5. l.
4. topic.
Celsus in
proæmio l. 1.
Gal. c. 1. lib. 3.
de symp. cau-
sis.

Ballonii Oper. Tom. IV.

M

(l) Analepsin, virium resumptionem, anaestefin.

(m) Ventre calidos.

(n) Crudorum & incocterum.

(o) Cruda & incocta.

(p) Incocti.

(q) Incoctus.

(r) Concoctioni.

$\pi\alpha\sigma\mu\acute{\alpha}\tau\eta\varsigma$ (s) : id est quum absoluta nondum coctio est, cruditas existit coctioni proprie dictæ opposita : quum humores mitificati non sunt, mitificationis existit vacuitas pepasmo objecta atque adversa. Sic biliosi humores etiam adusti recoctique dicuntur $\acute{\alpha}\pi\pi\alpha\tau\omicron\iota$, crudique, sumto nomine $\tau\omicron\upsilon\ \acute{\omega}\mu\omicron\upsilon$ (t) largius. Hippocrates ait, *attrahuntur a thorace & pulmone biliosa cruda*, græcè $\acute{\omega}\mu\acute{\alpha}$: Galenus $\acute{\alpha}\pi\pi\alpha\tau\alpha$ (u) proprie vocat, atque vocari multa ab Hippocrate & Medicis cocta quæ tamen in naturam nostram non possunt facessere, minimeque sunt alibilia : eatenus autem cocta dicuntur, quod vi naturæ evicta, domita, superataque sint antequam elucidantur, ut bilis utraque & ichores, id est serum mitificationem non facile admittens : quæ omnia a Galeno fusillime *illo in comment.* Et Aristoteles idem docuit dum explicat quomodo urinæ & corporis excrementa generalius cocta dicantur. Itaque non abs re distingimus crudos humores a vitiosis, & incoctis, ut crudi dicantur infra sanguinem subsistentes, vitiosi & incocti, qui vix naturæ gratiam recipiunt. Sic evacuatio suppressa & crudos & vitiosos humores potest inducere : crudos quidem, dum refluxu humoris evacuandi calorem nativum aut minuit aut strangulat, quod in mulieribus quibus menses non respondent videre est : nam pinguescunt & crassiores redduntur copia crudorum humorum præ caloris paupertate in corpore succrescentium : item & vitiosos inducit humores, dum qui sanguis humorve supprimitur inficit reliquum corpus atque contaminat. Itaque hic aliter atque aliter se gerere oportet. Nam si cruditas humorum proprie dicta adsit ob caloris inopiam in coquendo & mitificando incumbere oportet, immo si illam suppressa evacuatio induxerit, initio ut tuta est sectio venæ, ita calore jam obruto strangulatoque cautiore esse oportet. Sin vitiosi succi sint ac contaminati, aliqua oneris parte levare potest natura ad reliquum evincendum. Nec abs re in muliere extenuata, largius sanguinem detraxit, ratus e re futurum, si detracta pessimi succi magna parte, natura in reliquum sese accingeret : quod Galenum fecisse intrepide credibile est viribus aliqua ex parte firmis : nec enim debilitatis viribus tantam evacuationem molitus fuisset is qui tanti vires in phlebotomiam controversa facit, ut ab iis fere solis indicationem secandi desumat. Quamquam vix ac ne vix quidem fieri potest ut vel vitiosis succis redundantibus, vel crudis cum paucitate sanguinis laudabilis virium aliqua sit firmitas. Sic facti quam juris controversia difficilior est. Restat unum explicandum de mutatione sanguinis : obscurum est enim quid hac in re sequendam. Etenim si ex Galeni superius adducta opinione sectio venæ omittenda est, quum insigniter sanguis mutatus est, multis perperam celebratur sectio in sanguinis corruptione : tamen felici successu id fit. Et quod objectum est de pleuritide in qua lividus, vermiculans, nigerque sanguis detrahitur, aliud est peculiaris sectionis venæ rationem habere, aliud totius corporis :

nam

Hipp. par. 4.4.
l. 2. de diet.
acut.

Arist. t. 2. l. 4.
met.

Credibile est
in illa muliere
potius t^o
 $\tau\omega\upsilon\ \acute{\omega}\mu\omicron\upsilon$
 $\mu\acute{\alpha}$ (x)
peccavisse
sanguinem
quavis qualitate
vulgo
verissimam
acquisiverat,
quam t^o $\gamma\upsilon$
 $\nu\iota\epsilon\upsilon$ (y).
Quod notandum.
Nam in hoc
consistit
aliter
sistio, qua
potest desumi
ex com. in
aph. l. 4.

(s) Incocta concoctioni, maturacioni.
(t) Crudi.
(u) Incocta.

(x) Coacervatione.
(y) Generatione.

nam dum a parte inflammata aut vicina sanguis deducitur, necesse est ratione phlegmones primo quoque tempore sanguinem mutari etiam insigniter: quod si in ea insignis mutatio totam sanguinis massam attingeret, cautiore esse oporteret in phlebotomia. Atque hæc sufficient.

Unum est reliquum quod nobis negotium faceretur. Si in fœdis coloribus & cruditate plenitudineque ad vires febris jungitur, an ratione febris phlebotomia suscipienda? Nam hoc hodie factitari videmus, ut audito nomine febris ad sectionem statim accurramus. Immo in crudorum humorum proventu febris quædam analogæ commoditatem aliquam asserere videbitur. Etenim juvat humores frigidos mitigando, ut in *Prorrh.* explicat de Apoplexia loquens, frigiditatem humorum temperat eodem auctore, immo coquit, ut in *Epidemiis* exemplo gravædinum cum febribus junctarum explicat. Et quartanarum febrium calor morborum frigidorum index est, auctore Hippocrate, *Epidem. sexto*. Itaque in ista cruditate excitanda potius febris esset, nedum quum orta est reprimenda. De ea re Galenum audiamus dum de cruditatibus loquitur & plenitudine ad vires: *Crudis humoribus*, ait, *abundantibus antequam agrotent caute vacuandum: ubi febricitant, nequaquam*. Quod ut intelligatur, repetenda, quæ sunt prius dicta. *Ubi plenitudo ad vires gravat non semper sanguis trahendus: nam fieri potest ut per corpus univèrsum humor sit sparsus, in quo attendas quantum valeat virtus, quantumque sit humoris: nam a crudis succis virtus exsoluta in extremum malum per sectionem venæ incidet, a quo numquam emerget. Quod si factum fuerit, aut leve sequetur periculum, præsertim si æstiva constitutione, stomacho male habente, febris accesserit, aut si corpus univèrsum molle & humidum sit. Hi enim facile digeruntur & leipothymiis prehenduntur, etiam si mediocris febris accedat. His & consentanea in methodo scribit: febricitare incipiunt quidam ubi maximam crudorum humorum copiam cum oris ventriculi offensa, vel ex cruditatibus, vel alia occasione collegerunt; his & præcordia inflata, & corpus tumet; tum color aliis ad albidius, quam pro naturali habitu, & fere qualis in hydropicis: aliis ad nigrius ac lividius. Omnibus pulsus minores quam pro caloris ratione, præterea obscuro & inæquales. Nullitalium sanguis mitti sine maximo periculo potest, quum tamen vacuationem exoptent: immo nec purgationem, nec sanguinis missionem ferre possunt, potes quos ex facili syncope adoriatur. Atque ita ex utroque loco patet in ejusmodi cruditatibus neutri remedio locum dari, atque multo magis si febris adsit. An vero febris ipsa per se dissuadet? nequaquam. Sed aliæ conditiones ad hanc adjungi debent: alioqui erroneæ hæc erant, quum febrilis calor ex se sectionem venæ, aut saltem refrigerium postulet. Primum jam constat copiam esse crudorum succorum a qua vires obruntur; si febris auctario accedat, adhuc magis metuitur viribus: omnes enim norunt a febre & vires labefactari & actiones lædi: maxime vero & cruditas, & febris per se lædentes venæ sectionem dehortantur si & æstiva sit constitutio, & si delicatius os sit ventriculi. Quum itaque Galenus supra dixit, *caute vacuandum est quum succi crudi sunt antequam quis agrotet, quum vero febris adest, nequaquam*, ita intelligi debet hæc periodus de febre, ut discamus a febre indicationem non peti dissuadendæ sectionis*

An in fœdis coloribus & in cruditate si febris jungitur, vena tundennda?
Com. in par:
49. l. 2. prorrh.

Com. in apho:
l. 4.
Com. in part:
10. sect. l. 6.
Epid.
Gal. c. 10. l. de
sang. miss.
Gal. c. 6. l.
de sang. miss.

Cap. 3. l. 12:
meth.

nis venæ, sed id fieri tantum per accidens, aut si febris diffuadeat, debent quoque alia accedere; nempe si æstiva sit constitutio, & si exquisitius osculum sit alvi ipsius. Tamen hoc addemus ad τέταρτον (z) pertinens & usu probatum: Si quæ succedit febris humorum cruditati a putredine, eaque, ut solet, majorem inducat in humores corruptelam, sitim adaugeat, ἀνορεξίαν (a) majorem pariat, denique ad se curantis consilium revocet, ratione ipsius febris nonnulla tentari per phlebotomiam potest evacuatio.

Hæc omnia plenius a nobis dicta sunt, ut animadvertant ii qui foedatis virgunculis operam aliquam sunt navaturi, cautos sese hic gerere oportere, ac forte sequendum consilium Galeni quod in crudorum succorum abundantia proponit, maxime vero in libro de sanguinis missione, ut nimirum & in frictionibus consistamus, & in unctionibus mediocriter calefacientibus, & potibus crassitudinem humorum incidentibus. Sed ita res sunt temperandæ, ut nec valde calefacientia, nec impenſe attenuantia usurpemus: nam ab illis febris aut accersitur, aut accersita augetur, indeque major vis facultatibus infertur: ab iis vero periculum majoris obstructionis affertur, & tumultus violenti. Et quod in pituitosorum humorum copia Galenus facit, abstinens a diureticis, & iis quæ sanguinem fundunt ac liquant, id ipsum sequendum est: nam ut præclare docet, iis quæ coquenda sunt, magna & subita agnitio non quadrat. Quibus consentanea sunt ea quæ in aphorismis dicuntur, quum demonstrat quid sit facere corpus apertum ac perspirabile. Qui extenuat atque incidit crassos humores, meatusque per quos educi debent humores aperit, recte facit: qui vero hoc negligentes vomitus purgationesque tentant, iis corpora purgantur non sine torminibus, vertigine, malo pulsu, dissolutione atque difficultate. Itaque mature incidere oportet, meatuum libertatem comparare, & naturæ vim excitare, quod Hippocrates disputans de viribus oxymelitis in affectibus pulmonum explicavit. Et alio loco Galenus loquens de tollenda obstructione putredinis parente, si, ait, auxiliis quæ obstructiones eximunt uti velimus, non vacuata prius redundantia, non modo nil proficiemus, sed majorem reddemus affectum: sin vacuata multitudine ad obstructionem accedimus, medicamentis utemur quæ citra calefactionem expediunt. In quibus Galenus secum maxime dissentit: nam alias in cruditate usum incidentium reformidat, metu majoris mali; alias paullo post usum diatrion pipereon in copia succorum crudorum usurpat. Præterea in aphorismis in humorum tenacitate utitur origano, calamo, pulegio, chymo, oxymelle, quæ omnia videbuntur infarcire humores nisi corpus repurgatum fuerit: Et in methodo, cavet ne iride, panaceque utamur aliisque detergentibus: Contra in libris de simplic. non reformidat in plenitudine ephratica medicamenta, quoniam, ait, etiam si astringant aliquatenus, non nocent tamen, quando quidem meatus interni sunt patentes. Et quum vult cocta non cruda medica-

canda,

(z) Cognitionem conjecturalem & artificiosam.

(a) Inappetentiam.

Cap. 3. l. 11.
& c. 7. l. de
sang. missio-
ne.

In pituitoso-
rum humorū
copia absti-
nendum a
diureticis.
Cap. 4. l. 4. de
sanit. tuend.
Com. in aph.
9. l. 2.

Hipp. l. 3. acut.
c. de oxymel.
Non nisi va-
cuata redun-
dantia obstru-
ctio purredi-
nis parens tol-
lenda.
Cap. 4. l. 4. sa-
nit. tuend. 8.
meth.
Cap. 12. l. 5.
simpl.

canda, hoc intelligi volunt de vacuante non autem de alterante medicamento: proptereaque nil impedire quo minus incidentibus detergentibusque utamur. Sed & major longe difficultas. Corpus plenum succis crudis, cujusmodi ante finximus foedatarum virginum corpus, nec purgandum, nec ad phlebotomiam adducendum, sed ad frictiones & olea chalaistica: Item ut clarius docet Galenus: *quibus cruditates multae, tenaceaeque ac crudi sunt succi, nec non hypochondria contenta, aut urina supra modum calida, maxime si qua inflammatio, hi omnes ad purgationem inepti sunt*: sic ea corpora praeparanda sunt attenuantibus, incidentibus, frictionibus, chalaisticis, & ut absolute dicam, *εὔρα* (b) facienda sunt; tamen in *methodo* disertis verbis vetat Galenus ne quis corpus rarefaciat priusquam purgatum evacuatumque fuerit. Qui locus superius adductus de frictionibus, de usu oleorum in cruditatibus, de usu ephraticorum plane pugnat, nec non iis quae Hippocrates de elleborismo scribit: nam hominem elleboro purgandum praehumectari vult cibo, quiete, balneo: at id corpus rarefacere est. Quis enim dubitat quin si corpori obstructo constipatoque (nam constipatio ad superficiem porosque corporis externos, obstructio vero ad internum corpus proprie pertinet ex Galeno) praescribamus *τὰ ἀραιωτικά, ἢ χαλαστικά, ἢ εὔρατικά, ἢ διυρητικά, ἢ εὐσπαστικά* (c) & alia id genus, & ea quae detergent, non aucturus sit obstructiones, & in inanes capacitates humores impacturus, nisi accurate prima corporis regio sit repurgata? Numquid etiam exercitationibus frictionibusque utaris incommoda si alaturus? Cur enim impuro plenoque corpore vetat therapeutica praecipitane frictiones parti uni adhibeantur metu tumoris? Quinetiam si pleno impurove corpore existente exercitatio iungitur & ruptionis vasorum, & epilepsiae & apoplexiae aut tumorum ulcerumque metus adest ut in *aphor.* explicat Galenus: Unde a vetere magistro dictum: *Si impurus laboret, ulcera erumpent*: Quibus omnibus quis eliciat facile in cruditate humorum, in cacochymia magna formidabilem esse usum & purgationis, & venae sectionis, & medicamentorum aperientium, incidentium, extergentiumque ob eas quae explicatae sunt incommoditates. Tamen ut non omnia ad unguem accipienda sunt, nocetque plurimum in arte medica exactam nimis methodum sequi, quod agendorum cognitio valde sit difficilis, ita in foedis coloribus, est ubi secanda vena purgandumque est, ubi negotium naturae tradendum, & est saepe locus medicamentis aperientibus, detergentibus, rarefacientibusque, idque pro re nata. Sed auctorum saepe in remedium usu exquirendo diligens sedatumque examen est, ut nos ad errorem committendum simus tardiores.

His relictis quae generalioris sunt contemplationis, rem institutam persequamur. In foedis virginum coloribus & causa, & morbus, & partes peculiariter affectae, deinde & symptomata sive quae assident, sive quae demonstrandi vim habeant, sive quae affectionis propria sint, consideranda.

M 3

veniunt;

(b) Fluxilia.

(c) Rarefactionem inducentia, laxan-

tia, deobstruentia, diuretica, cito penetrantia.

Com. in aph.

24. l. 1.

Aph. 9. lib. 2.

Aph. 13. lib. 4.

Gal. l. 1. de
diff. feb.

Com. in aph.

20. l. 3. par. 2.

34. sect. 5. l. 6.

Epid.

Conclusio praecedentium.

veniunt; quum sæpe hic neglecto morbo, præsertim quum obscurior est, cuiusque causa in contumaci & intestino malo consistit, symptomaton cura nos ad sese trahat. Nam & hic dolores capitis gravissimi exercent, & surarum crurumque molestæ sensiones, ac præ ceteris stomachi dolor, sensus ponderis, inflatio, hypochondriorum contentio, lienis tumores, hypochondriaca symptomata, ictérica, splenica, immo & febris epiala, cuius forte hec ratio habenda, quoniam ut ante eum Hippocrate docuimus, in scædis virginum coloribus, hæc vexat aliquando. Atque quod huc pertinet maxime, quærat quispiam, an in scædis virginum coloribus ut & in alio quopiam affectu febris quædam peculiaris accedat, quæ morbi aut partis, ut sic dicam, ἰδιοσυγκρασίαν (d) sequatur, hoc fortassis inauditum ac insolens est? Siquidem omnes dividunt febres in essentielles ac symptomaticas; ut essentielles dicantur, in quibus non est peculiaris ac parte aliqua affectio ut nec obstructio, nec dolor, nec erysipelas, nec inflammatio: quod si ob lateris inflammationem, vel pulmonis vel alicujus partis febricitent, symptomatica febris dicitur, atque hujus cura gerenda non est, quum priore morbo sublato ea facile tollatur, hinc hepatici, lienosi, peripneumonici que qui ita laborant, dicuntur. Et alio in loco, queis sine partis inflammatione qui in venis putrent humores febrem accendunt, ii proprie febricitant, hinc differentiæ, epialos, lipyria, elodes, typhodes, tertianæ, quartanæ, synochi putres & imputres, tritæophyes, hæmitritæus. Hepaticam autem febrem, vel lienosam, vel pulmonicam nemo umquam dixit. Sic in symptomaticis locus nobis peculiariter affectus aut dolens, aut inflammatus considerari debet, ut febris symptoma tantum sit: in essentialibus nil tale. Sed aliquis objiciat, in periodicis febribus peculiaris affectio est partis: nam vel lien vel hepar, vel ventriculus, vel mesenterium in vitio est, in his partibus mala diathesis, obstructio est, & dolor. Si itaque ubi obstructio, aut dolor, aut inflammatio partis alicujus, hinc symptomatica febris nascitur, periodicam omnem febrem symptomaticis febribus attribuire necesse est. Et Galenus statuens discrimen inter febres periodo redeutes & continuas essentielles, ait ideo periodo redire febres quod in partibus aut excipientibus aut mittentibus dispositio sit aliqua: continuas vero fieri, quod in venis atque arteriis humores æqualiter accendantur. Itaque in periodicis aut lienis aut hepatis obstructio diathesisque erit; proinde nascitura hinc febris non morbi sed symptomatis nomine donanda erit. Quinetiam τριταϊοϋῆς (e) febris & lipyria e numero sententur essentialium febrium, & tamen lipyria sequitur inflammationem aut ventriculi, aut hepatis aut momentaneæ alicujus partis, sed maxime ventriculi, opinione Aëtii. Nam si inflammatio in pulmone, algida dicitur, si circum hepar, adurens five formosa: τριταϊοϋῆς autem phlogosin partis alicujus internæ sequi videtur opinione Galeni, & quorundam veterum quos imitatur Galenus: Et tamen utramque febrem tamquam essentialem propriis remediis Medici profligant, ut febrem lipyriam Aëtii

Lib. de super-
fer.

An in scædis
coloribus fe-
bris accedat
peculiaris
morbi aut
partis ἰδιο-
συγκρασίαν
sequens.

Com. ad aph.
73, lib. 4.

Febres in es-
senciales, vel
symptomati-
cas dividan-
tur.

Com. in aph.
42, l. 7, 1. ad
Glaucanem.
Sub finem 2.
de diff. feb.

Gal. com. ad
aph. 66, l. 4.
feb. a vehe-
menti obstru-
ctione, & ab
inflammatio-
ne vult esse
symptomati-
cas, quod ad
virg. scædatis
valde perti-
net.

(d) Idiosyncrasiam.

(e) Tertiarum naturam referens.

tius loco adducto. Sed dicendum febres symptomaticas inflammationum comites, pote cum illis intereuntium & orientium, essentielles quoque dici posse propter ea symptomatica quæ excitant quatenus febres sunt, quibus amovendis Medicus studet. Et id primus observavit Galenus. Quamquam symptomaticæ successu temporis essentielles esse possunt, ut de febre Anaxionis pleuriticæ constat. Atque hercle magna quæstio esse potest, an non essentielles febres peculiarem affectionem partium aliquarum internarum sequantur? Nunc ad rem propositam. Cur non licebit febrem aliquam lienosam, pulmonicam, capitalem, alvinam (ut quæ ad ventriculum proprie pertinet) mesentericam appellare, ut quæ febres mediæ sint inter symptomaticas proprie dictas, & essentielles? Ut in foedis coloribus nescio quæ febris species apparet non symptomatica, non essentialis, ut ad se medentis curam trahat, & quam non possis nominare, sit autem ob peculiare vitium aut lienis, aut hepatis, aut alius partis internæ, non tamen symptomatica dicenda est, quum per se symptomatica curanda non sit, & habet aliquam intermissionem, nulla autem symptomatica proprie dicta intermissionis particeps est. Ac veteres quidem practici quum inflammatio est in parte aliqua, febrem continuam symptomaticam appellaverunt, sed quum aliud peculiare vitium est in parte quod febrim quamdam lentam foveat, eam non dubitarunt lienosam, mesentericamque appellare: ut eo nomine nos invitent ad dicendam illi parti operam tollendamque vitium quod morbum tamdiu foveat. Et hæc febris vere essentialis non dicitur: quum februm essentialium fundamentum in humoribus maxime stabiliatur, qui si fusi sunt per majora vasa, synochos continuasque febres efficiunt, sin per minora ut habitum corporis fere contingant, periodicas. Quamquam de ea re dubitatur.

Et quærat quis, cur si vitium in liene non quartanæ essentielles, aut erraticæ potius foedatæ virgines adorianitur? Quum enim quartanarum *istæ*, id est focus, lien ipse sit, humorque crassus qui in illis etiam redundare solet earum causa & materies sit, consentaneum videtur, ut quartanis erraticisve potius prehendantur. Immo & dispositio partis ad eas febres facit plurimum, quum periodicæ febres ut nec morbi; sine partis alicujus momentanæ diathesi surgere, ali foverique non soleant, quod a Galeno amplissime demonstratum est *in libris de febribus*. Atque occurrit aliquando locus apud Sylvium quo docet in quartanis febribus cancerosam, ut ita dicam, lienis esse dispositionem quæ eas tamdiu foveat, ut diathesis illa absimilis non sit ei quæ in partibus extimis apparet quas cancer occupat atque deturpat: quæ si vera sunt, cur non foedatæ virgines quartanis laborant? Sed jam experientia probatum est familiariter illas quartanas experiri: cur ergo & lentas sæpe habent quum lienis ipsius vitium aliquod sit? Quærat utaque an lien tales febres generet, & quare, quoque nomine donandæ sint. Nullus meo iudicio rem hanc tractasse melius accuratiusque videtur quam Fernellius immo nec Galenus ipse quidem. Febris symptomaticæ continens causa in venis majoribus non est, sed in parte quapiam a cui vapor in cor obrepit: vel inflammationem, vel obstructionem contumaxque vitium partis insequitur. Si inflammationem, ea aut

*Aëtius c. 89:
tetrabil. 1.
serm. 5.*

*Gal. com. in
par. 5. sect. 3.
l. 1. Epid.
Gal. l. de diff.
mor.
Hiflor. 8. con-
stitut. l. 3. Ep.
Vide locum
praclar. c. 18.
l. 1. de Crifib.*

*Cur si vitium
in liene non
quartana aut
erratica feb.
potius foeda-
tas virgines
adorianitur.
Gal sub finem
l. 2. de diff. feb.*

*Cap. 8. l. de
feb.*

Sympt. febres ut a continuis distinguantur

Symptomatic feb. duplex.

remota, aut propinqua, rursus aut est manifesta, aut occulta. Si manifesta, & sanguinea symptomata, phlegmonodes sequitur, si biliosa, typhodes. Hoc distinguitur ab essentiali quod symptomata nullis certis periodis exacuatur, urinæ nullum putredinis signum (nisi ex affecta parte putredo obrepat) exhibeant, item in symptomata progressu temporis inflammatae sedis notæ sese proferunt: accedit quod raro diebus criticis solvatur: quæ omnia tamen in controversiam possunt adduci. Alia est symptomata latentis obstructionis vitiique soboles: nam non oritur ab inflammatione, sed a latente obstructione & putredine quæ visceri contumaciter adhærescit, adeo ut ipsa visceris substantia labefactetur. Si putredo effertur, ad putridas febres accedit, sed omnium putridarum est mitissima, æger nullo gravi symptomate premitur, quod intelliges, ratione ipsius febris. Putredinis notæ elucet in urinis, in pulsu, æger imbecillior in dies fit, non proficit, & quotidie macrescit, atque liquatur: focus sæpe in pulmonibus, in ventriculo, jecore, aut liene, in quibus feminala putredo cumulatur. Alias sensus tumoris est perspicui, alias in substantia vitium latet qui τῆς ὄλης οὐσίης (f) morbus dicitur ad διαφθορὰν (g) referendus. Idem auctor febrem istam lentam in foedis virginum coloribus agnoscit, quam serosæ pituitæ putredo levis inducat. Si itaque ut obscura est phlogosis, aut impactus contumaciter visceri humor, aut obstructio contumax ac rebellis, tunc ea symptomata febris surgit quam explicavimus: sin autem vitium corruptioque in parte est, alia symptomata longe deterior nascitur: quod in purulentis pulmonibus, renibus, hepateque similiter affecto, aut in distantioribus etiam partibus contingit. Et eam febrem quidam rerum affinitate ac similitudine ducti ad hecticam revocant: tamen ab hecticâ distinguitur. Ac proprie tabificæ febres dicuntur, quibus non solum intemperies calida adfit sed & putredo, non qualis in febribus ab humore putrente natis. Hæclicæ autem imputres sunt, nisi forte sint complicatae, ut Galenus docet. Atque non omittendum videtur quod a Galeno & Hippocrate scribitur huc maxime pertinens, febres nimirum semitertianas (quæ παρ' ἐξοχὴν φρενιδέες (h) dicuntur) tabidos præhendere, eosque qui longis morbis impediuntur: & hæc sunt letales maximam partem. Cur autem illæ semitertianæ tabidos occupent non alia ratione evenit quam propter aut contumacem obstructionem, aut latens vitium, ut purulentis contingit. Et in commento Galenus in tabidis & longis morbis nasci solitas febres semitertianas ait non esse necesse ut retineant illam proprietatem qua dicuntur horrificæ, quum sine horrore esse possint: quod mirum est, & a Veterum sententia alienum. Sed de natura & sede τῆς ἡμιστριᾶων (i) non est dicendum hoc loco, quum nec disputatio huc pertineat, & de iis abunde dictum sit in lib. definitionum medicarum a nobis conscripto. Præterea quum Hippocrates ait, Quintana omnium pessima, nam ἔ ante tabem, & jam tabidis superveniens necando est, numquid

Quæ a Fernelio dicuntur sunt consentanea iis quæ Gal. dicit. com. ad aph. 66. l. 4. ubi ait feb. a forti obstructione esse symptom.

Gal. c. 10. & 11. l. 1. de diff. feb. Par. 5. sec. 4. l. 1. Epid.

Abunde natura semitertianæ explicatur in l. Ballonii definit. medicarum superioribus annis in lucem edito.

Hip. par. 9. sect. 3. l. primi Ep.

(f) Totius substantiæ: (g) Corruptionem.

(h) Per excellentiam horrificæ. (i) Semitertianarum.

quid quintana hæc febris aut collectionem puris in thorace; aut aliquid tale, aut vitium peculiare parti consequitur? Quod si ita sit, cur non symptomatica? Si symptomatica, falso itaque ante dictum est nullam symptomaticam intermissionis esse participem. Et cur putredo in parte longinquiore, aut in propinqua quidem, sed quæ per venas & arterias non habeat eum consensum cum corde quem & partes in ventre contentæ, in quibus colluvies corporis maxime congeritur, non possit evocare febrem aliquam semiputrem symptomaticam, eamque intermittentem? Sed hæc alius loci sunt: ut autem orationis vela contrahamus, satis jam dictum alias symptomaticis febribus deberi curationem, alias non. Quod tenendum fuit necessario ut quisque intelligat febres lentas symptomaticasque foedis coloribus adjungi, quas si ideo negligat quod sint symptomaticæ, aberret turpissime, & in miserorum ægrorum perniciem conspiret.

Dicamus ergo paullum discedentes a doctrina Galeni febrem aliquam esse cephalicam, aliam lienosam, ventriculi aliam, hepaticam, aut quum partibus ipsis inusta obstructio, aut impactus mordicus humor, aut corruptio contracta est. Ut ii erroris convincendi sint qui & febrium continuarum & intermittentium, & hecticarum, & marasmodicam sedem perpetuo in ventre inferiore constituunt. Contra enim sentiendum, immo, quod notandum est, febrium ardentium focum Hippocrates in capite videtur constituere; & Galenus pulmonis venas. Si in ardente febre aurium sonitus cum caligine, proveniatque in naribus gravitas, mente ex melancholia aberrant: Galenus hunc locum explicat de febre ardente cujus focus est in cerebro propter collectam in eo bilem quæ inflammationem excitat: eaque febris distinguitur ab altera quæ fit non coacervata in cerebro materia, sed in venis inferioribus reside, a qua flatuosa exspiratio suscitatur delirium excitans: nam cujus febris ardentis materia in cerebro mansionem habet, ea continuam habet desipientiam, & symptomata non ita sunt fugacia: atque materia dum ibi ebullit atque effervescit flatulentam naturam acquirit, cujus signa in variis capitis partibus apparent, prout illa in varias cerebri partes reperit, parque hoc vel illud nervorum obsederit: at quæ ardens febris materiam habet in aliis partibus, non habet desipientiam assiduam. Prior febris phrenitidis simillima est ob symptomaton cognationem: sed in phrenitide symptomatica ea est febris quæ adest. Præterea ardens febris primario cerebri affectu contracta fere statim insilit apparetque: Phrenitis non tam cito, sed tempore acquiritur. Ita enim Galenus phrenitis, ait, *paullatim accidere solet, non autem quiescere subito atque confertim.* Immo ne in declinatione quidem febris deliria quiescunt, quod aliter contingit in iis febribus quarum deliria sunt symptomata tantum; prout enim mansuescit febris, ita & deliria. Nisi quis forte objiciat duo adversum ea quæ dicuntur: prius quidem quod nota hæc phrenitidis & febris ardentis primario cerebrum impetentis male assignetur, nimirum phrenitin non subito nasci, contra febrem ardentem cephalicam statim adoriri: contra Hippocrates in *Epid.* animadvertit quemdam phreniticum primo die factum, sed hoc ex iis est quæ raro eveniunt. Quamquam ut Galenus in *com.* non ita fuit subita causæ generatio, ut &

Feb. lent. & sympt. foedis colorib. adjunguntur.
Part. 18. l. 1. prorrh.
Gal. com. in par. 73. sect. 2. l. 1. Epid.
Sedes feb. continuarum & intermittentium, aliam quam in ventre inferiore.
Locus commemorabilis.

Si materia in cerebro sit a massa sanguinis separata; vere fit phrenitis, si autem perfunderetur adhuc & nondum pedem fixerit, fit febris capitalis.

Gal. com. in par. 73. sect. 2. l. 1. Epid.
Gal. c. 4. l. 5. loc. affect. plene item. c. 7. l. 3. ejusdem operis.
Hist. part. 4. sect. 3. l. 3. Epid.

Hip. de dieta. ipsius morbi. Si quidem primus Hippocrates scripsit, non de repente morbi hominibus accidunt, sed paulatim collecti, confertim apparent. Posterior vero, quod in declinatione febris cum phrenitide conjunctæ deliria non quiescant: quod alienum videtur. Nam si febris symptoma est phrenitidis (quæ est inflammatio in cerebro, materia ipsi cerebro, & ejus meningibus impacta. ut Galenus in *Epid.* explicat) & mutuo fere sese consequuntur, non potest ea febris declinare, quin & morbus ipse desæviet. Sed id dictum per comparisonem. Nam quæ deliria sunt ardentium februm symptomata, ideoque excitata quod venulas in cerebro membranulisque sitas humores tantum præterfluant, non autem impinguntur, ut annotavit docte Galenus, necesse est in earum declinatione paraphrosynen istam quiescere: Sed quæ delirationes in phrenitide sunt ejus naturam necessario consequentes & tamquam de essentia existentes, tametsi febris symptomatica declinet, non quiescunt tamen: non quod non remittantur, sed non tanta tranquillitas adest, quanta in febribus essentialibus quarum deliria symptomata tantum existunt. Quemadmodum itaque caput febris cujusdam focus esse potest, ita & partes reliquæ, ut in foedis coloribus magni interfit scire cujusmodi febris sit, ut illius sedes animo lustretur, tandemque parti quæ in vicio erit legitima cura adhibeatur.

Com. in part.
73. sect. 2. l. 1.
Epid.

Sed nescio quomodo fit ut minima occasione filum orationis producamus, pluraque quam institutum fuerat, prosequamur: sed rerum, quæ recens in quæstionem vocantur, dignitas ad id invitat. Jam promissum factum exsolventes fidemque datam liberantes ad rem propius accedamus, in qua docuimus quam difficile sit privati cujusdam morbi rationem prosequi, cum symptomaton magna sit confusio medendi rationem obscurans. Hoc enim experientia docet in suppressione alicujus solennis evacuationis affectionem miram esse feturam, aliarum quippe ex aliis nascentium: atque pro variis humorum in has aut illas partes motibus, aut inquinamentis variis ob eluviem suppressæ materiæ, symptomaton sequitur quædam series, ac si vere esset cujusdam longioris catenæ continuatio. Accedit *ἰδιόσυνκρᾶσις* (1) & corporum & morborum: nam morbus idem, non est in diversis idem, ut nec alimentum idem in diversis idem est, quum alias medicamenti, alias alimenti, alias utriusque rationem subeat. In quibusdam virginibus venæ uteri natura angustæ sunt, hepatis vero amplæ ac capaces, aut contra quæ ad hepar attinent angustiores sunt, quæ vero ad uterum patent: & pro ista varietate idem affectus varias fortitur proprietates. Et tametsi a Galeno sit pronuntiatum totum corpus utero simile esse, fit tamen, ut aliquando uterus aliqua de causa frigidus sit, corpus vero reliquum calidum, & contra. Quæ omnia certis signis venanda sunt priusquam divinam *τέλευραρον* (m), id est, cuique pro peculiari natura medendi rationem consequi possis. Atque hæc prælibabit in omni morborum curatione si catus & cautus in medendo esse velit.

In suppressio-
ne solennis
alicujus va-
cuationis mi-
ra affectionis
fetura esse so-
let.

Hip. l. de vet.
med. & lib.
de alimento.

Com. in apho.
62. l. 5.

Aggre-

(1) Idiosyncrasia;

(m) Cognitionem certis signis innitente.

Aggrediens foedi in virginibus coloris curationem non memet uni causæ & symptomati addicam; sed varietatem symptomaton intuitus, paullo generalius progrediar. Si ex Hippocratis sententia una prohibita mensium eruptio tot affectionum procreatrix est & conservatrix, in eo fuga illarum consistere videtur, ut naturam in eo tenendo cursu afflufaciamus. Etenim quibus virginibus aut libertate meatuum, aut vi naturæ (nisi accedat sedulus in negotio labor qui consumens siccanæque vacationis instar sit) fluxus iste satisfacit, eas color non defœdat: item quæ viro junctæ prius foedis coloribus erant infectæ nitorem statim recuperant: quod arguit, aut amplexus desiderio, aut angustia vasorum, aut conditionis tædio, aut naturæ infirmitate, aut potius languore uteri, partis naturæ appetentis, ut ex Platone ante demonstravimus contra Galenum, præsertim si amoribus pellectæ incitataeque fuerint, ista symptomata surgere: Sed unde ista progrediundi difficultas? angustia vasorum ad uterum attinentium, ac præsertim quia natura nondum quippiam tale agere consueverit. Cur non ante istud tempus quippiam simile patiebantur? Nondum sanguis redundabat, sed in alimentum ac incrementum infumebatur. An tamen ideo potest tam sævas adducere affectiones, & virguncularum corpora tamquam effeta, & moribunda efficere? Cur non domatur a natura? Illud ante docuimus, nec repetere alienum, omnem humorem aut qui excerni præstito tempore solitus est, aut quum nondum fluendi consuetudinem tenuerit, naturæ tamen decreto exire excernique debet, quantulumcumque fluat, quum naturæ oneri sit, tantam molestiam reëctrici corporis naturæ afferre, ut brevi *παύσησθαι* (n) in corpore nactus, œconomiam corporis inficiat atque labefactet: quod & lochia a partu testantur. Mirum enim est sanguinem per novem menses suppressum aut nulla, aut levia admodum mala inferre, unius autem dieculæ aut duarum spatio post editum fetum tantam cladem corpori afferre, ut nisi provideatur, malum arte nulla reparari possit. Quinetiam menstruo circuitu sæpe ad uncias tantum quatuor sanguis erumpit isque rubeus floridus, & recens macatæ victimæ sanguini similis, ut scribit Hippocrates; & tamen tantula excretio plurimum adjuvat. Quod excernitur paucum, laudabile, an suppressum tantum incommodi adferre poterat? Si hoc verum, cur non potius incredibilis humorum corruptorum eluvies per corpus alias sparforum, alias in mesenterio scaturientium eas molestias affert? Hic miracula naturæ contemplanda veniunt. Nam quod stato tempore, & menstrua periodo excretio illa sit redux & recidiva, id non quantitati sanguinis, aut malignæ qualitati tribuendum est. Etenim etsi paucus fluat, retinetur tamen cursus, & juvatur natura plurimum, tanto magis, quanto plus fluxerit pro natura ejus quæ menstruum patitur effluviu. Ad malignam qualitatem recurrere absurdus est. Quæ enim aliena qualitas in sanguine rubeo, florido, laudabili? Quæ omnia vim provisionemque naturæ maximam declarant in præstituendo cursu rei alioqui ex sese innocuæ, ut quum opus fuerit, plura excernat per eam

Therapia foedi virg. coloris.

Lib. de superfet.

Lib. de nat. pueri, per unum aut alterum diem lochiorum suppressio cur. periculosa, non item menstrui sanguinis. 9. mens. spatium ad fetus formationem. Lib. 1. de morb. mul.

Lib. de arte par. 2. sect. 1. 6. Epid.

Com. in aph. 54. l. 7.

*Hip. l. de sup-
perfectione
in virg. men-
ses erumpere
debentes &
αἰσῆς (p)
nomine satis
accommodato
vocat.*

*Materia
quantula sit
quæ excerni
debet si sup-
primatur a
natura am-
plius non ve-
gitur eique
vim inferi.*

*Nullam habet
vim malefi-
cam sanguis
menstruus ni
si is diu sup-
pressus sit.*

*Refluxus san-
guinis viam
foras affe-
ctantis & re-
sistat. scd.
coloris causa.*

*Hipp. in Coa-
cis & in par.
60. l. 2. progn.*

*Vide l. definit.
med. Ballon.
in nomine
εὐχποιῆς.*

viam quam semel instituerit. Quam prudentiam Hippocrates demonstrat passim, præsertim quum ait naturam τὰς ἐσθδους invenisse, id est vias, inclinationes, impetus ad hæc aut illa faciunda. Et in aphor. Galenus ait, natura materiei τὰς ἰδους (o) invenit si valida sit, quum per ossa abscessus faciat. Itaque fit ut ea materia, quantula sit, quæ excerni debet, si suppressatur vis naturæ inferatur: cum enim instituit materiem aliquam foras pellere, si id nequeat, hujus curam non habet, hanc non regit amplius, quo fit ut illa superflua existens, nec amplius recta gubernataque naturæ molestiam infligat. Atque hinc scire licet materiam menstruam per se quidem vitio carere, sed quum primum substitit, prius quidem quantitate peccans qualitate mala afficitur, unde mira novorum affectuum in muliebri corpore soboles, a qua asserit una eruptio, ut capite de suppressione mensum plenius apparebit. Et quum Plinius ac plerique alii vim maleficam menstruo sanguini tribuerunt, toto cælo aberrarunt, nescientes, ab uno sanguine menstruo tam maleficam vim manare non posse, nisi is diu suppressus sit. Sed ea de re hoc loco nihil sumus explicaturi, quamquam multa habemus quæ in medium adducamus.

Hoc itaque jam constet refluxum sanguinis viam foras affectantis, sed propter assignatas prius causas resitantis, fœdorum colorum causam esse; quæ curatio? At pleræque, dices, virgunculæ decolores fiunt, quum nondum menstruæ purgationis tempus instet. Verum quidem hoc, sed de eo quod fit ut plurimum nobis sermo est. Nam eæ maxime fœdo colore inficiuntur quæ jam in propinquo sunt ut menstruæ fiant, atque eæ potissimum quæ domi septæ tenentur liberalibus custodiis, quum & impudentes proci, quorum adulatoria oratione deliniuntur, repudiantur, & eas parentes ut adultas virgines caste tumentur, & ab amatorum impetu prohibent. Quamquam non omnes fiunt decolores, sed quædam fiunt ἐξέφυστος, id est saturato colore rubeoque præditæ, ob refluxum sanguinis a partibus inferis ad partes superiores: & a Græcis εὐχποιῆ (q) dicitur, maleque & κατὰ χροῖαν (r) usurpatur, quum in bonis ducenda non sit. Nam in purulentis & peripneumonicis istam εὐχποιῆ (s) Hippocrates observat; an ea laudanda? nequaquam: In Prorrhetico autem quum vituperat istam coloris suavitate quæ vulgo placet, adjungit vocem στυφωτόν (t), ut bonitas coloris cum rigiditate quæ Græcis στυφωτόν (u) dicitur, in malis ponenda sit: quum corpus ita affectum proxime ad melancholicam naturam accedat. Sed de nomine τῆς εὐχποιῆς (x) plenius in nostris definitionibus medicis. Decoloratio cutisque defœdatio, nec non robur faciei ab una mensium eruptione potest contingere. Quibus enim virginibus partes sunt robustiores & calore nativo præditæ majore qui non facile copia sanguinis

(o) Vias.

(p) Tempestiva.

(q) Bonus color.

(r) Abusivè.

(s) Bonam colorationem.

(t) Tristioris faciei.

(u) Aspectus tristioris faciei.

(x) Bonæ colorationis.

nis stranguletur, in iis coloris bonitas vituperanda tamen visitur, & plenitudinis ad vasa metus adest maximus. Sin partium infirmitas sit, caloris paupertas, præsertimque si servitutis jugo sub matribus addictæ vivant, iis recurfu sanguinis calor opprimitur, partes inficiuntur, & plenitudinis ad vires metus adest: immo cachexia, hydrops, & atrophia, & lienis tumores aliis oboriuntur. Quum ista coloris suavitas est, suffusa rubore facies, a suppressis mensibus multo minus afficiuntur, quam quibus cutis maculatur. Immo & multas jam pubertatis annos egressas, immo & nuptas vidimus quæ numquam menstruæ fuerant, incolumes fatis vixisse: In folis quippe uteri venis prohibitio evacuationis consistit, quibus quum consultum fuerit, eruptionis spes est major. Has sectio venæ in malleolo juvat, usus apozematon aperientium, uni utero referando, operam suam addicentium: frictions crurum. Sed antequam ad sectionem venæ in malleolo accedamus, sequendum est Galeni consilium de secanda vena gibberi ad plethoram minuendam. Nullus vero est qui sic affectis navare operam non possit. Sed in iis quibus defœdata cutis, cautio major est adhibenda. Nam si certis colligas argumentis menstruæ tempus purgationis ingruere, & ob inanem naturæ conatum suppressi sanguinem, & ad superiora vergere, qui tandem & partes a quibus recurrerit, & eas in qua influxerit viaturus est & oppressurus, nil debet impedire quominus ad ea recurras remedia quibus incitandis mensibus fumus usuri: communis enim est ea curatio. Ac Hippocrates hanc maxime causam videtur invenisse, nisi quis & uteri furorem, & *Epotind* in causa esse putet: sed uteri furor sese facile prodit nec tam diuturnis symptomatis eget ad sui explanationem: *Epotind* (y) autem morbum potius animi ab impotentia natum, quam corporis affectum significant.

Brevem itaque methodon aperiamus qua quis fœdis coloribus a suppressione natis opem ferre possit, plura in capite de suppressione mensium explicaturus. Quum menstruæ purgationis tempus instat, ita de virginibus sollicitos esse oportet ut & præcautione, & diætâ, & vitæ influiti mutatione impendentes casus arceamus. Si enim ut ante demonstratum est, eo præsertim tempore ea urgent symptomata a variis affectionibus intus reconditis orta, & varie elucescentia, prout partium obsessarum varietas est: primum studium Medici sit in provocandis mensibus, aut consulendo ne qua sumantur quæ sanguinis fluxitatem prohibeant, venasque obstruant per quas cursus sanguinis debet incitari. At non in omnibus idem est tempus quo menstruæ purgationis occasio instat: Etenim pleræque circa annum duodecimum menstruæ esse possunt: aliæ anno ætatis decimo quarto: a neotericis observatæ sunt quæ nono ætatis anno pepererint: sic annis id describere alienum est. Sed quum mammæ pruriunt, vocem asperiores edunt; quum ubera prominent, pecten, lumbi & caput dolent, & bilis aut pituitæ vomitus adest; purgationem menstruam instare credibile est: atque tunc si cetera consenserint levibus etiam remediis adjunctæ virgines, menstruæ esse possunt. Inter eas autem aliis laudabilis

Lib. de sang. miss. Secunda vena gibberi ad plethoram minuendam antequam aperiantur vena malleoli.

Non in omnibus virg. idæ tempus quo menstruæ purgationis occasio instat. Silius l. de mens. mulier. Instantis lumbis purgationis signa. Lib. de morbis mulier.

Alba men-
strua.

bilis excernitur, & secundum sententiam Hippocratis recens maſtati ani-
malis ſanguini aſſimilis. Obſervant autem quidam ex Neotericis menſtrua
alba virginibus aſſe poſſe ſi crudus ſanguis fuerit, eaque parvis adhuc
& admodum puellis provenire contendunt, maxime ſi cibo utantur hu-
midiore & crudiore: illaque ſi diutiùs fluant, puellas ipſas extenuare aſſe-
verant. At iſta menſtrua alba cum eo affectu confundere qui *ῥοῦς γυναι-
κείης* (z) dicitur, a ratione alienum eſt: quum hic affectus, ut poſt di-
cetur, aliam longe cauſam agnoſcat. Sed talis albicans excretio ſolet ob
cacochymiam, ut pro rubore albedo ſupponatur: at *ῥοῦς γυναικείης* etiam
præſenti comes eſſe ſolet menſtrua purgatio. Quorum explicatio alius eſt
inſtituti.

Quæ conſide-
randa ſunt
antiquam ad
curacionem
ſæd. col. ſeſe
accingat Me-
dicus.

Quicumque legitimam ſædorum colorum curacionem inſtituere volet, ei
multa conſideranda erunt, ut non tam in unius affectus curam incum-
bat, quam multa ſymptomata inſpiciat, quorum quodque Medici conſi-
lium ad ſeſe convertet: nec enim tam ſymptomatis, quam morbi ratio-
nem præ ſe ferunt. Et ne a trita via medendi deſlectamus, primum
hunc affectum perſequemur, quatenus ſplenicum quid habet. Videas enim
maximam virginum ſædis coloribus laborantium partem quippiam in ſi-
niſtro hypochondrio dolitans habere, ſædum anhelitum, dentes luridos
alias, alias autem hæmodia laborare: quod melancholicis proprium eſſe
veteres animadverterunt. Præterea multis adeo alvus adſtriſta eſt, ut non-
niſi vi ſolvatur: alias liquidior, alias aquoſa, alias ſeroſa reddens, alias
chyloſa & putria per *ἀνάδοξος* (a) impedimentum: borborygmos ali-
quando ſentiunt & in ventre murmur; colicis doloribus alias exercentur.
Porro quum ex ſententia Galeni viſcus hoc maxime indurari ſoleat ſan-
guine facile in iſto viſcere conluſo, qui exitum liberum quum non ha-
beat facile duritiem afferat, indeque tumorem, mirum ne ſit ſi de ea po-
tiſſimum parte virgines queruntur: & quæ patiuntur aliquid ſplenicum re-
ſpiciant: ſive enim congeſtio fiat, ſive reſluxus ab imis ad ſuperas partes,
ſive affluxus a ſuperis in inferas ſplen talia incommoda perſentificat: hinc
imbecillitas, hinc durities. Quod a nobis dicitur ne temere aſſingamus ſem-
per ſplenis tumorem aliquem eſſe, quoties quis de ſiniſtro hypochondrio
queritur: quod ſactitant Eraſiſtratei quidam noſtra ætate Medici, qui
quum de dolore in alterutro hypochondrio audiunt, male admodum com-
miſcuntur duritiem contractam. Ac Eraſiſtratus omnem morbum hepa-
tis aut ſplenis ad tumorem aut ulcus referebat: cujus opinio in Galeni li-
bris expoſita jam eſt. Itaque ſi infirmitas in liene contracta eſt, propter
quam nequeat legitime hepar repurgare, aut, ſi durities eſt, aliud ineatur
conſilium: item & aliud quum febris adest, aliud quum eadem abeſt.
Ideo Galenus legitimæ lieni medendi rationis ſumma attingens capita,
primum ſi incidere, tenuare, referreque conſilium eſt, ita temperatos
nos eſſe vult ut iis utamur quæ vim tenuandi citra manifeſtam qualitatem
habent, ne vehementius ſuccus calefactus incraveſcet obturque magis.

Quoniam

(z) Fluor muliebris:

(a) Distributionis.

Curatio ſæd.
col. ut ſpleni-
cum quid ha-
bet.
Cap. 2. l. 9.
ſecundum lo-
cos.

Gal. c. 1. l. 6.
loc. aff.

Sub ſinem l. 3.
de nar. facult.

Quoniam vero pars spongiosa est lien, cujus attrahendi facultas (quam tamen unam esse oportet ut coloris suavitas concilietur, heparque defæcetur) facile hebescit ac mollescit, ita nativi temperamenti ratio gerenda est, ut quidquid moliamur, robur concilietur: alioqui humore nigro non prolecto color malus sædusque corpori inuritur. Et hæc primum videntur. In sædis coloribus difficultas est anhelitus ob diaphragmatis oppressionem vel a tumore lienis, vel a flatibus qui facile in iis partibus surgunt ac concluduntur: gravitatis sensus ex copia materiæ, vel obtuso partibus ipsius sensu, nisi forte ad membranas dolor pertineat & inflammatio: ut de renis & hepatis doloribus præclare demonstravit Galenus: Sitis, aut propter corrupti humoris copiam affluxumque, aut propter aliquam phlogoseos speciem in partibus pyloro propinquis, quod in melancholicis hypochondriacis ex Dioclis sententia observat Galenus: & hæc posterior sitis causa animadvertenda est: de qua re paullo post forte differemus. Pedum quoque inflatio & ventris aliquando esse solet propter serosorum humorum per genus venosum diffusentium proventum, maxime vero id fit quum lienis vitio hydrops est in propinquo, aut quum corpus lienis est *εναέρηρον* (b): tum enim partes superiores calidiores esse verisimile est: sin sit *κατάρρηρον* (c), id est ad partes inferiores inclinēt, manibus & nare refrigeratis, pedes calefieri consentaneum est, ut Hippocrates in *Epidemiis* scribit. Unde nos audemus asserere quibusdam in splenicis observasse tantum in pedibus calorem ut magnas molestias afferret. Nec lienem audire oportet *κατάρρηρον*, ut a suo naturali situ discesserit, sed aut quia tumores sunt circum lienem, qui ut in hanc aut illam partem inclinant potius, ita aut in partibus superioribus, aut in inferioribus magis signa apparent: aut quia lien laborans deponit sua excrementa in imum ventrem, aut partem quæ situm habere superiorem videatur: itaque prout aut superiores aut inferiores partes decubitus humorum aut collectio magis respicit, ita aut caloris aut frigoris significatio aut hic aut illic existit. Quæ omnia aphorismi veritate nituntur, *ubi sudor, ibi morbus: ubi calor aut frigus, ibi morbus*: quod non tantum de circumscriptione ipsius partis audiendum est, sed & de iis quæ situ & vasorum communione cum illa parte consentiunt. Sic in *libris de articulis* scribit aut manus brachiaque, aut pedes gracilescere, prout gibberi occasio, id est tuberculum confiterit, aut in superiore spinæ parte, aut inferiore. Itaque quum virginibus decoloribus partes superæ aut inferæ caloris frigidive notas habent, ita de morbi inclinatione judicandum est. Et quum lien declivis dicitur, morbus dicitur *κατάρρητος*: Et in *com.* Galeni in particulam unde hæc desumuntur male legitur *νοσήματι κατάρρητος*, pro *νοσήματι κατάρρητος* (d): quamquam utrumque tolerabile: sed prior lectio aridit magis. In iisdem autem, præsertim si tumor est opprimens diaphragma, dolor ad jugulum usque sinistrum tendit diaphragmatis ipsius sympathia, quæ

*Causæ symp-
tom. sæd. col.*

*Com. in aph.
5. l. 6. cap. 7.
l. 3. loc. aff.*

*Quid sit cor-
pus lienis esse
εναέρηρον aut
κατάρρηρον.
Part. 39. sect.
2. l. 6. Epid.*

14.

*Aph. 39. §.
40. l. 4.*

*Part. 9. 10. 11.
12. l. 3. de
articul.*

(b) Sursum vergens.
(c) Deorsum vergens.

(d) Morbis deorsum vergentibus pro
morbo deorsum vergente.

Cap. 7. l. 2.
loc. aff. & c. 5.
15.

Melancholici
blande pur-
gandi & cur?

Lib. 1. ad
Glauc.

Guido de
Cauliaco Hi-
storia.

Splenicos ne-
gat purgan-
dos.

Hipp. 2. de
morb. immo
ne lac qui-
dem dat.
Com. in aph.
30. l. 4.
Decisio quæst.
de purgat.
melanch. ju-
ta-aph. 9. l. 4.
16.

quæ tunicæ costas succingenti communicatur : distensio quoque magnorum fit vasorum, & membranæ ipsius: quod & in pleuritide percipi solet : alia enim in parte inflammatio consistit : & tamen de claviculæ dolore queruntur. Sed hæc omnia Galenus fusissime explicavit. Omitto foetoris ipsius oris in virgine decoloræ causas ; & pudendorum turgescentiæ nec non cutis squaloris : quorum explicatio fusior longe esset. Si febris ægras virgines detineat cujus occasione & humores corrumpuntur magis, ut distendat calor qui in corpore squalente & minimum perspirabili continetur, non erit alienum venam referare : idque partito, si iterare consilium esse debeat, nec unam evacuationem paullo largiorem sustineat : aliis placet venam, quæ inter minimum digitum & medium decurrit, aperire, ut minor virium jactura fiat : nonnullis veterinariorum morem sequentibus videtur legitima aut apertio, aut scarificatio venarum quæ ad lienis regionem sitæ sunt, hæc autem topica potius sunt. Sed antequam id fit, corpus repurgare oportet, non valide quidem, sed leniter, ut hic admitti non debeat Hippocratis sententia qui melancholicos per inferiora purgat ἀσπορέως (e). Si enim melancholicis morbis vehementiora debentur medicamenta, cur in curatione ad Glauconem lenius mitiusque cum febris quartanis agit Galenus quam experientia perspectum sit ex simplice quartana duplicem triplicemque nasci nisi summissus egeris? Cancros autem si duriusculis acriusculisque medicamentis vexaveris, ferociunt, insultantque magis & medendo ægrescunt. Uterque autem affectus in melancholicorum morborum censu numeratur. Et laborantes hypochondriaca observavimus usu validiorum deterius longe habuisse : contra vero medicatines blandiores facile tulisse. Quinetiam de muliere quartanam patiente constat, quæ quum liberata esset a morbo, quoties animi potius quam necessitatis gratia decoctum folliculorum hausisset, sepulta febris suscitabatur, pejusque solito habebat. Et tamen placet Hippocrati durius agendum esse cum melancholicis. Et quæ abstrusa sunt, firma contumaciaque ea magnam vim quæ demolitur exposcent, id est & multo tempore, & sæpius & per fortiora medicamenta negotium transigendum est, ut explicat Galenus in aphorismis. Si quid sit ejusmodi, humor est melancholicus, & præsertim atra bilis, cujus contumacia blandiorum vires eludit : unde vulgo melancholicis peplium & elleborum ex usu esse celebratur. Et ne quid hic, ut nec in aliis melancholicis morbis peccetur, ita cum distinctione rem definire oportet. Quidam dicunt melancholicis morbis, si purgatione egeant, validiorum remediorum usum convenire : volunt autem conditionem istam (si purgatione egeant) addi ut excludantur quartanæ febres quibuscum mitius agi debet, negant enim illas purgatione egere, sed potius mitigatione quadam ac temperatione. Sic dicemus alias in melancholicis morbis utendum esse medicamentis levioribus, alias validioribus, alias nullis, aut levissimis. Levioribus autem uteris initio morborum melancholicorum : cocta enim medicanda sunt : nec Aphorismus quo censet melancholicos ἀσπορέως agitandos esse quicquam ei detrahit

(e) Validè & fortius.

quo mitigationem coctionemque expectat, nisi materia turgeat. Et ne putes in morbis melancholicis frustra expectari mitigationem quamdam, eorum festinationem temeritatemque imitatus qui atræ bilis nomine aut melancholici humoris, statim ad confectionem hamech, aut pilulas e lapide lazuli aut cyaneo confugit, consulendus est Hippocrates: hic enim *in aphorif.* scribit, *morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis supra vel infra exiverit, letale*, satis docet excretionem bilis atræ perniciosam esse nisi sit mitigata: non potest autem mitigari nisi cum tempore. Et *in com.* Galenus de excretionem atræ bilis, ut & omnis humoris, si initio morborum fiat, loquens hoc axioma conficit, quum natura a causis morborum opprimitur, estque humorum cruditas, non potis est quippiam salutariter excerni. Hinc discis initio morborum melancholicorum lenioribus locum dari medicamentis. At quum materia jam aliqua ex parte mitigari cœpit, libertas meatuum est, locus valentioribus esto, quoniam humores tenaces, crassi, viscosique leniorum vim facile effugiunt. Et illud *ἀδπορέως* per comparationem audiendum est. Quum enim paullo ante gracilium & biliosorum purgationis inclinationes adumbrasset, quæ faciles sunt, melancholicorum purgationem instituit, eo nomine & humorem pituitosum & melancholicum intelligens: nam ob crassitudinem analogia est inter utrumque magna. Vel illud *ἀδπορέως* audies, multum & sæpe, ut si semel validiuscule exagitare non licet, frequentia & purgandi assiduitate compensetur. Et hæc via tutior est. Quamquam, ut ante dictum est, de purgatione contumacis materie Galenus loquens tria requirit, ut multo tempore, ut sapius, ut per validiora fiat purgatio. Porro incidunt ea tempora, ut in melancholicis morbis purgationes officiant plurimum, præsertim quum in mala partium diathesi potius, quam in copia materiæ morbus consistit: tunc enim a medicatione temperandum est. Ac in virginibus utrumque considerandum: nam aliquando nescio quæ diathesis & prava impressio in partibus spectanda est, aliquando humorum copia; sit enim aliquando ut & alvo sint satis libera, & humorum superfluum nulla sit significatio, quum tamen gravissime laborent; hic purgare, movere, agitare nefas est. Itaque si lienis male affecti signa adsunt; si alvus adstrictior, de ea solvenda cogitandum est: fere sit autem ut splenici alvum adstrictiorem habeant, maxime vero, ut ex Galeno patet, si lien ipse, aut vasa ad eum attinentia, cujusmodi est vena quæ a porta in lienem porrigitur, aut quæ a liene in ventriculum tendit, sint inflammata, aut obstructa, aut angustiora reddantur & conniveant. At primum hoc medicamentulo corpus repurgabis.

℞. Radicis petroselinæ, feniculi, brusci, ana, dr. iij: macerentur in vino albo: corticis tamarisci, dr. ij: scolopendrii, ceterach, ana, man. j: absinthii sub finem positi, pug. β: fiet decoctio cum folliculorum sennæ justa dosi pro ratione ætatis & corporis: in colatura infunde rhei, dr. jβ: cinnamomi, scr. j: expressioni adde catholici duplicati, dr. vj: syrupi capillorum veneris, unc. j: fiat potus.

Tria animadvertere oportet, initio quidem morbi non probari usum sennæ orientalis, quod crassorum humorum proliciendorum vim habeat: *Ballonii Oper. Tom. IV.*

Aph. 2. lib. 4.

Aph. 16. lib. 6.

*Adverbii
ἀδπορέως
explicatio.*

17.

*Cap. 13. l. de
sanit. tuend.*

18.

Catharticum.

*Tria observā-
tione digna*
at

*initio cura-
tionis sæd.col.*

at id initio facere non juvat: itaque contra quam fiat, differri debet ejus usus. Atque existimo magna ex parte foedatas virgines ut incuratas relinqui, quod temere nullaque methodo morbi curatio suscipiatur: at hic maxime methodicos esse oportet. Secundo, in iis omnibus quæ propinabuntur, aromaton debet esse paullo crebrior usus, tum quod naturam roborent, spiritus illustrent ac recreent, ventriculo robur addant, cujus hic maxime cura geri debet, quod ad orificum ventriculi dolorem sentiant, sæpe nauseant, vomituriant, immo & eis quodammodo cor fatuum ventriculusque laxus & dissolutus esse videatur. Tertio non valde probantur ea quæ majore leniendi facultate pollent ut sunt cassia & catholicon; hæc enim ac præsertim cassia, suo virore ventriculum subvertunt ac molliunt: tamen loco aliorum medicamentorum, potest cassia exhiberi sumpto aut jusculo aut decocto sequenti. Quod ne cui mirum videatur, audemus asserere multis & leipthymias, & torsiones alvi usu cassiæ excitatas, immo & quasdam stomachi subversiones; flatuosum enim quid habet, & virosum, quod ventriculo molestum est. Immo doctissimus Rondeletius observavit quasdam affectiones catalepticas contigisse usu cassiæ & eorum quæ illam recipiunt, quoniam caput facile fumis replet, & ventriculum subvertit: Hippocrates *in libris acutorum* scripsit, quum quis medicamentum bibit, pitisanam protinus forbendam dabo: Galenus id fieri ait ut detergat, deorsum trahat medicamentum quod viis adhæreat, & qualitatem medicamenti temperet & permutet: sed illo loco de vehementioribus agit. Quamquam de omni medicamentorum genere audisse videatur Galenus, ut qui omnis medicamenti naturam corporibus nostris adversam & deleteriam esse asseveret: sed id plus minusve: Cassia autem potius suo lentore & virore molesta est.

*Rondeletius
in annotat. in
c. de somno
profundo.*

*Par. 12. l. 2.
acur.*

Bolus.

℞. Cassiæ fistule, unc. j: cinnamomi, scr. β: fiat bolus: capiat vel ex vino albo vel ex jusculo vel decocto sequenti.

℞. Absinthii pontici lauti, pug. β: seminis citrii, cardui, ana, dr. j: florum rorismarini, violarum, ana, pug. β: rasuræ eboris, dr. v. fiat decoctio addendo cinnamomi, scr. j: in colatura dissolve syrupi capillorum veneris, unc. j: fiat dosis aromatizanda pauco pulvere caryophyllorum; aut pulvere ireos, aut electuarii alicujus, ut de geminis, aromatici rosati; bauriat post sumum jusculum.

*In curatione
sæd. col. hiera
maxime lau-
datur, eaque
potissimè qua
Gal. auctores
habet, non
qua Nicolaũ.*

Inter cetera autem laudatur pulvis hieræ, & confectio ejus: nisi forte febris impediverit. Si symptomata, non impediet: sin essentialis, major causa dubitandi esse debet. Confectio autem suspecta magis esse debet, si dolores capitis adsunt, recipit enim multa aromata: omnia autem pæne gravitatem capiti afferunt, omnia enim calida sunt: calida autem id efficiunt quod sua natura calor superiora petat, ut ait Galenus: in hieram autem injiciuntur cinnamomon, xylobalsamum, alarum, crocus, & spica nardina. Quamquam etiam in morbis capitis aromata usurpantur, quod & cerebrum roborent, & sua tenuitate medicamenta ad caput conducant. Ex hieris autem ea laudatur quæ Galenum auctorem habet, non quæ Nicolaum, hic enim injecit colocynthidem, turbith, agaricum, quorum nullum in suam hieram Galenus contulit. Quæ Nicolai est, majores

*Com. in aph.
28. l. 5.*

res vires habet, quæ Galeni minores, & præterquam quod aliqua ex parte affectibus capitis, renum juncturarumque proffit, ea proprie ventriculo dicat operam, roborando si aloë lauta fuerit, purgando, si illota, & obstructions infarctusque tollit: idque sine valido motu facit, nam aloë non superat hepar, si credere est Galeno: Et Mesuæo aloës magna vis purgandi & attrahendi crassa haud existit. Quæ a nobis eo consilio dicuntur, ut aloës usum non reformides, licet hepar sit calidius. Quum itaque hieræ picræ usus incidet, ita vel boli, vel potiones parabuntur.

℞. Rhei electi dr. ij: pulveris hieræ ex aloë non lauta, dr. iij: pilularum aloëphanginarum, dr. jß: pilularum sine quibus, dr. j: spicæ nardi & ligni aloës, ana, dr. ß: cum aqua alkekengi, vel melissæ vel calendule infusionis granorum sex zingiberis, fiet massa pilularum ad usum.

Melius est si circa quartam matutinam tantum sumantur. Aloëphanginarum, quæ & aromaticæ dicuntur a Mesuæo, usus est commodus, quod roborando ventriculum adversus impuram ejus colluviem faciant.

Vel has pilulas in modum pilularum mastichinarum a Conciliatore concinnatarum ita formabis.

℞. Mastiches, dr. j: aloës succotrina, dr. ij: agarici, scr. ij: excipe succo arthemisiæ, vel haliacabi, vel succo absinthii, vel in aquis, & utatur ut supra.

Vel si purgare magis consilium est:

℞. Foliorum sennæ mundatorum, in vino albo lotorum, dr. iij: polypodii querni contusi cum semine anisi, dr. iij: glycyrrhizæ, dr. ij: cassiæ, pug. j: fiat decoctio lento igne, dum redeat ad consistentiam: ad usum qui dicitur.

℞. Mastiches, dr. ij: aloës lucidæ, dr. iij: rhei, dr. ij: agarici trochiscati, dr. jß: pulveris pleris archontici Nicolai Præpositi, aromatici rosati Gabrielis, ana, scr. ß: foliorum sennæ mundatorum, pulveris ceterach, ana, dr. j: excipiantur omnia decocto superiore.

In omnibus istis pilulis locus erit rasuræ eboris, & cornu cervino.

Sin autem solidiora averferentur medicamenta, aut quod delicatior ventriculo, his potionibus erit utendum.

℞. Radicum aperientium, polypodii, ana, unc. ß: calendule, lupulorum, ana, man. ß: absinthii, bipinellæ, tormentiullæ, ana, pug. ß: seminis cassiæ, dr. j: florum genistæ, violarum, rorismarini, ana, pug. ß: radicis gentianæ, dr. j: foliorum sennæ, dr. ij: fiat decoctio ad dosin, in qua maceretur agarius trochiscatus cum tribus caryophyllis aut spica nardi, rhei barbari, dr. jß: expressioni adde pulveris hieræ, dr. j: vel scr. iv: vel confectionis ejus, dr. ij: fyrupi rosarum pallidarum, unc. j. fiat potus.

Syrupus rosarum pallidarum in usum venire non debet, nisi constat proventum esse feri quod ἰχάρτα Græci vocant, quod ut plurimum cutim defœdat, & vix gratiam naturæ recipit.

Decoctum polypodii, aut scolopendrii, aut capillarium omnium, aut ceterach ex usu est maxime: item usus benedictæ laxativæ cum syrupo rosarum laxativo: in grandioribus quarum ferosis humoribus corpus specie ipsa appareat plenum. Laudatur hic pulvis.

℞. Pulveris Ceterach, & radicis gentianæ ana, scr. iv: pulveris corticis

Rondel. c. de cap. dolore a bile. 7. Meth. l. 8. de compos. med. local. Gal. l. 8. secundū locos. Mesu. c. de aloë.

Pilulæ.

Cartharici.

Apozemata.

Minore quantitate dabitur pulvis genianæ ob ingravatum saporem.

capparidis, dr. j: rasura eboris, cornu cervi, margaritarum electarum, ana, dr. v: cinnamomi, scr. j: pulveris trochiscorum de capparibus, Mesue, & latificantis Galeni, ana, dr. β: cum saccharo buglossato fiat pulvis, utendus ex vino albo, vel aqua alkekengi, vel cassiæ, aut decocto earundem herbarum pauco cinnamomo addito: cicerum quoque rubrorum, radicis petroselinæ & similibus decoctum plurimum conferet.

Item ℥. *Radicum graminis, rusci, asparagi & feniculi in vino albo maceratarum, ana, unc. ij: foliorum betonicæ, scrophulariæ, filipendulæ, pilosellæ, ana, man. j: radicis ireos & aristolochiæ, ana, unc. j. chamædryos, chamæpuyos, ana, man. j: seminum baliacabi, & mili folis, ana, dr. ij: seminis anisi, unc. β: quatuor seminum frigidorum majorum, ana, dr. β: florum stæchados & rosarum, ana, pug. j: macerentur per noctem & diem in libr. iō vini albi & aquæ; adde mellis libr. β. aromatizetur cinnamomo: capiat unc. iv. quotidie mane.*

Inter cetera in antiquis obstructionibus in usum expetetur radix enulæ campanæ in taleolas sectæ, & in vino albo macerata: miraculo creditur sædos virginum colores tollere; omisimus autem præ ceteris juvare frequentem usum enematon. Quoniam enim malum contumax est, & nonnisi temporis successu remediis cedit, tum ut ne in malam consuetudinem corpus adducamus, ventriculorum lædamus de cuius dolore querulæ sunt virgines, tum ut ne nimium simus ægris molesti, hypochlysmatis locus erit: atque id maxime fiet, quod in vitis lienis & hypochondriorum eorum ulus fit peropportunos.

Clysteres.

℥. *Hydromeluis bene cocti, unc. ix, in quibus dissolve confectionis hieræ, & catholici, ana, dr. iij: sacchari rubri & mellis violati, ana, unc. j: olei violacei, aut chamæmelini, aut anethini, si status adsint, dr. ij: aut butyri recentis, unc. ij.*

Butyrum addetur si alvus adstricta sit admodum ob cauma, id est, æstum in hypochondriis contentorum: nam olea inflammantur facile si alvus calidior fuerit. Præterea in eo sæpe graviter peccatur quod intestinis admodum cacochymis oleum sæpe infunditur, hoc enim malum est. Galenus multis demonstrat & acria fæluginosaque aliquando demorsis ab humorum acrimonia intestinis conferre, & dulcia ut oleum acrimoniam inducere. Priora quidem, dum adimunt humores qui sua qualitate molestiam inferrent: butyrum autem & oleum & omne genus τὸν ἐπιπεπτηνὸν (f), dum suam ἐπιπέτασιν (g) facile deponunt & alienam naturam facile induunt, si in ventrem cacochymum inducuntur, conversa immutataque in alienam naturam cacochymiam ex eventu augment: quæ annotari debent ne quid ea in re peccetur. Clysmata quoque conferent ex succis betæ & mercurialis, vel ita comparabuntur.

℥. *Polypodii contusi, unc. j: seminis feniculi, dr. iij: branca ursinæ, violarum, scolopendrii, ceterach, ana, man. j: mercurialis, man. j: seminis rutæ, ammeos, ana, dr. ij: ficus & pruna, ana, num. iv: fiet decoctio vel in aqua,*

(f) Demulcentium; temperantium;

(g) Benignitatem;

Cap. 12. l. 2.
de simp. med.
fac.
Oleosa maxime inflamman-
turi &
cacochymiam
augent ex
eventu.

aqua, vel sero lactis præsertim æstate, vel in hydromelle: dissolve confectio-
nem hieræ, confectioem baccarum lauri, vel confectioem hamech si grandio-
res sunt, & duriuscula, item succum betæ expressum & mercurialis.

Si provocare menses consilium est, artemisiam, tanacetum, galeopsin &
alia id genus incoques. Denique sive sit icterus, sive lienis vitium, sive
obstructio viscerum ac mesaræi, sive hypochondriacum quid, ista remedia
eam fidem ac operam quam diximus, sunt præstatura.

Apozematôn vero & syrurorum solennium, in quibus ea locum habi-
tura sunt quæ partium imbecillitati consulunt, usus erit frequens. Inco-
quentur maxime buglossum utrumque, bipinella, solsequium, intybi &
feridis genus omne, filipendula, capillares herbæ, anchusa, fœniculum,
gentiana, aristolochia, radices omnes aperientes in aceto albo aut vino albo
maceratæ, securidaca, chamæpitys, chamædrys, rosamarinus, serpillum,
hypericum, marrubium, nepêtha, asarum, petroselinum macedonicum,
amara omnia, rasura eboris, cornu cervi, vermes terreni, costus dulcis;
apozemata ex his vel julepi conficiuntur, vel succenturiabuntur, aquæ ru-
biæ tinctorum, cuscutæ, fumariz, capillorum veneris, lupuli, acetosellæ,
scelopendrii, raphani, apii, fœniculi, lappæ rubeæ, levistici, eryngiorum,
rusci, asparagi, & sic progrediendum ut a levioribus incipiatur. Quæ
vero vehementia sunt, ut diagyridium & elleborus, tametsi nonnullorum
consilio in ictericis affectionibus usurpantur, nobis non valde placent.
Vomitiones conferent ex intervallis, ideo a veteribus olim in diuturnis
affectibus probabantur. Agaricus & senna & polypodium & cassutha &
alia, quæ crassos lentosque humores educere possunt, conferent: immo
si serosorum humorum suspicio sit aliqua, poterit concinnari electuarium
ex rheo & pulvere diacarthami: vel dimidia tabella scr. iij. diacarthami
cum syrupo rosarum solutivo apprime conferet, vel,

℞. Rhabbarbari pulverisati, dr. v. pulveris diacarthami nondum in tabellas
consumpti, dr. j. cinnamomi, scr. j. pulveris aromatici rosati, vel pleris ar-
ebontici, scr. s. pulveris triasantali, gr. viij. cum saccharo in aqua scolopend-
rii, vel decoctionis angelicæ & scolopendrii, infusionis dr. ij. foliorum sennæ
mundatorum dissoluto, fiat electuarium per tabellas ponderis unc. s. capiat je-
juna mane vel ex vino albo odorifero, vel ex jusculo, vel per se.

Maxime vero hic ratio haberi debet ventriculi, cujus distributio sæpe
impeditur, & coctio labefactatur, imminuitur, immo & corruptio fit
chylis: quo fit ut virgines decolores de ventriculi dolore sæpe conqueran-
tur: id autem tum ventriculo ipsi tribuitur, tum errori externo in or-
dine & assumptis. Sed ut ventriculi ratio inearum, tum assumtis, tum ad-
hibitis ei consulendum est. Quum autem vel intemperies sit eaque aut
calida aut frigida, aut sicca, aut inæqualis (eoque deterior) aut humo-
rum excrementosorum cumulus, sive per propriam affectionem ventriculi,
sive ob venarum lactium obstructionem, unde decoctio alimenti prohibe-
tur, quod in hypochondriacis usu venit, sive ob refluxum humorum aliunde,
quod ventriculo maxime convenit ob capacitatem, sed etiam facile
depellit, nisi adhesus fiat ut prudenter Hippocrates animadvertit, cauti
erit Medici hæc discernere. Magni enim interest scire an actio ventri-
culi

*Apozematum
materia.*

*Cap. 4. l. 5. de
usu partium.*

*In curat. scd.
col. maxime
habenda ratio
ventriculi.
Hip. sub finē
lib. de prisæ
medic.*

*Cap. 3. l. 1.
de loc. aff.*

Cap. 4. l. 1.
loc. aff.
Vid. c. 3. l. 1.
loc. aff.
Aliud est in-
coctum, aliud
crudum: inco-
ctum ab ex-
terno vitio
alimentii pen-
dere potest,
crudum au-
tem ab impe-
dita lesaque
actione par-
itur.
4. sanitat.
tuend. c. 4.

Com. in par.
16. sect. 1. l.
6. Epid.
Gal. c. 4. l. 5.
de usu part.

Vomitus an
conferat.

Com. in aph.
12. lib. 4.

Hipp. aph. 15.
lib. 6.

19.

culi læsa sit aut per propriam ejus affectionem, aut ex eventu tantum, siquidem ut Galenus exactiore quadam regula & examine, quod facile vocat ζήτησιν διαλεκτικωτέραν (b), expendit, aliud est ventriculum per se propriamque affectionem laborare, aliud per proventum excrementorum, aliud per alimenti qualitatem: quod exemplis illustrat, ut ne quis accuset ventriculum quum ipse integer & incolumis sit: ut ideo ignavus non dicitur, quod uvarum acinos non putrefaciat, ut verbo vetusto utar, conficiat aut corruppat. Unde quidam ex veteribus (quod tamen valde non placet Galeno) distinctionis ergo dixerunt aliud esse ἡπεπιύθαι, aliud μὴ πεπιύθαι (i). In foedis coloribus maxima ex parte ventriculo sua est prima vernaculaque integritas, nec ægrotat, sed afficitur aut collectione aut affluxu colluviei humorum, aut consensu lienis, unde successu temporis non bene suum officium facit. Si itaque pituitosi aut alii id genus humores in alvo collecti fuerint, conferet vomitus jejuno stomacho Galeni consilio. Tamen eodem in loco lib. 4. sanitatis conservandæ contra Philotimum & Praxagoram magnos vomitus assertores negat vomitui locum esse quum ventriculus ita scatet colluvie humorum: in quo sui dissimilis est, & dissentit ab iis quæ dicta sunt de colicis & nephriticis in lib. Epid. immo laudat Veteres qui bis mensē vomitiones provocabant. Sed duabus de causis vomitum non consulit: tamen ventriculus offensus esse videatur. Priore quidem si in aliis venis a ventriculo longe distitis acres humores contineantur: quod ex ulcerosa quadam lassitudine & observatione tum excrementorum corporis, tum coloris ejusdem colliges: quo tempore si vomitus incitatur, metus magnæ agitationis raptusque humorum in partes nobiles, interea dum per os evocare eos frustra conaris. Posterior vero ratio est quod vomitus quidem confert si materia in alvo ipsa continetur, non autem si in habitu corporis: nam auctore Galeno sola ea vomitu secundum naturam excluduntur, quæ in alvo ipsa includuntur: quum nihil eorum quæ in intestinis aut fluitant aut inhærescunt per vomitum exigi excludique possit. Nisi forte quis objiciat id quod ab Hippocrate scriptum est, si quem diurnus alvi fluxor infestat, is vomitu sponte nato & superveniente liberatur. Si enim verum hoc est, non est verisimile diurnæ diarrhœæ causam in solo ventriculo esse, sed in intestinis aut partibus a ventriculo remotis contineri par est, eamque vomitu exclusam, solutionis causam esse. Sic non ea sola excludentur quæ in ventriculo aut fluctuant aut adherent. Tamen verum est id quod prius explicatum est. Si itaque suspicetur colluviem humorum esse in ventriculo, eam vomitu excludat Medicus. Si contumacior sit, ea quæ ciendi vomitus facultate pollut usurpentur: vel exhibeatur pulvis hieræ: vel præparetur materia ad vomitum eo modo.

℞. Menthæ, origani, malabathri seu folii indici, & majoranæ, ana, man. j: scboenanibi, unc. j: florum chamameli, melissæ stachadis & sabviæ, ana, pug. j: fiat

(b) Perquisitionem dialecticam. (i) Incoctum esse, aliud non concoqui.

fiat decoctio in aqua & vino: fiat fofus cum fpongiiis: nil adstringens hic ad-
jecimus, quia materiae preparandae & excitandae naturae ventriculi ftudemus.

Nos autem hoc afferimus maxime profuturos nos fi in curam ipfius
ventriculi incubuerimus, five humores coquere ftudium fit, five vim ven-
triculi ignavam excitare, five calorem augere, mitificare, referareque con-
filium fit: caveaturque ne augeatur intemperies calida; fi de ea fufpicio fit.

℞. *Betonica, fampfuchi, abfinibii, menthae, ana, man. j: fiffymbrii feu bal-
famitae feu menthae aquaticae, pug. j: galangae, maceris, caryophyllorum, ana,
dr. j: agallochi, feu ligni aloes, dr. j: cytini feu floris mali punici, pug. ℞:
cyperi, unc. ℞: rofarum, pug. ℞: behen albi, behen rubri, ana, dr. ℞:* fiat
decoctio in aquis partibus aquae & vini rubri aut albi pro fotu ftomachi.

℞. *Furfuris, man. j: milii conquaffati, pug. ij: falis, dr. j: frigrantur in far-
tagine: perfumetur facculus vino aqua rofacea diluto & effuso in laerem can-
dentem.*

Conferrent itaque & myrtus tum baccis tum folio, rofa, coriandri fe-
men corroborando ventriculo: Ad frigidos crudosque ichores calidorum
ufu providebis ut mafliches, croci, ambræ, galangæ, maceris, agallochi,
caryophyllorum. Maxime vero facculus minutim tranffutus ventriculo ap-
plicitus conferre videatur.

℞. *Rofarum rubrarum, cytinorum, menthae, abfinibii, fampfuchi arefacto-
rum & contritorum, ana, dr. ij: fpicae nardi, galangae, nucis mofchatae, caryo-
phyllorum, ana, dr. ij: maceris, dr. j: croci, scr. j. conferantur omnia in fcutum.*

Repurgato ventriculo blandis iftis pilulis, fotus, fcuta applicare magis
conveniet.

℞. *Maſſa pilularum aloëphanginarum, aſſaiereth. ana, dr. j: pilularum fine
quibus, scr. ij: agarici, & rhei electi ſucco violarum irrorati, deinde ſiccati
& pulverifati, ana, dr. j: ambræ grifeæ, & ligni aloës, ana, gran. iv. cum
aqua menthae vel ſucco meliffæ infuſionis ſcrup. j: cinnamomi, fiat maſſa pilu-
larum utenda ad dr. j: vel,*

℞. *Abfinibii, menthae, ana, pug. ℞: ſeminis aniſi, fœniculi, ana, dr. j:
trageæ communis, dr. ℞: origani, pug. ℞: fiat decoctio pro doſi, in qua in-
funde rheum, & cinnamomi aut nucis mofchatae, scr. j: diſſolve pulveris hieræ,
dr. ℞: ſyrupi capillorum veneris vel ſacchari candi, ana, quantum ſatis.*

Hic potus valet ad eluendas ſordes quæ parietibus ventriculi adherent:
& quæ ſæpe colicam ſtomachicam & ſupinationem ſtomachi efficiunt, præ-
fertim quum in flatulentam naturam converſæ fuerint, unde magna acer-
bitas doloris: nec exiſtimo repurgandum eſſe ventriculum niſi prius ma-
teria præparetur fotu: nec enim verendum ut fotu antè purgationem uſur-
pato fiat attractio in ventriculum. Si enim ſpongiae imbutæ decocto con-
veniente ventriculo applicentur, tuto commodeque id fiet. Præterea vi-
dendum ne liquidius fit medicamentum ſi e ventriculo quippiam educen-
dum fit, ſed moram trahere oportet. Tertio vereri oportet ne tormina
excitentur: ideo folliculorum tutus non eſt uſus, nec caſſiæ, nec catho-
liconis, nec trypherarum, quoniam flatuoſum quid habent, & diſſolvunt

*Sunt qui me-
dentes ven-
triculo aſu-
mendis aus
electuariis
aut conditis
addunt. myr-
rham: hanc
damnat Sil-
vius quod
noſtra myr-
rha fit xxxv.
σόμενος (k).*

vim ventriculi suo virore. Denique imbecillius medicamentum non fit, alioqui dolores excitabuntur si humor cieatur & non foras exigatur.

Tabellæ hæ magnas habent opportunitates ad roborandum ventriculum.

Tabellæ.

℞. Pulveris electuarii aromatici rosati majoris, diatrion santalon, ana, scr. j: pulveris electuarii diacubearum & diacurcumæ, ana, scr. ℞: pleris archontici, & ambre, ana, gr. iv: rbei electi pulverisati cum momento cinnamomi, dr. ij: sacchari dissoluti in aqua hyssopi vel cardui vel absinthii, quantum satis, ut fiant tabellæ utendæ cum vino aromatite. Potest addi dr. ℞, vel scr. j pulvis diatrion pipereon.

Nos hic commendamus plurimum electuarium diacurcumæ quod peculiarem dicet operam cachecticis, obstructione hepatis & lienis laborantibus, foedique coloribus: & recentiores eam δια κρόκου (l), vel δια ἰψυδοῦς (m) vocaverunt: quod Mesuæo curcuma sit crocum, Arabibus erythrodanum. Si electuarium dialaccæ in officinis pararetur, eisdem cum superioribus vires haberet: lacæ nomine accipientes quoddam gummi quo tinctores utuntur ad colorem baphicum kermesinum. Valent & hæ pilulæ.

Pilulæ.

℞. Aloës lotæ, pulv. gentiana, & aristolochiæ, ana, scr. j: croci & myrrhæ, ana, dr. j: mûkridatii, unc. j: syrûpi quantum de absinthio satis est, formetur massa pilularum: in purgantibus medicamentis addetur oxymel scilliticum ad incidendam materiam.

℞. Oxymellis simplicis & scillitici, ana, unc. j℞: syrûpi de hyssopo & de mentha, ana, unc. j: misce cum decocto acori, passularum, glycyrrhizæ, cinnamomi, in tres doses: superaddatur tabella una electuarii aromatici rosati, vel diarrhodon abbatîs.

Puellis poculum hoc confert plurimum.

Potus;

℞. Agarici trochiseati, dr. j: infunde in aqua hyssopi & vino albo cum rosarum rubrarum, scr. j: passetur per manicam Hippocratis cum cinnamomo, adde syrûpi de cichoreo cum rbeo, unc. j: fiat potus: maxime vero in usum veniet, si de vermibus, quod fere fit, suspicio sit aliqua.

Valet mane cochlear unum aquæ vitæ, vel vini aromatitîs, vel absinthitîs cum saccharo rosaceo, vel canellatum, radix acori condita, nux condita, zinziber conditum, anisum & coriandrum vel conserva enulæ campanæ vel eryngiorum & florum perfici.

Si ventriculus humidior fuerit, valet pulvis ex ambra citrina, pulvere mastiches & ireos cum pulvere rosarum siccarum; dabitur autem cum vino granatorum; si frigiditas jungatur, addentur aromata.

Scutum;

℞. Pulveris spicæ nardi, macis, galangæ, caryophyllorum, ana, dr. j: olei mastichini, & rosati, ana, unc. j: misce & super cineres calidos macera biduo: deinde exprimatur, expressumque regionem ventriculi illinito. Superponatur scutum ex confortativo Galeni.

Pulvis;

℞. Cerati stomachici Galeni, unc. ℞: spicæ nardi, macis, galangæ, caryophyllorum, ana, dr. ij: baccarum juniperi, unc. ℞: florum rosarum & roris-

marini,

(l) Ex croco.

(m) Ex erythrodano.

marini, ana, dr. j: fiat pulvis, misceatur cum cerato: optimum remedium in dolore ventriculi & partium propinquarum.

℞. Pulveris rosarum & absinthii, ana, unc. ℞: pulveris mastiches, unc. j: Emplastrum. Caryophyllorum, dr. j: excipientur sapa, & coquantur ad spissitudinem: instar emplastri ventriculo applicetur.

Quoniam autem sæpe cruditatibus scatet ventriculus, partim proprio ipsius vitio, partim catarrhi in eum descensu, ut Hippocrates docet, enumerans incommoda quæ consequuntur ob destillationem a capite in partes subiectas, si quid tale contingat, hoc syrupo commode occurreretur.

℞. Ramentorum ligni sancti, unc. j: polypodii, unc. j: corticis sambuci, cyperi, acori, ana, dr. iij: betonice, melissophylli, morsus, scabiosæ, pentaphylli, tormentillæ, ana, dr. j: menthæ, costi dulcis, ana, pug. j: cytini, dr. ij: feminis rutæ, seseleos, baccarum juniperi & seminis pœoniæ, ana, dr. j: galangæ, dr. j: seminis cartami, unc. ℞: passularum, unc. j: florum rorismarini, pug. j: lavendule, pug. ℞: foliorum fenicis, unc. ij: cinnamomi & nucis moschata, ana, dr. j℞: cum oxymelle scilliaco & saccharo fiat Syrupus coctus perfecte: adde expressionem unc. j. rhei: vel unc. ij. rhei macerabuntur in succo mercurialis & menthæ cum nuce moschata & cinnamomo.

℞. Cerati stomachici Galeni, mastiches, ana, unc. j: absinthii, menthæ, ana, dr. ij: coralliorum rubrorum, galangæ, ana, scr. j: fiat Scutum pro stomacho.

℞. Coriandri preparati, unc. ℞: rosarum rubrarum, dr. j℞: rasuræ eboris, cornu cervi, fragmentorum smaragdi, ana, scr. j: ambre griseæ, gr. iv: cinnamomi, scr. j: anisi condii, dr. ij: spodii, dr. ℞: pulveris electuarii diambra, de gemmis, & pleris archontici, ana, gr. vj: cum saccharo fiat Pulvis.

Hæ cautiones sunt adhibendæ in usu remediorum uni ventriculi salutis consulendum, ne imperitorum more susque deque omnia habeamus, temerario usû sæpe venantes auram popularem & ut sic dicam ἀμεθόδως (n) infinitam remediorum silvam proponentes. Incidunt enim in errorem veterum Gnidiorum, quos Hippocrates suggillat, qui cum apparatus medicamentorum nomina pronuntiantes sese Medicos profitebantur; hoc monitum volumus quoniam in affectibus ventriculi curandis graviter peccatur, & tamen magni interest si quid peccetur: Primum quocumque te convertas, & quidquid agas, semper ventriculi robori consulendum est, si enim dissolvatur, clades maxima est: omnibus itaque remediis astringentia roborantiaque convenient: & nullus affectus est in quo non sit intendendum robori ventriculi, tametsi ipsa affectio contrariam indicationem insinuet. Quidam tamen obijciunt singultum, qui quum affectus ventriculi proprius sit, ab astringentibus est temperandum: quod audiendum est si singultus a materia frigida sit, nam impingeretur magis adstringentium usu. Galenus passim duas partes recenset quarum virtus servanda sit, tametsi ἀντέθεσις aliqua sit, hepar & ventriculum. Pote si utramque partem vel alteram inflammatio obsederit, affectus quidem relaxantia postulat ad tollendum

Ballonii Oper. Tom. IV.

P

lendum

(n) Sine methodo, temerè.

(o) Contraindicatio.

Hipp. l. de gland. & Gal. aperissime com. in il. lum aph. l. 6. quibus cerebrum & naves humidiores &c.

Syrupus.

Scutum.

Pulvis.

Hipp. l. de diet. acut. Astringendū in affectibus ventricul. sed nimia astringentia astringentia diffolutionem. Hollerius in praxi. Hepar. & ventr. virtus servanda licet sit aliqua ἀντέθεσις (o). Gal. c. 15. l. 13. meth. Gal. l. 11. meth.

lendum ichorem, sed pars adstringentia ad conservationem sui postulat: hinc Attalum medicum ridet qui Theageni inflammationem hepatis patienti sola *χαλασικὰ* (p) adhiberet: ita enim interit: sed id plenius alio loco in *methodo medendi* demonstravit. Hoc autem ita intelligendum, quoniam in aliarum partium inflammationibus initio quidem adstringentia & repellentia usurpamus, sed hepatis & ventriculo inflammatis omni tempore usu adstringentium providemus. Nisi quis duo objiciat, prius quidem omne adstringens esse frigidum: at frigus inimicum ventriculo, ut paullo post dicetur: unde dissidium obortum inter Græcos & Arabes, hi actu etiam frigida non sunt veriti hepatis & ventriculo calefactis adhibere, illi vero contra senserunt: quod Galenus in *methodo medendi* docet. Posterius autem si objicit quod a Galeno scriptum est libro 13. *methodi*: novimus, ait, *dulcibus jecur ac lienem intumescere; supersunt in cibis pisana, in phar-* *mâcis oxymeli aqua mixtum. Nam quæ adstringunt, omnia, dum bilis meatus os obstruunt, bilem supprimunt, atque inde jecoris phlegmonis sunt incom-* *moda, maxime quæ in cavis consistunt*: pugnant hæc cum iis quæ dicta sunt. De priore dicam. Non est necesse omnia adstringentia esse frigida, quamquam Galenus dicat omne exquisite adstringens frigidum se perpetuo commisisse: tamen est ubi quædam calida adstrictionis vim habeant, quum tamen ratione terrenæ partis frigida esse videantur. Unde contra Metrodoron misy & chalcantum objicit, quæ quum calida sint, maxima tamen adstringendi facultate polleant. Ad posteriorem objectionem ex sententia Galeni, ut evertatur propositio ea qua diximus perpetuo & jecur & ventriculorum & roboratione & adstrictione opus habere, dicemus Galenum illo loco maxime de cavæ partis jecoris inflammatione loqui, in qua revera ob inflammationem mesaræi, minus tutus adstringentium usus: secundo de cibis mentio potissimum injicitur: nemo dubitat in cavæ partis inflammatione adstringentes cibos & crassos officere. Tertio loquitur de adstringentibus non mixtis. Sed quum simæ hepatis inflammantur, tutius usurpantur adstringentia quod longo anfractu eorum vis pertundatur. Quod autem paullo ante dictum est de usu frigidi; revera quæ actu sunt frigida lædunt ventriculum, est enim membranosa substantia: accedit quod actionis officina sit, eoque servandus est calor coctionis auctor, in quo errarunt Arabes frigida actu usurpantes si quando corrigenda esset calida intemperies, debuerunt potius ad id quod scribit Hippocrates advertere; merito thorax & ventriculus a frigida superari moleste fert, & mortem minatur quia maxime desuetus est: nisi quis objiciat experientiam quotidianam. Videmus enim ventriculum tantopere frigida usu delectari, immo & aquæ potiores etiamnum bene coquere, quum multum cibi sumant, secundum illud Hippocratis, *aqua vorax, vigilia vorax*. Quæ & Hippocrates loco paullo ante citato explicavit obscurius, *plurimum abest ab eo ut patiat ventriculus, propinquissima autem sunt inter se egere & pati. Merito igitur frigida potu delectantur*. Quod nos ita explicamus, frigidum qui-

(p) Laxantia:

Actu frigida
vent. nocent.Gal. c. 12. l.
13. meth.
Cap. 14.Gal. c. 7. l. 4.
de simp.Gal. c. 33.
lib. 1. de simpl.

20.

Hip. l. de li-
quidor. usu.

Hip. 6. Epid.

quidem alvo ipsi ac thoraci inimicum est bellumque indicit, quamvis tamen ab usu frigidaē magnam capiat oblectationem. Sed aliud est ventriculo adhiberi frigidum propter indigentiam & usum, aliud excluso usu adhiberi idque immodice. Si propter indigentiam, patitur quodammodo dum indiget, sed dum fruitur delectatur, dum passionis ob desiderium ortæ occasio tollitur: tunc enim non offenditur nisi magno excessu: ac proprie non dicitur *πάρειον* (g). Itaque quum ventriculus humidi ac frigidi est indigus, proprie dicitur egere, pati autem improprie: Si offenditur usu nimio, non dicitur simpliciter *πάρειον*, sed *καρτερίδιαι*, id est vinci ac superari. De ventriculo unum moneri debet, quod plurimum usui caloris ficci offendatur, nisi suspicio sit colluviei multæque humiditatis: sed frequentius usu dissolvitur arentiorque fit. Itaque errant qui pannis plurimum ac sæpe ad ignem appositis ventriculum foveant: nam augent intemperiem hepatis, & ventriculum foveant, arefaciuntque: ac hic usu tepidi caloris delectatur: de quo calore dictum ab Hippocrate in *aphorismis* quod sit *φίλον ἐν κρῖνον* (r): ita enim vernaculus calor ejus conservatur. Quamquam si quis eo paullo plus utatur dissolvit, laxat, & *ἐκθύρωσις* (s) adfert ut idem Hippocrates scribit: quod autem calor acer, aridus squalidusque obfit ventriculo, satis inde patet quod febricitantium biliosorumque ventriculus oblangueat inappetensque fiat: id quod Galenus pluribus locis explicavit. De ventriculo præterea unum hoc notari debet quoad usum oleorum quibus foris ejus regio illinitur: oleorum arte chymica extractorum, tutus usus non est: nam ob *εμπύρευμα* (t) contractum facile læderent. Quinetiam illud sciendum in imbecillitate stomachi, subversione, (quam Græci *ἀναστροφὴν* vocant) crebro vomitu aliisque confimilibus affectibus remedia non anticæ tantum parti admoventi debere, sed & posticæ: quod ratione anatomica & exemplo obstetricum docet doctissimus Langius. Hæc ait, *obstetrices pueros, quos crebro vomitū & stomachi τῆ ἀναστροφῆς γυλάμ ac ventriculi os convellisse putant, supra ventrem collocant, & cutim circa duodecimam spinæ vertebram complicatam digitisque apprehensam in sublime trahunt, aut id in cucurbitula urceolove succensa stupa moliantur.* Et id primum observavit optimus medendi magister Aëtius. Quoniam autem paullo ante dictum est & aloën, & absinthium vinumque ex eo confectum in affectibus ventriculi conferre: ne quid hic peccetur, non alienum erit de quibusdam admonere: id enim vulgo videtur ubi quis de ventriculo queritur statim ad usum vini absinthitis confugi: unde in cœnobiiis magno apparatu precario multis distribuitur. Hieræ usus commendatur præsertim quum humor est imbibitus tunicis ventriculi: eluit enim facile ac deterget: & id plurimum commendat Galenus. Tamen ut ex eodem colligere est, non tam laudatur ista confectio ratione aloës quam ob cinnamomonem & alia aromatica ex quibus constat: hæc enim valde ventriculo profunt. Ideo vituperandi sunt qui in cruditatibus ventriculi aloë sola utuntur: non

Vid. com. in par. 25. sect. 4. l. 6. Epid. Aph. 22. lib. 5. Aph. 16. lib. 5. Errant qui pannis ad ignem sæpe appositis plurimum ventricul. foveant. Com. in aph. 20. l. 2. 7. c. de simp. caus. Com. in aph. 17. l. 4. l. de arte parva. Affect. ventr. profunt remedia 12. vertebræ dorsi admoda. Langius epist. 42. lib. 2. Aëtius l. 5. c. 127.

Hieræ usus quando commendatur.

P 2 enim

(g) Patri.

(r) Amicum & judicans.

(s) Effeminationem.

(t) Empyreuma, ignitio.

*Gal. 10. l. 6.
sanit. uend.*

22.

*Pontici &
vulgaris Ab-
sinth. viret.*

*Gal. 10. l. 6.
sanit. uend.*

enim prodest nisi aromaton quoque societatem habeat: quod & Galenus asseverat. Nec abs re *in libris de simplicibus* amara dixit ventriculo esse inimica: sed addit quæ sunt *μαύρον σμύρα*, id est solo amarore donata sunt, ac præter eum nullas facultates alias habent. De absinthio vero hoc sciendum: ventriculo quidem operam dicat, sed alias atque alias: Pontico absinthio (quod & Romanum Mesuæus vocat auctore Sylvio) vis inest adfringendi plurima, amara autem exigua; in ceteris amaror est maximus, adstrictio autem obscura: ideo sunt inimicissima ventriculo: Ponticum terget fordes ventriculi, si modo altius contumaciusque imbibitæ non sunt: ac dicunt absinthium vulgare ob amarorem insignem vim habere tergendæ, ideo ad contumaces humores valere: si vero non adsit ea cruditas obeft plurimum: ac pontico quum adstrictio multa inest, detestio exigua, si eo utamur, valet quidem ad subducendos humores in ventriculo hærentes: sed si contumacius inhæreant, nocet, quia impingit magis tunicis ventriculi: vinum autem absinthites ex vulgari absinthite comparari solet, hinc insigni amarore præditum est: absinthium enim illud vulgare alvinam vocant, quasi qualitate & amaritudine proxime ad aloënam accedens.

*Cur Absin-
thium Alvi-
nam vocant.*

*Symp. quæ in
fœtibus virg.
aliquid hypo-
chond. esse de-
clarant.*

In fœdatis virginibus ante docuimus sæpe hypochondriacum aliquid esse: nam & ructus, & borborygmi, & fitis quæ plerumque urget, & hypochondriorum tumores inflationesque, ventriculi inappetentia malaque coctio, repletio facilis, marmarygæ quæ ob oculos versantur, turbulenta insomnia & peregrina, vibrationes corporis, vertigines capitis, sonitus flatuum circum aures & sibili, sexcenta denique alia quæ adesse solent in virginibus fœdos patientibus colores, satis declarant subesse affectionem aliquam flatuosam ac hypochondriacam. Principium hujus affectus a cruditatibus repetit Galenus & Rufus ut ex Aëtio colligere licet, unde surgant flatus; tamen obstructionem fieri per quamdam phlogosin ex Diocle eodem in loco asseverat. Ac existimo & cruditates primam hypochondriacæ melancholiæ occasionem dare, & phlogosin quamdam: sed id alia atque alia ratione. Nam quum homines *ἰσχυροὶ (u)* & hirsuti squalidique ac atrabilarii in eam incidant sæpe affectionem, & virgines quibus obstruuntur venæ tum ob immoderatam vitæ rationem, tum ob refluxum menstrui sanguinis, potest & cruditas, & obstructio ob phlogosin illius affectus causa esse: & si ita res distinctæ fuerint, vitabitur omnis obscuritas & rerum confusio: nec enim verisimile est eandem esse ideam illius affectus in his & illis. Itaque quibus magnus est proventus humoris atri per aduersionem geniti, ii hypochondriaci sunt per calorem, & febris lenta comens est: nec enim tametsi affectio phlogosi similis sit quæ obstruat *ἀνάσθησιν* quæ (x) impediatur, præterea magnam aliquam consequi febrem necesse est: contra tamen Rondeletius contendit. Galenus autem *in Prorrhetico* docet non necessario acutas febres sequi; tametsi vel in ventre, vel in jecore, vel septo transverso phlegmone oriatur: multo minus si in parti-

*Rondelet. de
melanch. hypo.
Com. in part.
21. sect. 2.
prorrh.*

(u) Prærabii.

(x) Distributionem.

bus minus momentaneis. Ac in virginibus hypochondriacam affectionem parit potius cruditas & cacochymia, juvante refluxu sanguinis impurioris quæ natura lubens excerneret. Quod si verum hoc est non erit utendum illis remediis quæ ad hypochondriacum affectum per phlogosin aliquam natum, sed cruditates dicuntur pertinere: horum silvam vixi sumus explicasse paullo ante quum de affectibus ventriculi diceremus. Aëtius primum: censet habendam esse rationem coctionis, quoniam ea aut imminuitur aut pervertitur, unde symptomaton accretio: deinde ad aloën & epithymum recurrit, pauca quantitate exhibens, ut sensim atque sensim alvus educatur. Si mensum suppressio sit, venam poplitis incidit. In clysteribus incoquit polypodium & epithymum cum furfuribus & paucis nitro: urinas provocat decocto dauci, petroselini, asari, phu, mei, nardii, fœniculi & similibus; Utritur quoque decocto absinthii tribus de causis; quod flatus generari non permittat, secessum non prohibeat, urinam cieat, coctionemque adjuvet: immo solo isto decocto plurimos se sanavisse confirmat. Serum exhibet cum melle & sale. Tamen ante docuimus, lac iis non conferre quibus & inflata sunt hypochondria, aut obmurmurant: tamen prodest his potius quam illis. Sed hunc nodum dissolvit Galenus, qui etiamnum inflatis hypochondriis serum lactis exhibet, quia alvum subducit, quod notandum est: sed non conferet virginibus; hypochondriacis per adustionem proficiet magis; profunt ex intervallis vomitus præsertim a cibo: sed vomitoria valida (quæ tum a nonnullis male præscribuntur) obsunt plurimum ærumnamque ventriculo afferunt. Immo, ait Aëtius, quidam vehementioribus vomitoriis melancholia correpti sunt, ut mirum non sit si multi curati non sint. Dimissa medicorum curatione sunt restituti, natura ante curationem prævalente contra morbos jam debiles ex medela factos. Sic nature danda remissio: nam una cum curatione affligi videtur. In quiete vero invalescit, & superat morbos jam tenuatos. Quod Aëtii consilium in curatione morborum præsertim melancholicorum sequi debemus: immo & indulgendum ægris, tamen illud quod indultum fuerit minus e re videatur. Nam ut ait Hippocrates, diurnam ægotantis concupiscentiam erigit indulgentia in morbo diurno: quod quum alias tum maxime in morbis melancholicis faciendum: nam quæ nunc placent, mox ingrata erunt. Ceterum ob ingenii imbecillitatem in his affectibus facile virginum mens percellitur, delirantque & varia elucent symptomata in his atque in illis, prout olim sese gesserint. Nam ut varias animi partes unusquisque exercuit dum integra sanitate frueretur, nempe aut τὸ θυμοειδές, vel ἡγεμονικόν, vel ἐπιθυμητικόν (γ), ita dum melancholia detinetur, aliquam suæ pristinæ consuetudinis ideam retinet. Præter remedia paullo ante generalius ex mente Aëtii explicata conferent hæc tum ad rescificandas vires quæ hic sæpe infirmæ sunt, tum ad illustrandos spiritus qui hic obscurantur & efficiuntur, unde terrores & pavores, ut idem

Aëtius c. 10. serm. 2. te-
trab. 2.
Potest tunc
melancholicis
lac afininum
exhiberi, sed
debes certo
scire an cito
distribuat
& qualitatem
malam in
ventr. non ac-
quirat, &
non semel
tantum, sed
sæpius.
Com. in aph.
64. lib. 5.

Sub finem c.
10. sermone 2.
te-
trab. 2.

Hip sub finem
lib. de præcept.

Ut vinum
(ait Aristot.)
potantium &
natura moti-
bus, ita me-
lancholia la-
borantium
constitutioni
sese accom-
modat.

(γ) Quod est animosum, vel quod est principale, vel quod est concupiscibile.

nobis hypochondriaca affectione laborantibus contingat quod iis qui tenebris circumdantur; horum fufiorem explicationem Galenus in *libris de symptomatis* proposuit.

Carminativis clysmatis locus esse debet in quibus largius dissolvetur aut succus betæ & mercurialis, aut mel ex succo mercuriali compositum. Alimentorum ratio ita tenenda est ut media sint: nam imbecilliora facile corrumpentur & nihilum proficient: si mediocria, juvabunt: si validiora quæ Hippocrates in *Epidem.* ἰσχυρὰ vocat, id est insigni qualitate prædita, calorem & acrimoniam augebunt. Sic in melancholicis morbis id fieri debet quod Hippocrates scribit, ut in medicamento sit alimentum, & contra.

℞. Pulveris hieræ, dr. ij: pilularum sine quibus, dr. jß: rhei, dr. j: ambre griseæ, gr. iv: rasuræ eboris, scr. j: cum syrupo de mentha fiat massa pilularum: vel

℞. Succorum menthæ, absinthii pontici, buglossi, lupuli, & de curtipendula, ana, unc. iv: succi seridis, unc. ij: infunde rhei electi, unc. ij: cinnamomi & nucis moschatae, ana, dr. j: serici crudi, & kermes, ana, scr. j: cum saccharo fiat syrupus coctus: vel agaricum & folliculos fennæ infundes, aut dabis sæpe ex fero lactis aut decocto buglossi & borraginis cum melissa & calendula aut tunica.

Valet in corporibus delicatioribus, quibus perturbationem afferre nolunt.

℞. Radicis cichorii sylvestris, acetosæ & graminis, ana, unc. jß: absinthii pontici, pug. j. buglossi, man. j: fiat decoctio in libr. j aquæ: ad tertias infunde rhei, dr. iij: cinnamomi, scr. j: utatur ad unc. iv singulis matutinis cum saccharo cando aut buglossato, aut cum tabella una electuarii diatrion santalon simplicis, vel tabella sequenti.

℞. Pulveris aromatici rosati Gabrielis, dr. j: electuarii triasantalon, rasuræ eboris, dr. ß: cum saccharo in aqua menthæ dissoluto fiant tabellæ.

℞. Massæ pilularum de hiera, dr. ij: aggregatarum, dr. j: seminis citri mundati, & cardui benedicti, ana, dr. ß: cum syrupo facto ex decocto folliculorum in jure pulli borragine alterati fiat massa pilularis.

Musa Brasavolus commendat plurimum pilulas indas, epithymi pulverem; sunt qui trypheram persicam laudant si contumaciores sint humores.

℞. Succu pomorum odoriferorum, buglossi, melissæ, scariolæ, endiviæ, citrii, ana, unc. iij: decocti florum buglossi, borraginis, epithymi, polypodii, & ceterach, unc. iv: sacchari, lib. j: coque ad perfectam coctionem addendo expressioni, unc. iv foliorum fennæ, & unc. jß agarici trochiscati infusorum in decocto hyssopi & calaminthæ cum cinnamomo & nuce moschata, vel cum ambra grisea pro diioribus: fiat syrupus coctus perfecte: utatur ad unc. ij aut paulo plus: utatur hoc syrupo cum decocto radicis fœniculi, corticis caparis, & rubiæ majoris.

℞. Conservæ buglossi & borraginis, ana, unc. ß: corticis citrii conditi, dr. iij: confectionis alkermes, dr. ij: speciei diamargariti frigidi, dr. j: rasuræ unior-

Gal. c. 7. l. 3.
de loc. aff. &
e. ult. l. 2. de
sympt. caus.

e. Epid.

Lib. de ali-
mentiis.
Pilula.

Syrupus.

Potus.

Tabellæ.

Pilula.

Syrupus per-
fecte coctus.

Opiata.

unicornis & cornu cervi, ana, scr. j: cum syrupo de pomis redolentibus fiat opiata utenda, & capiatur parum vini odoriferi.

Hæc opiata & quæ sequuntur magnas habent dotes in virgunculis palido colore infectis, præsertim quum vaporum melancholicorum vis aut in cerebro aut in corde apparet: nam si propter arteriolas quæ in splenis corpore multæ sunt, palpitationem cordis experiuntur, ad ea confugientum est quæ cordi roborando operam suam dicant: hoc autem ut plurimum in fœdis coloribus apparet: itaque cordi hæc applicabuntur.

℞. *Conservæ melissæ & buglossi, ana, dr. jss: theriacæ, dr. ij: confectionis de granis tinctoriis, pulveris diamargaritii frigidi, & de hyacintho, ana, scr. j: fiat emplastrum pro corde.*

Cardiaca melancholicis vaporibus discutienda conferunt.

Emplastrum.

℞. *Fragmentorum gemmarum, sapphyri, hyacinthi, smaragdi, corallii, ana, scr. j: ossis e corde cervi, seminis ocymi (*), cardui benedicti, citrii, oxalidis, radicum tunice, tormentille, angelicæ, doronici, ana, dr. ℞: ambre griseæ & succini, ana, gran. iv: pulveris letificantis, scr. ℞: cum saccharo in aqua melissophylli dissoluto fiat electuarium per tabellas:*

℞. *Aquarum melissophylli, cardui, ana, lib. ℞: dissolve pulveris electuarii diamargaritii frigidi, & letificantis, ana, scr. j: xyloaloes, caryophyllorum, ana, dr. ℞: croci, scr. j: trochiscorum è camphora dr. j.*

℞. *Rosarum rubrarum, radice angelicæ, ana, dr. ℞: foliorum melissæ & cardui attractylidis, ana, pug. ℞: stromæ betonice, & tunicæ, ana, pug. ℞: pulveris dimargaritii frigidi, beben rubri, beben albi, ana, dr. ℞: fiat sacculus inter duas sindones rubras cocco baphica tinctas ad formam cordis humani: irroretur vel vino albo odoro, vel aqua rosacea & applicetur regioni cordis: utatur tantillo radice angelicæ conditæ, aut cortice citrii conditio.*

℞. *Decoctionis chamædryos, chamæpityos, hyperici, scolopendrii, betonice, agrimonie, seminum seseleos, cassuthæ, fumiterræ, melissæ, passularum, lib. ij. in quibus dissolve succi pomorum, unc. iv: succi florum violarum & granatorum, ana, unc. ij: aceti rosati, unc. j: fiat syrupus coctus cum saccharo: capiat unc. jss. pro dosi.*

℞. *Seri caprilli, unc. vj: succi lupuli & cicborii depurati, ana, unc. j: sacchari albi, unc. ℞: detur tepidiusculum, capiat sæpe.*

℞. *Pulveris ranarum preparatarum, (hæc contra malignos vapores dicuntur efficaces) dr. ij: corticis citrii conditi, unc. ℞: rasuræ eboris, ossis de corde cervi, ana, dr. ℞: ligni aloës, scr. ℞: corallii rubri, limaturæ chalybis, ana, dr. j: seminis citrii, ocymi, cardui attractylidis, ana, dr. jss: ambre & cinnamomi, ana, scr. ℞: conservarum rosismarini, melissæ, buglossi, ana, unc. ℞: cum syrupo conservationis myrobolanorum fiat opiata. Vel*

℞. *Confectionis de hyacintho, unc. j: confectionis alkermes, unc. ℞: conservæ rosarum & buglossi, ana, unc. j: fiat opiata.*

℞. *Rosarum rubrarum, malabathri, tunicæ, scabiosæ & stœbes, ana, pug. ij: radice dictamni, dr. ℞: cyperi, calami aromatici, schœnanthi, ana, unc. ℞: ligni aloës & cedri, ana, dr. ℞: fiat decoctio in vino albo & aqua rosarum; in colatura ad libr. j: dissolve pulveris diamargaritii frigidi, dr. j: theriacæ*

* Legendum potius ocymū vel ozimon ἀνὰ τὸν ὄζον (z). Nam ocymon per y pabulum quoddam boum armentorumque significat, ocymon autem herbam vulgo dictam basiliscum significat. Matthiolum.

Syrupus,

Opiata.

Epithema.

riacæ & mithridatii, ana, dr. jß: confectiois alkermes, dr. j: fiat epibemā pro corde.

24.

Denique in pallore eo de quo abunde dictum est lieni incumbendum est, siue obstructionem liberare consilium sit, siue confirmare, siue minuere, siue repurgare. Quo multa pertinent a Veteribus conscripta, & ex illorum libris repetenda: inter quæ potu conferunt lupulus, castutha, raphanus, apii radix, tamarisci cortex, agnus qui tertio gradu calidus & siccus est, chamædrys, acorus, rubiæ semen, quod cum oxymellite datum lienem minuit, cancamum, vulgo gummi lacca; foris autem cataplasmatibus loco & fotu adhibentur ruta, nasturtium & ejus semen, utrumque cum melle illitum, struthium, centaarium minus & cyclaminus: cujus postremi magnus est usus ad durities & tumores minuendos. Inter cetera creditur pulvis chalybis, & aqua quæ distillat depluitque ex cotibus verfatilibus, dum acuantur gladii & enses lienem minuere: formulas in quibus chalybis pulvis addetur, paullo post exponemus.

℞. *Limaturæ chalybis in aceto preparati, unc. ʒ. radici rubiæ majoris pulverisatæ, unc. ʒ. pulveris cyclamini, dr. iij. rasuræ eboris, & seminis agni casti, ana, dr. j: pulveris ceterach, scr. ij: pulveris lumbricorum terræ; vino albo lotorum & preparatorum, dr. ij: folia auri, num. iij: sacchari, lib. ʒ. fiat pulvis utendus mane ex cochleari.*

Ad sædos colores remedia propria.

℞. *Limaturæ chalybis fideliter preparati, unc. ʒ. rasuræ eboris, dr. ij: pulveris latificantis Galeni, & aromatici majoris, ana, dr. ʒ. galangæ, dr. ʒ. trochiscorum de eupatorio, & de capparibus, ana, scr. ij: cinnamomi, dr. j: conservæ florum fœchados, buglossi, corticis citrii conditi, ana, unc. ʒ. misceantur cum syrupo conservationis zinziberis conditi, fiat opiata, utenda quotidie mane ad dr. iij. cum paucis vino albo.*

Apozema.

℞. *Radici petroselinæ, unc. ij: glycyrrhizæ unc. ʒ. conservæ eryngiorum, unc. j: lentium, pug. ij: conservæ capillorum veneris & enula campanæ, ana; unc. ʒ. ceterach, man. jß: dragetæ communis, dr. ij: fiat decoctio in aqua fabrorum, in qua ferrum extinctum fuerit, addendo cinnamomi, dr. ij: nucis moschata, dr. ʒ. in colatura dissolve syrups rosarum pallidarum, unc. iij: syrups capillorum Veneris, vel byzantini, vel de lupulo, aut de pomis redolentibus, unc. ij. Fiat Apozema in plures doses.*

An affectibus lienis confervat oxymel.

25.

Syrupus rosarum solutivus conveniet si aquæ collectæ aut pravi ichoris suspicio sit, immo oxymeli in usu erit. Et tamen mirum totam antiquitatem in affectibus lienis perpetuo commendasse usum aceti, siue foris, siue intus quid agendum foret: unde aut radices in aceto macerant, si quando apozematum usus inciderit, aut pulveres radicum siccatarum cum oxymelite exhibent, immo nil perinde familiare ac oxymeli. Unde & paullo ante nostram ætatem omnium pharmacopolarum officinæ oxymeli respiciebant: nullumque vel medicamentulum exhibebatur in quo non aliquid oxymelitis remisceretur: sed nunc quo modo id factum sit nescio, plane videtur inolevisse. Miror autem veteres in usu oxymelitis tam liberales fuisse, præsertim quum de lienis affectionibus ageretur, quum tamen plane Hippocrati repugnet, cujus tamen se assertores esse volunt. In libris acutorum postquam usum oxymelitis & in morbis thoracis, & ventris inferioris

Hipp. 3. acutorum.

rioris docuit, quod & provocandi sputi facultatem habeat, & flatus in hypochondriis contentos discutiendi, non quidem per se, quia calorem non habet materia potentem, sed tantum ex eventu, nimirum dum vias parat exclusioni, & incidit tenuateque humores crassos & glutinosos: unam tantum noxam affert, quod acetum oxymelique aceti maxime vim retinens alvum efficiat *πλασσωτήραν* (a) (nomen enim τοῦ πλάσσω (b) immodicum humiditatis excessum facit) dum nimirum incisum tenuatumque crassum humorem ad excretionem parat & subducit, qui diutius morans abradit exasperatque intestinum, unde dysentericum πάθος (c): maxime vero in acutis morbis ista noxa paret, dum usu oxymelitis læsum est intestinum. Nam ita offensum non patitur celerem fieri excretionem materie biliosæ quam natura expellit: & sic impediuntur exitu flatus & sursum recurrunt humores sæculenti, læditurque motus intestinorum *περισσάλτικός* (d), quem non verto comprimentem, complectentem, constringentemque, sed constringendo exprimentem: quæ vox *περισσάλτικόν* a paucis latine adhuc reddita est. Sed præter istud incommodum, aliud longe deterius oxymeli affert: siquidem & hysteris mulieribus officit, id est quæ hystera præditæ sunt præsertim delicatiore: lædit omnes partes nervosas acetum. An vero uterus pars sit nervosa abunde ante dictum est: præterea & melancholicis nocet plurimum: nam *μέλανα χολή*, id est, atra bilis, est acida, præsertim cum corpore præter naturam habente *κατάκωρον* ἢ *ἀκμήν*, id est, sincera meracaque, ut pote suo naturali sero destituta quod humorem contemperat, dominantemque qualitatem micare non sinit; quod si verum est acetum majorem humori acredinem comparat, atque ita lædit. Obiter autem quæram, cur dixerit *μέλαναν χολήν* (e) acidam esse, quum est sincera corpusque male habet. Numquid perpetuo est ejusmodi? id audies *καθ' ἕτερον καὶ μέλλον* (f): nobis enim fanis acuties humori non ita est exquisita ob feri mixtionem. Ideo diligenter hoc notandum est, siquidem quum ægrotamus & de splene querimus, tum ad oxymeli confugimus, & tamen humor ater jam acuit plurimum, ut mirum non sit si ferocitatis magis usu aceti: siquidem ut doctè Hippocrates scribit *ἕξ ἀναγωγὸν μελάων ἐσί* (g), acetum ita est affectum ad humores nigros & atrabilarios, ut uteros moveat, incitet, impellat ac cieat: quod si suo sero (quod Galeno est τὸ ὄχημα (h), id est instar vehiculi non solum πρὸς τὴν τροφήν, sed πρὸς ἀναγωγήν, non solum ad nutritum sed ad exclusionem) destituti fuerint, rebelles sunt ac obstinati, & dum subit acetum subigit. Sic humor ater ζυμοῦται, μετατρέχεται, πηλαπλαισιῦται (i), id est, aceti subigentis vi fermentatur, aut fermenti modo subigitur, intumescit attolliturve, nec non multiplicatur, immo id aliquando observatur.

Ballonii Oper. Tom. IV.

Q

tum

- (a) Humidiorem.
 (b) Immodicæ humiditatis.
 (c) Passio.
 (d) Peristalticus.
 (e) Atram bilem.
 (f) Secundum magis & minus;

- (g) Acetum est educivum nigrorum.
 (h) Vehiculum.
 (i) Fermentatur, attollitur, multiplicatur.
 (k) Educivum loco ejus quod educitur.

Gal. com. in par. 32. lib. 3. acut.
 Com. in aph. 33. l. 3. acut.

Mulierib. hysteris oxymeli officit & melancholicis. 39. part. l. 3. acut.

Nomen ἀναγωγὸν verius quidam; sursum ducit: ad verbum quidem bene, sed non ad rem, sic ἀναγωγὸν ἀπὸ τοῦ ἀγωγῶ (k) caeteritur.
 Part. 39. l. 3. acut.
 Lib. 1. de nat. fac.

tum est melancholice morbo detentam mulierem cum dolore sinistri hypochondrii, usu vini albi quod subigendi tenuandique vim habet, ita affictam, ut nullo pene loco consisteret.

Si itaque ea incommoda aceti usus affert, majore cum religione oxymeli in usum frequentem venire debet: ut mirum non sit si usu eorum quæ vim oxymelitis sortita sunt in morbis melancholicis nihil proficiatur. Est enim potius erudite Hippocratis opinioni assentiendum, quam temerarie quorundam periclitationi acquiescendum.

Redeamus ad ea remedia quæ privatim respiciunt fœdos colores. Sive pulveres, sive condita, sive electuaria concinnaveris, pulvis lumbricorum terrestrium & limatura chalybis non sunt omittenda.

Electuaria.

℞. Pulveris eboris, dr. ℞. limaturæ chalybis, dr. ℞. electuarii triasantalon, scr. ij. diarrhodonis Abbatis, aromatici Gabrielis, ana, scr. j. cinnamomi, gr. iij. margaritarum electuarum, scr. ℞. cum saccharo in aqua buglossi soluto fiat electuarium.

℞. Rheibarbari, dr. ij. pulveris gentiane & aristolochie rotundæ, ana, scr. j. lumbricorum terræ preparatorum, dr. ij. chalybis preparati, dr. jss. pulveris ducis in vino albo & aqua buglossie excepti, quantum sufficit, fiat electuarii forma. Nominè pulveris ducis audimus eum qui ex cinnamomo & saccharo componitur.

℞. Mixturati & theriacæ, ana, unc. ℞. pulveris angelicæ, dr. ℞. foliorum & florum diſtanni; radices tormentille, ana, dr. j. conservæ enule campanulæ, radices ireos, ana, unc. jss. conservæ rosarum, unc. iv. aromatici rosati majoris, unc. ℞. oxymelitis excipiantur omnia.

℞. Rafuræ cornu cervi, scr. j. unicornis, gr. x. ossis de corde cervi, scr. ℞. margaritarum electuarum, scr. j. pulveris aromatici majoris, dr. ℞. angelicæ, gr. iv. cum saccharo soluto in aqua morsus & rosarum, & scr. ij. cinnamomi fiant tabellæ.

℞. Vermium terrestrium siccorum prius in vino albo lotorum, unc. ij. foliorum menthe, majorana siccorum, ana, dr. j. pulveris ducis quadruplum, fiat pulvis: capiat cochlear unum & superbibat unc. ij. vini absinthii cum unc. j. decocti radicum aperitivarum.

Apozema.

℞. Radicis costi dulcis, dr. iij. agrimonie, adianthi, hyssopi, chamædryos, ana, man. j. passularum mundatarum, seminis cartami, ana, unc. j. glycyrrhizæ, dr. iij. seminis anisi, fœniculi, cuscute, fumiterre, ocymi, cucumeris, ana, dr. ij. fiat decoctio ad lib. j. in colatura dissolvet oxymellis simplicis, unc. iij. fiat apozema.

Probatur decoctum ex ciceribus rubris, malvis, cum melle in modum hydromelitis.

℞. Anisi conditi, unc. j. margaritarum, dr. ℞. cinnamomi, gr. iv. fiat pulvis.

℞. Rafuræ eboris, cornu cervi, spodii, margaritarum electuarum, fragmentorū pretiosorum, ana, scr. ℞. pulveris ceterach, radices capparis & ramarisici, ana, scr. j. corallii rubri, & succini, ana, scr. ℞. cum saccharo dissoluto fiant tabellæ. Vel

℞. Corticis radices capparis, unc. j. seminis acetose, fœniculi, anisi, ana, dr. iij.

dr. iij: corticis radicis tamarisci, unc. ℥: sacchari, parum: pulveris eboris, dr. ij: capiat frequenter de hoc pulvere.

℞. Diamargariti frigidi (si calor multus esse videatur) dr. j: trochiscorum de capparibus, dr. ℥: pulveris ceterach, scr. ij: corallii, scr. j: cum saccharo in aqua soluto fiat electuarium per tabellas.

Sed & fotus & litus, & emplastra, & litus apprime conferunt: sed in his ut & in internis cautos esse oportet: nam quum primum quis de lienis tumore aliquo conqueritur, statim ad emplastra solennia ex gummi ammoniacum in aceto forti soluto, gummi elemi, opopanace, bdellio. Nam his quum digerendi, immo & ex alto attrahendi vis infit, dum quod in liene tenuius est proliciunt, materiam contumaciorem reddunt. Si itaque emollias & non digeras, canceri metus esse debet; scirrhus in parte spongiosa emollitus & non digestus facile carcinomatis naturam induit. Si digeras tenuemque humoris partem elicias, scirrhum contumaciorem reddes. Sic par utriusque studium esse debet, & alias remolliendum, alias digerendum.

Si lienii ut imbecilliori robur addere velis, hoc fotu erit occurrendum.

℞. Foliorum & baccarum lauri, ana, man. j: absinthii, ceterach, scolopendrii, ana, man. j: rosarum rubrarum, pug. j: schœnanthi, pug. ℥: origani, calamenti, ana, pug. ℥: seminis lini, basilici, cumini, ana, dr. ℥: beben albi & rubri, ana, dr. ij: santalorum, dr. j℥: fiat decoctio in vino albo & rubro paululum styptico, in quo decocto parvus escaurate madeat & applicetur regioni lienis. Vel rosæ, nardus, fantala, cortex capparum & tamarisci in vino macerabuntur, & fovebitur lien.

Fotus:

Quidam utuntur hoc syrupo:

℞. Corticis radicis fœniculi, apii, capparum, ana, unc. j: seminis scariolæ, anisi, fœniculi, ana, unc. ℥: spicæ, schœnanthi, ana, unc. ℥: capillorum veneris, frondium tamarisci, ana, man. j: frondium salicis, corrigiolæ, ana, man. j: cuscute, cardamomi, ana, dr. ij: scolopendrii, foliorum scariolæ, anisi, buglossi, ana, pug. j: aquæ & aceti, lib. iij: contusa in prædicto aceto & aqua madeant per noctem: adde sacchari & croci, dr. ℥: uatur cum aqua salicis & tamarisci.

Syrupus:

Si aperiendi consilium sit, fotus ex ebulo, radice ireos, radice capparum, tamarisci, scolopendrio, ruta, ceterach, & similibus conveniet, materialiaque applicabuntur. Eodem & rosmarinus, & semen agni casti, radix filicis, & fraxini cortex pertinebunt, item & oleum de capparibus, amygdalorum amarorum, & nardium.

Si remollire consilium est, fotus ex brionia, radice cucumeris asinini, radice liliorum, bismalvæ, scilla, ficubus pinguibus, & litus ex oleo de been, liliorum, de cucumere asinino, de hypericone cum emplastro de meliloto, dialthea, diachylo magno, agrippæ, aregon, & similibus. Primum remollies, leviter digerentia addendo; quum remollieris excipietur fumus ex lapide pyrite, aut molari, aut lateribus candentibus aceto forti extinctis: tum remollies rursus, deinde ad ammoniacum, bdellium & alia gummi confugies.

z. ad Glaucomem.
Litus, fotus, unguens.
Emplastrum.

℞. Mucaginis seminis lini, fœnu-Græci, extractæ in succo ruta, bryonia,

aut decocto rutæ, seminis agni casti cum remollitivis, lib. ʒ. butyri recentis in aqua scolopendrii & vino albo loti, unc. ij: olei de capparibus, unc. jʒ: pulveris rutæ & ceterach, & rosarum, ana, dr. j: Fiat linimentum pro liene: addi possunt medulla vituli, adipis asferinus, gallinaceus, anatinus.

Quod si flatus continentur, fluctuatioque aliqua & rugitus obauditur, facculis impletis fursure & milio nec non sale torrefactis in tegula calida, & suffitis vapore elato a lapide candente aceti acrioris perfusione extincto regio lienis fovenda est. Clysterum usus ex decocto capitis vervecini. Rursum facculi impleantur semine cumini, feseleos, agni casti & rutæ, fiat ut paullo ante.

Sed ad duritiam tumoremque id quod sequitur accommodatissimum erit, nec officiet.

℞. Radicis altheæ & liliorum, ana, unc. jʒ: seminis lini, altheæ, anisi, ana, unc. j: foliorum malvæ, altheæ & violarum, ana, man. j: agrimonie, scolopendrii, ceterach, ana, man. j: schœnanthi, cyperi, & spicæ nardi, ana, pug. j: florum chamæmeli & meliloti, ana, man. ʒ: fiat decoctum in olla munda, addendo aceti quantum satis: foveatur regio lienis.

℞. Gummi ammoniaci in aceto dissoluti, mucaginis seminis fenugræci in aqua scolopendrii, ana, unc. ʒ: butyri loti in vino albo, & axungie gallorum, ana, dr. iij: medullæ cervi, dr. ij: fiat unguentum.

℞. Item Emplastri de meliloto, unc. j: diachyli ireati, unc. ʒ: gummi ammoniaci in aceto soluti, unc. ij: seminis anisi, cyperi, corticis radicis capparibus, ana, dr. j: cum oleo de capparibus & liliorum fiat magdaleon, addendo resinæ parum.

℞. Medulla cervi, aut cruris vituli, butyri recentis, olei de capparibus, ana, lib. j: ammoniaci in aceto soluti, unc. iij: aque rosarum, lib. jʒ: coquantur ad consumptionem prædictæ aque in balneo marie: eo linimento regio lienis liniatur.

℞. Ammoniaci in succo rutæ & oxymelie simplici soluti, dr. vj: foliorum rutæ siccatorum, dr. ij: pulveris galangæ & ceterach, ana, dr. j: mucaginis seminis altheæ, & fenu-græci extractæ in aqua byssopi, ana, dr. vj: aque vitæ parum, emplastri philagrii & de meliloto, ana, unc. jʒ: Fiat emplastrum pro liene.

℞. Bdellii in aqua vitæ soluti, dr. j: pulveris ceterach & corallii, ana, dr. j: aloës, scr. iv: cum syrupo de pomis formentur pilulæ: capiat dr. ij ante pastus in tumore lienis.

℞. Radicis bryonie, unc. iv: macerentur in aceto, colentur, colatura adde pulveris ceterach, & rutæ, ana, dr. vj: cum oleo de capparibus fiat emplastrum pro regione lienis. Potest addi pulvis cyclaminis, opopanax, bdellium, semen agni casti & cetera id genus.

Porro illud non omitendum, ut Medicus naturæ imitatore se præbeat, lienem aliquando commode per renes & vesicam repurgando: quamquam nulla communis via est, & per varios anfractus oportet ad hepar sanguinem restuere; tamen illud experientia docuit. Lienem autem per urinæ excretionem, præsertim nigrioris, juvari declarant melancholici & mulieres non menstruæ quibus ad lienem congeritur multus humor niger, cujus pars in cerebrum lata mentem percellit, altera subsistens dolores & tumores

Et hæc ad
quartanarios
spectant.

Hippoc. πηλι
πυδων,
Lien commo-
de aliquando
per renes &
vesicam re-
purgatur.
Gal. ex fen-

tumores lienis excitat: quod & apud Hippocratem legere est: nam ait mulierem in Thaso fuisse *δυσδαιμον*, id est morosam, quæ leviter irascitur, & ut ait Lyricus,

Prave sectum stomachatur ob unguem.

Illi urinæ erant nigræ, non tamen peffiferæ, quoniam *συναδραιομόν* (l) humoris melancholici ob suppressos menses sequebatur. Et ut nephriticis per fluentes hæmorrhoides salus obvenit, tametsi viam qua id fiat nulla ratio demonstrat (unde quidam pro *νεφριτικῶς* (m) legunt *φρενιτικῶς* (n),) ita & lienosis per renes. Non erit itaque alienum in lienosis affectibus diuretica aliquando præscribere, non ut materia in renes retrahatur, sed ut spleni usû attenuantium & incidentium consulatur. Ad extremum tamquam summam manum disputationi imposituri ex Hippocrate afferemus expressam effigiem morbi quem tractandum suscepimus; ita autem Hippocrates: *Quibus lien magnus, si biliosi sunt, mali fiunt coloris, malis ulceribus scatent, ore grave olent, tenues evadunt, splen durefcit, cibi non secidunt. Si pituitosi hæc & minus patiuntur, splen alias major, alias minor efficitur: his conducit & caput & reliquum corpus purgare. Si purgatione non egeant, pituitosorum corpus siccandum, tenuandum vomitu, & exercitatione, vere valet verærum. Bilioforum humectandum corpus, alvus & vesica subducenda, de vena splenitide frequenter sanguis demendus, medicamentis diureticis, quæ splenem molliunt, utendum. Quidam splenici a pharmacis non juvantur: nec a reliqua curatione splen gracilefcit: morbus remedia superat, & progressu temporis hydropici fiunt. Aliquibus splen suppuratur, usli sani fiunt. Quibusdam splen consensescit. Morbus su quum ex febribus & mala curatione, aut bilis, aut pituita, aut ambo in splenem incuberint, & cetera. Quod paullo ante dictum est de ulceribus quibus scatent lienosi: illud moneri oportet, magnam adhiberi debere curationem quum virgines decolores aut gravedine laborant aut cacoetha latent in tibiis ulcera; hæc enim etfi mala sunt, juvant tamen, quia educitur materia, quæ in aliam partem rapta, novum affectum pareret. At optabilius est inveterato uno malo detineri, quam novam suppeditare occasionem generationi novi affectus. Et hoc ex Hippocrate desumptum est qui de affectibus lienis disputans ait; minus hoc aut illo modo affici lienem in iis quibus gravedo adest. Quia, ut demonstrat Galenus, numquam tam sui dissimile est corpus, ut duæ partes æqualiter afficiantur. Ad fædos colores ex lienis obstructione summa ortos Medicus nostras apprime doctus balneum instituit, in quod recens macerati arjetis intestina conjicerentur. Quæ eo remedio convaluit, affirmavit numquam sese levatam nisi eo remedio; ipse videbis an conveniat, ut non tam melancholicæ mulierculæ (quæ leves & faciles sunt ad persuadendum) hic habeant auctoritatis, quam ratio certa experientia firmata.*

tenia Erasistrati c. 8. lib. de aya bile. Hipp. hist. 11. scilicet 3. l. 3. Ep. Horat. in Ep. 1. l. 1.

Aph. 11. lib. 6. Hipp. l. de aff.

Diuretica conferunt splenicis.

Hip. part. 4. r. & 4. l. 6. Epid. scilicet 2.

Gal. com. in part. 4. 2. superfectionis.

(l) Coacervationem.
(m) Nephriticis.

(n) Phreniticis.

A N N O T A T I O N E S.

1. *Locus est præclarus apud Hippocratem lib.2. Epid. ubi docere videtur omnem malum colorem ab hepate esse: an hoc sit verum videndum.*

2. *De virginibus decoloribus maxime audiendum hoc Hippocratis oraculum: quibus ad septimum usque annum vis lucet multum fœdatis, cum anxio spiritu progrediendo, & terræ concupiscentia, sanguinis corruptionem & exsolutionem significat.*

3. *Quid? fortasse malus iste qui apparet color non tam est forte ob cruditatem, aut cacochymiam quam ob caloris naturalis oppressionem qui non habet suam effulgentiam: ut idem contingat hic, quod iis qui animo linquntur ob caloris & spiritus afflictionem; pallefcunt omnino.*

4. *Horum meminit Galenus com. in particul. II. lib. I. prognost. docens qua arte & ipse & Erasistratus colligerent passionem animi amatoriam, docetque an aliquis pulsus sit proprius ipsius amoris.*

5. *In fœdis coloribus non est verus hydrops, sed successu temporis fieri debet: est autem pituita alba. Ne quis autem decipiatur, aliud est pituita alba, Græcis λευκὸν φλέγμα, aliud ὑδρωψ (o): consulendus Hippocrates lib. I. de morbis, & Galenus com. ad aphorismum 70. lib. 7.*

6. *Illo quidem loco de fœdis coloribus agere videtur, sed aperte lib. de internis affectionibus quum loquitur de morbis lienis. Venter inflatur, splen intumescit, durus est, dolores acuti in splenem incidunt, color mutatur, niger est, pallidus malicorio similis, ex ore male olet, gingivæ male olent & a dentibus discedunt, ex tibiis ulcera erumpunt veluti pustulæ nocturnæ ἐπινοκτίδης dictæ, membra attenuantur.*

7. *Et eam molem καὶ τὸ ἐδάμω (p) ipsius lienis explicat Hippocrates 3. cap. lib. de aëre & locis, loquens de usu malarum aquarum quæ febres quartanas æstivas & longas (contra aphorismum) excitant: in splene (ait) carnes colliquantur, quare homines gracilefcunt.*

8. *Inter ceteros locos uberrimus est locus cap. 9. lib. 6. de sanit. tuend. ubi docet in iis qui temperamento sunt bilioso, præsertim si ventriculus imbecillior sit, destuere in ventriculum icboras, quorum vapor dolores capitis infert. Et illud est quod vulgo dicitur, mal de tête veut manger.*

9. *Lib. I. Hippocrates de morbis prudenter admodum monet splenicis alvum valde turbatam conferre, sed addit splenicis a pituita alba detentis, hinc colligas fœdatas virgines agitandas medicamentis: sed intelligit moderatos alvi fluores utiles esse ad excretionem pituitæ albæ in venis contentæ, quæ prius hydropem accerseret, quam coqueretur.*

10. *Acilius c. 10. tetrab. 2. ferm. 2. præclare monet melancholicos non esse ita medicamentis assidue fatigandos, quod natura in curatione ipsa quæ per valida sit medicamenta affligatur plurimum: dum vero quiescimus, vires acquirunt ad oppugnandum morbum jam quodammodo nostris remediis debiliorem effectum.*

effectum. Aëlius de hiera Archigenis serm. 2. tetrab. 1. duo genera melancholicorum facit, ut sint melancholici, quorum in corpore humor melancholicus multus collectus sit, alii toto fere habitu, & partibus solidis naturam istam & habiunt contrahentibus; quod observatione dignissimum est.

11. Nam quodam loco methodi medendi dum Galenus de sectione venæ agit, videtur suadere non ideo secari venam ut liberetur obstructio, ut aperiantur vasa; sed iis affectionibus sua debentur remedia.

12. Quum Medici vident sanguinem mutatum & corruptum audacius repetunt phlebotomiam: contra evenire debet si vera sunt ea quæ a Galeno dicuntur: ait enim cunctantius detrahendum si plane mutatus est. Et hæc mutatio non debet intelligi tantum de sanguine quatio humore qui facile corrumpitur, sed de aliis sanguinis massam constituentibus.

13. Summæ est prudentiæ atque doctrinæ scire quid sit insignis mutatio, & an sit in omnibus partibus sanguinis & quousque progrediatur, nam Galenus com. in part. 1. lib. 2. prorrh. docet quum facta est mutatio & inducta diathesis frustra nos laborare: manet enim, licet omnem humorem evacuaverimus; non est in nostra potestate morbos inde natos fautos & altos tollere, immo ne impedire quo minus aut septennis aut septimestris morbus fiat. Itaque non humoribus hæc morborum tædiosa prolixitas, non naturæ, non artis impotentia tribuenda, sed partium diathesi, quæ fomitis instar & alii, & fovet, & renovat morbos fere extinctos: unde non mirum si post diuturnum alvi profluvium, quo omnis corporis sentina exhausta est, si post liberam atque copiosam sputi in morbis thoracis excretionem, febres etiamnum maneant æque pertinaces ut plurimum atque ante.

14. Intelligent alii lienem ἀνώροπον ἢ κατώροπον (q), quia deponit sua excrementa aut in partem superiorem aut inferiorem. Etenim hominum lienosorum quidam malum sentiunt in claviculis, & tunc acclivis esse lien dicitur; aut in lumbis, & tunc declivis dicitur, quam quidem opinionem probabiliorum judico.

15. Occasione febris humores corrumpuntur & actio ventriculi pervertitur. Quod Galenus cap. 8. lib. 2. de nat. facult. docet exemplo eorum qui tumorem habent in inguine. Si cum bubone est febris, statim, inquit, ob febrem coctio in ventriculo pervertitur.

16. Adverbium ἀσθενῶς (r) Aph. 9. lib. 4. de frequentia & vehementia intelligi potest, obscurumque esse videtur. Tamen Galenus audiri vult de vehementia, ut idem sonet quod ἐπισημῶς (s). Si ita est cur quartanarios tam blande purgamus, immo sæpe ne purgamus quidem? cæncros ut blande tractamus, ita humores melancholicos blande evacuare deberemus: quæ quidem sententia, Mesuæi auctoritate comprobatur, quæ est ejusmodi: In ægritudinibus melancholicis non bis, non semel, sed per intervalla faciendâ est vacuatio, ita temperata vacuatio esse debet, ut natura regat evacuationem, non evacuatio naturam: quod quidem solenne axioma therapeuticum citatur e Joanne Vigonio lib. de morbo gallico.

17. Quod

(q) Sursum vergentem vel deorsum
vergentem.

(r) Validè & fortiter,
(s) Vehementer.

17. Quod ad curationem attinet, jam annotavimus quodam loco historiam cuiusdam, quæ post agitationem in curru magna vomitione fuit liberata: ad eam historiam accedere debet historia Damifelle de la Migene, quæ isto affectu liberata est scabie multa oborta toto corpore, & præsertim in manibus cum calore pæne incredibili, & intolerabili.

18. Ad tractatum de sædis coloribus maxime pertinet id quod vulgo observatur virgines decolores potu aquæ frigida impensius uti. Fernelius cap. 8. lib. 6. Pathol. docet quæ incommoda aqua adferat & inter ceteros Aëtius tetra. 1. ferm. 3. cap. 65. & sequentibus; locus autem præterea est memorabilis apud eundem auctorem ex Herodoto tetra. 1. ferm. 4. cap. 47.

19. Sunt qui ad provocandum vomitum oxymeli temperant. Valet quidem ad attenuandum incidendumque, sed non ad ciendum. Reformidandum est acetum stillatium; nam periculum creat. Valet potius decoctum raphani cum mulsâ, aut semen ejus, aut seminis urticae, vel asarum quod Fernelius innocuum censet, folia minus mala, radix cum cautione potius usurpanda. Maxime probat illos catulos nucis juglandis qui florem antecedunt, & frondescente arbore decidunt. Hæc Fernelius cap. 13. lib. 5. methodi: contra quem Fernelius objiciat quis Hippocratem in 3. acut. ὄζος ἐστὶ ἀναγνώρον μελάειον (†), id est sursum ducit.

20. In imbecillitate ventriculi usus adstringentium commendatur, caute tamen id faciendum. Quod attinet ad austera, acerbâ & acidâ, quæ eandem naturam habent, commemorabilis locus apud Galenum: austers (ait) utimur quum calidam ob intemperiem, vel nimiam humiditatem ventriculus est imbecillus: acerbis (quæ maxime adstringunt) quum intemperies & humiditas erunt plurimum aucta; acidis quæ succum habent frigidum ac tenuium partium quum erit succus crassus & non multum frigidus. Nam succus frigidus non acida, sed acria postulat.

21. Calor acer inimicus ventriculo: immo quibus talis calor, ii sunt iracundiores, nam is os ventriculi contristat, & animam facile in sympathiam adducit. Hinc colligere queas an ventriculus sit æstuans.

22. Galenus ibidem. Ideo autem non probatur solum ratione aloes, (tameis aloes ventriculum juvet maxime) quia si pituita ventriculo multum hereat, aloes ipsa non habet eam vim ut detergeat, sed aliquando impingit: verum acrimonia & calore aromaton mixtorum ob facultatem incidendi laudatur.

23. In melancholico morbo hic dicimus non adesse febrem: unde per delirium febris expertus definitur. Quod verum est si de hyparxi ipsius morbi intelligatur: nam generatione ipsâ non semper febris est expertus. Etenim collectio humoris melancholici, præsertim si quod vitium lien contraxerit labefacit œconomiam naturalem; hepar afficit & putredinem advocat, hinc febris.

24. Diætannum potum & illitum Dioscorides mire commendat, & ad lienem minuendum bryoniam decoctum per dies 30. usurpatum. Eadem bryonia cum ficibus pista applicataque confert: filicis maris radix pota: Beticæ folia: periclymeni semen: polemonii radix.

25. Quoniam

(†) Acetum sursum educit quæ nigra sunt.

25. Quoniam in fœdis coloribus sæpe vitium in gibbis hepatis, sæpe in simis, sæpe in corpore ipsius lienis, studendum iis partibus, atque sequendum Aëtii consilium cap. 146. 147. 148. tetrabil. I. ferm. 3. ubi ad simas hepatis, laudat polypodium, mercurialem, chamæleam cum absinthio, cyclamini radicem, heliotropii succum, galli veteris jusculum; ad gibbas, decoctum amomi, florem junci odorati, radicem acori, gentianam, corticem radicis lauri, absinthii comam, spicam nardi, succum radicis quinquefolii, semen viticis, dauci, fumarum, chelidonium, symphyton, polygonum, anagallidem flore cæruleo, calamintham, costum, opobalsamum, pbu, lupinum, asarum, meon: ad lienem veratrum nigrum, epithymum, polypodium, scolopendrium, radicem pœoniæ, decoctum chamædryos, chamæpitios, centaurii minoris, mercurialem. Et hæc remedia negliguntur a multis, quæ ab Empiricis usurpantur magna cum laude.

26. Arnaldus coquit flores tamarisci, & dr. ij. decoctionis dat cum decoctione cicerum rubrorum aut nigrorum: valet potius pulvis eorum florum. Septimo post die dat decoctum dr. ij. foliorum sennæ cum sero lactis: quarto quoque die dr. j. limaturæ argenti cum sapa sumat.

C A P U T VIII.

De febris Epialis virginum fœdis coloribus laborantium.

Quoniam ut ante dictum est, una cum fœdis coloribus maximam partem febres & erroneæ & epialæ conjunctæ sunt, relictis erroneis, ad Epialas, quæ hic aliquid habent peculiare, & Medicos sæpe commovent, convertenda videtur oratio: nam & earum natura, & curatio, & distinctionis notæ ob oculos ponendæ sunt, quod sæpe Medicorum fallant industriam: maxime vero, quod defectiones animi & leipothymia februm illarum comites sint, quas ignara rerum Medicorum turba ad τὸ μανένδης (u) aut ad occultum divinumque referre solet, suo scobe unicornis mira expectatione, & non exiguo sumptu salutem pollicendo. Sed Avicennæ opinione & in febre quam syncopalem humoralem barbare sed apte vocat, & in epialo defectiones sunt animi (quæ συνοπαί proprie non dicuntur) quas inducit adhæsus humoris tenacis, viscosi in parietibus ventriculi, quique obvius est in partibus ventriculo vicinis. Hinc actionis imbecillitas ob caloris oppressionem & humoris excessum: qui quum prius sua quantitate contumaciæ naturam obruerit, successu temporis dum a natura non vincitur aut regitur alienam naturam adsciscit, & sic multo deterior existit quam ante. Quod Galenus accurate demonstrat in lib. de febris: Si interdum, ait, præ crassitie, copia vel lentore excrementi, vel meatuum stipitatione, aut sua ipsius infirmitate natura nequit excernere omnem

Avicennas
c. 52. l. 4. fen.
1. tractat. 2.

Gal. c. 5. l. 2.
de diff. feb.

Ballonii Oper. Tom. IV.

R

humo-

(u) Malignum;

humorem pravam, eum diutius cunctantem necesse est putrescere. Nullus enim alius humor talis manere potest, qualis initio erat, nedum is qui adeo vitiosus est, ut amplius naturæ cultum recipere non possit. Itaque pituita (sicut & alius humor) in ventriculi regione cunctando vitium acquirit, & utroque modo naturæ gravis est, vitæque nostræ flamen videtur præcideri, præsertim si os ventriculi aut natura aut alio modo sit delicatius: eoque plus negotii datur quo magis iste humor movetur & putrescit, ut inde vires sæpe vacillent ac labascant: quod sæpe in febris quotidianis apparet, & quas pituita aut acida aut vitrea procreant: nam & parvus pulsus, & confusæ urinæ, alias crudæ, ἐπιθροσις (x), defectiones animi, viriumque languor apparet, quæ omnia terrificæ sunt, & ab audendo Medicum solent avocare. Quod in tertianis febris leptomymæ ob mordacis bilis affluxum contingunt, in epialis ob contumacem materiem languores & exiguæ animi defectiones cernuntur: id maxime in mulieribus & foedatis virginibus apparet, in quibus, aut caloris magna infirmitas est, aut succrescit multa colluvies, sive id natura fiat, sive vitio alimenti. Tribus enim modis id fit. Epialæ febris causa est non quævis pituita, nec quovis modo putrefacta: nam acida & vitrea quum in corpore redundant alias inducunt febrem, alias solos rigores inferunt, alias epialon, alias quotidianam. Nam si utraque pituita sensibiles corporis partes perreptet, infert rigorem sine febre: quod apud antiquos nunquam evenisse testatur Galenus: nam perpetuo rigorem febris sequebatur: sed ii moderato victu cultuque utebantur. Rigor autem a pituitis istis citatus proprie rigor non dicitur sed καταρυσιαίς (y) & politico loquendi modo, quum pigriores & tardiores sint quam ut rigorem invchant. Porro si contingat putredo acidæ vitræque pituitæ eaque moderata, ut pars una putreat, impurisque maneat altera, epialon nascitur: Tunc autem τὸ ἐπιάλον (z) nomen non pro rigore periodico sumitur ut apud Atticos ob similitudinem rigoris periodici & epialæ febris. Sin magis putrescat, rigor prævenit, febris subsequitur frigore a calore devicto: non amplius sentitur in reliquis temporibus febris rigor: & tunc quotidiana febris surgit: & eadem pituita acida & epialon, & quotidianam inducit, diversâ longe ratione: nam acida & vitrea pituita multum discrepant: quamquam Galenus ut retineat suam pituitæ divisionem in dulcem, acidam, salamque, vitream sub acida comprehendit: quod fit tum quia frigus immodicum & acidæ & vitræ pituitæ auctor est, tum quia vitrea acidulum quippiam habet, ait Galenus: sed dum vitrea, indomita magis est, in eamque frigus majorem impressionem fecit: immo in colicis doloribus quum acrium calidorumque clysterum vi educitur vitreum phlegma, & a loco calido, tamen frigidissimum percipitur tactu. Ut mirum non sit si in epialo ejus auctor est, sensus simul calor & frigoris adsit, immo & in istis dem partibus: quod constituit τὸ ἐπιάλον ὑπερξεν (a). Nec obest dicere si

hoc

Acida & vitrea pituita eam quotidianam inferunt.

Gal. c. 6. l. 2. de diff. feb. Quo modo rigor sine febre fiat, plenissime Gal. lib. 2. de diff. feb. c. 5. & l. de inæq. intemperie & eom. 3. in 1. Epid. Vide initium c. c. l. 2. de diff. feb. Ibidem.

Ibidem:

Gal. in l. de loc. aff.

(x) Sudatiuncula;
(y) Abusivè,

(z) Epialæ;
(a) Epialæ essentiam.]

hoc fiat erit aliqua intemperies composita in calido simul & frigido consistens : non enim composita est intemperies , sed duplex intemperies simul existens : quod Galenus scribit : ait enim , itaque ex duplici inæquali intemperie epialus consistit : ergo duo contraria eodem in loco erunt . Si duo dolores , auctore Galeno , eundem simul locum stricte sumptum occupare nequeunt , multo minus duæ doloris contrariæ causæ una in parte hæreant . Tertio nil videtur mirum si perceptio simul fit caloris & frigoris , quum & initio paroxysmorum febrium periodo reducum idem fiat . De hoc posteriore respondet Galenus . Initio paroxysmorum ægri quidem sentiunt calorem & frigus , sed non eodem loco : est enim facile partes calefactas a refrigeratis discernere . An vero in eadem parte sensus tristis caloris & frigoris consistat , majore plenum est difficultate : fatetur quidem simul rigere posse quempiam & febricitare , & calorem frigusque percipi simul posse , sed non facile explicat quomodo in eadem parte . Prius illustrat exemplo & hypothesi . Si quis in Sole versetur calefit , & si aqua perfundatur , sensum caloris & frigoris trahet . Item si quis abundet vitreo humore & amara bile , uterque humor autem per sensibilia corporis incitetur , & caloris & frigoris sensus existit : quod febres semitertianæ & ἡμυρταιαὶ ἔ, αὶ τριταίους (c) declarant , in quibus inæqualitas est summa & horrores , sensusque caloris & frigoris , quum duplex sit materia , una biliosa , altera pituitosa , ut Galenus *com. in Epid.* explicavit . Sed Galenus , ut est acutus & diligens rerum æstimator , distinguit causam perceptionis simul caloris & frigoris in iis qui insolati aqua frigida perfunduntur , & in febre epiala : nam in illis externa utraque causa est , nempe insolatio frigidaque perfusio : & non in exiguas partes incidit causa utraque ; est pars aliqua quæ forte manifestum calorem non sensit : sed in febre epiala contra fit : nam & interna causa est , nempe humor impense frigidus , & in exiguis partibus mutationis alterationisque causæ insistant : nam tenuissimis portiunculis calor & frigus per corpus sparsus est , adeo ut nullam sensibilem alterius portionem deprehendere possis , in qua alterum quoque non sit comprehensum : ut mirum non sit si in universo corpore & singulis ejus particulis calor & frigus simul percipiantur . In lipyriis , initiis accessionum , & in ardentibus quibusdam perniciosis frigus & calor adfunt , sed in magnis partibus & distinctis , ut certo definitas internas aduri partes , extimas algere , sed in epialo per minutas partes percipitur utrumque . Initio paroxysmorum quis dubitat revocari intro calorem , & intima calefieri , declarat id sitis ingens etiam antequam expansus sit calor . Quo fit ut quodam loco dicat Galenus eos existimari debere febricitantes quorum in partibus extimis calor adsit , sed eos magis quibus intus conceptum incendiandum est : & ut *in com. in Epid.* scribit , satis est partes principes incendiandum concepisse : nil morari nos debet si particulis quibusdam hoc non insit . Princeps longe aliam rationem excogitavit cur in epialo calor &

R 2

frigus 2.

Gal. sub finē
l. de inaqu.
intemperie.

Gal. com. in
aph. 46. lib. 2.

Ex Gal. c. 16.

l. 3. de simpl.

docetur quo-

modo in ead-

dem lingua

parte τὸ γλω-

κίπινον (b)

percipiatur.

Gal. l. de inæ-

qu. intempe-

rie.

Ibid.

2.

Com. par. 25:

sect. 2. l. 1. Ep.

Gal. l. de inæ-

qu. intempe-

rie.

In c. 16. l. 3:

simpl. præcla-

re docet exem-

plo lipyriarū,

& epialar.

feb. duo con-

traria simul

posse percipi.

De causis rē-

vocationis in-

tro caloris

initio paro-

xysmorum

com. in aph.

46. l. 4. vide

com. aph. 1. l.

(b) Quod est dulce amarum,

(c) Semitertianæ , & tertianarum na-
turam referentes.

Com. in part.
5. l. 1. prorrh.
Com. in l. 6.
Epid.

frigus sentiatur, in lipyriis urantur intima, extima tamen refrigescant privativo quodam frigore, ut veteres loquuntur Practici: Epialos, ait, fit a pituita vitrea in imo corporis occulta: ita enim locum cui inest refrigerat. Hinc sensio frigoris, verum post accidit putredo, a qua vapor excitatur qui incurrens in partes extimas calefacit, hinc sensus calor. Sic interna algent ob contentum phlegma impense frigidum, quod dum movetur & putrere incidit refrigerat: contra in lipyria fit, nam algent extimæ partes, intimæ autem conflagrant. Ratio Principis hæc est, lipyriæ causa est pituita frigida, aut humor biliosus admodum crassus & tenax: Pituita illarum inflammatur, locum quem inest calefacit, quoniam autem non resolvitur, non calefacit extimas partes per diffusionem vaporis intus foras a pituita calefacta putrefactaque excitati. Accedit quod virtus ad locum laborantem accurrat, unde destituuntur partes externæ; hæc quidem ratio posterior probabilis est, nam inflammationis internis partibus, eo revocantur calor & spiritus quod in causis, lipyriis & initio paroxysmorum fit ut ait Galenus. Sed aliæ excogitatæ rationes minus sunt plausibiles. Quo fit ut Medicorum calculis reclamatum jam fit Principis opinioni de causis Epialæ & lipyriæ febris. Nam si idem pæne pituitosus humor & Epiali & lipyriarum auctor sit, cur potius in Epialo refrigerat, quam in lipyriis? Nam auctore Principe in utraque febre humor continetur intus, inflammatur, ardet, putrescit. Si in Epialo putrescit, alienum calorem acquirit, propterea calefaciet interna. Si præterea ideo calefcunt partes extimæ in Epialo quoniam a pituita vitrea putrescente excitatur vapor calidus, ergo oportet resolvi illam pituitam, resolvitur ergo a calore: Itaque nata est prius calefacere partes internas quam emittat a se vaporem calidum cui satis virium est ut calorem partibus externis conciliet? Quinetiam si in Epialo humor frigidissimus, quum etiam parum calefactus emittit vaporem per quamdam materiei διαλυσις & διαφόρησις (d), cur non idem præstabit in lipyria humor non adeo frigidus, non adeo δολυτος (e), non adeo δυσδιαφόρητος (f), quum putreat, calefaciat, immo ardeat quodammodo? Et tamen ideo ait algere extima in lipyriis quia humor intus conclusus non digeritur. At dicit Avicennas, vis inflammationis perfectam revocationem facit ut nulla sit υπανδολογησις (g): in Epialo autem non tanta est inflammatio. Sed obijciemus quod a Galeno scriptum est quodam loco dum rationem reddit cur in malignis febribus partes extimæ modo calefiant, modo algeant: *quoniam calor natus in partibus illis extinctus est, viget febris intus: cujus particula instar flammæ exiens calefacit extimas partes.* Si itaque in illis febribus in quibus interni incendii summa sunt omnia, etiamnum aliquando recalescunt partes, cur non in lipyriis id fiet, si humor est frigidus qui intus incalefcit? forte probabilis erat ratio de Epiala febre, quum ait vitreum humorem sensum frigoris inducere intus, caloris vero in extimis ob vaporem excitatum a materia calefacta & putrente,

quæ

(d) Dissolutionem & evaporationem:
(e) Ægrè solubilis,

(f) Ægrè evaporabilis.
(g) Occulta revocatio,

Frigr. lipyr.
initii access.
& malig. feb.
differt a frig.
epial.
Avicennas c.
49. l. 4. fen.
1. tractat. 2.
Avicen. c. 50.
fen. 1. tractat. 2.
l. 4.
Gal. com. in
aph. 48. l. 4.
c. 7. l. 2. de cri-
sibus, & c. 10.

Gal. com. in
part. 8. lib. 2.
prorrh.

Immo in om-
ni nauvali-
fomo ob re-
vocationem
caloris mag-
nus vaporum

quæ quum sit contumacior per totam accessionem sensum caloris & frigoris infert: non idem in quotidiana fit febre, tametsi humor sit *ἀνάλογος* (h) & congener, nec enim humor tam ægre domatur. Nam illud in febribus putridis apparet alias in extimis partibus majorem alias minorem calorem apparere pro motu vaporis a materia intus coercita suscitati tamquam a fumo quodam. Si dissolubilior calidiorque sit humor, calor paullo major apparet, sin minus, inferior, & sensus frigoris adesse potest si in præcordiis actu frigidus existat, & per partes sensibiles feratur. Hoc autem loco tria quæri possunt animadversione digna. Ideo humor frigidus & vitreus febrem committit Epialam caloris & frigoris participem quod ægre calefiat, ægre dometur a calore, eumque facile non concipiat: unde humor semiputrefactus est ratione putrefactæ partis calorem inducens, imputris vero ratione frigoris, idque eodem tempore, & quavis corporis parte etiam minima ut ante dictum est: in quo difficultatis nodus consistit. An non idem ceteris febribus periodicis contingit? Quis enim dubitat quin ejus humoris qui nunc paroxysmum committit pars putreat, altera imputris maneat, aut saltem levis quædam impressio caloris manet, quæ causa erit ut tertio aut quarto post die repetat novus paroxysmus? Verbi gratia, Sophroniscus aut diæta aut vitæ instituto multam humoris melancholici & sæculenti copiam coegit: ejus pars putret ad paroxysmi febrilis generationem: deinde succedit *ἐμπύρεζια* (i), quoniam quicquid de humore melancholico calorem putredinemque contraxerat, id totum absumitur, discutitur & evanescit, ut docet Galenus: tamen remanet quoddam *ἐμπύρευμα* (k) ut vocant, dum videlicet remansit nonnihil caloris in reliqua materiei parte, unde nova repetitionis occasio suppetit. Id ipsum simi columbini exemplo demonstrat. Galenus docens quomodo calor continuatione quadam corpora putrescentia attingat & desalcatur: unde nova occasio suscitationis vaporum cor ferientium, ac proinde novæ exacerbationis. Si itaque pars una melancholici humoris putret, alia vitiosa quidem, cruda, viscidaque existit, cur non quæ pars putret sensum caloris, quæ cruda existit sensum frigoris exhibet? At dices duplex est materia: nam quæ factura est præsentem paroxysmum movetur, putret, incitatur, naturam proritat, materia morbi conjuncta esse dicitur: Altera quæ etiamnum jam incipit caloris febrilis vestigium recipere nondum putret, immota manet, naturæ vim molestiamque non infert, antecedens novæ accessionis febrilis materies esse dicitur, quo fit ut expectanda non sit inæqualis ea duplex intemperies quæ in Epialo apparet. At materia etiam Epiali duplex est, itaque vix tetē eximes isto scopulo; duplicem autem *τοῦ ἐπιπλάου* (l) esse materiem Galenus in suis com. docet his verbis, fortasse vero nec simpliciter, nec a simplice causa quis æstimaverit tales fieri febres Epialas, aut febres cum rigore (siquidem dixerat pituitam dulcem non inducere rigorem, sed levem quamdam refrigerationem:) *nam quid-*

*fit proveniunt,
cur in Epiala
feb. non fiat?*

*Gal. c. 6. l. 2.
de diff. feb.*

*Gal. c. 5. l. 2.
de diff. feb.*

*Gal. c. 7. l. 2.
de diff. feb.*

*Gal. c. 6. l. 2.
de diff. feb.*

(h) Analogus.
(i) Infebricitatio;

(k) Empyreuma, ignitio,
(l) Epialæ.

quid pituita putrescit accendit febrem, reliquum nondum putrescens, ex quo rigent, non est ejusdem qualitatis cum ea quæ putrescit. Si ab impuri rigor fit, & a putrefacta febris, duplex erit causa. Sic febris ab alio fit causa genere, rigor ab alio. Quamquam bilis per febres tertianas & rigores & febrem efficit. Dicendum aliter inæqualitatem fieri in febribus periodicis, aliter in Epialo, tametsi Galenus, quod notare oportet, omnes febres, præter hæcticas, ex duplici inæquali intemperie, calida scilicet & frigida fieri asseveret: Item alio modo duplicem spectari materiam in Epialo, aliter in aliis febribus: inæqualitas in periodicis febribus initio tantum fit propter motum materiæ putrescentis & affectionem caloris naturalis. Etenim tametsi humor calidus acerque sit, tamen rigorem & frigus inducit ex eventu tantum ob recursum caloris & spiritus. At in Epialo frigus est quodammodo positivum, ut vocant, cum τῆ ἐνεργεία (m) humor vitreus sit frigidus & vix ac ne vix frigus deponat, nec se facile a calore vinci patiatur. Item non tantum initio accessionum & in quibusdam tantum partibus rigor inæqualitasque apparet, sed per omnia febris tempora, & in singulis corporis partibus. Quod si materia adeo fridida non foret, lenis tantum περιψύξις (n) appareret: sic major minorve rigoris est occasio pro conditione humoris. Præterea quum in corpore succrescit humor pituitosus frigidusque & bilis flava calidaque rigendi est occasio, sed potius effit vicissitudo caloris & frigoris, quam ejusdem simul perceptio: & qui calor adest vehementior est quam qui in Epialo: siquidem a bile est: in Epialo a nata tantum nascitur qua putredine, idque magno temporis successu. Præterea omnes cacochymi si insolantur calefcuntque inæqualitatem habent sensumque caloris & frigoris, sed non eodem modo quo & in Epialo, potius vicissitudo est. De materia Epialo & aliarum febrium ita paucis disserendum. In Epialo contumacia, frigiditas summa, pervicaciaque, efficit ut necessario summa inæqualitas oriatur, non quod duplex reapse sit materia, ut videtur placuisse Galeno, hic enim tantum dubitando scribit, forsitan vero neque simpliciter &c. quia enim frigidus actu rigorem inducit, febrem vero calidus & putris, quoniam putre & impure, calidum & frigidum diversas constituunt differentias, non abs re dubitat Galenus, an idem humor sit. Si duo essent humores re distincti non inducerent calorem & frigus in iisdem locorum angustis minutisque partibus. Sic est idem humor nempe vitreus qui propter diversas sui partes, totas tamen in totis & in se confusas eam ἀνωμαλίαν (o) inducit. Quomodo & idem calor est subjecto naturalis & contra naturam ut Arculanus & Gentilis tuentur. Et in Epialo iste humor vitreus secundum se totum unus, secundum partes diversus movetur & aliqua sui parte putrescit (cuilibet enim humori partes quædam sunt ἐτερογενεῖς (p) in tenuitate & crassitie, ut hujus una pars crassior sit, tenuior altera, ut demonstrat Galenus in Epid.) & quia movetur naturam caloremque afficit; & partes sensibi-

Gal. com. in
aph. 26. sect.
3. l. 6. Epid.

Quamam sit
materia feb.
Epial.

Gal. com. in
par. 48. sect. 3.
l. 3. Epid.

(m) Energia.
(n) Perfrigeratio;

(o) Inæqualitatem.
(p) Heterogeneæ, dissimiles.

sensibiles affligit. Sed in aliarum febrium materia major est æqualitas ἢ τὸ ὁμοιότροπον (q), ut non sit necesse induci caloris sensum ratione partis humoris qui præsentem paroxysmum committit, frigoris vero propter aliam partem quæ cras aut perendie novum tumultum est excitatura: nam ea nondum movetur citatque naturam; quod si moveretur, forte inæqualitatem induceret. Præterea non tanta actu frigiditas est, quanta in vitrea pituita, quæ quodammodo strangulat calorem naturalem. Quod si tanta esset pervaciã & frigiditas, quis dubitat quin par quoque ratio foret? declarant & ii qui defluxionibus frigidis obnoxii dum febricitant calefiunt refrigeranturque facile, rigent calescuntque, in lecto vix continent membra, extra emittere reformidant. Quæstio alia de quantitate humoris. Paucus est, & ideo, tamen si pituitæ propriam putredinem concipiat tamen periodos non habet motusque febris quotidianæ, immo ut annotat Arnaldus idque ex Avicenna circuitiones habet tertianas & quartanas: quod Princeps ad paucitatem materiam refert. Si ita paucus & tenax qui fit ut in toto corpore & singulis ejus partibus, immo & in minutis caloris & frigoris sensus adsit. Oportet itaque actu adesse talem in singulis partibus humorem. Similis est pæne ratio quæ induxit Fernelium, ut existimet febrium intermittentium materiam non diffundi in habitum corporis, sed in præcordiis contineri. Citat ex Avicenna raro admodum in venis majoribus putrescere succum melancholicum. Si itaque, ait, raro in vasis succus melancholicus vitiosus est, qui fiat ut tam copiosus sufficiatur, aut crebro in habitum corporis pellatur, ut tot gignendis febribus quartanis esse satis possit, id est accessionibus tot & tantis? Idem itaque de humore vitreo: nam paucitas ejus impedit ne quaquaversum in singulas partes expendatur. Sed id alius est contemplationis. Relictis illis difficultatibus quas tamen proponere abs re non fuit, tempus est ut rem ipsam propositam explicemus. Epialæ febres multis de causis adoriuntur virgines scedis coloribus deturpatas. Primum ob suppressionem excrementi quod duce natura foras deberet exigi: ita enim corruptio fit aliqua quæ reliquum alimentum inficit crudiusque efficit: hinc caloris naturalis strangulatus. Deinde quum mulierum corpus pituitosum sit orificiumque ventriculi frigidiusculum sit, rerum similium desiderio tenentur; unde horarii fructibus acetariisque immodice utuntur, immo & dormituræ frigidam satis superque bibunt: accedit quod voraces sint, velut ab Hippocrate demonstratum est in *Epid. Aqua vorax*, quæ sunt frigida tergora ventriculi cogunt: inde excretio & suctionis sensus facilis. Præter cetera autem deses sedentariaque vita ad id plurimum confert: ut mirum non sit si horrificas febres; erraticasque nec non Epialas experiantur, immo & tormina alvinosque dolores, quod ignara mulierum turba ad uterum, impudenter magno ægrarum virginum dispendio, referre solet. Acida enim vitreaque pituita, quæ ob causas dictas succrescit, & tormina, & colicos dolores, & iliacas passiones stranguriasque, quæ febre superveniente solvuntur ob dissipationem mitigationemque humoris frigidioris,

Arnaldus
cap. de Epiala.

Avicenn. c.
49. l. 4. tract.
2. fem. 1.

Cur feb. Epiala
la virg. sced.
color. depur-
gatas adori-
antur.
Gal. in arte
parva. 6. Ep.

(q) Similitudo;

Aph. 44. lib. 6. ris, proritat. Si languidus calor causa est Epiali potius quam vitium alimenti, alia ratio est ineunda. Si vitio alimenti crudioris contigerit, cavendum est ne agitemus humores, alioqui torsiones excitabimus & deliquia animi inducemus. Et de iis maxime morbis audiendi sunt *aphor.* Hippocratis quibus cavet ne cruda moveantur: & quum scribit in *aphor.* eos qui pravo utuntur cibo ægre medicationes ferre: quod plenius alio loco demonstrat dum ait eos qui crudis cibis & humoribus abundant ineptos esse ad purgationem: ideoque materiam esse præparandam, libertatem meatuum esse procurandam, utendum decoctis origani, tetragorigani, hyssopi, thymi, melicrato & id genus aliis: maxime vero ventriculo consulendum est in Epialis: alioqui cœliacas torsiones inducemus, frustra operam navabimus. Hujus enim febris ut & quotidianæ focus maxime statuitur ventriculus, quum pituitosum excrementum in ea parte maxime superfluat auctore Galeno. Consulemus autem ventriculo usu rerum operam ei dicantium: vanumque esset repetere fots capite superiore descriptos, qui in eum scopum comparantur ut calor alvi suscitetur, recreeturque multo humore obrutus. Bis aut ter blando medicamento conabimur primam regionem repurgare, quo locus sit apozematis aperientibus, coquentibus, incidentibus, attenuantibus: quo autem pituita vitrea reliquis pituitæ generibus frigidior contumaciorque existit, eo diligentius validiora medicamenta sunt usurpanda: falsa siquidem nec tam calida, nec tam longo tempore possulat: valent oxymeli simplex, syrupus acetosus, oxyfaccharum, mel rosatum, syrupus de bizantiis, de hyssopo, de fumaria, de lupulo & stoechade, decoctum radicum aperientium aut in aceto, aut vino albo maceratarum. Et ut libere dicam quæstio esse posset, an tutus sit acetosarum rerum usus, quas tamen ad incidendum tenuandumque mirifice conferre contendunt: & apud antiquos nil æque ac oxymeli in usu fuit in febris quas pituita parit. Tamen si omne frigidum partibus nervosis inimicum est Hippocratis sententia, multo magis lædit acetum, quod partium tenuitate cum frigore præditum est, quæ efficit ut intro penetret vis frigoris: easque ob causas rejicit repudiatque Galenus in suis in lib. de acutis commentariis. Quæ si vera sunt, erroris convincenda est omnis antiquitas quæ tam frequenter oxymeli usurparit. At Hippocratis verba ad unguem non sunt capienda, alioqui multarum rerum usu prohiberemur. Quid pitifana melius, & tamen eam integram vetat dari in pleuritide? Quid aquæ frigidæ potu, & ventriculo gratius & familiare magis, & tamen aqua ab Hippocrate dicitur inimica ventriculo & partibus nervosis, sicut & omne frigidum? usum recipit Hippocrates, abulum condemnat, idem de oxymelite censendum est. Quoniam Hippocrates divina velut mentis agitatione præsentiebat facile peccatum commissum iri in usu pitifanæ, oxymelitis, aquæ frigidæ, melicrati, ideo quosdam veluti cancellos & terminos statuere voluit quibus coereremur: iis enim quæ familiaria sunt, quæque obvia sunt cuique & in usu frequenti, fere omnes abutuntur; quod si plus minusve in usum venerit, nihilo deterius putant contingere: Oxymeli magnas habet commoditates in præparatione materiæ ventriculum occupantis: non minimum etiam lædit nisi

Lib. 2. Crudi humores ante purgat. præparandi. Com. in aph. 24. lib. 1. Gal. 1. ad Glauconem.

Gal. c. 8. l. de atra bile.

Capita curationis Epial.

Lib. 5. aph. 18. aph. Com. in par. 39. l. 3. acut.

jure & loco adhibeatur: Si ventriculus vacuus sit, nulla pituita obfusus, quis dubitat quin oxymeli nociturum sit? Nam integris viribus afficit ventriculum. Sin multa sit materia frigida, pervicax, lenta & glutinosa, quandoquidem exerit suas vires in eam, vis ejus prius obtunditur & hebescit quam ventriculi corpus attingat. Idem de medicamentis judicium esto, hæc enim, sicut & oxymeli, si sano corpori darentur, incommoda non mediocria adferrent. Itaque etsi nonnullam noxam ob aceti vires oxymeli infert, eam magna utilitate elevat ac compensat. Illud in febre Epiala ut & in omni quotidiana, & quæ a crudis frigidisque humoribus nascitur, diligenter videndum est, ut dum prodesse volumus, non obsumus. Quid enim est illud quod in clysmaton decoctionibus, & medicamentorum incoquimus radices incidentes, aperientes, acriores, calidiores, item semina, herbas, immo & calidissima quæque adhibemus? At hæc febrem augment, pugnant quidem cum materia. Nec valet quod reponi possit: In febribus morbisque acutis contra indicationem quæ a morbo sumitur tuto exhiberi medicamenta quæ calida sunt & sicca: hæc siquidem morbum fovebunt. Galenus autem non reformidat, quoniam major sequitur utilitas ex evacuatione humorum nocuorum, quam incommodum ex ea calefactione quam inducunt medicamenta. Aliter enim in *methodo medendi*, quam major pars catharticoꝝ, ait, calida sit, febrem ipsam illa augment, deligenda autem Médico sunt quæ citra calefactionem siccationemque insignem ipsas vacuationes moliantur, ut sunt cremor ptisanæ, oxymeli, apomeli, apii radix. In quo duo mihi videntur absurda. Nam & metuit usum calidorum medicamentorum in febribus, quem tamen amplectitur in *apborismis*, & male numero vacantium medicamentorum, apomeli, ptisanam, & oxymeli accenset. Sed hæc alius sunt loci. Itaque in febre Epiala minus est formidandus usus rerum calidarum, quum is cum materia pugnet, incidendo, tenuando, exclusionique præparando eam materiam quæ accessiones multas est productura. Nisi forte etiam quis dicat & usu calidorum, & calore ipso febrili in Epialo plurimum adferri adjumenti: nam & febris convulsionem sedat ab humoribus frigidis natam, & tetanos rigoresque minuit: quartana Epilepsiam fugat: quæ coryzæ sunt obnoxii si febricitant facilius liberantur. Nam quemadmodum ante dictum est ex Galeno calor febriliis mitigat, temperat, frigiditatem tollit, immo & coquit: nomine τῆς σέψεως (r) sumpto καταρρηκτικός (s): quod si verum est, non est febrili ipsi studendum, sed soli materiei, immo adaugere febrim juvabit. Nam quum discutiendus est humor tepefaciendusque præsertim natura impense frigidus, oportet calorem esse auctiorem & materiei analogon: alioqui opera ludetur. Unde Mumemi filius apoplecticus interiiit quod febricitaret tantum λελυμένος, id est μετρίως (t). Quod si febris humori respondisset, spes aliqua sperabilis foret. Tamen hoc audemus asserere. Calori febrili hoc quidem proprium est ut frigidus

Et feb. & materia feb. Epial. committentis ratio habenda.
Com. in aph. 24. l. 1.
Lib. 11. methodi.

Ballonii Oper. Tom. IV.

S

(r) Concoctionis.
(s) Abusivè.

(t) Exsoluté, id est mediocriter.

dos humores quodammodo mitificet, temperetque, ut ea ratione ab eo expectari possit utilitas aliqua, unde dubium est quin longior futura sit Epiala febris, quo minor moderatorque exsistit: brevior autem, si validior. Tamen fortasse dicemus, calorem febrilem juvare alienam materiam mitificando, non suam. Quum enim dicimus epilepsiae vindicem esse quartanam, hoc audiendum est quoniam excrementitium humorem absument diuturnitate temporis, sed suum humorem deteriore facit accersendo putredinem. Contra objicies: In singulis accessionibus an non est calor febrilis qui discutit materiam, digerit, coquit, excludit prius a se attenuatam? Quaestione hoc dignum est. Et ut quod sentio dicam: opus hoc soli calori tribuendum esse videtur, ut & puris coactio. Nam quicquid in febre male geritur, id totum caloris contra naturam est: quicquid in pure alienum a calore contra naturam est, unde soli calori opus ἐπιπέως ἐπιπρασμοῦ (u) tribuit, ut materia differant, non agente causa: & in Epid. per conclusionem meatuum in abscessibus augetur calor naturalis auctor pepasmi. Itaque condemnandus calor videtur contra naturam ut qui nil juvet, aut potius omnia pervertat. Et humores acres quo magis a calore febrili agitantur, eo crudiores esse dicuntur: in hydropicis secunda serosa excrementa congeruntur, coctionesque pervertuntur, quum tamen internae partes dominatu caloris contra naturam adhaerenti teneantur. Et Mesuæus timet ne in frigidis affectibus etiam a medicamento inducatur febris, quod hujus successu materia reddatur effera. Unde in febribus longis congeruntur in hypochondriis multa cruda, pituitosa, quare non excussit calor febrilis? Immo coctiones labefactando & calori nativo omnium bonorum auctori bellum indicendo crudorum humorum iliadem parit. Hoc accedit, quod tamen si aliquid utilitatis afferre calor contra naturam videatur, audiendum illud est si materia imputris maneat. Nam si vi caloris contra naturam putredinem acquirat, procul dubio infestus erit naturæ. Itaque si tot horrenda symptomata in febribus Epialis, & synopcalibus ab eadem oriundis materia surgant, id non materiei tribuendum puto, sed calori contra naturam in putredine fundato, qui calorem nativum quantulumcumque est nititur oppugnare. Nunc autem, ut rem institutam resumamus, ita sese gerere oportet in Epialarum cura ut materiei & febris ratio habeatur. Quod consilium est Galeni qui quum contrariae proponuntur indicationes, ita se gerit, ut neglecta ad tempus febre, materiei det operam, aut contra. Quis enim adeo temerarius qui calorem in Epialo observans aliquantulum acrem, ad juscula sese conferrat, eaque ægris plenius præscribenda putet? febrem aliqua ex parte respiciet, at febris materiam augebit. Et hic sequi possumus Galeni consilium qui in quartanis febribus acria, salsa, piperataque adhibet, a principio ad vigorem usque: quod hercle Galenus indistincte proposuit, ut eo exemplo nonnullus possit seducere a via veritatis. Sed venia Galeno danda, ut qui brevitatis studio singulas indicationes non perstrinxerit. Singula Princeps est persecutus.

Ceterum

(u) Concoctionis & maturationis.

*Partic. 49.
sect. 2. l. 1.
prorrh.
Cap. 6. l. 1.
deser. feb. con-
tra tamen sen-
tis com. in
aph. 47. l. 2.
aphor.
Idem quoque
Gal. c. 6. l. 5.
de simpl.
Com. in par. 1
31. sect. 2. l. 6.
Epid.
Com. in 2.
acut.
Mesuæus.*

*Gal. l. 1. ad
Glaucnem.
Avicenn. in
tract. de feb.
c. 1. 3. tract.
2.*

Ceterum in Epialo clysteres instituentur in eam formam:

℞. Radicum apii, petroselini, enula campanæ, ana, unc. j: seminis cartami Clysteres. conquassati, unc. ℥: seminis anisi, ammeos, petroselini Macedonici, doronici Romani, ana, dr. ij: origani, trigorigani, calaminthæ, centaurii minoris, ana, man. ℥: florum genistæ, stæchados, ana, man. ℥: summiatum absinthii, lavenderule & rorismarini, ana, pug. j: fiat decoctio: dissolve confectionem hieræ: confectionem de dactylis, & progressu temporis confectionem hamech, cum oleo irino, liliaceo, rutaceo.

Potest quoque & vinum album addi: Cicerum rubrorum pugillus addetur: non alienum erit incoquere semen pœoniæ, artemisiam, nepetam, agripalmam, meum, phu, folia pœoniæ fœminæ, aristolochiam, iridem, eryngium, peucedanum, galeopsin, rubiam quoque ipsam, salviam, majoranam, betonicam, polium, ivam arthriticam: Agaricus quoque & folia fennæ in decocto locum habebunt: Cyperus, schoenanthi flores, calamus aromaticus & spica nardi, baccæ lauri, juniperi, hederæ. Et quoniam ut plurimum eis inflantur præcordia, tum ob malam coctionem præ imbecillitate caloris, tum propter flatum qui facile surgunt in ea febre, ea quæ flatu discutiendi vim habent apprime conferent, eaque tum admota, tum assumpta. Valet hic potus:

℞. Aquarum absinthii, & melissæ, ana, quantum sufficit: in quibus infunditur seorsim, rheibarbari, & agarici seorsim, ana, dr. ij: cinnamomi & nucis moschatae, ana, scr. j: in expressione dissolve confectionis hieræ, dr. ij: aut pulveris ejus, dr. j: syrupi conservationis zingiberis, aut nucis moschatae, aut nucis conditæ, unc. ℥: aut oxymellis, aut syrupi de stæchade, aut mellis rosati colati; potest addi aut diaphœnicon aut electuarium diacarthami. Potus.

Cassia & iis quæ cassiam recipiunt locus esse non debet: quia enim ea leniunt tantum & suo virore lentoreque dissolvunt ventriculum, ideo minus quadrant. Rheum barbarum non convenit quidem humori acido depurgando: sed tamen quia robor addit ventriculo, potest aliquando usu capi. Hiera in primis confert in hac febre; si quando alias epicrasi utendum, tum quia nonnisi tempore materia detergetur, coquitur, deraditur & expellitur, tum quia & tempore vires deteruntur, & specie ipsa morbi imbecillimi existunt: quicumque enim morbus ventriculum occupat, cujusmodicumque sit, is cum virium imbecillitate perpetuo junctus est: itaque a levioribus incipiendum, & sensim ad validiora progrediendum. Vomitus conferunt ex femine raphani, asaro, femine atriplicis cum oxymelite, ut ante superiore capite expositum est. Cassia nocet febre Epiala laborantibus.

℞. Hydromelitis, lib. ℥: syrupi acetosæ simplicis vel oxymellis simplicis, ana, unc. j℥. Fiat vomitorium.

Hippocrates lib. de salub. diæta hyssopum incoquit in aqua & decoctum dat tepidum. Aliis cum decocto radicis raphani & seminis atriplicis datur oleum amygdalarum dulcium.

Vel datur decoctum ex agarico. Sudorifica non profunt initio quia materiam crudam in venas raperent: in fine materia mitificata conferunt. Sunt qui pilularum usum probant: ac præ ceteris Arabes eas commendant: aliis id non videtur, quoniam pilularum tum usus incidit necessa-

rius quum e partibus remotis abducenda est materia : sed hic in alvo continetur. Tamen ob contumaciam humoris, & quia quæ sunt liquida dum cito transfluunt vires integras in ventriculum non exerunt, nisi te revocaverit calor quidam immoderatus, pilularum usus non est repudiandus.

Pilulæ:

℞. *Massæ pilularum aloëphantinarum, assaiareth, & imperialium, ana, dr. j. pulveris hieræ picræ dupla aloë, dr. ij. rhabarbari electi, dr. j. agarici trochiscati, dr. jß. pulveris galangæ, & aromatici rosati, ana, scr. j. cinnamomi, scr. ʒ. cum syrupo conservacionis nucum conditarum, aut nucis moschatæ fiat massa pilularis.*

℞. *Zingiberis, scr. j. pyrethri, gr. viij. rosarum, scr. j. aloës lotæ in aqua sampfuchi, dr. ij. massæ pilularum aggregatarum Mesue, dr. j. agarici & pilularum sine quibus, ana, dr. ʒ. cum tantillo Mithridatii, aut confectionis aureæ Alexandrinæ, aut theriacæ aut confectionis alkermes fiat massa pilularis. Addi debent pulveres electuarii aromatici rosati, pleris archontici, diarrhodon abbatis, diambrae, letificantes, galangæ, nucis moschatæ, caryophyllorum, massiches, ambrae. Cautio hæc adhiberi debet, ut quum ventriculus repurgatus fuerit, sequenti die illum confirmemus & applicitis & assumptis de quibus dictum superiore capite. Scutum hoc admovebitur gestandum fere semper.*

Scutum:

℞. *Pulveris caryophyllorum, nucis moschatæ, & galangæ, ana, dr. ʒ. pulveris cubearum, dr. j. sampfuchi, origani, rorismarini, stæchados, ana, scr. ʒ. coriandri, unc. ʒ. balsamitæ seu menthæ aquaticæ, pug. ʒ. redigantur in pulverem pro scuto.*

Et interdum valet hoc decoctum ad præparandum, tenuandum & incidendum.

Potus præparans materiam.

℞. *Radici Chinæ vel farsæparillæ, unc. ʒ. coriandri præparati, dr. ʒ. radici ireos, dr. j. rosarum, pug. j. calaminthæ & absinthii pontici, ana, pug. ʒ. seminis citrii, ammeos, ana, dr. j. fœniculi, dr. ʒ. fiat decoctio ad lib. vj. ad consumptionem medietatis, addendo vini albi, unc. xij. aromatizetur nuce moschata, aut cinnamomo, aut ligno aloës: capiat unc. iv. quotidie mane cum tabella una electuarii aromatici rosati.*

Decoctum vero radici chinæ aut farsæparillæ bene aromatizatum quovis tempore potest adhiberi: nec enim ad prolectandos sudores usurpatur, sed ad præparandum & superfluum humiditatem quæ alvum ipsam *παραρτίρην, ἢ χαλαρτίρην, ἢ ἐκτεταυσμένην* (*), id est effeminatam reddit.

Syrupus magistralis ita concinnari potest, ut in parato sit, & ut medicamenta cocta minus deleteria sint.

Syrupus:

℞. *Radici helenii, ireos, apii, eryngii, ari, ana, unc. j. cyperi, galangæ, dr. iij. limaturæ ligni sancti, unc. ij. betonica, salvia vite hortensis, solsequii, polii, herbæ paralyseos, verbena, ana, man. j. seminis pœoniæ, dr. ij. menthæ, stæchados utriusque, absinthii pontici, ana, man. j. junci odorati, dr. j. seminis smyrnii, ligustici, anisi, fœniculi, ana, dr. jß. seminis seseleos, dr. ij. radici pœoniæ & zingiberis, ana, dr. j. in sine addendo vel flores lavendulæ, rorismarini, vel conservam rorismarini, buglossi: infunde foliorum fenæ, unc. iij. santali citrini, nucis moschatæ, & cinnamomi, ana, dr. j. in*

(*.) *Hæmidioem, & laxiorem & effœminatam.*

expressione dissolve expressionem, unc. j. agarici trochiscati infusi cum ligno aloës, aut cum zinzibere & cinnamomo & dr. j. rhabarbari electi pariter infusi vel in vino albo; oxymellis simplicis, & syrupi de hyssopo, ana, unc. ij: sacchari candi, lib. ʒ: fiat Syrupus.

Potest turpethum addi, quod ei vis insit pituitam non modo tenuem, sed & crassam & frigidam lentamque educendi, tum ex capite, tum ventriculo & visceribus: quod per se quidem ventriculum perturbat, sed quum infunditur ejus virulentia zingibere aut nuce moschata, aut cinnamomo corrigi potest.

Syrupus prædictus aut per se sumetur, aut cum aquis melissæ, abinthii, buglossæ, sampuchi, & ceteris id genus, vel etiam cum vino albo. Vel tabellæ diacarthami aliquando accipiuntur eo modo.

℞. Aquæ theriacalis, dr. iij: vini albi odoriferi, unc. ʒʒ: aquæ melissæ, unc. j: cum unc. ʒ: tabellarum diacarthami & syrupo de quinque radicibus, aut bysantina fiat potus: vel hic potus parabitur, tamen sit ingratus. Potus:

℞. Pulveris hieræ dupla aloës, dr. iʒʒ vel iij: syrupi capillorum veneris, unc. j: vini albi, unc. iij, vel destillativi restaurativi tantundem; vel dissolve-tur in aquis prædictis: nisi sapor & amaror intolerabilis debortaretur, confectio hieræ cum tryphera magna involuta in auro conferret.

Quoniam autem rigores & horrores maxime perturbant, immo in Epiallis & quartanis & erraticis sæpe plus molestiarum afferunt quam reliqua symptomata, ideo veteres de iis leniendis cogitaverunt: in primis probatur Fernelii nostratis Medici consilium: hic affirmat compepsi sedarique solere rigoris motu ad sedem febris applicato. In Epialo & quotidiana fovebis regionem ventriculi: in virginibus decoloribus Epialam patientibus, lienem & ventriculum, in tertianis hepatis regionem fovebis. Aut lines totam spinam oleo irino, oleo vulpino, de castoreo præsertim in febribus pituitosis, & mulieribus, muliebribusque corporibus, quibus maxime rigores ex dorso sunt Hippocratis sententia: quod partes anteriores magis venosæ arteriosæve existant, minus proinde rigore (nomine rigoris latius sumpto pro omni perfriguratione) excipiant: posteriores vero sint magis nervosæ & frigidæ: Galeni sententia theriaca & mithridatum commode illini possunt. Alii id remedium instituunt:

Fernel. c. 10:
lib. de feb.

Hipp. aph. 69:
l. 5.
Gal. com. in
aph. 65. l. 5:

℞. Thuris masculi pulverati, unc. ij: succi menthæ & majoranæ quantum sufficit, addendo theriacæ & castorei, ana, dr. j: fiat linimentum ad spinam dorsi ineunte accessione. Linus:

Aëtius in genere de iis quæ valent ad horrores ineuntibus febribus, ea commendat quæ vim habent proliciendorum sudoribus, ut smyrnii seminis, dr. j: potandum ex vino duabus horis ante accessionem: aristolochiam, iridem, calamintham. Probat etiam illud: Aëtius c. 28.]
ferm. 5. te-
trab. 1.

℞. Seminis hyoscyami albi, myrrhæ troglodytica, opii, styracis, ana, dr. j: croci, zingiberis, aloës, ana, dr. x: excipe melle & da ad magnitudinem nucis avellanæ.

℞. Piperis, dr. j: cassiæ, staphidis agrestis, aristolochiæ & myrrhæ, ana, dr. ʒʒ: cum oleo irino, & liniantur partes a quibus horrores incipiunt.

Theriaca potu data cum aliqua aqua & syrupo calefaciente eodem pertinet. Hic nullam de phlebotomia mentionem injecimus, quod in tanta cruditate An venæ sect.
Epial. feb. con-
ferat.

tate non videtur conferre posse. In aliis quidem febribus, quarum materia partim in venis minoribus, partim majoribus concluditur, præsertim quum putredinis signa elucent, non ratione antecedentis materiæ tantum, sed & conjunctæ, sanguis demitur, quoniam materia febrem accendens in venis confusa esse videtur, non tantum in primordiis ut placet recentioribus, quum sunt interpolatæ: sed in hac materia videtur plane secreta, & ut ita dicam, sequestrata: & tunc minus a natura regitur. Hanc

Savonarola c.
de feb. Epial.

opinionem confirmat bonus medendi magister Savonarola ex sententia Ferrarii; circum loca arteriarum & venarum non videtur probabile pituitam tantæ frigiditatis coerceri posse, idque sensim; plurima enim adest in illis locis caliditas: sed in profundioribus locis longeque a corde semotis coercetur, ut sunt intestina, ventriculus, venæ profundæ musculorum. Quod veteres in eam adduxit opinionem, ut audacter in febre Epiala, febribusque natis a cruditate humorum non secarent. In quotidianis tamen sanguinem educunt, præsertim si urina rubra & calor auctus id suaserint. Arabes nescio quid novi excogitant de secunda vena in febre quotidiana: secant enim basilicam sinistram, præsertim in frigida cæli constitutione: in calida autem, dextram; hoc forte illis in mentem venit quod legerint apud Galenum facilius promptiusque educi sanguinem crassiorē aperta sinistri brachii vena quam dextri. Nescio ubi hæc Galenus scripserit. Et ubi occurrerint dabimus operam ut quorsum dicta sint aperiamus.

De febre Epiala hæc dicta sint plenius quam putaremus. Sed quoniam plerisque Medicis febris hæc negotium dat, & ejus curatio quodammodo etiam ad febres ex cruditate natas pertinet, ideo in ea explicanda fuimus paullo longiores.

A N N O T A T I O N E S.

1. Nullo loco melius quotidianas febres Galenus describit, quam cap. 4. lib. de typis: habitus est humiditas, vomitus pituitosi, sitis haud magna, corporis gravitas, somnus *κατάδης* (y) & cataphoricus, pulsus magnus, rarus, latus; facies sublivida, laxa, flaccida, multam cachexiam & *τὸ σπύριον* (z) materiæ significans, lienis etiam durities, si perseverat, *ῥευματισμοὶ* (a) thoracis & *παραχύβουσι ὑδρωπικῆ* hydropicæ superfusiones.

2. Hic ex hypothesi docet si humor in corpore frigidus sit, & pariter calidus qui feratur per sensibilia corpora calorem & frigus percipi simul. Quod falsum est; nam in tertianis humor qui rigorem facit biliosus est, & tamen sensum frigoris inducit.

3. Sequendum est consilium Arculani cap. de dolore stomachi, cavendum est (ait) ne dum calefacimus; inducamus majorem calorem febrilem: ita enim in gradu augetur calor, sed in humiditate & quantitate minuitur.

4. Quum

(y) Caroticus.
(z) Conversionem.

(a) Rheumatismi.

4. Quum multa est materia cruda & frigida, in qua calor febrilis sepultus non ἐπιδαμνῆται (d), si calor febrilis gradu augeatur, conferre potest. At calor omnis febrilis malus est præsertim si putredinalis sit: sed si gradu tantum a calore naturali discedit, potest ea ratione si sit materiæ ἀνάλογος (e) conferre.

CAPUT IX.

De insano virginum amore.

DE insano virginum amore, qui Græcis Ἔρως (f) dicitur, superiore quodam loco nos dicturos pollicemur: quod nunc præstamus, tum quia id ad Medicum morborum virgineorum æstimatorem futurum pertineat, tum quod ei perturbationi animique ægrotationi, nisi occursum fuerit, sæpe aut desperationis, aut languoris extremi, aut miserrimæ mortis præcipitisque casus periculum sæpe ingruat maximum. Morbus vere est animi & perturbatio, id est ut apud Cicer. definit Zeno philosophus, *aversa a recta ratione contra naturam animi commotio, aut appetitus quidam vehementior*: eodemque loco definitur, *opinatio quædam vehemens de re non expetenda, tamquam valde expetenda sit, inherens & penitus insua*. Et qui ita afficiuntur, judicant se scire, quod tamen nesciunt, hinc mens percellitur concutiturque, eaque pars animi quæ voluptate alitur eam sibi subjicit subditque quæ mentis & consilii est, quodque altius sese erigens, suoque dominatu omnia regens, dum omnia secundum naturam sunt, & eam partem quæ voluptatum illecebris capitur oblectaturque tamquam summo bono, & in qua irarum ardor exsistit, temperat atque moderatur. Eum affectum ἔρωτα (g), unde τὰ ἐρωτικά & ἐρωμανία (h) deducuntur, Veteres appellaverunt, insanum amorem vocamus, quum quid perditæ amat, ut nil prius, nil pulchrius, nil carius videri possit; immo quisquis ita insanit, quocumque animum cogitationemque converterit, præ impotentia objectam semper rei adamatæ speciem habet, gestus, motus, verba & alia id genus: quæ omnia ita alte in animo infixæ sunt, ut nulla ratione decuti avellique possint. Itaque Aristoteles convincit iraturpiorem esse istam cupiditatem. Nam ira quodammodo parere rationi videtur, sed attente non audit more ministrorum præpostere omnia obeuntium, quæ antequam omnia quæ præscribuntur, audiverint, abeunt, & sic desunt officio: At cupiditas, si ratio vel sensus modò moneat illud aut hoc esse suave, inflammata rapitur ad perfruendas voluptates. Hoc vero maxime fallit quod se honestam amoris causam habere putent. Sed

Nomen ἔρωτος in hac significatione usurpatur a Gal. com. in par. 11. l. 1: prognost. quærens quomodo Erasist. noverrit puerum amatorem. Cicero 4. Tuscul. Defini. insani amoris,

Cap. 6. l. 7. Eth. Amor insanus, turpior ira.

(d) Effulget.
(e) Analogus.
(f) Amor.

(g) Amorem.
(h) Amatoria, & amoris insania.

in hoc exsuperantia esse potest. Ut Satyrus *φιλοπάτωρ* (i) dicebatur quod infans in patrem amore afficeretur. Quum autem in virginibus τὸ φανταστικόν (k) in vitio sit, & fax rationis ipsi menti prærepta sit, mirum non est si amor earum ad insaniam proxime accedere videatur: & hic, ut ait Euripides,

Nil plus agas,

Quam si des operam, ut cum ratione insanias.

Nam si naturalis esset iste amor, & amarent omnes, & semper amarent, & idem amarent, nec alium pudor, alium cogitatio, alium turpitudine deterreret. At dices, virginibus majorem licentiam natura dedit; sed nimietas non potest esse conjuncta cum turpitudine, & quippiam exuberans habere, quum conceptam semel in animo de re amabili opinionem nulla ratio quantumvis firma oppugnare, debilitare ac frangere valeat. Jamque tanetsi naturalis in amore quidam modus adest, ita omnem mediocritatem superat, ut non in quibusdam vitium, sed feritas & immanitas esse videatur. Quemadmodum enim quum diviniore cujusdam virtutis significatio nonnulla in quopiam apparet, non virtutis nomine donatur, sed eximia, divina, augusta, heroicaque virtus dicitur, ita & feritas immanitasque vocanda, quum vitii excellentia proxime ad feras bestias accedimus, humanum vitium ipsa feritate superantes. Heroicam istam virtutem adumbrat Homerus dum Priamum de Hectore loquentem facit,

Homerus.

Non hic mortali est, sed divum sanguine natus.

Sic feritas iis tribuitur qui scelere, flagitiis, voluptatumque immoderatione alios superant ac vincunt. Ut in humana specie feritatis imago aliqua repræsentetur, hoc forte consilio veteres heroicam passionem vocaverunt, quod in iis quibus æstu libidinum pars animi deflagrat ac excandescit, aliquid heroicum esse existiment: sed decepti sunt longe vocis similitudine. Non enim dicitur passio heroica ἀπὸ τοῦ ἥρωος (l), quod heroas, id est homines augustos & eximios tamquam ἡμιθεούς (m) existentes deceat, aut quod ad hominum sapientium animas corporibus his absolutas pertineat, quo nomine heroas intelligit Zeno apud Laertium, unde apud eundem Pythagoras totum aërem plenum heroibus & daemonibus dicebat, sed potius ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, id est, ab amore, deductum id est: Et quum heroica passio tam foedam cupiditatem & velut humanitatem omnem superantem significet, huic ἔρωμανίη (n) nomen heroicum attribueret est nefarium. Quamquam placet Gazæ etiam τοῦ ἥρωος (o) nomen ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, ἔρωτου (p) derivari: at potius originem aut ἀπὸ τοῦ αἵματος aut ἀπὸ τῆς ἡρώς (q), id est ab Junone, fortietur. Quidquid illud sit, male & ignoratæ græcarum litterarum heroica passio amor insanus appellatur: nisi

Arist. I. c. 1. 7. Eth.

Dicta passio heroica non ab heroibus sed ab amore infans.

Laertius 1. 7.

(i) Amans patrem.

(k) Imaginatio.

(l) Ab heroe.

(m) Semideos.

(n) Amoris insanæ.

(o) Herois.

(p) Ab heroe & ab eo quod est laudatum & sacrum.

(q) Ab aëre, aut à Junone.

nisi forte, quod & Savonarolæ videtur, ideo heroicæ passioni nomen tribuatur, quod inter homines Satrapæ, Principes, Magistratus, qui heroes dicuntur ob præstantem virtutis effigiem quæ in iis parere deberet, vel ob eum maximum quem tenent inter homines gradum, luxu & otio diffuentes: immoderata libidine gestiant, & insanorum amorum æstu facile exardescant: quod falsè in Principes nostros dictum puto. Vel heroica passio dicta est ob exsuperantiam rei, quomodo apud Virgilium dicitur: *Auri sacra fames*: Id est ingens, magnaque: Et apud Medicos morbus *ἱερός*; sacer dictus, id est magnus & humanum captum difficultate rei superans: item *ἑσσιω ἱερὸν* os sacrum appellationem a magnitudine & mole invenit: vel heroica passio dicitur, quod homines divino quodam modo afficiat irretiatque: quemadmodum & fabulæ narrant Jovem amore perditum omnesque Deos: Unde Homerus de Venere loquens ait,

Ἀφροδίτη ἤτε θεοῖσιν ἐπὶ γλυκὺν ἴμερον ἄρσε,
καὶ τ' ἑδάμλασσοτο φῦλα καταβητῶν ἀνθρώπων.

Id est, *Dulceque tormentum divis incussit amica*

Humanasque Venus gentes domuisse videtur.

Vocat autem illud desiderium rei quia caremus *ἴμερον*, quemadmodum *ἔρως* fruendæ pulchritudinis quam valde expetimus desiderium significat: & *πόθος* rei qua frui sumus, fruique expetimus desiderium. Sed de nominibus frustra laborandum putamus. Quicquid sit, ea perturbatio quæ ad insaniam quodammodo puellas adigit ad τὸ ἐπιθυμητικὸν (r) pertinet: & est depravatio mentis falsa rerum præstantium imagine & opinione delusa. Unde Tullius Cæcilium Pœtam ærum irridet qui amorem Deum finxit, quum is omnis flagitii & levitatis auctor existat. Et inter antiquos de eo controversia oborta est: nam alii auctoritatem amori tribuerunt, alii etiam sapientem amatorem esse dixerunt; amoremque ipsum definiverunt conatum amicitia faciendæ ex pulchritudinis quadam specie, cum sollicitudine, cura, anxietate, desiderio & suspirio: adeoque vehemens ea animi perturbatio mentem de gradu rationis dejiciens, ut nisi ægro animo medicinam adhibueris, nil in consilium rationum suarum præter desperationem appellet: meraque est insaniam, ut sæpe in Dei contemptum hominem præcipitet. Unde illud libidinosi hominis:

Si quidem sit quisquam Deus, cui ego sim cura.

Ac si Deo curandum sit quomodo libidinosus iste voluptate fruatur amatoria. Arabes, & qui eos secuti sunt hanc affectionem ilisci & albach vocaverunt, id est, amatos, & amatores, est autem assidua sollicitaque cogitatio & ea melancholica qua rem valde & veluti perditè concupitam habere volumus. Ad morbos cerebri refertur, affectionibusque melancholicis annumeratur. Hoc autem differt ægritudo ista a melancholico cerebri affectu, quod hic humorem causam agnoscat veluti a massa sanguinis segregatum & jus vindictarium in cerebrum habentem, quum diathesis jam sit aliqua: amatoria autem ægritudo, accidens animæ tantum

Ballonii Oper. Tom. IV. T

(r) Concupiscibile.

Savonarola e,
de heroica
pass.

Virg. 6.
Æneid.
Hipp. l. de
fac. morb.

Homerus in
hymno ad Ven.
ner.

ἴμερον, ἔρως
& πόθος ut
differunt.

Cicero 4.
Tuscul.

4. Tuscul.

Ut differat
heroica pass.
a melancholic.
cerebri aff.
sectu.

definitur, cum diathesi melancholica. Id eam ob rem ita definitur, non quod humorum atrorum concursus sit aliquis ad illius perturbationis generationem: sed quoniam brevi ob affectionem animi recessumque caloris & angustiam animi viscerumque humoribus vis infertur, & ex benignis mansuetisque efferantur & exasperantur; hic memoria, & ratio & imaginatio læditur, perpetuaque est anxietudo. Quidam illicin ad infantum visendæ patriæ desiderium retulere. Sed hic, de amatoris voluptatibus disputamus. Signa autem ex Arabibus hæc sunt, cibum & potum non capiunt, insomnes degunt, assiduis cogitationibus & occultis sese conficiunt, suspiciosi sunt, oculos habent profundos alias mobiles, si quid gratum audierint subrident, aliquando lacrymantur nulla de causa; & si suspiceris quemquam adamari, dum contrectatur pulsus, is nominandus est, atque statim manifesta accidet mutatio, nam ex humili, parvo, & occulto, contrarius surget: & nisi præcaveatur horrenda accidet symptomata tum corpori, tum animæ: immo in incurabiles morbos incident, ac de gradu mentis sæpe deiciuntur. Curam hujus gravis affectionis tamquam animorum optimus Medicus edocuit Tullius: ita scribit: *sic igitur affecto hæc adhibenda curatio est, ut ei illud, quod cupiat, ostendat quam leve, quam contemnendum, quam nihil sit omnino, quam facile vel aliunde, vel alio modo perfici, vel omnino negligi possit. Abducendus est nonnumquam ad alia studia, curas, negotia. Loci denique mutatione; tamquam non convalescentes, sæpe curandus est. Etiam novo quodam amore, veterem amorem tamquam clavo clavum ejiciendum putant. Maxime autem admonendus quantus sit furor amoris.* Ita singula curationis capita homo philosophus est complexus. Paullus vero Aegineta peculiarem de iis disputationem instituit; *amores cerebri affectibus annumerare quum sint quædam cura, haud fuerit absurdum. Cura vero affectus est animi ratiocinatione in motu laborioso occupata. Amantium hæc sunt nota. Oculi concavi non illacrymant, sed tamquam voluptate pleni apparent, continens palpebrarum motus. Et quum reliquæ partes non collabuntur, hæc sole amantibus concidunt. Pulsus proprie nullus, sed qualis eorum qui cura conficiuntur. Quum res amata in mentem occurrit, vel visu, vel auditu venerit, præsertimque repente, pulsus contingit mutari. Hæc quidam rem ignorantes tenui victu consumserunt. Prudentiores ad compositionem, balnea, ludos fabulæque animum abducunt. Nonnullis metum incutere convenit. Objurgandi: Mens ad alias curas abducenda est. Ac mirum cur Paullus istam animi perturbationem per curam desiniverit: nec abs re tamen, tum propter communia signa quæ amore occæcatis & cura affectis apparent: tum quia assidua est cogitatio, & a rebus omnibus ad id solum quod ita concupitur, abductio. Nescio an Hippocrates hunc affectum adumbrarit, dum disputat *περί σπρωγίδος*, curam vertit interpret. In illius affectus descriptione meminit & capitis & viscerum, quasi in utrisque morbi sedes existat. Ait in visceribus velut spinas sentiri, & puncturas, & anxietatem (græce *ἀσπασ*): corripere, fugere lucem, ad contactum dolere, expavescere: præterea censet caput purgari debere; hic affectus commune quid habet cum heroica passione: sed quum ante di-*

xerimus.

Avicennas
l. 3. tract. 1.
Signa infanti
virg. amoris.

4. Tuscul.

Paullus c. 17.
lib. 3.

Sub finem
lib. 2. de mor-
bis.

xerimus in affectu amatorio nudam potius esse dispositionem quam humorum melancholicorum dominatum, is morbus quem describit Hippocrates potius ad melancholicum morbum accedit, & a communi accidente quod adesse solet, nempe sollicitudine & cura, dicitur φροντίς. Nos autem dicimus φροντίδα (s) ad animum pertinere, ut ἀλύκη & ἄσση (t) ad corpus, ut φροντίς sit mentis quaedam anxia sollicitudo ad rem aliquam penitus defixæ: quamquam ἀλύκη potest ad animum & ad corpus pertinere. Nam auctor Galenus τὸ ἀλύειν (u) præter reliquas significaciones ait significare anxietatem & curam aliquam, ut quum non quiescimus, sed ab uno ad alterum cito nos transferimus. Sed omnibus liberum iudicium esto, quid Hippocrates illo nomine τῆς φροντίδος velit significare. Capita autem ex Avicenna partim Savonarola, partim suo Marte comparavit. Primum admonendus de iis quæ ad pietatem & cultum Dei pertinent, quod omnia amori postponere isti insani soleant. Ut animus revocetur, constituendus in honore, vel alicujus magistratus spe lactandus juxta illud,

φροντίς ad
animum ἀ-
λύκη & ἄσση
ad corpus
pertinent.
Com. in aph.
56. l. 7.

Da vacuæ menti, quo teneatur, opus.

Tertio in longinquas relegandus est terras. Efficiendum ut pluribus amicis delectetur, juxta illud,

Hortor & ut pariter plures habeatis amicos.

Durius forte est illud, quum suadet ad molliendum frangendumque ejus animum qui rebus veneris nimium deditus, nulla re adduci potuit, ut is qui ita amore perit certior fiat de occultioribus amicæ morbis, aut si quid deformius in illa est, reveletur. Plura sunt quæ eodem pertinent. Ceterum si temporis diuturnitate contrasta sit quædam in melancholiam propensio, temperandi sunt humores eo modo quem cap. de fædis coloribus explicavimus. Ac in primis & balnea, & purgationes quæ caput respiciant, & lac asinum, & syrupus Regis Saporis commendabuntur. Cetera tuo Marte comparabis.

Ovidius.

Quod hic de
marib. dicitur,
ad vir-
gin. potest
transferri.
Langius cap-
put privatum
de insanis a-
moribus con-
scripsit ex quo
musa desu-
met huc per-
tinentia.
Epist. 24. l. 1.
Epist.

CAPUT X.

De hysterica suffocatione & furore uterino.

Virgines & hysterica passio & furor uteri (qui affectus affinitate conjungi videntur) sæpe excruciat, adeo ut vel exitus e potestate mentis, vel mortis repentinæ ob sublatum respirationis usum ingruat. Hysterica quidem passio dum vias spiritus intercipit, immo & usum respirationis (quæ eadem cum vita est, & qua ne momento quidem carere possumus) tollit; furor uteri, dum eas in corpore tragœdias excitat ut facile mens percellatur & obruatur. Antequam autem ad furorem uteri

Gal. l. de uil-
li. resp. &
c. 5. l. 6. de
loc. aff.

T 2

acceda-

(s) Curam.

(t) Anxietas & implacitas;

(u) Fastidio capi & implacitate;

accedamus, non alienum erit explicare an incolumi vita respiratio quemquam deficere possit: hoc in dubium disceptationemque adduci solet. Non defunt qui, adducto hysteriarum mulierum exemplo quæ non respirant manifesto, contendant nullius esse usus respirationem, quum animal sine ea possit vivere: at respiratio non ad actionem gestionemque privatam spectat, sed ad vitam ipsam: siquidem nutritionem, & ventilationem, & fuliginosi excrementi exclusionem hæc una procurat: moderationemque esse oportet, id quod exemplum ab externa flamma ductum docet. In flamma ea quæ sub sensum cadit motus duplex est intro, & foras: intro fit dum ambiens potentior est, unde extinctio: foras dum aër externus familiaritate cum flamma convenit, unde eam evocat & dissolvit: & major flamma liberiori ampliorique aëre eget, minor vero pauciori, omnis tamen flamma eo eget; calor naturalis, quantulumcumque sit, ventilatione opus habet. At in hysteriis paucus calor est, coactus, & pæne strangulatus, vi frigoris ipsius corporis jam rigidi quodammodo temperatus: ideo exigua eget ventilatione ut ad id respiratio non sit necessaria, sed transpiratio sola quam Galenus *ἀναπνοή* (x) vocat, unde Hippocrates præclare scribebat: *Principium alimenti spiritus, os, nares, & reliqua perspiratio*. Nomine perspirationis & manifestam respirationem intelligit, & eam quæ beneficio arteriarum & meatuum quibus corpus nostrum est pervium, fit, transpirationem. Ideo dicebat corpus totum inspirans, expirans, & confluens: idemque mulierculis hysteriis contingit quod & animalculis quæ per hiemem in latibulis degunt, quasi semimortua sola transpiratione contenta: de quibus Galenus in *aphorismis agit*: Et quum perfrigeratum undique sit corpus muliercularum a causis paullo post explicandis, mirum ne sit si anapnoe contentæ vivant? Sed hic duo obijci possunt quæ illud labefactabunt. Prius quidem, si revocatur intro calor, cogiturque ob perfrictionem externi halitus, cur non idem contingit quod in lipyriis febribus, aut causo, aut initio periodicarum febrium? nam in his perfrigerato rigenteque habitu interna uruntur, sitis ingens est, respiratio satis magna & frequens: omnis calor coactus seipso major fit: in hysteriis cogi videtur. Premit quidem hæc ratio: sed ita satis debet fieri. Causon, & leipyriam febrem Hippocrates apposite vocat *πυρετὸν περιψυχύρα*, id est febrem perfrigeratam, quod per revocationem intro caloris & spiritus interna adurantur: At in partibus externis expanditur calor, quod in hysteriis non fit. Initio febrium frigus potius contingit, ut ante cap. de *Epiala* docuimus, propter inæqualitatem motus & affectionem caloris naturalis. Hic non est idem iudicium quod & de hysteriis. Et clarioris doctrinæ causa barbaris sed aptis verbis uti non erit abs re. Initio febrium; in leipyriis, epialis, frigus non est positivum, quod actu & re ipsa tale existat per modum extinctionionis, sed privativum, quia ex eventu partes suo calore & spiritu quo prius illustrabantur, sunt destitutæ. Sed in hysteriis positivum fere est frigus, unde non longe absunt a morte, & est potius dissipatio caloris ob malignam qualitatem, quam co-

Lib. de utilit. resp.

Lib. de usu respirationis. Cap. 12. l. 1. de san. tuend.

Hipp. l. de alimentis.

Lib. de locis in homine.

De sufficientia perspirationis in animalculis.

Gal. com. ad aph. 59. l. 7.

Com. in 15. lib. 1.

Plenus de his cap. 5. l. 6.

de loc. aff. Part. 7. l. 1.

prorrh.

Quum infirmus est calor, aut paucus, omnis se confert intro

tamquam ad proprium domicilium.

In Epialis & leipyriis & initio accessio-

nis frigus non est positi-

(x) Insensibilem transpirationem.

actio congestioque: nisi forte in cordis centro reliquias tantum exiguas inesse suspiceris. Quum dolor, aut incendium attrahit, vis aliqua naturæ elucet; quum maligna qualitas dissipat, omnia pessum eunt: idemque hysteriis mulieribus contingit quod & Pythioni qui primo die quum febre acuta occuparetur, ei secundo perfixerunt extimæ partes, & factus est *βραχύπνοος* (y). Non in omni partium extimarum perfriktione est *βραχύπνοια* (z), ut ante de causo & leipyrria dictum est, sed quoties cum partium extimarum algore extinctio pæne caloris est naturalis: & nunc frigus positivum esse dicitur. Galenus autem in *com.* ait Pythionem factum esse *βραχύπνοον*, quod primo die per putrescentes humores adeo insigniter calor febrilis sit accensus, ut relictus sit naturalis admodum infirmus, immo adeo infirmus, ut potius omnino exstinguatur, quam febrilis denuo accendatur. Et hic maxime pertinet ad hanc de hysteriis disputationem. Posterius vero quod quæri possit est *πνεύαντος* (a): An hæc in hysteriis sit & sufficiat: videtur enim non adesse illa *ἀδύρα ἀναπνοή* (b) quam quidam comminiscuntur. Etenim Galenus loquens de sudoris excretionem, & fuliginosi excrementi per insensibiles corporis meatus, ait, *per insensibilem distillationem etiam nonnihil crassioris excrementi educitur; huic autem & vehementiore deducente calore, & impetu impellente majore opus est: quum alioqui periculum sit, ne ante itineris finem sistatur.* Itaque *ἀναπνοή* magni caloris opus est. Eodem accedit quod in aphorismis scriptum est, *Quo calor innatus robustior fuerit, eo distillatio magis effugit sensum.* At in hysteriis strangulatus pæne est, calor exiguus & paucus, quomodo ergo *ἀναπνοή* (c) procurabit? siquidem ad distillationem opus est majore calore. Sed utrumque locum facile est explicare. Quum ait, *huic autem opus est vehementiore calore*, non refert pronomen demonstrativum, *αὐτῆς* (d), ad *ἀναπνοήν* sed ad excrementum: ut doceat necessum esse & plus caloris & facultatis concurrere ad excretionem crassiusculi excrementi, quam tenuioris. Quod est ita accipiendum. Diocles (ut refert Galenus) negabat sudores opus esse naturæ, quod si natura potens foret, in halitum potius quam sudorem aquam superfluasque humiditates converteret, cur nunc ait ad excretionem crassiusculæ superfluitatis & robur naturæ & vim caloris concurrere? Immo si crassiusculum excrementum sit caloris impotentia significatur Dioclis sententia. Quo calor potentior, eo attenuatur magis materies, exuviæque latent sensum, quod verum est de prima generatione, & comparatione facta crassioris excrementi cum tenuiori, quia in hoc elucet vis Naturæ: sed si ex hypothesi ponatur materia crassior quam natura excernat, quum facilius educatur tenuius quam crassius, in excernendis superfluis crassioribus apparet naturæ potentia. Sudores itaque & argumentum sunt naturæ infirmioris, & potentioris: infirmioris quidem, quia si potentissima foret, non in sudorem sed halitum materiam commutavisset, & hoc tantum

vum, in hysteriis positivum fere est. *Histor.* 3. sect. 3. l. 3. *Epid.*

Cap. 12. l. 1: *sanis. iuend.*

Com. in aph. 15. l. 1.

Ibid.

3. de sympt. caus.

T 3

secundum

- (y) Brevispirus.
(z) Brevispiratio.
(a) De respiracione.

- (b) Insensibilis transpiratio.
(c) Transpirationem.
(d) Ipsi.

secundum quid fieri dicitur: potentioris autem, quia in hoc saltem vis naturæ paret quod affatim calidus sudor excernitur. Ideo ea de re ita Galenus voluit sanciri, de sudoribus dictum est quod resoluto interdum habitu fiunt, & passio Syncope vocatur. Huic contraria est constitutio quæ in indicibus diebus fit, robustam naturam docentibus. Tales sunt qui in moderatis exercitationibus fiunt. Et quum dicitur, *eo fugit magis sensuum difflatio, quo calor major*, non reciproca est conversio, quoties difflatio est argumentum esse aucti vegetique calor: vel dicemus *locum illum aphor.* de diffusione materiali intelligi debere: Quum autem hic de diffusione in hysteriis mentio injicitur, de ea quæ sine materia est audiendum: & quæ docet superesse adhuc nonnihil caloris, cui difflando ventilandoque fatis est aliquantula διαπνοή (e), quum reliquorum usus non incidat: nec enim nutriendi calor, nec a fuliginoso excremento repurgandi magna urget necessitas. Ac de furore uteri dicendum videtur, qui & causa & symptomatis από τῆς μήτρας ὑπερίας (f) distinguitur, ex Sorani sententia apud Aëtium: tamen confusa sunt sæpe symptomata, ut ignores sæpe an uteri sit suffocatio, an suffocatio & strangulatio. Tamen nomina quæ utrique affectui imponuntur, ab eo symptomate quod maxime elucet, fatis indicant quæ idea & proprietates cujusque affectus fit. In hysterica passione quæ κατ' ἐξοχὴν τῆς μήτρας (g) significat, strangulatus, suffocatio ac si fauces præcluderentur, cum ἀφασία (h) apparet; in furore uterino rabiosum quoddam est delirium & mentis abalienatio est: insultant enim virgines, garrunt, vociferantur. Itaque definitur, uteri intemperies quæ in affectionis consensum facile cerebrum pertrahit, ad quam rabida quædam mentis alienatio consequitur. Docuimus alias quis esset uteri cum cerebro consensus: nam Galenus dum rationem reddit cur humoribus circum uterum restagnantibus dolores capituli oriantur, & ad uteri substantiam id refert quæ membranosa est & quodammodo nervosa (quod facilis dilatio indicat) & ad vasorum contextum. Etenim præ reliquis corporis partibus uteri plurimas maximasque venas habent, quo fit ut aut lochiis, aut mensibus suppressis, aut phlegmone aliqua oborta, magna vaporum calidorum ilias in caput feratur, quæ dolores creat in syncipite, maxime propter eam, quæ eodem loco assignatur, causam. Quum autem definitur intemperies, aut calida aut frigida esse debet: si calida, aut cum humore est, aut sine. Si cum humore, phlogosin faciet, aut phlegmonem, aut ἐπιφλογοσπμα, quod a Leoniceo male inflamen vertitur, melius deflagrationem, aut ardorem aliquo partis velut a flamma usæ, ob exsuperantem humorum caliditatem, dices. Ut libere tamen dicamus, non hic peculiarem in utero affectionem significari volumus, sed fervorem quemdam ardoremque ob libidinis cupiditatem accensum: ac si dicas turgere, incitarique partem aliquam naturali quodam igne deflagrantem. Non hic materies, non cum-

Vide Manard.
Ep. 1. lib. 15.

Aëtius serm.
4. tetrab. 4.
c. 74.

I.

Com. in part.
1. sect. 1. l. 6.
Epid.

2.

Uteri suffocatio-
nis & fu-
roris uterini
differentia.
In aph. 23.
lib. 5.

(e) Transpiratio.
(f) A strangulatione hysterica;

(g) Per excellentiam strangulationem;
(h) Aphonia, vocis defectu.

mulus humoris spectatur, quamquam velut causa procatartica adesse solet, sed incendium, æstus, impetus, incitatio quædam naturalis, illud ὄργαν dici potest accommodatum animantibus quæ impetu toto ad libidinem perfruendamque voluptatem ruunt, nec ullo consistunt loco, nec quiescunt, donec illud expleverint: quod explicat Galenus in aphor. Soranus & causa & symptomatis uteri furorem a præfocatione uterina distinguit. In hysterico strangulatu uterus de loco dimovetur aut vapore tetro, aut morfu, aut vasorum plenitudine, ac si convulsio aliqua foret, tumque partes alias comprimit, & superiores in consensum trahit per vasorum propagationem tetrum vaporem halitumve immittens: in furore hysterico immotus manet, sed nescio quam qualitatem per spinæ medullam cerebro communicat. Signa verò quibus a se invicem separentur, hæc sunt: in suffocatione hysterica ἀφασία est, torpor sæpe corporis & pallor præcedit, crurum imbecillitas, immo pleræque pro mortuis ad sepulchrum delatæ sunt, pulsus adest nullus, intercepta est respiratio ob oppressionem instrumentorum respiratori inservientium, mutæ ac velut emortuæ jacent virgines: in uterino furore garrulæ sunt, sæpe ridibundæ, alias lacrymantur, alias effuse rident, maxime quum de rebus voluptuariis quid audiunt, jactantur perpetuo, & indecora sæpe corporis compositione verborumque absurditate παρενεχθῆναι, παραφρονεῖν, παραλαλεῖν, παραπαίσειν ἢ παρακρούειν (i) videntur. Unde illud mirum est quod scribit doctissimus Hollerius quod duabus filiabus Præsidis Rhotomagensis contigisse scribit, in quodam motu sursum uteri ut putabatur: risu enim longo ad horam & horas duas imminente paroxysmo capiebantur, quem neque metu injecto, neque hortatu, nec aliis artibus poterant compescere: ac parentibus illæ interrogatæ objurgatæque respondebant eum risum sese cohibere non posse. At meo quidem judicio non hæc historia ad caput de strangulatu uteri ab Hollerio erat referenda, sed potius vitandæ confusionis ergo caput de furore uteri erat conscribendum. Quum enim aut risus adest, aut modo lacrymæ, modo risus, potius de furore uteri & satyriaci quædam est suspicio. Unde quæri potest, num hystericae passionis, id est strangulatus uteri propria ὑπάρξις (k) in eo sit, ut aut exigua respiratio, aut nulla reliqua sit, hoc enim significat affectus vulgo dictus πνιξ ὀσφραγῆ, ἀπὸ τοῦ πνίχων, id est, ἀρχων (l). Et tamen idem ait in hystericiis nonnullis magnam esse respirationem, quod nulla sit stomachi, cordis, præcordiorumque compressio, sed alio materia traducatur. Quoniam enim, ut Galenus diligenter explicat, partes anteriores magis sunt venosæ & arteriosæ, posteriores autem nervosæ membranosæque magis, eadem materia tum foris admota, tum per cæcos internosque ductus translata in eodem corpore varios producit effectus: Frigida aqua posticis applicata assuæque magis molesta esse solet, quam si anticis: præterea si vapor feriat partes anteriores.

Com. in aph. 22. l. 1. & com. in aph. 1. l. 4. Fernelius videtur uteri furorem cum nescio qua conversione uteri ad coxas confudisse. An hoc sit verum dubitari potest.

Verba tamen hæc græca in com. in Epid. & prorvh. distinguit Gal. cum Hipp. Cap. de hysterica suffocatione.

Error Hollerii.

Holler. eodem in cap.

Com. in aph. 65. l. 5. apho. Hipp. de liquidorum usu.

(i) Leviter delirare, nugari, temerè obloqui, & absurda, despere & leviter insanire.

(k) Essentia.

(l) Suffocatio hysterica à suffocando, id est strangulando.

Hipp. aph. 65.
l. 5.

riores cerebri insaniam metum afferret, si posteriores, tremoris, horroris; ac convulsionis. In hysteris itaque materia non perducta per partes priores eam *ὑσπνοια* (m) non est allatura. Tamen si in strangulatu uteri, contorsio, aut derelictio propriae sedis ipsius uteri est, nullus adesse poterit integra respiratio, quoquoersus se illa materia proripuerit. Ideo in strangulatu voluit Aëtium moveri uterum, in furore eundem manere. Et inde quaestiones moveri possunt an uterus ita moveatur, de qua priore quaestione ante plenissime dictum est; & an necesse sit de suo dimoveri detrudique loco, ut efficiatur is, qui essentiam morbi constituit, strangulatus. At ex prioribus Hollerii verbis & strangulatum abesse posse patet, siquidem est magna respiratio, & motum materiei aut in hanc aut in illam partem varias hystericae passionis ideas constituere. Nisi forte dicat quis videri quidem virginem strangulari, non tamen necessariam esse respirationis interceptionem: immo & in dominatu irritationeque vermium vidimus puellas ita affectas, ut sibi pracludi fauces narrent, quum tamen libere satis spiritum ducerent; & in attonito morbo, quem *ἀπαπληξίαν ἀπὸ τοῦ ἀποπληκτικῶν* (n) nuncupant, & faucium interclusionem, & libertatis respirandi interceptionem; & privationem motus & sensus, quum tamen nullus uterus, aut alia similis in corpore pars turgeat, loco moveatur, impetumque faciat, & alias situ superiores perfundet & opprimat, unde suffocatio consequatur. Ac de motu uteri magna est inter primarios Medicos distinctio, nondum decreta definitaque, quod in primis distinctionem inter strangulatum uteri, & furorem obscuram reddat. Sed Hippocrati hoc loco subscribamus qui *ἀνατροπὰς ἢ κινήσεως ἢ πλάσεως* ὅσων (o) animadvertit. Sed Galenus multis convincit rationibus motus ipsius principium non esse ab utero, sed per consensum tantum fieri & *διὰ τὴν ἀσπληξίαν*, id est communionem, consensum & cognationem aliarum partium repletarum aut siccatarum, aut aliud simile patientium: Verba haec sunt Galeni. *Similiter uterus modo sursum abit, modo in latus promovetur, nec id quidem proprio suo motu, sed ab altero tractus e sede propria recedit; quae enim trahunt multa sunt: nexus enim, nervi, arteriae, venae quae in ipsum pertinent; omnia haec id efficere possunt; quum in tumorem exturgentia tantum demeni de longitudine quantum in tumorem creverat. Et hoc commune omnibus corporibus quae distentiones & contractiones habent. Et quod mirum est ut suam defendat sententiam exemplum affert viduarum hysteriarum quibus vasa sanguine non implentur, & propterea a plenitudine non contrahuntur: in iis, ait, feminis suppressio hysterica affectionis causa est, quum nulla fiat retractio uteri.* Tandem concludit perversionem uteri eorum symptomaton quae hystericas virgines infestant causam non esse, sed plenitudinem ipsam: quod a ratione alienum videtur: nam & malignus vapor, & contractio, & plenitudo, concurrere videntur. Pars vero ipsa, uterus nempe, adeo magnum consensum cum partibus nobilioribus

Lib. de super-
fet. l. de locis
in homine l.
3. de Articul.
part. 100.

Com. in part.
100. l. 3. de
Articulis.

Cap. 5. l. 6.
de locis aff.
3.

(m) Difficultatem respirationis.
(n) Apoplexiam à percutiendo;

(o) Subversiones, & motiones & errores uterorum.

hioribus affert, ut eas facile in suæ affectionis contagionem trahat. Ac paullo ante diximus in nonnullis hysteriis aliquando seruari respirationem quod materia non appetat præcordia, sed alio converti videatur, & quod prout anticas, aut posticas corporis partes humor sollicitet petatque, ita varietas symptomaton contingat: Sed tamen mirum esse possit quomodo suppressa evacuatio aliqua alias corpus totum refrigeret, alias respirationem interceptiat, alias alia adferat. An ea varietas ex parte membrorum partiumque affectarum, an ratione humorum contingat, an utrorumque: Galenus in eo laboravit, sed paullo generalius edisseruit: Ita scribit, *pro ratione multitudinis qualitatisque tum menstruorum tum seminis, alias aliæ symptomaton species oriuntur. Nam noxia causa universum corpus refrigerare potente adeo vehementer refrigeratur corpus, ut & respiratio, & arteriarum pulsus apprehendi nequeant. Quæ si crassa fuerit vel acris, convulsiones; si atra bilis naturam habuerit, mæstitias; aut animi quoque defectiones & ad fortes extensiones, & refrigerationes, & stomachi æstuationem sequuntur.* Distinctionem quoque affectuum a varietate humorum & qualitate petit idem dum explicat quid adferat somnus in febribus quibuscumque juncta sit plethora: *si, ait, humorum multitudo magis ad atræ bilis naturam vergit, timores sunt; sed si talis non fuerit, labores & convulsiones perpetuo oboriuntur* in hysteriis virginibus, quum materiam necesse sit acrimonia præditam esse. Non enim omnis suppressio mensium aut seminis hysteriæ affectionis causa est, nec quovis tempore, sed quum diuturna est, ut temporis diuturnitate humores aliam naturam induerint, immo eo malitiæ devenerint, ut sua virulentia toxicum ipsum adæquent. Quod demonstravit Galenus dum ait necessum esse, ut omnis humor diutius in corpore moram trahens corrumpatur, quod nec consentaneus naturæ, nec alienus idem manere diu possit. Si ista diuturna est suppressio, cacoethia jam contracta est, proinde & acrimonia, quæ si requiritur ad convulsiones faciendas naturamque sollicitandam (ut de sternutamento docet Galenus, quod ait non a quavis causa frigida fieri, sed aut a flatulenta, aut acri) in omnibus hysteriis affectionibus convulsiones consequentur. Cur enim elatus a tibia vapor convulsiones peperit, idem non faciet cumulus vaporum suppressis excrementis circum uterum elatorum? Itaque male meo judicio Galenus varietatis eorum symptomaton causam reperit ab humoribus ipsis (quamquam & juvat plurimum ea qualitas) sed duas potius causas assignare debuit, nempe secretionem (quam barbare prælici sequestrationem vocare) humorum a sanguinis massa, & naturam partium per quas vapor aut efferus humor fertur, aut quas impetit, aut in quibus residet ac restagnat. Nemo enim dubitat alias & affectuum & dolorum differentias sequi si in nervosum genus humores incubuerint, alias si in venosum, alias si in musculosum, alias si in membranas, alias si per inania spatiola humor relatus fuerit. Quamdiu enim in venis humores continentur aut fluunt, longe aliter sese res habet, quam quum in nervos incurrerunt. Et multis per inanes mæandros cæcosque corporis ductus, acres vapores inferne feruntur, qui si nervos invaderent, convulsiones nervorumque affectus afferrent: quod Hippocrates explicavit, dum rationem

Consensus u-
teri cum cere-
ris partibus.
Cap. 5. l. 6. de
loc. aff.

Com. in aph:
67. l. 4.

Gal. c. 5. l. 2.
de locis differ.
feb.

Com. in aph:
51. l. 7.
In lib. de loc.
aff.

4.

Hipp. l. de lo-
cis in homin.

reddit cū quum in hydropicis artus omnes humore imbuti sint dolores articulares non oriuntur, quum tamen paucula materia atroces nervorum dolores afferre solet. In hydropicis fluxum refluxumque materiei animadvertit, in arthritide obsidionem in nervo. Sed in hysterica strangulationis explicatione multi sumus, quum tamen de furore uteri institutum esset disputare: sed rerum affinitas eo nos adduxit. Nunc ad furorem uteri redeamus. Jam explicuimus quibus signis furor uteri a strangulatu distingueretur, nunc tria restant explicanda, quale sit delirium virginum furore uteri detentatum, quibus item hic morbus contingat, & an materia aliqua sit quæ communicetur cerebro; de tertio dicam paucis. Strangulatus uteri magis materialis esse videtur: quum & ichor, & vapor, & humor eum indicat: declarat sanatio: nam plerisque hysteriis quum liberarentur a paroxysmo contingit aut feminis aut rei similis excretio, parteseque pudibundæ velut madefactæ visæ sunt. Sed furor uteri expert materia esse videtur. Quemadmodum enim diaphragmate inflammato ita laborat cerebrum τῆ συμπαθείᾳ (p) ut omnia phrenitidis adsint argumenta, non quod materia communicetur, sed ob ardorem partis quæ cum cerebro magnum consensum habet, immo in qua quidam sapientiæ sedem constituerent (quamquam hoc Hippocrates explodit), ita æstu quodam fervoreque occulto uteri, tamquam partis sensu exacto prædita, perturbata aliqua mentis contingit, quam furorem uterinum vocaverunt. Cur non utero ut & ori superiori ventriculi appetitus quidam incessat rei iucundæ? Etenim dam natura partes constringit & effingit, ita eas comparat, ut illæ proprias functiones aggrediantur & perficiant nulla doctrina edoctæ, sed solo instinctu motæ, & inter ceteras exacto sensu alias donavit quæ rerum quarumdam desiderio teneri ac languescere videntur. Numquid enim ventriculus in fame animali, facta velut in chorea harum illarumque partium attractione, suctionis sensum quidem habet, immo præ inopia adlatrare quodammodo videatur? Quod si ventriculo evenit, cur non eodem jure idem utero contigerit? ut non abs re animal facultate concupiscendi prædium Plato vocavit: quod tamen Galenus confutat. At nosse debuit Galenus quemadmodum a Langio doctissime explicatur, uterum ut & reliquis corporis partes quadam vernacula congenitaque vi res proprias confectari, contrarias vero averfari; & ut pars diviniore quadam vi sensuque exquisitiore prædita est, ita expeditio desideriumque rerum suavius magis in propatulo est, & averfatio fugaque injucundarum. Non inepte itaque ab illa sensus desideriique præstantia quæ in utero rerum venerarum ardore parturiente apparet animal concupiscens vocatur, hinc furores in utero, hiatus quodammodo, titillatio, orgasmus, impetus ad venerem, & in maribus priapifinus, pudendi arreccio. quæ inspecta formosa muliere, aut tactu illius solo, aut basiolo tamquam in articulo contingit: & narrant mulieres prurimum sæpè uteri perferentem ludi venerci desiderio excitatum. Quo vero tam subitam pudendi arreccionem revocares nisi ad innatam illis partibus cupiditatem qua ge-

Hipp. sub fi-
nem l. de sac.
morb.

Gal. c. 6. l. 6.
de loc. aff.

5.

Langius
Epist. 23. l. 1.
6.

Cap. 6. l. de
loc. aff.

(p) Consensu, sympathia

fiunt

fluunt turgentque facultate ea præsertim quæ voluptate est suscitata? Maxime vero, ut ad secundam instituti partem accedamus, & furores & priapismi contingunt iis qui temperamento calidiores sunt cum animi quadam impotentia & concupiscendi facultatis robore: ac tum quum aut rerum istarum obscœnarum usu edoctæ sunt, aut auditu eruditæ ac pellectæ, unde narrat Galenus plerisque intermisso veneris usu, & gravissimos dolores capitis & ἀδύπνια (q), tristitias melancholicasque passiones, inappetentias, febres denique ipias contigisse: alios torpidulos, timidos, ignavosque redditos: illos arboribus immodice fructiferis Plato comparavit: aliis palpitationes arrectionesque assiduæ colicæ contigerunt; hujus rei rationem reddit Galenus ex Platonis sententia, ignavia corpus exsolvit, proprii autem officii exercitatio robur addit. Nam quum venere uti consuevimus vasa ampliora reddita sunt, major sanguinis & spiritus fit attractio, unde exercendæ virtutis cupiditas incrementum. Contra evenit quibusdam Cantoribus & Athleticis qui laboriosis muniis animum corpusque addicentes, quum nullam vitæ suæ partem veneris illecebris contaminarent, iis pudendum effectum, rugosum ac collapsum erat. Itaque si virgines salaciores sint & quicquam de voluptuoso amplexu audiverint, facile uterino furore corripuntur: qui quum adest, mens perturbatione quatitur, dumque delirant de veneris libidineque loquuntur, fatisque verborum obscœnitate declarant avide concubitum appetere: & nisi brevi jucundum hymenæum celebraverint, præsertim formosi amatoris blandis colloquiis lascivoque basio pellectæ, expallescent, maciantur, moriuntur denique ut quotidiana experientia constat: at nubant potius quam urant, nisi votum pietasque impediatur. Et hoc uterini furoris suum sit remedium. Tamen ne desint remedia quibus aut absentia mariti, aut contrahendarum nuptiarum difficultate furor iste vires acquirens compefcatur, brevi hæc explicabuntur. Hic & capiti & utero prospiciendum est: tametsi enim ab uno utero mali prima labes sit, tamen quoniam cerebro facile impressio fit visque infertur, quum utero prospectum fuerit, ad caput ipsum læsum & facile ex sympathia in *πρωτοῦ ἀδύπνια* (r) incidens est concurrentum. Utero autem consulemus assumptis & admotis. Decoctiones parantur ex blito, portulaca, cucurbita, peponibus, atriplice, semine melonum, cucumeris & consimilibus quibus vis insit refrigerandi & humectandi: quin etiam emulsionibus locus esse poterit, ut in urinæ ardore, mistis iis quæ tenuitatem partium habent, ut artemisia, nepetha, matricaria, bistorta quæ operam utero dicant: ita facile frigidiorum vis ad uterum devehetur: emulsionem parantur ex polygono, umbilico veneris, plantagine, nymphæa, sempervivo, portulaca, lactuca, addito parthenio, melissophyllo, fabina, hyssopo, feminibus frigidis, tum quæ majora, tum quæ minora vocantur, semine pœoniæ & urticæ mortuæ, nec non hordei; affundetur aut aqua nymphææ aut liliorum; potest addi nonnihil trochiscorum de camphora. Notandum vero illud quod Aëtius ex Sorano trochiscos

Cap. 5. & 6.
l. 6. de loc. aff.

Sub finem l.
de loc. aff.

Cap. de furore
uteri.

Dioscorid. c.
24. l. 1. Aëtii
l. 6. c. 99.

V 2 Trigoni

(q) Animi defectus & imbecillitates:

(r) Affectum primarium.

*Serm. 1. se-
trab. 4.
Paulus l. 7.
duplex cyphi
facit solare
& lunare, &
utrumque
epithemaibus
admisceatque,
cyphi ideo vo-
cantur.
Dioscorid. c.
26. l. 1.
Aësius c.
50. serm. 3.
sewab. 2.
Crocī vires
in curat. fu-
roris uterini.
Cap. 25. l. 1.*

Trigoni præscribit quorum descriptionem non inveni. Verisimile est eos ex iis componi quæ temperandi & refrigerandi vim habent: ut possent eo pertinere trochisci de camphora descriptionis Mesuæi, & quod mirum est illis trochiscis admisceat portiones aquas crocomagmatis & cypheos aromatici. Sunt autem compositiones ex Dioscoride & Aëtio in quarum complexum multa calida ingrediuntur: in cyphi uvæ passæ assumuntur, terebenthina usta, myrrha, cinnamomum, flos junci odorati, cyperus, bdellium, mel, vinum odoratum. Ad viscera ulcerata, obduratas partes nec non ad suspiciosos opinione Dioscoridis valere dicitur. Crocomagma vero componunt crocus (quod largius hunc assumunt ita nomen meretur) myrrha troglodytica, rosæ sicca & gummi aliquot. Dubitatur autem an crocomagma & cyphi aromaticum usurparit Soranus in cibo, an in admotis: utroque enim modo accipi potest: nam & illita dolores capitis leniunt, & assumpta calefaciunt, coquunt, urinam cient. Sed si crocus cerebrum maxime ferit, si replet caput, quis ejus usus esse potest in furore uteri quem & calidioribus naturis contingere diximus? consentaneum enim est adaugeri calorem rerum calidarum usu, malumque malo cumulari: immo ex Dioscoridis sententia crocus venerem stimulat; at usu crocomagmatis & similium immoderatum rei veneræ appetitum compefcere studemus. Si vero quis objiciat coquere, mulcere, masticare, apteque cataplasmatīs miscere solere: verum illud, quam ad suppuratum tenditur. Sed in furore uterino nil tale intendimus, immo nil aut exiguum esse in hoc affecta materia demonstravimus. Isth objectionibus fiet satis si dixerimus crocomagma solum non usurpari, sed frigidioribus ad contemperationem admisceri: aut potius id fieri maxime quod inflammationes ad sacrum ignem vergentes crocum juvet plurimum, quod in variolis papulisque puerorum apparet, quibus oculi croco illiti venenatam serpentemque papularum ecchymatonque vim facile depellunt. Verendum esset ne si frigida sola adhiberemus, uterus læderetur, cui tamquam parti nervosæ frigus obesse ante ex Hippocrate docuimus: Ideo etiam in phrenitide affectu calidissimo remedia frigida calidis contemperantur, ne in contrarium affectum pars adducatur. Sed id facilius metuendum est ubi materia aliqua adest quæ affectum alit: nam dum quæ sunt frigida applicantur, duplex incommodum sequitur, unum quia diffatu prohibetur materia acris & tenuis quæ affectum committit: alterum incommodum est quod quum calidum & frigidum par in agendo tempus habeant, dispar fit securitas. Galenus 7. *method. 4. acutorum*. Utpote ex sententia Hippocratis febris ardens fit quum tenuēs ichores a venulis arefactis attrahuntur: deliria oboriuntur tribus de causis, quum in febre sanguis (qui plurimum ad prudentiam facit Hippocratis sententia) de propria statione dimovetur, quum concitatur, & ferofus ichorosusque fit, (quod græce dicitur *διουπνίς*) accedit & quod tetri vapores sursum efferuntur. Usu frigidorum, præsertim si hypnoticum quid habent, præsertim quum applicantur, reprimuntur intro ii tetri vapores qui mentis arcem magis labefaciunt, & quum alioqui fluant refluantque eorum motus fistitur, ut mirum non sit si in partem in qua sistuntur tyrannidem exercent, & pro affectu momentaneo, ac fugace consians

fixisque

*Hipp. l. de
Aliment.
Aësius c. 2.
sewab. 2. l. 2.*

*Hipp. 1. de
morb. l. de
statib. de fac.
morb.
Hipp. l. 1. de
morb.*

fixusque inducatur. Sed in uterino furore minus est formidabilis refrigerantium usus, quod nil tale metuamus. Eo autem magis immoderatos esse sæpe hic oportet; omnemque medendi seriem pervertere quod cum mulierculis res sit, quibus hoc proprium est ob ingenii impotentiam ut nitantur in vetitum negataque cupiant, & maxime cum iis quibus uterino affectu mens aberrat, deliratque: captanda tamen est occasio, & vi cogi debent, si nil precario fieri potest. Etenim muliercularum affectus sæpe sunt immedicabiles, quod omne remedii genus rejiciat, & tantum si qua fors tulerit, nonnulla admittant. Jam vero utero foris hæc applicari debent: primum stupæ cannabinæ in aqua frigidissima maceratae exprimentur, deinde in butyro & oleo violato, aut rosaceo, aut nenupharino madebunt, eoque satiabuntur, & toti ventri applicabuntur. Vel,

Therapia furoris uterini.

℞. Solatri, acizoi, sonchi, umbilici veneris, portulacæ, lactucæ, mercurialis, ana, man. iij: caput papaveris contunde, exprimatur succus, additaque portione myrrhæ & camphoræ & lib. ℞ olei rosati immergantur lineæ; & ossi sacro, lumbisque admoveantur. Item,

Four, litus, unctioes.

℞. Oxyrhodini, lib. iij: pulveris santalorum, dr. iij: crocomagmatis, unc. ij: philonii Romani, unc. ℞: misce & fiat unctio ad easdem partes. Vel,

℞. Folia hyoscyami decem, lactucam, portulacam contunde cum oxycrato, & oxyrhodino: possunt addi semina anisi, feniculi, seseleos, ad frigoris contemperatorem.

Vel, eadem hyoscyami folia, & capita papaveris in vino albo macebantur, & admovebuntur, ut studeatur conservationi partis: immo & castoreum addetur. Soranus utero calidiori mercurialem applicat circum pectinis ossa, & pessulos format in sinum pudoris immittendos. Unguentum rosatum Meluæi & refrigerans Galeni conferet. Hydrosatum confert: & philonium romanum, & antidotus seu opiata zazenea quæ & azarani esse dicitur, hæc castoreum, opium, piper, macropiper, galbanum, costum, cinnamomum, phus daucum, asarum, crocumque admittit, ut ex Avicenna patet. Etsi enim hæc antidotus ut & philonium romanum magnos usus habet in doloribus a causa frigida obortis, si recens parata sit propter opium in furiosis affectibus plurimum est profutura. Inter cetera vero Nicolai requies ita vocata a Romanis, ut scribit Alexandrinus; quod in acutis febribus, affectibusque cum inquietudine agitationeque junctis mirum afferat fructum. Et ad eam formulam ita effingi potest simile:

Avicennas. l. 5.

℞. Rosarum, coriandri præparati, ana, pug. ℞: violarum, dr. ij: opii, hyoscyami, papaveris albi, corticis mandragoræ, nucis moschatae, cinnamomi, ambrae, ana, dr. j: seridis, psyllii, polygони, ana, pug. j: santali utriusque, spodii, tragacanthi, ana, scr. j: sacchari candi unc. ℞: sacchari & succi rosarum, quantum satis: fiat opiata, ut ars docebit. Usus erit ad scr. ij: aut dr. j: aut

Opiata.

℞. Aquarum melissophylli, betonice, acetose, aromatizatarum pauco cinnamomo, & electuarii diatragacanthi frigidi, aut diamargaritii frigidi, ana, unc. j℞: opiatæ prædictæ, dr. ℞: trochiscorum de camphora scr. j: zulepi rosati, unc. j: fiat potus: addi potest conserva florum nenupharis aut rorismarini.

Potio.

Temporibus & fronti hæc applicabuntur.

Frontalis.

℥. Succorum lactucae, & portulacae, ana, unc. ℥: aquae rosarum, unc. j: pulveris betonicae & salviae, ana, dr. j: cum aequis partibus unguenti ex oculis populi facti, & unguenti rosati Mesuae fiat frontale. Vel

℥. Conservarum nenupharis, violarum & anthos, ana, unc. ℥: populeonis, dr. ij: oxyrhodini, unc. j℥: inungantur linea & applicentur fronti.

℥. Pulveris coriandri, unc. ℥: florum violarum, rosarum, & nenupharis, ana, pug. j: seminis lactucae, hyoscyami, papaveris albi, vel nigri, ana, dr. j: santali albi, scr. j: florum lavendulae, dr. j: caphurae, parum: fiat pulvis excipiendus sindone interpuncta pro frontali.

Hoc tamen notari potest in usu Ψ ἀνοσθημάτων (s) quae fronti applicantur, si affectus calidus est & siccus, utendum iis esse potius quae humida sunt actu: Sin humidus affectus, iis quae sicca sunt. In delirio uterino utendum humidioribus ob causam supra dictam.

℥. Olei rosati, nenupharis, violacei, ana, unc. j: opii, dr. ℥: illinantur nares interiores ad somnum conciliandum. Opio locus esse non debet si corpus molliusculum sit, nisi vis ejus emendetur floribus lavendulae; nuce moschata, caryophyllis, pulvere majoranae: non autem croco, euphorbio, aut castoreo: sunt enim κροσβαρινα.

Plurimum interest ut concilietur somnus, alioqui verendum est ne vigiliarum assiduitate & consumptione spirituum animalium partes ab exhausto laborent, unde augeantur cerebri symptomata, immo & phrenitis aucta calida & sicca intemperie contingat: itaque & caput & pedes humectandi sunt: caput quidem eo modo. Maxime vero conferent emulsionem vulgo dictam quae ad ardorem urinae insitui solent, sed ad devehendam earum vim uterinas herbas adhibere oportet.

℥. Lactucae, portulacae, plantaginis, sempervivi, polygones seu geniculatae, ana, man. j: solani, pug. j: florum violarum, nenupharis, florum narcissi, ana, pug. ij: foliorum lambrusci & vitis sativae, ana, man. ij: seminis melonum, cucumerum, lactucae, scariolae, coriandri, ana, unc. j: meconii, pug. j: florum rorismarini, & lavendulae, ana, pug. ij: fiat decoctio in aqua decoctionis capitis vervecini: irrigetur caput eo decocto; vel vapor illius decocti adempto capite vervecino excipietur naribus: Potio haec interea dari poterit.

℥. Lactucae, sempervivi, morsus, salviae vitae, ana, pug. j: seminis lactucae, & papaveris, ana, dr. ℥: florum nymphae, narcissi, & vitis, ana, pug. j: florum anthos, stachados, ana, pug. j: seminis coriandri, dr. j℥: fiat decoctio: dissolve syrupi de agresta, & nenupharis, ana, unc. ℥: philonii Romani, scr. j: pulveris diamargaritii frigidi, gr. viij: fiat potus.

Emulsionem.

℥. Passularum Corinthiacarum, jubarum, sebesten, & prunorum, ana, unc. ℥: lactucae, scariolae, portulacae, & plantaginis, ana, man. j: artemisiae, pug. j: seminis bombacis, melonum, cucumerum, citrullorum & lactucae, ana, dr. j℥: seminis meconii, dr. j℥: florum nenupharis, pug. j: fiat decoctio: in colaturae libr. j. dissolve electuarii diarragacanthi frigidi & syrupi de albica, ana, unc. ij: fiat emulsionis modo.

Herbarum supradictarum decocto, adaucta quantitate solatri, fovebuntur

(s) Frontalium.

tur pedes, immo addetur pars aliqua oxycrati: folia falicis valent plurimum.

Capiti derafo oxyrhodinum affundetur: vel pulvis qui sequitur cujus magnus est usus.

℞. Pulveris coriandri, unc. j. seminis papaveris albi, lactuce, florum nymphæ, violarum, dr. j. s. florum anthos, pug. ij. granorum tinctorum, pulveris rosarum, ana, dr. j. fiat pulvis quo caput perspergatur.

Nos aliquando mulieri medicinam fecimus quæ magna furoris uterini & phlogosæ argumenta habebat: Paulo ante metus erat vulvuli ob *επιφλόγισμα* (t) ventris inferioris. Clysteribus anodynis refrigerantibus paratisque cum decocto capitis vervecini cum herbis refrigerantibus alterati: item frequenti venæ sectione ei occursum est. Incredibilis æstus erat in lumbis, calor in profundo sinus pudoris percipiebatur, illa sæpe divexabatur adeo ut nulla opè medica occurreretur. Somniabat se rem cum marito habere, ab eoque tempore omnia sunt exacerbata. Colligebamus, aut uteri furorem esse, aut phlogosin quamdam. Tantus plantæ pedis & surarum dolor erat, ut eam pæne ad rabiem adigeret. Urinæ sæpe præ ardore nigricabant, alias aliæ & distantes: at distantes urinæ tumultus perturbationisque sunt argumenta ex sententia Hippocratis. Non erat ingens febris; usu pessorum levabatur præsertim quum loco pessi subderetur candelæ ex sevo arietino. Inseffus parati sunt ex ruta, chamæmelo, meliloto: nil proficitur; oxyrhodinum pectini sæpissime affundebatur, olea chalastica & anodyna in uterum per metrenchiten injiciebantur: Aegrescebat mendendo. Tandem hoc remedium parum quidem tutum usurpatur, quo solo convalescit.

Hipp. aph. 33: l. 3.

℞. Radicis althææ & ebuli, ana, unc. iv. plantaginis, malvæ, senecionis, umbilici veneris, bursæ pastoris, bismalvæ, chamæmeli, ana, man. ij. cresionis, man. ij. seminis lini, cydoniorum, psyllii, lactuce, ana, unc. j. s. seminis fœni burgundici, & althææ, bombacis, melonum, ana, unc. ij. hyperici (quod in fegetibus nascitur, foliis rutæ & refrigerandi vim habet Dioscoridi), hyoscyami & papaveris albi, ana, man. ij. fiat decoctio in aqua: tranfcoletur per setaceum: adde mucori transmissio opii thebaici & populeonis, ana, unc. j. s. fiat cataplasma pro pectinis ossæ & inguinibus.

Cataplasma.

Diosco. c. 63: l. 4.

Eadem materies in lebetæ incocta est: decoctum in vas inseffui aptum immittitur. Ea infedit: & ex parte ejus per *μυτρεχάτιον* (u) in sinum pudoris infusum est. Renum regioni illinitur hoc quod sequitur.

Semicupium.

℞. Unguenti Cœmitissæ, unc. iv. philonii romani, unc. ij. pulveris coriandri & chamæmeli, ana, unc. β. ex his litus fiet ad partes supradictas.

Litus.

Præterea & vesicæ suillæ decocto superiore implentur admoventurque lumbis & pectini, item & hoc.

℞. Mucoris seminis psyllii extracti in aqua plantaginis, lib. ij. butyri colati in aqua rosarum, lib. β. trochiscorum alborum Rbafis, & de camphora, ana, unc. β. unguenti refrigerantis Galeni, unc. ij. fiat linimentum.

Litus.

Omnia hæc remedia & in furore uterino, & in uteri inflammatione (præser-

(t) Ardorem & deflagrationem.

(u) Metrenchyten.

(præsertim si materia multa non sit, sed phlogosis) aptissime usurpari possunt. Quoniam in remediorum superiorum usu narcotica sæpe usurpavimus, sive utero consuleremus ipsi, sive somnum conciliare studeremus, non alienum erit docere cautionem hic maximam adhibendam esse. Quod enim Hippocrates scribit, nil temere, eo id consilium pertinet, ut interea dum prodesse studemus, non obsumus. Quamquam propter rerum difficultatem, & eam periclitationem quam rebus ambiguis suscipere debemus, multa sæpe sunt aggrediunda, de quibus eventum præstare sæpe in nobis situm non est: itaque quod in Oratore Marcus Tullius, id in Medico prudenti desideramus: etenim Medico maxime cavendum ac providendum est, idque illum sollicitare summe debet, ut dum prodesse elaborat ne quid obsit: Et quamquam in utroque enitendum sit, tamen multo est Medico turpius nocuisse videri, quam non profuisse: quod quum alias prospiciendum est, tum maxime quum cogitamus *περί τῆς παρηγορίας ἐν ἀναισθησίᾳ* (x). Sunt enim plerique qui quoties de sedando dolore agunt, primo quoque tempore ad narcotica confugiunt rati sedandi doloris rationem omnem in stupefacientibus collocari: at narcotica *καταρρηγιστικῶς* (y) tantum *ἀνώδυνα* (z) dicuntur: sedant quidem dolores, sed magno partium incommodo. Illis relictis paucula remedia ad furorem pertinentia persequamur. Pessi ex usu sunt ex ladano, gummi tragacanthæ, & quibusdam aliis quæ temperandi vim habent; aut ex mucagine seminis pyllii extracta in aqua uterina, addito momento ceræ, & granis quinque zibethi aut moschi. Ita enim revelletur impetus illius consensus cum partibus superioribus: nec furendi tanta erit occasio. Præterea si cogi potest ad infensur aut balnea, ex aquis temperatis in quibus folia vitis agrestis aut salivæ, aut salicis, aut nenupharis incoquantur. De furore uteri hæc dicta sint. Nunc ad suffocationem hysteriæ.

Ne quis temere hysteriæ strangulationem cum quovis affectu uterino confundat, jam ante notas aliquot exhibuimus: nec solum in eo difficultas existit ut strangulatum vulvæ a reliquis symptomatis hysteriæ distinguas, sed ut a melancholicis & cardiacis separes. Si enim vaporis natura consideretur plurimorum venenorum conditione frigidus & melancholicus esse videtur: unde & mulieres hypochondriacas vidimus quæ eadem cum hysteriæ mulieribus paterentur: ut ægre admodum Medici dignoscerent uterine illius fundi calamitas esset, an hypochondria. Quid de hysterico strangulatu dicam, haud in promptu habeo. Quidam enim strangulatum uteri definiunt vulvæ ad superiora recursum principalissimas partes in doloris consortium perducentem: suffocatio autem nil aliud est quam respirationis defectus: Idem Soranus, ut ante dictum est, voluit: nam strangulatus uterini essentiam quodammodo in motu illo recursumque constituit. Fernelius autem aliud statuit *ανίχα ὑσπερθεῖ* (a), aliud *τῆς μήτρας ἀναρρηγιστικῶς*

Hipp. 6. Epid.
Cautio adhibenda in usu narcoticorum.
Hæc ex l. 2. de Oratore.
Nota.

Vide Gal. c. 19. l. 5. de simpl. med. fac.

Gorræus in definitione.
Uteri strangulatus definitio.

Fernel. c. 16. lib. 6. de part. morb.

(x) De Paregoricis & Anodynis.
(y) Abusivè.

(z) Narcotica.
(a) Suffocationem uterinam.

ῥωσίνω (b); ut differat uteri ἀπόστασις ἀπὸ τῆς καταρροΐνης (c), & ut καταρροΐνιν (d) opponatur τῇ ἀνωρροΐνι (e). Ascensus autem uteri hæc sunt symptomata, dumtaxat premitur mulier quodam præcordiorum dolore, spirandi difficultate aut animi defectione, sine metu, delirio, aut alio symptomate graviore; at longe istæ opiniones discrepant, & multum interest an strangulatus uteri per ascensum & recursum definiatur: ut forte hoc loco excusari possit Galenus, dum disputat de ascensu uteri. Negat tam gravium horrendorumque symptomaton quæ in hysteriis observantur causam uteri ascensum esse: id rationibus multis convincit. Si quid corporis uteri ascendat, perexiguum id est, nec sufficiet ut totum ipsius spatium ne ad ventriculum quidem ascendisse ostendat: tantum abest ut ventriculum prætereundo diaphragma pertingat. Quid si etiam attingat, an respirationem tollet, defectionem animi inducet, aut membrorum contractionem soporemque integrum? Nam & quum ventriculus intumuit cibo, respirationem non intercipit, & in gravidis mulieribus, aut quæ molam utero conclusam habent, quum tamen intestina premantur sursumque resilierint diaphragma prementia, nil inducitur tamen quale in hysteriis diximus apparere. Sic strangulatus uterini aliam agnoscit causam quam uteri recursum: ut male & recentiores & prisca aliquot crediderint hysteriicam affectionem sine eo recursum non posse contingere. Tamen in eo peccaret Galenus si omnino statueret nullam esse uteri ἀνωρροΐνιν aut καταρροΐνιν (f): quod Fernelius & experientia & ratione comprobavit: Distinguiamus uteri ascensum a strangulatu, quoniam diversa utriusque ratio, diversaque elucet symptomata: nisi forte complicati sint affectus ἀπὸ τῆς ὑστερικῆς καὶ τῆς ὑέρας ἀνωρροΐνιν (g). Et revera sine errore recursumque uteri suffocatio contingere potest. Incubo sæpe suffocationis metus adest, & tamen uterus non est qui recurrit. Quod autem faucium videatur esse præclusio, declarat etymon dictionis græcæ; ἐφιαλτῆς (h) enim alio nomine σπινγαλιών dicitur, & accommodatè satis Πνευγαλιών ἀπὸ τοῦ σπινγεῖσθαι (i) appellationem invenit. Initio paroxysmorum febrilium vidimus pæne suffocatos ægros, quum tamen uterus in causa non sit: Itaque perperam rerum suaveolentium graveolentiumque partes superas appetentis, quum non ascendat nec recurrat: Vetus itaque illa explodi debet opinio, quum existiment strangulatum maximè ab isto recursum pendere. Jam vero strangulatus uterini causam in tetro, acri, maligno & pestilente vapore statuimus, qui ab olida putrique materia in utero aut circum uterum contenta effertur, feritque partes superas, & prout aut in nervos, aut venas, aut cæca corporis spiracula incurrit, ita varia inducit symptomata: adeo magna vis est vaporis & tetri halitus, ut non abs re Hippocrates ex sententia Medicorum pneumaticorum, cuiusmodi fuit Archigenes, omnium pæne morborum causam ab uno flatu reperiverit. Causa itaque uterus est humore aliquo aut femine vitioso putrique

Cap. 5. l. 6.
 de loc. aff.
 Causa a nonnullis strangulatus staturitur siccitas uteri qui dum humectari cupit furit; & strangulatum facit.
 Hipp. l. de morb. mulierum in gravidis strangulatus causam staturitur, quia humectari cupit.

Causa strangulatus uteri.

Aëtius doct. c. 68. serm. 3. tetrab. 4. ait strangulatum uteri statuo.

Ballonii Oper. Tom. IV.

X

(b) Conversionem & ascensum uteri.

(c) Prolapsus a descensu.

(d) Descensus.

(e) Ascensui.

(f) Ascensum aut descensum.

(g) Suffocatio uterina & ascensus uteri.

(h) Ephialtes.

(i) A suffocando.

*Sam esse, por-
frigerationē,
non autem
inflammatio-
nem veluti
Soyano vide-
tur.
Gal. libel. de
introd. pul-
suum ad sy-
rones.*

*Sernel. c. de
hist. pass.
7.*

*Cur vapor
malignus elat-
us a femine
putri perfri-
gerationem
non Epileps.
tetan. &c. in-
feri.
Item cur hæc
sympt. non in
viris possunt
apparere.
8.*

trique refertus, tetro, magisque mordaci & frigidiusculo vapore nobiles partes offēdens: dicimus propinqua accessione torporem mentis adesse, pigritiam, crurum imbecillitatem, pallorem faciei & aspectum oleosum: Instante vero strangulatio premit, sopor gravis quem *κατασφορὴν* vocant, desipit mens, sensus intercipiuntur, vox perit, crura contrahuntur, malæ rubent, facies intumescit: pulsus, auctore Galeno, protenditur ac si convelleretur, cum raritate junctus est: quod si letalis suffocatio sit, creber est, inordinatus ac nonnihil deficiens: Aliquæ sine respiratione jacent. At hic gradus sæpe sunt: nec enim eadem in omnibus apparent symptomata, ne forte omnia. Nam si exigua mali causa est, sublatus ex utero vapor viscera ventriculūque feriens nauseam quandam movet, cui raro succedit vomitio, sæpe cibi fastidium idque interdum cum ventris murmure, interdum sine hoc. Si vapor in diaphragma thoracisque partes effertur, respirationem brevem & crebram tamquam compresso pectore facit: simul cor obsidens defectionem animi levem inducit, qua vix pulsus immutatur: metus hinc atque desperatio ægram concutit, plerumque tanta ut se mox morituram putet, nullaque ratione in spem erigitur. Malum autem altius in fauces invadens eas quasi vinculo constringere, aut manu præcludere videtur, prorsusque spiritum interceptare magno suffocationis metu. Ubi cerebri arcem conscendit, alias furorem uterium cum garrulitate, iracundia, & inquietudine movet, aut alia desipientiæ genera metus horrorique plena invehit: alias velut soporem inducit, ut sine motu ac sensu mulier attonita jaceat, sine respiratione, aliquando & sine pulsu: quamquam aliquando pulsus constat validusque est. Sub illius accessions finem (quæ sæpe more aliorum reduncum morborum certâ stataque periodo redit) humor quidam aliquando ex muliebribus locis excurrit, intestina obmurmurant, sensus excitantur, corpus firmari incipit: sæpe deprehenditur frigus tum temporis et capite per cervicem in scapulam & brachium illabi, quod stuporem induceret, exhiberetque quandam paralyseos aut hemiplegiæ speciem, quæ cito discuteretur. Quæri hoc loco duo possunt, cur iste vapor malignus qui effertur aut a femine putri, aut a reside menstruorum colluvie epilepsiam, tetanos, convulsionesque non inferat, sed contra universi corporis perfrigerationem. Posterius vero de quo quæri potest an ea symptomata horrenda quæ in hystericiis apparent non possint in viris apparere, & an menstruui sanguinis feminisque corrupti tantum sint soboles. De priore ita paucis accipiendum. Certum illud est multas prægnantes mulieres epilepsia prehendi qua liberantur aut sub imprægnationis finem, aut quum enixæ fuerint, ac revera etiam tetro vapore hysterici affectus causa potest epilepsia induci: nam, ut sæpe ante docuimus ex Hippocrate, prout exhalatio aut irrepit in posteriores anterioresve partes, aut eas ferit, aut genus venosum, aut arteriosum, aut partem hanc aut illam invadit, ita varietas affectuum elucet. Quis enim nescius est elata anathymiasi ab utero convulsionem induci posse, si illa nervos occuparit; palpitationem cordis, si arterias; epilepsiam si anticas cerebri partes; cardiogmos, si oculum ventriculi infestant. At quum vapores a partibus affurgunt, alias venas, alias arterias aut nervos, alias cæca latentiaque spiracula interni corporis.

corporis appetunt: quum has aut illas, peculiaris surgit affectus; quum omnia simul, quia singulis corporis partibus vis inferitur, confusi quodammodo sunt affectus, & corpus ignavum attonitumque manet. Hystericæ mulieres videntur meo quidem iudicio fieri quod & nervi, & arteriæ & cæci occultique meatus obsideantur & feriantur: & tamen plus minusve laborant pro cõpia aut qualitate elati vaporis, & multitudine vaporum partiumque occupatarum. Et hæc de priore. Major in explicatione quæstionis posterioris latet difficultas: explicare enim cur in viris tam horrenda non adsint symptomata, & an hæc suppressi menstrui aut spermatis soboles sint solum non est facile. Tamen si meminerimus eorum quæ ante demonstrata sunt, intelligemus cur peculiare affectus cernantur in viris, peculiare in mulieribus. Corpus differt a corpore, pars a parte, immo & Socrates puer a seipso sene discrepat: propterea affectuum ideæ distinguuntur, hystericæ ideo suffocatio dicta est, quod & uterum, Græcis ὑστέρας, unde τὸ ὑστέρον, mali fontem agnoscat, in quo restagnet resideatque colluvies, quæ alia inducit symptomata quum in utero collecta est, alia dum in alia parte. In viris supprimitur semen, sed nihil infert hystericum, quum idea affectionis certam *ιδιοσυναστίας* (k), & partium *διαδύσεως* (l) consequi debeat. Immo in eodem cerebro partes diversæ variarum gestionum functionumque causæ existunt. Et tamen in uno hepate unum sit temperamentum a quo actiones pendeant, tamen aliter attractrix ejus facultas retentrixve læditur, aliter vis ejus coquens & *αιματοποιουμένη* (m); in viris suppressio feminis strangulatum uterinum non invehit, utero enim carent, sed potest affectum quemdam analogon inducere. Unde ante ex Galeno docuimus suppressione feminis ob veneris abstinentiam corpori toti in viris inductum esse torporem, maciem, *ἀσπυρίαν* (n); potest quoque & eos attonitos reddere & ut ait melancholica symptomata procreare. Unde & novimus quemdam qui cœlibem agit vitam & opipare vivit suppresso semine scroti quamdam corruptionem habuisse, quam ipse ferre non posset propter fœtoris exsuperantiam. Quod spectat ad virus illud quod tantam refrigerationem in corpus hystericarum mulierum immittit, non videtur aliunde manare quam ab excellentia quadam putredinis ob suppressum semen & menses: eo enim malignitatis utrumque suppressum procedere potest, ut sua virulentia veneno æquipolleat. Fernelius tamen qui suum *ἔριον* profequitur ubique parum probabili ratione videtur docere tanti mali causam non inclusam in semine aut sanguine corrupto. Ita autem scribit, *hystericæ symptomata vix putem dumtaxat vel a menstruo vel a semine suscipiari, quum & eas quæ bene purgantur, & uterum gestant, & viri consuetudine fruuntur ea plerumque fatigent; quumque supra quingentas eodem cœnobio degere videamus, quæ diu consuetum veneris usum intermiserunt, nullo tamen hystericæ symptomate.* At illo loco vult semen aut menstruum in eam malignam qualitatem corrupti posse, sed alium etiam humorem in uteris

Gal. 6. 5. l. 6.
de locis aff.

Historia.
Scroti corruptio a suppresso semine.

Cap. 16. l. 6.
de part. mor. bis.

(k) Idiosyncrasiam.

(l) Dispositionem.

(m) Sanguificatrix.

(n) Ciborum fastidium.

ipsis corruptum infectumque idem posse efficere putat: quod non videtur alienum a re. Et revera sui quodammodo dissimilis est. Nam quod objicit de vestalibus multis quæ hystericae non fiunt, velle videtur præter semen aut menstruum aliquid tertium esse quod hystericae affectionis causa esse possit: sed errat longe. Tamen enim statuamus semen & menstruum auctorem mali, ex millibus virginum duæ aut tres tantum hystericae esse possunt: itaque ista objectio nulla est. Quamquam fateor quemvis humorem in utero eo modo quo diximus corruptum ejus generis vaporem ex loci natura expirare posse venenatum, unde & ita ab eodem summa veneni perniciæ exoriri potest. Unde veteres Practici dicunt abscissam uteri, & albos pravosque humores in utero contentos, vapores posse malignos excitare suffocationis hystericae auctores. Atque quæstione dignum videtur, an ea perfrigeratio quæ corpus hystericarum occupat primo ac per se fiat, id est, quoniam virus ipsum frigidum est: omne autem frigidum actu corpus refrigerat; an tantum ex eventu, id est per revocationem caloris a superficie ad interiora, an per dissipationem caloris & spiritus & ejus pæne quod reliquum est strangulationem: calor siquidem & dissipatione extinguitur, & oppressione, & defectu alimenti. Aëtius frigus quoddam quod inest actu in semine corrupto menstruove illius perfrictionis auctorem statuit, aut etiam refrigerationem ipsius uteri; *semen in utero paulatim coæservatum, ait, aut alia quæpiam materies insita ac putrefacta perfrigeratur, frigiditatem autem ad cor & cerebrum remittit, tum demum partes istæ refrigeratæ ea inducunt symptomata.* Hinc citat historiam de muliere hysterica, qualem & Galenus descripsit, cui contigit excretio multi crassi & viscosi seminis tum ob titillationem, tum ob usum rerum calidarum admotarum. Et paullo ante: *Oritur autem affectio hysterica utero ab aliqua causa perfrigeratio, dum fluunt menses, vel ob abortionem.* Et Galenus in sexto de male affectis locis, dum rationem reddit quomodo pro qualitate & humoris quantitate affectus evarient, ita scribit, *noxia causa, universum corpus refrigerare valente, adeo refrigescit corpus ut & respiratio & arteriarum pulsus deprehendi nequeat: quæ si crassa vel acris fuerit, convulsiones facit.* Quibus ex Aëtii & Galeni locis duo videre licet absurda, & quæ vix intelligantur; prius est quod frigiditas humoris eam hysterica perfrigerationem partibus principibus communicet, deinde toti corpori: posterius si crassa materia est, convulsiones erit causa. Atqui crassa est materia, ut declarat solutio curatioque: nam multis, ut ante exemplo probatum est, totus pudoris sinus humore crasso, glutinoso, frigidiusculoque madet: quod satis arguit qualis subsit materies & causa: Immo & Aëtius secum valde pugnat: nam ut videre licet, statuit hystericae affectionis causam semen corruptum, crassum, viscidum suppressumque: quod dum post paroxysmum excernitur, ægras liberat: At id certum est ex Galeno in quodam loco, & quo excreto illico dolor sistitur, hoc ex communi hominum opinione doloris causam censerī par est: & vacuatum humorem infestantis mali causam esse, quo tempore in parte continebatur, putandum est. Si semen crassum frigidumque mali auctor est, cur idem definit hystericum strangulatum perfrigerationem

An perfrigeratio uteri per se aut per accidens fiat.

Cap. 68. lib. 4. terr. ab. 4.

Cap. 5. l. 6. de loc. aff.

5. cap.

Gal. c. 2. l. 1. de loc. aff.

nem quamdam flatulentam, Græce περιλυξιν πνευματώδεια; hoc enim nomen πνευματώδης (ο) repugnat substantiæ crassiæ, frigidæ, glutinosæ. Pugnat & secum Galenus qui ex hypothefi statuit, si materia crassa est, convulsiones facit: atqui eodem auctore & oculato teste crassa frigidaque materia est: potius itaque convulsiones inferret. Nec video quid respondere possit Galenus. Si enim dicat a crassa materia efferri vaporem malignum qui strangulatum indicat, videbitur effugere, quum vapor idem non sit quod materia crassa: ut autem Epilepsia fiat, crassam oportet esse materiam, ut aphorismus docet. Si quia excitatur vapor a materia frigida, orgasmum quemdam efficiens, inducitur strangulatus, non epilepsia, aliud absurdum consequetur: nam id pugnat doctrinæ Hippocratis & Galeni. Hippocrates ex sententia τῆ ἰατρῶν πνευματικῶν (ρ) negat fieri epilepsiam & reliquas convulsiones sine flatu & subtili materia agitante: Galenus ad sternutamentum, quod cum epilepsia analogiam habet, requirit naturam quamdam flatulentam. Ut autem res proposita definiatur, dicendum est duabus de causis spermaticam materiam convulsiones non facere, tum quod nervos immediate non obsideat: horum enim obsidio convulsionum aut paralyseos auctor est: aliaque est natura humoris patientibus nervis paralyfin excitantis, alia ejus qui spasmos inducit. Affectio hysterica aliquid commune habet cum paralyfi: Spermatica autem materia epilepsiam non infert propter peculiarem quamdam naturam, quam explicare difficile est. Quamquam non est parum probabile quin si illa crassa frigidaque materies anteriores ventriculos cerebri occuparet, aut apoplexiam aut epilepsiam induceret. Quæstio posterior subobscura est magis, qui tanta refrigeratio & ψυχρότης (q) lentitudo & effeminatio corpori contingat: an vi humoris? an vi vaporis? Si materia spermatica putret cur vapor non effertur calidus præsertim a loco calido eo modo quo. & in febribus; ut in quartanis & epialo, quas accendit humor frigidus actu & τῆ ἐνρῆσις (r); nisi dicas in quartanis & epialo horrores & algorem inferri initio paroxysmorum, qui durare posset nisi reaccenderetur humor. Et in hysterica passione si calor humori adeo frigido impressionem faceret aliquam, & domaret, febris calefactioque contingeret, sed est inexpugnabilis ille humor, & vix ψευδίσματα (s) admittit. An est multus humor, qui hysterica strangulatum facit? Aëtius pugnantia continet. Nam quum adduxit historiam mulieris hystericae, quæ effusa per sinum pudoris multa materia spermatica liberata est, ait multam materiam excerni quæ sensim coacervata est: paullo post scribit, mirum non sit si ex minima humorum mole tanta totque accidentia contingant: exemplum de veneno adducit quod paucula quantitate varias infligit molestias. Si minima humorum moles, cur dixit liberatam esse hysterico paroxysmo effusione multæ materiæ? Debet potius confugere ad malignam qualitatem, & naturam flatulentam quæ

Aph. 45. l. 3.
 & c. 3. 7.
 lib. 3. de loc.
 aff.
 Hipp. l. de stabi-
 tibus.
 Gal. com. in
 aph. 51. lib. 7.
 Quæstionis
 explicatio.

Locis ante ci-
 tatis.

X 3

conclusa

(ο) Flatulentum.

(ρ) Medicorum Pneumaticorum.

(q) Stupor, feignities.

(r) Energia.

(s) Coctiones.

conclusa latet in femine aut in menstruo: quod utrumque quum a naturali symmetria descivit, incredibile quantis damnis nos oppleat ac obruat. Et revera confusius obscuriusque rem ipsam Aëtius est profecutus: melius & clarius Galenus. Restat unum de ista tam insigni refrigeratione quam inducit non materia, sed vapor: nam materia in uteris conclusa manet, non rapitur alio, declarat ex utero ipso excretio. Si materia ipsa, Aëtio auctore, tantam refrigerationem causatur, cur & gypsea vitreaque pituita in intestinis contenta non inducit quid simile? At intervallum locorumque distantia non patitur. Sic a vapore maligno ipsa clades & pernicies. Paucus & exiguus est vapor: fateor quidem etiamnum exiguum vaporem bellum naturæ posse indicere, & ejus œconomiam labefacere, at quomodo tanta refrigeratio actu inducitur? At ex Galeni sententia dum loquitur de iis quæ actu frigida sunt, & quæ naturam oppugnant, quicquid agit, etiam si valentissimum, aliquam tamen magnitudinem habeat oportet: sic quæcumque frigiditate interimunt, si paucula sumantur, nutrire corpus posse: frigidus est vapor qui a femine corrupto exspirat, isque paucus, vix itaque auctor tantæ refrigerationis erit. At nos dicemus eorum quæ frigiditatem lædunt duo esse genera, quædam excessu tantum frigoris interimunt, alia non solum excessu, sed & maligno vapore qui corpus ipsum medicamenti comitatur. De prioribus agit Galenus, in *tertio de simplicibus*, de posterioribus locus notandus est in *quinto*. *Sunt quæ tota substantia* (ait Galenus) *nobis contraria sunt, vel si minimum eorum assumtum fuerit, ceu pityocampe, thapsia, solanum maniacum*: at solanum hoc quarto gradu frigidum est, sed præter manifestum frigus venenata quædam vis in eo reconditur. Atque ita de utraque quæstione sancitum oportuit.

Essentia itaque hysterici strangulatus consistit in collectione suppressioneque seminis & menstruorum, a quibus ob moram flatulentus spiritus exspirat qui principes corporis partes invadens, defectiones animi, perfrigerationem totius corporis, nec non respirationis quamdam privationem adducit. Ut autem semen & menstruum specie distinguuntur, ita quæ corruptela femini iniusta corpori communicatur, ea symptomata magis terrificæ advehit, quam menstrui putredo & contaminatio: quod Galenus *sexto de locis affect.* explicat. Itaque aliam affectus ideam suppressum semen, aliam menstruum repræsentat, immo (quod notandum valde) Galenus videtur statuere uteri perversionem a retentis menstruis potius esse, & ligamentorum repletionem, semen autem retentum perversionem non facere. Ac si diceret hystericam affectionem a menstruo suppresso magis esse materialem, & nonnisi larga copia longaque mora molestias facessere (quod pleræque declarant quibus satis diu supprimuntur menses sine id genus terrificis symptomatis), affectionem eandem a suppressione seminis minus materialem, quod in spiritu, ichore, flatuque efferato potius consistat. Verba Galeni hæc sunt, *uteri perversiones ad suppressa sequuntur menstrua, quæ vero citra perversionem, aut menstruorum retentionem infestant viduas, molestiæ hæc ob retentum semen evenire putantur*: quasi vero perversiones istæ uteri collectionem seminis non sequantur. Tamen paullo

An refrigeratio a materia in utero conclusa aut a vapore.

Cap. 23. lib. 3. de simpl.

Gal. c. 18. lib. 5. de simpl.

In quo consistat essentia strangulatus hysterici.

Cap. 5. & Aërium c. 68. ser. 4. serab. 4.

Cap. 5. l. 6. de locis aff.

paullo ante contrarium plane scripsit, *vidua quædam quæ æque ac ante a menstruo repurgantur, ea symptomata hysterica patiuntur: nam medica seu medicastro mulieres* (Græce *ιατρίαι*, quam tamen vocem Ælianus negat vere Græcam) *quæ viduas exquisitè contingere, fatentur circa uterum quædam suppressi seminis notas: adesse: nam cervix inclinata videtur, ac si retractus sit uterus, interdum velut ad latus dimotus.* Ergo perversio uteri etiam ex seminis suppressione contingit, si modo istis mulierculis fides deroganda non sit. Ut dicam quod sentio, suppressione menstruum, quoniam mole & substantiæ quantitate tantum incipit sollicitare naturam, non solent gravia symptomata surgere, nisi vasa & ligamenta pleniora convellantur: Itaque ob plenitudinem istam manifesta uterorum perversio & ad latus inclinatio percipitur: quantam non inferit suppressum semen, quod mole exigua vaporem ex se mittit perniciosum & naturæ nostræ primordiis apprimè adversum: declarat summa perfrigeratio, ac si calor noster naturalis oppugnantè irruentique hosti victus cederet. Semen enim ex se frigidum est, ratione spiritus infusi calidum, ut non abs re dixerit Hippocrates, (quamquam hoc problematicum) coitum calefacere, quod per eum rei frigida contingat excretio. Quicquid sit uterus horum malorum radix & fons existit: ut mirum sit cur aliam in opinionem Aëtii discesserit, quum tamen verba Galeni *ex sexto de locis affect.* transcribat: eamque opinionem ipse effingit, & magni interest an ea vera existat an non, verba ejus hæc sunt, *sciendum affectionem hystericam non solum ob uteri ascensum fieri, vitioso humore in eo collecto, sed sæpe etiam ex ventris repletionè utero affectionem remitti.* Et aliquando hepatis aut splenis causa, vasa, ex quibus uterus dependet, retrahuntur. Quæ omnia præter rationem dicta videri debent. Ego vero hoc dictum ab Aëtio puto bifariam intelligi posse, vel quod congeries humorum in ventre inferiore contentorum, præsertim qua parte major cum utero consensus & vicinia est, potest vel ob copiam molesta esse, vel ob qualitatem infesta, quum præsertim rerum jucundarum & ingratarum sensum quodammodo habere uterus videatur: maxime vero id fiet si venæ hepatis & splenis & præsertim quæ ad uterum feruntur vasa sanguine aut humore turgeant. Vel quod probabilius est, id ex vulgi opinione pendet: Vulgo enim videmus ancillas & virgines nimium gulæ deditas, præsertim si pinguiori sint aqualiculo, & horariorum fructuum usu delectentur, dolores incredibiles in imo ventre sentire, unde defectiones animi, pulsus inæqualitas, respirandi difficultas, & id totum hysterico esse putant: tamen vere non est: sed quoniam in isto humorum impetu perturbationeque ob partium cum partibus consensum vix incolumis uterus esse potest, quæ peculiaria quædam inducit symptomata, politico potius loquendi modo, quam quod res ita habeat, uterina affectio nominatur. Causas, sedem, ideas, differentias, generationisque modum hysterici strangulatus explicuimus, nunc brevè expediendum quibus hic affectus quadret, deinde per causarum explicationem curandi methodus exstabit. Morbus hic hieme & autumno, ob cruditatum copiam paroxysmum provocantium, magis infestat quam alio tempore, (quamquam potest vere facile exacerbari quod semen & sanguis.

Uterus fons
& radix hy-
stERICORUM
Sympt.

Cap. 68. ferm.

4. teirab. 4.

Nota.

IO.

Notandus
valde locus.

Com. in aph.
15. l. 1. &
aph. 17. euf-
dem.

quis facile redundant, & quod humorum fusio fiat quæ morbos a plenitudine facile accersat ut accurate Galenus in aphor. explicat) & juvenulas præsertim salacioresprehendit, steriles, viduas præsertim marito multum salaci, nec non steriles præsertim vi medicamenti factas: nam quum naturalis est sterilitas, tantus sanguinis & feminis ardor & impetus non adest. Moniales non carent his molestiis, aut quæ sponte continent sese, aut quæ maritis parum mulierosis nupsérunt. Hæc facilius eo surgunt si vel illecebris, vel mammarum aut pubis contactu pelliciantur ac incitentur. Signa aliquot ante tum instantis strangulatus, tum jam præsentis prodidimus, quibus & hæc breviter adnectemus. Uterus multis dolet ac tumet, & tunc non eriguntur facile sed curvatæ in ventrem incumbunt indolentius, & conantur ascensum, quem falso comminiscuntur, prohibere: Sitis urget a tetro vapore excitata: Crura facilius labant, quia a cerebro remotiora, & parti affectæ viciniora: Omnia hæc in paroxysmo augentur. Plurimæ mortuis simillimæ post triduum revixerunt: Plurimæ in ipsa accessione præsertim quum gravior urget causa, &

Ollis dura quies oculos, & ferreus urget

Somnus, in aeternam clauduntur lumina noctem.

Distinctionis signa explicuimus, quibus tibi innotescat an uterus ascenderit, an vero strangulatus adsit. Etsi enim in strangulatu uteri ascensus quidam aut inclinatio conjicitur fieri, alia tamen atque alia utriusque ratio existit. A flatu, a menstruis, ab odore rerum *ευωδίων* (t), aut inflatio ipsius uteri ascensus fieri dicitur; & symptomata suffocationi quidem sunt similia, ut vertigo, suspirium, scotoma, capitis dolor, cibi fastidium, nausea, ructus, intestinorum crepitus, maxime si flatus adsint: gravitas & oppressio tamquam a rotundo corpore circum umbilicum sentitur. Si perversio in latus fiat, sive in anticam, sive in posticam partem, gravantur, dolet, tumet vel ilia, vel pecten & vesica, vel intestinum rectum, quorum scilicet uterus devertit: Si coeat mulier, semen non subit: obstetrix id digito deprehendit. His signis colligas aut suppressionem mensium, aut feminis symptomaton causam esse. Si symptomata graviora, si subita, si statim dyspnœa, mox apnœa, si crura sursum contrahat, si summa perfrigeratio contingat, si ab utero ad cor dicat se sentire quippiam attolli, si mulier virosa, salax, diu continens, aut si virgo frequenter basio utens, & congressu colloquioque amatorum, si carnosa, otio utens, si ei menses responderint, hanc labem a femine esse deprehendas. A mensibus esse levitas symptomaton docebit; si menses substerint, si plenitudinis argumenta, mammae tumentes, corpus grave, caloris ad faciem recursus frequens, ponderis sensus ad os pectinis, si colli & aliarum partium dolores. Si ad melancholiam suppressus sanguis accedat, mœror adest; si pituitosus sit, pigrities adest corporis, albedo, multa sputatio; si biliosus, vehementer ociorque motus. Hystericam ab Epileptica distingues; quum Epileptica est non recordatur eorum quæ contigerint, non audit, non videt, spuma in os occurrit; si præsertim malum vehementius, menses sup-

Uterus dolet, sed de ea doloris specie credendum mulieribus hinc Gal. videt Archigenem qui studuerit explicare omnes doloris uteri species, quum tamen eum non tulerit.

Hystericas mulieres si ineanur certum est statim concipere.

(t) Bene olentium.

pressos non habet, crebro coitu læditur, contra hysterica juvatur. Apoplectica sine respiratione est, sine motu ullo, sine gemitu. Lethargica autem febrem habet lentam, una fere corporis parte qua tumor est, dolet, pulsus habet magnum & undosum, hysterica rarum & convulsorium: item audit vocantes; si mitius malum, nonnulla respiratio, meminit actuum dictionumque sæpe, febris est expers, nisi forte in utero vitium aliquod sit, ut inflammatio. Porro suffocatio a femine tanto deterior est ea quæ a sanguine quanto semen prolificum est tenuius, in generatione actuosius, & ipso menstruo efficacius. Nec omitti debet quod ante dictum est non solum aut semen retentum, aut exuberans menstruum hujus affectionis causam esse, sed & collectos pravos humores in uteris ipsis: hinc & sexagenariæ mulieres annos & feminis & sanguinis egressæ hystericae fiunt ob cumulum. Vide ergo quantum ii peccent qui falsa opinione de ascensu uteri persuasi, ut fugent uterum proliciantque grata ac ingrata suffiunt. Quod si nulla hysterica passio foret sine aut perversione uteri, aut ejusdem ascensu, tolerabilis quidem hoc factum foret: sic majus multo incommodum inde consequitur, quod utroque suffitum caput impleatur, quam ex fuga uteri commodum, quum uterus sæpe suo in loco consistat. At vulgaribus mulierum remediis fidem facit quod unam aut alteram allevatam viderint. Et quum ut plurimum post alicujus remedii usum, tametsi plurimum officiat, aut saltem non proficit, æger restituitur, fortuitam hanc curationem inani suo remedio attribuentes, illud jaclitant, venditant, pro secreto asservant, & præ illo methodicas Medicorum observationes & regulas parvi pendunt. Ego vero suffitum suaveolentem ad os uteri ideo profuisse conjicio, non quod uterum aliorum raptum attrahat alliciatque, sed quod illuviem in utero contentam prolechet vasis reteratis, aut quod crassam materiam attenuet incidatque: & hæc ratio probabilis est. Galenus enim dum suffituum usum explicat, ait, *suffitius aromaton sua vi vasa obserata aperit, humorum crassitudinem extenuat, obstructions incidendo tollit. Et totum corpus per uterum suffiri potest in omnibus frigidis atque humidis dispositionibus, nisi timeremus eam, quæ ex suffitu contingit, capitis gravitatem, præsertim in febribus.* Ex his duo elicere possumus ad præsentem disputationem accommodanda, prius est, quod dixit in febribus maxime timendum esse usum aromaton, quod hæc dolorem capitis, qui adesse solet, adaugeant. At hysterica passio expers fere febris est, nisi sit uteri aliqua phlogosis quæ adesse potest, & causa esse strangulatus uterini: siquidem auctore Galeno & perversio uteri, & inflammatio purgationem ejus sistere potest, & proinde strangulatus causam accersere. Posterius, quod tuto suffiri potest sinus pudoris, tum ut uterus stimuletur, calefiat, humor præparetur, evacueturque tandem, tum ut totum corpus humidius & frigidius incalescat. Sic eo fine aromata sunt profectura, non autem ad ascensum prohibendum, ut male & mulieribus & Medicis persuasum est. Ut tandem agras ipsas fatis tetro malignoque vapore infectas desinamus suffire rebus ad os admotis quæ foetoris & nidoris excellentia cetera sunt superatura: Hoc enim male reique inscitia, & simiarum more, imitatione tantum & gestu hæctenus est factitatum. Quam

Hyst. suff. cau: sc non solum semen aut menstruum sed & pravi humores.

Com. in aph. 28. l. 5. Aphor.

Ibid.

Hysterica passio fere febris est expers.

quam is non sum qui non potius experientiae certa ratione firmatae assentiar, quam meae opinioni praepudicatae: tamen vix mihi persuadeo, nisi ascensus manifesti argumenta adsint, tam foedo tetroque suffitu quicquam oppressis strangulatisque aëgris afferri: sed omnes hac in re suo utuntur iudicio: nisi forte dicant ideo res foetidas naribus adhiberi quod ingratus earum odor spiritum vitalem & animale m sopitum facilius moveat, & naturam ad resurgendum facilius incitet ac impellat. At non animadvertunt oppleri cerebrum id genus vaporibus: qui si sanum replendo feriendoque laedunt, multo magis & aërum. In hysterica passione alias intentos nos esse oportet in profligando paroxysmo, alias in praecavendo ne postliminio redeat malum. Siquidem saepe stata periodo redit periculum mortis intentans ob respirationis usum quem adimit si res gravius urget. Ut autem causam rescindamus, quoniam curationis momenta ex varietate & corporum & causarum petuntur, alia medendi ratio in his sese offert, alia in illis. Si virgines sunt aut moniales a pessis & priapiscotis temperandum, ne hymen & claustrum pudoris violetur: magna tamen vis est in pessulis: major si vir lacertosus ostiolo pessulum obdiderit. Aliud quoque consilium ineundum si affectio fiat ob ventris repletionem aut propter viscus aliquod, quod ante exposuimus ex Aëtio. Aliud quum viduae sic afficiuntur: aliud quum vetulae sexagenariae aut virgines multa humorum colluvie scatentes. Praeterea non idem faciendum quum suppressi sunt menses ac quum semen, nec idem faciendum quum strangulatus est a repletionem aut ab inanitione quadam. Nam & Aëtius docet refrigerationem hystericae passionis causam esse posse, & Rondeletius cap. de suffocat. ait se observasse post largam mensium evacuationem illam contingere, quod uterus flatu repleatur, qui distendens hoc afferat. Rondeletius hoc descripsit ex cap. 68. Aëtii serm. 4. tetrab. 4. Sed in paroxysmo ipso quidvis agendum ut a casu praecipiti languidas moribundasque vindicemus: quin & omnia fere praepostere aguntur. Ac primum & maxime commune remedium & ab antiquis & a recentioribus usurpatum est suffitus foetidarum rerum ad os: ingesta autem suaveolentium copia ad sinum pudoris: quod eo factum est quoniam omnibus persuasum, in iis affectibus uterum de suo moveri loco, ascendere, & comprimere praecordia: qui dum fugit graveolentiam rerum ori adhibitarum, sequitur amplectiturque ea quae bonum fragrantemque spirant odorem: in quo duo animadverti debent: Si in hysteris strangulationibus non sit uteri ascensus, sed saepe eo in sua sede stanti id symptoma ob vaporem solum contingat qui paribus primariis insensus sit, quorsum pertinet suffitus rei iucundae aut contrariae? Item quum cerebrum obsessum sit & veluti attonitum, minus quadrare videtur rerum foetidarum suffumigatio, quum ea caput repleat plurimum. Omnis enim rerum calidarum suffitus *καρπώεις* (u) inducit: at gravitates capitis ad sopitam jam ejus vim & veluti sensuum ligationem a vapore maligno & frigido accedentes plurimum affe-

runt:

II.
Videndum
praeterea est
an mulier sit
hysterica,
quod alia
medela sit
ineunda va-
tio, ne fetae
& femi offi-
ciantur.

Aph. 28. l. 5.
aphor.

Suffitus aro-
marum *καρ-
πώεις* indu-
cit.

(u) Capitis gravitates.

runt damni. Immo & hoc Rondeletius annotat usu rei nidrosæ & gra-
veolentis, epilepsiam induci.

Quod ad curationem spectat ut mulier a paroxysmo promte liberetur. Hystericam mulierem spina recta collocabimus, ut facilius spiret, laqueos pectoris & ventris solvemus, nomen ad aures inclamabimus, pili convellentur, manus, & pedes primum seorsum, post in medio & imo dolorificis vinculis vinciemus: Pannis calefactis & asperis corpus fricabimus, & sal quoque aspergemus quo frictio asperior sit, plantis pedum oleum laurinum, nardinum, aut irinum, aut cossinum illinemus. Sive autem uterus loco dimoveatur, sive vapores sursum eleventur, non alienum erit cucurbitulas applicare. At non eo modo adhibebuntur quo solent mulierculæ quæ figurina aut stannea vasa umbilico adhibent; cohobent enim quo minus in suum locum recedat, & vasa repleta quodammodo sursum trahunt, nam ille situs superior est quam deceat. Præstat itaque inguinibus affigere quod uterum attrahant propter uteri ligamenta quæ illo pertinent: juvat quoque earum applicatio ad imum ventrem. Quoniam autem invaluit usus ut naribus foetentia adhibeantur ad naturam excitandam quæ sopita est, accipiat galbanum, opopanax, assa foetida, petroleum, oleum ex gagate: quin & lapis gagate & thracius (qui viribus sunt affines ex Galeno & Dioscoride) admotus naribus, præsertim si igni ante appositus fuerit, ob gravem quem spirat odorem, vim habet fugandi uterum. Sexcenta alia sunt quæ odorata possunt uteri strangulati occurrere: in primis autem valet castoreum, blatta bizantia qui Serapioni & Avicennæ idem quod onyx seu unguis odoratus, Actuario conchula indica odorata: non est autem os narium purpuræ ut defendit Matthiolus. Blattium ergo bizantium sive onyx & unguis odoratus, qui ex conchyliorum genere (tegumentum enim conchylii dicitur) strangulatum uteri suffitu ad nares prohibet. At dices, qui hoc fit quum gratus spiret odor, immo odoriferum malabathrum olim redolebat, sic potius evocabit sursum uterum? Dioscorides ait quodammodo castoreum olere, cur ergo suaveolens erit? Matthiolus argute respondet suavem illum odorem partibus quidem tenuibus onychis inhærere, qui vi ignis facile exhalat, testa autem quæ remanet grave quid respirat, quo fit ut ea ratione strangulatum arceat; laudant plurimum si nares suffiantur, hoc quod sequitur: Potu autem diductis dentibus hoc injici potest.

℞. Galbani, assa foetida, castorei, ana, dr. iij. galbanum in aceto solvatur: adde sulphuris vivi, dr. ij.

℞. Pulveris hieræ & theriacæ antiquissimæ, ana, dr. ℞. pulveris caryophyllorum, scr. j. cum vino aromatite aut aqua theriacali aut imperiali fiat potus: Vel

℞. Maceris, dr. ℞. nucis moschatæ, scr. j. aut dr. ℞. cum vino aromatite fiat potus: capiat. Si castoreum in pulverem redigi posset, juvaret quoque potum exhibitum: sin minus, formentur pilulæ aliquot quæ dentur devorandæ, si modo morbus permittat, quoniam deglutitionis munus intercipit. Veteres compositionem commendant quæ, ab effectu eximio quem præstat, mirabilis dicitur, cujus autor est Mesve.

Cap. de Epileps.
Suffocac. uteri
remedia dica-
ta.

Rondeletius;

Gal. 9. Diosc.
corid. c. 103.
Et 184. l. 5.

Com. in c. 8.
l. 2.
Cap. 8. l. 2.

Potus;

12.

Mesve c. de
russi humida;

Pilulæ.

℞. *Castorei, piperis longi & nigri, styracis, spicæ nardi, costi, galbani, opii, ana, dr. j: croci, dr. ℞: cum melle a spuma purgato fiat massa, de qua capiat ad magnitudinem nucis avellanæ cum aqua mellina. Ad eam formam alia institui possunt.*

℞. *Radices dictamni, tormentillæ & tunicæ, ana, scr. j: costi, spicæ, piperis longi, cinnamomi, zedoariæ, ana, dr. ℞: castorei, dr. ℞: theriacæ, scr. j, vel aureorum Alexandrinorum, dr. ℞: pulveris caryophyllorum & nucis moschatae, ana, dr. ℞: fiat veluti opiata, vel massa pilularum, vel si pulveres seligi possunt accipiuntur, & infuse in jure aut aqua convenienti potui dabuntur.*

Pilulæ de Sagapeno hic non debent omitti, tum in paroxysmo si fieri potest ut exhibeantur, tum extra paroxysmum. Ad uterum fugandum dant dr. i. pulveris agni casti cum hydromelite tepente: miraculo prodest. Valet hoc:

℞. *Sigilli beatæ Mariæ, unc. ℞: radices dictamni, tormentillæ, tunicæ, ana, dr. j: cinnamomi, dr. ℞: coque in vino albo & pauca aqua, detur potui, confert plurimum.*

℞. *Galbani & assæ fetidæ, ana, scr. j: agarici, dr. ℞: cum pauca theriacæ fiat pilula.*

℞. *Cumini, dr. j℞: agni casti pulverisati, dr. ℞: cum decocto absinthii & rutæ fiat potus.*

Vel sequens potus dabitur; quæcumque autem dabuntur aromatizantur cinnamomo.

℞. *Baccarum Juniperi pulverisatarum, scr. j: granorum pæoniæ femine aut maris in pulverem redactorum, dr. j: cum aqua artemisiæ, vel cum decocto ejus, fiat potus: addi potest pulveris ducis, dr. j. Non solum autem semen pæoniæ sed & radix ad eum strangulatum potu confert. Nil erit incommodi, si ea omnia dentur cum vino albo aromatizato: potentissime enim digerit & penitissime subit. Eodem pertinet decoctum feminis & radices feseleos, item & urticæ. Paratu facile est cornu cervinum ustum naribus admotum.*

Magna vero vis est in frictionibus, inessibus, balanis seu collyriis, & suffitibus partium inferiorum, nec non pessulis tum in paroxysmo ad naturam irritandam, tum extra paroxysmum ad reliquias morbi tollendas, impediendumque ne morbus recidat recurratque. Si non sit suspicio aut inflammationis, aut magnæ plenitudinis, aut sanguinis ferventioris, in congerie pravorum humorum obstructantium & majorem spirandi difficultatem inducentium, valet syrupus is quo hysteriam mulierem usum vidimus magno profectu.

Syrupus.

℞. *Aquæ vitæ, lib. j: sacchari, unc. ix. aquæ rosarum & artemisiæ aut liliorum, ana, unc. iij: aquæ theriacalis, unc. j℞: cinnamomi & nucis moschatae, ana, dr. ij: dictamni, dr. j℞: fiat syrupus asservandus in usum, vel parabitur hæc aqua.*

℞. *Paribenii, trifolii odorati, melissophylli, verbenæ, betonice, costi dulcis, artemisiæ, ana, man. iij: seminis feseleos & pæoniæ, ana, unc. j: radices pæoniæ & filicis, tormentillæ, ængiorum, ana, dr. vj: dictamni & rubiæ tinctorum,*

Florum, ana, unc. j: menthaſtri, mercurialis, bipinellæ, peucedani, ocymi, hyſſopi, ſerpilli, ana, man. j: ſeminis urticæ, & juniperi & citrii, ana, unc. ſ: theriacæ, unc. j: pulveris diamargariti frigidi, dialacæ; & diacalamintheſ, ana, dr. j: fiat omnium confuſio & deſtillatio in alambico: deſtillata aqua in uſum aſſervetur; ut ſuccurratur eis mulieribus quæ a corrupto ſemine, aut frigida intemperie, aut corruptis in utero humoribus hyſterico ſtrangulatuſi ſunt obnoxia. Si mulieres hyſtericæ jam corruptæ fuerint, juvat indere peſſaria, eaque ſubinde repetere, quo major eorum ſit viſ.

Semen urticæ præſerim id quod ſemen lini reſero majore quantitate præbitum lædit auctore Maſthiolo in Dioſcoridem.

Fotus.

℞. *Origani, calaminthæ, ſeni burgundiaci, matricariæ, galeopſidis, ana, man. j: ſeminis ſeſeleos, baccarum juniperi, ſeminis dauci, baccarum lauri, ana, unc. j: filicis, rubiæ tinctorum, ana, unc. j: fiat decoctio in vino albo: foveatur ſinus pudoris, deinde ſubjiciatur peſſus qui ſequitur.*

℞. *Ladani & opi cyrenaiici (benjon vel vocant), ana, unc. ſ, vel dr. vj: pulveris hieræ, diacolocynthidos, diaſatyrii, diatrion pipereon, & ariſtolochiæ, ana, dr. j: zibethi, gr. ij: aut moſchi, aut pulveris aromatici roſati, aut diambæ, & cum pauca terebenthina, fiat peſſus cum ſindone aut panno ſerico.*

Peſſus.

13.

℞. *Opopanacis, bdellii, gummi elemi, ana, dr. ij: benzoini, ſtyracis, ana, dr. jſ: pulveris lavenderæ, & melanthii, & ſtyracis liquidæ, ana, dr. j: fiat peſſus cum cera, ſi opus ſit, aut tantillo terebenthina.*

℞. *Myrrhæ troglodyticæ, dr. iij: gummi elemi & theriacæ, ana, dr. j: pulveris hieræ, ſer. j: agarici non trochiſcati, dr. ſ: pulveris dictamni, ireos & ariſtolochiæ, ana, ſer. j: cum tantillo cera, aut melle coctæ, aut ſucco abrotani, aut ſampſuchi fiat peſſus.*

14.

Itaque gummi iſſis aut terebenthinæ, aut adipi alicui, ſi forte defuerint illa, aut etiam mellis addi poſſunt pulveres ariſtolochiæ, florum lavenderæ, roſiſmarini, ſeminis urticæ, melanthii, aloës, ſagapeni, dictamni, acoſti, ireos, rubiæ, cyclaminis, bryoniæ, & alia id genus. In penuria horum omnium roſmarianus, abrotanum; ſampſuchus, ocymum, ſerpillum, artemiſia, parthenium, rubiæ, & maxime mercurialis, quæ tunſa peſſuli inſtar immittentur in collum uteri: vel exprimentur ſucci qui cum melle mixti poſt ejus coctionem pro peſſulo immittentur. Omniſumus trochiſcos. aliptæ moſchata; de gallia moſchata & de myrrha, vel diambæ, qui vel ſufficientur, vel cum peſſis conjungentur ad uterum excitandum, ut colluviei exitus pateat. Maximas autem habent opportunitates ſuffitus, tum ad virgines hyſtericas, tum ad eas quæ peſſum non admittunt. Hinc enim ſubſtitui ſolent balani hedricæ, quæ in anum immiſſæ ob uteri cum recto inteſtino conſenſum, uterum juvant, & inſeſſus.

℞. *Ladani, dr. iij: mellis parum, pulveris zinziberis, & galliæ moſchata, ana, ſer. j: theriacæ & confectionis alkermeſ, ana, dr. ſ: cum tantillo terebenthina fiat balanus immittenda in anum, aut ad collum veſicæ; cavendum ne irritato aut ulcerato veſicæ collo inducatur dyſuria, aut ardor urinae.*

Balani.

℞. *Pulveris aliptæ moſchata, galliæ moſchata, & lavenderæ, ana, ſer. j: benzoini, ſtyracis liquidæ, myrrhæ troglodyticæ & ladani, ana, dr. ij: fiat cum pauca melle coctæ peſſus aut balanus indenda in anum: Vel trochiſcos ex iſdem*

conſicie-

conficiemus: vel pulveres prædictos melle cocto excipiemus, hedricas balanos apte effecturi.

℞. Gummi elemi, unc. j: pulveris caryophyllorum, dr. ij: cum cera fiat pessus, vel per se imponatur.

Vel per metrenchyten injectio fiat ex decocto herbarum, florum, seminum, & radicum prædictarum ad excitandam naturæ vim, recreandos spiritus vapore juris infusi toti corpori per cæcos ductus concitato, tum ad dissipationem auræ venenatæ vitæ arcem obfidentis. Suffietur autem libanotis, cinnamomum, costus, verberna, cyclamen, lignum aloes, cedrus, melissophyllum & caryophyllum, calamintha, artemisia rubra, moschus, alipta & gallia moschata, ambarum, pulegium, iris florentina; cotto imbutus moscho sinui pudoris apponetur, cyperus, caryophylli, calamus aromaticus eodem pertinent. Præ ceteris autem juvat plurimum fricare partes pudendas queis sensus exquisitus vernaculus est: ideoque obfetricibus aut clinicis mulieribus imperandum ut oleo moschatellino, aut de spica, aut laurino manus imbuant, & ita immittant in collum uteri. Ditiore a paroxysmo liberabis facile si in oleo laurino, aut costino, aut irino dissolvatur scr. i. moschi & galliæ moschata pulvis, & hoc linimento os vulvæ linatur: immo ventri admoveatur hoc emplastrum.

℞. Galbani, apoponacis, ana, unc. j: zibethi, ambra, ana, gr. ij: pulveris aliptæ moschata, scr. j: theriacæ, unc. ℞. Misce & in aluta extensio fiat.

15.

Si mulier gravida est, cavendum ab iis quæ tetrum odorem spirant, quod ea averfatus uterus forte vi ad partes inferas ferretur, & abortionis metum minaretur. Si ad vulvam adoleant aromata, verendum quoque ne oris uteri apertione aqua afflueret, & una cum ea fetus, aut exsuccus arenque in utero non sine vitæ discrimine remaneret. Veteres gravidas hystericas concubitu mariti a paroxysmo vindicari asseverant, item & viduas si sese viro commiscuerint: nam ludi veneri intermissio eam calamitatem advehit. Errhina quoque valent ut pulvis pyrethri, pipëris, melanthii, nasturtium; elleborus quoque ipse. Interea clysteres injiciuntur eo modo parati.

Errhina;

Clysteres:

16.

℞. Seminis seseleos, cumini, pæonia, & baccarum lauri & juniperi, ana, dr. ij: radicis aristolochiæ, pæoniæ, phu, ana, unc. j: sampsuchi, parthenii, filicis, rosismarini, peucedani, valerianæ, galeopsidis, ana, man. j: cyclaminis, dr. ij: fiat decoctio, addendo agarici recenter trochiscati, dr. iij. in colaturæ libr. j dissolve vini optimi albi, vel odoriferi, vel aromatis, unc. iv. confectiois de baccis, mellis mercurialis, ana, unc. j: succi mercurialis loco mellis, unc. iij: diaphœnici, aut benedictæ, aut electuarii indi, aut diacarbami, unc. ℞: syrupi rosarum pallidarum, unc. ij. Potest addi terebinthina, theriaca, mithridatium, aurea alexandrina, pulveres electuariorum prædictorum. Nec abs re syrupum rosarum pallidarum adjecimus, quod ejus usus plurimus sit ad serofos & acres ichores deturbandos qui sunt omnis venenatæ qualitatis maxime subjecta materies. Nec etiam succum ireos, aut ebuli aut mercurialis aut brassicæ marinæ aut betæ infundere alienum erit.

Nos autem probamus duo quæ ab antiquis usurpantur, ut caput primum
oleo

oleo de behen; irino, de majorana, de spica per embrochen foveatur: in summo suffocationis periculo cauterium adhibebis. Et ad dissipationem flatus maligni ventriculi litus & fatus ex iis quæ discutunt flatus, si prius omni modo tentaveris ut vomitio provocetur. Quamquam ante docuimus id minus Avicennæ probari.

¶ *Malabathri, spicæ nardi, spicæ celticæ, juniperi, schœnanthi, cyperi, calami aromatici, carpobalsami, xylobalsami, ana, unc. ʒ: foliorum majoranæ, artemisiæ, absinthii, ana, man. j: acori, dr. ij: ligni cedri, dr. jʒ: cinnamomi, scr. ij: fiat decoctio cum semine lini, sænugræci, ammeos, seseleos, juniperi, lauri & hederæ; & saccis fiat fatus ad ventrem & abdomen. Incoquantur autem ista in vino albo aut aromatate pro ditioribus.*

Post fotum quid oberit partes linere oleis chalafticis vulpino, costino, irino, de balano myrepfica, nardino, nucis moschata, jasmينو & ceteris id genus?

Sed quum a paroxysmo liberata est, quod fit maxime quum aquosa quædam excrementa, aut semen rerum suppositarum vi fluxerint, tum cogitare oportet, ne morbus recurat. Quum suppressi sunt menses, aut intermissa venus quæ coacervat semen, potius repetit morbus. Gravidæ enim, etsi hystericae fiunt, minus tamen de his sollicitos esse oportet, sed tantum de paroxysmo suffocationis metu. Ceterum si menses subsistunt, ac inde mali labem conjicis, in id incumbendum ut menses cieas. Immo contra quam fit in hysterica passione a semine, juvat plurimum referare venam malleoli, aut poplitis si peritus chirurgiæ adfit. Ac præmittere conveniet fotum crurum & tibiarum ex herbis ante dictis, quia hoc in affectu calor fere obruitur, ideoque sanguis & spiritus amne alveoque libero non fluit: ac nisi fluat, Æthiopem lavas. Præterea si qua te occasio ab hoc conatu avertat abducatque aut sanguifugas aut cucurbitulas majore cum flamma, cæsurisque punctum factis adhibebis, quod sectionis vicem suppleat: immo si magna sit plenitudo & morbus dat inducias ne malleoli sectio advocans vi sanguinem copiosum tamquam conculcatum, ut sic loquar, majorem obstructionis causam afferat, e re futurum est si largius e cubito sanguis ducatur, ut sequenti die, aut maturius ad malleolum properetur. Denique in paroxysmo tuto id fieri potest, nisi forte prægnans mulier fuerit. A sectione malleoli abortionis aut partionis metus foret, non tantus ex gibberi sectione: immo ne tentanda quidem in gibbero, licet menstruum suppressum mali auctor sit: nisi plenitudinis magnæ affuerint argumenta, ut propter eam magna suffocationis occasio nascatur. Sollicitos autem valde esse oportet hic quoniam mulier prægnans aëris attracti duplo eget ad refrigerationem cordis & fetæ & fetus. Itaque ut quam cito ad se redeat videto, & in os quippiam immittatur, quo hians os teneatur brevioris strangulatus metu. At si suppressum sperma sit, a sectione venæ temperandum, nec enim juvat, immo refrigerationem majorem adducit quam ante fuerit. Quum ergo facile relapsus morbi suspicaris ob menses suppressos, ad remedia accurre mensium suppressioni dicata: si autem semen horum malorum causa est, si nil impediverit, nubat, quo veneris exercitatio eam suppressionem prohibeat:

*Hysteriçorū
symptomatum
vindex coitus.*

Cap. 23. lib. 5.

*Venus ἀφρο-
δίτη dicta.*

Noia.

Com. in aph.
2. lib. 6.

unus enim coitus tantorum symptomaton est vindex. Quod si aut vo-
tum, aut alia ratio prohibet quominus fundi uxorii cultus tamquam unum
& proprium remedium adhibeatur, videndum ne id succrescat in corpo-
re, cujus proventus præcipites istos casus afferre soleat. Seminis genera-
tionem prohibere oportet, & illud genitum extinguere. Galenus in *libris
de simplicibus* aliud esse docet semen gignere, aliud provocare, quem-
admodum aliud est extinguere & suppressere. Nam quum seminis sub-
stantia benignum sit excrementum & superfluum, nec non in se habet ali-
quid ἀφροδίσ (x), (immo Venus Græcis Ἀφροδίτη (y) dicitur ἀπὸ τοῦ ἀφ-
ροῦ (z), quod e maris spuma generari dicatur) oportet alimenta quæ se-
minis progignendi facultatem habent multum nutrire, & flatuosa esse.
Porro tum alimenta, tum medicamenta semen & generant & extinguunt,
& gignere, sciendum nil aliud esse semen gignere, quam id quod non
est producere, ad quod etiam pertinere ea quæ seminis multiplicandi vim
habent: provocare autem, est id quod in profundo corporis situm est pro-
movere: producere & emittere: ut sunt ea quæ ad libidinem excitandam
instituantur. Alimenta calida, flatuosa, multum nutrientia & tota sub-
stantia familiaria semen generant, item & medicamenta calida & flatuo-
sa. Quæ vero desiccant & refrigerant, extinguunt, & quæ tota substan-
tia sunt contraria: quod notandum est: nam ad generationem aut exstinc-
tionem non est satis si alimenta medicamentaque idoneis ad id instructa
sint qualitibus, sed præterea quamdam totius substantiæ consensionem,
aut ejusdem dissidium adesse oportet. Provocant calida & flatuosa, sine de-
siccatione: suppressunt frigida non flatuosa & desiccantia. Quæ refrigerant
suppressunt semen, sed non corrumpunt; si calida & siccantia sunt, ne
generari quidem permittunt; si frigida sint & siccent, multo minus per-
mittunt. Sed quærat quis si quæ vim sistendi seminis habent quia frigi-
diora sunt, ut quæ vel illinuntur renibus vel applicantur, cujus generis
oculi populi & opiata populeon dicta ex iisdem consecata, folia & flores
nymphææ, salicis & vitis folia & sexcenta alia ejus generis, ea potius in-
ducent symptomata & morbos ab utero, quia suppressunt & non exsting-
uunt: omnis enim excrementi calidi suppressio, congeneres morbos in-
ducit: at semen omne calidum est spirituque omnis generis turget: quæ
vero frigida idem sistunt ac suppressunt: itaque horum tutus non est usus:
at potius usurpanda sunt quæ tota substantia idem extinguunt. Nisi forte
dixeris frequentiori usu rerum frigidiorum tandem prohiberi generatio-
nem hujusmodi seminis, ut quod postea generatur effeminatum, aqueum
languidumque sit; imminere autem aliquando periculum ab usu rerum ca-
lidarum siccarumque, quod dum exstinctioni seminis student, verendum
sit ne inducant intemperiem quamdam calidam siccamque quæ corpus
impense sit læsura. Præterea si auctore Galeno in siccioribus natura semen
crassius ficiusque sit, quod aquea quædam substantia semen diluens absit:
consequi

(x) Spumosum.
(y) Spumosa.

(z) A spuma.

consequi videtur, ut rerum ficantium. (quæ tamen exstinguere semen, & generationem ejus prohibere dicuntur) usus crassitudinem tantum feminis inducat. Relictis tamen his quæstionculis, dicendum est & usu rerum frigidarum supprimi semen, nec supprimi solum sed fieri *istawôds* (a), evanidum & elanguescens: calidarum vero & ficantium exstingui plane: quod tamen audiendum pro corporum distinctione. Nam calamintha, & agni semen, similiaque (nisi a proprietate semen exstinguendi facultate valeant) pinguioribus, mucosisque corporibus tradita possent in superfluos humores agere, & semen non attingere. Sic juscula frequentia lac augere dicuntur, in mollioribus humidioribusque mulieribus idem non augent, sed aqueum dum reddunt, eas lactare minime queutes efficiunt. Sic idem quatenus idem eadem non potest in diversis: ut a contrariis causis idem in diverso subjecto fieri natum est. Nec solum usurpanda sunt quæ semen minuunt aut exstinguunt, sed vitanda sunt quæ ad libidinem alliciunt. Itaque relegare eos oportet ad caput de suffocatione uterina & de infano amore. Sed si, ut in senioribus mulieribus contingere ante docuimus, colluvies aliqua circum uterum corrupto semini analoga hysterica affectionem aut simile quid adfert, commode ea instituentur quæ eam minuere poterunt. Quem in usum medicamenta purgantia ex agarico & folliculis sæpius repetita valitura sunt: vel pilulæ ex aloë & agarico.

℞. Radicis rubiæ tinctorum, eryngiorum, urtica & cyclaminis, ana, unc. j. Syrupus; radicis apii, petroselini, ireos, fœniculi, ana, unc. ℞: corticis fraxini, juniperi, ana, dr. vj: seminis vasturtii, seseleos, anmeos, fœniculi & peonia maris, ana, dr. iij: calaminthæ, parthenii, stachados, menthastri sive menthæ sylvestris, filicis, tormentilla; mercurialis, ana, man. j: seminis cartami conquassati, unc. ij: cassiæ, man. j: fiat decoctio ad lib. j: dissolve in ea expressionem unc. iv. foliorum sennæ infusorum in aqua menthæ & artemisiæ, cum calami aromatici, junci odorati & cinnamomi, ana, dr. j℞: item expressum unc. x. agarici recens trochiscati similiter infusi: adde ut fiat syrupus magistralis, syrupi rosarum pallidarum, & oxymellis simplicis, ana, unc. iij, vel syrupi de artemisia tanturadem, vel syrupi de lupulo, bysantini, aut de quinque radicibus.

Vel pilularum massa instituetur ex radice mei, cinnamomo, & similibus.

℞. Trochiscorum de myrrha, scr. j: castorei, cinnamomi, radiceis asari, & radicis peoniæ, ana, dr. ℞: aloes, dr. iij: agarici recenter trochiscati, dr. j℞: cum aqua melissophylli aut fœniculi, infusionis dr. ℞: zinziberis, & scr. j nucis moschatæ fiat massa pilularum utenda ut dictum est ante.

Nec omittentur suffitus ex his quæ uterum excitandi vim habent, vasa aperientia, ut tandem via illi colluviei paretur.

Sin autem post immodicum mensium fluorem uteri ea refrigeratio contingat, ut unde strangulatus uterini occasio nascatur, fovendus est uterus ex iis quæ roborandi vim habent, ne, si ea quæ tenuium partium sunt

Castoreum non omittendum, immo frequens ejus usus vel cum aqua mulla, vel cum dicto artemisiæ decocto hoc malum fugat.

Ballonii Oper. Tom. IV.

Z

usur.

(a) Aquosum.

usurpemus, menses moveantur, & ita major perfrigeratio consequatur. Valet id quod sequitur.

Pilula:

℞. *Seminis Pœonia nigri, unc. j: musci arborei, man. j: nardi indicæ, corticis thuris, visci querni, cupularum glandium, foliorum brassicæ marinæ, foliorum myrti & lentisci, ana, man. j: ramorum rubi, man. ij: menthæ & symphyti petrai, ana, pug. j: seminis papaveris, unc. j: fiat decoctio in vino rubro adstringente ad fotum uteri.*

Eademque materies conclusa potest pectini & perinæo applicari cum decocto magmatis rosarum. Quam post immodicos menses uterus refrigeratur; vel simpliciter refrigeratur, vel cum flatibus: nam nimix excretioni flatus succedunt sæpe; si simpliciter, valet hoc remedium quod hic assignamus si sustuleris semen papaveris; sin flatus adsit in fotu ex iis: quæ flatus dissolvunt magnam allevationem ægro afferes. Et valet hoc remedium.

℞. *Radicis albicæ, eryngiorum, fœniculi, ana, unc. ij: farinæ lini, unc. ij: seminis lini, orobi, fœnugraci, lentium & milii, ana, unc. ij: malvæ, mercurialis, foliorum sampuchii, sambuci, calaminthæ, origani, ana, man. ij: storacum chamæmeli, meliloti, summiatum aneibi, ana, man. ij: coque in vino albo, passentur addito oleo liliorum, chamæmeli & butyro recenti: fiat cataplasma addendo foliorum rutæ cum butyro recenti & axungia parci coctorum, man. ij: croci, dr. jß: cinnamomi, dr. jß:*

A D D I T I O.

21.

Explicatis omnibus causis hysterice affectionis, alienum non erit aliquot remedia ex Aëtii libris repetere. Quam mulier videt se quodammodo primæ restitui sanitati ex eo quod minus solito repetant paroxysmi, non desinat purgari, menses provocare, parum seminis generare, sæpe cucurbitulas femoribus applicet, pectini cataplasmata remollientia, postea vero ea quæ sua acrimonia & calore vesiculas excitent; frequentes sint exercitationes, sed moderatæ, modulatio & vox clara. Conferunt & naturalia balnea tum calida, tum frigida, maxime vero ex usu sunt infessus ex uterinis, qui quum exiguis sumptibus fiant, & facile parentur, omitti non debent.

22.

Pessus.

℞. *Spicæ nardi, croci cum vino odoro triti, ana, dr. j: ammoniaci, mastiches, ana, unc. j: syraxis, unc. s: cum pauca cera fiat pessus.*

Potest addi adeps asnerinus ad remolliendum uterum; quam balnea mulier ingressa fuerit, ut præcaveatur, non erit alienum inungere os pectinis & perinæon oleo in quo sub sole maduerit semen rutæ, viticis, casia, cinnamomum, cardamo-piper quoque tritum & nigella romana. Hos autem canones in primis animadvertere convenit; quibus non declinat, aut averfus est uterus pro humiditatis aut siccitatis ratione remedia adhibentur; mollioribus rarioribusque remedia sunt imbecilliora: junioribus leviuscula, proventioribus duriuscula. Si a flatu malum natum suspiceris, flatus discutiantur; sin ob humores gravitas adsit, incidentia tenuantiaque usurpentur: si humorum acrimonia vexat, mollientia laxantiaque

Philagrius apud Aëtium c. 71. sermo. 4. tetrab. 4.

in usu sunt: si averſio ſit uteri, aut inflammatio, aut inclinatio, remedia ſint minus efficaciſſima, nam fortiora morbum exacerbant, prohibentque feminis excretionem. Contra moderata utrumque præſtant.

A N N O T A T I O N E S.

1. Tamen videtur potius verum ut in uteri furore fiat ipſius error, impetus & recurſus quam in hystericâ paſſione. Quoniam in uteri furore vis concupiſcens ardori ipſius partis magis apparet.

2. In iſto com. Galenus quærit cur non aque dolores exerceant occiput ac ſinciput. Ceterum locus præclarus eſt lib. 1. de morbis, ubi ait uterum partem eſſe delicatam, exquisiti ſenſus & nervoſam habere cavitatem, item habere conſenſum cum ſincipite & ſtomacho, & eo affecto utero mentem percelli ac turbari.

3. Quum natura certo ſtatuque ordine excernit quippiam & tali juvatur excretionem, ſuccenſet plurimum offenſionemque habet ſi illud ſupprimitur: ut mirum non ſit ſi menſtrua ſuppreſſio multis naturam obruat incommodis. Natura enim, ut quorundam opinione deſinit Cicero 2. de Natur. Deor. eſt vis quædam ſine ratione ciens motus in corpore neceſſarios.

4. Locus eſt præclarus com. in partic. 27. l. 3. prorrh. ubi intelligere queas in hystericâ affectione convulſiones eſſe poſſe: mulieribus hystericis & quæ ſtrangulatu tenentur fiunt & continuæ totius corporis contractiones convulſivæ (græcè *σπασμώδεις ἀπασμάδεις ἀσπασμώδεις*.) Et hæ non ſunt periculofæ reſpectu earum quæ ſequuntur ob inflammationem inſignem uteri. Et dubitatur maxime an contractiones convulſivæ in uterino ſtrangulatu eſſe poſſint. Avicenna & epileſiam & ſtrangulatum uteri ab eodem eſſe poſſe contendit: quatenus eſt morbus officialis, id eſt, quatenus uterus convelliitur vulvæ proprie ſtrangulatus; quatenus eſt morbus materialis, id eſt facit procedere vapores ad cerebrum, comitiali malum eſt.

5. Immo illud apparet in iis qui quum libidinoſi ſint a Venere abſtinent, penem ſæpe ac ſæpe arrigi, intumeſcere ac turgere, & ſæpe jaſtant ſe dormientes; cur non idem potius utero contingat tamquam parti in intimo corpore calidoque loco reconditæ? Ceterum de ſubita arrectione & priuritu ſubito videtur Hippocrates audire dum initio lib. de genitura nervos & venas a capite in pudendum protrahit.

6. Quid declarat illa exacta uteri clauſa ſemine concepto? quid geſtatio per novem menſes, & delectatio ejus allecto ſemine? Ventriculi exemplum maxime id docet. In fame videtur obviuſ eſſe cibus, immo eos minime præmanſos præripere.

7. Hic Fernellius contra ſententiam Sorani quam ante explicuimus eandem cauſam hystericæ paſſionis & furoris uterini agnoſcit. At Soranus furorem uteri quoddam malum eſſe dicebat ſine materia. Sed forte audiendum hoc eſt κατ' ἄνω ἀπὸ τοῦ μάλλον (b). Revera poteſt furor uteri contingere ſine mate-

rici communicatione, per absolutam sympathiam, ut loquitur Arculanius: ut cum leso punctoque in pede nervo absoluta quadam sympathia cerebrum consentit.

8. Magna questio an semen in utero ipso, an in vasis spermaticis corrumpatur. Aiunt in his conservari, & si plus sit quam oporteat, facultas expellit in uterum, ibique corrumpitur. At sanguis in vasis suis putrescit, cur non & semen? quia sanguis est minus coctus & defecatus: & semen benignum excrementum dicitur non ratione suæ qualitatis sed quantitatis. Tamen de hoc potest controversari. Rondeletium vide cap. de strangul. uteri.

9. Revera semen retentum potius est causa strangulatus quam menstruum: Et menstruum retractionem, recursumque & inclinationem uteri facit nec non perversionem, sed non statim suffocationem. Si æqualiter uterus trahatur, recta sursum ascendere videtur, si inæqualiter, vel ante, vel retro, vel aliorum trahatur: & hæc retractio crebriorem respirationem facit, sed eam non tollit; sic menstruum ἀναπόσιον & ἀναρσιάν (c) facit, semen potius πνιγὰ ὑπερπλήν (d).

10. Statim initio juvat provocare vomitum præsertim si mulier plena sit, nam malum auget: & hoc suadet Aëtius cap. de strangul. uteri. Quamquam dissuadet Avicennas & alii Arabes, quoniam, ut ajunt, sursum vomitum retrahitur putris materia quæ syncopen adauget.

11. Annotat quidam non esse alienum etiam in os immittere, quum urget affectio hysterica, diambra, diambrosium, mihridatum, licet sint aromata, metu uteri retractus ad superiora, quia hæc ratione syncopes dantur, & plus hinc commodi quam incommodi: Item certum est quod hæc ut & alkermes spiritus recreant ac instaurant, ac non est verum certumque uterum ascendere.

12. Aëtius citat ex quodam in hoc affectu quum nil profecisset acceptos esse duos staminum glomos eosque in oleum anethinum fervens immisos, & in sinum pudoris vicissim positos: hinc miraculo convuluit.

13. Vel pessi dantur, vel herbae tunsa induntur. Si fieri potest, distinguas an sit menstruum suppressum an semen (quamquam in paroxysmo ambigua est curatio): si menstrua subsint euphorbium suppositum peculiarem dicat operam; si semen radix satyrii & borminum (quod utrumque ciet Venerem. Dioscor. lib. 3.) imposta prolicium illud: item folia urticae: item sal & nitrum. At prius fricare corpus convenit.

14. In muliere gravida hysterica possunt quidem foris adhiberi quæ intemperiem minuunt; clysteres, præsertim quales hic usurpantur, & sectio venæ vitanda. In uterum aut per os nil infundatur, nisi forte ad cardiaca confugias, & clysteres ex pauca terebenthina, aut ex theriaca, vino, oleo sesamico, & confectioe de baccis lauri.

15. De lauro, quæ hic commendatur, hoc scias, folia & bacca conferunt in hos scopos, sed si conceperit mulier caveatur a radicis lauri cortice; conceptum enim enecat.

16. Avicennas infessus parat (si modo usurpari possunt) ex decocto baccarum & foliorum lauri, marrubii, artemisiae, nepethæ, conyzæ, sabinae, centauryi,

(c) Ascensum & subversiones.

(d) Suffocationem uterinam.

taurii, dictamni, sampsiuchi, fenugraeci, aristolochia, ireos, serpilli. Et infusus tempore caput oxyrhodino rigatur, & in aceto prius ruta, serpillum, bacca lauri & castoreum coquuntur.

17. Atque quum hysterica affectio & gravidas & vacuas prebenda, aliter se gerere oportet in his & illis: alioqui periculum ingruet. Ac de suffocatione qua adoritur pregnantem Hippocrates abunde dixit lib. 1. de morbis mulierum.

18. Semen exstinguunt ruta, agnus, contra salvia franca; Illa id praestant & siccandi vi & calore. Tamen eruca, satyrium alioqui calida semen augent; agnus & ruta qua calida sunt exstinguunt. Unde? satyrium & eruca non tam semen augent quam ad Venerem excitant, & illa multaque alia, quod flatuosa sint, venerem excitant. Ruta & agnus quum calidiora sint flatus discutunt, semen exstinguunt, proinde Veneris ardorem exstinguunt, aut refrenant.

19. Ceterum hysterica affectio cur non per contractiones quasdam convulsivas tolli potest, veluti translata materia, & symptomatis per mutationem sese mutuo excipientibus? Ita enim contra multorum opinionem docuimus ex Galeno comment. in particul. 27. lib. 3. prorrheticis, τὰς σπυδαῖς (e) in strangulatum uteri cadere posse. Et com. in part. 26. lib. 3. prorrh. convulsiones possunt apoplexias solvere & paraplegias: quod notandum. Cur non idem de strangulatu uterino dicatur?

20. Praeter commemoratas hoc in capite causas suffocationis hystericae: ne decipiamur unum morbum pro alio supponentes: meminisse oportet, suffocationem posse contingere ob erysipelas in utero contentum, ut Hippocrates lib. de natura mulieb. docet. An tunc non secunda vena etiam si animo iniqui videatur, ut ibi docet Hippocrates?

21. Flatus qui hysterica inducunt affectionem, aut sunt maligni, ut qui excitantur a semine, aut non sunt maligni, ut quum post eruptionem mensuum immodicam flatus succedunt distendentes & hanc affectionem inducentes.

CAPUT XI.

De prolapsu & descensu Uteri.

Statim superque ante disputatum est an uterus loco moveretur an non; dictumque utero, ut & omni parti qua exquisitior sensu praedita officium in corpore munusque publicum habet, insitum quoddam esse desiderium, quo res potius haec quam illa summo veluti voto expeditur. Sed quum distinctionis causa illud animale sit, in quo non modo naturalis propensio, sed quaedam ἰσμη (f) incitatioque cum manifesto sensu aut naturale, quod ipsum occultum est, & in ipsis natura primordiis insitum; quaedam sunt partes in quibus animalis ista appetitio viget, ut sunt

Z 3.

uterus,

(e) Contractiones.

(f) Impetus.

uterus, & ventriculus. Hinc quum rerum jucundarum desiderio prurit uterus tumultuari videtur ac turgescere, & sua ipsius incitatione & entelechia, aut superiora petit; aut quasi hians & extremam sitim explere cupiens obvius fit, provolviturque, feminis tamquam rei jucundissimæ appetitione incitatus. Hinc Aristoteles sedulus rerum naturalium indagator scripsit quibusdam coitus desiderio, aut longiore Veneris abstinentia uterum excidisse, quam prolapsionem unus coitus curaturus sit. Itaque uterus, quaterius pars est organica constans suis tunicis & ligamentis, quibus ante & rétro vicinis partibus adnectitur, potest cadere, provolvi, ac prolabi: in quo prolapsu nil fere animale est, nisi ut ante dictum est, id coeundi ardore contingerit; sed totum hoc aut causa externa, aut interna evenire putandum est. Sed quum impetu quodam incitatus effrenis turget errores quosdam habet & motus impulsionesque animales, unde ἀναρροσίη, ἢ καταρροσίη (g). Itaque hic considerare oportet τῆς ὑστέρας ἀρτήματα πεποιθότα (h) appendices affectas, ἀναρροσίας, καταρροσίας, ἐντάσεις, ἐλξεις, ἐπαρροσίας (i) sive διασποράς (k) sive παρασπασμούς: hinc dicitur ἐλακταί, σπυρραδαί, παρρασαδαί, ἀρρασαδαί, διασπρωίναι (l): qui omnes motus vel ab utero sunt, vel a ligamentis; si ab utero, tamquam a quodam animali id proficiuntur, quod rerum expetitarum aut desiderio languet, aut ad eandem obvius rapitur: & tunc πλανήσθαι (m) dicitur opinione Platonis, suosque motus sursum, deorsum habet maxime: & si motus, errores & inclinationes aliquid ζῳτικόν, id est animale, habent, ac si in bruta natura instinctus aculeusque naturalis insit cum animali quodam appetitu ad ea persequenda quorum desiderio occupatur. Unde ante diximus plerisque visum esse nunquam hysterica strangulationem contingere sine ista animali perturbatione quæ ἀναρροσίαν (n) faceret, aut καταρροσίαν (o), ut quum libidine pellectus incandescensque uterus superiora capessit, strangulatum afferat, quum inferiora ἀρρασῶσιν efficiat, nullo in ligamentis appendicibusque uteri vitio concepto. Quamquam non negent procidere non posse uterum sine ligamentorum vitio. Nam si ligamentis aut non laxatis, aut non mollescentibus coitus desiderio uterus provolveretur procideretque, id non posset fieri citra divulsionem retractionemque appendicum, & difficultas spirandi magna afferretur. Nec aliter forte contingeret, quam quod scriptum est a Galeno, dum ait hydropicos, dum aqua per paracentesim evacuat, non solum impense lædi ratione conferta evacuationis, sed quia viscus duriusculum hepar reliquis partes attrahat dyspnoeam inducens; utpote quod non amplius utatur aqua in abdomine contenta tamquam sustentaculo. Sed sane hoc tribuamus utero, ut voluptate persusus hos motus a se habeat: insistendum quoque videtur in

Com. in aph.
27. l. 6. Aph.

(g) Ascensus & descensus.
(h) Appendices uteri affectas.
(i) Sursum & deorsum vergentias, tensiones, tractus, conversiones, vergentias.
(k) Divulsiones, avulsiones.

(l) Trahi, divelli, avelli, converti, dilorqueri.
(m) Errare.
(n) Ascensum.
(o) Descensum.

opinione Galeni qui utero ipso non affecto, sed aut appendicibus plenis, aut vasis sanguine femineque abundantibus has revulsiones, contorsiones, ascensus, retractiones, prolapsionesque contingere posse asseverat: & hoc totum ad solennem aphorismum de convulsione, quæ aut inanitione, aut repletione contingit, revocavit. Quemadmodum enim aut pars antica corporis, aut postica, aut totum corpus (unde tetanus, id est Cello, rigor) convellitur, idque aut humorum copia aut eorundem exhausto, ita accidit utero: vel enim deorsum fertur, aut sursum, aut in latus. Si deorsum fertur vi impulsuque naturali, feminisque desiderio, potius *καταρροσίν* (p) dicitur; sin vicio ligamentorum, *πρόπτωσις* (q), præcipitatio, aut retractio ad inferiora, quum vel totus, vel pars procidit pervertiturque aliquando ut fundus appareat. Quum *επτασις* aut *ἐλξίς*, adest, id est retractio, & contentio, aut est *επερροσίν*, aut *ισορροσίν*, aut *ἀναρροσίν* (r). *Επερροσίν* quæ *τῷ ἐπιδοσίῳ* (s) est analogæ, est quum in hanc, aut illam partem uterus proripitur, contorqueturque, alio modo *διαστροφὴ* (t) (non *διασπρέμμα* (u)), quamquam ab eodem derivantur verbo, sed aliud significat ut docet Galenus) aut *παρὰσπασμός* (x), quo verbo utitur passim Galenus: Felnelius male convulsionem vertit, melius, contorsionem in latus aut in latus, perverfionem inclinationemque dicemus. *Ισορροσίν τῷ τεταναίῳ* (y) est consimilis, & fit quum suo quasi loco manet uterus, æqualiter hinc & inde tractus, distentusque: Galenus vocat *μετάσσει ἀπαρῆχλιτον*, id est recta mutationem omnique obliquitatis & inflexionis expertem: quum alioqui *διαστροφὴ* fiat *τῆς μήτρας ἐκχωμένης ἄλλο τ' ἄλλοτῶτε* (z). Et quum ita intorquetur uterus dolores inguinis & coxendicis sæpe acerbissimi oriuntur, crus aliquando obtorpescit: unde sæpe mulieres claudicant, & ita coxa afficitur, ac si ischiade laboraret. Hoc primus Galenus observavit in plerisque quibus quum suppressi menses essent in latus detorquetur inclinaturque uterus; hinc dolor coxæ & ingrediendi difficultas: immo & tumores nascuntur, & uterus ibi putrescit. De quo audiendus aphor. *Si uterus vergat incumbatque in coxam, necesse est linimentum fieri.* Quo loco non vocat *μῆτραν διασπρέμωσαν* aut *σπασσώμενην*, sed *ἐκχωμένην* (a), incubantem ischio, quod temporis diuturnitate ob corruptos menses ita sunt affectæ appendices ut non amplius uterus retrahatur: & *τὸ διασπρέμωμενον* & *διαστροφὴν* (b) motum aliquem & *ἐπτασίν* (c) significant, sed *τὸ ἐκχωμένον* (d) languorem partis & *ἀκίνησιν* (e) ut sic loquar. Nec alienum erit hoc loco, ut verbis Galeni major fides habeatur, narrare historiam de muliere quæ

Lib. 6. de loc. aff. Convulsio a repletione aut inanitione.

3. De officina med. 6. loc. aff. cap. 5.

Hipp. l. 2. de morbis mulierum de contorsionibus uteri & iis quæ superveniunt amplissime disputavit. de loc. aff.

Cap. 5. l. 6. de loc. aff. 47. l. 5. & lib. 2. de morb. mulierum.

- (p) Descensus, epæco submissio, & c.
- (q) Prolapsus, decidencia.
- (r) Alio tendentia, æqualis tendentia, sursum tendentia.
- (s) Alio tendentia quæ episthotona.
- (t) Conversio.
- (u) Divulsio.
- (x) Conversio in latus, perverfio, & inclinatio.
- (y) Aequalis vergentia tetano.
- (z) Conversio fiat uteri retractione alio & alios in locos.
- (a) Uterum conversum aut contractum sed jacentem.
- (b) Conversum & divulsio.
- (c) Tensionem.
- (d) Jacens & incubans.
- (e) Motus impotentiam.

ischia de laborare putaretur, quum tamen id totum a decubitu uteri in latum nasceretur: huic subliterant menses: ad coxendicis morbum, ut credebatur, tollendam omnis remedium filva adhibebatur: in malleolo secatur vena: nisi profectum est: tandem quum elusam omnium remedium vim Medici conficerent, forte quæritur num menses suppressi contorsionem uteri attulissent: Obstetricibus id muneris demandatur: comperiunt uterum in dextram magis partem vergere; fluxerunt menses, in locum pristinum uterus restituitur: convalescit. Ea de re volunt quidam intelligi sententiam Hippocratis. *Quaedam prius quam conciperet coxam dolebat, quum concepta non amplius doluit: ubi peperit vice versa doluit:* quod repetitum est ab eodem libro de *superfetatione*. Item eodem hoc pertinet, *cui intestinum a dextra parte, articulorum morbo laboravit, morbus erat quietior:* id est, illud intestinum quod divergens in coxam, opprimebat, ichiadicum affectum intulit (improprie enim articularem morbum appellat) quum in scrotum non amplius committebat. Atque ita loci illi de discessu partis alicujus a sede propria sunt audiendi. Quamquam Avicennas ideo ait eum dolorem coxæ quem mulier ante conceptum sentit, ideo post conceptum finire, quod concepto semine uterus calefiat: uteri autem calefactio partes vicinas attingat, unde dolorum ante imprægnationem urgentium alienatio, ac si illi a perfrictione orti forent. Sed an vera sit Principis opinio, an non potius id ad uteri inclinationem referendum sit, liberum cuique sit iudicium. Hoc itaque ratum sit perversionem uteri posse dolores coxarios inferre, quos temere solennibus ad arthritin remediis profigare studueris. Ac forte ridiculum esse debet quod Fernelius scribit: quum uterus in latum divertit ac contorquetur inguinis ac sæpe coxendicis tum dolor exercet, qui si atrocius excandescat, uteri furor appellatur. At nos ante explicuimus, non isto intolerabili dolore coxendicis uteri furorem definiri, sed potius cerebri læsione, phantasiæ errore, & ratiocinationis mentisque abalienatione: immo in furore isto ne moveri quidem uterum docuimus, quamquam quidam defini-verunt illum furorem per *ἀνατροπῆς, πλάνης, ἢ ἀναρροπίας* (f) ipsius uteri. Nisi dixerimus, ut venia detur Fernelio, posse quidem tamquam *συγγενῆς, ἢ τὸ συνειρηθέν* (g) uteri furoris esse implacabilem ischii, coxendicis, & inguinis dolorem: possunt enim & similia adesse symptomata, sed quæ *ὑπαρξῶν* (h) furoris uterini non proprie consequuntur tamquam *παθογενετικῶν* (i). Vel nomine uterini furoris privato nomine audiendus est subitus & vehemens uteri motus in hanc aut illam partem, unde vicinis in partibus dolores acerbis oboriuntur. Nunc ad institutum revertamur. *Προπτώσις ἢ καταρροή* (k), ut explicuimus, sunt affectus congeneres, nisi quod illa ligamentorum laxitatem resolutionemque sequatur, hæc nescio quem

2. Epid. sectio. 2. & 1. de superfetatione.

Part. 3. sectio. 4. l. 6. Epid. Cap. 11. l. 3. sect. 2. tract. 1.

Perverso uteri potest dolores coxarios inferre.

Cap. de morb. uteri lib. 6. path.

Πρόπτωσης ἢ καταρροῆς ut differant.

(f) Conversiones, errores & sursum vergentias.

(g) Concomitans, congenitum & affidens.

(h) Essentiam.

(i) Pathognomonica.

(k) Decidentia & descensus.

depravatum motum ipsius uteri ab insita quadam vi prodeuntem, quem ita appendicum vitium juvare potest. Πρόπτωσης ut est nomen generale ita non significat ex se prolapsus uteri nisi cum adjunctione, ut τῆς ὑστέρας πρόπτωσης dicatur. Omnis autem procidentia partis fit aut propter laxitatem, aut mollietiam, aut resolutionem muscutorum aut ligamentorum quibus pars unaquæque continetur ac firmatur; sive causa sit interna, sive sit externa. Sic prolabitur uterus relaxatis vinculis quibus uterus coalescit, adjungitur, movetur, nutritur, sive refrigeratio sit uteri & appendicum, ut contingit mulieribus lotricibus, aut quæ frigidissimis lapidibus aut aqua insident; sive mucosa sit substantia tum in corpore uteri, tum in acetabulis, ut gravior factus uterus suo non contineatur loco; sive id ab externo aëre frigido proveniat, maxime tempore menstruorum hiante utero, casu, motu, resolutione ipsa & paralyti; accedit & coeundi libido quæ proprie καταπτώσει (1) inducit ut ante exposuimus: Difficilis partus maxime id facit, quod rumpantur aliquando appendices ad ossa pubis pertinentes, aut peritonæon. Sunt qui tensionem inferiorum ligamentorum id posse inducere dicant, sed errant, quum ea occasione ad ossa pubis traheretur potius. Aëtius violentam secundinarum extractionem, aut inartificiosam fetus extractionem, aut nimiam spiritus retentionem, (ut quum nimium nitimur cohibito spiritu in egerendo) partuum frequentiam, terrores, animi affectus, immensi ponderis sublationem, periculi metum causam esse censuit: ut quemadmodum totum corpus præsentem periculo cohorrescit, concutitur ac dissolvitur, ita & uterus. Prolapsus gravior est quam descensus, quod eversus uterus foras totus procidat, ejusque fundus promineat, & manu atrectetur anserini ovi magnitudine; Aëtius fruthiocameli ovo simile quid esse putat. Quæritur an totus uterus procidat, an vero pars aliqua tantum. In utero, ut ante explicuimus in capite ea de re conscripto, spectatur corpus ipsum, os, collum, appendices & ligamenta. Corpus alias majus, alias minus, & quod facile in omnem dimensionem dilatari potest, cornibus duobus præditum est. Uterus os habet, collum, & os colli: falluntur enim qui putant se os uteri manu contingere posse. Galenus *com. in aphorismos* explicans quid sit os uteri, græce τὸ σῆμα ἢ ὑστέρας, ab epiploa comprimi, ait, dictum est ab Hippocrate os, id scilicet quod intus est ubi uterus desinit, collum vero incipit; illud autem proprie est os uteri. Nam altera ipsius colli extremitas, quæ mulieris pudendis conjungitur, non uteri os, sed os colli, græce ἀυχῆος σῆμα, nominari debet. Ligatur autem parte inferiore validis ligamentis, quæ eum ita continent, ne partes supra sitas comprimat, aut in alterutram partem devertat, & meatum vel cornu, vel os interius dilatans. Si alteram ligamentorum solvatur contrahaturve in hanc illamve partem inclinat. Parte autem superiore firmatur vasis spermaticis, & venis in superiorem ejus partem pertinentibus. Ne autem arteriæ venæque rumpantur, firmo præsidio eas munivit, potè peritonæo. Si itaque

Ballonii Oper. Tom. IV.

A a

perito-

(1) Descensum, deorsum vergentiam.

Cap. 2. l. 7.
de hist. ani-
mal.

Cap. 76. serm.
4. tetrab.

5.

6.

Com. in aph.
46. lib. 5.

peritonæum rumpatur, aut laxetur, provolvitur, aut procidit, in aliis magis, in aliis minus. De quæstione, an uterus totus procidat, non est adhuc ratum inter veteres. Aëtius ex Sorano ita de utero prolapsio sentit, *prolabitur uterus quum ita evertitur ut foras promineat. Nec enim totus a suis appendicibus exsolutus excidit: alioqui id incurabile foret.* Contra nititur Arabum auctoritas qui existimant totum excidere prolapsive posse. Aëtio Paullus subscribit, aitque, *quidam vero totam vulvam prolabi putant, sed hoc falsum est.* Qua enim ratione sursum acta queat affirmari? Nos autem ut utrosque conciliemus, ita interpretari oportet prociidentia nomen: ut uterus plane non sit absolutus & ligamentis non contentus, sed tamen quum magna laxitas est omnino invertitur, ac si a nulla re penderet, signumque magnæ resolutionis laxitatisque existit: atque opinor ita Arabes intelligunt: Græci vero quum defendunt totum non excidere, id audiendum, ut absoluta perfecta que exolutio non sit, alioqui numquam exponeretur firmareturque. At ante ex Rondeletio docuimus quodam in oppido maximam partem mulieres ista prociidentia laborare, quæ tamen concipiunt, uterumque gerunt. Sic aliquando collum, aliquando fundum excidit. Quum collum excidit, velut glans viri rubens apparet, quæ se in ore pudendi profert cum suo foramine; quum fundum vero prolapsivum, absoluta inversio apparet.

Quoniam autem magni refert an sit descensus, an prociidentia, quod descensus a minimis causis fiat, & sæpe libidinis impetum ipsius uteri consequatur, & actio quædam sit & τῆς ἐνεργείας (n) aliquid habet, prociidentia autem passio quædam sit causas vehementes secuta, aut magnam resolutionem partis, aut vim ab obstetrice illatam, aut quoniam cum violenta secundinarum extractione educus quoque est ipse, dum instituentæ curationis initur consilium, videndum primum an ad prociidentiam ipsam faciat quædam ipsius uteri ἰσχυρὴ καὶ ἰσχυρὴ, καὶ ἐφόδος (o), an vero aliqua alia ratione contigerit. Quamquam enim prima quasi fronte communis curandi ratio sese offert, tamen quum ex professo res instituitur, tam quod est in fronte non spectatur, quam quod in recessu, nec Empiricorum more, sed Methodicorum potius certa ratione rei consulitur; ut sunt causæ diversæ morbi que unius diversæ ideæ, ita varia debent esse remedium genera ad unum finem spectantium. Si itaque vere prociidentia est, non autem descensus, inquirendæ sunt causæ. Si descensus, proprie dictus, ob motum ipsius uteri quo provolvitur in pudendum, & ab obstetrice obvius deprehenditur, & laborans, si recta steterit, sensum habet ponderis cujusdam incumbentis in pudendum; sin federit supinave jacuerit, aut alvum exoneratit, sentiet quasi pondere rectum intestinum premi: sin prona, difficultas urinæ aderit, ut etiam viri congressum pertimescat, ac tum ad ea remedia veniendum erit quæ in hysterica affectione explicata sunt, nisi quod ὑπερον πρότερον (p) usurpanda sunt. Nam quæ

naribus.

(m) Uterorum impetus.
(n) Energiz.

(o) Impetus, vergentia & inclinatio.
(p) Quod est posterius prius.

Cap. 76. lib.
vel serm. 4.
tetrab. 4.

Cap. 72. lib. 3.

Solutio quæ-
stionis.

Descensum
uteri Hippoc.
docens actio-
nem quædam
esse vocat τῆς
ἐνεργείας ἰσχυ-
ρῆς (m).
Descensus u-
teri a mini-
mis causis
prociidentia a
validis.

naribus admoventur insuavitate odoris uterum fugantia, ea sinui pudoris suffiendae erunt: in suaveolentibus eodem modo se gerere oportebit. At quum prolapsus est uterus ligamentis solutis, videndum an id fiat per se, an per accidens, an cum humore, an sine humore. Per accidens quidem quum partes in quas ligamenta aut nervi implantantur laesae sunt, quum idem fortassis possit contingere quod in aliis casibus observatum est. Narrat enim Galenus plerisque resolutionem sphincteris muscoli ani & vesicae contigisse, quum tamen ea pars non per se laboraret, sed ob laesionem spinæ a qua deducerentur nervi eo pertingentes: item & digitos manuum paralyticos passos, quum nulla vis illata esset manui, sed quod primæ vertebræ læsionem percepissent; cur non idem eveniat utero? id συμπαγεῖν (q), & per συμπαθειαν (r) laborare Græci dicunt. Alias pars per sympathiam laborare afficitur, alias non afficitur, aut non læditur potius. Ut ei qui ex curru deciderat sensus digitorum amissus erat, & tamen in nulla parte ipsa manus læsa erat, sed in primo exortu nervi post septimam vertebram prodeuntis particula aliqua a qua nervus sensum impertitur derivaretur, inflammatio erat. Et quoniam tribus fere modis affectus per consensum fit, aut quoniam materia actionis auctor non suppetit, aut quoniam facultas non transmittitur, aut vaporum humorumque translatione, est ubi pars lædatur, est ubi non lædatur. Ita enim Galenus scribit. *Quibus partibus vel materia, vel facultatis suppetitatio corrumpitur* (in græco legitur διαφθιρα (s), in latino codice legitur, suppetitatio non transmittitur) *actionem lædi probabiliter dixeris, parte ipsam actionem suscipiente nequaquam læsa. At vero si vel a vaporibus, vel ab humoribus ad ipsam venientibus lædatur, eam non recte illæsam dixeris.* Quod diligenter est annotandum. Si per se ligamenta lædantur, ut si nimio delibuta humore madeant, laxentur ac remollescant, videndum an id ab aliis partibus, an in ipsamet parte fiat. Ab aliis partibus, dico, ut quum a capite, aut ab hepate, aut alia quavis parte perennis fluxio est, quæ partes subjectas ita imbuat, ut naturalem earum statum immutet ac invertat: docuimus enim ante ex Hippocratis sententia uterum ratione & situs & conformationis maxime obnoxium esse rheumatismo: immo facile in eo potest formari ea diathesis quam accommodate Galenus ρευματισμὸς (t) vocavit. Si itaque ab hepate, vel a capite, quod plurimum fit opinione Hippocratis, fluxus fiat, perennitate ejus humentiora imbecillioraque uteri ligamenta redduntur, unde laxationis uteri prolapsionisque nascitur occasio. Et hæc ab aliis partibus. Circum uterum ipsum, sicuti ante demonstratum est, copia sanguinis cogi potest qua tandem erumpente relaxatis præ humiditate ligamentis uterus procidit. Hinc Aëtius lapsus uterini signa aliquot explicans scribit principio ipsius prolapsus sanguinem multum manare, unde præcordiorum dolor insequitur, lumborum, pudendorum ac imi ventris: hinc sæpe periculum est ne refrigeratis illis locis

Cap. 6. l. 1. de loc. aff.

Quo modo fiat affectus per consensum.

Cap. 6. l. 1. de loc. aff.

Cap. 4. l. 1. de loc. aff.

Cap. 7. c. 1. 4. serm. 4.

(q) Compati.

(s) Corruptur.

(r) Sympathiam.

(t) Rheumaticam.

convulsio uteri consequatur: sed successu temporis uteri callosi fiunt: aut, ut in veteribus annosilque contingere docuimus ante, mucosus humor potest succrescere qui quemadmodum in illis nescio quas strangulationes uterinas invehit, ita nimia mollificatione laxitatem uterorum potest inducere. Si enim (ut dictum est ab Hippocrate) abortionis fere metus adest quum cotyledones (quæ sunt ora venarum & arteriarum ad uterum pertinentium, ex quibus chorion pendet, non autem adnatæ ipsi osculis venarum mucus adensæ ut contra quosdam Galenus disputat) plenæ sunt pituitoso mucore qui partes lubricas reddit, quum etiam nulla extrinsecus vis incidat, nonne si idem mucus obliverit obseveritque appendices uteri, immo & totum locum, præcipationis metus adsit? Nemo hercle dubitat. Itaque considerabis quis habitus sit corporis, an plumbeus, mollis, pituitosus, ut inde ad occulti uteri diagnosin via muniatur: etenim magna ex parte totum corpus uteris simile est. Si nec casus, nec vis externa, nec alia excusatio afferatur, ex coloris inspectione perfectio humorum dominatu, in humoris mucosi & aquosi redundantiam, ligamentorumque uteri laxitatem & mollitiem causâ referenda erit, ideoque primo quoque tempore uterus e sua sede prolapsus in eam reponi debet, repositusque ne iterum decidat aut prolabatur in suo loco erit continendus; ligamenta vero laxa humiditate madentia, & uligine oblita exsiccanda erunt & adstringenda. Verum antequam has curativas indicationes mendedique rationem persequamur, ut causâ hæc methodo recta excindi & summoveri possit, quo perfectior succedat curatio, operæ pretium est signa in medium proferre, quibus distinguere possis descensum uteri a prolapsu tum etiam utrumque affectum a ceteris uteri tumoribus. Deinde an a causis externis, puta casu, contusione, ictu, gravi uteri gestatione, partu difficili & improspere, an ab internis, appendicum nimirum uteri laxitate, copiosaque humoris perfusione ambo affectus ortum ducant. Si ergo descensus uteri sit extra vulvam, vel etiam intra eam, exigua tumoris specie apparet percipiturque obstetrix uterum pudendo obvium; si autem laborans erecta steterit quoddam gravitatis pondus in pudendum incumbere sentit; si vero sedeat aut supina jaceat, vel alvum exoneret, quasi onere rectum intestinum aut etiam vesicam premi animadvertit; si prona jaceat, urinæ difficultate premitur & viri congressum amplexusque venereos refugit & pertimescit. Descensu uteri procidantiam graviorem esse extra controversiam est quod eversus uterus procidat foras, ejus fundus promineat, & manu atrectari possit anserini aut majoris alicujus ovis magnitudine, in cujus ima parte foramen conspicuum est, quod internum est uteri ipsius orificium. Initio partium circumjacentium puta lumborum, hypogastrii, & pudendi dolor est insignis; febris magna & hæmorrhagia laborantem exercet ob ligamentorum tensionem & ruptionem, sed post aliquod temporis intervallum dolore mitescente dumtaxat gravitatis & ponderis sensus percipitur, molestiamque non levem percipit mulier si quando ambulare & incedere cogatur: si ruptio aliqua præcessit ob immoderatum sanguinis profluvium sæpius laborans in summum vitæ discrimen conjicitur, excrementorumque alvi & urinæ suppressiones contingunt.

*Aph. 45. l. 5.
& l. de morbis mul.*

*Com. in prædictum.
8.*

Com. in aph. 62. l. 5.

Et ex initio lib. de natura muliebri colores fidem faciunt de natura & temperamento mulier.

Signa descensus aut prolapsus uteri.

tingunt: Quum vero a laxitate ligamentorum uteri decidentia aut prolapsus oritur, pedetentim malum fit, viresque acquirunt eundo, non adeo vehemens dolor ægram fatigat affligitque; præcesserunt causæ appendices uteri laxantes & humectantes ut infessus in aquis, sessio super lapidibus frigidis, victus ratio humidior, aut uteri hydrops. Denique quum ab ulcere ligamentorum erosio contingit, ut ulceris indicia apparent, ita purulenta quædam colluvies sensim per sinum pudoris stillat & effluit.

Hæc autem multo difficilius curatur quam ea quæ a simplici appendicum uteri laxitate oritur: immo rupta uteri ligamenta consolidare impossibile est, si maxime callosa existant malumque jam inveteravit. At simplex descensus aut etiam prolapsus raro ex se lethalis existit, verum mulieribus molestus & tædiosus esse solet, feminisque attractionem impedit, deinde liberum & liberalem menstruæ sive lunaris purgationis effluxum prohibet: interdum vero recens enixis maxime, ratione febris, convulsionis aut atrocissimi doloris, mortis periculum creat. Descensus multo facilius curari solet quam extra vulvam procidentia. Adultæ hoc affectu laborantes gravius ægrotant & tristius curantur, nam in illis levi momento & occasione repositus prolabitur uterus, deinde sic ab ambiente aëre alteratur ut gangræna sæpius corripitur, quod etiam contingit ob violentam uteri compressionem, quo in casu quidam ex Paulli sententia citra mortis periculum abscindi posse memoriæ prodiderunt, satiusque esse putant dum ars malo victa est, anceps istud remedium experiri quam nullum. Danda ergo est opera ut uterus in suum locum statim reponatur antequam ab externo aëre alteretur, vel ob partium circumjacentium compressionem intumescat, aut phlegmone & sphacelo corripitur: In id juvat alvi & vesicæ excrementa aut flatus vacuare præmissis clystere ex hydromelite, electuario lenitivo, catholico aut ex decocto hordei, origani, agrimonie, betonicæ, feminis lini, foenugræci, florum chamomillæ, & meliloti: demum laborans reddito enemate supina in lecto collocetur & coxis elevatis ac poplitibus reflexis, capite demisso ipsa tumescens uteri basin manibus apprehendat eumque introrsum adigat & quod satis est suaviter impellat: quod si ita præstare non possit Chirurgus aut sagax mulier seu obstetrix manibus subserviat, vel instrumento virgæ virili proximo, aut aliquo pessario utatur pulvere massiches, bolo armena consperso & ad id accommodato, aut emplastro duriore ex galbano, bdellio, sarcocolla & similibus parato: postea clunibus elatis cubet aliquot diebus: si autem inflatio prohibeat quominus loco nativo restituatur, fotibus locus erit paratis ex origano, cumino, aniso, baccis lauri, floribus chamomillæ & meliloti, hydromeliti aut vino rubro & adstringente incoctis; mox autem ne recidat pulveribus stypticis inspergendus erit uterus, ut massiche, thure, bolo armena & similibus in hanc formam.

℞. Thuris, massiches, ana, dr. jß: sarcocollæ in lacte mulieris nutritæ, dr. 6: mumie, balaustrorum, sanguinis draconis, ana, scr. ij: fiat pulvis ad usum.

Ad facilem quoque vulvæ repositionem non mediocriter conferunt carbiculæ cum multa flamma ilibus, umbilico, aut sub mammis apposi-

tæ: suffitus quoque rerum graveolentium ut pennarum perdicis, affæ foetidæ, castorei & similium excepti per infundibulum aut cathedram perforatam; in eamque rem quidam ovum sub gallina corruptum fractum agitatum lanis illinunt, & imponunt vulvæ: odoret autem simul jucunda ut galliam moschatam, ambram, benzoinum & similia, contra quam fieri solet in suffocatione hysterica. Interim alvus neque pigrior neque nimium laxa sit: si enim fæces duræ existant in egerendi conatu facile descendit aut prolabitur uterus: Si laxior membranas uterum alligantes laxat & mollit: At vero dum hæc fiunt, omnes causæ quæ prolapsum excitare possunt tollendæ sunt ut sunt cantus, saltus, vociferationes, risus, & quantum fieri poterit tussis & sternutatio: deinde vero inter animi pathemata iram fugiat & maxime metum & terrorem: Cautè dein toto curationis progressu observandum ne medicamentorum adstringentium usu menses statis temporibus fluere soliti sistantur. Purgatio ex intervallis decernenda erit ex infusione rhei & agarici facta in decocto feminis carthami, rosarum, betonicæ, summitatum absinthii, florum violarum & buglossi: vel his uti poterit mulier pilulis:

℞. Pilularum de agarico, scr. ij: rhei electi, scr. j: trochiscorum de myrrha, dr. β: cum syrupo de artemisia fiant pilulæ quatuor aut quinque.

Interim corpus idonea victus lege exsiccandum erit, pinguiori corporis mole præditis mulieribus commodum erit aliquot diluculis radicis chinæ, guajaci aut falsæparillæ decoctum propinare; demum quiete & tranquille vivat, cibisque boni succi & odorato vino & tenui utatur laborans. Denique restituto in suum locum utero ut a procidencia secura sit mulier, subligaculum, seu zonam Hippocraticam gestabit, qua munita sine prolapsus metu ambulare & actiones suas perficere poterit.

ANNOTATIONES.

1. *Quum descendit uterus actio quædam est veluti sponte suscepta; quum procidit resolutis ligamentis, passio potius est quædam. Quum avis præpete penna devolat deorsum actio est, quum icla deorsum fertur suum nequiens sistere volatum, passio est.*

2. Hippocrates lib. 2. de morbis mulierum vocat τῶν μῆτρῶν εἴμα κλίνε-
σθαι ἐτέρωτι, καὶ προσπίπτειν τῷ ἰσχύῳ (u).

3. Hippocrates lib. 2. de morbis mulierum ait, omnis occasio uteros e suo loco potest propellere, si quid mali habuerit. Multas autem occasiones profert.

4. Rondeletius narrat de quodam pago in quo mulieres solite aquis immergi prolapsum uteri facile omnes pene patiuntur, & tamen concipiunt.

5. Has causas desumpsimus ex Ægineta cap. 72. lib. 3. ubi recenset etiam corporis resolutionem quamdam inducere posse procidenciam uteri.

6. Fernelius narrat prolapsum non posse a vehementissimis causis fieri: descensum

ensum vero a minimis occasionibus. Et signa quibus colligas descensum esse explicat.

7. Galenus com. in aphorismum 57. lib. 5. ait naturam sanguinem ad venas quæ sunt uteri expellere (ut fluxu rheumatico videre est, in quo alias in aliam partem fluxus est) unde mensum immodica evacuatio fieri solet.

8. Quomodo mucus græce *μύζη* lubricitatem faciat Galenus demonstrat loquens de relaxatione articuli com. in Apho. ultimum lib. 6.

9. Si uterus gangræna corripiatur nec ea sisti possit, sed in sphacelum abeat, uterus abscindendus erit, aut si mulier abscissionem quæ ferro fit reformidat, ligatura præscindi & auferri potest, quæ in dies nova & arctior fieri debet; contigit enim nobis videre mulierem, cui post octavam ligaturam sensum sine sensu per aliquot dies arctiorem factam uterus excidit. Quod vero sine vitæ periculo abscindi possit, Medicorum observationes docent & auctoritates. Paulus lib. 3. cap. 72. & Aëlius lib. 16. cap. 76. observarunt mulieres excisso utero sanas supervixisse, quod etiam avorum nostrorum temporibus se vidisse restatus est Nicolaus Florentinus. Si tamen post uteri sectionem & abscissionem rotum quod putruit, & gangræna vitiatum fuit auferri non possit, ne pars sincera trabatur, id est ne putredo altius serpat, caustico medicamento aut ferro candenti locus erit, parsque putrida urenda erit, sed magna cum cautione, ne ob uteri cum omnibus corporis partibus consensum gravissima & maxime formidanda sequantur symptomata, puta convulsiones & hæmorrhagiæ.

FINIS.

INDEX

I N D E X L I B R I
D E M O R B I S
V I R G I N U M A C M U L I E R U M .

P R Æ F A T I O .		pag. 29. & seq.
P	CAPUT I. <i>De maris & femina distinctione ac dignitate.</i>	33
	CAPUT II. <i>Instituti ratio.</i>	39
	CAPUT III. <i>In quo differant morbi muliebres a virilibus.</i>	40
	CAPUT IV. <i>An sit in mulierum morbis τὸ ἴδιον, & cur hæc παραμύθια privato nomine mulieribus dicata sit.</i>	47
	CAPUT V. <i>De mulierum Temperamento.</i>	55
	CAPUT VI. <i>Uteri τὰ σχήματα, id est ἰσπαρξίς constitutio, figura, situs conformatio, ac cum aliis partibus consensus explicantur.</i>	61
	CAPUT VII. <i>De fœdis virginum coloribus.</i>	66
	CAPUT VIII. <i>De febris Epialis virginum fœdis coloribus laborantium.</i>	129
	CAPUT IX. <i>De insano virginum amore.</i>	143
	CAPUT X. <i>De hysterica suffocatione & furore uterino.</i>	147
	CAPUT XI. <i>De prolapsu & descensu uteri.</i>	181

GULIELMI
BALLONII,
MEDICI PARISIENSIS
CELEBERRIMI,
OPUSCULA MEDICA,
DE ARTHRITIDE, DE CALCULO
ET
DE URINARUM HYPOSTASI.

*In quibus omnibus GALENI & Veterum auctoritas contra
JO. FERNELIUM defenditur.*

Item libellus vere aureus de RHEUMATISMO & PLEU-
RITIDE DORSALI. Qui duo affectus ab Antiquis
non sat abunde fuerunt explicati & definiti.

EDITORE

M. JACOBO THEVART,
Doctore Medico Parisiensi Auctoris pronepote.

THE
BANK OF AMERICA

AND
TRADING COMPANY

INCORPORATED IN THE STATE OF NEW YORK

OFFICE
100 WALL STREET

NEW YORK

NOBILISSIMO
 ET CLARISSIMO VIRO DOMINO
 JACOBO CUSINOTO,

*In utroque Regis 'Confistorio Secretiori Consiliario,
 Professore Regio, & Archiatrorum Comiti
 dignissimo,*

JACOBUS THEVART

Doctor Medicus Pariensis,

S. P. D.

Agna certe mihi dubitandi occasio incessit (Archiatrorum Comes dignissime) num hac diu suppressa Ballonii opuscula de Arthritide, Calculo & urinarum hypostasi pro Galeni Veterumque defensione adversus Fernelium in lucem emitterem, patererque in vulgus emanare; quantum enim salutaris nostrae professionis exornanda & amplificanda studium me ad id munus exsequendum acrius incitabat, tantum Fernelii doctissimo- rum eloquentissimi viri fama & existimatio ab eo me revocabat. Id enim in animo mihi saepe versabatur, magni momenti esse, immo multis nefas videri posse ab hujus sententia vel latum unguem decedere, qui tot insumptis laboribus artem medicam non modo meliori formæ reddidit, sed &, vel testantur invidia, veram ejus imaginem, omnibusque numeris absolutam posteritati consecravit. Verum quum validissimis eruditorum virorum rationibus tamquam machinis oppugnatae fuisse novam hanc opinionem e diametro Galeno & veritati adversam animadverterem: visum fuit ex clarissimorum Medicorum consilio, quibus Ballonii Consilia & Epidemia superioribus annis per me edita non modo in deliciis, sed & in divitiis erant, horum quoque editionem promovere, apertoque Marte pro veritatis tutela Galenique patrocinio velut pro aris & focis decertare. Peccarem itaque (Vir spectatissime) in publica commoda, si diutius paterer Rempubliam literariam carere hoc pretioso monumento, gravius autem in virtutem, supremamque tuam dignitatem,

si te suscepta hujus in Fernelium Archiatrum præstantissimum a Ballonio Principe Medico commentationis non modo arbitrum aut patronum, sed & Ægyptium vere judicem, æquissimum non agnoscerem & profiterer. Archiatrorum Comitibus dignitatem iis olim concessam fuisse legimus, qui quum ceteris præstantiores essent eruditione, experientia, & prudentia non modo Imperatorie aut Regiæ Majestatis valetudinem curabant, sed & omnes de rebus medicis ortas dissensiones & controversias dirimebant. Ecquis quæso ortam inter Principes Medicos Fernelium & Ballonium licem dirimere, aut de operis præstantia & dignitate melius judicare potest quam tu qui visendis juvandisque populosa nostræ urbis ægrotantibus magna cum felicitate, & Regiis privatisque lectionibus adornandis maxima cum omnium admiratione consenuisti, tandemque ad hoc summum jatrice dignitatis fastigium pervenisti? Quis, inquam, Hippocratis aut Galeni, veterumque scriptorum sententias controversiarum obscuritatibus implicatas enodare, difficiles explicare, aut dubias stabilire melius potest quam tu qui purioris sinceriorisque doctrinæ, omniumque bonarum disciplinarum, nedum Medicinæ & philosophiæ, semina assiduis dein vigiliis & laboribus exculta cum ipsis naturæ primordiis accepisti a Clarissimo Cusinato parente tuo non minus medendi sollertia, felicitate, doctrina, probitate & prudentia quam etate venerando? Sed quia elatis in cumulum hisce tuis bonis nihil adjici potest, velut Deus Optimus Maximus tutari propria quæ dedit, & per te, Regem nostrum potentissimum Imperio Gallico, teque Regi Christianissimo, ordinique nostro celeberrimo diutissime servare incolumem, ut in posterum saluberrima Facultas nostra (tot nuper agitata procellis & fluctibus) humanæ salutis conservatrix, tot bonorum altrix ingeniorum, a Regibus fundata, privilegiis aucta, & a solis, quum opus fuit, Pontificibus reformata, Senatus denique auctoritate confirmata, nativum per te splendorem ac decus conservatum, propagatum, & in solido locatum videat, sentiat, intelligat. Interim vero munusculum istud sic habeto, ut ipsum, ob Auctoris Facultatis olim Decani Medicique Regii summam eruditionem, & Editoris tibi devinctissimi gratissimam erga te animi voluntatem, tibi devotum & consecratum esse existimes. Vale. Lutetiæ Parisiorum. Calend. Septembris Anno Dom. M. DC. XLIII.

IN SEQUEMTEM EPISTOLAM

A D M O N I T I O .

N sequenti Epistola in eo maxime desudat Auctor ut probet posteros antiquorum gloria & inventis avocari non debere, quo minus aliquid aufint, tentent, augeant, illustrent, invenient, immo ipsi, si quid minus recte dictum, reprehendant & melius reddant. Nisi hoc licuisset, multis retro actis sæculis infinitorum refrixisset ac relanguisset industria. Etsi copiose id demonstratum est, immo per se ipsum clarum est, tamen ut illustrius fiat, Senecæ, summo judicio philosophi præditi, auctoritate consignandum erit. *Qui nos præcesserunt non debent præripere nobis quæ dicamus, sed aperuerunt. Multum interest an ad consumptam materiam, an ad subactam accedas. Crescit in dies & inventuris inventa non obstant. Conditio enim optima est ultimi aut inventoris, aut scriptoris. Parata verba invenit quæ aliter instructa novam faciem habent: nec iis tamquam alienis manum injicit: sunt enim publica.* Et ut ait Naso:

*Quæ publica tangunt
Carpere concessum est.*

Et Jurisprudentum opinione nil publicum usucapitur. Et quum majores nostros gloriæ stimulus instigarit, an ea erit mollitie animus ut aliorum territus laboribus nil novi cudeat, nil moliatur?

Hoc argumentum traclavit Horatius l. 2. Epist. contra eos qui vetustissima quæque poemata aliasque res laudant,

AD LECTOREM

M. GULIEL. BALLONII,

Doctoris Medici Parisiensis,

EPISTOLA.

Suscepte hujus in Fernelium commentationis causa exponitur, non tam contradicendi reprehendendique studio, quam veritatem inquirendi. Doceturque juniorum quoque inventa non esse rejicienda, dummodo ii veterum gloriam nolint obscurare, quasi quotidie cornicum oculos configant.

NA est comparata hominum natura, ut pro vario naturæ instinctu aliis atque aliis rebus moveantur & delectentur: & ut quæque res nobis aridet, ita amor ejus quidam blandus sensim in animos influit, ut ad hoc se non ad illud adjiciant & adjungant: id quod omnes a natura hauserunt. Nam & infantulos in ipsis cunis, cum bruto, certo tamen delectu quædam res allicit. Hinc nata varia vitæ ratio, hinc studiorum fluxit varietas. Si hunc laudamus quod ad id sese applicat, immerito eum arguimus qui idem repudiat. Hæc, credo, causa est cur multis Veterum scripta situ ac pulvere magis obducta placeant: alii Recentiorum inventis potius moveantur, & prisca, ut ad stomachum minus scientia, avertentur. Is tamen est rerum progressus ut juniorum labor ad ea accedens quæ excogitavit antiquitas, omnia meliora faciat, limet ac perficiat. Ac frustra alii post alios nascerentur, nisi esset, ut annorum, ita laborum ac operum progressio rebus maturitatem allatura. Sua cuique est tempestivitas, & quod in ipsis fructibus cernitur, quorum prima ex cruditate acerbitas benignioris succi, tamquam nectaris, temperatione conditur, idem in hominum operibus cerni debet. Nil est in rerum natura quod se universum profundat, raroque est diuturnus ejus rei succus quæ cito suam maturitatem est assecuta. Nil simul ortum ac perfectum, & quod antecessorum aciem effugit, posteritatis limam experitur. Ceterum nec eorum placet consilium qui solum vetera sequuntur, nec eorum qui ad juniorum inventa, relictis priscis se applicaverunt. Minuenda hæc opinio ab æmulatione, nescio quo animi affectu, & præjudicata opinione perfecta: id facile se affectationis labe inquinaret. Habet antiquitas in quo laudetur, habent & posterii. Quamquam nostra industria excellentium vi-

rorum, qui nos ut annis, sic auctoritate præcesserunt, inventis ut anniculis sustentatur. Horum laboribus tamquam vicariis humeris utimur quibus innixi longinquiora videmus quam illi viderint, tamen id quidquid est acceptum ferri debet iis qui nos humeris sustentarunt: nisi operam in inveniendis prius posuissent, nostra forte frigeret industria. Non tamen tantum iis tribuendum qui quidam juniores eo processerint ut nil præscis invident. Ac præ ceteris eorum supina est opinio qui quod semel aliis placuerit ita sanctum tenent, ut eum qui contra sentiat aut ignorantiam, aut superbiam suggillent. Ut in moribus suspensam bene aut male vivendi rationem ex aliorum factis pendere levius est, sic in artibus ita vacillare ut ex aliorum factis pendeas opinionem ridiculum est: non quid quisque dicat sentiatve, sed quid verum, æstimetur: quem veritatis cognitio delectat, is debet, *Nullius addictus* &c. alioqui vix hominum iannam & levitatis suspicionem effugiet. Quod si rerum novitate allectus in alicujus auctoritatem juraverit, eam potest usu rerum edoctus, quum se imprudens addixerit, non modo deserere, sed etiam sine scelere ejurare: is nulla lege tenebitur tamquam militiæ defertor. *Joannes Fernelius* summo vir iudicio, de re medica multa præclare scripsit: eam domi forisque aluit gloriam quam pauci assequuntur: artem nudam & horridam veste & lepore donavit: adeo semper placuit ut magnæ nobis fuerit admirationi: sed in paucis cæpit non placere, & maxime in quibus a Veterum sententia deflexit: ejus præsidium ita munitum visum est, ut sub eo mereri ac militare animus fuerit. Primum quidem omnia esse mihi probaverunt, sed quum rem attendi, ab ejus castris sensim pedem removi, a Veterum partibus fleti, quod justa magis causa videretur. *Fernelio* me addixeram, sed amor veritatis adduxit. Non me movet antiquitas aut novitas, ut in illam partem animus meus inclinet: non temporum, sed judiciorum habenda est ratio, hinc enim pendet rerum æstimatio. Maxime attigi partem eam quæ est *de Arthritide* & *de Calculo*, quod in ea parum titubasse videatur: & quum alias, tum in arte medica humanæ vitæ præside, laborandum ne quis ex præjudicata opinione error manet perniciem innumeris creaturis. Veritas licet oppressa, vincit tamen, & opinionum commenta delet dies, naturæ judicia confirmat. Dum hanc honestam excusationem prætexo, facile me malèvolorum linguæ procacitatem declinaturum credo. Magni referre putavi si quid hic quod verum non sit, statuatur. Qui enim de industria in falso connivet, is aut inertiae, aut ignorantiae suspicionem incurrit; & tacite veritati bellum indicit, qui quum possit, falsum non oppugnat. At, dices, scribentium famæ detrahitur; quid tum? Non est tam pertimescenda læsa leviter quorundam famæ suspicio, quam prætermissi in veritate confirmanda officii accusatio. Si quid hic peccatur, id se utilitate publica, tamquam firmo tuetur præsidio. Simulatione falsitas corroboratur, & mollibus nostris sententiis scribentium alitur ignorantia. Si quid in salutem ægrorum redundat, magis peccat qui connivet, quam qui scripsit: is enim veniam deprecari potest. Quum cuique, innata in nos indulgentia, sua scripta placeant, facilis a veritate est deflexus. Contra, æquum iudicem implorare

rare potest, qui a se nil humani alienum putat: nisi si quem sua *φιλανθρία* (a) tranſverſum agat, ut errare se non poſſe credat. Et arbitri etiam honorarii partes agit, qui candido animo aliena ſcripta æſtimat, ut ne ſit in alieno opere nimium ingenioſus. Nec placet eorum cenſura qui in præſens de rebus judicium importunum vultum, non ingenuum afferunt; verus æſtimator rationem & judicium, non rugas & ſupercilium afferre debet: ingenuum hominem quærimus, non ambitioſe triſtem, non larvas, non puerile terculamentum: Siquidem ratione non ſupercilio res æſtimantur. In alieno opere, ſi alias, candor eſt adhibendus, ut omnis opprimatur invidia, quum non verborum acerbitate, ſed, rationum vi lenitate quadam temperata in errores inquiratur. Si qua immerito naſcatur invidia, ea homini de utilitate publica laboranti non eſt timenda: invidia enim virtute parta gloria potius cenſenda eſt. Hanc gloriam Apelles propoſita tabula ſe poſſe conſequi putavit: futorem pupugit, non quod peritorum judicium reformidaret, ſed ut hominis vulgaris impudentiam coerceret. Qui emendat, nullam ſcriptori facit injuriam, immo providet ne fiat. Emergens veritas falſi radices elidit, nec ſinit ea diutius eminere quæ falſi aliquid prætererunt. Si *Fernelii* omnino ſcripta non placent, in quo maxime ab Hippocrate, ut a ſcopo, aberrat, non tamen debita laude fraudatur: non hunc dolorem cineribus Fernelianis inuro, nec cum larvis luſtor. Quod Platonis ſcripta in omnibus Ariſtotele non placuerunt, non ideo ſua laus Platoni detracta eſt: ingenii aciem, non malitiam Ariſtotele probavit, & ea contentione res magis illuſtrantur. Aliena ſcripta expendere & interlinire quum opus eſt, hominis eſt veritatem exquirentis. Omnes, pro ſe quiſque, ſtudere debent, ut diſcuſſa ignorantia nube veritas exiſtat: ac niſi majores noſtri id feciſſent, in inſcientia noctem incidiſſemus. Malignus eſt hominum de aliis judicantium animus, ni ſolo veri amore inſtigetur. Miſera eſt eorumdem conditio, ſi diligentia ſimultatem & malevolentiam parit, & negligentia vituperationem. Arduum eſt omnibus facere ſatis. Alii *Fernelii* opera ne pili faciunt, alii mire ſuſpiciunt. Et ut ſpernentium opinio a quodam ſaſtidio, quo male ſeriat facile laborant, naſcitur, ita nimis admirantium a præcocis amicitia impetu mota, aut admirandi facilitate, tamquam igniculo excitata, ſeſe nimis jaſtat opinio: ac utrique peccant: illi ſaſtidiendi laſcivia, hi præpropere amandi æſtu: Nam,

Ab amore præpropere odium differt parum.

Admirationis sæpe parens eſt ignorantia. Nec paſtor Argonautarum navem, tamquam quid divinum, admiratus fuiſſet, ſi eam alias vidiffet. Ceterum de me hoc dicam: conſcius ſum mihi quanti *Fernelium* faciam: ſemper putavi cuique licere ſuam ſententiam dicere, bonique conſuli debere, ſi ab animo invidia non ulcerato id ſit profeſtum: nec a ſcribendo detertere debuit ejus auctoritas & orationis majeſtas: tantum abeſt ut illuſtrium ſcriptorum ſplendor aciem animi indoctiorum diſtingere debeat,

(a) Amor ſui ipſius;

beat, & altitudo gloriæ aliorum luminibus obstruere ac officere, quin contra tamquam fax nobis est præferenda qua nos illustrati aliquid præclari moliamur: & dum hic laboro plus Fernelio ad laudem collatum, quam detractum puto; forte in hac gravi contentione ipse vincar: & ideo suscepi ut vincefer. Victus enim non minorem gloriam, quam qui vicerit sum affecuturus: ita vinci viris bonis gloriosum fuit. Non licuit cum eo iusto militiæ sacramento contendere, pugna tamen non fuit detrectanda: Æquitas causæ crimen elevabit. Non spes victoriæ quæ homines leves alit, non contradicendi studium, sed amor veri ad id invitavit. Si indicta causa *Fernelium* victum diceremus, nostra hæc culpa, nostrum hoc crimen foret. Si nostræ orationes cum illius argumentis conferuntur, singulæ inferiores erunt, in turba forte superiores: si non ponderè, numero vincemus. Non mea laudo, sed removeo multorum licitationem qui, quoniam nil secum ferunt pretii, ne pili quidem licentur vel optima: & qui scribendis libris operam dat in ea est ipse fortuna in qua is qui in scenam prodit spectante Roscio. Quidam, quo plus aliis sapere videantur, ambitiose tristes esse solent: contra quibus natura meliorem indolem indulgit, aliorum labores, si populo profint, laudant. Librorum hereditatem aut amittere, aut alterare desidiam est & malitiæ: contra heredis boni frugique servare legata, ac augere, quum etiam in quiescentibus aliquid nitidi lateat. Ac horum inique alienos labores observantium turba ideo latius manat, quod nulla lex in eos scribatur qui iis quæ ignorant contradicunt: fas est injurias iudicio persequi, & qui falso accusat, quique late intendit, ea mulctatur pœna, qua accusatus, si convinceretur, plecteretur. Sed in calumniatores nil statuitur, quo fit ut audacissimo cuique ad scripta Doctorum detorquenda aditus pateat: ac in ea incidimus tempora, ut quo quis in alienis censuris est malitiosior, eo acutior ingeniosiorque habeatur. Utinam mos Ægyptiorum retineretur, ut aliorum inventa communi assensu probata publicis columnis imponerentur: si quid imperitum, supprimebatur: sic gliscenti ac lascivienti sciorum gloriolæ germana virtus probis moribus ac legibus alta ac educata resisteret. Nec omitti debet eorum audacia qui fortissimos quoque aggrediuntur, quo pretium operæ majus fecisse videantur, & magis, juveniliter tamen, gloriari possint. Si vicerint, plus accedet gloriæ, si ceciderint, minus dedecoris. Enimvero hac oratione provectiore prælusimus, ut honesta ratione tacitæ aliorum reprehensionem occurreretur. Quis enim eum non arguat qui olim *Fernelii* scripta non probarit, aut si probarit, nunc sui dissimilis ac desultorius eadem repudiavit? Ipsi nos causam nostram agere volumus, nec cuiusquam opem implorare qui nos excusaret aut ficta accusatione nos deferret. Id suspicione fraudis non careret, & quum velut prævaricatorem nobis apponeremus, id quod acutorum iudicum aciem non effugeret. At lectio horum libellorum in quibus stilum pressi, ne e disputandi genere succincto dissiliret, omnium fidelem faciet. Interea æquum iudicem appello, a quo dum lis pendebit vindicias postulamus, ut tantisper rei controversæ possessores simus, donec lis dirimatur. Nil deterius in possessione continget. Et si adversarius

rius sponse me provocaverit certæ æstimationis, quam amittam ni mea fiat hereditas, hoc promitto, si causâ cecidero, quum nullo dolo litem intenderim, pœnam quantamvis, lite contestata, me daturum: sin minus licet Sacramento cum eo contendere, ut deposita velut pecunia ei cedat qui vicerit. Si uterque victus fuerit, cuidam tertio, tamquam ærario cedat. Hoc meo labore fruetur quisquis eo in nos candore fuerit, quo nos in *Fernelium* fuimus: quamquam non eadem omnino ratio: nam quæ hos libellos lecturus est, ut æstimator litis erit: nos qui animadversione delatoria utimur, non tam æstimatoris quam censoris (si modo hoc nomen durius non erit, sed nominis tristitiam res ipsa & utilitas, & candor noster mitigabit) personam sustinemus. Vale. Lutetiæ Parisiorum 3. Idus Novemb. 1591.

In *Ballonii* Librum de Calculo.

THevarte, *vestri gloriam Collegii*
Ne publicare differas Ballonium:
Nam quæ diserte disputat de calculo,
Numeris (ut ajunt) absoluta sunt suis,
Et singulorum comprobanda calculis.

H. VALESIIUS.

AD LECTOREM

De causa suscepti hujus operis.

*E. mirere novis quod de scriptoribus unus
Audaci carpam Ferneliana stilo.
Quae nunc sunt magno Medicorum tuta favore,
Aureolis etiam digna nitere typis.
Scripta olim haec toti dederat vir maximus orbi,
Et fama dives, dives & ille libris.*

*Doctorum ingenii sese bene nata probarunt,
Atque Asclepiadis jam placuere viris:
Auspiciis liquidum felicibus aëra spirant,
Gratia & auctori saepe relata suo est.
Sed novus exsurgit medicae tirunculus artis.
Perfricta veterem fronte laceſſo ducem.
Arguo Fernelium: per me detecta pateſcunt
Quaecumque in magno menda latent opere.
Tempus at errores ostendere debuit index,
(Falsa etenim tempus prodere dicta solet.)
Esse ut non videatur opus Censore severo,
Qui dudum cunctis scripta probata notet.
Tentantur frustra bene nota volumina, frustra
Lydius explorat scripta probata lapis:
Ferneliana nitent succo, multoque lepore,
Antiquos aequant & modo nata libros.
Non ergo Auctoris fortuna evuluit hujus,
Et labor, atque stilo tradita scripta gravi.
Quod novus est, quod eum nostri videre parentes,
Ostensus puero quod mihi forte senex:
Quin potius Gallis quod quondam est natus in oris,
Commune ambobus contigeritque solum:
Multo erit is nobis idcirco gravior auctor,
Sic fuerit cunctis nostra probata fides.
Nec de tabifico cuiquam livore (veneni
Qui mortale genus lentior instar edit)
Sim suspectus ego, quoniam candore probavi
Auctoris libros candidiore novi.
Et quid candidius, genioque quadrantius isti?
Prævenus medicas morte reliquit opes:*

Hoc est, innumeros libros, animique labores,
 Quod versare manu lecta juvenia solet.
 Posthuma sic proles gremiis excepta medentum
 Audacter patriis exiit e laribus.
 Nacta tamen quosdam fato meliore patronos,
 Et tutelares sorte beata Deos,
 Qui patris extincti dum prole superstite gaudent,
 In qua vitalis spirat imago patris.
 Hanc fovere sinu, tamquamque aluere parentes,
 Pollice, tum docto perpoliere rudem.
 Sic & amica fides suffecta vicaria patri
 Externam proles posthuma sensit opem.
 Huic ego non gravior, non dicar tristior hostis,
 Si rigidus Censor vera secutus ero.
 Non odium facit hoc, non livor pessima labe,
 Hac animum testor labe carere meum.
 Urget amor veri, cujus validissima vis est,
 Qua nec amicitia debilitatur ope.
 Humanum est peccare, quibus mos edere multa,
 Sæpe sopore graves scripturiendo labant.
 Dum verum inquirō, dum tollō nubila falsā,
 Dum scripta excutio, discutioque vigil,
 Auctorem justa non fraudo laude disertum,
 Huic a me meritis sed tribuetur honos.
 Si trutina æquali, justave examino lance
 Fernelii libros, gratia agenda mihi:
 At si futilibus contra rationibus utor,
 Momenti pereunt quæ levitate sui:
 Me nota deceptum merito censoria plectat,
 Pro laude invidiam concilietque mihi.
 Sannam hominum semper tulit, & dicteria linguæ,
 Quicumque in scriptis Censor iniquus erat.

Lutetiæ 22. Septemb. anno D. 1591.

G U L I E L M I
B A L L O N I I
M E D I C I P A R I S I E N S I S C E L E B E R R I M I,
L I B E R
D E A R T H R I T I D E,

*In quo GALENI & veterum auctoritas contra JOANNEM
FERNELIUM defenditur.*

ORBORUM alias difficilis, alias facilis est cognitio, alias in utroque ambigit. Et quum veritas partim facile, partim ægre cognoscatur, causa ejus rei non tam a rebus, quam a nobis pendet: nam animus noster ad ea etiam quæ clara sunt, eodem modo affectus est, quo noctuarum oculi ad lumen diurnum; etsi laboris fuga in has ignorantia tenebras nos alioqui ferum a communi sensu remotarum capaces adegit. Et quum multi morbi vel natura sua, vel errore nostro incogniti adhuc latuerint, Methodicorum & Empiricorum instrumenta in multis architectandis in manum fumimus, hæc sunt λογισμὸς καὶ ἐπιλογισμὸς (b): ille definitur ratione quæ ab evidenti profecta rei obscuræ fidem facit: hic communi quadam ratione, quæ omnium assensu approbatur. Sic Empiricis evidentiâ non placent, sed ratio communis: Dogmaticis contra. Sic dum in rebus abditiis de remediis decertatur, quantum detrimenti genus hominum capiat, nemo ambigit. Melius foret homines tanti non emere aut suorum Medicorum incuriam, aut ignorantiam: hinc tollitur ea fiducia & alacritas quæ in homine perito elucet, hinc impotentia in medendo, & temeraria audacia: quarum illa ab ipsâ timiditate, hæc ab ignorantia proficiscitur. Quod si ars divite quadam facilitate prædita foret, vis

*Arist. 2. Mé-
taphys.*

*Gal. lib. de
sectis com. ad
part. 6. 1.
progno.*

C. c. 3.

animi

(b) Ratiocinatio & Epilogismus.

Hipp. 6. Epid.
Cic. in orat.
ad Quint.
fratr.

animi in occultorum morborum penetralia invaderet, nec majus negotium quam cogniti morbi facefferent. Et hoc dolendum quod aut nil proficitur, aut quod quum deliberationi & consilio locus sit, graviter peccatur. Tale peccatum nulla excusatione aut elevatione aut eluitur: hoc autem Medicum sollicitare debet, non tam ut prosit, quam ut non obstit: non quin in utroque enitendum sit, sed turpius est videri nocuisse, quam non profuisse. Quid agas si res latent? Excogitanda remedia, ut in ea rerum difficultate, quia nil dum statuitur, dum læsio dolorisque exacerbatio abest, innocens officium appareat. Ac morbi cognitio remedium suum insinuat: immo morbi cognitio & curatio in se retro meant ac convertuntur. Non tamen si morbus in specie & in idea cognitus est, omnino curationem admittit. In cancrum occultum animi acies penetrat, eum profequitur ac persequitur, non tamen radicitus extinguitur, ni membri refectionem curationem voces. Morbus lunaticus, febris quartana, pestis sub intelligentiam cadunt, non tamen facile curantur: immo arti probro est quod ab his sæpe vincatur. Sit ita apud eos qui ab arte medica tamquam a Deo omnium morborum curationem stulti expectant: quibus melius est ingenium, aut genius, probe norunt quosdam morbos esse incurabiles; hoc tamen artis impotentiam non indicat. Ceterum inter morbos quorum cognitio juxta & curatio ardua est, censetur arthritis; *hujus*, ait Paullus, *cæca origo est*: non tamen cessatum oportet donec innoverit. Operæ pretium est eorum audire magnifica verba *αερί ἀδής και θεία* (c), quo se explicant & culpa vacent, dum superba nomina pronuntiantes in remediis jejuni & steriles frigent: Id quod Hippocrates in Gnidiis medendi magistris reprehendit, ut sæpe unius homunculi periculatoris opera temeraria plus ægro prosit, quam Medici ampullosa & ad pompam spectans disputatio. Admirari morbos, non autem curare, hominis est sua arte & ingenio abutentis: dumque divina animi vis voluptaria illecebrisque plena admiratione retinetur, melior pars artis Medicæ inculsa jacet; hinc pro ubere fructu nil inde redit nisi cassum quiddam & inani vocis sono decoratum.

Hipp. lib. 1.
de victu acut.

Quoniam autem vulgo Arthritis Medicorum vocatur opprobrium, quod incurata aut ignorantiam, aut inertiam indicet, de ea paucis dicemus. Qui enim Arthritin quis profligabit, quum nondum de ejus origine constet? immo plenæ sunt controversiarum scholæ. Arthritis porro dicitur quum articuli aut omnes, aut maxima eorum pars periodice laborat: sic Arthritis ab articulorum dolore generalius sumpto distinguitur. Id Galenus explicat quum Hippocrates ait in squaloribus Arthritides generari, id quod non placet Galeno: necesse est enim ut humor aliquis doloris sit causa, at in squalore aut nullus est, aut perexiguus: sic tunc dolores quidem oriuntur, non Arthritis, ut quæ ab humore sit. Quod autem aliud sit dolor, aliud Arthritis, hinc patet. In Oeno legumina comedentibus genuum dolores erant, non Arthritis. Sic concludit Galenus vocari Arthritin, non quum unius articuli dolor est, sed quum multorum, licet

Com. ad aph.
16. l. 3.

Hipp. 2. Epid.
part. 13. sect.
4. lib. 6. Epid.

licet & eo loci deficiat Galenus. Et Savonarola caput scripsit de juncturarum dolore: in febre laboriosa sunt symptomata Arthritidis, non tamen Arthritis.

De Arthritide quærendum, de causa, materia, origine, motu, periodicis; an unus humor, an multiplex, quæ ejus indoles, an inflammatio; & remediorum caput attingetur; series quoque disputationis alia enucleabit. Jam dictum est Arthriticis proprium esse ut non in una parte dolor concludatur, sed ut est efferus humor in partes irruens, ita modo hic, modo illic dolor moveatur: unde quæritur qui fiat ut qui ischiade laborat, raro aut numquam aliis articulis doleat, quum tamen ischias Arthritidis nomine includi videatur. At ut quis Arthritide laborare dicatur, necesse est ut ad varios articulos malum proferpat. Sic dolor est vagus, periodicus cum tensione & acerbitate. Cur ischiadis materia sese alio non confert? hanc enim ab Arthritide Paullus non separat, nisi quod ischiadis causa in sola coxarum compage inhæreat; quasi dicat in ischiade materiem esse crassio rem ac contumacior em, in Arthritidis speciebus mobilior em, nec ita frigidam, ut sua sponte ac vi sese impellens, ac concitans, concursu facultatis expultricis modo huc modo illuc irrepat. Quamquam in Ischiadicis fere fixus ea parte dolor non est, sed occupata summa nati um parte, tota tibia & pes affluxu ejusdem materiæ torquetur: sed id fit tantum ex eventu, & non in vera ischiade. Alii definiunt Arthritis articuli dolorificum tumorem quem fluxio in eum incumbens excitat; alii inflammationem, sed male quum sæpe plus sit œdematis, quam inflammationis, ni tandem humor suppressus inflammetur. Marcellus definit inflammationem permanentem affectis nervis dolores graves excitantem: at fit sæpe sine inflammatione, nec semper est dolor permanens, nec in nervis semper, nec dolores ubique graves.

Cap. 77. li. 3.

Manard.
lib. 8.

Atque ut clarior fluat disputatio, dicam ossa tribus modis connecti. Aut invicem coalescunt, idque vel alicujus interventu, ut in mollioribus & fungosis; aut contra, ut in duris & siccis, *κατὰ τὴν σύμψυξιν* (d): aut ita committuntur inter se ut obscurum motum habeant, quod fit *κατὰ συνάρθρωσιν* (e), vel manifestum, *κατὰ διαρθρωσιν* (f). In prima connectione dolores non moventur: in secunda raro, nisi quod tophi & œdemata fiunt, ut in articulatione carpi: tertia Arthritidis sedes est, vel inter membranas, tendines, ligamenta membranosa (nam postea duo esse dicentur) quæ a periostio oriuntur, & ita sentiunt, ex quibus articulus firmatur; hinc acerbitas doloris si qua ibi materies coerchetur. Nam vel sua acrimonia ferit, ut bilis & serum, vel frigore molesta est, ut pituita, vel asperitate, ut gypsea, vel distensione membranarum, aut ab inflammatione, quod humores aut sigillatim, aut promiscue efficiunt suis signis distincti.

Ac primum quæritur an a sanguine Arthritis, an humor a venis & arteriis,

(d) Per coalitum.

(e) Per coarticulationem;

(f) Per articulationem.

arteriis, an a solo capite in nervos refundatur? an in acetabulo materia contineatur, an non? Et Fernelius ab aliis multum dissentit. Passis velis navigandum constitueramus, at potius contractis est utendum. Negant quidam sanguinem esse causam, quod necessario suppureretur in articulum illapsus. Contra, non omnis sanguis influens phlegmonem suppurati capacem excitat, nisi in musculum carnemque incidit, nec pus fit nisi calore partis juvetur: id quod in nervo exsanguis frigidoque vix fiet: loci enim natura refrigescit, & potius in mucum pituitosum verteretur, quod *φλεγματώδης* (g) dicunt; unde etiam abscessus critici in articulos, licet a loco calido manent, & materiae sint calidae, nonnisi longo tempore suppurantur. Itaque Arthritis non proprie phlegmone est, sed si materia calet, tumor est *φλεγμονώδης* (h).

An vero in acetabulum humor influat, dubitatur. Fernelio in cavitate humor non descendit, nec in spatium quod inter ossium extrema interest, sed putat vincula & membranas quae extrinsecus ossium extrema nectunt, & tendines eo directos imbui solere: horum duplex ratio. Prior in chiragra tophacea humor lapidescens aperta cute ex articulis digitorum eruitur, vinculo, quod situm in pyxide utrumque os colligat, illaeso. Posterior, si in ischiade humor in pyxidem conderetur, non tantus dolor foret, quod vinculum expers sensus sit, nec tam late diffusum, unde Galeno dum fiunt abscessus in febre laboriosa, dolorum sponte natorum subiectum est totum genus musculosum. Et si ex motu labor accidit, ut quid peculiare, adest articuli caliditas: ut ne sit mirum in eo motu ad articulum humorem abscedere, ut qui una cum musculo concaluerit ac laborarit. Spontaneo labori accidit ut uno modo in articulum humor decumbat quum latiora articuli spatia humorem excipiant: nec tamen constat an humor dearticulationis locum subeat. Eodem & id pertinet, fluxio Arthritis faciens primum loco dearticulationis excipitur, deinde a locis adjacentibus ad cutim usque: & quoniam articulationes implentur, ligamenta adjacentia tenduntur: nervi & chordae non inflammantur, sed dolent articulatione distensa. Nec valet ratio Fernelii de vinculo interno (de externo enim nil dicitur.) Si enim fatetur in acetabulo topham crescere; materia quoque in hoc spatium incidet: at vinculum interius non facile afficitur ab humore ut forte, validum, insensibile: dolor excitatur non ob vinculum hoc sensu carens, sed ob vicinorum tensionem, & inclusionem materiae eo loco quo non debet: sic ratio Fernelii friget.

Corr. in definit.

At melius aliquis explicans quid sit articulum occupari: Articuli nomine non modo caput ossis quod inseritur, aut alterius ossis cotylen audiemus, sed & ligamenta, tendines, & quicquid ad articuli firmitatem structuramque pertinet. Per Arthritides non modo eae partes non sunt immunes, sed etiam in longius distitas partes affectionis labes pervenit: nec tamen patet an cavum ossis humor subeat. Tamen doctrinae causa duo ligamentorum genera statuentur, unum sensum habentium, alterum sensus exper-

tium:

(g) In pituitam converti,

(h) Inflammatorius.

tium: quæ ligamenta a media ossis parte ducuntur, ea sensu vacant; quæ a periostio exquisite sentiunt, eaque ut & tendines in Arthritide laborant, ut non sit mirum si tantus sit dolor: nam inter tendinem & ligamentum quod tendinem integit, materies collecta est. Alii sic dicunt, alia ligamenta ossæ sunt, alia membranosa, illa haud sentiunt, hæc contra.

Nunc materies & locus a quo emanet, explicetur: Fernelio, a capite est solo, eaque frigida est, aut serum, non sanguis, aut bilis, aut succus melancholicus. Si humor frigidus est, cur stuporem non affert potius? Pituitæ & sero ejus inest ut torporem efficiat, non mordacitatem: ni utrumque ita alienum sit, ut aut salum, aut acidum fiat. Si frigidus est, unde tanta doloris acerbitas? Et dum quæritur cur hieme & autumno podagrici dolores renoventur; Galeno, vere qualitate & quantitate humor infestat, autumno autem qualitate solum. Et dubites an vox *μύρω* (i) ad qualitatem, an ad autumnum referatur, ut sit hic sensus; secundum solam qualitatem humor morbum facit autumno, vel in solo autumno secundum qualitatem. Unde sola qualitas Arthritidis causa esse possit cum pauculo humore, nec ea adest quantitas quam Fernelius commentus est. Rondeletius male Fernelii verba detorquet: nec enim Fernelio placet per venam, spinalem medullam & nervos fluxum fieri, sed per inanitates sub cute: nec vult eum mucum qui per palatum deerrat Arthritin committere, sed per partes corporis externas & extra calvam positas credit humorem Arthritidis causam decurrere.

Sed pro Fernelio militant hæc. Si bilis aut quivis humor calidus Arthritin committeret, cur non statim inflammatio sequeretur? Impedit articuli frigiditas, inquis. Cur non & membranæ costis intextæ ægre concipiunt inflammationem? Tamen in iis alioqui frigidis facile inflammatio concipitur, ut pleuritidum ilias demonstrat: facile quoque humor biliosus erysipelata & herpes in cute concitat. Favebit & Fernelio locus Hippocratis explicans septem genera fluxionum a capite orientium, & a parte postica: *sunt articulorum ac coxendicum dolores (ait) a talibus morbis sanatis (id est hydrope & suffusionibus aquæ) quum id quod morbum facit sanatur; & quod in carne relictum fuerit cui non erit exitus, sed tuberculum faciens fugit in id quod cedit, ac tum articulorum dolorem excitat.* Nisi forte, in Fernelium faciat id quod idem Hippocrates statuit, nempe duplicem esse mucum, unum ab interno capite, eumque aliqua præditum salsetine, alterum subius calvariam ad inferiora descendentem, eumque insulfum & dolorem non cientem; sic qui ab externo capite humor est, aut Arthritin non movebit, vel si manans a capite humor Arthritin facit, is ab inferiore parte manabit; quod Fernelio non placet.

At a pericranio est (ait.) Cur non & aliæ partes infirmæ a validis partibus depulsum humorem non excipient? Sit ita, magna fluxionum pars a capite sit, quid attinet novos & obscuros aquæ ductus effingere? Quum abcedat humor per venas, arterias, nervos, ossa, credibilis est

Ballonii Oper. Tom. IV.

D d

humo-

Gal. 6, Epid.

Ad aph. 55;
lib. 6.

Lib. de locis
in homine.

Lib. de loc. in
homine.

humores per eas partes fluere & refluere, per quas alimentum ad partes defertur, facilitas enim fluxus & refluxus per vasa fit. Et quum in Arthritide subita motio sit humorum, ea per vasa fit, non per cæcos ductus. Fernelius ad caput confugit ratus tam sincerum humorem a venis reliquos humores complexis, ad articulos affligendos secerni non posse. At facile sincerus humores id faciet, seu in parte congestio fiat, seu a cerebro humor descendat: non quod sit ea pituita quæ per infundibulum in pulmonem alvumque deerrat, quia in venas & arterias eam resumere oportet, ut inde ad nervos traduceretur: Id quod non fit. At probabilis est ista derivatio sub cute per inania musculorum spatia, ut quasi inundatio alvei ipsa humorum eluvies in cavitatem articularum & partes vicinas illabatur. Quod si neget ab interno corpore eo rapi humorem, quod & via non sit facilis, & fiat a massa sanguinis secretio, quid dicet de abscessibus criticis, materia morbifica in articulos seposita a sanguinis massa secreta, aut ab ipso mesenterio tracta? In maxillas & articulos passim fiunt, quum id a solo capite non sit, alioqui omnis febris materiam a capite repeteremus. Quum copiosa mictio Archigenis servum ab abscessu vindicat, an non illa materia prius in venis contenta erat? Alba, lavis & æqualis hypostasis morbum solvens an non a capite est? Ejus pars critica exclusa in articulos Arthritin facit. Dum fiunt apostemata modo sincero humore fluente, modo mixto, exanthemata, numquid a venis ea est materies eademque in articulos rejecta Arthritin movebit? Et tamen caput culpa caret. Apud Hippocratem, Arthriticus dolor cessat, colico exacerbato, & contra, unde est? Quia, ait Galenus, humorum in artus currentium impetus ad colon convertitur. Ita ab interno corpore per ductus obvios & obscuros fluentes humores in articulos repunt, sitque *συμπλοκή* (k) inter articulos & intestina: item dysenteria suppressa facit abscessum in costis, visceribus & articulis. Num biliosus abscessus in articulis, sanguineus in costis fit & visceribus? Id evertit dogma Fernelianum. Nec Hippocrates scripsisset ab ipsa bile Arthritin fieri, ni ipse vidisset. Et quidam Arthritici deserunt laborare, deinde obortis erysipelatis interierunt. An non fuit materia biliosa quæ Arthritin committebat? Si humor dysentericæ in articulum procumbit, ergo a cerebro frustra Arthritis repetitur: nam & a ventre in artus, & contra refluere potest. Quod autem dubitavit Hippocrates an biliosus abscessus in articulis, sanguineus in costis: ideofecit, non quod non credat bilem Arthritidis causam esse posse, sed quod præter rationem videtur ut humor biliosus sua sponte levis inferiora petens in articulos procumbat: aut quia potius alvum irritaret, dysenteriamque crearet quam per cæcos meatus in articulos sese insinuaret. Item confert abscessum sanguineum cum bilioso; in costas enim facile sanguis reperitur ob viciniam hepatis & venæ cavæ, quæ per quamdam *πυρρίσκον* (l) eructant biliosum sanguinem in partes respiratoriæ consecratas. Et in *Aphoristis* quum agitur de Arthritide in ver incidente, in phymatis & articularibus morbis

4. aphor.

Part. 3. sect.
34. l. 6. Ep.In Coacis.
Notandus locus.Holl. part. 28.
l. 6. com. 1.
sect. 2. &
Dissect. c. 20.

Aph. 23. lib. 3.

(k) Consensus, participatio

(l) Nauseam

morbis vernantibus corpus profundum expurgatur, fitque in extimas partes pravorum humorum traductio: sic non a capite Arthritis pendet. At dicit Fernelius: dysenteriarum & alvinarum fluxionum caput auctor est Hippocrati: sic qui humor in alvum labens dysenteriam parit, nonne alio cursum inflectens Arthritis committet? Sic enim *αι μεταρρῖσσις, μετασάσεις κη αι υἱσων μεταβολαι* (m) fiunt: sic vomitus alvi profluvium compescit. Sed hæc Fernelium exagitant. Si in lassitudine spontanea cum membrorum contractione *κη μετα ὀσσοῦσις* (n), cum articularum dolore, aut ob diffusum serum per genus nervosum & musculorum, vel ob colligationem ipsarum carniū si motio præcesserit vehementior, si (inquam) causa augetur supprimaturque, numquid Arthritis pariet? Et tamen caput accusare ignorantis est. In ulcerosa lassitudine numquid Arthritis speciem dicas esse? Juveni dolores articulares contingere exanthematis infra modum erumpentibus: an id a capite? unde Hippocrates, *Quibus satis hieme circa lumbos frigiditas & gravitas ex levi causa & alvus suppressa, ventriculo bene agente, his ischiās, aut renem dolor, aut stillicidium urinae forte continget.* Hinc patet ischiadem non tam ab externo quam ab interno corpore oriri. Item Hippocrates, *splenis & viscerum tumores & inflammationes in articularum dolores desinunt.* Febres quartanae in speciem Arthritis aliquando desinunt facto abscessu *καταρρῖσσις* (o), alimento ipsius partis corrupto, & articulo effeminato. Tussis laboriosa contingunt locos laesos, & maxime articulos. In febribus laboriosis tussis sicca ad articulos decumbunt cum febre si intus relinquuntur: hoc fit quia materia tussis aut alio transfertur, aut quum in pulmone moram traxerit (sic enim suppressa virulenta materia tussim facit, cujus perennitatem ad caput male vulgus refert) tandem vi naturæ expulsa in articulos irrumpit, hinc Arthritis: In alio loco apparebit dum docebitur cur gibbosi aut asthmaici fiant dysenterici, aut varicosi: idem de articulis dici potest. Præterea suppressis mensibus dolores & robore articularum oriuntur Hippocrati: Et mulieres podagra non laborant nisi menses sint suppressi, Arthritis accersent, frustra ad caput & externam fluxionem recurrat: id totum ab interno est. Si in partibus externis ulcera fuerint, & tumores in articulis, quum hæc evanuerint, dysenteria oritur: numquid facilis & quasi pervius partium internarum & externarum consensus adest? Item solemnis omnis suppressio Arthritis auctor esse potest capite illaeso, nulla per extrema corporis fluxione facta. Addit Hippocrates: *Quibus repente febris experitibus præcordii & cordis dolor, circa crura & infernas partes alvus intrinsecū, hos liberat vena sectio & alvi fluxus, his febrile nocet: Longæ enim febres fiunt & tussis & singultus, his ad solutionem tendentibus dolor fortis coxarum & crurum, aut puris sputum, aut oculorum privatio: Dolores ad hypochondria in febre voce intercepta sine sudore soluti, malum; his ad coxendices dolores fiunt.* Patet quod materia dolores articularum motura sæpe ab hypochondriis est non

Gal. cap. 10:
l. 2. de simpl.
med.

In Coacis.

Secl. 3. l. 2. Ep.

Secl. 7. lib. 6.
Epid.

Ex lib. 2. de
art.

Secl. 8. lib. 6.
Epid.
De Phaetusa
Pythea uxore
ad finem se-
Eliosis.
Aph. 6. l. 5.

(m) Transfluxiones, metastases & morborum mutationes.

(n) Et cum dolore ossa frangente.
(o) Deorsum vergente.

a capite: unde videmus melancholicos & hypochondriacos tot doloribus pungentibus & distendentibus affligi, ut articulare quid sit, an id a capite? Ab interno corpore ea materies prodit aut Arthritin aut quid simile creatura. Fernelius convincit historia cujusdam qui quotidie genio indulgens vomebat: suppressa vomitio, frequentes rigores, febris: hanc desinentem excepit paralysis partium quæ sunt sub capite, inde mors. Inventa est bilis sincera in cavo hepatis libræ pondo membranis inhærens, hujus portio in nervos irreperat, unde paralysis. Sic sua se historia convincet Fernelius, quod ab interno corpore per cæcos ductus materia in nervorum genus, eaque sincera potest irreperere. Apud eundem febres multæ in colicos dolores, & hi in paralyfin terminantur. Sic a capite more vulgi hoc repetere ridiculum est: licet origo periosii in omnem ofisium compagem diffusi ducatur anatomicorum opinione: hac ratione ductus fingit fluxum superne deorsum, & quod non ita sincerus humor a vasis sit, nec liber est exitus si ab interno humor repat, qui satis patet pituitæ seroque ejus per subjectas cuti partes & cæcos ductus, videtur aliquid efficere exemplo hydropicorum, quorum tibias crudo succo scatent, sine dolore tamen. Gorraus putat Fernelium uti hoc argumento ut probet Arthritin a pituita non oriri, & ideo rationum hasas in Fernelium contorquet, sed perperam: nec id vult Fernelius contra, omnem ab ipsa pituita & sero Arthritin repetit. Sed hoc usus exemplo suam opinionem tuetur, partim ut doceat pituitam a capite labentem habere quid proprium & *συγγενὲς* (p) ad Arthritidos generationem, seu materiem spectes (non enim quævis alia pituita id facit) sive opportunitatem fluendi sub cute totius corporis. Si enim succus crudus aliunde manans quam a capite Arthritin committeret, hydropici fierent Arthritici quum suppetat materies. Et num humor is per tibias sparsus si in articulum fluat Arthritin faciet. Si idem humor & natura, & consistentia, a cerebro manaret in articulum illapsus auctorne foret Arthritidis? si non facit, an quia per venas & arterias fluit? At Fernelius alias vias quam vasa comminiscitur. An quia a cerebro humor non est, ideo non est aptus Arthritidis? Et quia sincerus non possit aliunde manare. Idem loquens de tumoribus ait, tumor est indolens nisi quum membranas vi divellit & distendit. Sic idem humor tumorem facit dolentem & indolentem. Et vero, cur humor a corpore interno cacochymo, a rene purulento, pulmone, in articulos vi naturæ impulsus, idem non pariat quod & humor crudus a capite deerrans? quasi eam proprietatem & *ιδιοσυγκρασίαν* (q) qua Arthritin pariat ab uno cerebro fortiat? Et sincerus humor non aliunde defluat? Nunc de sincero. Mulierum *πέσ* (r) viridis a sincero est (*ἀερίων* enim impermixtum significat quum nudus simplexque humor apparet) an ideo a cerebro? Nequaquam: a ventre enim sæpe est. Quum quis gonorrhœam contraxit initu impuri scorti, malignus & sincerus humor fluit, & ab interno est: Sincerus ergo aliunde quam a capite. Virgines defœdatæ furas, articulos dolent,

(p) Congenitum.
(q) Idiosyncrasiam;

(r) Fluxus.

Fernel. c. 10.
l. de feb.

De feb.

Cap. 3. lib. 7.
Eutho.

dolent, an id a capite? si humor is in inanitatibus tibiaram dolorem ciens articulos subiret, quam immanem Arthritin excitaret? Ictericus post dolores colicos refuso in tibiis sero dolores illic sævos sentiunt: & tamen a ventre, id est, a febre quartana tibiaram articularumque dolores moventur tenuis feri diffusionem, quod divellit membranas: an id a capite? Humor melancholicus varices faciens, in capite defluvium capillorum affert, numquid & sævam Arthritin pariet? Sed cur hydropicis dolor non adest? Multus est humor, distendit, distentio maxime dolorem facit in Arthritide, in qua tamen paucus sæpe humor distendens acerbum dolorem ciet. Hunc nodum solvit Hippocrates. Si modicus fluxus sit (respectu magni fluxus qui in hydropse fit, unde pars tumet ac detumet) coxendicum & articularum dolorem quum fluere desinit, facit. Nam ut modicus, & undique a partibus fortibus depulsus, ad articulos refugit: non satis tamen. Si enim paucus humor dolorem facit, cur non & multus, quum idem sit humor? In cachecticis & hydropicis abundat. Frustra affert Fernelius succum crudum cachecticorum & hydropicorum a quo non fiat Arthritis, ut efficiat, si dolor sit, a capite causam arcessendam esse. Quatuor in loco adducto requirit Hippocrates ad dolorem articulare, ut sit humor modicus, ut fluere desinat, ut a fortioribus repellatur, ut ad articulum confluat: Vis in eo est, ut sit paucus, & a parte forti pellatur.

Si multus est, partem in æqualem intemperiem adducit, & mole obruens in ista æqualitate indolentiam facit; unde quibus artus intumuerunt, iis fere vacuitas doloris adest. Sed quum paucus in nervos effunditur, quum mole sua dolorem non inferat, quid qualitas possit, apparet. Paucus est humor quantitate, sed magnus viribus: & post articulares dolores, & dentium, genæ tument & articuli, & tamen tunc dolor cessat. Ceterum quum a parte valide humor regeratur, docet suam virulentiam quæ ὀργασμῆ (s), & doloris parens est, unde ad ἀκροῦ & ἀσθενῶν (t) confugi solet. Et quum dolor minatur, a medicamento abstinetur, ne concitatus humor in nervos, partes debiliores, deferatur. Et vis est magna illius humoris tam subito partes peragrantis, quum nil sæpe tumeat, sed se in corpusculo nervi agitans, cruciatus infert: immo sæpe fiunt membranarum ἐπινεύσεις. Contra in leucophlegmatia & cachexia vacuitas est doloris, quum sit & quantitas succi crudi, & feri mali proventus, quamquam in sædo colore gradiendi sæpe impotentia est præ gravi tibiaram dolore, qui dolori articulari suppar est. Secunda conditio est, ut humor fluere desinat, vel ut jam fluxio consistat, aut dolor non aderit, nisi forte fugax, vel in nervoso genere sit, non in venoso: in venis enim fluxio: sed ut dolor perseveret, humorem inharere fas est: Hippocrates docet morbos venarum fugaces esse, nervorum stabiliores, contumaciores, & qui etiam statis temporibus memoriam sui renovant: Hippocrates hic textus: *Qui morbus a venis est, levior est quam qui a nervis. Diffluit una*

D d 3

cum

Gal. ad aph.
49. lib. 6.
De loc. in homine.

Seneca causas tantum in nervosis partibus doloris, & cur multus humor obruat non moveat dolorem; explicat lib. II. Epist. 79. Vide sub fine hujus libri dependentium & nervorum dolore.

In Coacis.
Hipp. de morbis nervorum repullulantibus.

(s) Orgasmi.

(t) Lassitudinem & dolorem tollentia.

De loc. in homine.

cum humore qui venis inest, & non quiescit. Et natura venis in humore est in carnibus, Gr. κη ή φούς τής φλεβίν εν όργών έσιν, εν τής σαγγίν. Nervi sicci sunt & cavitates non habent; ad ossa consistunt, ab ossibus nutriuntur, & a carnibus, & calorem inter ossa & carnem medium habent, & humidiores sunt & carnosiores quam ossa, sicciores, & magis offei quam carnes. Morbus nervorum firmatur, quiescit in his. Hinc disces cur partes tumeant ac detumeant sine dolore articuli. Humor enim in vena continetur non in nervo, aut in hoc non sedet: quiescat oportet, ut doleat pars. Explicabo illud, κη ή φούς τής φλεβίν (u), &c. confert genus venosum cum nervoso: nervosi nomine audit nervos, membranas, ligamenta, tendines, periosiumque: vult genus nervosum humidius bifariam, tum quod venæ cavæ humores contineant quæ consistentia liquidi sunt, corpus humectant cui insunt & illud proluunt, tum quod venæ carnibus insint quas nutriunt. Sic, natura venis in humore est in carnibus; id est, proprium est venarum, ut humorem contineant & in re humida sint, id est in carne. Nervi duriores, ut cavitatis expertes. Venæ molliores ob cavitatem, & quia a jecore pendeant. Sic res continens humida dicitur mollis & humida tum ratione rei quam continet, tum rei in qua continetur, vel hoc, in humore, id est in carnibus, caro enim το όργών (x) vocatur. Sic vena in humore est, id est in carnibus, in quibus & sedem, & firmitatem, & augmentum, & munus habet vena: Nervi sicci sunt, quia non in carnibus, & res humidas non continent ut venæ, & a ficcis ossibus & membranis oriuntur. Unde ait: Nervi ad ossa consistunt, & ab iis nutriuntur. Et si alii a carnibus nutriuntur, ut qui musculos contextunt: ergo morbi in nervis firmiores, in venis non item. Sic docet Hippocrates: *Confluunt omnes venæ mutuo, alia aliis coincidunt, alia per venulas a venulis extenas. Quod siccus est magis morbos recipit & dolet natura, humidum minus. Morbus in sicco stabilitur; in humido fluit, alias aliam partem transmigrat & quiescit, & citius sedatur ut in humido non confirmatus: unde patet distinctio inter morbos nervosi & venosi generis. Quamquam in Fernelium ex eo loco quis objiciat: In Articulari morbo; humor furibunde & erratico modo in hos & illos articulos involat, ergo est in vasis, non in nervis & extra vasa.*

De loc. in hom.

Lib. de loc. in homine.

Locus notandus.

* Huc referre oportet illud

Platonis quod fons omnium fluxionum pituita salsa & acida.

Et nisi pituita has vires nacta sit, non infert dolorem. Nam inde peti potest ratio cur in leucoplegmatia quam crus aut tibia intumescat, tamen aditu indolentia. Id quod paullo

Ad Arthritidem requiritur ut humor, aut in articulum incidat, aut in partes proxime eum ambientes, easque sensibiles: quod non animadvertit Fernelius sine distinctione ponens in cachectico non oriri Arthritin quum tamen sit multus humor crudus: tamen concludit necessario a cerebro eum humorem qui peculiari modo Arthritin est creaturus. Et virgines decolores patiuntur post diuturnam lentam febrem istum vulgarem *ρευματισμόν* (y) universi corporis inflammato sero a genere venoso in nervosum excluso: nec animadvertit in cachexia etiam dolores articulares oriri posse si humor in nervos repat, putreat, inflammetur, si præsertim articuli * sit nativa

(u) Et natura est in venis.

(y) Rheumatismum.

(x) Liquidum.

nativa quædam imbecillitas. Nec enim omne excrementum in partem influens dolorem facit: sed alias quum efferum est statim dolorificum est, alias nonnisi cum tempore acrimoniam adeptum: ad id facit partis *συστάσεως* (z). Non quivis humor dolorem dentium facit, nec quovis tempore: non simpliciter frigidus, ni insigni alia qualitate sit præditus: requiritur. & dentis dispositio: unde cui dens vitiosus, aura frigidiuscula, & quivis fere humor dolorem accersit. Si non vitiosus, acerrimum esse oportet humorem qui dolorem pariat: aut jam diathesis est, aut pravus humor sua malefica vi eam inducet. Extracto dente, dicto citius omnia symptomata delentur: nil salivæ, nil humoris affluit: sic & diathesis, & certa humoris requiritur conditio. Multis gingivæ & facies sine tamen dolore tument, aliis tument cum dolore: idem in hemicraniis contingit, quæ non a quovis vapore irritantur, nisi diathesis inusta sit. Et hanc diathesin præcipuam causam febrium & symptomatum certa periodo redeuntium statuit Galenus: & quum inducta est, omnis humorum evacuatio est fere inutilis. In Arthritide quidam statim dolent, quia humor aut efferus est per se, aut statim malignitatem acquirit: alii nonnisi successu temporis, quum leves dolores prænantii fuerunt: alii statim, ob sensum exactum. Status temporis plurimum facit. Et qui sunt Arthritici fere tempestates præsentunt dum quid circa nervos moveri incipit, ac quasi germinari & efflorescere: sic modo quodam inexplicabili, dolent nervi: est latens causa inquietudinis in parte nervosa, dolor dolorem accersit, humoremque ciet, & humor dolorem geminat, sic rerum sit adglomeratio & concursus: sic non necesse a capite id repetere, & sub cute novos ductus comminisci. * Sed & qui in parte collectus ob veterem infirmitatem, & qui a proximis vasis transflumitur antecedens est doloris causa. Aëgris arthriticis fere putris & serosus est sanguis, unde fluendi & dolendi facilis occasio est: iis maxime quibus labes nativa contracta est, aut adscititia, fomes & occasio mali redivivi. Quibus cerebrum ad epilepsiam est opportunum, ii repenteprehenduntur, quod vix efficiat in sano cerebro omnium interperantiarum ilias. Quot videmus cerebro humidissimo, & valde excrementoso præditos nullo articulari affectu tentatos? At quibus imbecillitas est nescio quæ, levissima de causa ægrotant. Et causa in pro-cinctu est; cuicumque enim pars morbosa dispositione affecta est, in ea nec coctio, nec aliæ functiones naturales administrantur: multum excrementi congeritur, & quamvis benignum alimentum, ipsum corrumpitur, aut alteratur: & pars in sinu suo fovet dolendi occasionem quam sepultam & dormientem *αἰ πορναι* (a) & externæ *πνευματικῆς* (b) excitant: immo in ipsa parte morbus est, & habitus morbosus cernitur. Paroxysmus autem arthriticus excitatur, non vitio capitis, sed totius corporis præsertim cacochymi: nam excitantur dolores iis quibus per æstatem biliosi humores fuerint coacervati. Partes expellunt vicissim pravos humores: pra-

ante expendimus.

Fortè eorum demonstratio pei quoque potest ex verbis Macro. cap. 9. lib. 7. ubi quaerit cur cerebrum non sentiat.

Opus naturæ est (ait) ut sensum vel nimium sicca, vel nimium humida non cupiant. Id quod in offibus & adipè & spinali medulla apparet. Ideo fit ut in partibus vel nimis humectatis vel siccatis sensus non sit.

* Partis imbecillitatem ad novos arthritidis paroxysmos agnoscit Gal. Sic per congeffionem non per affluxum malum repuerascit ac repullulat, unde Gal. cap. 8. lib. de sang. miss. Circa plenitudinem inflammatio fit in parte ob partis imbecillitatem.

Facile enim pars gravæ-

vi

(z) Dispositio.
(a) Causæ naturales;

(b) Occasiones;

tur a suo excremento, & ab affluxu alieno. Plura eo loci vide tamen Gal. com. in aph. de Eunuchis. Docet imbecillitatem partis non esse causam, redemptis mali si aeger in vitium non peccet. Tamen ad finem 2. De symp. causis. au. licet maneat sola imbecillitas partis, nec superveniunt alabatur, tamen morbum, id est febrem recrudescere. Ait. tab. 3. ser. 4. cap. 14. 15. 16.

vi qualitate infestant & quantitate maxime si deliquerint in victu hieme: verno enim diurnæ passiones moventur suis humoribus & mox a parte robustiore depulsis. Secundum qualitatem potius Autumno. Vere appetente repurgato corpore interno expullulant lepræ, vitiliginis, arthritides. An id a capite? Corpus & foris & intus plenum est & turget; & ut humores habent suos motus, ita varios dolores emovet. Et si a capite est humor, cur non propinquas capiti partes cubitum, manumprehendit? Nec refert objicere senes potius esse arthriticos quam juvenes, & ideo illorum humores esse potius *καρρότους* (c). Diximus non quemvis humorem crudum doloris auctorem esse: plerisque genua tument & articuli, sed humor est mansuetus. In cachecticis & hydropicis ob caloris penuriam crudus est sanguis, & infra sanguinem est, sic, ni aliud concurrat, dolorem non excitat: Aliud autem est *ἀπικτον* (d), aliud *ὀμύον* (e). Illud quovis tempore molestat: hoc non item, nam vi caloris naturalis mitigatur; τὸ ἀπικτον non item. In fœdis coloribus, alias nulli sunt dolores, alias graves. Si quum fœdi colores sunt, humores quoque *ἀπικτοι* (f) sunt, dolor adest, immo halitus venenatus est, *ἐν ὀμύοντι* (g) non item. Vidimus tussis quibus juncta erant symptomata arthritidis pæne similia. Inter species pituitæ a capite manantis, quædam est *ἀπικτος* insulsa quæ nil dat negotii: alia acris & salsa quæ brevi corruptit & rodit partes in quas, & per quas fluit: alia est per se *εὐήθης* (h), sed quæ mora fit deterior: hinc tussium varietas. Et apud Hippocratem tussis sunt quæ resolutionem partium afferunt & fiderationem. Idem de humoribus in articulos repentibus judicandum. Alias humor initio mitis, sed qualitatem nactus postea afficit, ferocitas enim tempore acquiritur, & hæc distinctiones sunt tenendæ.

Nunc vera Arthritidis materia explicetur, & quid de ea Fernelius senserit dicatur. *Humor* (ait) *continens Arthritidis causa non tam varius est atque traditur; nec enim sanguineus, nec biliosus est, nec melancholicus: sed omnino vel piuitosus vel serosus.* Errandi occasio est quod caput humoris fons ab eo credatur, quod nec ita sincerus ut Arthritin faciat, nec tam facile ab interno corpore emanet. Utræque opinio antiquitati opponitur. Si enim unus specie humor, frustra varietas remediorum pro varietate causarum quæsitâ fuisset: at alia remedia Arthritin biliosam, sanguineam alia, serosam alia respiciunt. Sic in commoda ægrorum peccaretur, quod unus enim prodeffet, alteri officeret: ac magni refert an hic vena secanda, an non: si omnis ab humore frigido, nocet phlebotomia: si a calido, prodest; sic magni interest ad sanitatem veram causam inquirere.

Jam explosa est sententia negantium a sanguine esse, suppuratio foret: quum enim in ventrem fluens sanguis suppurari dicatur, non stricte sumitur pro mutatione ad pus, sed *ἀπὸ τῆς διαφθέρσεως* (i) dicitur: Suppuratio

- (c) Deorsum vergentes.
 (d) Incoctile.
 (e) Cradum.
 (f) Incoctiles.

- (g) In cradis.
 (h) Benigna.
 (i) Pro corrupti.

puratio enim magnarum inflammationum est, ait Galenus. Si ergo ingens non est inflammatio, nec pus fit. Minus vero circa articulum mutatio fit, sed non ad suppuratum, contra in carnosa parte. Immo ob articulorum frigus, humor calidus refrigerat ac recrudescit, hinc puris prohibitio. Quod autem humor sumat alterationem, docet rubor & dolor pulsatis: immo quorundam opinione Arthritis velut quædam febris articulorum nuncupatur. Si in empyico pus thoracis jam maturam ex pulmone in capacitatem transferatur, suam maturitatem mutatione loci amittit, & recrudescit, & fit *ἡμισυρῆς* (k), ut rursus quindecim dies expectandi sint donec iterum maturecat; probabilis est sanguinem refrigerari quum a loco calido in frigidum, ab interno in externum depellitur. Quo pertinet illud Aetii: *Causa cur inflammatio podagrica non suppuret, primum est partium affectarum substantia, tum natura, tum ægre mutabilis existens. Partes nervosæ duræ sunt & tolerandi cura anguntur; item partes carne nudatæ frigidiores sunt, insistentes humores corruptioni minus patient, & remedia adhiberi solita ad putrefaciendum sunt inepta.* Plura illo loco notanda sunt: hæc miror Fernelium non legisse. Quia enim vidit Arthritidis dolores & inflammationes nonnisi intra dies 40. sedari, humoremque in articulum fluentem pituitescere ac refrigerari, pronuntiavit omnem humorem frigidum esse. At distinguere oportuit: acer enim & subtilis, calidus, sanguineus causa antecedens esse potest, sed ob loci naturam immutatur: id quod notandum ne temere remedia adhibeantur. Hippocrates ait sanguinem esse frigidum, & semen frigidum natura, quia quum utrumque de genere aqueorum sit & spiritu turgat, calore evanescente & spiritu refrigerat & tactu frigidum percipitur. Maturitas si quæ adest, facile mutatione loci deperditur, aut diminuta reunditur. Immo quod jam coctionem in parte receperat, in alium repulsum locum amittit eam ac recrudescit: id quod in ardentibus febribus abscessus testantur: hi enim nonnisi longo tempore maturantur licet humor origine sit calidus & biliosus: id quod & in articulis evenit. Sic Hippocrates quæ circa linguas elevantur concretiones & humiles calculi, & quæ podagricis circa debiles eorum articulos fiunt: nam ossium natura causa est ut hæc indurentur & distendantur: & quoniam hæc inflammationes non sunt suppurabiles, Fernelio imposuere. At Galenus rem omnino aperuit, inflammatio partium carnosarum acutis morbis annumeratur: (Immo Hippocrates statuit terminum dierum quadraginta ut articulorum dolores cessent, aut omnino se minuant ut loquitur Plinius:) est enim mollior ligamentis; & nervi & chordæ tardius inflammantur vulneratæ, tardius consistunt & sanantur: vix aliquid externi recipiunt quia duræ sunt; & quum in articulationibus humores sint per ligamenta eas complexa, evacuatur *τὸ ἀτυπώδες* (l). Quis tamen contra objiciat, facile hic aut ille nervus in Arthritis afficitur, quod non eveniret si tam ægre corpora nervosa humorem admitterent. Et in febribus

Ballonii Oper. Tom. IV.

E e

tremores

Ad aph. 20.
lib. 6.
Gal. c. 3. lib.
2. loc. aff.

Locus præ-
clarus lib. 3:
de morb.

Cap. 12. serm.
4. terra. 8.

Lib. de cord.
1. de diet.

Secl. 3. lib. 2.
Epid.

Ad aphor. 56.
lib. 6.

(k) Semiputridum.

(l) Vaporosum.

tremores & convulsiones contingunt minimo humoris lancinantis appulsi. Si nervorum ea durities, cur tanta ad patiendum aptitudo? Et quum Galenus confert pulmonem cum membranis costarum, ait, ratio-
Ad Aphor. 33.
lib. 6. ne suæ mollitiei pulmonem quemvis humorem admittere, non mem-
 branas. Sed hæ biliosum humorem admittunt; unde pleuritides a bi-
 lioso fere sanguine. Si ea est ratio articularum quæ & membranarum,
 in articulis aut non facile dolor excitatur, aut qui affluit humor tenuis
 est & subtilis. Si pituita est & humor crudus, quum partes frigida,
 densæ, compactæ, duræ, unde humoris recipiendi & dolendi tanta fa-
 cilitas? Nam frigiditas & lentor motum in locum *διασπορευς* (m) im-
 pediret, unde aut erit sanguis, aut bilis, aut serum, aut a capite hu-
 mor ferinus: Fernelius dicet quendam esse articularum imbecillitatem
 cui nonnulla dissolutio est, unde propensio ad humorem excipiendum,
 unde senibus facile Arthritis evenit, quod carnibus liquefactis eorum
 articuli laxiores more antiquorum parietum dehiscunt, unde & in seni-
 bus *ἀραιωσις τις* (n) ab Hippocrate celebratur. Præter articuli imbecil-
 litatem dicet & humori Arthritin committenti orgasmum esse: hic or-
 gasmus ab ichore est facultatem irritante qui crassiori corpori inclusus hoc
 alioqui deses ciet ac impellit.

Galen.
 Ad rationes quibus Fernelii opinio de humore frigido convellitur
 accedet veterum auctoritas. Hippocrates morbos *συντροφος* (o) in fene-
 stute ait relinquere, Galenus audit hoc de hemicrania & Arthritide bi-
 liosa: senectus enim frigida huic causæ calidæ medetur. Et quum Ga-
 lenus non probat hanc Aphorismi partem qua Hippocrates in squallo-
 ribus Arthritides ait vagari, non negat eas ab humore bilioso & acrè
 nasci, sed negat in tanto squallore, vix humorem suppetere qui in ar-
 ticulum fluat. Atqui tanta siccitas & squalor erit, ut omnis humor ab-
 sumatur? Cum squallore si calor addit, humores acuentur & naturam ir-
 ritantes in articulum depellentur. Eone usque procedetur ut corpora exa-
 rescant? Do. minores humores, sed qualitate erunt deteriores. Immo
 in carnibus ichor latebit fuso sanguine qui maligni humoris vicem ge-
 rens morbos malignos excitabit: nam & in tempore sicco, squalido &
 calido, causi grassantur quorum ichor est parens.

Sed & quæri potest an in squallore verus articularum dolor non oriatur,
 id quod Galeno placet? * Tempus *αυχμυρον* (p) aut cum calore est aut
 cum frigore: cum calore dicamus esse. Aliud est *αυχμωδς* (q), aliud *ξηρό-
 τες αυχμωδς* (r), excessum siccitatis significat, ut ustio sit humoris, squal-
 lor fuliginosaque natura acquiratur. Nomine *ξηρότης* (s) non tanta siccitas
 audietur quin quendam mediocritatem tempus sit habiturum. Sed do,
 constitutio duret sicca & squalida, an tanta erit humorum consumptio ut
 non restent ad Arthritin concitandam: & Arthritidi obnoxii aut mali pa-
 roxyfinum

- (m) Dearticulationis.
 (n) Quædam rarefactio.
 (o) Connutritos.
 (p) Squallidum.

- (q) Squalor.
 (r) Excessus siccitatis.
 (s) Siccitatis.

* Non omnis
 dolor articu-
 lorum est
 Arthritis; fit
 enim per sic-
 cas temporum
 constitutiones
 dolor in arti-
 culo humidi-

Hipp. sect. 2.
 lib. 2. Epid.

roxysmum omnino evitent, aut eum levissimum experiantur? Si auctore Galeno in siccioribus secundum naturam temperaturis nulla omnino sit superfuitas manifesta per nares effluens, aut per sudores, sed omnis in tempore calido & sicco fiat per *ὑπερῶν* (t) evacuatio superfluum, ut jam consumpto humore corpus exarescat, nulli crēdo morbi fient? At quæ contra hanc sententiam faciant explicabo. Anno 1575. primi tres menses humidi fuerunt: æstas & autumnus ita sicca & squalida fuerunt ut omnes pæne lacus & fluvii exaruerint, vina generosa. Observatum est numquam fere articularum dolores acerbiores fuisse: & quibus familiaris hic morbus erat, paroxysmus tam longus Arthritidis fuit, & tanta dolorum longitudo, ut qui olim spatio menstruo cessare visi sunt, in multo longius tempus provecti sint. Mirum erat in tanto squallore, quom omnes pæne alii cessarent morbi; cur tanta articularium affectuum esset sævities: & illo anno jam hos commentarios animo premebamus, ut ad institutum id quod ipsi oculis videbamus, accommodaremus. Ischiadum magna erat ubertas circa autumnum, & hæ mulieribus erant fere infestæ: plerique hemiplegici ac paralytici. An hoc fiebat quom annus siccus esset, & ideo saluber? Apud Hippocratem fit mentio constitutionis siccæ in qua circa hiemem hemiplegiæ multæ: id fuit, quod caput oppletum fuerat per æstatem & constitutio erat hieme aquilonia quæ caput lædebat. Omnia hic divina dicimus, sed tum ita divina ut nil sine ratione fiat. Rationes aliquot proferemus quibus aliqua ex parte exquiramus, qui fiat ut quom omnes per æstatem squalidam bene habeant (*ἀρχαῖ* (u) autem sunt omnino salubriores, quam *τὰ ἐπιμβρία* (x)) sub finem æstatis & autumnum ineuntem dolores articularum ita sæviant. Si autumnus discedens a temperie præcedentis æstatis frigidus & humidus fuisset, facta in contrarium mutatio tantum mali peperisset: at id non contigit. Deinde cur præ ceteris genus mulierum? Immo tota hiems & autumnus infesta fuerunt mulieribus magna cum omnium admiratione. Tertio, cur inter homines in ficitatibus laborantes erant calido & sicco temperamento præditi, & tamen mulieres, quæ ab eorum temperamento discedent, laborabant.

Ut primæ quæstioni fiat satis, dicendum, licet siccitas per se considerata humiditate sit salubrior, hoc tamen quibusdam cancellis coercendum est. Excessus ficitatis forte ipsa humiditate deterior est, iis præsertim quibus cutis perspiratum non habet. Per *τὰς ἀρχαῖς* (y) humoris ubertas non adest, sed quod reliquum est, licet quantitate paucum, qualitate pessimum est: succrescit ichor & sanies, humor fit fuliginosus, acer, mordax, & qui in partibus in quas influit sphacelum facile committit. Horum demonstratio peti potest *ex libris de articulis*, ubi docetur macilentis articulos esse mucosiores liquatis carnibus, quam succulentis. Ceterum per squallores malus ichor gignitur & dominatur: is est qui in venulas arefactas tractus febres ardentes parit. Et diximus jam hemiplegias va-

E e 2 gari

(t) Transpirationem;
(u) Squallores.

(x) Pluviosæ tempestates.
(y) Squallores.

tate articulo-
rum natura
consumta: &
qui per samē
leguminibus
vescebantur;
genium do-
lores patie-
bantur, non
erant tamen
Arthritici.
Ad aph. 2.
lib. 2. Hæ lo-
cus paullo
post susius ex-
plicat.

Vide com-
part. 29. l. 1.
de articulis.

gari hieme quum alioqui squalida tempeſtas longa præceſſiſſet. Quoties enim æſtatem calidam & ſqualidam autumnus aquilonius excipit, hemiplegiarum proventus eſt: rarefactum enim corpus Aquilo ſubiens lædit, caputque exprimit: & hi morbi non tam ob copiam humorum eveniunt, quam ob indicibilem nervorum diatheſin. Item per ſquallores neſcio quis ichor fit; omnis autem morbi vis maligna eſt fere a ſero iſto. Si tempore ſqualido ſerum dominatur, & ſi ei tempori tribuendum, ejus tamen copia & ſquallori non adſcribetur, per id enim tempus aquea ſuperfluitas abſumi videtur, ſed forma & vis venenata ipſius ſeri ſquallori tribuetur. Sic a tempore humido & auſtrino copia materie pendet, a ſquallore, vis, forma, virus: τὸ γὰρ ἀρχμυρὸν (z) ſignificat τὴν υπερβολὴν τῆς (a). Diximus autem tres primos meſes pluvios præceſſiſſe, & tempus longum ſqualidum ſecutum: ſquallor & caliditas uſitit humores. Quod autem concuſſus temporis pluvii, deinde ſqualidi ſequentis id facit, ex Hippocrate patet: Carbunculi æſtivi in Cranone. Pluebat in ardoribus aqua larga. Contingebat hoc per totum, maxime ab Auſtro. Subnaſcebantur in cutefanies. Hic mentio fit pluviarum auſtrinarum & ſquallorum. Squallor ſupprimens humores, ichorem parit. Ichor minimus plus poteſt, quam humiditas multa. In ſquallore ſpiritus ſquallent, ſiccantur, caliginofi ſunt: immo corpora arent & extabſcant. Ἀρχμυρὸς (b) enim ἀπὸ τῆς αἵνης (c), non ἀπὸ τῆς αἵνης (d) cum aſpiratione quod ſplendere ſignificat: τὸ δὲ αἵνης ἐξηίεν (e) notat: hinc αἵνοις (f) ſquallor, tabes corporis depaſſiove facta ſpirituum, humorum, partium ſolidarum. Et apud Hippocratem γλωτῶσαι αἵνη ἀπὸ τῆς αἵνης (g): Siccæ linguæ a fuliginofa exuſſione: & vis ſqualloris explicatur nomine ληγνυάδης ἐγκαύσεως (h). Et æſtivo tempore ſquallido non ſæviebant Arthritides, ſed ophthalmiæ, faucium dolores, tuſſes ſicciffimæ: denique ubique vis ichoris apparebat: nec enim tam quantitas, quam qualitas humoris afficiebat: nullus enim tumor, & affectiones omnes ad ignes ſacros accedebant. Autumnno appetente quum ſerum eſſet potius καταρροποι (i) Arthridides & iſchiades natæ ſunt. Unde Galenus notat autumnno iſchiades vagatas ob malignitatem & frigus: autumnno autem ichor & ſanies dominatur. Hippocrates. Et in ſqualloribus ophthalmiæ ſiccæ ſqualidæque populantur. Et quum temporis conſtitutioniſque ſqualidæ meminiffet, ait in vulgus ſæviſſe tuſſes ſiccæ quæ partium ſiderationem afferrent, ophthalmias ſiccæ, anginas ſiccæ.

Nunc explicemus, cur mulierum genus in ſqualloribus moleſtaretur, quum potius ea conſtitutio ei profutura eſſet. Tale quid obſervat Hippocrates, loquens de puſtularum eruptione in ſqualloribus, ait, *Nulli mafculo tales eruperunt. Nulla autem mulier morua eſt cui hæc fiebant*: alio loco *ſole ſervæ laborarunt*: & alio loco, *Mulieres nequaquam ſimiliter ac viri*:

(z) Quod ſqualidum eſt.

(a) Exceſſam quandam.

(b) Sq. allor.

(c) Ab exſiccando.

(d) A. ſplendendo.

(e) Exſiccari, ſiccitatem induere.

(f) Exſiccatio.

(g) Linguæ ſiccæ ab exſiccando.

(h) Fuliginofæ excretionis.

(i) Surſum vergentem.

Com. ad part.
60. ſect. 2.
lib. 1. Epid.

2. Ep. ſect. 1.

6. Epid. part.
14. ſect. 5.

Ad aph. 22.
lib. 3.
Lib. de ſtruct.
hôm.

7. ſect. lib. 6.
Ep.
ſect. lib. 6. Ep.

ſect. 7. lib. 6.
Ep.

viri morbis afficiuntur. Mulieres ineunte autumnno ac hieme laborabant, quia quum fufus humor cutis affrictione prohiberetur, faniofus factus moleftus fuit: viri calidiffimi fi articulis dolent in *αυχμῶν* (k), non tam Arthritis eft quam dolor. Aliud eft de mulieribus iudicium quando feri fuppreffio fit. Quidam docet cur ficcitas Arthritin committat. Intemperies ficca dolorem facit in articulo exficcando & effluuium prohibendo, hinc pofft ad articulos fuppreffa humiditas amandatur.

Tertiæ quæftionis examen perfequamur. Hæc non videntur cohærere ut inter viros calidiffimi eo tempore laborarint, & mulieres; funt enim contraria temperamenta. Idem apud Hippocratem obfervatur in quadam conftitutione in qua morbi invadebant juvenes viros & mulierum genus, reliquis ætatibus parcebant. Ingeniofe Galenus rationem reddit, aliud eft confiderare temperamentum, aliud ætatem. Ratione ætatis juvenes morbis prehẽdebantur; quum enim ætas efferet calidior, morbo congenerie corripiebantur. At mulieres temperamenti ratione morbis capiebantur degeneribus alioqui: id autem fiebat per fuppreffionem: ferum enim non difflabatur ob cutim aftrictam. Propria & per fe erat generatio horum morborum in junioribus, in mulieribus per fuppreffionem. Patet quum mulieres funt frigidæ, in fqualida tempeftate etiam laborarunt, atque inter eas quæ æftuantia præcordia habebant. Sic facilis erat ichoris ob fquallorem generatio, at difficilis tranfpiratio, partim ob nativum temperamentum mulierum, partim *διὰ τὴν αὐχμῶν* (l).

Ac conftat ratione, experientia & auctoritate Arthritin, & a fanguine & a fero, & a bile oriri. Id maxime fentiit Hippocrates ac præfertim biliofas efferet Arthritides. Idem duos humores ftatuit, pituitam & bilem: Illius nomine quivis humor frigidus; iftius, calidus auditur. Idem omnes a bile febres efferet ftatuit: nec hi libri funt nothi. Et ifta Hippocratis opinio ratione firmari poteft, ficut & illa; coxendicum morbus ex his caufis fit in plerifque, fi quis diu in fole verfetur & coxendices calefant, & humor qui eft in articulis a calore ficcetur; fit autem morbus a bile & pituita, item a fanguine. Et in articularum doloribus aquam afundit frigidam: dolor enim tollitur tum revocatione caloris, tum inductione torporis: qui dolor fi ab humore frigido foret, quid hoc frigus frigore curare? Galenus in coxendicum dolore arteriotomiam in malleolo celebrat, ratus nequaquam malum ab humore efferet frigido, fed a valde calido: quamquam alio loco etiam faffus ifchiadem a crudo & frigido fucco, tamen non prætermittit phlebotomiam. Et tamen Fernelium fecuti ad omnem Arthritidem calidis remediis uteremur: contra, hoc malum calidis irritatur. Sæpe quidem humor generatione & ortu calidus eft, at ob naturam articuli refrigerat: & id forte Fernelio impofuit: & femper caloris *ἐμπύρευμα* (m) remanet, irritam faciens calidorum adminiftrationem. Et in cerebrum vapores calidi efferuntur, frigore concrefcunt, & qui inde

Secl. 3. lib. 2.
Ep.

Savon:

Secl. 2. lib. 1.
Ep.

Com. ad part.
78. fecl. 2. lib.
1. Ep.

Lib. de aff.
inter.

Lib. de facri.
morb.

Lib. 1. de
morbis.

Lib. de diebus
Decretor.

Aph. 25. lib. 5.

E e 3. de:

(k) In fquallore.

(l) Propter fquallores.

(m) Empyreuma, ignitio.

de fit humor nec perfpicue calidus nec frigidus, sed nova qualitas ex utriusque pugna ac concursu confurgit, ut inde humor falsus aut nitrosus fiat qui manifestis qualitatibus non cedat. Ideo taxat veteres Medicos ut nimis physicos Hippocrates qui primas qualitates morborum causas nimis celebrabant. At falsum, acre, mordax, & id genus consideranda sunt, in quibus temperandis & oppugnandis hoc opus, hic labor est. Ideo calorem & frigus imbecilles qualitates Hippocrates statuit contra philosophorum opinionem: facile enim mutuo sese domant, ideo sunt imbecilliora: non sic de amaro & falso. Si in febre sola caliditas aut siccitas spectaretur, facile curaretur, sed succorum qualitates considerantur. Et damnat eos Hippocrates qui contenti primis qualitatibus Theffali methodum sequuntur. Si Arthritis a frigido foret, facillime calore curaretur: sed enim secundæ sint qualitates, non mirum si vis nostrum remediorum tanti mali immanitate eludatur. Quod nunc prodest, statim nocet. Nec calor nec frigus nec quicquam fere agens manifestis qualitatibus proficit: id quod pendet aut a natura humoris, aut partium. Et si quid remedia *επιπερασμένα* (n) conferunt, symptomata potius leniendo conferunt, quam causam oppugnando. Nec plausibile quod statuit Fernelius a capite humorem esse quod fit sincerus. Numquid in austrina constitutione in vas ferofus humor coeretur, qui sua qualitate irritans ab arteriis & venis in nervos repellitur & Arthritin movet? Materia sudorum quæ ferum est in nervos pulsa & fusa, num impotentiam, aut dolorem, aut *ἡμιπληγικόν τι* (o) inducet. Et tamen sincerum quid est. Si nutriuntur nervi per quas vias occultas ii & ossa nutriuntur, numquid malignum ferum potest subire Arthritin creaturum? Si a membranis, ossibus, ligamentis sudor manans arthritidis dolorem minuit, num per easdem vias delata causa fuit? fere videmus plerosque corpore seroso humore scatente, sudore copioso liberatos quum nulla salutis spes foret. An id a cerebro fuit? Quum a cerebro est, & principia nervorum imbuuntur, alia ratio est. Plerique arthritici nec caput, nec collum, nec partes superiores doluerunt, quasi tam venenatus humor subitus perreptet ad articulos nullo obiter excitato dolore? Contra si cui gravia sint tormina, & iis sedatis arthritis oritur, nunc eadem materia, & eodem ingenio prædita, & alio translata, si a capite est, cur non primum superas affecit partes? Ita enim ait Hippocrates. Considera occasiones unde quis ægrotat, seu dolor capitis, seu auris. Signum sunt quibusdam dentes, & inguinum tumores. Si a capite fluxio nitrosa tantos obiter in metaphreno dolores excitat, ut sæpe partes tabefaciat per quas transit, ut Hippocrates notat, an materia Arthritidis jam in suo fonte mala cuniculatim per summa corporis transiens, nil mali afferet transeundo? Et a venis sinceri humores manant, non a solo capite, & ii ab internis profecti in externa sæviunt. Et in Hippocrate dominatur humor adustione melancholicam naturam adeptus, cujus ea feritas ut quamquam sanam partem appetat, eam maxime affi-

Lib. de veter. med.

Idem Fernelius opinionis nostræ partionis est. Nam 9. cap. meth. feb. ait, febres continuas in dolores articulares terminari excussa materia e genere venoso in summa corporis, id est, in habitu. Namquid nostra hæc est opinio, & Fernelius a se dissentit.

(n) Lenientia.

(o) Quidpiam hemiplegicon;

gat. Quid minima quantitate in mammis facit? Quid in furis tibiurum flatulentus ejus spiritus? *συνολκας* (*p*) facit non inferiores Arthritide? Cur subiens articulationis locum Arthritin non faciat? Itaque nullo humore a capite labente, Arthriticus dolor orietur, aut depulso a visceribus tetro humore, aut nitro proprio articulorum. Ulcera tibiurum foventur sanie perpetuo affluente eaque sincera, numquid a venis & arteriis est? Sic sinceritas capiti non est tribuenda. At dices, tenuis iste humor affluens per se laudabilis est, sed per contagionem ulceris inficitur. Ergo si laudabilis intercipi aut supprimi posset: an nonnisi dispendio ægrorum id fit; ut sit probabile propagatione quadam, & continuatione malam qualitatem ratione ulceris acquiri. Nunc redeamus; Imbecillitas partium sive naturalis, seu adscititia ad Arthritidem facit: in articulo œconomia naturalis afficitur in coctione, expulsionem, attractionem: fit in parte ipsa generatio perpetua succi crudi & mali, unde paroxysmus arthriticus facile redit, immo ipsius habitus fit quidam morbus. Nec abs re succi crudi meminimus quum Galenus dicat Arthritin veram non tam a pituitoso humore, quam a succo crudo oriri. Quum præsens est articuli infirmitas, propensus est quis in morbum. Et si qua humorum sit a natura defæctio, ea fax se ad aliam materiam aggregat donec fluxio aut partis imbecillitate, aut dolore, aut fluendi consuetudine moveatur. Mirus naturæ conatus in excernenda re molesta. Et dicit *Fernelius*: is humor qui a capite manat non habet eam virulentiam, quam postea in articulis acquirit, ideo innocenter pervadit partes cuti subjectas. Et se tuebitur Galeno qui explicans cur post tusses scorti inflammatio sequatur ait materiam in pulmone moram facientem se ipsa deteriore factam, unde in scorto quid deterius attulit quam in pulmone, aut in capite a quo primum fluxit. Jam confutavimus eas sub cute vias ut a capite humor fluat, non quod negemus a carnibus, & ab habitu corporis humores in articulos influere: jam meminimus mulierum, in quibus suppressio mensum Arthritin accersit illæso capite, & capite materiam non suppeditante: in yinosis ipsa crapula & cruditas, id mali proritat, nil tamen a capite: mulieres quum habeant fere caput catarrhosum, dolens, pituitosum, arthritica non fiunt: mensibus semel suppressis metus est hujus mali: & sanguis intus foras prodit contra *Fernelium*, & articulos occupat: dicit, ideo non fiunt quidem Arthritica quod sanguis fluat: sed quæ communicatio pituitæ frigidæ, secretæ, a capite lambenti cum ipsis mensibus? Contra, & fluere possunt commode menses, & a capite per extima humor fluere potest ad Arthritin faciendam. Quot abscessus fiunt *κατ' ἐξουον καὶ ἀπόθεον* (*q*), quot *μεταστάσεις* (*r*) intus foras? Et jam ante ex eodem *Fernelio* attulimus dolores colicos febribus succedaneis in paralyfin dehisce, & id totum ab interno est. Eodem quoque *Fernelius* errore jacet, quo & dum excogitat novum modum quo serum in abdomen ad asciten refunditur: quædam

Notanda de
succo crudo.

Com. in part.
12. sect. 1.
lib. 1. Epid.

De hydrope in
Fernelio.

(p) Tractiones.

(q) Per affluxum & depositionem.

(r) Metastases & transmigrationes.

Lib. 1. mul.

dam fissuras fingit, quas præterfluens serum capacitatem implet. Contra per ossa abscissus fiunt partium parenchymate duriora. Melius Hippocrates de hydropse. *Splen elevatus & impletus distribuit per venas corpori, & in omentum maxime, & locos circa ventrem & crura. Alia pars delegat ad aliam, ubi ceteris plus quam oportet affuerit.* Id quod Fernelius non animadvertit de ascite disputans. In hydropse tamen pulmonis approbare videtur non sine contradictione. Serum, ait, *ex abdominalis capacitatis cavo ductu in thoracem redundat.* Et tamen idem ridet eos qui cæcos ductus in ascite generando fingunt. Et male se tuetur ea sententia, quibus hepar aqua plenum est *εις τὸ ἐπιπλοῦν βραγῆ (s)*, iis venter aqua repletur ac moriuntur: putat ex eo loco ruptionem visceri contingere: at verbum *βραγῆναι (t)* potius subitam eruptionem significat. Galenus non meminit ruptionis in hepate quam Fernelius fingit: ait quidem aquam non fluere in Epiploon nisi exedatur, quia solidum ac firmum est, etsi legitur pro *ἐπιπλοῦν τὸ περιτοναῖον (u)* codicis errore: at non mentio fit rupti hepatis. Immo ne aperte quidem docet erodi rumpive peritonæon aut epiploon ut aqua recipiatur: sique fieret hepatis fissura ruptione, vix sine cruenta aut dejectione alvi, aut mictu id contingeret. At negat Galenus in ulla specie hydropis cruentum aut dejecti, aut meji. Id quod quæstione dignum est, sed de hoc alias.

Opinio auctoris.

Nunc nostram de Arthritide sententiam aperiamus. Non placet opinio Fernelii de Arthritide, nec omnino eorum qui caput non accusant: nec eorum qui ad solam partem affectam confugiunt. Aliæ Arthritides per defluxum fiunt, aliæ per congestionem: in utrisque supponitur articulo-rum impotentia & diathesis *αρθριτική (x)*. Quum fiunt per defluxum, vel ratione cacochymiae fiunt corporis, vel humoris a capite manantis, quod posterius solum agnovit Fernelius, & malè. Cacochymiam voco & cruditatem quum viscerum impuritas est, massa sanguinis vitium contrahit, & corpus *ρῶδες καὶ (y)* laborans τῷ *ρευματισμῷ (z)*, maxime cum succo nitroso scatet. Hippocrates agnovit enim quorundam corpus *ἀλμῶδες (a)*. Et in tali facilis est dolorum generatio, & arthritidis subeunte falso humore locum dearticulationis. Et quod in mulieribus *ῥῶδεν (b)* parit, idem *διαθήσεις ρευματικές καὶ ρευματισμῶς (c)* gignere potest. Et in iis ulcera sunt sanatu difficilia, tum ratione salsa pituitæ, & *ρευματισμῶ (d)*. De iis Hippocrates exponens cur ulcera sint *δυσουλκία (e)*, nempe quibus corpus exalbidum & lentiginosum, id est, lentis colorem referens. *Cuius diffringitur ac labia, ab humoribus ex corpore sanguinoso quod sub cute maxime & a capite contingit, quum a pulmone fuerit concaléfactum.* In iis facies sæpe tumidior, corpus crudo pravoque succo scatet: qui sanguis de-

trahitur

2. Ep.

Sect. 1. lib. 2.
Epid.

- (s) Si in omentum disrumpatur.
(t) Distrampi.
(u) Omentum peritonæum,
(x) Arthritica.
(y) Fluxile &c.
(z) Rheumatismo;

- (a) Sanguinosum.
(b) Fluorem.
(c) Dispositiones rheumaticas & rheumatismos.
(d) Rheumatismi.
(e) Difficilia.

trahitur est fere totus putris, & alimenta corrumpuntur: in eorum albo numerabuntur gulæ dediti ac libidinosi, sub dio noctem transigentes, robor nervorum solvitur, & succrescentis cacochymia sunt argumenta. Et licet libidinosorum commune flagellum sit Arthritis, non desinunt tamen libidinum prurire desiderio. Hæc autem maxime causa est: proventus nempe feri acris & mordacis. Hoc quum adest, & propensionem ad Arthritin facit præsentem nonnulla nervorum articularumque imbecillitate, & irritando libidinis explenda affert desiderium. Hinc Arthritici valde sunt libidinosi. Et Aëtius quum theriacalem salem instituit, dimidiam partem satyrii tollit, vitando ne rabiosas & membra exsolventes libidines excitet. Satis enim, si in iis dominetur acre istud serum, sua sponte in venerem ruunt. Nisi quis objiciat illud Hippocratis: ad incrementos & frigidos morbos confert venus.

Antequam de capite fluxionum fonte obiter dicam, propositis jam cacochymis, lentiginosis, cruditate laborantibus, libidinosi (ut ne omnino a capite arceffatur malum) dicam unum de morbo ipsius habitus, ut nec accusetur caput, nec ad internas partes, tamquam principia mali recurratur. Princeps Avicenna explicans illud quod scripsit Galenus in arte parva, habitudo corporis est in iis partibus quæ oculis subjiciuntur, vult quosdam esse proprios ipsius habitus morbos. Quum a pede aut inanitate sub cute dolores implacabiles excitans aura venenata ad caput surgit, id nec a visceribus nec ab interno est corpore: unde male epileptici curantur habita tantum ratione interni corporis, potius habitui providendum est. Idem in Arthritide: nam peculiari generatione humoris, aut in hac, aut illa parte externa, vitio ipsius habitus morbus orietur: unde quidam crudelissimos morbos sunt experti; quum partes internæ plane sanæ forent. In arthriticorum externo corpore peculiaris humor generatur, ut in pulmone & jecore. Et apud Hippocratem a carnibus in articulos humor liquatur proprio vitio ipsius carnis. Et hac ratione idem Avicenna ait, id quod nocet cum vapore malæ substantiæ, in toto corpore est, id est in habitu. Sic in partibus externis vitium est peculiare & cattarrhus, & colliquatio. Nec omnino malo est quod quis arthriticus fiat tamquam natura a centro corporis ad habitum virus amandante, ut sub finem hujus libri dicitur ex Hippocrate. Ceterum quum cutis defœdata est, & sanguis tamen in vasis purus est, numquid affectio est ipsius habitus? Capillares venæ malo sero scatent. In elephante morbus est ipsius habitus in quo prava fit assimilatio, & pars *isilus islav* (f) amittit Hippocrati: est autem elephas symptoma facultatis alteratricis tertiæ concoctionis: nec tam deficit ea facultas, quam prave officium facit, non per se, sed ob pravam qualitatem alimento proprio impressam. Ideo qui Medici curantes elephanticos sanguinem largius demunt, quia ab habitu non demunt, minuunt calidum nativum, & habitus facultatem deteriozem fa-

Ballonii Oper. Tom. IV.

F f ciunt.

Lib. de loc.
in homine.

Ex lib. Hipp.
2. de nat.
hum.

Lib. de ali-
mento.

(f) Propriam ideam.

In 2: libro
prorrh.

faciunt. Apud Hippocratem impetiginem alias ut τὸ ἰκρίδιμα (g) spectat, & cutis, & habitus sit solum depositarius, alias ut ὑσθον (h) ipsius habitus, quod notandum est.

Comm. ad
Aph. 2. lib. 6.

Nunc ad caput ipsum redeamus, & generationem peculiariis pituitæ. Non negamus a capite fluxiones oriri Arthritis auctores, sed omnes negamus. Quibus caput humidius, iis proclivis est defluxus in partes subiectas, hinc morborum proventus. De iis Galenus. *Qui totum cerebrum, aut corpus humidius habent, ii salubrius non vivunt, destillationibus levi de causa capiuntur. Pituita per palatum dilapsa, guttur, fauces, ventriculus laborant: inses, angina, diarrhææ, &c.* Nec quævis pituitosa fluxio offendit: non quævis pituita dentes rodit: non quivis humor sternutamentum facit Galeno. Humor qui a capite est, Arthritis auctor esse potest: sæpe enim acer est, quod docet dentis rosio: quos dentes nec flamma, nec ignis cremat nisi ægre, hi pituita mala cavantur. Et prout sunt fluxiones, aut in partes internas, aut in externas a capite, ita affectus evariant. Primo Hippocrates ex quorundam veterum opinione potius quam sua, fontes humorum (maxime excrementorum) explorans, caput pituitæ fontem statuit: & revera multa a capite excrementa manant. Et

4: de morb.

forte *Fernelius* ei sectæ addictus caput Arthritis auctorem credit: quod aliquatenus verum conspicies Arthritides a fluxione oriri solitas contemplatus: quamquam & fluxiones, & humorum transmissiones ab internis fiunt partibus. Ac ante τὴν διαθροσιν (i) vim expendimus. Ut enim in aliis cancrosa est dispositio, elephantica & chœradica, ita & arthritica est, sive eorpus spectes, sive partes. Quibus læsus articulus, iis in Arthritis esse propensitas. An humor a capite descendit ad malum suscitandum aut alendum? In ulcere chironio est perennis affluxus seri & corruptio alimenti ob læsam partis ὑσθον (k) (nam malum τὴν ὄσιν ὑσθον (l) vocatur) & ferum virulentum progignitur, & nil a capite est. Eadem materies num in articulum imbecillum influit? Immo magna articularium dolorum pars fit a generatione seri & collectione in ipsa parte, non tam quanto quam quali infestantis? Est enim inexplicabilis διαθροσιν (m), & velut febris lenta ipsius articuli, hinc alimenti corruptio, hinc tabes partis. Et circa articulos tristis semper est sensus, qui stata periodo habet suas exacerbationes, & in parte materia fovetur. * Nec placet omnino Galenus qui necessariam articuli imbecillitatem præsumens, aliunde humorem affluere debere, & in vitæ lege peccari statuit. Hic modus omnis congestionis tollitur: id quod miror non vidisse Galenum. Imbecilla pars non probè alita a suo ipsius læditur excremento. Id Hippocratem vidisse ante diximus; mucus in omnibus a natura est: quum purus, sani sunt articuli: labor & dolor fit quum a carnibus humiditas fluxit vitiosa.

Galen. ad
aph. 2. lib. 6.
* Præclara
quæstio, an
partis imbecillitas per se,
sine humoris
affluxu causa
sit morbi re-
deantiis.

Sed

(g) Efflorescentiam,
(h) Morbum.
(i) Dispositionis.

(k) Substantiam.
(l) Totius substantiæ.
(m) Diathesis, dispositio.

Sed & de motu humoris Arthritin facientis inquiratur. De natura dictum est, & quod remedia calida ac pariter frigida noceant. Cur repetant abunde dictum dum diatheseos Arthriticæ vim aperuimus. Dubitet quis an hic conatus naturæ non sit intus foras pellentis ut sit in exanthematis. Cur autem certa periodo repetant, illud in proprietate quadam positum est: quamquam intuitus ad eam occultam proprietatem descendendo: licet res certo sciri nequeat, ex effectis æstimetur. Articulares dolores fere noctu exacerbantur, ut & multi alii morbi, & res non facile scitur: de ea re in aliis nostris commentariis. Communem causam hujus rei ad recessum caloris naturalis ad interiora, referunt. Sic enim partes extimæ suo velut genio defraudantur, & illustratione spirituum carent. Solemnis est analogia humorum ad partes anni, & ad diei partes ut biliosi morbi circa meridiem exacerbentur, melancholicus ad vesperam, pituitosi ad noctem. Quod forte Fernelio suavit ut omnium arthritidum causam humorem frigidum statuatur. Motus enim humorum sequitur aut occultas, aut manifestas qualitates.

Sed & non minus ardua quæstio cur arthritis fere medendo ingravescat: si frigidus humor, cur calido non curatur, & contra? Phlogoses & erysipelata admotis refrigerantibus temperantur, & perfrigerata calore leniuntur. In arthritide auxilia omnia eluduntur, & hæc vulgo opprobrium vocatur Medicorum. Et quod hic humor sit indomitus ex eo esse possit quod quum sæpe origine sit calidus, & eventu refrigeratur, tum ratione earum mutationum, tum partium a quibus manat, præter caliditatem & frigiditatem, acquirit virulentiam aut faldedinem, aut acrimoniam, aut aliquid mixtum: id quod in coryza apparet: Hujus causa frigida effevidetur, tamen exulcerat calore quodam interno & faldedine nares qua transit: sic ascititiæ hæc qualitates ex aliis emanantes primis sunt multo deteriores. Galeni locus jam citatus est de Arthritide & Ischiade: * sed plenius enucleandus. Irruens humor sanguineus est aliquando, ut plurimum pituitosus, aut ex pituitoso biliosus mistus, aut sanguine cum iis misto: ut vere dicam, crudus est humor: est hic crassus ad similitudinem puris crassioris. Si humoribus ex æquo redundat corpus, a phlebotomia est inchoandum. Raro fit ischias ex sanguinis copia, cito curatur venis ad talum incisis. Si crudus humor arthritin committit aut ischiadem, cur fecat venam? Si ischias raro a sanguine est, cur in talo ferietur vena? Immo ita de ischiade loquitur, ut sæpe sola sanguinis evacuatio ischiadis auxilium sit, & ante evacuationem obsunt topica. Et quia non sunt qualitates quæ ex diametro oppugnent, ideo horum morborum materia non facile vincitur: immo dum primas qualitates oppugnare volumus, novam quamdam inducimus: id materiæ coryzas committentis exemplo docuimus. Sic serum istud aut materia alia non facile ad æquum adducitur. In multis acquiritur talis materia, viridis, serosa, acris ob dominatum cujusdam extranei caloris omne alimentum corruptentis. Reverta Arthritin committens humor est *μυχοειδης* (n) & assimilis substantiæ ner-

Gal. enim videt eos qui partis imbecillitatem morborum causam distillant.

Cap. 2. lib. 10.

** Miris quod Galenus in ischiade (licet a pituita, aut a succo potius crudo) sanguinem demat, non autem purget.*

Inmo præfert vomium purgationi quod supra revellit humores.

Quasi purgatio humores deorsum impellat.

Comm. in 6.

Epidem.

Hipp. de loco in homine,

vosæ si ea liquaretur : & quod dolorem facit, sæpe est substantiæ nervosæ aut tendinosæ alimentum quod virosi excrementi vicem subit, aut ob intemperiem partis, aut ob *διάθεσιν* (o). Dolores a sanguine facile mitigantur, item a bile (sola enim lactis affusio id facit,) a pituita facile, quoniam pituita potius stuporem afferat. Ita Galenus. Sanguis morbum faciens dolorem exhibet, pituita gravitatem : quæ coryzas, Arthritides, dentium dolores facit, aliud habet ingenium & vim. * Et Platoni pituita falsa ac acida omnium affectionum *καταρρηϊσίων* (q) fons existit : in tali pituita est vis maligna & natura *ετερογενής* (r), ideo omnia spernit remedia. Ad eam renæ accedit substantiæ nervosæ ratio : medulla nervorum alius est naturæ, quam ipsæ membranæ : si qua uni naturæ profunt, alteri nocent : & magnus remediorum apparatus sæpe est inutilis : & inertium hominum plus sæpe prodest fortuita medicatio, quam sollertium Medicorum curatione juncta curatio. Accedit nervorum sensus exactus, ut etiam vel levi de causa & dolores, & gravia insurgant symptomata. Itaque conditio humoris non tam habentis qualitates manifestas, quam occultas, partis natura, varietas substantiæ ejusdem efficiunt ut Arthritis omnem ludat operam. Attendere ad fontes oportet a quibus humor manat, ne temere pars innocens accusetur. A scopo aberratur, & perniciæ agris creatur, si male caput fons mali statuitur, dum pilulis, fotu, cataplasmate hæc immerens pars affligitur ; nativo sic partis temperamento corrumperendo, mala graviora accersuntur : si enim humorem noxium non continet, medicamentis eliquatur : deficit aliqua imbecillitas, ei conciliatur. Si malum non fovet caput, sed jecur, aut venter, aut cacochymia corporis, aut partis morbus, vide quam præpostere omnia agantur. In quo potius imitandus Hippocrates quam Fernelius. Hippocrates enim eos quibus magna sunt viscera, & quibus fuerunt frequentes hæmorrhagiæ dum juvenes forent, in *αρθριμότητι* (s) propensos esse ait : a visceribus & venis origo est. Et experientia notat eos quibus prærubra est facies, quod nisi sibi caveant, ætate inclinante in Arthritis propendeant. Peccant & illi qui falso persuasi causam esse humorem frigidum aut frigus ipsum, ad calefacientia impense & olea chymica confugiunt ; & læditur nervosum genus : hinc nervorum contractiones, siccationes, contortiones, vitiata figuræ, ut artus varii, curvi, vari, inflexi & imbricatim facti evadant. Quæ forte olea medullæ nervorum conferre possint, eadem membranis eorum nocent. At prudentis est Medici providere ne dum boni officii species ægrorum calamitatem levare conatur, eos in majores ærumnas conjiciat. Et Fernelius, cujus sententiam & problemata convellere, aut benignius interpretari animus nobis fuit, errore quodam seductus methodum mendedi non quadrantem, jactis malis fundamentis, comminiscitur, & ita in

ægrorum

* Plato ait
pituitam ipsam
per se
dolorem non
movere (excludit
aciditatem
& falsam)
nisi cum exitus
bullas, &
ad eundem
scopum. Gal.
ait pituitam
sternutamentum
non cedere
nisi in flatum
vertatur :
*φύσιν ἐξ
πικροχολυ
γης* (p) sunt
synonyma.
Vide aph. 51.
lib. 7.

(o) Dispositionem.
(p) Flatus & bullæ.
(q) Catarrhalium.

(r) Heterogenea.
(s) Malum arthriticum.

ægrorum salutem peccat, dum multus est in nescio quibus remediis, tum assumptis, tum admotis; de phlebotomia, quæ in hac misera ægrotantium jactatione est velut sacra anchora, ne verbum quidem. Et tamen nefas est hoc genus remedii omittere, quod vulgo tam multis opitulatur.

Restat ut tria breviter proponantur antequam operi finis imponatur: primum ut doceamus quam sæpe inutiliter medicamenta arthriticis exhibeantur: secundo, quam utilis sæpe mortalium generi sit Arthritis: tertium est, ut exponamus locum Hippocratis quo docet commodo ægrotantium fluxiones in partes nobiles, a quibus pelluntur, regeri. Videntur perperam agere qui, quoties quis de articuli dolore queritur, ad purgantia confugiunt: si enim dolorem excitat aut ichor, aut flatus, aut quid qualitate potius peccans, cur ei qualitati suum contrarium non opponitur? quorsum purgatio? Sæpe sævus est dolor in articulo, aut furis tibiæ nullo tumore conspicuo, nulla re sub sensum cadente? Subitus istius tantulæ rei in articulos motus & *οὐδ' ὀργασμῶν* (t), numquam vim venenatam arguit concurrente sensu exquisito nervorum, ut facultas expultrix ad singula quæque momenta excitetur? Lassitudinum, doloris ortus id quoque manifestat. Oritur (ajunt veteres) lassitudo sæpe & ulceris sensus, quia in motionibus magnis pinguedinis & teneræ carnis fit colliquatio, cujus pars foras transpirat, altera supprimitur: id quod suppressum, si acre & mordax, ulceris sensum infert. Id quod in paroxysmis arthritidis evenit: ut occasio referatur non ad fluxionem, sed ad suppressionem tetraë fuliginis sua qualitate molestantis. Et quod motus velut seditiosus modo huc modo illuc, id qualitatem demonstrat infestam: exquisitus sensus partis cooperatur. Contra, ubi pars non multum sentit, in ea facile fit congestio abscessuum & tumorum frigidorum parens. In senibus valde, & qui numquam arthritici facti fuerint, si arthritis oritur an non potius ab imbecillitate, caloris nativi inopia, spirituum defectu continget? Si ad remedia solemnia recurras, liquefacies humores, frustra quæ ægrum senem fatigabis. Non omittenda historia mulieris quæ dolores articularum immanes est experta modo quodam admirabili, atque divina vindicta ortos. Hæc quæm conceptum fallere vellet & foetum elidere τὸ φθόριον (u) sumisit ad provocandum sanguinem & sui temerarii consilii pœnas pendit: fluxus enim sanguinis est consecutus erosio potius quam apertis venis. Multo sanguine per sinum pudoris profuso, adeo refrixit omne genus nervosum, ut in summam imbecillitatem adductum sit; hinc cruciatus articulares, membrorum contractio, squalor, macies, mors. Quæ immoda hæmorrhagia convulsionem ab inanitione affert, eadem articulares hos dolores excitare potest. Si ita est, quis adhibeat hæc remedia solemnia arthritica? quis in iis doloribus qui ἐν αὐχμοῖς (x) oriuntur? Nemo. Est potius utendum refectioe. Ergo ut sunt variæ

E f 3.

causæ;

(t) Cum orgasmo.

(u) Abortivum.

(x) In squaloribus.

causæ, & ideæ arthritidis, sic consilium mutandum est. Alii omittunt phlebotomiam omnino ut Fernelius: alii audacissime detrahunt. Et exemplo unius hominis sanguine detracto adjuti, in sanguine fundendo sunt nimis prodigi. Et quum de isto morbo, tum cognoscendo, tum medendo tam ancipites sint opiniones, mirum ne sit si magno Medicorum dedecore pro derelicto habeatur. Alii acerbitate doloris victi Medicos consulunt, & prophylactice non utuntur. Alii ne eos quidem adeunt quod jam tritum sit hic Medicos cæcutire. Non est tamen ita desperatus si loco & tempori provideretur. Ceterum minus recte medendi occasionem rationemque deteximus ab ipsa rei ignoratione ortam. Quum locus & tempora postulabunt, legitimam medendi rationem suisque constantem legibus & causis convenientem describemus: * nec non, si Deus nobis otium confirmaverit, signa quibus singulæ ideæ patebunt, aperiemus. Et hæc ex antiquorum scriptis quæ in nonnullis neglecta jacuerunt, quia recentiorum opinio (ut genus mortalium novitatis studio efflagrat) tamquam novus obortus ventus, ea agitaverit, ut illis everfis sola exstet ac sese jactet.

* Ceterum medicamenta data præsertim initio arthritidis, aut quum dolores vigent, dum humores concitant, nec foras excludunt, dolores in habitus corporis promovenunt. Nam humor movetur, & non promovetur.

Quod autem utilis sit nonnullis arthritidis, & ratio, & experientia, verum esse deprehendit. Quod pueris sunt exanthemata, juvenibus hæmorrhagiæ, idem sunt ingravescenti ætati Arthritides, & etiam naturis nonnullis: id quod Hippocrates docuit. Quamquam, ut ait Seneca, abominandum genus remedii est, sanitatem morbo debere: ut homo vitandi alicujus morbi causâ, tam sævos & tyrannicos Arthritidis dolores experiat. Ad hanc nostram sententiam accedit & Galenus, his verbis. *Sæpe vidimus interire quibus succi in dolore articularum in artus delati, deinde expulsi in partem principem pervenerunt: ut una spes foret si ipsi humores ad artus revocarentur.* Unde vulgo dicitur longa est arthriticorum vita: Natura se exonerat in genus musculosum & nervosum. Ergo (dices) bonum est refluere ab hoc infirmo genere ad partes robustiores? Nam robustæ & coquendo, & digerendo facile se ab injuria asserent: id quod est contra communem omnium opinionem. Tamen ita sentit Hippocrates: *Qui morbi (ait) ab imbecillioribus partibus ad fortiores remearint, ii soluti sunt faciliores: Influxus enim facile a robore excludentur.* Galenus legit pro, excludentur, absumentur. Quidam intelligunt partes fortiores, principes; at melius est a præcipuis partibus in minus præcipuas humores reperere. Iste locus Hippocratis est *παράδοξος* (γ): Galenus tamen approbat. Et quæstio non est hæc inutilis: nam partes principes sunt fortiores, & se a periculo facilius vindicant suis usæ facultatibus; Imbecillis partibus id non est a natura concessum. Unde videmus si quis vapor efferus, aut obstructio, aut quid alienum appetat cerebrum, statim convelli, credentibus multis convulsionem esse symptoma morbi & naturæ, ut quæ se accingat ad exclusionem rei negotium ei facessentis.

Si

Si in hoc disputationum pelagus orationis nostræ vela pandere velle-
mus, vix umquam in altum transecti ad portum remigraremus: ita-
que solvimus quidem, ut non ita multo post tempore reveheremur. Quo-
niam autem Arthritis tam sævus est tyrannus, ut mortalium genus ab
ista tyrannide liberemus, animus nobis est juxta canones & theoremata
præscripta medendi methodum conscribere: sed quoniam incidimus in re-
rum omnium perturbationem otium exspectare constituimus ad scriben-
dum conveniens.

FINIS.

APPENDIX

Ad paginam 214. Libri superioris ,

De Dolore Dentium & nervorum.

QUÆREBATUR qui fiat ut in dolore dentium, coercito humore in dentis nervo & divellente, tam sævus oriatur dolor; qui tumente gena aut vicinis partibus, idque aut nullo, aut perexiguo dolore, evanescat: idem in tyrannide arthritica contingit. Et vulgus prudentia quadam communi persuasus, tumore partis mirum gaudet, ut sperans levamentum brevi dolenti parti affuturum. Humorem qualitate potius quam quantitate molestias inferre dicebamus: immo paucus humor, viribus multus esse dicitur. Exagitabatur Fernelius qui male causam reddidit cur in leucophlegmatia, in chronicis morbis in quibus tument partes, in cachexia, augeatur moles partium tumefactis carnibus, prolutisque humore phlegmatico nescio quo, idque citra dolorem: quum tamen alias tantulo humore tantulam particulam proluente, tantam excitet doloris acerbiteratem. Seneca summus philosophus dolorem in angusto strictoque esse dicit. Quo in angustiore est, eo major est: consistit in solutione continui: & quum in angusto est, major est continui solutio, quam quum in lato consistit: extenditur enim; & ab angusto in longum latumve traducitur: id quod ceteris paribus audiendum est. Unde punctura nervi deterior est, quam incisio, aut vulneratio amplior. In punctura enim cogitur materia, coacta divellit solvitque continuum & dolorem excitat majorem: unde in dolore articuli major sæviorque dolor est ubi angusto concluditur humor, quam quum tota pars maxime elevatur ac intumescit: id quod pluribus exemplis exploratum apertumque esse potest. Et quoniam locus iste de angustia loci potest in controversiam venire, habetque aliquid delicatius & lepidiusculum, textum ipsius Senecæ describemus: vis enim in verbis ipsis erit. Explicat enim eodem filo cur tendinum, nervorum & partium similibus dolores diurniores sint: immo sui memoriam renovant ac refricant, maxime vero ubi fiunt *τὰ ἀσθενῆτα ἢ ἀποσθενῆτα* (2). Divulsiones enim

Lib. 11, Ep. 79.

(2) Avulsiones & divulsiones:

enim sunt fibris musculorum distentis, & stas temporibus, præsertim ubi magnæ incidunt mutationes, dolores isti velut redivivi redeunt. Ita Hippocrates τὰ πάσματα μὲν πάντα ἀχλὺρ γίνεται, ἐξ αἰσίνος τὸ ἐν ἀρχῇ συντόνους ἀπέχει, καὶ ἐξ ὑσίου ἐπίσης ὑπομιμνήσκει, id est, omnes quidem avulsionem infestæ sunt, doloresque inferunt circa initia sævos, ac memoriam quorundam de integro refricant ac renovant supersite partium divulsarum querela, quæ partes a divulsione infirmiores manent & dolent, vel ἀπὸ τῆς βλάβης (a) disruptis fibris per insignem distensionem, hinc nova divulsionum generatio. Pars enim quælibet avulsa (πάσμα vocatur) præter præteritas avulsionis causas ὄσιν appulsionem, vel impulsionem, & ἐλξιν attractionem (quæ sunt ἀπὸ τῶν ἐπρόντων; ab iis quæ insunt) novam in se causam continet, nempe collectionem humoris, ichoris, aut flatum ipsum, manente infirma facultate expultrice: & id causa est, cur periodicis certis malum reviviscat. Ceterum illa tensio valida vel extrinsecam habet causam, vel intrinsecam, & quasi intercutem: extrinsecam, a tromate, lapsu, casu, vel si quis onus grave levare conetur: intrinsecam autem ab iis quæ insunt, ab humore pravo, ichore, flatu. Id autem fit κατ' ὄσιν ἢ κατ' ἐλξιν (b), appulsu & tractu: ὄσιν dicitur impulsus, & κατ' ὄσιν fieri aliquid dicitur motu quodam impulsorio: ὄσιν δὲ κίνησις ἐστὶ ἀπὸ τῆς κινήσεως ὑπὸ τῆς ἀφίσεως (c). In corpore autem hoc loco fit κατ' ὄσιν (d) aliquid, ut quum humor quidam inutilis exsudans in partem aliquam impellitur, & vis facultatis expellentis existit: ἐν δὲ τῇ ἐλξιν (e) attractio fit a carnibus & a venis, in qua vis facultatis attractricis sese exerit: quamquam natura αἰ σάρκεις ἔλκος (f) dicuntur Hippocrati. Nunc contextum ipsius Senecæ apponamus; Nemo potest valde dolere & diu. Sic amantissima nostri natura disposuit ut dolorem, aut brevem, aut tolerabilem faciat. Maximi dolores consistunt in maxime macris corporis partibus: Nervi, articuli, & quicquid aliud exile est, acerrime sevit quum in angulo vitia conceperit: sed facile hæ partes obstupescunt, & ipso dolore sensum doloris amittunt: seu quia spiritus naturali prohibitus cursu, & mutatus in pejus vim suam qua viget, perdit: seu quia humor corruptus quum desit habere quo constuat, ipse se elidit, & his que nimis implevit, excutit sensum. Dentium, oculorum, auriumque dolor, ideo acutissimus, quia inter angusta corporis nascitur. Et imperiti minus ferunt dolorem, quia multum illis fuit commercii cum corpore. Et revera sunt qui alacriter ferunt dolores, alii muliebri animo quati se vincique dolore patiuntur. Ex hoc illustri loco duo nobis apparent, prius cur in nervosa substantia tam acutus dolor, præsertim quum in angusto est, & a punctura fit: postèrius, quomodo copia humorum ipsa sese obruens sensum parti adimere solet. Et si forte minus medice hoc Seneca, tamen quia rei scitu difficillimæ proba-

In Coacis.

Notandus le-
cus.Apud Hip. 1.
de morbis
carnes quidē,
attrahere di-
cuntur, sed
venæ, aī
Hippoc. ma-
gis attrahunt,
quam carnes,
unde in venis
sunt varices,
παράσματα
ναυριώ-
σις (g).

Ballonii Oper. Tom. IV.

G g

babi-

(a) A disruptione.
(b) Secundum impulsionem & attractionem.
(c) Impulsio & motio est à movente ex contactu.

(d) Secundum impulsionem.
(e) In attractione.
(f) Carnes attractrices.
(g) Divulsionem & materiæ eructationes.

babilem quandam causam exponit, in hunc de articulari dolore locum rejicere volumus.

Ad eum notabilem Senecæ locum quo explicat qui fiat ut major sit dolor quum in angusto est, quam quum in lato & amplo, pertinet & locus Alexandri Aphrodisiensis. Hic quæritur inter ejus problemata quæ fiat ut nervi puncti excitent inflammationem, non autem quum præcidentur. Unde Medicis punctio, licet *αἰὲς ἢ τὴν φαντασίαν* (h) minor appareat & tolerabilior præcisione, est tamen ipsa incisione formidabilior & funestior: immo vitandi periculi causa quod imminet punctiōni nervi, coguntur sæpe totum nervum incidere. Ita enim virus coercitum in angusto tantorum malorum, immo sæpe præproperam mortis causam, expandunt & evacuant. Ne multa; satius est contextum Alexandri exscribere; ut ad examen paucorum verborum industria nostra dirigatur. *Ideo puncti nervi, non præcisi inflammationem afferunt, quia spiritus inequali punctiōnis segmento occurrens retorquetur, atque in se coactus stipatur & recalescit. Sed quum omnino præcisus est nervus, spiritus omnis effluit & abit.* Notandum vero illud quod spiritus, aut flatus, aut virus paucum sed viribus eximium, cogitur, coercetur, stipatur ea in parte & refringitur ac retorquetur, quia exitum non habet. Quo forte pertinet definitio *ἡ δὲ ἰσὺς νοσηνὰ ἀρθρῶν*, id est doloris punctorii qui circa membranas & partes nervosas maxime consistit, & ad eas partes maxime pertinet, veluti radice ipsius affectus eo loco fixa ubi membrana pungitur, dolore vero circa locum punctum ad magnum spatium circulatim se fundente. Ceterum verba Aphrodisiæi significantia sunt, sed obscura: ac revera vix explicari potest quanta dolorum, symptomatumque sit series & sequela punctis nervis. Hæc pauca sufficiant.

Proble. 121.
sect. 2. probl.

(h) Ad phantasiam.

FINIS.

G U L I E L M I B A L L O N I I

MEDICI PARIISIENSIS CELEBERRIMI,

L I B E R

D E C A L C U L O ,

*In quo Neotericorum opinio defenditur contra
JOANNEM FERNELIUM.*

T cuique ætati sua est sanitas, ita suæ sunt molestiæ, suus morbus. Recens natos umbilici inflammatio, dentientes gingivarum pruritus, sanguinis ex oculorum angulis fluxus & inde alii affligunt morbi: Immo certis temporibus sui attribuuntur morbi. Nec solum ætatum varietate, sed & hominum conditione, & locorum varietate morbi distinguuntur. Etenim quidam certa terrarum parte, membrisque hominum certis, aut etiam fortunis, tamquam malo eligente, gignuntur: unde hi in pueros, illi in adultos, alii in proceres, in servitia alii humilemque plebem, in viros alii, in feminas alii, auctoritate Hippocratis sævire consueverunt. Unde foedam mentagram in Italia primum sensere proceres veloci transitu osculi, non autem servitia, non infima plebs: cujus rei ut causa abdita latensque, sic hominum captum fegit. Sic ætas, vitæ institutum, fortunæ conditio, nec non sexus consideranda veniunt. Sed est communis animantium hostis qui nullo non tempore in omnes ætates sævit: id genus est febris sine qua nulli animanti vita abrumpi potest: nam & hanc omnium morborum comitem statuit Hippocrates. Ad ejus immunitatem accedit *λιδίασις* (a), proprie pueris auctoritate Hippocratis attributa: * sed eam luxus & ignavia in omnem ætatem sexumque sparfit:

Acæius.

Plinius.

*Lib. de Feb.
* Galen. ait
creari in ve-
fica pueri: la-*

G g 2

(a) *Lidiasis.*

ut

pidem, sed eam affectio nem, non ita esse pueris familiarem ut est epilepsia. Nunc contra observatur. Item ait sola manuum opera curari. part. 26. sect. 5. 6. Epid. & Problema 42. lib. 10. problemat. Aristot. quaerit cur homo inter cetera animantia unius obnoxius sit calculo: videatur locus iste huc pertinens. † Seneca ait Hipp. scripsisse mulieres nec podagra laborare, nec capillorum desuatio, non quod feminarum mutata sit natura, sed vita. epist. 1. lib. 15. Aphor. 76. lib. 4. Hipp. 1. lib. de morb. mul. Aristot. problem. 42. lib. 10 Gal. ad par. 11. lib. 2. prognost.

* ut jam nullus sit morbus cujus vi atque impulsu de valetudinis praesidio saepius decedatur: nam puerilem edacitatem lithiaefos parentem ceterarum aetatum facile vincit intemperantia: & quam podagram olim Hippocrates † eunuchis & mulieribus pepercisse narrat, & lithiasin pueris propriam, eam ab invito Hippocrate extorquet lascivia intemperantiaque, eamque cum aliis aetatibus communicat. Ut jam aphorismi veritatem intemperanter acta vita evertat.

Indulgentius cum praefcis natura egit, sed eam jovit vitae ratio moderata: ne quis nunc naturam novercari credat, & non potius ad corruptos mores, id quicquid est, referat; siquidem bona valetudo ob bonos mores aliquando contingit, quos nec desidia, nec luxuries vitariit. Porro lithiasis affectio est contra naturam, calculus tamen morbus non est, sed morbi causa: laborat enim vesica tamquam instrumentum. Morbus autem in obstructione aut renis, aut vesicae consistit, quam natura alii rei, non continendo calculo destinavit. Hoc qui fiat, commentario dignum est: si enim & generationis facilitas, & loci opportunitas, ceteraque innotuerint, praecautiois curationisque leges facilius statuentur. Omnes, pro suo quisque judicio, in varias de calculo distrahuntur opiniones: alii usum lacticiniorum caseique, & rerum similibus accusant, alii paludosas aquas: Sit ita hercle. Quibus ista in usu sunt, saepe calculosi vivunt, non tamen haec praecipuae causae statui debent: fere fit enim ut calculo laborent ii quibus aut potu, aut cibo, seu ad voluptatem, seu ad necessitatem, crassa; paludosa ac glutinosa usurpantur. Hinc in urinis velut capillamenta apparere multis qui in annonae caritate fabis & orobo vescerentur: pituita enim aut cogitur, aut ducitur: si cogitur, lapis fit: si ducitur, capillus (unde Graecis *σπειρίσις* (b) dicta) & araneorum reticulo aliquid simile. Et mulieribus aliquando purgamenta pelliculosa (Graece *καταμήνια ύμενιάδεια*) & veluti capillosa exeunt, quum pituita circum locos muliebres resstagnat. Inter ceteras, duae mihi probantur rationes, ob quas morbus hic passim saeviat, ut aut nulli, aut oppido pauci ab arenulis aut calculo immunes evadant: ingluvies, praesertim ciborum varietate expleta: deinde ipsium gentilicium, quum calculosa sati stirpe, fere ad *λίθιασιν* (c) propendeant: accedit facilitas generationis aut calculi, aut topi, praesertim in corporibus densioribus & obstructi facultibus. At temporibus Hippocratis tam moderatus erat victus & cultus, ut non esset aliud vivere quam *κατὰ φύσιν*; & *κατὰ τὸ ἴδιον* (d) vivere. Sed quod ita facile calculus generetur, vel hinc patet, quod nulla non in parte corporis cogi possit: Natura enim in omni coctione & elaboratione, sive ea fit ex primo ejus instituto, seu ex secundo, tendit ad cogendum, & incrassandum. Uterus calculi expertus non est, nec pulmo, nec cystis felleis, nec partes sub lingua: quin & ex variis humoribus generatur, ut post docebitur. Ac jubeatur illorum valere opinio anilis nimium quibus placet a sola pituita calculum causas principumque

(b) Urinae capilliformes.
(c) Lithiasin.

(d) Secundum naturam & consuetudinem.

cipiumque ducere, exclusis fere aliis humoribus, tamquam causa materiali, ut præ ceteris obesi, ac præpingues lapidosi vivant: experientia enim idipsum convellit. Sed quod primas ingluvies teneat, varietate satiata ac saturata, vel id fidem facit, quoniam cruditatis parens existit: cruditas autem materiam facile suppeditat. Varietas autem in diversis facultatibus & substantiis sese ostendens, plurimum dat negotii naturæ, quæ alioqui omnia in unum cogere conatur coquendo, alterando & similia a similibus seducendo: quod in primis Hippocrates animadvertit, dum suam ptisanam canonem & regulam ceterorum alimentorum constituit. Inter ceteras dotes hanc extulit, quod nullum in alvo tumultum excitet: ἕτε ἀπα-
 δον κακὸν πρῶτον (e): non simpliciter ἀπαδον (f), sed ἀπαδον κακὸν (g) dixit, quod nil æque coctioni officiat, ac varietas quæ pluribus cibis inest. Et quum de glande mentio fit, ita interpres, glans tumultum affert, tum autem ἀπαδον (h) fit, quum alimenta varias habent facultates; & dum unum facile, alterum ægre coquitur: unum inflat, pungit alterum. Id quod demonstratur Athletarum exemplo qui probe nutriuntur ac proficiunt, quibus in arenam descensuris solus panis mane, vespere sola caro offerebatur: adeo simplicis cibi magna est opportunitas. Nam quum inflat unus, solvit alius, astringit alius, chylosoos officina, quæ in alvo in unum munus incumbit, facile læditur ac labefactatur. Hinc illud Lyrici:

*Accipe nunc, victus tenuis quæ quantaque secum
 Afferat; in primis valeas bene. Nam varia res
 Ut noceant homini, credas, memor illius escæ,
 Quæ simplex olim tibi federit. At simul assis
 Miscueris elixa, simul conchyliis turdis,
 Dulcia se in bilem vertent; stomachoque tumultum
 Lenta feret piviita.*

Quamquam ex recentioribus quidam dissentanea ab iis quæ de victu Athletarum simplici dicta sunt scripsit: explicans enim vires τῆς ἕτεως ἀδλυτικῆς (i), ait Athletas, ut robustiores evaderent, solitos esse quovis cibos assumere, nullo ordine, nulla lege; quod cum superiore opinione pugnat, nisi fortè quis dicat Athletas aliter in otio ali solere, aliter in negotio: quod ex Galeni verbis facile elicitur. Quibus itaque sanitas studio est, si cibos deligant, varietatemque devitent: quod non solum in esculentis, sed & in potulentis audiendum: nam & aquarum varietas ut cruditatis parens est, ita & calculorum: quod minus verum alicui videatur, quum aqua παχύρρητα (k) nullam habeat, quæ ad augmentationem facit: tamen aquarum varietatem calculi causas principiumque dare Hippocrates scripsit: calculis obnoxii sunt qui utuntur magnorum fluviorum aquis, in quos alii

i. Acut.

Gal. in com.

Gal. in 4:
acut. & ad
part. 18. lib. 1:
acut.Gorræus in
desin. medicis:
Athletarum
diata.Horat. in Sat.
Ad part. 18.
lib. 1. acut.
Contra hunc
Galeni &
Horatii locum
afferri potest
quod scribit
Arist. lib. de
mundo ad A-
lexand. quod
natura con-
trarii dele-
clavi videat-
ur.Hip. de locis
aere.

G g 3

(e) Neque perturbationem malam fa-
cit.

(f) Perturbationem.

(g) Perturbationem malam.

(h) Tumultus.

(i) Habitus athleticus.

(k) Crassitudinem.

alii confluunt. Aqua enim aquæ similis esse nequit, ac necesse unam præcellere alteri. Sed & quod jure hereditatis ad posteros morbi perveniant, illud in confesso est: ac verum non esse perique magno suo commodo expeterent: nam femini nescio quæ vis impressa est, quæ ut valet ad speciem, ita latenter morbosam diathesin devehit & transfundit, & ut mores ingenerantur a stirpe generis & feminis, ita est ea diathesis ingenita, atque ea vis femini insita veluti tradux est censenda: quo fit ut macrocephali macrocephalos procreant.

His ita jactis fundamentis, ut in rei arcem invadatur, singula rerum capita perfringenda sunt: Lapidum materia explicabitur, causa efficiens, qui obnoxii, qui non, cur quidam in renibus potius, in vesica alii habeant: & curatio ad eam regulam dirigetur: maxime vero eos calculos hic attingimus quos aut alteruter ren, aut vesica cogit: qui in aliis corporis fodinis crescunt, nil ad institutum. Lapidis nomine quidam audiunt id quod in vesica coagmentatur: calculi autem, id quod ex arenulis crescens in rene coalescit. Quamquam, ut verborum aucupium fugiamus, τῆς λιθιῶντας (l) & lapidosos, & calculosos vertere possumus.

Calculorum materia nonnullis aliquid purulentum esse videtur; observatum est in quodam pituitam putrem, & pus crassum falso calculum retulisse. Ac primum videndum an pus, aut purulenta materia generando calculo apta sit. Atque evenit sæpe ut pus in vesica manens calculum mentiarum, quum quicquid angustus aquæ ductus, quos urina præterfluit, obstruit, lapidem expringere possit. Quæstio tamen est an vere calculus sit: quibusdam non videtur, Galeno contra. Sed illorum rationes exponendæ. Sanguis & sanies, dum putrescit, fibras amittit: at sine fibris coagmentatio non fit: Damarum enim sanguis non concrefcit quod fibrarum expers, ita pus calculum non facit. Deinde in abscessibus renum materia purulenta, ab iis defluens tota, urinæ toti permiscetur: & si subsideat, minima agitatio eam destruit, dividit ac divellit, ac rursus urinæ remiscetur: hinc patet pus nil esse corpulentum, sed divulgum, ut in calculum non abeat. Contra in semine & pituita apparet; utrumque, ut fibrarum particeps, cohæret, uniturque, & in urina, aut eminet, aut reses in fundo manet: suam cohærentiam facile servat, nec agitatedum in minimas partes refringitur: itaque conficiunt ac concludunt pus generando lapidi esse ineptum. Victi tamen fractique auctoritate Galeni, dum se subterfugio proripiunt, a pure rudimentum lapidis ac incrustationem duci posse confitentur, calculum non posse. Quantumvis enim obducatur rudimentum lapidis, si pus quod oblinet obducitque fibrarum expers est, nihilo major lapis erit, quam si aqua alluat affundaturque: siquidem fibrarum carentia coagmentationi occasionem præripit: & iis etiam auctoribus pus non cogitur; contra Galeni auctoritas primum nititur, rationibus aliis fulcienda; in corpore, ait Galenus, ex humore purulento, aut cum pituitoso mixto topus nonnumquam fit, ut & in articulo-

Com. ad. aph.
28. lib. 6. &
Hipp. lib. de
morbo sacro.

λιθιῶντας & λι-
θιῶντας (m)
veteres iis so-
lum accom-
modarunt
quibus in ve-
sica lapis mo-
lestus est: &
tamen in re-
nibus gener-
tur, proprie
tamen τῆς λι-
θιῶντας his non
accommoda-
tur. Hollerius
cap. de Cal-
culo.

Ad particul.
6. sect. 1. lib. 6.
Epid.

articulorum morbis contingit: eodem enim modo & in his, & in renibus lapides coguntur.

Sed & minus probabile quod dicunt ex pure calculum non fieri, quod pus vi putredinis fibras cogendis corporibus aptas amiserit: aliud enim est in pus converti, aliud corrumpi. In corruptione partium fit alienatio, quum & materies tota præter naturam sit, & causa efficiens. Si partium diremtus sit, absunt fibræ, coalitusque occasio sublata est. Sin pus fiat ex materia limites naturæ non egressa, tametsi alimento non sit, quia & bonitate naturæ, & causæ efficientis vi ad æqualitatem mediocritatemque reducitur, longe alia ratio est: adest lævor, albedo, æqualitasque, nil dispar ac dissimile: in hoc character naturæ existit: Idem opifex alimenti & puris: sed illud in naturam vertitur, hoc vi illius expellitur: sic in pure partium unio & coactio vi naturæ procurata: ejus omnis materia laudabilis erat, sed forte in locum alienum rejecta, aut sua sponte incitata, tantisper a natura descivit. Sed dum bonitatis illæ notæ adsunt, satis natura suo fecisse officio videtur. Æqualitas quippe vim caloris sese in omnes materiæ partes insinuantis significat, lævitas materiæ indolem & bonitatem, vimque partium solidarum albedo. Si per putredinem fibræ absunt, qui fit ut qui in febribus humores, aut in vasis, aut extra putrescunt in sedimentum legitimi puris dotibus ornatum facessant? Aut in pus, quod in criticis abcessibus cernitur? Quinetiam ex generibus puris aliud omnino contra Naturam videtur, foetens ac livens, quod in morituris videre est: contra vero in iis qui sanitati proximi sunt. Immo licet materia distracta divullaque sit, vi partis solidæ elaborata unitur: & *πῶν ἐπιρογενῶν* (n) fit secretio; & quum in morbis urinæ crassæ ac grumosa extenuari dicuntur, id non est aliud quam elaboratas reddi in calore, & consistentia, & contentis laudabiles, quantula sit hypostasis, dummodo culpa caruerit. Sic absurdum est eam soli pituitæ & semini adhesionem unionemque tribuere, puri omni adimere: siquidem pus & sedimen laudabile cohæret. Quid si auctore Hippocrate omnia per putredinem crassescant? Et licet id quod in pus verti debet, tenue, serosum ac dissolutum fuerit, dum cogitur ac mitificatur, fibras lentoremque, coactionis causas acquirit: nam & omnis coctio increffat. Immo nec omnis pituita coagmentatur, quum & in minimas partes diffringi videamus, & toti urinæ remisceri. Pus autem si a renibus manat, dum viæ anfractu, urinæ liquore dirimitur ac comminuitur, puris formam amittit. Sed male pus unione ac coagmentatione privant, ut in calculum cogi non possentificiant: nam verum pus cogi necesse est. Emphyici grandinosa sputa extundunt e pectore, quod pus in grandinem & tophum coeat: in abcessibus tempore & loco non curatis pus lapidescit. Noverint itaque aliud esse corrumpi, aliud putrescere: corruptione unio tollitur, partium diremtio inducitur: per putredinem aut omnino retinetur, aut parum diminuitur, aut elaboratis partibus novarum fibrarum fit inductio: hinc conglu-

Hip. 4. Aphor.

Hip. lib. de carnibus.

(n) Heterogeneorum, dissimilium.

Hip. lib. 2. de
natur. hum.

conglutinatio & connexio. Sed & Hippocrates a pure calculum esse voluit. *Quibus in lotiis subsident arenosa, iis initio circa venam crassam tubercula existere, versaque in pus fuere. Deinde tuberculis haud celeriter ruptis pus in tophum vertitur, qui foras per vesicam exprimitur: locum hunc forte rejiciet quis, quum nec verus esse videatur, nec idioma Hippocraticum resipiat: accedit quod liber nothus dicatur: tamen Galeno contextus placet alio in loco, & ut doceat a pure calculum esse, id loci citat: quamquam magis placet ab arefacta pituita cogi: In enarranda autem sententia ita scripsit: *Excretiones urinarum ejusmodi arenosarum possunt fieri a causa quam statuit Hippocrates: item & a rene obstructo contra venam magnam, saepius autem sine tuberculis fiunt, quum succus crassus, vel glutinosus exitum retardans concreverit a calore loci arefactus.* Itaque agnovit arenulas a pure nasci posse, & sententiam incerti auctoris non rejicit.*

Comm. ad
particul. 6.
sect. 1. lib. 6.
Epid.
In lib. 2. de
nat. hum.

Jam vero materiam lapidis constituit Galenus crassum glutinosumque humorem vias obstructentem: & paullo plenius alio in loco & causam efficientem & materiam exposuit: *Pueri multi, quia admodum sunt voraces, cumulant succum proprie crudum appellatum, a quo facile calculi generantur. Is humor ut materia est, ita & calor efficiens causa est; ut non placeat opinio ejus qui secundum de natura humana scripsit, dum ait pueris lapidem nasci ob vesicæ calorem & totius corporis, viris ob corporis frigiditatem non nasci, sed posterior opinio minus plausibilis.*

Notandum
enim illud est
Gal. ad part.
5. sect. 1. lib.
6. Epid. vesicæ
lapis in
pueris magis,
renum vero
affectus in ætate
declinante potius
contingit. Vide
quid nomine
affectus renis
dicat, nam
intelligit de
eo affectu, de
quo Hipp. in
renem dolor
gravis. Inter
ceteros locos
Hipp. ex quibus
colligas maxime in
puerorum vesicæ
calculus

Quum sit consilium disputandi de causis lapidis, de corporum ad lithiasin idoneorum natura, de ætatibus, series disputationis e superioribus ducta postulat, ut in hunc locum nonnihil inquiratur: dubitare enim quis possit an caliditas vesicæ & totus corporis ad calculum faciat. Quoniam vero duplex calor est, quidam halituosus, multo humore perfusus, ἀραιός (o), manum minime pungens, an is calor, quo pueri abundant, generando calculo aptus? Nec enim id posse videbitur. Item quæri potest an calor vesicæ peculiariter calculum creabit, quum alias ejusdem partis frigiditas id posse afferatur, ut paullo post dicemus. Tertio an senes quod sint frigidi, calculo non vere obsideantur. Horum explicatio parem utilitatem juxta & voluptatem habitura est: voluptatem, quod rebus iis ad unguem exactis animus explebitur: utilitatem, ut & præcautionis & curationis lex in ægrorum salutem fanciatur. Si, ut fere omnibus placet, calor lapidum parens tenuitate & acrimonia præditus esse debet, immo febrili calori analogus est, unde absolute τὸ θερμὸν (p), aut ab efficientia τὸ πύρ (q) dicitur, cur ita in calculosis ad oxypora & ephractica confugimus? Ita enim causæ efficienti nervos addere est, & gravissime peccare. Sin calor calculi effector temperatus & halituosus, qualem in secundo de natura humana Hippocrates & Galenus constituunt, cur ἐπιτρία (r), temperantia, lenientiaque præscribuntur? Ita sovent calorem naturalem lapidis

(o) Vaporosus.
(p) Calidum.

(q) Ignis.
(r) Urinam cientia.

pidis auctorem, materiamque sua viscositate reddunt mucaginofam, lentam & viscidam, atque ita aberraretur: verifimile itaque coagmentationem a calore potius acri promoveri, non a blando & naturali. Qui enim auctor est coactionis, vi & facultate digerendi resolvendique polleat necesse est: quod Galenus docet, *lapis propria passio puerorum est qui ob edacitatem non paucos crudos humores generant: ex quibus pars crassior cum urinis ad vesicam delabens, lapidis materia fit: accedit & vehementia caliditatis: nam & senes acervant crudum non paucum, non ob voracitatem, sed ob facultatis coquentis imbecillitatem: non validum tamen calorem habent qui crassam materiam resolvens lapidem generet.* Utitur verbo *ἐκαταμιζεν*, quod exficcare significat, arefacere, tenuemque substantiam e crassa elicere ut *σάξ* resideat. Sic & potens calor esse debet, & resolvendi facultate insignis: quam facultatem calori naturali blando, humiditate multa perfuso non concedimus: * qui si fluens est, est veluti *ἀτμός τις* (s), si fixus partium solidarum est *ἑντελέχεια τις* (t). Calor hic naturalis sive fluens, & tamquam *ἀπόρροια τῆς ὑποκειμένης οὐσίας* (u), sive fixus, quamdiu habet in quod agat, & depascatur, non se ad aliud convertit: ut vix credamus calorem illum blandum in pueris ita posse crudos succos resolvere, ut lapidescant: arefactio quippe ista, resolutio, digestio ignei potius caloris munus exsistit. Et quoties *ἰσχυρὸν θερμὸν* (x) legitur, de calore acri & febrili audiendum, cui ob eximiam vim, resolvendi potestatem in frigidis morbis Galenus attribuit, immo & coquendi, sed id *καταχυμωτικός* (y), quum alio loco dicatur vim habere frigiditatem coquendi, id est, mitigandi. Et vero si in pueris calor blandus tepensque ita resolvat, ut corpus hinc lapidescat, an tanta in senibus frigiditas, ut quum ob viscoentis languorem cruditas adsit, materies cruda non obstruat, arefcat & lapidescat. Nam & calor acriusculus est, nec manente vita tam paucus, ut inefficax sit: nisi de iis hominibus qui defectæ sunt senectutis, audiamus. Sic & auctor *lib. de nat. humana*, & Galenus in idem conspiciunt: ille dum viros a calculo immunes esse ait ob frigiditatem, hic, in senibus materiam suppetere creando calculo, sed efferum calorem qui resolvendo non fit satis. Sed tamen sui dissimilis est Galenus: *Asthmata*, ait, *in senibus ex destillatione ortum habent, quum & respirandi instrumenta habeant proprium sui algoris principium, & in ipsis multa superfluitates congeruntur, præterea præsentis virium imbecillitate renes obstruuntur, lapidesque fiunt, quum tenax & crassa superfluitas in similem callo substantiam abiverit.* Contextus græcus a Leonicensi male versus est: nec enim legendum: *præsentis virium imbecillitate renes obstruuntur, & lapides fiunt*, quum hæc verba, *ἐν ἀσθματί τῆς ἀνωμάλειος ἀσθενείας ὄντος* (z), ad generationem superfluitatis anhelitus facientis revocentur: Legitur autem absolute

Ballonii Oper. Tom. IV.

H h

nulla

(s) Vapor quidam.

(t) Perfectio quædam.

(u) Evaporatio subjectæ substantiæ.

(x) Forte calidam.

(y) Abusivè.

(z) Convenit facultatis debilis exstentis.

colligi est Hipp l. 4. de morbis, dum de lacte nutritivum agit, & notat quod cavitas ipsius vesicæ ad id faciat, cum retinet faciem urinæ, & quod dolor ipse se micturientis valeat ad augendum lapidem.

Pur enim præ dolore se constringit & impedit egressum pituitæ qua glutinum est lapidis.

* Com. ad Aph. 26. lib. 3.

Comm. in aph. lib. 4. aphorism.

Ad aphor. 3. lib. 3.

nulla facta mentione imbecillitatis: *Ἐμπεριον δὲ πολλὰκις ἐν νεοῖσι ἐν τῷ λίθου γενέσει ἴσταν* (a) &c. Vitium & error ex male descripta periodo pendet. Quamquam non abs re fuerit si quis dicat præ imbecillitate virium calculorum opportunitatem adesse posse: nam coagmentatio arguit quamdam partis infirmitatem id quod molestum est a se amandare nequeuntis.

Curiosa verborum observatione relicta, rem ipsam perstringamus. Lithiasin proprie pueris attribuit, quod & voracitas, & cruditas, & calor concurrant. Cruditatem iuvat cupiditas partium alimentum ab alvo vix dum mitificatum rapientium. Raptus autem fit, quod idem alimentum & auctio, & nutritioni facere satis debeat. Quum varium sit desiderium, varium partium studium, mirum ne sit si utrique finit abunde non satisfiat. Nutritio fit, quia alimentum substantia est alendo corpori, post multiplicem confectionem, apta; auctio fit, quatenus id quantitate præditum est. Eandem lithiasin a senibus removet, quod præsentem causam materiali, efficiens desit. Alio loco obstructionem renum senibus tribuit, unde congeries viscida *σύνεσιν σπυρίδι* contrahat, id est, callosam concretionem, ac coagmentationem: concretio vero fit elicita parte tenuiori vi caloris, exhalantis. Si in senibus Galeno frigiditas dominatur, ecquæ causa efficiens? Nec est quod quis ad senum latitudinem confugiat: ut dicat frigiditatem in decrepitis & capularibus senibus dominari: quum autem senibus attribuitur quædam callosæ substantiæ coagmentatio, ad viridem senectutem id referendum in qua calor non languet. Immo dum afflmati, stranguriæ & *συστάσει σπυρίδι* (b) senes objicit de extremo senio intelligit: verba græca sunt, *τὰς τῶν ἡλικιῶν ἀπορίας ἡλικίαν* audit, id est, senes Hippocrates intelligit qui extremam ætatis partem exigunt: in iis enim suam orationem terminavit, tamquam singulas ætatum partes jam emensus. Si itaque extrema senectus concretionem callosam promovet, cur non antecedentes senii partes? Et absurdum est a senibus & viris lapideam compactionem remove, quum & præsto sit materies, & non sit id frigoris, ut calor acriusculus non superfit qui adjuvante loci angustia (cui primas partes concedimus) ad compingendum temporis tractu sufficiat. Ut quod assatum, celeriterque calor potentior efficaciorque in corpore vegeto facit, idem languidiusculus in corpore fracto & senili longiore tempore promoveat: quod verisimile mihi videtur. Atque eo consilio Hippocrates videtur hoc scripsisse: *Post mictum concretio magis pueris, an quod calidiores?* Cur dubitat, quum calorem coactionis auctorem passim edocuerit? Sed dubitandi occasio fuit forte, quod non videatur probabile calorem puerorum naturalem tot præstantium operum auctorem, tam male de nobis mereri ut tam durum malum invehat. Malefico enim calori hoc quadrat: qui efficit ut una cum hereditate jus istud ad nepotes transferant: quod satius esset omnino heredes non scribere, & paternæ miseriæ consortes non reddere. Hæc fortè *σπυρίδι*

6. Epidemio-
rū part. 15,
sect. 3.

(a) Obstruuntur sæpe renes & lapides generant, quando &c.

(b) Concretioni callosæ.

Nunc.

Nunc de senibus & pueris, id enim locus postulat, dicamus. Nondum definiemus quid sit concretio ante mictum, quid post. Lapides in vesica coguntur, in senibus, & in angustiis ubique locis. Si in loco ampliore, & caloris ubertas, & materiae copia significatur: nam quum materia effugerit in aliis locis coagmentationem, in vesicam, tum per se calidam, tum locorum vicina, illabens, praesentem materiam reperit cuius adhaesu facile adaugetur. Si in loco angustiore, obstructionis modo fiunt: nam materia viscida, terrena fit, angustia remoratur: hinc tempore cogitur lapis. In calidis naturis proprie generatur lapis, tum ratione loci, vesicae scilicet, tum causa efficientis, caloris nempe, temporis, quia brevis fit, effectiois modi, quia tenuior pars elicitur, unde vere concrefcit corpus. In non calidis, aut jam ad frigiditatem vergentibus, quaecumque coactio fit, ea improprie fit, & fit potius ex parte ipsius materiae, quam ulla ratione causae efficientis: id enim quod viscosum per se & crassiusculum est, jam fere lapis est illud quod vocamus *συσσων πωπόδου*. Nec enim coctionis modo, quae in-iracillatione cernitur, aut partium tenuium exhalatione sed obstructione potius fit. Ita quippe ren impeditur, retenta materia calor non diffatur, indeque congestio aliqua, veram concretionem ementiens, tempore procuratur: atque ea congestio in renibus fit. An non tam elucet vis caloris in cogendo lapide, si locus angustus est, quam si amplus. Angustia liquidum loci iam ipsius concretionis rudimentum affert, dum angustis viarum humor paululum crassius inharefcit: nec ista requiritur resolutio tenuioris substantiae vi caloris fieri solita, quum languens calor, locus autem arctus existat. Huc pertinet illud Hippocratis: *a quadragesimo anno ad sexagesimum tertium strumae non sunt in senibus, nec lapis in vesica, nisi prius fuerit.* Non negat fieri posse in renibus. Aphroditaeus vult & senes & pueros magis calculis esse obnoxios: quod forte minus accurate dictum, & Hippocrati repugnat.

Ne distinctiones has effinxisse videamur, dum diximus in senibus concretionem esse impropriam obstructionis potius vi, in pueris propriam, resolutione caloris vi facta, vel ut verba Galeni exprimunt, de senibus dum loquitur: *Obstruunt enim, ait, renes, & lapides generant, & callosa substantia fit*: Non meminit caloris, at solius obstructionis. Deinde meminit, *συσσων πωπόδου* (c), non absolute dixit, *λίθος* (d), quamquam *λίθου* nomen usurpat, proprie tamen non agnoscit *λίθος*, sed *συσσων πωπόδου*: quod abs re dictum non est. At dum exprimit veram in pueris concretionem, aliter longe locutus est: non meminit obstructionis, ut in senibus; immo rejicit angustiam ut causam; sed voracitatis, copia humorum, caloris resolutionis. Sic considerantur calor potens (qui senibus deest), copia materiae (quae senibus adest quidem, sed ob coctionis imbecillitatem, haec autem paupertatem caloris denotat) & resolutio, quae veram coagmentationem invehit. Atque ita secum conciliandus est Galenus;

(c) Concretionis callosa.

(d) Lapidem.

Notandus locus ut ex eo capita curationis eruantur.

Hipp. in coactio.

Aphrodit.

Problem. 41 lib. 2.

Aphor. ultimo lib. 3.

Nota ad partem 15. sect. 3. lib. 6.

lensus; quamquam obstructio ipsa per se non sufficit ad lapidem cogendum: sed hæc per comparationem audienda sunt.

Sed nunc quasi e portu paullum remigrantes, redeamus ad disputationem de calore, quoniam diximus non abs re Hippocratem dubitasse, an post mictum pueris concretio fieret, quod calidiores forent: præterea an calor naturalis, an acer & mordax sit opifex. Ac jam demonstratum est in genere calorem opificem esse, sive in toto corpore fusus sit, sive in parte ipsa (ut quam quibusdam renes impense calidi sunt) sive calidorum vicinitate: hæc enim ad id maxime facit, ut placet Hippocrati: *Quibus alvus liquida & sana est, non ardens, stomachus vesicæ non coarctatur; ii facile meiunt, & nil in vesica cogitur. Quibus alvus ardet, idem vesica patitur: nam & os ejus inflammatur. Si id patitur, urinam non dimittit, sed in ipsa coquit aduriturque, tenuissimum excernitur, purissimum percolatur. Quod crassum coarctatur, concretiturque: magis ac magis. Dum volvitur ab urina quod crassum compactum fuerit ad se ipsum aptat, augetur, & in tophum concretur. Quum meit, ad os vesicæ allabiunt, mictionem impedit, dolores infert. Sic pueri trahunt & fricant penem. Et causa mictionis videtur eo loco esse. Signum eorum est, urina splendida redditur, quia quod crassissimum & biliosum istuc manet ac conglomeratur. Pueris lapis fit si lac salubre non fuerit, sed calidum ac biliosum: nam ventrem calefacit & vesicam. Tria hic observanda. Primum, quomodo partium vicinarum ardor vesicæ communicetur, cogendi lapidis occasio: ita audiendum id de calore acri. Deinde, quod in vesica primo lapis fiat, quod Neotericis non placet. Tertium, de lacte calculorum in pueris auctore. Addo & urinas splendidas: vix enim hoc probabile, ut æstus adsit tantus & in vesica, & in adjacentibus partibus, & urinæ meiantur splendentes. Sed hoc forte fit, quod lentus, frigidusque humor subsideat, a quo serum resudans ut excretioni paratum facile meitur: quod autem crassum & biliosum (id est, quod in mole ista calidum & æstuans, tamquam spiritus agitans & conficiens) remanet. Caloris præterea copia, præsertim si præter naturam sit, sæpe cruditate parit, & renes, vesicamque calefaciens, tractum urinæ faciliorem facit: testis diabetes ab ardore renum natus. Relictis aliis queramus, quoniam de ardore mentio fit, an tantus æstus ad coagmentationem requiratur: nam si excessus est caloris, præter naturam id est: coagmentatio vero & a calore, & a frigore per se fieri solet. Sed quid illud est quod illo loci Hippocrates dicat ardere & inflammari os vesicæ, & intestina? Benevole Hippocratis verba sunt excipienda, nec aliorum detorquenda; justitiam suam significant, qui, quia aliorum mentem non capiunt, mendacii convincunt. Hippocratis consilium est docere qui fiat ut arenulæ in quibusdam generentur, in aliis non, quorum utrique utuntur aquis ab Aquilone perflatis, prout alvus bene maleve affecta est. Ut enim morbus fiat, non modo materies, sed & subiectum requiritur: & quibus alvus inferior ardet, in iis facilis calculorum proventus est: ardoris, inflammationisque nomine (ne quis hoc exquirat nimis) intelligit calorem multum & siccitatem, a quibus adstrictio alvi magna insequitur: tale quid vocat *κοιτίλιον νεκροπύλεον*, alvum exustam*

Hipp. lib. de aere.

Hinc curatio nis ratio petetur.

Caliditas venosi generis ad arenulas in vasis ipsi gignendas.

multum facit. Et ut ingenue fatear credo

in rene & vesica fieri quidæ coagmentationem: sed

corpuscula, nempe arenulæ, coagmen-

tanda in venis, præsertim

corpus squallidius sit &

biliosus, generantur a

crassiuscula quadam sub-

stantia que in: genus venosum reperitur, immo

sanguinis pars in arenulas verti potest.

Unde apud Hipp. menses

arenulenti & post partum

in secundis arenulæ vere non sunt perspectæ.

Hipp. lib. de humor.

Hipp. 5. aphor.

exustam ardentemque verto. Alvi siquidem adstrictio in primis ad concretionem lapidum facit. Et quum calor eorum auctor sit, ubi virtus ejus, major propensitas ad calculum: licet par in his aut illis materies adsit: adeo magna efficiens causæ vis existit. Immo & biliosis valde cystis fellis lapillis oppleta sæpe visa est. Acer quippe calor, & mordax exsiccum corpus, qualecumque id sit, reddit; Si intestina & hepar incaluerint, vesicæ id facile communicatur; si verum est ea maxime affici solere quæ sint propinqua: nam & inflammato recto intestino, stranguria, & utero ardente, tenesmus prope est. Contra si alvus profusior est, & generationis occasio minor est, & minores dolores adsunt: non enim urget premitque sterqus; testatur clysmatum perfusio, una nephriticorum & calculosorum medela & levamen. Quibus contra alvus sicca, febres, capitis dolores, stranguriæ, renum ardores familiares sunt. Itaque ubi major calor, major quoque ad coactionem propensitas: ut non pigeat repetere illud Hippocratis: *Pueris arenæ cum lotio excernuntur tum ob vesicæ, tum totius corporis caliditatem.*

2. de nat. hum.

Sed jam definiamus an blandus solum calor, an solum acer, an uterque calculum producat. Si educio tenuioris partis per digestionem in calculo efficiendo quæritur, quid hoc promptius præstabit, quam calor acer? Ac resumamus illud: Post mictum pueris magis *σύνγραμμα* (e), an quod calidiores? Explicatio hujus sententiæ summam eorum quæ quærentur faciet. Et primum de voce *συνάγραματος* (f): *σύνγραμμα ἀπό τῆς τῆς γλιγγῶν χυμῶν συνάγραμτος* (g) ducetur: & duplex est, unum *πρὸ οὐρήσεως* (h), alterum *μετ᾽ οὐρήσιν* (i): loco nominis *τῆς οὐρήσεως* (k) legitur apud Hippocratem *τὸ αἰρημα* (l); sed male legitur *πρὸ τῶν οὐρῶν* (m): aliud vero est *οὐρον* (n), aliud *οὐρησις* (o). Sed cur de pueris loquens subdit, *ἀρα ὅτι θερμότερα*, id est, an quod calidiores? Dyas forte ob causas notam dubitationis adscripsit, partim quia adjecerat vocem *μέγιστα* (p), quod æque verisimile foret, ut facilis adhæsiō concretionem in juvenibus fieret: Immo magis, quia multo abundant calore, eoque acri: is autem calculorum effector est: & quod *in aphorismis* pueri calidissimi dicuntur, id nonnisi cum distinctione audiendum: quæ quum trita sit, omitti debet: quamquam absolute *οἱ θερμοὶ* (q) dicuntur calore acri abundantes. Secunda ratio est, si in pueris multa cruditas est calculi auctor, non est credibile multum esse in iis caloris: pugnant enim hæc, calorem abundare, & multum succi crudi superfluere. Sed hoc verum ex parte caloris: quippe si multa ingluviæ, vix calor mitificando ac coquendo omnino est. Sic nimirum hieme multum est sedimenti, quod est residuum alimenti coctionem effu-

Lib. I.

H h 3

gientis;

- (e) Coacervatio, concretio:
 (f) Concretionis.
 (g) Collectio ab eo quod viscosus succus coacervetur.
 (h) Ante mictionem.
 (i) Post mictionem.
 (k) Mictionis.

- (l) Mictio.
 (m) Urinæ.
 (n) Urina.
 (o) Mictio.
 (p) Magis.
 (q) Calidi.

Com. ad par-
ticul. ult.
progn.

gientis; & tamen caloris ubertas adest. Sed satis natura suo functa videtur officio, si modo impressa sua vi in sedimentum, notas & characterem bonitatis induxerit. Nisi enim virtus alimenti hieme caperetur, calor & coqueret omnino, & nihil residui relinqueret. Et Hippocrates quaerit, an quod pueri calidiores? Ac si quaereret, num alia coagmentationis causa est quam calor? Si enim calor ita potens est in pueris, is coqueret, ad aequalitatem reduceret, & tandem expelleret: itaque in vesica crassior pars non retineretur, lapidis parens. Et ita alia causa statuenda, nempe ingluviens. Et quod notandum, non videtur omnino dubitare dum ait, an quod calidiores? numquid τὸ σπυγματος (r) calor auctor sit, (siquidem & si cruditus causa est materialis, efficiendi vim habet calor) sed an post mictum, id est, secretam a renibus in capacitatem vesicae urinam, in pueris coalitus fiat, quod in eis plus caloris inest; duplicemque habet intellectum ista periodus. Prior est, an in pueris concrescat lapis potius quam in aliis aetatibus quod sint calidiores: quod placet Galeno. Posterior, an in pueris potius fiat concretio post mictum, quam ante mictum, quod sint calidiores. Constat enim in puerorum vesica cogi lapidem, praesente aliquo rudimento, ob viscosum excrementum, quod renes praeterlapsum fuerat, existente & natura valida, & patentibus viis: remanet autem in vesica potius, quia grave, & corpus vesicae flaccidum, & uligine multa obstitum; praeterea excernitur tenuior pars: sic facile adhæsus fit. At in virorum renibus is adhæsus potius contingit. Diximus autem ante mictum cogi quid, non esse aliud quam fieri antequam urina a renibus delapsa sit: post mictum autem, id est, post effusam a renibus in vesicam urinam. Quamquam quidam putant post mictum σπυγμα (s) fieri, id est, post excretam a vesica urinam, ut crassior pars, & hypostasis remaneat legitima calculorum, & prompta materies. Sic post mictum, actum meiendi significaret. Quod si verum erit, quis sensus foret? quid dignum Hippocrate? Sit ita, in pueris concretio fiat post mictionem ipsam, quia excreta parte tenuiori sax remanet, quid significaret illud, Ante mictum, ut vult Galenus in comm. in viris fit concretio? nam opponit τὸ μετ' ὀφθῆσιν, τῆ πρὸ ὀφθῆσεως (t). Nec enim credible in viris fieri concretionem, remanente potius urina in vesica: in pueris autem, excreta ab eadem vesica urina: nam contineatur necne urina in vesica, non ideo in renibus cogitur lapis. Placet autem Galeno, in viris concretionem lapidis renum esse propriam, & ad viros illud τὸ πρὸ ὀφθῆσεως (u) pertinere. Sed hæc convinci rejicere possunt argutia. Dicat enim quis: Hippocrates vult post mictum coactionem fieri, quod quum urina effluerit, sax facile lapidescat: quid attinet ad sententiam Hippocratis si inferamus, in aliis aetatibus fieri ante mictum concretionem; quod in pueris post mictum fiat? Nec enim Hippocrates virorum meminit, quod ei curæ non sit si in renibus lapis fiat, si non, πρὸ ὀφθῆσεως, si non: tantum

In com. illius
particulæ.

(r) Collectionis.
(s) Collectionem.

(t) Post mictionem, ante mictionem.
(u) Ante mictionem.

tantum de pueris sollicitus esse videtur. Sed Galenus in *comment.* Arnal. Villanovanus ac plerique alii ex hac Hippocratis sententia, confectione quadam, colligunt in viris lithiasin renum propriam esse, idque ante mictum, in pueris, ipsius vesicæ, idque post mictum.

Ac conjectura nostra non parum probabilis videtur, nimirum quod Hippocrates quæserit an quod calidiores? quum videret colluviem magnam humorum esse in pueris, ut hæc per se calculorum parens foret: vel quod, si calor primarius auctor coagmentationis esset, idem quoque de aliis ætatibus, præsertim de juvenibus & florentibus ætate, iudicium esset: maxime vero de juvenibus. In his enim calidum absolute dicitur, & calore naturali calidius: itaque major coalitus occasio. An vero ita certo statuendus sit primarius lithiasis opifex calor, verbo uno explicemus. Quicquid ejusmodi est ut in materiam æqualitatem aliquam inducat, quæ ad coagmentationem (quam lævitas quædam præcedit & adjuvat) conducere queat, præterea quod a materia partes tenues elicere ac educere potest, id generando calculo accommodatum est, at calor etiam medicris esse potest, ut ea ratione generator calculorum censatur. Huic rei auctoritas primum Galeni suffragatur: *urinarum crassitudo creandorum calculorum prima ac potissima causa est. Caliditas etiam medicris ad spissandam materiam sufficit: nam & in sponte aquis calidis, etsi moderatis tepidiores sunt, topi concreverunt.* Ideo Hippocrates dubitavit an compactionis causa calor esset qui in pueris uberrimus est. Sed ut concedamus calorem vim efficiendi habere, tamen copia materie in vesica residis videretur ipsa sufficere, ut in sese coiret ac cogereret sua viscositate, nullo calore concurrente: frigus enim, ut & calor cogit. Sic a sua frigiditate occasionem coagmentandi sponte materies mendicaret. Et nisi nos aliter doceret Galenus, existimarem illud *μετ' οὐρησιν* audiendum esse, post effluxum urinæ a vesica. Nam quum retinetur adhuc in vesica urina, potius a liquore urinæ crassa diluitur materia quam cogitur: Et virorum renibus si adest etiam urina, arenulas diluit atque educit: nisi dicas *παρὰρρησιν τὸ μετ' οὐρησιν* (*) significare propriam in vesica lithiasin, τὸ δὲ πρὸ οὐρησιν, lithiasin in renibus.

Sed itane facile cogitur lapis? Non placet quibusdam. Credunt a mediocri calore diutius affari, coquique materiam ut compingatur, a validiori brevius, ut idem fiat. Sed tribus modis fit. Uno per obstructionem potius, ut quum callosa substantia in senibus sit, ut Galeno placuit: patet enim cur in iis excrementa scateant: nec paupertas ea est caloris quam ante diximus Galenum male comminisci. Secundo, per coctionem: ac tunc multus analogus calor requiritur: exsuccus humor redditur, affatur, ac tunc propria est lithiasis: sic quibus alvus æstuat, in iis lapidum proventus existit. Tertius modus ex proxime dictis cernitur, quum demonstratum sit in pueris materiam crudam calculi causam esse, ac si materia ipsa in se conglobata, ac coiens, minimo calore requisito, indurescat: magna generationis facilitas, quum materia præsto fuerit: immo minimo

ferè

*Galeni. in
cóm. illius
particulæ.*

*Comm. ad
part. 15. sect.
3. l. 6. Epid.*

*Ante addu-
ximus opinio-
nem auctoris
libelli de re-
num affecti-
bus.*

*Ea vero est.
Materia cras-
sa fere ex se
calculus est,
etiamsi tepidus
calculus cal-
lor concurrat.
Non sic de ve-
ni. Itaque
corpus pueroris
humorum
abundet, suo
ipsa materia
nuta fere
coagmentatur.*

*Est enim cras-
sa. Idem dici
potest de se-
nibus, de qui-
bus jam ante
ut loci consue-
liantur.*

(*) Paraphrasticè post mictionem.

Ad part. 15.
sect. 3. lib. 6.
Epid.

fere tempore coagmentatio fit: quod Galeni auctoritas corroborat: *Craffities*, ait, *urinarum in unum coiens, idque in vesica* (de hoc enim loco loquitur) *quum semel aliquando non apto tempore excreta, intus diutius remanserit, concresecendi initium capit, & principio factio facile quicquid crassi in vesicam fluxerit priori agglutinatur, ut sponte natis aquis cernitur, & in vasis, in quibus aqua quotidie calefit.* Quo ex loco facilitas generationis & incrementi facile apparet. Sic non videtur requiri calor tantus qui requiri solet ad lithiasin, non diathesis a parentibus ducta, verum ignorantiae eorum asylum, qui causas rerum longius accersunt. Quis enim dubitat usu casei primo quoque tempore non gigni posse lapidem? Sputorum crassitudo prompte adveniens id declarat.

Redeamus ad nostrum calorem. Is, si naturalis, coquit, unit, ad æqualitatem ducit, increffat: coctio increffando fit, crassities æqualitatem inducit, partibus separatis: & licet in ultima coctione aliquid coctione seipso tenuius reddatur, æqualius tamen est, & unitum magis: & in hoc vera crassitie ratio cernitur. Si calor naturalis id facit, maxime calculum cogit, hac præsertim vi, quia adæquat, & increffat: quod & placet Galeno. Crassam materiam in pueris tenuiorem esse, quod magis ab insito calido elaborata sit, rationi quadrat: nam quæcumque a calore coquendo mutantur, ea lentorem induunt, licet initio non habuerint. Nisi obijciatur aliud Galeni dictum, quum docet cur in rene pueri lapidem non habeant. *Pueri*, ait, *in rene calculos non generant, nam humorum crassitudo funditur liquaturque, quod facultates validas habeant: Et quum pueris multus calor sit insitus, & actiones firmæ, materia attenuata ad renes fertur, facileque in vesicam percolatur.* Hinc collige calorem naturalem fundere, liquare nedum cogere ac conglutinare. Et in eodem comment. agnovit coagmentationem materiæ in puerorum corpore redundantis a frigidityte vesicæ fieri. Si itaque frigiditas cogit, compingit eam materiam quam calor fundit, si contra calor liquat, cur coactionis auctor censetur? Pugnans enim hæc inter se. Sed ad unguem non sunt exquirenda Galeni verba. Nam quod ad facultatis robur in pueris confugit, & calorem fundere asserit, id eo fecit consilio, ut evertat eorum opinionem qui causam generationis lapidum in pueris meatuum angustiam asseverabant: hæc si causa esset, non in vesica, sed in rene potius lapis cogeretur; immo ab aliis ætatibus concretionis causam meatuum angustiam removet, cruditatemque & imbecillitatem caulatur: in pueris autem quum non sit ea imbecillitas, mirum ne sit cur in rene lapis non fiat. Immo quod ad vesicam usque pellatur materies, id vim naturæ arguit, & ad compingendam eam materiam facit ipsius vesicæ frigiditas. Ac primo per comparisonem cum viris facultates in pueris potentes dicuntur: nec omnino calor fundere ac attenuare censendus est: nam si digestionis modo agit, liquat, fundit, attenuat: si coctionis modo, crassefacit. Sic alias intelliges calorem æqualitatem & crassitiem inducere, utpote dum coquit: alias fundere ac liquare, dum per comparisonem cum aliis ætatibus (in quibus nec tantæ vires, nec calor tantus) digerendi partes tenet: & si vesicæ frigiditas coagmentationem juvare dicatur quod non excludit caloris munia coquendo ac increffando. Nam ex eventu frigiditas

cogit, præsertim si adsit magna capacitas, in qua materia diu sit reses quod Galeno videtur (nec enim ea potest esse in corpore frigiditas, quæ aliquid cogere ac coagmentare possit.) Calor per se agit, dum ὁμογενῆ (γ) congregat. Et licet materia sit attenuata, ut ei per renes aditus pateat, non hinc efficias tamen quin diutius circum eam materiam versando eam compingat: nec in lapidem converteret, si ea ad nutritionem abuti posset: quum verò sit excrementum, dum diutius subigitur, lapidescit. Ex quibus efficitur, calorem naturalem, blandum, ac halituosum concretions auctorem esse: quod ratione confirmatum est: experientia verò est de aquis, in quibus tepidiusculis lapides generantur. Quod verba Galeni confirmant, si ex sola pituita crassa & viscida subsidentia facta sit, color cinereus erit, aliorum tophorum colori similis qui in aquis sponte calidis, multis in regionibus, lapidibus adnasci adcrefcereque solent. Nec est quod quis dicat eos tophos generari in aquis calidissimis: quum meminerit Galenus conceptis verbis, aquarum quæ moderatis tepidiores sunt. Quod de industria factum, ne credas excessum caloris requiri.

Atque ut nostra terminetur oratio, nec eorum omnino placet opinio, qui calorem acrem calculorum parentem agnoscunt, nec qui solum calorem naturalem constituunt: * alias enim calor acer auctor est, ut in iis quos θερμοκοιλίους (z) vocat Hippocrates: alias blandus, isque longiore tempore id facit, & coquendi modo, quum potius digerendo acer mordaxque agat: alias materia ipsa multitudine sua, & lentore, parum habita caloris ratione, primas partes tenet: nam paucò præsentè calore, ut sepibus evenit, materies ista callosa fit, immo per se veluti tophosum est quid: siquidem est sedimentum multum, est & glutinum, nempe pituita; quod placet Hippocrati. Hoc autem glutinum eas habet vires, ut paucò etiamnum calore præsentè materiam diuulsam compingat: paucus autem calor longiore tempore id facit, quod breviorè multus. Hinc patet errandi occasionem hac maxime ex opinione fluxisse, quod crediderint calorem acrem calculos generare, unde renum regioni refrigerantia sæpe adhibentur. Quin etiam multis densa est caro lumborum, & calor paucus diffinitione prohibitus vires in renibus acquirit, numquid tunc refrigerantium usus conferet? Item in pituitosis obesisque quum lapides fiunt, (quod non tam sæpe fit quam in biliosis, licet Arnaldus Villanovanus aliter senserit) non credibile istius acris caloris proventum esse. Sed numquid etiam febrilis calor calculos promoveat? In apoplexia & tetano calor febrilis coquit, digerit, evacuat, frigus cogit, immo æqualitatem quamdam inducit: & coryzæ cum febre non diutius sunt, quia ait Galenus, πυρετός ἐπιγεγόμενος ταῖς κορυzaῖς βίβαιοτέρων αὐτῶν ποιεῖ τὸ πέδιον (a): sic calor febrilis dissipat, non cogit ac compingit: quod tamen verum non est. Nam si coquit, ex eventu tenuiorem partem eliciens, concretions occasionem prætexit. Ita censuit Galenus citra calorem non posse corpus ullum in

Ballonii Oper. Tom. IV.

I i

halitum

(γ) Homogenea.
(z) Ventre calidos.

(a) Febris superveniens gravedini validiorem facit concoctionem.

Ad part. 6.
sect. 1. lib. 6.
Epid.

Hujus rei demonstrationis manifestus apparet ex 1. Cap. lib. de renum affectibus, sive nothus sit liber, sive non, sed locus commemorabilis est.

6. Epid.
* Lib. de alimentorum facultatibus dum loquitur de pane lauto. Gal. calorem acrem renum maxime auctorem calculi facit.

Hipp. 4. de morbis.
Medendi ratio hinc peteretur.
Part. 10. sect. 3. lib. 6. Epid.

Gal. cap. ult. lib. 9. meth.

halitum digeri, manente substantia compacta, nec tamen vi caloris corpus omne digeri posse, sed quod eam propensionem habet, ut est corpus humidum. Quod si non multum contumax materia, eam hercules attenuabit, ac digeret, alioqui hoc intendet ut tenuiorem educat partem: si id fit, crassamentum quod remanet lapidem ponit. Præterea aliud est materiam in venoso aut nervoso genere contineri, aliud in capacitate aliqua & angustiis. Nam priore modo, ut in apoplexia, quia coactus humor non est, digeri non potest, ut nulla sæx commemorabilis remaneat. Si posteriore modo, id est, si in vacuo continetur, & in ventre; dum conglobatur, & in sese undique coit, facile concrevit: id declarant in arthriticis topi: nam quamdiu humor in venis est, vagatur, quum vas elapsus est, in acetabulum concrevit ac lapidescit.

*Arguitur
Fernelius.*

*Gal. c. 5. l. 1.
loc. aff. disputans de his
aff. qui his
aut illis part.
contingunt,
aut suffusionē
solis oculis
contingere.*

*Et lapidem
solis renibus
ac vesica.
Quamquam
ex quorumdam
opinionem
narrat quibusdam
in solo intestino
calculum con-
crevisse.*

*Auctor libri
de renum affe-
ctibus, expli-
cans causam
lapidis effici-
entem scribit
crassam
materiam sufficere ad
coagmentationem
sui, etiam si mode-
ratus sit et
repidus calor,
si tenuis ma-
teria est, calor
vehementior
requiritur,
sive naturali, si-*

Reliqua jam persequamur, an videlicet omne rudimentum calculi a renibus & in renibus est, quinam magis obnoxii calculo, & cur potius ren in viris calculo obsideatur, in pueris vesica. Ac in rene tantum non cogi lapidem testatur experientia, quum nulla non in corporis parte fererentur: nam & in corde & in cysti, & in hepate, & in pulmone deprehensus est aliquando. In ea vero maxime parte cogi potest, ubi capacitas est aliqua, quum hæc ad coagmentationem magni sit momenti, Galeno auctore. Sed an rudimentum omne in renibus, ejus præsertim lapidis, qui a vesica tandem detrahitur, inquiremus. Qui hanc opinionem induxit primus fuit Fernelius: etsi is agnovit in cysti fellis, in venis, immo & in plerisque aliis partibus calculum cogi, cur a renibus primum coagmentationis initium repetivit? Ea de re dicet, nullus Veterum statuit, quod nullus credidisset futuros olim qui adeo præjudicatae suæ sententiæ inniterentur, ut contra omnem rationem primo ac per se lapidem in vesica cogi posse inficiarentur; quod si præsensissent firmis id, ut cetera solent, rationibus stabilivissent. Ac probarunt quidem, siue materiam spectes, sine locum, siue efficientem causam in vesica generari posse, aut cogi potius; sed an rudimentum a vesica esset, an a rene non statuerunt. Quis putasset fore quosdam qui in vesica primo confici lapidem negarent? Si in aliis partibus fit primo, cur non in vesica? Cur rudimentum a rene mendicatur? Immo probabilius est in vesica fieri: nam est excrementorum sentina, mucosa materia in eam influit idonea calculi materia, ea frigidior est sæpe caloris vim effugiens. Quis dubitat eam non facile in calculum obdurescere? Primum itaque materies in vesica adest: & quum mucosa sit, in loco capaci omnium facillime induratur, & ex minimo principio per accessionem novæ materiei in molem accrescit: Locus præterea calidus, calidis partibus circumdatus, ratione suæ substantiæ, id est corporis vesicæ, frigidus. At ad veram coagmentationem, ut ad duritiem in lateribus, caloris & frigoris conspirationem omnino conferre, veterum auctoritas probavit: unde lapidum substantia (ait Galenus) constans est ac stabilis propter frigus & siccitatem: sic & materiæ ipsius frigiditas, & aliquantula vesicæ ipsius ob naturam spermaticam frigoris vis plurimum ad lapidem confert. De renibus autem dubitatur, quum in renem calidissimis tantum cogi lapides plerisque probetur. Præterea si in vesica

vesica facile fit tenuioris substantiæ dissipatio, si excretio fit liquidioris partibus, & sæx remanet, cur non primo quoque tempore rudimentum lapidis adesse necesse est? Quamquam ante docuimus ex veterum opinione in rene potius cogi calculum per modum digestionis, in vesica vero per modum coctionis, quasi in renum calculo vis potius efficientis causæ; in vesicæ lapide vis materialis reluceat. Coctionem voco elaborationem & incoctionem; ut quum diutius urina retinetur, & natura non oriatur. At dicit, sæx illa residens a liquore facile diluitur, distringitur, & per os vesicæ, quod amplum Galeno, excluditur: ita coctionis occasio abest. Si hoc verum cur in aquis, quas *αυτοφωϊς* (b) dicimus, lapides concreverunt; cur materiam eorum aqua non diluit? Si arenula a rene deturbata augetur, & id quod apponitur vere est lapis, si omnes conditiones lapidis spectes, immo quid est durius quam quod in rene & a rene est, cur non primo & per se in vesica cogetur? Eadem enim ratio principii & incrementi videtur. Siquidem si materia & calor in vesica sufficit ad augendum, arenulasque in ingentem lapidem compingendas, cur non & ad generandum abunde erit? In articulis pituita lapidescit, nullo a renibus principio repetito; & in vesica idem non fiet, quum & materiæ, & loci, & causæ efficientis opportunitas adsit? urinae grumosæ, paucæ, confusæ, in vesica retentæ, exiguum quoddam rudimentum non dabunt, & ab hoc auctius non erit quoddam corpus lapidosum? Nisi dicat, si ita grumosæ, crassæ, non transmittent renes, in iis residebunt, stranguriam parient, lapidem producent, maxime in renibus puerorum, in quibus omnia non patent, ut in viris. Huic sententiæ Galeni consentit quidem, dum ait: Non abs re crassæ urinae & paucæ vix renes transibunt; tamen ita explicari potest. Jam demonstratum est puerorum actiones & facultates validas esse, calorem validum qui humores fundat ac tenuet, sic meabilem per renes faciat, exitus celeritatem asserat, si verum id est, credibilius in pueris facile permeare urinas illas quam in aliis. Præterea docuimus ante Galenum, non iis assentiri qui angustiam meatuum concretionis in renibus & puerorum, & adultiorum causam constituunt: itaque quantumvis crassæ, permeabunt tamen. Quod attinet ad illud crassamentum quod quis causam coactionis in renibus puerorum asserat, Galenus illud corpori vesicæ frigido attribuit: itaque ne is rei veritate motus fateretur colluuiem istam in renibus remanere angustiam ratione ætatis habentibus, duo asserit, & vi caloris crassitatem tolli humoribus attenuatis, & nullam angustiam esse quæ hoc efficiat. Quod an verum sit videto.

Sed ne, indicta causa, Fernelium virum alioqui arte medendi clarissimum condemnemus, ejus verba in medium adducta ad unguem exquiremus. *Causam calculi*, ait ille, *tradunt omnes crassum ac frigidum succum, qui cum urina per venas in vesicæ capacitatem insluit, in qua tamquam sæx subsidens loci calore arefactus sensim lapidescit. At vero quid limum istum, (nisi forte angusta vesicæ cervix) tamdiu possit remorari non video, quum & sanguinis grumus, & pus, & alia multa crassiora facile illinc profutant cum*

Li 2 urina.

(b) Sponte nascentes, minerales.

ve non: nam calor partes materiae tenuis discutit, & si tunc validior fuerit calculum fingit.

Cap. ult. l. 9. Method.

Tamen auct. lib. de renum aff. ait in viventibus a solo calore esse concretionem. Nec enim

tantum frigus esse potest, dum vita fruimur, ut à frigore concretio fiat.

Quod verum est si quis existimet frigus vim causæ efficientis habere per se.

Nam calor vere est opifex, & frigus ex eventu.

Ad part. 15. sect. 3. lib. 6. Epid.

Ad aph. 69. lib. 4.

urina. Contra vero comperi omne calculum in vesica conclusum, quoddam rudimentum e renibus traxisse, e quibus per nephriticos dolores excidens, si grandiusculus, in vesica plerumque persistit, illicque altatarum sordium adhæsu coagulantur, dum confectus lapis fiat. Et quicumque lapide vesica laborarunt, ii prius nephriticos dolores experti sunt: & quoscunque calculos otrivivi, in eorum medio nucleus repertus est, verum rudimentum e renibus exturbatum. Sed hæc leviora sunt quæ a tanto Philosopho profecta dicantur, quæque veterem de calculo in vesica primum coacto opinionem labefactent. Sed alia his opponenda sunt, ut facta utrimque contentione veritas eluceat. Tria ejus sunt argumenta: ut primum rudimentum a rene esse conficiat, nullumque lapidem primum in vesica concrefcere concludat. Primum est: Nil videtur remorari crassum frigidumque succum calculi parentem, ut in vesica prima concretio fiat: prima itaque concretio a rene est: quod autem non moretur materia in vesica, sed facile transeat, hæc conjectura probat, minimo negotio grumus & pus a vesica effluit, idem quoque illi viscido crassoque humori contingit: egregium vero argumentum. Pus & grumus a vesica excernitur facile, ergo humor ille glutinosus; si itaque lapis cogatur ibi, rudimentum oportet a rene mendicari. Si enim tam facilis a vesica exitus, cur nucleus a rene deturbatus per dolores nephriticos (quo tempore facultates omnes in unum nituntur) in vesica moratur? Nam & cervix vesicæ patet, te auctore, & maxime in pueris, & non minus natura nititur excutere arenulas, quam pus & grumum sanguinis: sic suo se confodit gladio Fernelius. Secunda ejus ratio hæc est: Ideo non moratur humor in vesica, quia eum, ut & alia crassa probabile sit excerni. Eodem modo nec humor in renibus retinebitur, & non cogetur. Immo quum renum lapis potius per adhæsum arenularum fiat, quæ non tam contumaces sunt ad deturbandum, quam grandinosum corpusculum quod in vesica lapidis initium est, cur non quotidie exeunt a renibus arenæ, quum ab iis pus & grumus quotidie excernatur? Non enim potior est ratio cur humor viscosus moram non trahat in vesica, is autem in renibus subsistat & lapidescat: aut si in vesica non sit probabile humorem morari, quod grumus & pus excernatur, si verum quoque est a renibus multo sapius, & per renes pus, & grumosa corpora effluere, cur non pari modo facile arenæ descendunt, & sic calculi occasio tollatur? Tertia ratio differetur.

— Ac quod capilli, carunculæ, grumi, pus a renibus, etiam facile excernantur, vel *quartus aphor. lib. plenus est: testatur eorum historia quæ fabis & orobo diu usi essent: testantur & carunculæ, quum hypostafes orobo similes videntur: quod & in febribus evenit, in quibus crassus sanguis in hepate aut renibus exurit. Sic grumus, pus, & corpora adusta a renibus deturbantur: ergo si calculus in iis cogitur, eodem modo aliunde repetendum lapidis rudimentum, quo & in vesica: idem enim de renibus & vesica judicium est: nisi dicat arenulas a rene non ita sæpe descendere, quod adsit glutinum quoddam quo conjunctio fit. Cur non idem glutinum in vesica erit? Immo in ea magis cernitur, quod in ea undique excrementa conflant. Renes corporis colluviem recipiunt,*

fed utrorumque vesica, immo & suum habet proprium excrementum glutinosum & tenax. Et quum spermatica sit pars & frigida, dum nititur in suam naturam id quo voluptatur convertere, id quod retinetur lentum & viscidum redditur. Si ventriculus generis similitudine vesicæ analogus etiam ex laudabili cibo videtur minimum ob errorem pituitam multam acervare, vesica ex iis quæ a natura ut aliena pelluntur, excrementum non cumulabit? At angustia renum id præstabit, dicit. Si verum id esset, tam crassa & glutinosa a renibus, & per renes non delaberentur, quæ paullo ante exposuimus. Si præterea quia pus & grumus a vesica facile pellitur, sæx quoque pelletur, tolleturque occasio generandi per se lapidis, eodem modo convinceretur de pulmone, quod in eo lapilli grandinis iustar non cogi queant: & tamen id in pulmone fieri fatetur. Pulmo facile pus & grumos sanguinis extundit, sequitur ut grandinis materiam non retineat. Sed ita respondendum Fernelio. Et pus, & grumus, & carnes, & similia a vesica excludi possunt, & tamen alias glutinosus humor expellitur, alias non: prout enim vesica affecta est, ita exclusionis major minorve est facilitas. Sic etiam aliquando & pus, & grumus, & similia subsistunt, aliquando expelluntur. Unde Galenus docet sæpe supprimi urinam a grumo sanguinis a rene manantis & in vesica concrementis, & a carunculis, undelibet adventarint. Eodem modo non est necessè limum istum aut supprimi aut expelli, quovis modo affectum sit os vesicæ. Accedit, quod fieri possit ut puri & grumo facilis exitus sit, non propterea tamen faci limo residui in vesica: etsi enim omnia hæc præter naturam sint, aliter tamen atque aliter affecta sunt, quoniam pus & grumus majores sæpe molestias infert quam pituita, nisi ea forte a natura valde aliena fuerit, ideo natura magis de illis expellendis, quam de hoc cogitat. Sic grumus ut molestus pellitur, aliud excrementum remoratur. Immo pus crassius ipsa pituita, ut irritans facultatem, ocyus exigitur foras. Unde minima particula humoris acriusculi in vesicam illapsa stranguria statim excitatur, quum alioqui ingens pituitæ acervus in vesica impune maneat. Itaque natura ad id quod irritat excutiendum incitatur, atque eo magis si id quod in ea parte redundat qualitate aliqua præditum sit, quæ sit velut calcar & stimulus; at humore mucoso vesica ipsa voluptuatur.

Quod attinet ad nephriticos dolores, quos ait necessario præcessisse lithiasin vesicæ (quamquam *λιθιασμος* (*c*) nomen proprie ad calculum in vesica refertur) si revera ita esset, magnam vim haberet ad confirmandam opinionem de necessaria nuclei cujusdam deturbatione e renibus in vesicam. Sed quot pueris lapis extractus est, qui nil umquam in renibus se sensisse narrarint (nam de iis sermo est quorum infantia pro exculatione afferri non potest) quum tamen signa aliquot ipsi & incipientis lapidis, & jam grandæscantis demonstrarint? Et ut plerisque in vesica repertus lapis, quibus sani renes mortuis deprehensi sunt, ita in renibus lapidicina reperta est, quum in vesica nil lapidosum esset: quamquam

Cap. 1. lib. 2.
loc. aff.

hæc omnino non convincunt: tamen si omne rudimentum effet a rene, vix laboraret quis lapide in vesica, quin renes lapidosi forent. Et quod asseverat omni lapidoso nephritin præcessisse, id fidem majoris experientiae requirit. Ac de viris, quibus renes facile calculo oblidentur, constat magnam esse eorum ad nephriticos dolores propensionem: de pueris autem non ita certum esse potest. Necdum observatum esse comperimus an pueri nephritica passi sint, quod tamen verum esset, si illud argumentum Fernellii constare oportet, quum lithiasis propria puerorum affectio sit. An vero possent effugere dolorem nephriticum si deturbatur a rene rudimentum? Itaque negare oportet Fernelio istam experientiam de nephriticis doloribus. Quod enim idem de pueris conficere posset, ac de viris, illud falsum est, quum jam sit probatum viris potius in rene cogi lapidem.

Examen vero illud de corpusculo illo nucleum referente, quod in lapidis medio reperitur, in hunc usque locum distulimus. *Quotquot lapides obtivimus, ait, in eorum medio nucleum reperimus.* Sed hoc an verum sit, dubium esse potest: in quibus a rene principium est, verisimile id quidem, utpote in viris: est enim in medio aliquid cineritium, alius coloris quam id quod adhæsu suo lapidem auxit: sic superficies non a rene, medium non a vesica esse videtur, sed contra. At non ubique ista coloris varietas cernitur, ut illud argumentum, quamvis e medio sumptum sit, jejunius esse censeatur. Immo etiam in vetulis lapides vidimus, quorum involucrum grandinosum erat, albicans, durum, lapidosum: aliquando colore fuscum, an non hæc a rene sunt? Nequaquam. Immo etiam, Fernelio teste, illud quod accrescit a vesica est: & tamen est veluti grando, fuscum est & cineritium colore, durum. Si tale quid apponitur, & a vesica est, nonne idem potest nondum existentis lapidis principium esse, & a vesica esse? Quibus enim corpus biliosum est, & æstuans, iis in vesica cogitur lapis ardore vesicæ & totius corporis, ut ante ex Hippocrate dictum est, & idem Galenus verum esse asseverat. Respondeat Fernelius iis: Si crementi lapidis causa in vesica est, cur non & principii? Si urinæ crassæ sunt, & semel non apto tempore reduntur, coactio fit in vesica, ait Galenus. Sed & id unum Fernellii errorem detegit: In lapide quod subrubrum, a rene demissum quid indicat: erroneum illud plane: nam in febribus, præsertim quum multa est colluvies & cruditas, & natura post mitigationem excretionem molitur, in urina est confusio, & sæx non assimilis sanguini aut sæci sanguinis: numquid remoratum in vesica coagmentationis principium erit, præsertim si calor adfit, & illud quod in medio erit rubicundum apparebit? Ita hercle. Sic falso color iste rei mediæ convincit primam in rene conglutinationem factam esse. Satius est itaque statuere colorem calculi, quæcumque ejus pars accipiatur, non indicare locum in quo, aut a quo, sed materiam ipsam: nam & in rene albicans materia concrefcit, veterem colorem asseverans, & in vesica rubeus, & sæci sanguinis haud assimilis. Quamquam non negamus & arenulas a renibus esse, & ruborem istum aliquando ab iisdem dependere.

2. de nat.
hum.

Notandus lo-
cus.

Aliquis

Aliquis præterea quærat, si per se & primo lapidem vesica cogit, an necessarius arenularum concursus? & si ita est, an a rene sunt, an etiam a vesica esse possunt? Putat quidam non oriri lapidem sine arenulis, contra arenulas esse posse, nullo aut lapide præeunte, aut sequente. Quamquam Galenus ait, *ut ramentum ulceris signum est; ita & sabulosa urinæ lapidis sunt argumentum. Et quibus multæ excernuntur arenæ, iis coagulationis occasio tollitur.* Revera arenularum creatio renibus tribuenda est, si Galeno creditur. Auctor *lib. 2. de nat. hum.* arenularum generationem ad calorem magnæ venæ retulit: quod quamquam obscure dictum κατὰ τὴν συνειρηχίαν (d) renum regio intelligitur, politico loquendi modo, nam quibus magna vena ardet, iis lumborum æstus est, quod vulgus renes ardere dicit. Tamen si ad vesicam usque urina, fæci sanguinis hypostasin similem habens, defluet, quid erit absurdum si dicamus particulas istas hypostaseos subrubræ in arenulas converti posse? Nam & grandinosa corpuscula in vesica cogi possunt; & si eorum materia rubet, subrubra sunt: hoc autem arenulentum est. Diximus liquidem colorem non locum in quo & a quo, sed materiam cogi aptam indicare. Sed distinctionis gratia, arenulosas urinæ, renales dicamus, & proprias eorum quibus lumbi & venæ ardent, sabulosas autem, vesicæ proprias: utpote quum crassæ, fæculentæ, hypostasin subrubram habentes urinæ in vesicæ fundo diu delituerint.

Sed omnium difficillimum est ad explicandum, cur in viro ren potius calculo occupetur, dolorque eum nephriticus vexet, puer autem calculo in vesica potius laboret. Aniles & futiles ea de re sunt quorundam neotericorum opiniones: statuunt enim angustiam meatuum, causam calculi in virorum renibus, quæ quum in pueris tanta non sit, quæ materia in illorum renibus resistit ac moratur, eadem in horum vesicam delabitur: Galenus ad imbecillitatem confugit, quam in viris majorem esse credit quam in pueris: ideoque natura non satis potest ad deturbandum ad vesicam usque materiam: at non est verisimile hoc; in viris enim & adultis, quos τὰς τριτάτους (e) vocat Galenus, vix sit credibile adeo imbecillem esse naturam, ut perducere ad vesicam usque non possit materiam; quæ alioqui in vesica puerorum coaguntatur. Cur id potius in pueris fiat, quam instrumentorum mollities sit, congeries multa humorum & cruditas, quam vix natura eo provehat? Si id potest, cur non foras cum urina sedimentum pellit, quum amplam esse vesicæ cervicem Galenus fateatur? Immo si puerorum dispositiones idem Galenus vult celerrime alterari ob corporis humiditatem, & nativæ potentiæ infirmitatem, fictitia esse videtur opinio de robore actionum in pueris, & earum imbecillitate in viris, κατὰ τοὺς τριτάτους (f). Sit ita, coquendi facultas vigeat, quia calor multus, expellendi tamen vis, quam siccitas quædam juvat, deficit, aut potius multo inferior est priore; at deducere ad vesicam usque in pueris, quod alioqui

Cap. 5. lib. 1.
loc. aff.

Part. 18.

In hanc sententiam Auctor l. de renum affectu scribit, si ægre solvitur quod in renis cavitatem subit, ad id quoque aliud ex cava vena immissum colligitur & adhærescit. Et verisimile est primas arenulas in magnis istis venis generari, aut a bile asfata aut ab alio humore in arenulam converti prompto. Unde biliosus & quibus calor siccus & squalens, nec non æsuant. vena, urinæ sunt arenulæ: & vitri parietes sabulo velut sunt incrustati.

(d) Per synecdochem
(e) Perfectos.

(f) Et perfectis.

alioqui ob infirmitatem in viris remoratur circum renum cavitates, facultatis expellentis ἐπιρριαν (g) significat. Nisi forte dixerimus, ut dictum Galeni fusius explicetur, depulsionem hanc non tam opus esse facultatis expellentis, quam caloris naturalis vegetioris. Is enim fundit atque liquat, & humor diffusus eo usque pellitur, donec sentiat appulsam corporis frigidiusculi, hoc autem vesica est. At in perfectis jam viris is calor non est, unde non diffunditur humor, nec ad vesicam pervenit: immo in pueris materia mollior est, in viris sqaulet & aret. Nisi forte etiam Galenum suo se marte oppugnare dicamus; adduximus enim ante locum quo Galenus censet calorem nativum glutinosam materiam cogere ac condensare, & ad æqualitatem reducere; idque maxime quia tenuiores elicit partes. Si id verum in pueris coget aut in renibus, aut in longinquioribus partibus, non autem liquabit atque dissolvat.

Quicquid tamen sit, placet Galeno pueris in vesica lapidem cogi, in renibus virorum calculum: ita enim πρὸ κύστεως καὶ μετ' ὑρῶν (h) interpretatur: quod pluribus non persequendum. Et ex verbis Galeni colligimus, si lac ad lapidem non faceret, si tam crassæ in pueris urinæ non forent, si tanta non esset edacitas, constante facultatum robore, & vegeto nativo calore, cervice patente, nullus calculorum in pueris esset proventus, in eoque vis apparet, quod natura non cessat pellere, donec ad vesicam perveniatur: victa tamen materiei mole, crassitie, edacitatis incommodis, adjuvante vesicæ frigore, facilis in ea conglomeratio fit. Quod ad calorem spectat, idem si fusionis ac dissolutionis causa per se esse potest, coagmentationis occasio ex eventu statuatur.

Quod autem unam ex causis facilis coagmentationis meatuum angustiam Galenus ante negaverit, id sicce pertransendum non est, conceptis tamen verbis id statuit: & longe aliter alias docuit, ait enim: *Quum crudus humor lentorem sumsit, & quibusdam transitus per renes angusti sunt, ibi quod crassum est, & maxime lentum, diutius moratur, πῦρον (i) promte gignit, cuiusmodi in vasis in quibus aqua fit & accrescit. Confert & ad id maxime renum temperamentum, quum etiam calor acris fuerit, atque veluti igneus.* Cur ergo angustiam istam rejicit? Non ea est mens auctoris, ut neget omnino angustiam meatuum ad concrètionem facere, sed evertit eorum opinionem qui ideo crederent potius in renibus virorum cogi calculum, quam in puerorum, quod illorum renes angustiores essent, quam horum. Sunt quoque & satis in pueris plerisque renum angusti meatus. Accedit & illud: Inter homines ii calculosi fiunt qui abundant calore acris, qui biliosi, qui θαρρακοίνοι (k), quod calor majorem alimenti partem corrumpat, utpote febrilis, & cruditas quæ hinc nascitur, (quamquam non tam in iis humores dicuntur ὀμοῖ (l) quam ἀπειροί; ὀμότης (m) autem καὶ τὸ ἀπειρον (n) distinguitur): at in talibus corporibus venæ patent; Et

(g) Energiam.

(h) Ante mictionem & post mictionem.

(i) Callum.

(k) Ventre calidi.

(l) Crudi.

(m) Incoctiles: cruditas.

(n) Et incoctile.

Et de iis Hippocrates: *Qui ventre calido sunt, carnes habent frigidæ, & graciles sunt: isti venosi & iracundiores.* Nihil forte dicas venosos non tam appellari, quod venæ amplæ sint, sed quod turgeant conspicuæque sint ob pravi sanguinis abundantiam: utraque interpretatio cum Galeno consentit. Præter hos obesi & præpingues, quibus vasa angusta sunt, calculosi quoque fiunt. Sed priores calculos magis in renibus acervant, obesi autem callosas potius concreciones habent. Itaque quum Galenus negavit angustiam vasorum causam esse concrecionis in renibus virorum, ad infirmitatem recurrit: verba ejus sunt: *In adultis casæo frequentius utentibus lapides in renibus crebro generari conspiciamus.* Causam autem paullo ante efficientem aut adjuvantem infirmitatem posuerat. Sed paululum imminutus Galenus videtur in reddenda ratione cur in renibus virorum calculus concreseat, in puerorum vesica vero lapis: immo demonstrationem horum pollicetur cumulatissimam, sed dives promissum inanè tantum fit. Nam causari imbecillitatem in viris, & cruditatem (idque dubitando tantum) coagmentationis potius in renibus quam in vesica, jejuniis hoc est, & tanto demonstratore indignum. Ego vero potius crederem acrimoniam caloris renum in viris, præsertim si cruditas & angustia nonnulla concurrat, legitimam concrecionis causam. Nam quum arefactione, affatione, & digestionem rei tenuioris compactio fiat ex materia cruda & crassa, causa efficiens potentissima calor est acer, mordax, attenuans & digerens: & quia in adultis magis viget ac dominatur, qua parte plus ejus est, in ea cogitur ac compingitur materies: maxime vero si ignava sit vita, & cruditatum cumulus. In pueris halituosus est calor & blandus: materia fusa a calore blando elabitur; sic nulla coagmentatio fieret. Sed tum cruditas ob ingluviem, inordinatos motus & diætam, unde urinarum est crassamentum, nullo modo ab opere cessans natura ad vesicam usque excrementa depellit. Et hæc suoque pondere ac nutu conglomerata ac conglobata principium dant concrecioni: calor enim naturalis coquendo & agendo in opus semper incumbit. Itaque quod facit acrimonia caloris in virorum lumbis, materia aliqua præsentem, idem facit occasio multæ materiæ in puerorum vesica. Hinc renales calculi sunt friabiles, vesicæ lapis & quicquid in ea concrefcit, indissolubile & minime friabile existit & apparet; & virorum concreciones maxima ex parte sunt parvæ & exiles, & nonnisi diuturno fiunt tempore; puerorum vero ingentes sunt & brevi fiunt. Unde excisa puerorum vesica, grandiores visuntur lapides, & sæpe duo tresve sunt detracti. Sic calor acer & mordax in viris anticipat elapsam materiei in vesicam, & ante cogit quam natura deposuerit: contra in pueris eoque procedit, donec ad vesicam veniatur. Et ad coagmentationem in vesica facit frigiditas ipsius materiei, & ipsius vesicæ, utpote partis spermaticæ: Et quum pueri subligaculis careant, fundus vesicæ facile refrigeratur. Nil enim æque partes spermaticas & membranosas afficit quam frigus ipsum: immo frigore corpus illarum fit βληρόν καὶ σφακελώδες (o).

Ballonii Oper. Tom. IV.

K k

Atque

(o) Figurum, debile & sphacelodes.

Atque ut tandem commentandi finis fiat, in viris, potius habeatur ratio causæ efficientis, in pueris materialis, licet in utrisque utraque cernatur, sed secundum magis & minus. Accedit quod usu vini quotuntur viri, ut calidioris & tenuioris, multa in renes convehantur, unde facile calculosi fiunt, præsertim si esculentis ad id accommodatis utantur. Gentilitiam & hereditariam diathesin quæ in multis latet, omitterimus, quod nemo sit qui id non credat, & tantam vim ejus esse, ut eam vix effugere queat qui patre lapidoso, aut arthritico, aut lunatico sit satus.

At in viris acrimonia caloris renum & materiæ quidam squalor cernitur ut causa ipsius concretionis in renum corpore: at in pueris materia non est ita squalida, ideo diluitur ac diffunditur ad vesicam usque; in viris contra: nam vivere nostrum siccescere est: & major pars corporum curis, vino, venere, ætatis & anhorum cursu squalet: & pro calore blando, halituofo ac amico naturæ, alius contra naturam excitatur. Quod autem in calculosis nephriticis dominetur calor contra naturam, patet, quia perpetuo fere sunt sitibundi ac nauseabundi: unde apparuit sæpe & consistit certis signis venas eorum quibus calor acer est ac mordax, aut quibus multa bilis in gibbo hepatis congeritur, arenulas multas continere: declarant urinæ eorum; immo in mulieribus observatæ sunt arenulæ in secundinis post partum, quod ob calorem loci & moram contigisse certum est. Sic illæ arenulæ a genere venoso possunt impune per renes transire ad vesicam, & ibi adhæsu pituitæ coagmentari: & quum rudimentum est in vesica, facile lapis augetur, præsertim si vesica scateat crudo succo. Accedit quod ubi mictio impeditur, tenuiore filo ac velut gracilefcente urina excernitur, sic remanet id quod crassius est. Item qui habent lapidem in vesica, micturiunt, sæpe mejurium non affatim, nec educitur cum reliqua urina id quod crassius est. Idem contingit iis quibus in urethra caruncula est, congeritur enim pituita multa, quod tantum elapsum est quod tenuius erat.

CANONES THERAPEUTICI.

His ita explicatis quæ ad diagnosin pertinent, nonnulla attingere consilium est, quæ ad morbi ejusdem therapiam conferre videbimus. Paulolongiores & accuratiores fuimus, quod magni referat & ad diagnosin & therapiam scire quis locus sit in quo primo generetur lapis, quis non, quæ causa efficiens, an plus materiæ tribuendum, an calori opifici, quæ corpora lithiasi apta, quæ tempora generationis & incrementi calculorum. Hæc nisi ad unguem teneantur, circumforaneorum, & circulatorum exemplo: miseris mortales curatione nostra tumultuaria ac temeraria obruemus ac opprimemus: nam audito difficultatis meiendi nomine aut calculo quisque ad curationem hujus affectionis se natum ac institutum putat. Operæpretium est audire infinitas diureticorum formulas quas magnificat muliercularum garrulitas. Sed si corpora valde biliosa, si corpus valde excrementis

Vulgo calculosi ob renū calorem quæ supponimus magnum, foris refrigerantia præscribimus, & male. Nam Arist. ideo ait naturam renibus foris adipem mul-

mentis scateat, si confirmatus lapis ecquid erit pretii? Immo innumera sequentur incommoda: induratur lapis, sanguis liquatur, devehuntur excrementa, febris accersitur. At non eodem modo in senibus, pueris & grandioribus fit lapis, ut ante dictum est, non ubique arefactio, & afflatio, quo fit ut idem remedium usui esse nequeat: idea remediorum statuenda est. Errat qui credit nil interesse, sive hic, sive illic fiat lapis, quo modo, quo in corpore. Si enim in ea parte non cogitur lapis, cur topicis, & assumptis ei providetur? Si omnis & in rene & a rene lapis, huic primo occurrendum. Et quis adeo hebes qui in pueris ad renes recurrat, & non potius vesicæ rationem habeat, totiusque corporis? Sic præjudicatæ quorundam opinioni temere non assentiendum. Non sunt nova dogmata inducenda, nisi quæ validis rationibus stabiliantur.

In calculo tria hæc spectantur, *γενεσις, διαμονή, ὑγίαισις* (p): id est, generatio, mansio & exitus: in quibus locus est aut curationi aut præcautioni. Quum lapis perfectus est, frustra deturbare aut comminere, dissolvereque conamur: immo dum id fit, fusa liquataque nova materia, & ad renes devecta, cumulatür aliquid quod ad veterem concretionem adhærescat. Si in præcautionem incumbimus, blanda & lenientia usurpanda, nisi quid excitemus, aut dolores qui mille sunt, accersamus, aut præsentés augeamus. Si in curationem, Hippocrates præscripsit vehementiora, ut elleborum: nec si præscriperit, tamen eodem jure veratrum usurpandum est. Sæpe enim non ad verba Hippocratis, sed ad mentem attendere oportet: ut quum pueris mulierem, capram & elaterium conveniens remedium esse ait, non adeo sui obliviscitur Hippocrates, ut elaterio lactentes pueros exagitandos esse censeat. Galenus rem totam distinctione temperavit: nam dum præceptum hoc ad affectus renum retulit, quum malum inveteratum est, & velut vectibus extrudendum, tum veratro locus est, id est, valido medicamento. Immo duo sunt momenta curationis morborum renum, crassorum humorum extenuatio, & corporum in renibus contentorum, & solidorum vicinorum mollities & laxitas. Porro non per omnia tempora lapidis dolor est, sed dum generatur, & excutitur a rene. Illic dolor gravis est, hic acutus, utrumque verbo quodam communi complectitur Hippocrates: *In renem dolor gravis*. Nam nomine τὸ βαρύναι aut τὸ βαρύναι ἰδρωτὸς & ὀξύραν ἰδρωτὸς καὶ κοπίας κενώσασθαι βαρύναι (q) comprehendit. In eodem rene & dolor gravis est, id est, sensum gravitatis inferens, & acutus: gravis, quum ejus caro afficitur aut obstructione, aut inflammatione: obstructione, ut quum infusus est illi calculus. Si, ait Galenus, *carnosa renum pars inflammatur, dolor gravis est, ac si ponderis adesset sensus*: quod mihi mirum videtur. Nam non videtur inflammari ren, quin tunica afficiatur: si tunica patitur, acutus erit

tum affinxisse, ut renes essent calidiores destituti carne lumborum, quia regi deberent. Calidos autem renes esse oportet, ut & attrahant & secernant. Vide in nostris comm. maxime in historia Hamelii calculi. si.

6. Epidem.

Par. 6. sect. 1. lib. 6. Ep. Cap. 4. lib. 2. loc. aff. Aph. 3. lib. 6. aphor. Cap. 2. lib. 6. de loc. aff. Ad aph. 7. lib. 6.

K k 2 etiam

(p) Generatio, mansio & exitus.

(q) Gravis aut gravis doloris, acutum dolorem & proprie appellatum gravem.

Ibidem.

etiamnum dolor, eodem Galeno teste: tum enim acutus est, aut quum arteriæ, aut oscula vasorum; aut venter renis, aut tunica patitur. Idem censet de affecto hepate contra multorum opinionem: credunt enim sensum tantum adesse gravitatis, quum hepar laborat. At aberrant plane.

Alii se habent lapides in biliosis, scilicet & sobriis, alii in gulosi, vino & abdomini deditis. Illi arenas potius cogunt, hi corpus quoddam ex pituita nullo indissolubilius. Et credo quod qui crustis panis ununtur, arenulis possunt esse obnoxii.

Expendamus eorum errorem qui quovis tempore calculosis diuretica præscribunt, attenuantia, incidentia, sanguinemque fundentia, idque omnibus corporibus, omni ætati, nulla cum rerum distinctione. Atque ex professo in lib. sanit. tuenda, convellit eorum opinionem qui promiscue calida & acria calculosis offerunt. At primum demonstrat nil eorum quæ valde calefaciunt, calculosis prodesse. Producit historiam hominis biliosi calculo impediti: huic quum calida diu Medici calculo providentes præscripsissent, tandem eum in marasum coniecere: & contingit ut præficcitate motus digitorum impediretur, adeo ut ossa ipsa cavum sonarent: quod quum evenisset, alii paralyticum eum esse crediderunt. In crassis ac pinguibus attenuat quidem Galenus; si aliter affectum corpus, aliter quoque se gerit: nam sæpe una indicatio sumitur a corpore squalido & sicco, altera a calculo, aut callo. Calculus sæpe attenuari, & incidi requirit: Corpus autem sive totum spectetur, sive corpus renis intemperiem patientis, contraria remedia postulat. Ex superioribus autem patet: *Σερμοκωλις* (r), si quid deliquerint, inter ceteros calculis obnoxios esse: immo & in rene maxime cogi a calore igneo & adurente. Quam ergo utilitatem afferent *τὰ διαρρηχτά* (s); Itaque & affectui & corpori studere oportet. Affectui, non præscribendo ea quæ viscosum succum generant, ut sunt carnes volatilium domi nutritorum: contra valent hordeata, volatilia, pisces saxatiles: omni a lacte temperandum, præter quam ab asinino. Et victus ratio ambiget inter impinguantem, & extenuantem: quod Galeni consilium optimum judicamus. Capita hæc attigisse sufficiat.

Cap. 6. lib. 6. sanit. tuend.

Cap. 11. lib. 6. sanit. tuend.

Alii qui committunt error est, quia plerique defraudant suum genus, & alterum pastum omittunt. At contra alimentum benignitas oppugnat istum

Sed & explicemus cur Galenus distinguens medicamenta arthritica & diuretica, dicat nil eorum quæ vehementer calefaciunt calculis conferre: parum sibi constare videtur: nam diuretica esse vult ea quæ & calorem habent plurimum, & acrimoniam, ut smyrnium, petroselinum, daucum, seseli, phu, asarum, acorum, quibus omnibus magna est acrimonia: hoc enim omni diuretico inesse Galenus statuit, ut fundat & secernat, quod absque immenso calore non fit. Ideo hæc thoraci inimica sunt, quæ tali vi prædita sunt, quod crassiores reddendo materiam, eam contumaciorum efficiant. Tres itaque ob causas ea non conferunt, primum, quia calidiora & sanguinem fundant; secundo, quia idem & in renibus præstabunt, quod & in pulmonibus, hoc est, dum serum fecerint, id quod remanet contumacius reddent: unde paulo ante calculosos usu calidorum & acrium interdixerat: tertio si Galenus, conferens medicamenta

men-

(r) Ventre calidos.

(s) Diuretica.

mensis moventia cum iis quæ lac provocant, censet acriora esse debere & calidiora quæ mensis cient, quod non attrahat uterus, sed ad eum sanguis mittatur, contra ad mammas & ducatur sanguis, & ab iis trahatur, ideoque minus calidis utendum esse, quorum ad renes aut purgandos, aut curandos adeo calida præscribimus, quum sua ipsi natura attrahant valide? At hæc plenius explicanda sunt. Quum enim intellecta fuerint, vetus ea consuetudo concurrendi ad diuretica facile exfolescet. Aliud est absolute aliquid diureticum esse, aliud habere vim movendæ urinæ, aut deterendi lapidis, aut materiei incidendæ. De his ita Galenus: *Quum plurimum urinam educere nitimur, acrioribus & calefacientibus magis quam quæ sunt ἐπιφρακτικά (u) utendum est*: nimirum fundentibus & liquantibus, & fecernentibus. An propterea vult hæc calculosis conferre? Nequaquam; sed ex hypothese ita loquitur: si urinam movere consilium est: propterea eadem interdicit asthmaticis. Item alio loco dum confert acria tenuis substantiæ cum iis quæ sunt crassioris, quorum vis perniciosa, ait, acria tenuis substantiæ vim habent movendi urinam, sudores provocandi, expuitioni conferunt. Non tamen eorum usus confert, sed vires explicat: quum alias eorum usu interdixerit in asthmaticis. Aliud vero est urinam provocare velle, aliud expurgare, aliud calculum frangere, & materiam tenuare: quod & Galenus explicat. Nam ut ait quæ renes expurgant, ea incidunt, verum larga humiditate non egent. Quæ callosas concreciones incidunt, tametsi incidere dicantur, minimum caloris habere debent. Caliditas enim callum exsiccando contrahit, non incidit, nec dividit: unde quæ non siccant, & modice excalefaciunt, lac generant: quæ plus calefaciunt, non tamen valenter siccant, mensis cient: utraque urinam provocant: Item quæ calefaciunt & exsiccant, & quæ sunt ejusmodi ἐπιφρακτικά (x) dicuntur, non quia sola moveant urinas, sed quia solas moveant urinas, non autem lac & mensis, quod notandum. Paulo post enim diuretica quæ calefaciunt & siccant pulmonum morbis & calculis renum non conferre scripsit, quod nec calculosi, nec asthmatici siccitatem istam postulent. Itaque quum movere urinas consilium est, aliquando diuretica usurpare oportet: Item quum incidere aut tenuare opus est, aliquando τὰ ἐπιφρακτικά (y), non διουρητικά usurpanda sunt, quum leniendo, humectandoque & compagem calculorum dissolvere consilium est, & nullum tumultum, fusionemque humorum afferre: hujus generis sunt semina frigida, malva & bismalva: ea usui maxime esse debent in renibus a calculo occupatis. De calculorum generatione dictum satis. Hæc eo animo dicta sunt, ut calculosorum calamitatem convenienter medendo elevaremus: Videndum enim ne periclitatorum more iis vitam dedisse credamus, quibus minime ademerimus. Et quo morbus hic frequentior est, eo si quid in curatione peccatur, ut hercle peccatur, dolendum magis, detestandaque hominum ignorantia:

stium squalorem qui in nobis hinc accidit (1) occasio est.

Cap. 13. lib. 5. simp.

Quæ vim humectandi & refrigerandi habent, quia squalori, siccitati, & aëstioni repugnans, magnas habent ad curationem & præcautionem in calculosis opportunitates. Immo aquæ portio calculum expellit renes corroborando & facultatem expultricem firmando, necnon calorem renum lapidis creatorum temperando. Hæc ex Aphrod. probl. 108. l. 2. Cap. 22. l. 5. simp.

Cap. 13. l. 5. simp.

Cap. 19. l. 4. simp.

Cap. 22. lib. 5.

Cap. 22. lib. 5. fit.

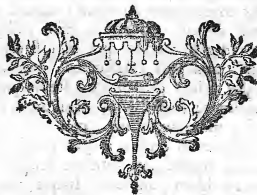
K k 3.

(1) Lithiaseos.
(u) Deobstruentia.

(x) Diuretica.
(y) Urinam moventia.

fit enim sæpe ut circumforaneorum remedia usurpantes arenulas multas foras expellamus, vana spe miseros ægros producentes, dum interea contumacius id quod restat reddentes, grande creamus periculum. Care emittur tantula excretio arenularum, quam natura per se moliretur: & quæ plus habet calamitatis in recessu, quam voluptatis in fronte. Silvam re, mediorum alio loco exponemus.

FINIS.

G U L I E L M I
B A L L O N I I

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,
L I B E R

DE URINARUM HYPOSTASI.

*In quo continetur GALENI defensio adversus FERNELIUM:
Quod Urinarum hypostasi (a) puri proportione respondeat.*

P R Æ F A T I O.

IL æque-usu tritum est ac urinas Medico inspiciendas proponere: atque huic profano muneri ariobolare pretium statutum est, & juniorum Medicorum ædes ægotantium lotiis veluti inaugurantur: nam & ab iis frequentibus quorundam domus celebrior esse cœpit, & hinc prima domus in iitia vulgo duci creduntur: & quotus quisque pictor est, qui si in tabula Medicum exprimere velit, in ejus manu urinarum vas non depingat? Sed quod magis mirum, jampridem imperiia mulierum garrulitas hujus Artis gnara esse creditur: & inspecto in urina corpusculo, signa cœctionis apparere pronuntiat: inmo si apicula vas quo urina continetur circumvolarit, aliquid inde præfagit: eo denique processu audacia, ut ea in re mulieres voce & judicio Medicis præire velint. Ad eam insaniam accedunt inconsulti Pharmacopæi, quibus si decoctum hordei pro urina proponitur, dii boni, quanto cum fastu de morbo effutiant? At id multis fraudi esse solet: in hac quippe sollertia dolus latet magnus. Et quod dolendum magis, quidam Medici otio & litteris abutentes, in vili hoc negotio magni conjectores & augures haberi volunt. Nec enim ex urinis inspectis minorem sollertiam sese posse consequi credunt, quam si exta ipsa inspicerent. At ab inspiciendis extis manavit *αααααααααααα* (b) extispiscum-

Olim Medici ægros non adibant, nec visitabant, sed domi consulebantur.

(a) Subsidencia;

(b) Viscera inspicientiam.

que

que divinatoris turba. Et dum levi gloriosa vento illi impelluntur, Artem decorant. Relinquendus hic fucus seplastiariis ac periclitantibus, nec sacrum Artis ministerium dolo malo contaminandum: idipsum est teruncio eternam infamiam mercari: est & animas negotiari famam novitate aucupando. Melius vero esset nonnulla apud vulgus ignorantiae suspitione, si ejus expectationi non fiat satis, expressam veritatis imaginem prosequi, quam tantum dedecore pretio exiguo pacisci. Eos appello quos conscientiae stimulus sollicitat, dum perfricta fronte in suis sellis, tamquam in Apollinis tripode, ex urinis omnium morborum scientiam eliciunt. Sic muliercule a narrantis Medici ore pendent, & confictis nugis pellectæ magnum *εραμάντων* (c) ubique prædicant. Longe vero aliter res habet ac vulgo creditur. Nec hæc scribantur, ut urinarum inspectionem negligendam putemus, nemo enim sanæ mentis id faciat, sed ut eos accusent qui fucum faciunt & nil non ex inspectis urinis scire profitentur. Majorem forte horum opinione ad cognoscendos morbos opportunitatem urinarum inspectio affert, nec non etiam minorem, quam quis putet. Multa ei tribuo, multa quoque detraho: hic maxime prudentiam ac interiorem quamdam judicandi legem nobis instam desidero. Et ut omnium morborum cognitionem ab iis peti posse, summæ est arrogantiae profiteri, ita nullorum summæ ignorantia est. Quod si nulli animadvertissent, non ita *εραμάντων* (d) profitendo quam plurimos suæ ignorantia arrogantiaque testes domestico præconio collegissent. Utrisque ut via obstruatur, de urinis tractare consilium fuit. Res hæc a multis trita est, sed de ea diversum est hominum judicium. Eodem tamen omnes spectant. Commune est iter quo Athenas itur, non desunt tamen alia via non ita communes quibus eodem iri solet, & id quidem commode. Inquisitione rei animus noster alitur ac delectatur. Immo si tota vita nil aliud agas, quam ut commenteris, tamen ipsa tractatio ex se aliquid gignit, quod cum desidiosa delectatione inquiras. Hæc dicta volumus, ut relicto omni fucio, veritatis arcem inexpugnabilem invadere possimus.

(c) Urinarum divinatorem.

(d) Urinæ divinationem.

L I B E R

DE URINARUM HYPOSTASI.

ONSTITUTUM est hoc loco de urinarum sedimento disputare: & id maxime quod pertinet ad ejus substantiam & qualitates, ut ea inquiratur proportio quæ inter sedimentum & pus existit, si qua existit: non enim hic urina agitur, nec aliud eorum quæ in ea continentur. Si de iis tamen mentio injicitur aliqua, id non est ex professo, sed quod pertinet ad institutum. Ac urina quidem non agitur, quod nemo ignoret ejus inspectionem ad diagnosin morborum & prognosin pertinere: quamquam non placet eorum opinio qui omnium corporis affectuum in specie & idea notitiam ab ea, tamquam ab oraculo Delphico, repetunt: minus vero aliorum qui eam inspectionem omnino condemnant. In illis aut turpe lucri desiderium notandum, aut inanis eruditionis ostentatio: in his mera infantia & ignorantia. Accedunt & ii qui in utroque ambigunt: nam dum vacillant, moxque illud probant, moxque rejiciunt, non possunt urbanus ex confessione propriæ incitiæ labi. Sed *ὑρομαντεὺς καὶ ὑροποτρὰς* (e) non dicam *ὑροπάτρης* (f), fucum populo venditare sinamus: quod verum expressum ac solidum retineamus. Porro novum quid de urina afferre velle aut levitatis aut perturbati animi signum est. Ex Veterum vero sententiis rhapsodon quamdam componere, fastidium pareret. At nec levitatis crimen subeundum, nec fastidium afferendum: nam una cum fatietate sæpe rerum deperit memoria. Tamen si quid de urina dicatur, id obiter fiet, ut ne plus opere *ἐν τῷ παρήρηθῃ*, quam *ἐν τῷ ἔρηθῃ* (g) impendatur. Hoc crimen incurunt qui orationi modum statuere nequeunt, nec scopum quem colliment, habent: in his, ut in herbis in summa ubertate luxuries est, eaque silo depascenda. Quod hic agitur est ejusmodi, ut quæramus an quod placuit Galeno, hypostasis puri proportionem respondeat, an nulla sit analogia, quod tuetur Fernelius. Hunc credo non contradicendi studio laborasse (nec enim eo se scelere contaminare voluisset) sed ut semper ille magna & ardua moliebatur, ita sibi jure licere putavit suam ea de re sententiam aperire. Porro rerum series in alias quasdam partes traxit, ut ea delibaremus quorum explicatio ad id quod quærimus ita facit, ut sine iis id quod enitumur ut abortivum quid foret. Dum

Ballonii Oper. Tom. IV.

L I

enim

(e) Urinarum divinatores & potores.
(f) Voratores.

(g) In eo quod est parergum, quam in opere.

*Aphrodif. pro-
bl. 19. lib. 2.*

Hipp. 6. Epid.

enim de analogia puris & hypostaseos quærimus, de urina ipsa dicendum fuit, de ejus partibus, cujus sit actionis, quæ hypostaseos species, an materia earum sit quid de materia morbifica defectum, an sint alimenti reliquæ, & cujus; an a prima coctione, an excrementum partium solidarum, ut tandem eliciamus ex his, an hypostasis puri sit analogæ.

In corpore nostro spectantur partes, spectantur & excrementa. Partes quæ corpus constituunt, nam & humores, & spiritus impetum facientes, licet partes dicantur, proprie tamen non sunt. Excrementa aut sunt alimenti reliquæ, aut aliquid in parte præter naturam contentum, aut agnatum: In sanis excrementa considerantur ut alimenti pars superflua: alimentum quidem vel quod nutriturum est, vel actu nutrit. In ægris ut portio affectarum partium, vel peccantium humorum: ac tunc vim signi demonstrantis obtinent. Alimentorum defectæ reliquæ naturales sunt, tum quod eas natura intendat, suumque eis characterem imprimat, tum quod usum in corpore aliquem habeant. Natura quidem intendit, quod nullum adeo simplex sit alimentum, in quo partium varietas non sit, & aliquid alendone non utile. Dum sedulo elaborat natura, secernit, & eodem ex alimento caloris vi elicit quod in penu suam recondat, & varietati partium alendarum accommodat. Et quæ in principio erat dissimilitudo, ea tandem aboletur: nam nulla fit exacte coctio, in qua partium non fiat & separatio, & unio. Interim tamen excrementum quod superest aliquid affine habet, & proportione respondens ei a quo defectum est. Sic & ea similitudine quam habet cum re a qua decisum est, & characterem quem natura impressit, naturale esse dicitur: immo & idem alimentum dicitur, & excrementum, *hoc enim commune est omni parti*, inquit Galenus, *quæ utilem succum generat & conficit, ut ille humor sit quadam superfluitas partis eum generantis. Non quod pars ea norit cui conficiat & studeat, nec enim banc habet prudentiam, sed qui eam partem condidit eum habet sensum*; hinc semen & sanguis menstruus benigna excrementa dicuntur: hinc chylus ventriculi excrementum materies sanguini subjicitur: hic porro & alimentum est, & ceteris partibus. At serum urinae materia est, & has dotes habet: nam & ab alimento decisum est quid, & usum aliquem in corpore habet. Sic in gremio naturæ retinetur, & ab ea ad tempus aliquod regitur, unde urina definitur serum sanguinis, & ejus vehiculum: dum serum dicitur, ejus natura explicatur. Nam ut in lacte, dum concrevit, ita & in sanguine serum a crassiore, terrenaque magis substantia fecernitur: dum vero vehiculum dicitur, & a Galeno *ἄχνημα τῆς τροφῆς* (b) (nam sanguis *κατ' ἄξον* (i) dicitur *τροφὴ* (k)) Galeno hoc propterea fit quia permiscetur sanguini: permixtum autem facit ut sanguis fibrarum ope jam concretus diluatur, & hoc tamquam vehiculo deducatur. Nec tantum serum sanguinis in genere dicitur, sed & aliorum humorum. Quamquam meo judicio, si humores extra venas sunt & *ἄκρωτοι* (l) non sunt,

*Com. ad aph.
39. lib. 5.*

*Galenus
Creatorem re-
rum aliquem
agnoscit.*

(b) Vehiculum alimenti,
(i) Per excellentiam.

(k) Alimentum.
(l) Meraci.

sunt, id est suo naturali sero destituti, serum illud quod eos humores diluit proxima urinæ materia non est: sed maxime illud quod in venis est, & vehit revehitque sanguinem: quamquam hoc & quæstione dignum est. Nam sive humor continetur in venis, sive extra venas, tamen serum ejus, sive transfumatur, sive prono alveo per vasa, utpote per arterias & venas fluat, urinæ materia esse potest. Hinc multa mictio iis esse solet, quibus caput calescit, & pituita a calore liquatur. Et quum ea sit eliquatio (quæ non σύντηξις (m) sed διάχυσις (n) proprie dicitur) diffusæ pituitæ serum vasa subire, & ea perfluere oportet. Revera aliorum humorum serum proprie ὀρρὸς (o) & si a natura desciverit ἰχώρ (p) dicitur: unde εἶμα ἰχωροειδὲς (q) quum dicitur, non absolute significatur sanguis aqueus & tenuis, sed qui venenata aliqua qualitate præditus est. Et citat Platonem qui vocat ἰχώρα (r) sanguinis τὸν ὀρρὸν, id est serum sanguinis, quod collatum cum aliorum humorum sero benignum est & mansuetum: quo pertinet illud Hippocratis: *quum corpus sanum est, ventres flatu pleni sunt, quum agrum, ichore.* Ignorant interpretes quam vocem Latinam τῶ ἰχώρι (s) apponere possint: tamen existimant τὸν ἰχώρα in corpore aquosam humiditatem dici posse, extra corpus, ut in ulceribus, saniem. Serum autem humorum naturale, & id præcipue quod sanguini vehiculo est, proprie ὀρρὸς dici potest, & ὑρὸς: serum lactis Nicandro ὑρὸς dicitur: Et quia sanguinis serum lactis sero respondet, τὸ ὑρὸς nomine donari potest. Sic ὑρὸς dicitur in venis fluens, postquam autem secretum erit serum vi renum, & ad vesicam allapsum, ὑρον ἢ ὑρημα (t) dicitur. De iis nos ita sentimus; Doctioribus suum esto iudicium.

Sed quoniam de sero diximus, quod excrementum esse docuimus duabus dotibus præditum, partim quod sanguini vehiculo esset, partim materia urinæ, liceat & de eo unum quærere. An illud serum necessarium fit? An natura eo modo serum facere intendit, quo & bilem utramque, & sanguinem? An in alimento etiam sicco serum est, ut sanguis & bilis: An quia natura illud generat per se, & tametsi potulentis quis non utatur (ut quidam diutissime in morbis aut sanitate ab iis abstinent) illud producere non desinit, vulgo egere dicimur sicco & humido: sicco ad partium solidarum instaurationem: humido, partim aëre, partim potu, ad spiritus & humorum continuo effluentium reparationem. Nulla fit mentio de sero, quod renum velut nutrimentum est, & humorum vehiculum; unde apud Medicos humorem ἀκρωτον esse, significat suo sero spoliatum. Quod pessimum est ut signum, & ut causa: ut signum, quod incendium vimque caloris absumentis designet; ut causa, quod magnas inferat naturæ molestias. Nam omnis humor meracus, id est suo sero privatus, partibus quibus inhæret, & per quas traducitur magnam noxam

L 1 2

Com. ad aph. 6. lib. 6. lib. 2. Epid. passim in Proteret.

- (m) Colliquatio.
 (n) Diffusio.
 (o) Serum.
 (p) Ichor, sanies.

- (q) Sanguis ichoroides.
 (r) Ichorem.
 (s) Ichori.
 (t) Urina.

Hipp. lib. 2. de morbis.
 Et lib. de morbo sacro. Partic. 38. sect. 1. lib. 6. Epid.

In Timæo.

Hipp. lib. de arte.

affert: ratio, experientia & veterum auctoritas id confirmat. Sic non abs re quaeritur an ille ὄρρος inclusus est in cibis ipsis immo in simplicibus: an natura per se id agit & producit ad eos quos explicuimus usus. Si bili naturali suum adest serum, si pituita suum, si sanguini suum, hoc non tam a re liquida quae sumitur videtur esse, quam a vi quadam latente quam in sinu & penu suo habet natura; dum nativo quodam humido omnia perfundit, hinc biliosis, & πικροχόλοις (u) saepe humores sunt sinceri: suo nativo sero & humido destituti, quo si perfunderentur, mansuetiores essent. Hac ratione Hippocrates annotat quaedam esse χολάδρα

Par. 14. lib.
3. actuo.

ἀγαθά (x), quaedam βλαβερὰ vel σινάμορα (y), id est, excretiones sunt quaedam bonae bilis, quaedam malae. Mala bilis dicitur ab eodem quae suum nativum serum non habet, unde magnas affert molestias, quia serum abest & ob colliquationem & ardorem: sic indicat talis bilis ardorem & phlegmonem, & dum excernitur parum iuvat, nam ardorem non extinguit, & transeundo inquietudinem affert: haec Galenus. Contra aliquis credere possit serum naturale a potulentis esse: nam in cibo & potu quatuor humores continentur & quaedam alimenta serum generant, ut

Secl. 5. lib. 6.
Epid.
Ad aph. 19.
lib.

horarii fructus quos Hippocrates σιτίον ἀδενές (z) vocat, & brevioris vitae esse ait, id est auctore Galeno parum nutrire, & celeriter secedere: ac tales fructus retenti in serum facile vertuntur. At quis objiciat, aqua (cujus tamen communis usus est) non nutrit; an serum nativum generabit? Vinum ex Galeno dicitur cito & ἀθρόως (a) nutrire, id est, totum ex se praebere corpori alimentum: sic a vino nil superest, ergo nec serum, nec urina. Si nil superest, nil excerni poterit, si nil excernitur, cur eorum quae cito & confertim nutriunt celeris excretio est? Horum explicatio petenda ex aphorismis dum Galenus recurrit ad significationes τῆς ὑποχωρήσεως ἢ διαχωρήσεως (b). Contra tamen ea quae de vino adducta

Cap. ult. lib. 2.
de nat. facul.

sunt, quod totum in substantiam nostram cedat, aliam Galeni opinionem aliquis afferre possit. *Totum quod bibimus (ait) urinam fieri vel declarare copia ejus quod mejitur. Saepè enim quantum potavit quis, totum id paullo minus mejit, tamquam quod bibitur totum ad renes feratur;* hoc dicit ut evertet opinionem Lyci qui credebatur urinam esse excrementum nutritionis renum. *Si hoc verum esset, ait Galenus, quomodo renes, qui corpora sunt parva, tantum a nutritione sua relinquerent excrementi? aliquando enim urinae tres conglutuntur: non quod existimet plane tantumdem urinae excerni, quantum potus sumtum est: siquidem hoc veritate careret. Nam alio*

Ad finem lib.
3. de nat. fa-
cul.

loco temperans eam opinionem ita scribit, *Multis eorum qui immodice bibunt, & cito pertransit quod biberunt, & mejitur intra breve tempus, paullo minus totum, in iis enim tum qualitatis convenientia, tum humoris tenuitate, tum vasorum laxitate, tum facultatis trahentis robore celeritas digestionis perficitur.* Hinc patet non id totum quod bibitur urinam fieri nisi ex conditione

- (u) Amaro - biliosis.
(x) Biliosa bona.
(y) Mala, noxia, malefica;

- (z) Alimentum debile, infirmum.
(a) Cumulatim.
(b) Dejectionis & secretionis.

conditione aliqua: alioqui potulenta non nutrent: sed ea magis minufve nutriunt pro ratione & qualitatibus & substantiæ. Reliquas quæstionis partes omittimus: tantum hoc scire oportet serum sanguinis, & ab alimento sicco esse, & a potulentis: superfluum serum, & copia molestant a copia potus, aut liquidiori alimento, aut horariorum usu. Quod attinet ad serum quoddam radicale, ut ita dicam, humorum, & in vasis, & extra contentorum, illud primo quidem ab alimento est tum humido, tum sicco, deinde a natura ipsa est. Hanc enim diximus in suo penu reconditum habere humidum, quod κατ' ἔξοχὴν ὑγρὸν (c) dici potest, quo proluit & perfundit humores: & tale serum non amittitur nisi aut aduisione summa, aut consimili aliqua causa.

Quæstionem hanc prætermittere poteramus, ut minus ad institutum pertinentem: sed quia ex hac elicere aliquid oportet quod e re sit; de ea eursim dicendum fuit. Nunc ad hypostasim veniamus, ut tandem eam quæramus analogiam quæ hypostasi cum pure est. Ac de ea analogia, nemo apte dixerit nisi ejus materiam, generationem & vim hypostaseos explicarit. Hypostaseos nomen large sumitur pro humorum flatu, consistentia, sive concretionem: ut dum loquitur de nudatione cartilaginis aurium ait, si subsidentias purulentas, & biliosas habuerit, (græce τὰς ὑποστάσεις πυώδεις καὶ χολώδεις;) id molestum est; hypostasis purulenta dicitur, dum crassior humorum pars purulenta remanserit; & Theophrastus dum disputat de sanguinis sero cujus pars sudoribus, pars urinæ materiam præbet ita scripsit, τὸ τοῦτο ἐν μὲν τῇ ὑπόδαμῳ τῇ κατὰ πλὴν κῆριν ἔρον, ἐν δὲ τῇ σαρκὶ ἰδρῶς καλεῖται (d): ubi nomen pressius sumptum hic portionem urinæ crassiorem secretam & subsidentem signat. Portionem esse vel hoc declarat, quod a renibus per emulgentes venas trahatur, & simul cum reliqua urina excernatur: ac omnis urina eam (licet aliquando tam tenuem, & obscuram ut non appareat) vel confusam, vel secretam continere dicitur. Præterea hypostasis, ut & reliqua urina mutationem concoctionemque aliquam in renibus & vesica recipit: quæ utraque opinio cujusdam esse Neoterici, viri sane eximii, sed parum meo judicio plausibilis: nec enim in omni urina sedimentum est aut confusum, aut secretum: quod innumeri loci, & rationes in libris de crisibus adductæ faciunt, dum Galenus in perfectè cocta urina, & in biliosis sufficere ut signum absolutæ coctionis, sublimamentum, Græcis ἐνωσθήματα: sic exclusa est hypostasis, nisi enæorematis, & hypostaseos communem materiam dicas. Posterior opinio hæc est, quod urina in renibus, & vesica mutetur & coquatur. At quæ minus est probabile; mutationem lenem accipere verum est quatenus urina index est eorum quæ in venis fiunt; significandi vim & ex colore, & consistentia & contentis non a renibus habet & vesica, sed a venis ipsis: immo mutatio quæ ab his partibus accipitur, iudicium inturbat: non quod in renibus non fiat secretio seu a sanguine, &

Particul. 58;
lib. 2. de ar-
ticul.

L 1 3.

quod

(c) Per excellentiam humidum, liquidum.

(d) Tale quid in hypostasi secundum vesicam urina vocatur, in carne sudor.

Com. ad part.
27. lib. 2. prog.

quod nondum satis defæcatus sanguis ad renes affluat, alioqui malum effet ut signum: aut enim in sanis facultatis secreticis infirmitatem significaret; aut in ægris morbi longitudinem. Ita enim Galenus statuit, quum sanguinis serum pariter cum urina excernitur, hæc subrubra fit. Indicat autem exsuperantiam sanguinis non exquisite confecti, & quia integerrimi humoris exsuperantia est, ideo sine periculo est: quia humidioris & ferofioris eget coctione. Hinc morbi longitudo significatur. Sed quid illud quod dicemus serum sanguinis urinam subrubram facere? Numquid omnis urina serum sanguinis est, ideoque omnis urina subrubra futura est? Sciendum urinam serum esse sanguinis omnes humores complectentis, aut quid mistum ex omnium humorum sero, non autem esse simpliciter sanguinis serum. Ita enim diximus ante quoddam serum commune omnium humorum, & sanguinis eos complexi, aliud humorum singulorum proprium. Et id serum commune in secunda coctione fit, ut paullo post dicemus. Cur ergo potius a bile coloratur? Nam urina naturalis modice pallida est, græcis ὀξυπὴ dicitur, alii croceum vertunt, & male: & is color adest ex coctione humoris qui flavæ bilis parum recipit: & ea bilis si modum excedat, aut sincera sit urinæ permixta, rufa urina fit. Quidam subtilius eum colorem pallidum ex eo esse non credit, quod bilis urinæ remisceatur, quod Galeno placet, sed ex vi coctionis, ubi semper relinquatur aliqua pars sanguinis quæ ei miscetur. Et quia bilis est pars sanguinis spumans, fervens & tenuis, inflammans ipsum serum in coctione, ideo quum fit coctio sanguinis, semper bilis admisceatur sanguini, & in ipso est, quæ est pars inconcocta. Licet separata sint omnia, tamen quia ibi est pars sanguinis subtilis, licet pars minima, ideo quod facit minimum est, & tamen tingit. Sic concludit in urina nec esse sanguinem, nec bilem, nec humorem melancholicum, sed puram meramque-aquositate, & color similis paleæ hordei apparet, quia tantummodo tingitur ab ipsa bile, & color inde manat qui ὑπόκροτον (e) dicitur. Ac paullo ante polliciti sumus demonstraturos nos a qua coctione serum esset: nam & hoc dubium esse potest. Et quum definierimus cujus coctionis serum excrementum sit, jam via ad hypostaseos materiam, & originem præmunis erit. Triplex vulgo statuitur coctio, una in ventriculo, hujus finis est chylosis: secunda in hepate, cujus finis est hæmatosis; tertia in toto corporis habitu; & perfecta assimilatio ejus finis est. Chylosis enim & hæmatosis publici muneris rationem quamdam obtinent. Primæ coctionis excrementum est fæx alvo succedens: secundæ bilis utraque & serum: tertiæ halitus materia & fuliginis: quidam male sudorem materiam dicunt. Nam serum generaliter sumptum & sudorum, & halitus, & urinæ materia est. Sed hic distinctione opus est. Galenus com. ad apho. 15. lib. 3. *alimenti partem unam serosam esse dixit quæ ipsi distributionis gratia admisceatur: alteram fuliginosam. Hæc natura gratiam subterfugit, ait, quum nec possit assimilari, nec agglutinari.* Serum quatenus in venis contentum potius est urinæ materia, quatenus in habitu corporis & in minimis venis,

Locus est comment.
mem. apud
Gal. comm.
ad aph. 15. lib.
3. Alimenti
pars una serosa
est, quæ
ipsi gratia di-
stributionis
admisceatur,
ita enim Hip.
lib. de alimen.

(e) Subrusus.

sudoris

fudoris & halitus: unde qui multum sudant, parum mējunt. Et Diocles volebat omnem sudoris excretionem e natura non esse, quod caloris infirmitas significaretur. Si enim calor esset multus & vegetus, non in sudorem, manifestam excretionem, sed in halitum alimenti reliquias & ferum digereret. Attamen & utilitate quæ insequitur, & quatenus vis in expellendo sudore apparet, qui aut non provocaretur, aut imminute provocaretur (unde ἐπίδρωσις (f), & sudor κερροσιδης, καὶ μετὰ σαλαζμῶν, ἢ ἀτμίζων (g) in malis ponitur) naturalis quidam sudor constituitur. Nunc ad rem. Serum itaque secundæ coctionis excrementum est, ut utraque bilis. Sed quidam secundam coctionem dividunt, ut prima quædam in hepate fiat, & secunda: prima in concavo, cujus excrementum est bilis ad lienem tendens: secunda in convexo, cujus excrementum est ea aquosa substantia, quæ vi renum proleclatur. Sed si omnis coctio a fine definienda est; quum triplex tantum finis statuatur, ei fini responsura est coctio. Triplicem autem finem esse jam ante explicatum est. Jam verò si serum secundæ coctionis est, ejus quoque partes ad eam pertinebunt. Et si qua est hypostasis, aut aliud contentum, sive illud confusum sit cum urina, sive separatum, ut quibusdam placuit, ea a secunda coctione pendebit.

De hypostasi multæ circumferuntur opinioniones, nec dum de ea re constat. Nam primum aliud est hypostasis in ægris, aliud in sanis. Alimentum illud quod naturæ refugit concoctionem, materia hypostaseos statuitur: & id quidem inter sanguinem & pus medium quid est: nam non est plane commutatum, ut sanguis, nec est causæ præter naturam particeps ut pus. Causa autem præter naturam in pure est materies ipsa, aut calor: utrumque autem videtur esse: nam & putredo aliqua est humoris, & calor alienus adest, non tamen vincit. Si enim vinceret, aut si insignis humoris esset putredo, pus non fieret laudabile, nec notas proprias haberet. Unde Galenus concludit eum sanguinem qui probe sit in pus mutatus, primo non putruisse, sed potius concoctum esse: aut si quid putredinis fuerit, illud exiguum esse. Hinc Distinctiones manaverunt τὸ πικρῶς καὶ πύκτως (h): Et quamquam τὸ πικρῶς καὶ πύκτως τῆ πύκτι (i) Aristoteles tamquam generi speciem subijciat, tamen aliud ab alio ad evitandam rerum perturbationem Medici distinctum esse voluerunt. De his plenius paulo post dicemus. Ideo Galenus hypostasin voluit esse portionem crudi succi aut alimenti subterfugientis concoctionem: non abs re dicit, alimenti fugientis coctionem, sive crudi succi: nec enim meminit humoris in morbis putrentis. Actuarius ejus tantum coctionis esse putat, quæ in extremis venis perficitur, aut solidarum partium excrementum. Alii cibi portionem crudam, quæ interdum e ventriculo in venas cum sero provehitur. Alii hypostasin cum urina ubique & ortum & generationem habere credunt: horum probabilior ratio videtur. Est enim serum

Ad Part. ultim. lib. 1. progn.

Ibid. & ad Aph. 47. lib. 2. Aph. Lib. 4. meteo.

(f) Sudatiuncula.

(g) Miliaris, & guttatim & evaporans;

(h) Maturationis & coctionis.

(i) Maturationem coctioni.

rum secundæ coctionis sit, nondum tamen urina est, necdum partes, ut hypostasis & enæorema, expressæ sunt, sed adûmbratæ tantum. Urinæ signorum vim habent, eaque demonstrant quæ sunt in jecore & venis, ab iis enim manant. Signa porro salubria sunt, insalubria, aut neutra. Urinæ non ex colore tantum, liquore & consistentia indicandi vim habent, sed ex contentis maxime. Flava urina, in mediocritate substantiæ posita, potui proportionem respondens, signum salubre est. Nec id tantum potest, quum immediate serum ab hepate ad renes proleclatur, aut cito pervadit primam regionem rei assumptæ tenuitate, sed quum moram aliquam in venis trahit; rapit enim, ut ita dicam, vim illam significandi serum, de statu earum partium in quibus generationem habuit, moram trahit, quas pervasit, & a quibus defluxit. Primum generali quodam modo in sanis coctionis vim declarat, ejus præsertim alimenti quod in secunda coctione conficitur: quamquam & de aliis indicium dat, quum actiones posteriores priorem non emendent. In ægris partim alimenti, partim morbifici humoris coctionem, mitificationemque seu maturationem indicat. Aliud enim in sanis spectatur, in ægris aliud. In sanis bene coloratæ urinæ, substantia mediocres, & etiam sine ullis contentis aperte laudantur: nam coctionis perfectio bonitasque indicatur. At in ægris tales urinæ non vacant suspitione: non est enim id tale quale excerni debet. Morbo jam eunte ad crisin, & præcedentibus signis coctionis jam commendantur. Nam si febris est simplex, non cum humorum putredine junctæ, oportet in urinis ipsius incendiû notas adesse, alioqui legitimum non sunt. Si humorum putredo est, notæ putredinis apparere debent, alioqui cruditatis summa esse omnia dicentur. Unde Galenus: *Excrementa quidem inferioris alvi affectiones indicant, venosi generis urine: instrumentorum quibus causis respiramus, sputa.* Et alio loco, *facultatis in ventre existentis indicia sumuntur ex dejectionibus, facultatis in jecore ex urinis. In iis enim indicia clara sunt, partim exquisitoris, partim paucioris, partim irritæ in totum coctionis.* Et vero si urinæ appareant in morbo bene coloratæ, & ea quæ apparere debent non adsint, tamen si videantur bonæ, tales tamen non sunt, quales esse debent: & signum ambiguum sunt: nam nec mortem omnino significant, nec salutem præsentem, sed futuram. Unde in historia de Clazomenio Hippocrates narrat aliquid ad disputationem de urinarum sedimento valde pertinens: explicat enim quomodo hypostaseos absentia longitudinem morbi significarit, tamen si urinæ laudabiles viderentur: *urinae erant perpetuo tenues, ceterum boni coloris, multa habebant enæoremata.* Die 16. *minxit paullo crassius, habebat aliquid sedimenti,* &c. In Com. Galenus addit: *Planum est tenues, sed boni coloris urinas ob coloris bonitatem salutem polliceri: quatenus erant tenues, eatenus tempus requirebant coctioni.* Die 17. *parotides apparuisse dicit. Quod si urinæ fuissent crassæ, die vigesimo omnino ad sanitatem redisset.* Et com. ad part. 71. lib. 3. *prorb. Aquosæ urine absque enæoremate albo incoctum morbum significant. Quæ vero substantiam secundum naturam habent, atque præter id enæorema album habent, coctum morbum absque etiam sedimento indicant.* Sic multa indicantur generaliter ab urinis & in ægris & in sanis. Quo etiam pertinet illud Galeni

Comm. ad
part. 26. lib. 2.
progn.

Hist. 10. sect.
3. l. 1.

Ad part. 37.
lib. 2. progn.

dum explicat indicia & affectuum totius corporis, & partium quarumdam quæ sumuntur ab urina. *Quum valemus, excrementa totius corporis repurgantur per urinam: quæ vero sunt in ventre, una cum facibus expurgantur. Quum præter naturam habemus, cum urina quadam etiam indicia morborum in renibus & vesica apparent, cum stercore vero totius corporis. Ac fetida & biliosa sæpe redditur urina ob vesicam & renes, non raro propter totum corpus, id est, coëtricem humorum facultatem, quæ velut focum ardentem & fontem obtinet jecur: ubi interpretis lapsus est, legit enim, Perfectricem humorum facultatem, pro, coëtricem: occasio erroris fuit, quod legerit ποιητικὴν (k), non πεπτικὴν (l). Et Galenus dum explicat illud γλαυῶσα ἕρπον σημαίνει (m), primum nomine ἕρπον τὸν ὀφθόν (n) significari ait, deinde subjicit: *Lingua & urina succorum affectiones declarat: nam ut ante dictum est, cuique humori suum est serum, & illud quod linguam tingit, non est is humor qui continetur in vasis, nec enim ad linguam usque venit, sed feri pars tenuior in vaporem conuersus: & quia humorum extra vasa contentorum pars communicatur generi venoso (unde perturbatio sequitur) ideo lingua significat dominatum & humorum contentorum intra vasa, & in mesenterio, sed id secundum magis & minus. Quod & Galenus explicat quum rationem reddit cur cardialgia adsit a suppressione hæmorrhoidon, ut & mulieribus a suppresso menstruo: Copia, ait, in venis acervata, tenue quoddam serum in ventrem confluens cordis morsus parit, nimirum dum in os alvi ascendit, nam facultate sentiendi potissimum præditum est. Alia humoris portio ad locum inferiorem tendens lumborum dolores accersit. Ex superioribus jam patet indicia sumi ab urinis, & rerum universalium; & particularium: nam & totius corporis & partium quarumdam affectiones ab urinis indicantur. Quod Galenus confirmat: In Aphorismis, ait, Hippocrates de urinis tractat, quatenus referunt vitia quadam renum & vesicæ. In prognosticis, quatenus ad morbos acutos referuntur, & eorum sunt indices.**

Sed his relictis propius ad scopum accedamus: forte enim ἐν τῷ παρέρρηφ (o) nimii fuimus; veram hypostaseos naturam explicemus. Definitio ejus ex Galeno producta est, & variæ de ea opiniones. Si dum sanguis coquitur, in urina multum est sedimenti; & quo coctio illa procedit magis, eo minus est sedimenti, illud reliquum quod subsidet in urina, a prima & secunda coëctione superest: necdum enim ad tertiam ventum est. At, inquiunt, nec a ventriculo est, nec a secunda coëctione: non a secunda coëctione, quia id quod residuum est rubesceret. Sanguis rubet, & quæ in urinis continentur rubent maxima ex parte, & nonnisi longa mora albedo acquiritur. Galenus dum rationem reddit cur sanguis in venis non albescat, quum semen album sit, scribit: si tamdiu in venis sanguis retineretur, quamdiu in vasis quibus varie pertextuntur testiculi, *Ballonii Oper. Tom. IV. M m eum*

Part. 14. sect.
5. lib. 6. Epid.

Ad part. 38:
sect. 3. lib. 1.
prorrh.

Cap. 7. lib. 1.
de Crisibus.

(k) Perfectricem.

(l) Coëtricem.

(m) Lingua lotium significat.

(n) Urinæ serum.

(o) In eo quod parergum est.

eam alborem contraheret. Si itaque sanguis præterfluit venas, & serum ejus, materiam hypostaseos exalbescere non posse verisimile est: sic efficeretur eam potius a tertia coctione dependere. Aut quid est cur ita albefcat sedimentum? Si a ventriculo est materia, & quæ coctionem subterfugerit, jam a ventriculo ipso eam traxit albedinem. Sic vis partium aliarum solidarum, ut venarum & articularum, ex albore non cernitur. Et si inducta est æqualitas, & albedo, ea feretur accepta ventriculo, utpote parti spermatica. In iis quibus venæ mesaraicæ obstructæ sunt, & in virginibus fœdos colores patientibus, urinæ alias valde tenues, alias veluti lacteæ sunt, in iis cruditas multa, ventriculus probe chylum non conficit, & tamen nulla fere hypostasis est: hoc autem non aliunde est, quam quia venæ obstructæ sunt, quas humor a ventriculo elabens non facile pertransit: & ita dum mediis hæret vis, id tantum quod tenue est transcolatur: sic libertatem meatuum adesse oportet, ut hypostasis aliqua urinarum fundum teneat. Contra quum lacteæ sunt urinæ, tales apparent, quia humor veluti chylosus totus contractus est & imminutus, ut per urinam diffundatur, nec ulla secretio vi naturæ fiat. At & urinæ tenues apparent, ubi multa cruditas, & crassæ, ubi eadem est: non propterea tamen adest hypostasis, ut paullo post aperiemus. Et in multis sanis urinæ non habent sedimentum: non quod non sint multi crudi succi, sed talis cruditas a natura regitur: & is humor est qui calori nostro pabulum est in jejuniis longis. Sed relictis multis argumentis, quibus partim probant hypostasin non esse a secunda coctione, partim a prima, uno verbo sententiam nostram exponemus.

Ut sanguis fiat, multiplices sunt præparationes, & coctiones: nec enim iste thesaurus justas qualitates & substantiam acquirit, nisi elaboratione multa præeunte. Et si qua in re natura sedula est, in sanguine uno conficiendo eam diligentiam præstat: nec adeo facilis & prompta ex quovis alimento est sanguinis generatio, ut quidam dicunt, quo facilius in effundendo sanguine humano suam crudelitatem elevent: satis enim esset eos esse liberales, non prodigos. Itaque dum sanguis exquiritur & elaboratur, multarum partium fit separatio vi caloris nativi, fit & aliarum unio: id quod diversi generis est separatur, τὰ δὲ ἕμορρηγὰ (p) uniantur. Et prout partes sunt materiæ in crassitie aut tenuitate, levitate, gravitate, caliditate, frigiditate, densitate, aut raritate, ita in sanguine diversum quid existit. Nec propterea id quod agit, nempe calor diversus est, nisi forte quod ad actiones pertinet. At ea varietas ex parte materie est: sic non ita exacte uno, & eodem tempore elaboratio fit, quin sit aliquid superfluum refugiens coctionem: & tamen jam caloris vim & partium solidarum, conatumque earum aliquando expertum est; ut in eo quod defectum est & traductum, vis naturæ eluceat. Omne excrementum enim coctum esse dicitur, aliud alio modo pro ratione materie quæ deciditur: hujus generis est materia sedimenti: hæc nec bilis est, nec sanguis, nec succus melancholicus, nec serum: sed aliquid est ex ea massa-

decisum 20

decisum, ex qua sanguinis fit, ut si æquale sit, declaret vim caloris nativi sese æqualiter in omnes materiæ partes insinuantis; si album, partium solidarum robur, in quibus in *φύσις* (q) consistit; si læve, materiæ bonitatem & æqualitatem: quæ conditiones in ægris & sanis spectantur, & laudabilium urinarum sunt notæ ac veluti regulæ. Ac conjecturam meam apponere non verebor: nec enim quicquam assentior, sed dubitationem moveo. Quum in chyli elaboratione in simo hepatis, ut in sanguinem abeat, utraque bilis & sanguis appareat, quid erit alienum si hypostasin pituitæ rationem obtinere dicamus? Pituita semicoctum est alimentum, & proxime in sanguinem abit: albor qui hypostasi adest, & quod materia hypostaseos residuum alimenti dicatur, item quod in biliosis & calore acri abundantibus parum sit hujus excrementi, necnon prout ad coctionem magis proceditur, minus illius superstit, satis efficiunt hypostaseos materiam pituitam illam esse quæ progressu temporis absolutiorem acquirit. Unde Galenus, si tenuiter vivitur nullum est sedimentum, si largius copiosum, si modice exiguum. Sed tamen si multum sit sedimenti etiam in sanis, non propterea male omnia administrari colliges: hieme enim laudabilis & multa est hypostasis, quum tamen, si quando alias, ubertas caloris nativi adesse dicatur. Non desunt tamen qui quum urinas inter signa salubria & insalubria statuunt, ex eo colligant omnino sanum non esse corpus quum hypostasis in urinis est: & aliquid morbosum esse dicitur, aut ex parte diætæ, aut corporis, aut caloris, ut quum natura omnino transmutare nequeat, saltem suum characterem imprimat, & sui roboris notas exhibeat. Et si corporis integre sani urina non habet sedimentum, credibile est nullum esse inter quod non reddat urinam cum sedimento aliquo, saltem post coctionem, non initio pastus: nullum enim adeo est sanum, ut in omni mediocritate constituatur. Corpus enim sanum omnino, quod ut Polycleti regula est, animo potius fingitur, quam revera tale existat. Et quod in pleurisque sanis hypostasis non appareat, non tam hoc refero ad summam coctionis absolutiorem, quam ad viarum obstructionem. Nullus enim integre sanus est, cujus in urina non debeat esse aut encephala, aut hypostasis, tamquam roboris naturæ locuples argumentum. Quomodo hieme copiam sedimenti optimæ coctionis legitimum indicium dicimus, & facultatem expultricem vegetam existere: sæpe enim expultrix facultas infirma materiam hypostaseos non foras exigit. Et ut finem faciamus, copia sedimenti in sanis, si modo laudabile sit, ex parte materiæ signi neutrius rationem habet, ex parte qualitatum in materiam induratum, signi boni & salubris: nam ad urinæ coctionem, ut & excrementorum reliquorum, satis est si naturæ robur in sanis, in ægris autem vim ac potentiam contra causas morbificas ostendi dicamus. Nec enim quia est aliquid superfluum, ideo naturam imbecillam dicimus, sed si in eo excremento cruditatis notæ appareant.

An vero diversa sit materia hypostasin in sanis & in ægris faciens, &

M m 2

(q) Natura.

Vide anti. Quæstione dignum est cum hieme sit hypostasis multa, etiam in sanis, & aliis temporibus non sit. Immo quo magis gula & genio indulgetur, eo fere minus est sedimenti, & urina magis tenues apparent. Item, quæritur potest cur in biliosis non adest hypostasis? Nam calor acer cruditatis aliquid quando auclor est.

an

Si cruditas est, hypostasis materia adest. Tamen quod aures ad questionem posteriorem, dicimus qui calore acri abundant, potius corrumpere quam cruditatem afferre.

Aph. c. 9. lib. 4.

an analogia de pure & sedimento æque in utrifque intelligatur, locus jam postulat ut explicemus: deinde adversus adductas neotericorum rationes debilitare conabimur. Ac primum ut omnis error tollatur, ne etymo-
verbi quis decipiatur, non quicquid in fundo urinæ subsidet, id sedimentum est, nisi *ὑποστάσις* (r). Aliud est enim sæx urinæ, aliud hypostasis: quo pertinet illud: *Quibus urinæ crassæ, grumosæ, pauca, non sine febre, multitudo ex his veniens tenuis juvat. Præcipue vero tales veniunt, quibus ab initio, vel brevi sedimentum inest.* Hoc loco, ut patet ex com-
Galenii, & id ad rem maxime spectat, in urinis crassis aliquid spectatur quod hypostasis non est, aliquid quod vere hypostasis existit. Quum enim Hippocrates urinas crassescentes laudat, tenues damnat, de ea crassitie quæ vi actionis fit audire oportet. Quædam enim urinæ crassæ sunt, & id symptomaticum est, ut in mulieribus sæpe perturbatæ urinæ & jumentorum similes apparent; aliæ crassæ, morbo eunte ad crisin, & ea crassitudo naturæ vi conciliatur. Sic est ubi tenues urinæ vituperantur, & ubi laudantur. Si tenues urinæ conferantur cum iis in quibus omnia sunt perturbata & confusa, laude non carent; si cum iis in quibus omnia suo quæque loco distincta sunt, damnandæ sunt. Et sic quum in fundo urinæ aliquid est crassum, divulsibile, non uniusmodi, id sæx tantum dicitur, & exonerationem aut partis alicujus, aut totius corporis significat (sicut quibus putris est lien, aut circum corpus ipsius lienis congeries est humorum, iis urinæ fundum habent veluti cinericium & limosum; id non est *ὑπόστασις* (s).) Et quoniam character naturæ non impressus est, id symptomaticum dicitur, si rem ipsam spectes; si aliqua inde alienatio naturæ consequatur, signi salubris ab eventu, non a causa, rationem habet: bonum enim est ut signum, ut causa nequaquam. Quum itaque dixit Hippocrates: *Tenuis juvat*, confert tenuitatem illam ea crassitie quæ initio morbi (quo tempore nil salutariter excernitur) apparuit, legitimum magnæ perturbationis & cruditatis non evictæ argumentum. *Λεπτὴν* enim sumitur ut extremum, & ut medium; extremum quidem, ut quum cruditas multa, necdum natura aggreditur coctionem: ut medium, ut quum perturbatæ confusæque urinæ fuerint; deinde ad aliquam mediocritatem deveniunt. Illo modo in *libris de crasibus τὰ λεπτὴν* (t) damnatur, hoc vero modo in *Aphorismis* laudatur: ut tandem concludamus, illud quod residet in fundo urinæ dissolutum ac dissipatum malum ut signum & ut causa: ut causa, quia colluvies magna humorum quam natura non vicit: ut signum, quia perturbationem magnam notat, & caloris eam impotentiam ut omnes materiæ partes non subegerit: immo talis sæx suo potius pondere in urinis subsidet, quam segregantis caloris vi: facta est enim a toto corpore veluti *κατακλίσις* (u) quædam materiæ quæ naturam opprimebat. Quo in sensu forte audiendum illud: *Quibus urinæ distantes sunt, iis perturbatio fortis in corpore fit.* Inæqualitas quædam significatur, ait Galenus:

Galenus:

(r) Æquivocè.
(s) Hypostasis.

(t) Quod tenue est.
(u) Disruptio.

Galenus: nam superante natura, omnia equaliter se habent: at ægris causis tumultuantibus, ac ei renitentibus, illud quod obtinetur atque coquitur aliam habet formam: renitens atque tumultuans, aliam. Alii ad sedimenti æqualitatem referunt, ut uno die non appareat urina cum sedimento, alio die sine sedimento: hoc enim culpa non vacat, ut aperte Galenus explicavit. Et in prorrh. id dicitur ταχὺ καὶ ἐν ὀλίγῳ περαιωμένον, quum urina cito, & exigue coquitur, deinde coqui cessat; quod vitiosum est: Unde Hippocrates, Urina, quibus abscessus post aures sunt, si celeriter & exigue coquantur, malum. Et quis querat, quæ differentia itaque erit inter faciem illam urinarum, & hypostasin veram? In hypostasi partium unio est, nil est ἕτερονες. (x), nil diversum, sed partium coitio fit ac concursus: in facie autem omnia sunt dissipata ac divulsa: illic vis & character naturæ elucet, hic materiæ victoria, & naturæ aut imbecillitas, aut oppressio, & veluti conculcatio. Ac vere illud est quod vulgo ex Aristotele citatur, coctione omnia inaccessat: Crassities ea non ex mole spectatur, sed materiæ unione, æqualitateque definitur: hinc semen, lac, pus laudabile unum, crassum, & ὁμογενές. (y) dicitur. Nec nos fallere debet longinquitas viarum, per quas serum deductum est, & copia ipsius feri. Si enim a loco longinquo devectum sit serum, suam hypostasin deferens, illa potest aliquantum divulsa apparere: sed divulsa hypostaseos particula uniusmodi existens, dat etiam indicium rei bene gestæ ac administratæ. Ita enim Hippocrates. Quibus insidens pingue ac simul totum, iis renum vitium actuum significatur. Græce legitur ἐπίσασις ἀδρόν (a), non ὑπόσασις (b), ut quidam legunt. Is autem sensus: Quum colliquatio in corpore est, vel unius partis est, ut renum, vel totius corporis: si renum est, aliquid eminet in urina pingue: item si & a toto corpore. Sed hæc est utriusque ἐπίσασις (c) distinctio: nam si a renibus est, ἐπίσασις (d) conferta est ac tota, in sese suo nutu conglobata; si a toto corpore, ob anfractuum varietatem ἐπίσασις est divulsa, partibus videlicet rei eliquatæ dissipatis, diffusis ac diffitis: hoc exemplo illustratur in historia de uxore Nicostri, & apertius libro de morb. mulier. Docet enim hoc libro distinctionis notas quæ deprehendas excretionem esse aut ab utero ulcerato, aut a toto corpore: si ab utero est, καθάρσις ἐστὶ πρὸς τῆς καὶ οὐροσθένια (e): si a toto corpore λεπτὴ καὶ ἰχθυοειδής (f): longitudine enim viæ materia divisa ac contracta fuit. Idem de hypostasi audiri potest, ne quis decipiatur. Est enim ubi a longinquo loco materia decedit, & cum majori feri parte, & confertim magis minusve affluentis; est ubi e propinquiore. Porro non eadem videtur materia quæ hypostasin in ægris, & quæ in sanis facit. Quod primum veterum auctoritate, deinde ratione stabiliendum. Ac pri-

Aph. 33. lib. 7.

Com. ad part. 26. lib. 2. prog. Part. 61. sect. 3. lib. 1. prorrh. Et ex Hipp. licet venari duplex esse sedimentum ἕτερονες καὶ ὁμογενές (z). Nam non deest crassior quædam pars subsidens in urina, sed id est intempestivum.

In quibus enim febris multus est calor, & flameus fervore quemdam accendit crudorum & crassorum humorum, par est: aut non esse sedimentum, aut esse crudum & incoctum, quod ἕτερονες (g) vocat.

Aph. 35. lib. 7.

M m 30

(x) Heterogeneousum.

(y) Homogeneousum.

(z) Intempestivum & tempestivum.

(a) Super eminentia cumulatim appa-

(c) Super eminentiæ;

(d) Infidentia.

(e) Purgatio est puriformis & confi-

stens.

(f) Tenuis & ichthoïdes;

(g) Intempestivum.

rens.

(b) Hypostasis.

Hipp. 4. Epid.
Et primo de
morbis 1. de
crisis, & 1.
progn.
Cap. 7. lib. 1.
de prasag. ex
pulsibus.

num ita Galenus sedimentum in sanis considerat, ut absolute reliquias alimenti effragientis coctionem hypostaseos causam statuatur: unde in sanis aut sedimentum esse, aut non esse, plus minusque constituit pro ratione diætæ, temporum, corporum, alimentorum, & reliquorum id genus: at in morbis aliud est. Ita enim ait: *Is est vigor accessionum, ubi fuliginosum excrementum expiratione & contractione arteriarum natura expellit.* Quod vero est veluti cineritium, non proinde potest excernere, quia est crassum, sed per insignes meatus educit; hoc in partibus inflammatis pus est, in vasis sedimentum urinæ: hinc patet sedimentum partem esse materiei morbum committentis. Et licet tota materia cocta sit, non tamen ea hypostaseos materia est, sed maxime ea pars quæ in extremis venis est, cujus resolvitur id quod est valde tenue, sedimentum fit in urina: alioqui tota morbi materia hypostasis fieret, quod non evenit. Galenus confuse admodum de hypostasi scribit: nam in primo progn. de sedimento disputans non distinguit an velit nomine illo includere hypostasin in morbis, an in sanis: solum hoc absolute enuntiat: Sedimentum velut pus obtinet generationem, & ei proportionem respondet inter pus & naturales humores injectum: nam alimentum fugiens coctionem hypostasis fit, nec ut sanguis a natura commutatus, nec ut pus causæ præter naturam particeps. Si enim de sanorum hypostasi intelligit, quorum eam comparisonem cum pure facit, alimentum enim est, immo est ex dimidio coctus sanguis. Si habet tantum rationem albedinis, & pus & lac, & pituitam multam, & chylum ipsum puri proportionem respondere jure potest enuntiare. Sic ista comparatio est inutilis, pace Galeni dicam. Si sermo est de hypostasi in morbis, revera valet quidem comparatio in uno, sed male dixit alimentum esse refugiens coctionem: item, causæ præter naturam non esse particeps. Nam & materia morbifica quum sit e genere τῶν ἀπίπτων (h), non autem τῶν τριφύτων (i); & quum non admittat πύψιν (k), sed πύψαρον (l); & naturæ gratiam recipiat, non ut nutriat, sed ut definat molesta esse, & facilius excludatur, causæ præter naturam est particeps. Materia enim ipsa per se aliena est a natura, & sæpe calorem contra naturam in suo sinu fovet. Et revera in singulis accessionibus est suppuratio quædam, & quod in statu omnia non urgeant, & dolores & febres, quemadmodum in abscessibus dum pus fit, omnia exacerbantur, Aphorif. lib. 2. sic utroque modo habet aliquid præter naturam: ex quibus patet indistincte de hypostasi dixisse Galenum in primo prognostico: minus vero distincte etiam in secundo prognostico locutus est de sedimento, dum notas ab Hippocrate assignatas explicat: nec enim docet an sedimentum sit e materia morbifica. Statim enim dicit nullum esse sedimentum in iis qui tenuiter vivunt, copiosum in iis qui largius. Et quum maxima pars ægrotantium tenuiter vivat, immo quidam omnino a cibo per dies multos abhorreant, consentaneum videtur ut nulla hypostasis in urinis supersit.

Quorsum

(h) Excretorium.

(i) Nutrientium.

(k) Concoctionem.

(l) Maturationem.

Quorū hoc? Nam in secundo prognostico de morbis agitur, & materia morbifica per urinas, quarum pars est hypostasis, excernitur critice: quorū ad sanorum vitæ rationem refugit? Præterea & alius est scrupulus: Hippocrates enim ita ait: *Urina optima est si hypostasin albam, levem & æqualem habeat per omne tempus, dum morbus judicetur.* Si in ægro hypostasis de materia morbifica est, fieri non potest ut per omne tempus morbi appareat: nullus enim est qui sua non habeat tempora. At principio nil salutariter excernitur; & si ab initio sedimentum est, aut esse tantum residuum alimenti quod quotidie capitur, aut inane quid est: Sic Hippocrates falsum supponit. Et hercle ex hoc loco colligere possit quis hypostasin bonam salubre esse signum in morbis, non quod sit quippiam defectum de materia morbifica (alioqui nec per omne tempus morbi apparet, & oporteret ingentem esse copiam hypostaseos, ut morbo solvendo sit) sed quod materiam crudam obsequi naturæ designet, & quod natura circa alimentum rite versetur, cujus nota est hypostasis. Et hac maxime ratione nitetur, quod in sanis sedimentum non sit, contra in ægris ob afflictionem naturæ, quæ minus bene alimentum conficit. Si sit hypostasis argumento est quod tum natura alimentum bene confecerit: Unde in multis febricitantibus hypostases videmus, & non desinunt febricitare. In tertianis, & quartanis hypostases apparent laudabiles, quum tamen minus febricitare non desinant. Sic ea in opinione quosdam vidimus qui negent hypostasin esse quid de materia morbifica, sed si mala sit, signum esse adhuc naturæ affictæ, & laudabilis, naturæ vincentis. Sic est tantum signum, non causa: signum quidem naturæ materiam crudam vincentis, & alimentum conficientis: causa non est, quia hypostasis solvere haud morbum dicitur. Et si de materia esset morbifica, non esset tantum analogia quædam inter pus & hypostasin, sed puri omnino similis esset hypostasis. Quod enim pus est extra vasa, idem est hypostasis in vasis: febris enim est tamquam abscessus generalis venarum: loco tantum differrent. Pus materię morbi pars est; & quia foras depulit natura materiam, ideo foris apparuit; hypostasis pars est quoque materiei morbificæ; utrumque notas eadem habet: sic differre non videntur nisi loco. Immo quosdam videmus in febris paullo longioribus venas sanguine plenas habere, & eo ita immutato in qualitatibus primis & secundis, ut pus jam sit. Aperto cadavere cujusdam mulieris valde cacochymæ morbo exstinctæ, repertus sanguis est plane purulentus in omnibus pæne venis. Et quod pertinet ad eam puris & sedimentis analogiam, obiter quæri potest, cur hypostasis imo fundoque residens naturæ vincentis signum sit, & in morbis ex eo colligas jamjam adventare mortem, quum pus aut purulentum sputum non sublime pendet, sed in profundum aquæ præceps ruit. Id quod fortasse difficultate non caret.

Atque illæ rationes pondus aliquod habere videntur, ut credamus hypostasin esse aliquid e materia morbifica: nisi forte rationes superius adductæ in contrariam nos rapuerint partem. Ac revera haud aliena videtur esse distinctio de hypostasi sanorum & ægrorum: Si enim aliud quid est in ægris & in sanis, in his habet rationem signi tantum, in ægris signi

signi & causæ: signi quidem, quia si est hypostasis vis naturæ significatur, quæ quum nihil sinat elabi nisi perfectum, quod omnino in alimentum non convertit, saltem suis qualitatibus insignivit: In morbis autem, ut signum est & ut causâ: signum, quia vim quoque naturæ significat: ut causâ, quia materia morbifica mitificata per urinas secedit, aliquando maxima ex parte, unde plerique urinæ profluvio liberati sunt, aliquando aliquatenus. Sed quia hypostasis materia & loco laudabilis est, signum dat ad bene sperandum de futuro morbi exitu, aut ejus securitate: non quod omnino expectemus ut tota materia hypostasis fiat (absurdum enim esset) sed quum diu urinæ tenues, flammæ & incoctæ fuerint, sensim crassescunt, materia jam putrefacta, & obsequente, & ejus sero & crassiuscula parte venas subeunte, unde conatus naturæ, & materiæ præparatio significatur: quod & in thoracis morbis apparet: materia siquidem præparata, & victa a natura purulentum, & το σαπῆς (k) extrudere e pectore dicuntur: & verbo politico id quod putrefactum est, vel putredinem excerni dicimus: hinc Hippocrates in contumaci pleurite sputum καταλυσθῆναι νόμον ἀσαπίως esse dicit, id est, maxime glutinosum sine putredine, id est, sine coctione: Ασαπίως (l) enim idem est quod ἀπίτως (m) Galeno. Et ob eam rem quidam veteres coctionem putredine ipsa definiabant. Et eam forte ob causam Hippocrates lib. de Aliment. pus alimentum venæ & arteriæ esse credit: pars enim spermatica summe elaborato alimento nutritur: id autem colore pus refert, pus autem non est. Ut ergo in thoracis morbo σαπῆς significat coctum, & id quod jam ad pus proxime accedit coctum dicitur: ita in venarum morbis istæ crassæ, multam materiam putrem, albam & æqualem, immo, quod pene dixerim, pus ipsum continentem, vulgus quidem ipsam perturbant, & contra Medicos bona spe consulantur. Multa & pluribus diebus exiens hypostasis bonum signum est, & causa in morbis; expellitur enim materia morbum faciens; pauca etiam sub finem morbi bona est, nam declarat naturam ad primum statum redire. Et si sanorum urinæ quo magis coctæ sunt, minus ex se sedimenti habere debent; urinæ autem ægrorum tum demum bonæ sunt quum ad sanorum urinas accedunt, dum perfecta sanitas sese promittit: de hypostaseos quantitate demitur, non autem de qualitate: quod notandum est. Nam & calor deponitur, & calor extraneus abit, & tenuitas abest, contra crassities, hypostasis multa, color bonus, chymosis bona, & dum morbus plane desinit, rursus urina suam mediocritatem retinet, & hypostasin nullam habet. Et hic est in operibus naturæ progressus; Unde in morbis venosi generis tanti fit hypostasis, ut ea præsentem, & perseverante nullus unquam interierit. Apud Medicos enim nullus interit apparentibus signis coctionis: quod est intelligendum vi morbi: nam si committitur aliquis error, mortis adest occasio. Quidam dicunt apparentibus signis coctionis nonnullos interire præsertim si

(k) Putridum.

(l) Sine puriditate.

(m) Sine coctione;

excernere id quod actum est non potuerit: potest enim ea sufficere ad coctionem, non ad excretionem: at bonæ crises non sola coctione, sed & excludione sunt æstimandæ. Et quod antea objecimus de febribus intermittentibus in quibus aliquando laudabilis est hypostasis, & tamen non cessant: si perseveret hypostasis, non est dubium quin securitas & brevitats significetur: brevitats quidem etiam si post tres menses morbus non solvatur omnino: at brevitats est ad aliquid, ratione morbi quidem qui futurus erat multo longior. Et quod aliquando non cesset etiam apparentibus signis coctionis, id fit aut errore commisso, aut successione novi morbi qui aliquid affine habet cum priore, aut inductione malæ diatheseos in partem: Ratione materiei morbus solvi debuerat, at nova diathesis inducta parti, producit omnino.

Porro, quod attinet ad eam hypostasin quæ multa est aut pauca in morbis, licet sit e materia morbifica, id ex ratione corporis, diætæ & morbi definiendum est. Ita enim Galenus: *Æger sedimentum habet multum si morbus ex crudis humoribus fuerit. Nullo vero modo, aut omnino minimum, quoties biliosus fuerit, sed satis erit, si habeat ἐπιπέπνη.* Et aliis locis quum sermo injicitur de pueris, & iis qui otio & silentio vitam transigunt, & modo indulserint genio, ait eos omnes, si sanitati restitui debent, urinas habere debere, multam hypostasin habentes, non semel, sed diu. Quod observatum est experientia, nisi se alio materia proruperit, ut si per alium secesserit, aut abscessum fecerit. Ex morbis enim quidam per urinas magis, per secessum alii solvuntur: idque prout aut in gibba aut in sima hepatis rapitur materia. Atque ut brevi absolvam, quoniam paullo post de quibusdam hypostaseon differentis in agris dicemus, triplex omnino sedimentum statuemus. Indistincte hoc pronuntiatum est a Galeno ut ante dictum est, sed tamen ex ejus scriptis id eruemus, ne forte ei gloriæ palman præripiamus. *Unum* est in sanis, sive sanitas absoluta sit, sive non (nihil enim hic ad nos) quod hiems ipsa declarat, in qua hypostasis est copiosa, & tamen sanum vegetumque corpus existit: declarat & pueri, & qui otio abundant: tale autem sedimentum e reliquiis est coctionis, indicat & inedia, qua sedimentum imminuitur. *Secundum* est succus crudus qui in multis redundat, quem natura subigere dum nititur, hypostasin multam facit, corpore etiam integre sano, aut saltem neutro: de utroque sedimento *lib. I. prognosticon* egit: & prius omnino in substantiam converti potest, quia ad pituitam naturalem accedit: posterius non ita, quamquam potest aliquid in eo esse alibile, præsertim si quid pituitæ naturalis adest; unde qui crudis abundant succis, si famem ferunt, quia succus ille crudus rapitur in venas & coquitur; hujus index est suum sedimentum. Quum enim hepar tenuissimum quid alliciat, quod in sanguinem vertat, in mesenterio & intestinis multa superfluunt: accedit quod quotidiana dejectione non omne superfluum excernatur. Quale vero & illud, & quorsum manet? pituitæ rationem habet, nisi forte aut longiore mora, aut nova occasione corruptatur. *Contra* qui pravis abundant succis non ferunt inediam, ut

Ad part. 26:
lib. 2. prog.

Comm. ad
part. 44. lib. 2.
de Diat. acut.

διελγίσις (u) inferunt: alimentum autem *ἐπιπρωσιον* (o) affert. Unde nata distinctio inter τὰ ὠμά καὶ ἀπίπρωτα (p): hæc illis sunt deteriora: & τὰ ὠμά (q) naturæ gratiam recipiunt: immo ex iis mitificatis natura aliquid capeffit alimenti: hinc Galenus: *ex pure nulla pars alimentum capit, at ex pituita & crudis succis capit*: In quo materiæ hypostasin faciunt, & phlegmonem committentis distinctionem latet: τὰ δὲ ἀπίπρωτα (r), ut bilis æruginosa, ferum nitrosum, moderationem quamdam recipiunt, sed non eam gratiam recipiunt, quæ & ὠμά: immo sæpe τῶν ἀπίπρωτων πεπασμός (s) est tantum παχύτης increffatio. Quod & Hippocrates præclare docet, fluxiones quæ ob humorum acrimoniam fiunt, restituantur & curantur, ubi temperatæ: & coctæ fuerint, ut in ophthalmia ardor oculorum cessat quum jam fluxiones fuerint coctæ & crassiores factæ: deinde subdit acrimoniam temperationem in huiusmodi humoribus coctionem esse. Plura Galenus quum docet quid sit bilem coqui & pituitam: utrumque coqui dicitur, sed longe alia ratione. Tertio modo sumitur nomen hypostaseos pro ea parte materiæ morbificæ quæ coctæ, ac mitificata per urinas secedit, non tota quidem, sed pars ejus, ut ex parte hac judicare liceat de iis quæ sunt reliqua: nam cum materiæ coctæ est, tunc Medicus, si forte natura id omnino non potest, datis medicamentis id quod reliquum est foras depellit. Ac duo notanda sunt, prius quod in omni morbo quem humor putris committit, duplex est materiæ, una tenuis & serosa, quæ *ἰχθὺρ* (t) dicitur, & ea est quæ *ὀργασμός* (u) facit, & quæ a venulis arefactis trahitur: hanc partem tenuem domare ac temperare, coquere est: altera crassior, quæ in mesenterio reses una cum tempore coquitur ac mitificatur. Hoc & Galenus explicat de Epicratis uxore loquens: dixit enim morbum productum fuisse & acutum initio quod duplices essent humores bilioli & crudi: quod notandum; hinc fit ut quidam intra dies septem liberentur periculo & febre, domito humore tenuiore: sed crassior humor suas postmodum partes agit: hujus argumentum in hypostasi elucet. Et illud est quod fracta debilitataque vi morbi, aut profusio urinæ, aut alvi profluvium sequitur ægrorum commodo. Posterius autem, quod quum hypostasis adest, eaque laudabilis & multa, nullum est vel exiguum medicamentum quod non admirabiles effectus habeat: immo quum hypostasis apparet, eaque notas habet suas, & perseverat, plus uno medicamentulo proficitur quam duodecim etiam validis, tunc quum omnia cruda existunt: unde colligimus hypostaseos illius materiam partem esse humoris morbum committentis: & nisi averteremus cursum illius materiæ per urinas, dejectoriis medicamentis, diutissime urina proflueret cum multa hypostasi. Unde morbos quosdam urinæ multæ, crassæ, qualis Archigenes sermo fluxit, fluxu solutos apud Hippocratem legimus. Avertimus autem cursum istum duabus de causis, una quidem, quoniam non esset

Hipp. lib. de
vetere medi-
cina, & Gal.
com. ad part.
44. lib. 2. acu-
to.

Ad part. 44.
lib. 2. acutor.

- (n) Cardialgias; (o) Incocta. (p) Contemperationem. (q) Cruda & incocta. (r) Incoctorum maturatio. (s) Ichor. (u) Orgasmos.

bonum omnem materiam morbificam a mesenterio traduci per gibbas hepatis, quod herclé fieret nisi impedirentur: altera, quod dysuria & stranguriae inducerentur sæpe: accedit quod confertim magis per alvum quam per venas & renes educitur. Ac nos testamur observasse in quadam muliere quæ febre putrida laborabat, quum omnia medicamenta purgantia averfaretur, & tamen purgationi locus effet, per octo menses continuos urinas crassas multa materia alba & purulenta plenas excreviffe: revera materia erat febris: & incredibile dictu quantum minxerit. Quidam abscellum in renibus esse existimabant: sed contra; materia illa, quæ facile per alvum secessisset, subibat venas jam cocta, putrefacta (ut verbo antiquorum utar) & mitificata: & hypostasin multam faciebat: argumento est, quod eo urinæ profluvio morbo symptomatis terrificis plenissimo liberata est: at medicamentum unum atque alterum hoc totum suppleviffet. Præterea illud etiam observari potest in iis qui diu morbo ab humore putrenti nato fatigati sunt, & obstinato quodam animo a medicamentis abstinuerunt, tota massa sanguinis exalbescit, & proxime ad pus accedit: immò in leucophlegmatias incidunt defectu purgationis: quia communicatione putredinis, cujus humor subjectus non est eductus, carnes colliquantur & contabescunt, sanguis multus veluti purulentus in venis adest, & quicumque detrahitur saniosus est. Maxime vero eam labem contraxit is sanguis qui circum gibbas jecoris & simas stabulatur, & in partibus vicinis; facile enim corrumpitur. Hinc solvitur quæstio, qui fiat ut frequentissime saniosus sanguis ex vena basilica ducatur, raro ex cephalica, nisi ingens in superioribus partibus inflammatio fuerit.

Hipp. 4. de morbis.

Restat ut quod primum fuerat ac præcipuum, & cujus causa superior omnis disputatio suscepta est, pertractemus: illud vero est an sit analogia inter hypostasin & pus, & an hypostasis sit pars materie illius morbificæ quæ in febribus putrefcit. Duo enim ista cohærent; ac de uno dictum est, sed confutatis Fernelii argumentis de utroque magis constabit. Existimabamus nobis rem tantum esse cum Fernelio, sed dum res in prociuctu esset, novus athleta lacertofus & fortis obortus est, qui nobis quoque bellum indixit: is est Jo. Gorraeus, qui ad singularem doctrinam summum judicium semper adjunxit. Sed liceat cum utroque seorsim experiri, ne victus cadam si cum utroque simul conseruero. Fernelii hic est contextus: *Qui de fricantium urinæ hypostasi differuerunt, illam statuunt puri proportionem respondere, esseque portionem humoris qui in febre conputruerat, sed jam coctam, secretam & vi naturæ depulsam cum urina; hoc in primis perniciosum est medicinæ commentum. Rationes hæc adducuntur.*

Cap. 17. lib. de urinis.

1. *Ardenis febris materia, quæ torrida bilis est, nec in quid simile puri vertitur.*

2. *Febris materia in statu morbi non excernitur purulenta, aut alba, sed flava atque biliosa. Si qua igitur hypostasis, ea non est pars materie quæ putruerat & quæ nunquam albescit.*

3. *Si materia in statu excidii, non initio, ergo crassior in statu foret, falsum. Nam initio confusa est urina, in statu acutarum febrium tenuior. Ergo non est pars humoris qui putruerat, sed similem atque in sanis materiam ob-*

tinet. Et quem apparet, significatur dominium naturæ quæ ferocientes humores repressit, & quæ jam ad functiones pristinas redit. Materia enim febris coctio non est suppuratio, nec maturatio proprie, sed solius putredinis repressio. Et in statu morbi materia sæpe in venis conclusa est, & nil dum crisi evacuatum, & tamen quia repressa est, urinæ cum hypostasi purior exsistit, quæ sedationem & victoriam declarat. Cui vulnus pus laudabile reddit, si febris superveniat etiam primaria, pus pervertit & ideo vulnus siccatur, quod injutus calor laboret, nec recte coctioni incumbat. Ita per febres languidus calor, nequiens cibos secundum naturam coquere, nullam in urinis coctionem exhibet.

Hæ sunt rationes Fernellii quibus partim efficere vult, nec febricitantium urinæ hypostasin puri respondere, nec partem humoris esse morbum committentis: immo similem omnino vult materiam in sanis atque ægris: & in febribus coctionem non esse, sed tantum putredinis repositionem quamdam. Quod si verum est, si quid decedit cum urinæ hypostasin faciens, id signum tantum est, non causa: signum, quia tantum significat calorem nativum, fracto & debilitato calore febrili, superiorem esse, cujus nota & signum est hypostasis. Antequam eas rationes oppugnemus, auctoritatem Galeni opponere oportet, quam scio a Fernelio nihili hic fieri, quia in Galenum de industria agit hujus opinionis primum assertorem: Immo Fernellii aliam auctoritatem ipsi Fernelio opponemus. Miror tantum virum in hac controversia, in qua præter Veterum sententiam aliquid sentire velle visus est, a se ipso dissentisse, ut enim secum convenire prius oporteat quam de re disceptetur, suo enim gladio jugulari potest. Galenus dum ex professo agit de comparatione puris in abscessibus & phymatis, & materiei hypostaseos in febribus putridis ita scribit. *Humorum putredo quæ fit in vasis similis est ei quæ in inflammationibus & abscessibus accidit. Sed est ubi natura superat, est ubi superatur. Superante quidem natura in abscessibus pus fit, in venarum humoribus aliquid quod proportionem puri respondet subsidens in urinis. Et ea putredo aliquid in se habet coctionis. Sic ea putrefactio quam coctionem dicimus, semper ad unam puris speciem, & ejus notas habentem terminatur.* Varias eo loco mutationes, in materia mala, aut omnino corrupta, aut semimale animadvertit. Si enim materia bona est, & calor valde infirmus, una mutatio evenit: si calor quidem bonus, sed perniciosus omnino materia, pus non fit bonum: & sic in ceteris: Alio vero loco concisus rem totam terminavit. *Tres in corpore omnino sunt alterationes, una est plane secundum naturam, ut dum cibus coquitur: altera plane contra naturam, ut in humoribus plane putrescentibus, nullam gratiam naturæ recipientibus: tertia mixta. In prima viget omnino calor naturalis: in secunda omnino res sunt contra naturam, & ex parte materiei, & ex parte causæ rei efficientis: in tertia materia quidem est contra naturam, sed calor naturalis omnino evincere non potest. Sic potens est calor, sed quia non patitur materia, in alimentum non convertit: at saltem, vim suam imprimit, unde magna commoditas sequitur: declarant abscessuum maturationes, quæ post symptomaton molestias, ad bonum terminantur. Et quod in alimentum natura non convertit,*

Cap. 6. lib. 1.
de diff. feb.

Cap. 6. lib. 5.
de simp. medic. facult.

vertit, satis officio suo fecit si in pus laudabile commutet. Et in pessilenti constitutione notandum illud ab Hippocrate observatum: nam loquens de malignis abscessibus naturæ gratiam non recipientibus ait, *ἐν τῷ ῥεύματι συνιστάμενον ἐν ἕλεον τῷ πύρῳ, ἀλλὰ σπιεδόν τις ἄλλη* (x). Si enim materia ista fuisset *ευθής* (y), in pus conversa fuisset: at fallam tantum puris imaginem retulit, & ob putredinis excellentiam & pessimam indolem potius ossa corruptit, quam naturæ legitimum characterem recipit. Relinquemus illam solemnem quæssionem a Medicis agitari solitam: an concursus sit naturalis caloris, & ejus qui contra naturam est, ad maturationem tum in abscessibus, tum in febrium humoribus. Quidam enim eundem auctorem *πέφαιος* & *σπασμῶν* (z) constituunt, & diversos fines in materiei coquendæ vel mitificandæ diversitate pendere volunt. Ex his locis patet Galeno placere hypostasim, & vere puri analogam esse, & materiam aut saltem materiei esse partem ejus humoris qui febres committit. Et si jam ut diximus, ut pueri a morbis liberentur, & mulieres, & desides, & gulæ dediti, plurimam hypostasim esse necesse est, plurimum crudi succi coqui necesse est. Is vero longitudinis morbi causa est, quia licet pars quædam evicta sit, alia ob febrem suscitatur quæ aut fovet febrem, aut *ὑποσπασμῶν* (a) facit: & donec illa tota materia victa fuerit, coctaque, & tandem foras excussa, de morbo æger non erit securus: immo ne si e parte affecta in aliam humor erit excussus, securitas est, nisi natura in opus coctionis incubuerit. Hinc *comm. ad par. 67. lib. 2. prognost. si peripneumonico abscessus fiat in cruribus citra coctionem, a peripneumoniæ quidem liberatur periculo, sed metus est claudicationis, & difficilior est abscessus curatio: itaque & mitificatio & exclusio requiritur materię: hæc autem hypostasim in urinis facit, nisi alio convertatur. Immo etiam licet morbus coctus sit & jam salutaris abscessus, tamen non desinit diuturnus esse & partem labefactare, quia sit loci mutatio a corpore interno ad externum: id quod Hippocrates 2. de morbis docet. Quod autem calor contra naturam, partes quasdam succi crudi excitet ad fovendam febrem (licet jam aliæ partes superatæ fuerint) & dolores excitandum, doctè Galenus explicat. Calor, ait, febrilis tenues humores consumit, crassiores attenuat. Attenuare autem est quodammodo serosos reddere, & propterea ad dolores inferendos reddere idoneos.*

Si itaque ea est Galeni assertio ratione & experientia confirmata, ut materia putrescens in febribus coctione purulenta fiat, & hypostasim committat partem materiei morbificæ defectam, quid est, cur Fernelius juratus hostis antiquam hanc opinionem evertat? At objiciet ipsi Galeno locum illum *ex primo prognost.* quod hypostasis causæ præter naturam non sit particeps ut pus: quod si materia foret febris, ea & calorem contra naturam in se haberet, & per se mala esset, ut quæ putredine accita,

N n. 3. tantas.

(x) Et rheuma consistens non est simile pueri, sed est quædam alia putrefactio.

(y) Benigna.
(z) Coctionis & maturationis.
(a) Recidivas.

Comm. ad par. 11. lib. 1. prognost.

tantas molestias attulisset: Et si sudor pars materiei morbificæ tam graveolens est sæpe, cur non hypostasis? Immo si hypostasis pars esset humoris morbifici, deterior sæpe ex se esset, quam materia abscessuum: nam hæc non raro laudabilis est, ut sanguis tantum quantitate peccans abscessum facit; contra hypostasies non graveolent; quod si ad pus accederent, graveolentia non abesset: & quum a ventre graveolentia secedant, si de mesenterio in venas materia rapitur, cur non graveolet? Præterea adversus Galenum objicere licet ea quæ adversus Erasistratum scripsit. Erasistratus in febricitantium lotis sedimentum, non succum mucosum existimabat, sed pus: ignorans quod voraces per sanitatem non exiguum quid ejusmodi sedimenti excernunt: Auctor libri 2. de natura humana explicans ea incommoda in quæ incidunt ii qui solita relinquentes munia se otio ac desidæ dedunt, ait eos pus excernere, per os e pectore, per urinas, per alvum. Galenus nomine puris succum crudum intelligi vult, qui post aliquam elaborationem pus ipsum mentitur, atque subjicit Galenus multos se observasse otio deditos qui una cum urinis excernerent multa quæ a crudis succis & mucosis non differrent, atque id quod excerneretur puri simile esse, non secus atque id quod in thorace longiori tempore, inter coquendum, inficitur calore. At aliud est pus a succo crudo, & colore, & consistentia, & odore. Si itaque hypostasin urinarum in febricitantibus, aut pus, aut aliquid purulentum dicimus, in errorem Erasistrati incidemas. At contra vult Galenus, id quod in febricitantium urinis apparet mucum esse, & succum crudum, qui æqualitatem aliquam accepit vi caloris naturalis, & partium spermaticarum, non autem pus esse, nec quid aliud ab illo succo quem voraces per sanitatem excernunt. Et ut ingenue fatear, loci hujus explicatio ad id quod quaerimus, valde confert. Sed antequam obiectiunculas has dissolvamus, æquum est ut rationes Fernellii refellamus. Ad calcem autem libri referemus, id quod nos etiam pro Fernelio objecimus, & tandem Fernellium cum Galeno conciliabimus. Et hinc disputandi principium arceffemus.

Dum integra sanitate fruimur, actiones omnes sunt legitimæ, & calor naturalis a nullo afficitur: dolor omnis abest quod in corpore omnia legitime administrantur; urinae laudabiles, dejectiones & similia: ubi primum febris communis animantium hostis obruitur, dolores capitis atrocis, lentitudo corporis, vigiliae, aut in somnum propensitas, lassitudo & paene membrorum contractio adest: unde hoc? quia intemperies toti corpori inducitur evertens nativam temperiem, & tumultus excitatur; humores, qui prius erant sereni & pacati, conturbantur ac cientur: nec hoc tam repente evenit: nam semen morbi jam sepultum erat, quod levis causa eaque procatartica suscitavit. Et mirantur multi tam subitas morborum invasiones: sed morbi sensum fiunt ac generantur, at ἀδρῶς ait Hippocrates, id est, de repente, ac confertim adoriuntur. Urinae inflammantur sæpe, conturbantur, alias tenues apparent, qui sanguis detrahitur veluti sanies est, abscessus fiunt, parotides, & id genus alia: quæ omnia declarant summum tumultum fieri, & alterationem, & permutationem,

Part. 1.6. lib. 2.
de natura
humana.

Hip. lib. 2. de
dieta.

mixtionem, sæpe alienationem. Idipsum Hippocrates explicavit: *Sanguis ad sapientiam facit, præsertim quum suam habet viam suam* (b), ut alio loco loquitur: id est, dum sanguis complectens quatuor humores, qui συρροῦνται (c) dicuntur, quod parem vim ad generationem corporis nostri obtineant, in sua naturali statione est, & suas inclinationes motusque habet proprios, tunc sanum animal est, & nil peregrinum animo obversatur: sed quum motio propria deest, & aut alteratio, aut confusio permiffioque rei alienæ fit, contra omnia veniunt. Nomen autem συρροῦντος obscurum est: nec aliquod verbum Latinum habemus, quod opponere possimus. Quidam ἥπατος σύστασιν vocat, hepatis complexionem, non satis apte, ut quum aut laxius est, aut compactius: Latini melius σύστασιν vocare possent, constitutionem, ut quamdam ἐπιξίαν (d) indicet. Et αἵματος σύστασιν vocare possemus consistentiam ipsius sanguinis, ut cuius partes uniantur & cohereant: Ceterum sanguinis σύστασιν plenius explicat aliis locis, phrenitidis & februm docens generationem: *quum bilis in venas commota fuerit, tunc maxime ad sanguinem ingreditur, eum dimovet ex propria motione & solita compage, item calefacit, & serosum facit: hinc homo febricit & desipit.* Serosum facere, Græce dixit διουρῶν, id est, sanguinem alium a se facere, & mixtione rei alienæ, & alteratione ipsa ob calorem alienum. Id brevius explicat quum ait causam fieri, quod venulæ arefactæ biliosos & tenues ichores attrahant: ichor enim dum sanguini confunditur eum alterat, immo alienat sæpe. Sanguis enim & serum fit, & saniosus (sanies enim consistentia medium quid est inter sanguinem & pus Celso.) maxime vero in corporibus humidioribus, si perfatu careant, & adsit febris: quod Aristoteles explicat. Si sanguis (ait) immodice humescit, morbus infestat: sic in speciem saniei diluitur & ita serosus fit (quod διουρῶν dixit) ut jam nonnulli sudore cruento exsudarint. Atque credo sudorum copiam quæ in cacochymis fit, & apparet a permissione alieni humoris aut feri contingere. Eundem humorem, perturbationem, & alterationem in pariendis morbis explicavit, alio loco Hippocrates: Acutus morbus fit quum bilis in hepar ἐπιρροῦν, καὶ εἰς νεφροὺς καταρῶν (e). Hepar enim intumescit, καὶ ἀναπτύσσεται πρὸς τὰς φρένας, id est, ad septum expanditur, hinc angustia & oppressio sensus initio paroxysmorum. Et τὰς ἐπιρροὰς τῶν χυμῶν (f) vocat, τὰς κινήσεις ἐκ τῆς ἐισόδου συστάσεως, veluti ex consueta statione ac compage emotiones. Huc denique pertinet nota dignus locus ad particul. 13. sect. I. lib. I. Prorrh. *Crudus est morbus (ait Galenus) in quo una cum sanguine bilis sursum fertur, quocumque tempore id fiat, & magis quippiam tale contingit quum ignea caliditas in cerebro collecta immoderatio fuerit.* Hæc primum animadvertere volumus, quoniam ex iis elicimus nonnulla disputationis fundamenta, quibus oratio nostra innixa facilius Fernelii sententiam labefactabit.

Hip. lib. de
sacro morbo,
& 1. de mor-
bis.

1. de morbis:

4. acutorum.

Cur in initiis
paroxysmorum
febrilium an-
gustia & op-
pressiones
eveniant.

(b) Consuetam concretionem.

(c) Congenita.

(d) Bonum habitum.

(e) Elevat & in capite confisterit.

(f) Influxiones humorum.

bit. Si enim humorum confusio fiat, si sanguis alteretur, si alieni humoris suum locum deferentis remissio fiat, antequam morbus solvatur, necesse est, & secretionem feri a sanguine fieri, & id quod alienum est expelli, item putredinem corrigi. Ita videmus & phlebotomia, & alteratione, & purgatione, & sudoribus, item contemperatone humorum morbos minui ac tolli. Ex quibus patet fundamentum illud Fernelii, quo suam assertionem a Veterum decretis alienam stabilit, nullum pene esse. Ait enim materiei februm coctionem nec suppurationem esse, nec maturationem proprie, sed solius putredinis repressionem. Argumento est, quod quum in statu morbi tota febris materia in venis etiamnum concludatur, & nil per crisin evacuatum sit, nihilominus quia vi naturæ sedata est, & repressa materia, urina purior existat, eaque cum hypostasi quæ victoriam naturæ declarat. Primum enim falsum id est: nam dicere coctionem esse solum putredinis repressionem in morbis, idem est ac si dicas in phlegmone, quia post vigorem febris concessit, & symptomata mitiora fiunt, solum esse cohibitionem putredinis. Dum pus fit, febris major est & dolor, quia coctio fit, & pugna est inter calorem naturalem, & contra naturam in humore jam a natura alieno; non tamen prius dicitur phlegmone curata, quam pus evacuatum fuerit: id autem criticum est quid. Crisis autem non solum in mitigatione humoris consistit, sed post coctionem in evacuatione, quomodocumque ea fiat. Galenus quidem dum confert morbos salutare cum perniciosis, ait quidem in morbis salutaribus dispositionem in vigore meliorem esse: id autem fit, quia licet gravia adsint symptomata, tamen dum fit coctio, & ejus argumenta apparent, naturæ vis appareat, ut proxime de materia morbifica sit triumphatura. Galenus II. *meth.* roborandas esse perpetuo vires consulit, quo natura putredinem superet, ut ita superata concoquat: nec enim prius coctionem perficit, quam putredinem represserit. Itaque in morbis repressio putredinis veluti coctio quædam est *καταχρηστικῶς* (g) sumpta, aut potius ad coctionem *πρωταρτιστικῆν* (h). Galenus plenius id explicat, dum ait omnem coctionem morborum in alteratione humorum esse: ea autem alteratur & coctio a solis partibus fit solidis. Revera magna est analogia inter phlegmonem externosque abscessus, aut internos, & inter febres a materia aliqua natas: nam quum in pleuritide factus est abscessus & materia purulenta adhuc conclusa est, tussis mitiores sunt, febris remissior, alacritas ægri (nisi forte laterum summa sit infirmitas, ut ea expectorando non sint) sed hoc nil ad morbum, aut id tantum evenit, quia putredo cohibita est? Nequaquam, sed quia materia cruda partes habens *ἐπιπορευνῆς* (i) mitigata est, & ad æqualitatem adducta. Hoc quidem scio non fieri nisi cohibitione putredinis: sed tamen tota hæc actio a natura inuenta, & a vi partium solidarum perfecta, non est simplex putredinis repressio, sed coctio, maturatio, & ad æqualitatem reductio: & si materia pateretur, in alimentum cederet: sic idem est agens, eadem actio,

Ad Apho. 29.
lib. 2.

(g) Abusivè.
(h) Præparatio.

(i) Heterogeneas.

vis,

vis eadem in pepasino & coctione, sed finis est diversus, & a materia pendet. Quum erysipelas fit, quum bilis fœtibunda involat, & adurit partes, quum serum acre molestias infert, applicatio τ *ἀνοδύων*, καὶ ἐπι-
πρασμῶν (k) reprimat ac cohibet vim ac malitiam humoris, incrassat quædamtenus, id repressio, id cohibitio putredinis & malignitatis, sed coctio non est, nec maturatio, quamquam incrassatio serosorum humorum & acrium repressioque coctio quædam est, sed id *καταχρηστικόν*; & in ferinis destillationibus usu papaverum humoris pruritus facientis & indomiti incrassatio quædam coctio est, unde postea natura promovet expectoratum: sed id subflavum est sæpe ac viride, ob qualitatem humoris illapsi in pulmones, contra albicans ac purulentum quodammodo, si pituita dulcis fuerit. Repressio quidem maxime fit humoris turgentis, turgēt bilis & serum inter ceteros humores, & orgasmus maxime in biliolis morbis & acutis cernitur: accedit & calor febrilis qui in spiritu & sero concipitur, cujus temperatio, atque refrenatio coctionis legitimæ æmula est. At in morbis nullus humor est adeo tenuis qui non fuscitur a quodam crassiore reside in concavo hepatis, aut mesenterio, aut ubicumque primarius est febris focus. Et serum quod a venulis arefactis trahitur ad febrium ardentium generationem, non aliunde ducitur ac deciditur, quam a contumaciore quadam materia quæ circum pancreas, & mesenterium tamquam ignobiles partes refedit. Serum istud sæpe temperatur, aut per sudores excernitur; crassior ejus pars, si in venis est, hæmorrhagia pel-
 litur, maxime in synochis: si in mesenterio, diarrhœa, dysenteria, aut larga alvi subductione: hinc solutiones morborum distinguuntur. Et idem morbus multis modis eodem in corpore solvitur, & judicatur. Quod si quædam tantum repressio humoris, non autem vera mitigatio & coctio spectetur, nil evacuationes insignes conferrent. Et tamen materia est morbifica, alias per urinas diffusa, alias in mesenterio latens, indicat id curatio. Et Hippocrates in curandis morbis non vult rationem haberi calidi, frigidi, humidi & siccī, sed acris, falsi, nitrosi. Quorsum hoc? Quia si intemperies sola morborum causa foret, sola temperatione, ac repressione quadam opus esset, & solus refrigerantium humectantiumque usus conferret: sic neglecta succorum substantia, aut in eorum qualitates solum reprimendas, aut intemperiem corrigendam incumbetur. Quod periclitatores & ii qui circum carpi arterias phlyctænas, aut ulcuscula excitant, aut refrigerantia applicant, se posse consequi credunt. At contra humor est acer, aut falsus qui lædit, nec ejus sola qualitas, sed & substantia spectanda: argumento est humor vitreus implacabilem colli dolorem inferens. Et ut Hippocrates monet quum crassiores maturioresque factæ fuerint fluxiones, & ab omni acrimonia liberatæ, tunc & febres, & quæ hominem lædunt, tollunt: sic desiderat maturitatem & crassitiam: hoc autem nil aliud est quam coctio. Idem judicium de iis succis qui febres putridas accendunt: nec enim in iis refrigerandi consilium tantum esse

*Lib. de veteri
 Medicina.*

*Lib. de veteri
 Medicina.*

Ballonii Oper. Tom. IV.

O o

esse

(k) Anodynorum & dolorem demulcentium;

Hipp. lib. de
locis in hom.

Gal. cap. 89.
lib. de arte
parva.

Gal. meth.

esse debet: si intemperies spectetur, verum id quidem, si succus, nequaquam. Quod autem alio loco scripserit omnem febrem refrigerari debere, si quartanam exceperis, id non evertit, quæ superius dicta sunt: omnia enim ex comparatione audienda erunt. Sed & ad ea quæ diximus, accedit Galeni sententia: Si (inquit) contigerit in humore putrente accendi febrem, hic indicatio est alterandi & vacuandi. Alteratio putredinem finit manente adhuc substantia: in quibusdam codicibus legitur, non *μυώσις* *ὄξις*, sed *αἰρίας* (1): melius legeretur *σίσις*. Evacuatio vero est quæ totam ex corpore substantiam educat. Dicta alterationis species, concoctio quidem est: & in libris methodi medendi dum febres putridas curat primum de tollenda obstructione laborat, tum putredinem attingit, postmodum febrem ipsam curat. Et alio loco utendum esse balneis in febre putrida censet quum materia putrens aut cocta fuerit, aut evacuata. Alias enim humorem solum & morbum fientem consideramus, alias morbum factum, & partium solidarum affectionem. Nam si Galeno 1. Ep. sanitas partium solidarum in earum symmetria consistit, quum intemperies inducta est, & morbus est, & naturæ ipsi, quæ est vis partium solidarum, vis illata est: & quum partes solidæ ægrotant, morbus factus dicitur. Partibus enim solidis suâ symmetria restituenda: & quum illæ affectæ jam fuerint, frustra evacuatio sæpius præscribitur: nam ipsius & *ὑπόσις* & *ὀξύσις* (m) ratio habenda est. Sic licet Fernelio concedamus repressionem putredinis aliquid maximum esse, non tamen desinit expectari evacuatio materiæ quæ putruerat. At hoc non expectat Fernelius; sed paullo post dicemus, in quibus morbis expectari debet, & in quibus non.

Fernelius se-
cum pugnat
lib. 3. Thera-
peuti.

Ac quod ultimo quidem loco Fernelius astruxerat, primo quidem examinavimus ac refellimus: hinc enim disputationis fundamentum peti videbatur. Nunc singulas rationes diluamus. Audacter quidem pronuntiat commentum esse in arte medendi perniciosum asserere hypostasin partem esse materiei morbum committentis. Si hoc ita perniciosum, cur idem ipse asseruit sui dissimilis, adeo ut nullus eum secum conciliet? verba ejus sunt alio in loco: *Venarum succus putrescens in aliquid mutatur quod est puri finitimum, cujus in urina sedimento nota sunt conspicue*: hoc vero est in quo laboramus, & Galeno contra Fernelium militamus. Sed quod in libro de febribus junior & disputandi studio accensus, jam senior & experientia doctior factus retractavit. Errasse humanum fuit, sententiam autem mutasse in eo præsertim ministerio quod utilitatis causa posteris traditur, summum viri judicium ac prudentiam significat. Ac prima ejus ratio ejusmodi est: ardentium febrium materia nec in pus, nec in aliquid simile puri verti potest. Si in iis itaque hypostasis fuerit aliqua, aut non est pars materiei morbificæ, aut etiã ipsius alimenti pars est. Hæc ratio parum nititur, multisque modis debilitari potest. Sit ita, flava bilis non convertatur in pus, aut quid simile puri, hoc tamen non efficit.

(1) Manente substantia, sed causa.

(m) Crasæos & constitutionis.

cit in aliis febribus, partem materiæ morbificæ hypostasim non facere: in synochis enim putribus, tertianis nothis & quotidianis succus crassior hypostaseos materia esse potest. Nam & in iis qui in otio degunt, & in quibus crudorum humorum copia est, & multam hypostasim esse oportet, & diu crassas urinas fluere, ut sanitati restituantur, nisi forte alio materia convertatur: & tunc laudabile sedimentum naturæ victoriam, non in cibum, sed in succum crudum morbi parentem significat: quamquam & ejus vis in alimento conficiendo parere debet. Itaque in morbis biliosis quidem non necessario hypostasis apparet ad solutionem, sed sæpe sufficit enæorema: in aliis morbis non idem esto. Quid, si etiam dicamus biliosos morbos hypostasim habere subflavam? nam & Hippocrates annotavit quasdam in morbis hypostases subrubras, & læves, & quasdam biliosas. De biliosis ita statuit: *quibus biliosa sedimenta supra tenuia acutum morbum significant.* Et quoniam adverbium τὸ ἀγασθῆν (n), & ad locum & ad tempus refertur, hic non ad locum, sed ad tempus quo sedimentum apparet, referetur: ut hic sit sensus: Urinarum hypostases quum alioqui ab initio tenues fuerint, postea vero biliosæ, acutus morbus significatur. Biliosus enim humor semper acutos morbos parit; sic bilis hypostasim suæ naturæ & coloris facit. Et quoniam bilis quid tenue est, potius nata est parere ἐναίρημα (o) quam sedimentum: unde in biliosis morbis sufficit ad solutionem morbi, aut ad tempus speciemve criseos enæorema: quod contra Fernelium facit: hoc enim declarat id quod continetur in urina aliquid esse de materia morbifica, quum pro varietate causarum evariet. Si enim pituitosus morbus est enæorema inchoatæ coctionis nota est, hypostasis vero perfectæ: si biliosus, non est necessaria hypostasis. Quod si alimentum solum in morbis hypostaseos & enæorematis causa esset, nil hæc faceret distinctio. Pauca bilis magnum morbum, & plenum molestiarum facit, at alius humor nonnisi aut copia, aut aliena admodum qualitate id præstat: itaque in morbis a bile non ita requiritur hypostasis, in aliis contra. Contra tamen aliquis objiciat, si biliosus humor acutos morbos facit, & acuti morbi, præsertim qui febrem comitem vehementem habent, a bile sint, ubi bilis dominatur morbumque facit, ubi acuties morbi, hic non hypostasis desideratur? Cur itaque passim Hippocrates in *Epid.* morborum acutorum narrans historiam hypostaseos meminit? & quum in *Prognosticis* ex professo de acutis morbis agat, requirit hypostasim suis dotibus ornata? Si enim aut raro, aut nonnumquam in acutis humor hypostasim facit, frustra ejus mentio injecta est: siquidem si hypostasis est in acutis, vel pars est humoris biliosi, vel alimenti reliquum est, vel succi crudi. At revera aliter res habet in biliosis morbis, aliter in pituitosis: quum enim morbus ex crudis est humoribus, hypostasis multa est: si ex biliosis, aut nulla est omnino, aut omnino minima, sed sufficit enæorema (ut dictum est) corpulentum & candidum: hoc si sufficiat, cur quotidie in acutis hypostasim expectamus? In acuti morbi

Comm. ad
par. 33. l. 3.
prognost.

Comm. ad
Aph. 32. l. 7.

Comm. ad
par. 26. lib. 1.
prognost.

(*) Quod est superius.

(o) Enæorema.

bi paroxyfino pulsus insignis mutatio, urina tenuis apparet: eodem deficiente, pulsus remissior fit, urina coloratior, nonnihil in medio suspensum habens, numquid id naturæ declarat victoriam? Ac jam diximus aliud esse *αἷμα*, aliud *ἀπυκτον* (q): crudus humor ad hypostaseon multitudinem facit: incoctus non ita sæpe, sed sola sæpenumero repressione & contemperatione naturæ gratiam recipiens, per quamdam occultam viam excluditur: exemplo erunt erysipelata, & phlegmonæ, illa non quantitate, sed qualitate humoris sese produnt: hæc quantitate potius. Et quæ *ἀναλογία* (r) inter utraque, eadem inter biliosos & pituitosos morbos: in biliosis enæoremata iudicando aut indicando satis sunt: in pituitosis hypostasis necessaria est. Porro est ubi enæoremata signa sunt incipientis coctionis, est ubi signa sunt perfectæ: nam & enæorema & nebula quarto aut septimo die apprens, futuram hypostasin undecimo aut decimo quarto docet. Contra in sanis dum coquitur alimentum, & aliquid coctionem fugit, hypostasis multa est: quum absoluta coctio, aut nebula tantum est, aut enæorema. Et in morbis quum diu hypostasis multa apparuit, quo propius ad sanitatem acceditur, eo minus aliquid subsidet, & aut enæorematis, aut nebulae occasio est. Sic idem est signum incipientis & perfectæ coctionis, sed diverso tempore. Accedit quod in sanis hieme plurimum est sedimenti laudabilis, æstate minus. Et quod de sanis dicitur, idem de ægris dici potest. Æstivi morbi enæoremate contenti sunt, hiemales multam hypostasin habent. Rei hujus causa cognita, ad id quod quærimus plurimum facit. Unde commentum est credere hypostaseos materiam partem esse alimenti, præsertim in febribus. Initio febrium pulsus retrahitur, urinae tenues sine enæoremate & nebula; in vigore æstus, pulsus ut in abscessibus, omnia acerbiora: sub finem paroxyfimi urinae tinctæ, crassæ cum enæoremate aut hypostasi: febris solvitur. Annon id de materia morbi? A mesenterio vapor aut quid tetrum surgit, cujus victi signum est in urina. Quum materia pestilens nil horum paret; an symptomaton cessatio fiet, quia cibus bene coquitur, cujus pars hypostasin facit? non: sed quia materia maledomita est, & pus velut facta. Sic hypostasis analoga est puri: in febribus est velut venarum abscessus: in longo morbo materiae ratio potius habetur, ni forte ad diathesin recurras, in acutis qualitatis potius, & falli potest in bilioso humore iudicando. Sæpe excernitur humor colore biliosus, qui consistentia est pituitosus & *μυζώδης* (s) & facere potest hypostasin. Per alterationem aut calor imminuitur, aut elanguescit, & crassa materia hypostasin facit quum cocta est & mitificata. Et in biliosis morbis spectatur turgens materia, aut aliqua reses & ignava: illa causa erit conjuncta, hæc antecedens: illa per venas & arterias fertur, aut vasis continetur, aut egreditur, ut in phrenitide; hæc in mesenterio manet, a quo vapor manat in has aut illas partes sæviens: si partem illam tenuiorem spectas, sufficit enæorema, & si urina in colore & consistentia sit laudabilis, salutem.

(q) Crudum, aliud incoctum.
(r) Analogia.

(s) Mucosus.

salutem promittit, immo solus sudor alias sufficit. At crassior pars materiæ vel in mesenterio stabulans, aut morbum protrahens, aut novum accersens, aliam crisin, & aliud in urina requirit, antequam perfectæ curationis spes adfit: hinc die indice ægri magnis symptomatis liberantur represso humore morbifico & impetu sedato, & tamen non sunt plane restituti: & aut lenta febre laborant, aut tabent, aut ex acuta in aliam labuntur κατὰ τὴν μεταπτώσιν (t), aut in hæmorrhæon qui morbis longis succedit: & in his non nebula sufficit, sed hypostasis necessaria est. Ex his alii abscessus magnos, alii profluvia ventris aut urinæ patiuntur: quæ omnia sunt symptomatica, ni appareant coctionis argumenta. Quum vapor excitatur putris febrem inducit, hoc excusso paroxysmus finitur: quod remanet, si putre & crudum est, morbum etiam fovet, donec aut reprimatur putredo, aut humor coquatur, qui totus excludi debet. Si ἐυήθης (u) est, gratiam naturæ recipit: si κακοήθης (x) non solum mitigari debet, sed & excludi, alioqui molestias infert. Cleonactides acute initio febricit, febris remittit, & ad sexaginta dies duravit ob duplicem materiam in mesenterio forte stabulantem, quod longorum morborum penu & sentina est omnium iudicio. Fernelius hujus rei inventionem sibi arrogat: quasi vero Veteres ignorarint mesenterium esse fontem melancholiæ hypochondriacæ, diarrhœarum, & infinitorum aliorum morborum, & huic semper satisque consuluerunt: immo nil est tam vulgatum, quam quod vulgo fit, ut perpetuo in expurgando mesenterio laboretur: ac credo omnes pane febres (symptomaticas quasdam excludo) causam habere in mesenterio inclusam. Ut ad rem redeamus, materia illa quidem & serum quod per venas sparsum organum facit, non facile quidem in pus aut aliquid simile puri convertitur, sed reliqua materia crassiuscula quæ residet & restagnat, & quæ cocta subit venas, & proinde renes, & contentum urinæ fit, potest. Quid si objiciamus Fernelio pleuritides sæpè suppurato curari? At maxima verarum pleuritidon pars a bile est: declarat tertianus paroxysmus: est enim & pleuritidi & phrenitidi proprium ut tertio die potius suas habeant exacerbationes: præterea & constitutio partis fuscipientis id satis indicat: quum enim dura ac membranosa fit, non facile admittit crassos humores, tenues, cujusmodi est bilis, facillime: quæ omnia aperte demonstrat Galenus, & auctore Hippocrate a pleuritide ad causam facilis fit transitus: Id facit humoris maxima analogia: huc accedit, quod apud Veteres & peripneumonia, & pleuritis absolute significabatur nomine ἰχθυήσας: & ἡ χυλῆ (y) pleuritid κατ' ἐξοχὴν (z) significat, non tam sæpè peripneumoniam. Hæc siquidem a pituita potius est putrescente, cujus tenuior pars accensa æstus summi: & febris causa est. Accedit, & quod quum pulmo bilioso sanguine nutriatur, parique dicatur temperie bilioso, ejus excrementum aliquid habens cum parte, cujus est excrementum, συρ-

Comm: ad
Eph. 12. l. 12
Aphorif.
Comm. ad
Aph. 3. lib. 6.
Lib. de locis
in hom.

O o 3

293

(t) Per transmutationem.

(u) Boni moris.

(x) Mali moris.

(y) Bilis.

(z) Per excellentiam.

paris (a), ad naturam biliosam accedat. Præterea quid dicat Fernelius, si ei objiciamus eruptionem parotidon, quæ tamen critiche in morbis maxime biliosis apparent? Et quod mala sit crisis, id non fit quod non fit aliquid de materia morbifica, sed quod locus non fit capax, & quod tota non excludatur: accedit & principatus loci cui finitima est parotis. Galenus autem eo vituperat parotides quod abscessus ad partes inferiores non fiat. De parotidibus longa & perplexa esset disputatio, tamen obiter unum quærendum, cujus nimirum humoris naturam retineant, an calidi, an frigidi. Si humor frigidus est, & ægre suppurabilis, ut passim evenit (licet caloris sensus adsit) cur in morbis acutis sæpius eveniunt, quod experientia observatur? Si calidus, cur tam difficulter ad suppuratum ducuntur, & in iis maxime febribus continuis obtingunt, in quibus affectio quædam est veteriosa, ut Hippocratis scripta testantur? Quamquam alio loco asserit in fastidiosis quibusdam vigiliis parotides excitari. Sed hoc omnino verum non est nisi alia concurrerint. Revera ut difficultatis nodus solvatur, ita res brevi explicanda. Parotides & a calido humore esse videntur, & in calidis morbis, & naturis calidis: de naturis calidis ita ex Hippocrate apparet: Quum esset austrina tempestas, in qua humor subfrigidus foret auctore Galeno oboriebantur parotides non omnibus, sed junioribus & athleticis: humor e genere eorum erat, qui mediam naturam retinentes æque proni sunt ad motum deorsum atque ad ascensum, ideo sola ætas calida & vitæ institutum humores incitans & calefaciens hunc motum adjuvit. Et passim alibi apparet abscessus ad caput fieri in calidis naturis, & ubi humores fuerint calidi & subtiles: contra eveniunt abscessus deorsum, si materia fuerit frigidior & calor non multus. Contra tamen quis objiciat crisin per excretionem fieri in morbis acutis, per abscessum in diuturnis & frigidioribus; at parotis abscessus est, unde Galenus abscessuum omnium commune est, quod diutius ægrotanti superveniunt: Deinde si materia deses fuerit & deorsum vergat, ad pedes fiunt, si calida & sursum repat, vel cervicis capitisque gravitates fuerint, & dolores & faciei rubor, ad caput tendit abscessus. Quicquid sit, videtur parotis nonnisi longiore jam facto morbo erumpere. Hinc Galenus: rationi convenit, ut ægro cunctante ex convulsivis & comatosi, ubi protraxerint, parotides oboriuntur. Tandem alio loco concludit, *succi ad caput recurrentes calidi quidem & tenues desipientiam & hæmorrhagias excitant, crassi autem & frigidi comata & parotides.* Et in Epid. *suppurationes ex aliis occasionibus fiunt, ut quæ in febribus obveniunt, in quibus humores sunt acervati multi, crassi, crudi, qui ob vehementiam & acuitatem & copiam febrilis calor caput petunt: deinde hoc in aurium adenas natura deponit, unde parotides oboriuntur.* Ac si dicat materiam sæpe esse crudum succum & crassam, qui superiora petit ob acuitatem, vehementiam & copiam caloris febrilis, ab eo veluti attenuatum & contractum: nam comata, & surditates & parotides etsi aliquando a materia ipso in capite contenta oriuntur, tamen non minus, immo magis causam agnoscunt materiam a thorace

Comm. ad
part. 68. sect.
3. lib. 1. pror.
rh.

Part. 66. sect.
3. lib. 1. pror.
rh.

Part. 64. sect.
3. lib. 1. pror.

In Comm.
lib. 6. Ep.

Ad par. 64.
sect. 3. lib. 1.
prorh.

Ad par. 69.
sect. 3. lib. 1.
prorh.

Ad part. 76.
ejusdem libri.

Ad par. 16.
sect. 1. lib. 1.
Epid.

thorace & ventre manantem : & *Com. ad Apbo. 74. lib. 4. Quibus caliditas major magis materiam sublevavit, vel hæmorrhagia, vel parotis inde sequitur* : est enim verisimile in febribus & pulmonem, & caput, & alias partes quæ in se congerunt excrementa sese exonerare : hoc dum fit, si febris non adest, parotides & excrementa pulmonum, minus mala sunt, contra, si febris adest : nam pejora reddit omnia excrementa febris. Sed est alius locus uberior, obscurior tamen ob dictionis Græcæ obscuritatem, & lacunam quæ temporum injuria contigit : arguit *auctorem libri prorrh.* quod signa parotidon ita confuse pertractarit, nam & surditatem, & jactationes, fastidiaque in febribus eruptionis parotidon dant indicia, præsertim si carotica sit affectio : at Galenus contra hæc signa, nempe surditatem, jactationem summam, cervicis & capitis gravitatem, & alia id genus non minus signa esse desipientiæ & phrenitidis, quam parotidon esse contendit, sed hunc diorsismum assertit : *In biliosis quidem humoribus idque ab initio morbi hæc desipientiæ signa erunt potius, in crudis crassisque humoribus morbo procedente, & magis ubi occupasse parotidon generatio apparuerit, ipsarum parotidon signa erunt.* Hoc nempe universale caput est in parotidibus, si non amplius lateat quod invasit, ita ut æger impetum infestantium humorum caput petere sentiat. Locus meo judicio male translatus est, & obscuritas summa est in dictione, περιεγκός (b), quam bis hoc in loco usurpavit. Nam quum dicit, ἢ μάλλον ὅταν φαίνεται περιεγκύη ἢ παροτίδων γένεσις, ita vertit Interpres, ubi occupasse parotidon generatio apparuerit : Nos γένεσιν περιεγκύων (c) dicimus : apparentia quædam signa tumorum pone aures. Et quum dicit Interpres, universale caput in parotidibus est, si non amplius lateat quod invasit, lacuna est ita restituenda, εἰ μὴ λαμβάνη τὸ περιεγκός : male vertitur, si non lateat quod invasit, melius, si non latuerit, id quod aggreditur ac præoccupat, supple, locum pone aures, ut τὸ περιεγκός fere idem sit ac γένεσις περιεγκύων, id est, generatio parotidon sese representet ac sistat, ut & tumor aliquis & dolor oboriatur circa locum quem occupare solent parotides : Et male etiam Interpres vertit aliam periodon, ὡς κἀμὼν τὴν ῥοσὴν τῶν ἐνοχλόντων χυμῶν εἰς τὸ περὶ τῶν κεφαλῶν τόπων ἔχει : ut æger impetum humorum caput petere sentiat, melius, utpote quum æger impetum humorum infestantium habet ad locum qui circum caput est : Aliud est dicere τῶν κεφαλῶν (d), aliud τῶν περὶ κεφαλῶν τόπων (e) : hæc periodus monstrat vim τῶν περιεγκότων quod aggressionem & partis juxta caput obsidionem significat, interpres male prætermisit. Ac difficile est de parotidon materia statuere. Ac fortassis earum materia generatione calida est, & morbi biliiosi vera materies, sed ob mutationem loci & naturam suscipientis loci refrigescit, vel materia initio morbi calidior, progressu incrassatur, nec enim parotides aut abscessus apparent, nisi affectio progressuque morbo; una tamen exceptio est, nam in laboriosa

*Comm. ad
part. 67. sect.
3. lib. 1. prov.*

(b) Quod consistit.

(d) Caput.

(c) Generationem consistentem & constantem.

(e) Locum circa caput.

laboriosa febre initio argumenta abscessus apparent, & illius febris proprium est, ut cito abscessus fiat, nec longius tempus expectetur, ut in aliis febribus. Ad Galenum ut redeam, Sudoris materia a calido loco est, & sæpe calida, statim frigida sentitur: dum bilis aut alius humor cum sanguine confunditur, & vi caloris partis mittentis, & incendio recipientis ad cerebrum fertur, ibi moram trahens cogitur ac congelatur: dum in propinquas frigiditas rejicitur, refrigeratur magis & hinc suppuratio difficultas; in continuis febribus post vigilias quas acer calidusque humor committit, cataleptica & carotica contingunt, & alteratione cerebri, & vi opprimentis humoris & attracti, & elati, & in cerebro coacti & refrigerati: declaratur curatio. Nam evacuationibus & alvi profluvio morbi molestiis liberantur, nisi sola alteratio aut alienatio in causa sit. Ergo si biliosus morbi parotidas cient, non initio, non quum bilis fervet, sed promotio morbo, & cerebro malis exhalationibus repleto, ut bilis quodammodo temperetur, cur non idem humor materiam hypostasi suggeret, bilis enim ita φλεγματώδης (f): errat qui id non credit. Patet quod alias natura solo putredinis repressu contenta est, alias requirit exclusionem materiei a calore evictæ. Id indicant abscessus morbos solventes, & copiosæ urinæ ab abscessu liberantes: hinc Hippocrates abscessus qui non solvunt ad primas crises; longitudinem morbi signant: Græce ἀποσμήματα μὴ λυόμενα (g), vox λυόμενα (h) ab aliis active redditur, ab aliis passive ut dicant, abscessus qui non solvuntur. At quis sensus est? melius active, abscessus qui non solvunt, supple, morbum protrahunt: ni velis ex Hippocrate passive explicare, quibus ad aures abscessus non suppurantur, αὐτίων ἀπαλλασσομένων (i) fit relapsus, id est, nisi suo modo solvantur & evanescant, sic λυομένων & ἀπαλλασσομένων (k) affine quid habent. Sed hæc alias.

Lib. de judi.
cat.

Secundum argumentum est, febris materia in statu morbi non excernitur purulenta aut alba, sed flava atque biliosa: ergo si qua hypostasis, non est pars materiæ quæ putruerat. Materia antecedens februm ardentium non est humor omnino biliosus, sed crudus mittens exhalationem febre accendentem: idem humor subiens venas potest exalbescere non exacta albedine quæ in alio humore requiritur, nam sunt diversæ hypostases: & licet alboris meminit Hippocrates, non excludit flavitiam quamdam pro natura humoris morbifici, modo adfit lævor & æqualitas. In biliosa pleuritide sputa flava sunt, cocta tamen & æqualia sunt: & licet sputi crassamentum purulentum album sit, minima bilis affusione sit auruginosum. Bilioso profluvio morbi biliosi solvuntur, tamen non excluditur urinarum crassarum & coctarum commoditas, immo aliquando morbum solvunt. Et Hippocrates de causis loquens alios ab ichoribus repetit, alios a pituita falsa & putri; uno modo non solvuntur morbi biliosi quum

(f) In pituitam convertitur.
(g) Apostemata non soluta.
(h) Soluta.

(i) Ipsorum transmutatorum.
(k) Solutorum & transmutatorum.

quum dispar sit materies : Et si uniuersum foret materies , cur medicamenta cholagoga & phlegmagoga simul damus ? Ergo *ετερογενής η* (l) spectamus. Tenuior quidem pars bilis aut serum febrem accendit , & tunc hypostasim vix expectamus , quamquam potest & esse : si hæmorrhagia morbus biliosus solvitur , sudore , alvi fluore , parotide , & uno eodemque tempore , cur ad hypostasim materiam non suggeret ?

Tertia ratio hæc est cuius fundamentum jam conuulsisse nos existimus. Si materia in statu excidit , non autem initio , ergo crassior in statu foret ; at hoc falsum : nam initio confusa est urina , in statu acutarum tenuior. Hac ratione se conficere posse putat Fernelius hypostasim non esse partem materiei morbum committentis : nam oporteret urinas esse crassiores morbo tendente ad crisin : contra initio morbi confusæ sunt & crassæ , attenuantur autem declinante morbo. Eadem ratio contra Fernelium etiam faceret , qui asserit victo calore contra naturam alimentum tunc bene coqui : ejus rei argumentum est hypostasis : statuit enim ejus materiam , alimenti quod assumitur reliquias , ut in sanis. Si ergo morbo declinante calor naturalis vincens jam alimentum conficit , ejus notam exhibent contenta in urina , cur non in statu morbi crassior etiamnum est urina ? At longe fallitur Fernelius , qui in principiis februm continuarum quasdam crassas urinas intuitus , & quæ inclinante morbo eam deposuerint crassitiem , inde colligit necessarium esse , ut sub finem morbi fluent urinae crassiores , siquidem materiei pars concocta cum urina effluit : hæc enim dum hypostasios materia fit , crassitiem aliquam in urinam inducet. At nulla est ista comparatio de tenuitate urinarum sub finem febris & earum crassitie initio. Distinximus enim ante istam crassitiem , & tenuitatem : nam aliquando grumosæ sunt , & jumentorum fimiles urinae , & quod subsidet non proprie est hypostasis , sed cruditas tantum quædam , quod agnovit etiam Fernelius , dum dicit id omne hypostasim proprie non dici quod urinae fundum petit : unde de Sileno I. *Epid.* die decimo minxit subcrassum & multum quod in matella subsidebat ; die sequenti interit : id non erat proprie sedimentum. Primum illa propositio generalis falsa est quum dicit in statu tenuiores , in principio morborum crassiores esse urinas ; nam est ubi tenuissimæ sunt urinae initio morbi , & sensim incrassantur , & hic vere vis caloris , & coctionis elucet : est ubi crassæ sunt , turbatæ & confusæ , & tunc cruditatis nota est , & prout ad tenuitatem proceditur , ad coctionem procedi dicitur : est ubi alternatim urinae sunt tenues , & crassæ , & proprie urinae distantes dicuntur ab Hippocrate , ut ante diximus. Tamen si *λεπτότης* (n) in genere vituperare videatur , tamen est ubi *λεπτότης* (n) signum est cruditatis ; est ubi signum est facultatis secretrici vegetæ , & coctionis apparentis : sed in diversa ratione : & tamen jam ante de his dixerimus , tamen quia in hoc maxime disputationis vertitur cardo , repetere non erit alienum. Hippocrates in *Epid.*

Ballonii Oper. Tom. IV.

P p

*Gal. Com. ad
hystor. de
Cleon.*

*Hist. 10. sect.
3. lib. 1. Epid.*

(l) Quidpiam heterogeneum.

(m) Tenue lotium.

(n) Tenuitas.

Hist. 5. sect. 3.
lib. 1. Epid.

Galen. putat
aliud esse hu-
morem ali-
quem esse bi-
liosum, &
crudum.

Hist. 6. sect. 3.
lib. 1. Epid.

Hoc argu-
mentum pla-
ne convincit
Fernelium.

de Clazomenio quum cruditatis morbi, & propterea ejus longitudinis ma-
xima argumenta proposuisset, inter cetera tenuitatis urinarum meminit:
deinde ubi spem salutis & solutionis morbi posuit, ita scripsit: *Die de-
cimo sexto minxit paulo crassius.* Sic crassities significationem affert co-
ctionis: & huc maxime pertinent quæ in *Comm.* Galenus scripsit, quæ su-
perius adscripsimus; Et in aliis locis quum Epicratis uxorem morbo diu-
turno occupatam proponit, addit, *undecimo minxit melius colorata, quæ
multum habebant sedimenti, commodius habuit.* Galenus in hoc morbo hu-
mores fuisse *εργονεϊς* (n) docet, nimirum biliosos & crudos: crudorum
succorum nomine pituita, aut quid simile audiendum est. Nam, aliquis
dicat, & bilis cruda esse potest. Sic supervacuum est dicere humores
biliosos, & crudos succos: & quoniam biliosus humor erat & crudus suc-
cus, biliosus acutiem febris afferebat, sed crudus morbum aluit & pro-
traxit. Hinc colligere est crassitiem urinæ in Epicratis uxore undecimo-
die apparentem coctionis notam fuisse, non quidem alimenti, sed humoris.
morbifici, ut etiam paulo post dicemus. Huc pertinet Cleonactidis his-
toria: hunc vehemens febris detinebat, deinde erratica fuit, non abhor-
rebat a cibo, non infomnis erat, non sitibundus: quæ omnia crudum
fuisse succum morbi auctorem significant: nam biliosi humoris proprium
est sitibundos reddere, infomnes & cibos averfantes. Urinæ tenues fere
perpetuo fuerunt, sed boni coloris. Die 40. subrubrum sedimentum fuit,
& levius habuit. Numquid lenitas morbi ex eo fuit, quod sedimentum
hoc jam apparere inciperet? Sedimentum hoc cuius rei pars fuit, an ali-
menti, an humoris morbifici? Alimenti, dicit Fernelius: nam eadem est
materia & ratio hypostaseos in sanis, & ægris: in sanis autem, pars est
alimenti subterfugientis coctionem: declarat abstinentia: nam si quis uri-
nas profundat cum hypostasi multa, & a cibo absteineat, aut reliqua tan-
tum erit nebula, aut nil erit. At alimentum non faciet istam rubram
hypostasin: deponit enim ruborem prout ad coctionem & solutionem morbi
proceditur, unde scribit Hippocrates, Cleonactidem die 60. reddidisse
urinas cum hypostasi alba, lævi & æquali, quum ad diem 40. alioqui
subrubra fuisset, quod est diurnitatis morbi signum. Et Galenus in
Comm. scribit, si, ut urinæ perpetuo boni coloris erant, sic mediocre habuis-
sent sedimentum, non ita esset morbus protractus, sed fortassis die 40. fuisset
judicatus. Immo si nebulam bonam habuisset, ocyus morbus depulsus fuisset.
At quia urinæ semper tenues erant, multum spatii requirebant concoctioni.
Et a die 40. varie affecta fuit urina, ut interdum sedimentum haberet, in-
terdum non; hoc errantibus febribus proprium est; nam ab humorum diver-
sitate concitantur; sic urina cruditas & coactio alternantes, aliquos indica-
bant coqui, alios permanere crudos. Et quia sexagesimo reddidit urinam cum
sedimento albo, lævi & æquali, omnia sunt remissiora consecuta, unde postea
subjecit Hippocrates, die 80. urinæ sedimentum multum læve habuerunt; pro-
sus judicatus est: In Græco legitur, die octogesimo hypostasis rubra, læ-
vis. Et eadem verba in *Com.* Galenus repetit, sed certum est vocem

ἔρουθρον ἀντὶ τοῦ λευκοῦ (ο) in contextum irrepſiſſe: alioqui non ſingula quædrarent: eo in commentario multa ſcripta ſunt, quæ huc valde pertinebunt, ut ex iis tandem liceat colligere tria, quæ tandem propoſitum argumentum concludent. Primum eſt quod craſſities ſimplex urinarum non dicitur omnino ſignum, aut cruditatis, aut coctionis: craſſities cum inæqualitate ſubſtantię eſt argumentum, & tumultus qui fit in corpore, & copiæ humorum & cruditatis eorundem. Talis excretio crudorum humorum bonum eſt ſignum aliquando κατὰ τὴν ut loquuntur, non abſolute: quia enim in collectione ipſa humor peccabat, ſi qua inde utilitas conſequatur, excretio bona eſt: quamquam cauſa ſemper mala. Et ſtatim initio morbi non ita bona eſt, quia nil ſalutariter poteſt excerni. Sic excretiones ſanguinis & atræ bilis initio morborum, & ut ſignum, & ut cauſæ malæ ſunt: morbo ad criſin eunte ut ſignum bonæ eſſe poſſunt. Et Sileno non profuit craſſum, & multum minxiſſe decimo die, quum undecimo interierit: ſiquidem hypoftaſis referebat ſpeciem farinæ craſſioris, quod ut colliqutionem magnam carniū, aut æſtum magnum ſanguinem ſadurentem ſignificat: propterea alias mortem portendit, alias longitudinem morbi: quamquam hoc difficultate non caret. Porro tales excretiones ſymptomaticæ eveniunt ſplenicis, maxime quibus corpus lienis putret. Secundum eſt de intermiſſione ſedimenti. Si in longo morbo mox apparet ſedimentum, & mox deficit, arguit id varietatem humorum, quorum quidam coquuntur, alii crudi manent. Hic hypoftaſis non eſt alio referenda quam ad cauſam morbiſicam, ſive cauſa conjuncta fit, ſive antecedens: alioqui commentitium id totum foret, quod de hypoftaſi diceretur: Si enim diximus, ſignum coctionis eſſe hypoftaſin, & ad tempus criſeos apparere, ridiculum foret dicere homonymiam in hoc verbo contineri, & dicere ſignum eſſe coctionis alimenti, non morbi: quod ſi morbi dicatur, conſequens eſt, ut ſit de materia morbiſica: maxime vero id in longis morbis apparet, in quibus cruditas eſt ſumma & obſtructio. Nam licet æger inſigniter febricitarit per ſeptem aut undecim dies & aut ſudore, aut alio modo febris conceſſerit, victo ac ſuperato humore acuti morbi auctore, tamen ſi putredo & calor febrilis attigerit crudos alios ſuccos, & empyreuma novum morbum parit: unde ſæpe ad quatuor meſes morbus producit. Hoc facit contumax obſtructio, putredo, cruditas, immo & diatheſis ipſa: nam & Galenus diatheſin cauſam præcipuam ſtatuit repetitionis morborum, & ſymptomatum recurſus. Immo ſi omnem humorem morbi cauſam ſuſtuleris, nondum ſatis profeciſſe videare. Quod in *Prorrhethico* ita Galenus explicat: ac demum iſta eſt cruda materia, quæ empyreuma impreſſionemque febrilem concepit, quæ morbum producit, & cujus coctio ſolutionis cauſa ſola eſt, eaque deſum facit hypoftaſin: quis enim dubitat quominus per morbos longos plus cibi capitur, & bene cocti notas urinæ exhibent? & tamen morbus urget: quod non ſatis eſt coqui alimentum, ſed & materiam morbiſicam. In febribus tertianis & quartanis urinæ apparent cum hypoftaſi die intermiſſio-

Lib. 1. Epid. ad hiſt. de Sileno, vide etiã hiſt. ad Cleon. 2. prorrh. Et Com. ad Aph. 3. lib. 7.

Et illud eſt quod ante annotavimus in hiſt. uxoris Epicuræ aliud eſſe morbum committi a biliſo humore, aliud a crudo ſucco. Ad Aph. 63. lib. 4.

nis, tamen non cessant: si multum hypostaseos excernatur, & diu morbus brevior fit. Ergo hypostasis salutis prænuntia aut effectrix est pars humoris morbifici: Hic dubitatur de sedimento referente farinam crassiorum, quod aut significat liquationem partium carnosarum, aut æstum sanguinem urentem. *In Aphorism.* hæc urina morbi longi index est, *hunc* tamen *Aphor.* rejicit Galenus & merito: ratione causæ ad mortem appareret: æstus enim colliquefaciens est letalis; si vires satis sunt, mors vitatur, sed diurnitas morbi indicatur. *Ægritudo* (ait Galenus) in qua tales urinæ apparent, producitur, quia dispositio multam requirit coctionem. At, quæ dispositio? Est enim potius intemperies, quam humorum copia: calor est colliquans & morbus acutus est, aut sanguinem adurens, & longus fit: illo calore represso morbus cessare debere videtur: & hypostasis ea pars est materiæ morbificæ, sanguis ustus est coctionem non requirens, & eo cessante calore, cessat urina *αριστερότης*.

Ceterum non valet ratio Fernelii quod eadem materia sedimenti sit in sanis & ægris, nisi dicat in sanis succum esse crudum facientem hypostasin, dum coctus est; in ægris succum etiam esse crudum, eandem ergo esse materiam: hic autem est homonymia ludere. In utrisque certe succus est crudus, sed in sanis hypostasis est quid deciduum de materia alimenti, & benigna: in ægris de vetere alimento, cujus pars quum casu, aut prava dispositione vitium concepit, morbum facit. Nemo tam bene nutritur, quin superflua remaneant, quæ a natura reguntur, & sunt pro babulo in inediis: tamen in male dispositis, ipsum alimentum corrumpitur, & facile fit materia morbifica. In aliis nonnisi cum tempore id vitii concipit obstruendo & calorem malum concipiendo per putredinem: hinc febres. Sic est succus quidem crudus quem olim natura regebat: at quum aliam inducit qualitatem, alimentarius esse desit, & morbificus est. Tertium esse potest de urinis in febribus intermittentibus. Hujus rei explicatio quum multum huc pertineat, de ea videretur agendum pluribus, tamen hac tractatione supersedendum puto: partim enim ex superioribus de iis constare potest, partim satisfactum esse puto a quodam Neoterico qui peculiari tractatu de urinarum hypostasi commentus est. Et admirabile illud quod in iis intermittentibus febribus aliquando laudabilis hypostasis appareat, aliquando desit. Alias enim statuimus hypostasin in iis morbis apparere ob coctionem alimenti simpliciter, aliquando ob partem materiæ committentis hanc aut illam accessionem. Mitificatur enim pars ea materiæ quæ particularem accessionem facit: & præsentia hypostaseos est particulare & singulare signum coctionis particularis unius humoris qui istam accessionem peperit: singuli enim paroxyfmi suam habent cruditatem, & suam coctionem: declarat initium paroxyfmi quo tempore aquea urina redditur. Et prout ad declinationem proceditur, ita singularis ad coctionem fit processus: & sub finem accessionis sedimentum aut laudabile enæorema apparet: est enim veluti quid decisum ab ea materia quæ multa cunctans in hypochondriis morbum fovet. Ita enim sensim puredo vincitur, sensim obstructio tollitur, & materia coquitur: & eam particulam materiæ quæ singularem paroxyfimum commisit natura in
venis

venis versat, coquit, alterat & evincit: hujus victoriæ signa in urinis elucet: sic in iis febribus materia conjuncta morbi, materia antecedens spectatur: & ex earum inspectione ad contemplationem continuarum febrium & longorum morborum pervenire licet. Extat denique Galeni exemplum de fimo, cujus pars putret, altera imputris manet, ita tamen ut prioris materiæ, quæ discussa jam est, empyreuma maneat, satis docet quomodo pars humoris accessionem faciebat, deinde alia pars factura sit.

Extremum illud est quo Fernelius suam tutatur sententiam: cui vulnus salutare est, ait, pus laudabile est. Si febris supervenit etiam primaria, pus pervertit, vulnusque siccat: tunc calor naturalis laborat, nec probe coctioni incumbit. Præterea in febribus longis calor oppressus cibos non coquit, & nullum ideo in urinis coctionis signum exhibet. Ex his conficit solam affectionem caloris naturalis a calore contra naturam causam esse cur hypostasis in urina non sit, tamquam coctionis signum: contra quum vincit calor naturalis eam adesse; unde si in vigore morborum hypostasis adest, id arguit naturam superiorem jam aggredi coctionem non humoris morbifici, sed alimenti, & ita prima sua munia obire: coctio enim morbi dicta est prius putredinis tantum repressio quædam. Ac primum falsum est pus corrumpi & depravari febre superveniente. Quoties enim febris adest & essentialis, & symptomatica, quum tamen pus laudabile sit? Si hoc verum esset, in nulla pleuride, in nullo abscessu conjuncto cum febre, aut in vulnere pus esset laudabile. Hoc autem a ratione alienum est: quum phlegmone adest & dolor, & tensio summa, numquid febris adest? immo in parte verus febris focus est: & tamen non raro laude dignum est pus. Fateor quidem febrem posse pervertere vulneris materiam, ne in pus convertatur laudabile: at id alia longe ratione fit: si enim facultas nutriens infirma fuerit, si calor squalidus & plane febrilis siccum omnino redditur vulnus: at id omnino per se non facit febris. Pro pure adest sanies aut siccitas absoluta, (hæc autem non consideratur ex defectu excrementorum, sed humidis naturalis) quod causam præter naturam omnino dominari significat. Id quoque juvat prava partis dispositio, unde *σφακελισμῶ* (p) metus adesse solet. Utrumque Hippocrates hoc Aphor. comprehendit: *ulcus sive ansea existit, sive morbo supervenerit, cujusmodi sit, accurate perdiscendum est: nam si agro sit moriundum, ante mortem lividum siccumque erit.* Et ex hoc loco forte Fernelius suam rationem desumpsit. At Hippocrates non vult febrem, cui ulcus supervenit, aut in aqua simul existit, causam esse livoris & siccitatis, sed hoc vult, si moriturus est æger, livor & siccitas adest, ut ex his prælagendi de proxima morte occasionem sumas: livor enim adest ob sanguinis qualitatem pessimam, aut succi alibilis depravationem. At siccitas non vacuitate excrementorum metienda est, sed ob alimenti inopiam adest: Id ipsum affert partis imbecillitas, & caloris nativi paupertas: calor enim contra naturam nativum superavit: talis porro siccitas tabes quæ-

Comm. ad
par. 25. l. 12
prognost.

Part. 25. l. 12
progn.

dam est partis. Itaque Hippocrates non dixit, si ulcus siccum sit, æger moritur: sed, si æger moriturus est (quod ex aliis quoque signis colligi potest) ante mortem tale fiet ulcus: præfagit enim ante mortem, si ea advenire debeat, siccum iri ulcus, & colorem lividum, aut deteriorem habiturum. Et ut tandem rem finiamus, diximus ante verum pus a calore naturali intendi. Si febrilis calor dominetur, quis dubitat, quominus omnia in corpore non legitimè administrantur? Omnis enim coctio & mitigatio caloris nativi opus est: itaque nil facit Fernelius dum assert exemplum de ulcere, cujus curationem & legitimum suppuratum impedit febris. Quod verum, si febris superior sit, & æger dicatur *ἐπὶ τοῦ πυρετοῦ ἔχειται*, non *ἔχειν τὸν πυρετὸν* (q), ut Hippocratis more loquar: Immo in omni phlegmone, si dominetur calor contra naturam, puris generatio pervertitur: calor est naturalis, qui & materiam morbificam coquit, & qui alimentum. Et absurdum est omnino quod putat Fernelius præsentē febre nullam coctionem in corpore fieri, nullumque humoris morbifici *πεπασμὸν* (r): unde credit, tunc quum hypostasis apparet naturam adoriri cibum & eum coquere: quem quum omnino non conficiat ob vim morbi & caloris contra naturam varias impressiones, saltem sui conatus notas, in laudabili hypostasi edit: sic hypostasis de reliquis alimenti tantum erit, ut ridiculum omnino sit quod Hippocrates toties celebrat; Coctiones maturitatem iudicii significant: nulla enim humoris morbifici coctio est, sed tantum repressio putredinis. Et sic sola alteratione opus est, & nil noceret in febre putrida, & omni alia aquam omni tempore haurire: nam refrigerat, alterat, calorem contra naturam vincit: hoc autem facere, est morbum coquere, mitigare & solvere. At aliter res habet: nam aqua copiosioris potus ante humoris *πεπασμὸν* materiam crudiorē reddit. Debuit itaque Fernelius hæc potius animadvertere, quam ita contradicendi studio laborans Veterum scripta labefactare. Quod autem addit per febres languidum oppressumque calorem, cibos secundum naturam conficere nequeuntem, coctionis signa in urinis non edere, id eodem quoque pertinet. Nec enim absunt coctionis signa in urinis, hypostasis non abest, quod cibum non conficiat, sed quod humor morbificus calorem ita obruat copia sua, ut nonnisi cum tempore superior evadat: hoc argumento est quod vincente calore & materiam mitigante, urinæ, quæ diu aqueæ manserunt, incrassescant, & multam materiam contineant, quæ pars est humoris morbifici necessario. Ita enim morbis liberantur ægri; & quod valde notandum, admirabilis est progressus naturæ in urinis fundendis: nam in plerisque morbis per duodecim dies urinæ tenuissimæ funduntur, deinde crassissimæ cum hypostasi inæquali, turbida, ut non tam hypostaseos quam fecis cujusdam nomen mereatur: deinde prout ad sanitatem proceditur, attenuantur urinæ, & id quod solitum erat apparere in fundo divulsam, crassum, inæquale, rubicundum, notas veræ hypostaseos recipit: quod

arguit

(q) Febre haberi non febrem habere.

(r) Maturationem;

arguit eandem omnino esse materiam quæ olim crassam illam molem in fundo matulæ committebat, & quæ nunc hypostasim facit: sed varia actio caloris naturalis, & ejus victoria aut oppressio hanc diversitatem attulit.

Restat ut eodem quoque modo cujusdam Neoterici rationes de hypostasi convellamus. In eandem fere cum Fernelio descendit opinionem, & tamen quoniam aliis sese fulcit rationibus, novum quoque diluendi modum quaeremus. *Apertissime (ait) hypostasis puri comparatur, non quod illa puris modo computruerit in venis, aut aliquid purulenti habeat, sed quod perinde atque pus alteretur, iisdemque notetur qualitatibus. Male quidam qui partem sanguinis quæ per febres putruit secretam, & cum urinis depulsam hypostasim esse definiunt: si ita est hypostasis, non modo putredinis particeps est, sed revera pus est, quum tamen sola putredine pus ab hypostasi differat opinione Galeni in prognosticis. Quod si in febribus verum est, quid de sanorum hypostasi dicetur, in quorum corpore nulla omnino putredo, sic bona hypostasis nec pus est, nec aliquid habet purulenti.* Hæc ex diametro pugnant cum Veterum opinione: horum maxima pars fere discussa est & convulsa disputatione superiore. Si ideo hypostasis cum puræ analogiam habeat, quod alteretur, & notas qualitatesque puris habeat, numquid & semen & lac idem fortientur? Ergo non debuit Galenus tam acute istam analogiam inter pus & sedimentum celebrare, quum eadem sit inter pus & lac & semen, sic necessario statuenda est eadem materia puris & sedimenti, nempe morbifica causa. Sed quæ differentiæ adsunt, hæc ex eo sunt quod materia abscessuum egressa sit venas, & non ita a natura regatur, at materia febrium magis a natura regitur, & venis concluditur: sic numero non eadem est materia. Quod objicit de parte sanguinis quæ putrescit, quam hypostasim negat posse esse; errat longe. Diximus ante per putredinem alterari sanguinem, & alienam quamdam materiam confundi cum sanguine, immo & ichorosum fieri sanguinem: quod si verum est, quid impedit quominus e venis effluat aliquid albicans, læve & æquale præsertim quum victrix est natura? Nam & in febribus putridis sanguis sæpe demitur pulsi simillimus. Cur is coctus & elaboratus non faciet hypostasim laudabilem? sed ita sane, jubeamus valere sanguinem, crudus succus qui putrescit in febribus cur non hypostasim faciet? Si in mesenterio putrescit, & non subit vasa, idem plane efficiet quod materia abscessus, nam in pus verum convertetur, & foetidum quid habebit: unde observati sunt quidam post morbum longum, dejectiones habere plane purulentas: hoc autem a mesenterio erat, in quo succus crudus putruerat, & in pus legitimum conversus fuerat. Sed in venis licet idem succus crudus fuerit & qui putruerit, non in omnibus tamen est similis abscessuum puri: credo enim materiam abscessuum quæ putrescit & pus fit, insigniores notas putredinis habere. Natura quoad potest, quia in corpore interno, id est, vasibus majoribus, & visceribus validior est, impedit quominus ad tantam putredinem materia intus deveniat, ad quam extra corpus pervenire solet: immo observatus est sanguis e brachio detractus foetens, quoniam nimium dilata erat phlebotomia, & magna erat putredo in venis.

Præterea in morbis, diebus criticis sudores maxima ex parte proliciuntur adeo graveolentes ut nemo sustinere possit: quod si sudor non eliciatur, & id quod ita graveolet cum massa sanguinis confundatur, quid impediēt, quominus & urinæ graveoleant, & earum hypostasis? Id enim fieri potest, & aliquando observatur: sic solvitur quæstio & dubitatio eorum, qui mordicus tœnent nullam esse analogiam inter pus & sedimentum, præsertim in materia, quod pus fœteat, hypostasis non fœteat. At etiam pus fœtens pessimum est, unde Hippocrates requirit, ut quam minime fœteat: ac si velit nullum fœtorem adesse debere, ut laudabile pus dicatur. Et tamen quia putredo insignior fuit, & caloris contra naturam major vis paruerit, quam in materia hypostaseos, ideo reliquus est fœtor in pure, nullus, aut subobscurus in hypostasi: non propterea tamen colligas diversam esse materiam puris & hypostaseos in ægris. Puris generatio coctio est & putrefactio quædam, at sedimenti generatio est potius coctio & alteratio, non ita putrefactio. Et tamen hypostasis purulentum est quid, sed idea diversum a vesæ abscessuum pure. Hoc etiam addemus, a pure non abest fœtor, ab hypostasi abest, idque a fine. Nam initio generationis puris, & putredo remanet, & omnino non victa est in fine ipsius generationis, contra in hypostasi evenit: nam ad finem amittit omnem putredinem: causa hujus rei est vis ea caloris nativi, quæ major est in vasīs & visceribus quam extra vasā, & in partibus extimis: unde quum major est putredo & acrimonia, natura pellit foras: id abscessuum & abscessuum cutaceorum proventus indicat. Intus vero omnia melius administrantur, nec tam insolenter sese materiæ putredo jactare solet; in partibus extimis calor contra naturam coercetur in suo subiecto, at in corpore interno expanditur, nec ita coercetur: sic a pure vix depellitur, ab hypostasi facile. Accedit quod liquor ipsius urinæ quodammodo diluit materiam, & si quis fœtor non ita percipitur, ac si conglomerata coactaque & sola hypostaseos materia excerneretur. Et ea hypostasis quæ declinante morbo apparet eandem numero habet materiam quam & illud crassamentum quod vigente morbo confusum, divisum, inæquale ac variegatum cum urinis effunditur. Et quod objicit adversarius locum Galeni de pure & hypostasi, quod hæc sola putredine differat, illud bifariam solvi potest: Illo loco Galenus maxime agit de eo sedimento quod ab humore crudo est subterfugiente coctionem, & id maxime in sanis audiendum: non enim omnia uno in loco exponere voluit Galenus, quamquam ut occurreret multis difficultatibus quæ hinc oriuntur, debuerat plenius totam rem definire. Aut dicemus putredinis materiam hypostaseos esse participem, sed eam in fine evictam plane & caloris contra naturam vim omnino esse fractam. At in pure vero etiamnum caloris illius prævi vestigia impressa manent: & quod de sanorum, in quibus nulla putredo est, hypostasi objicit, illud ridiculum: quod ut intelligatur tenenda sunt ea quæ ante diximus de sedimenti materiæ diversitate in sanis & in ægris. Ac mirum est quo modo laborantium contradicendi studio animus ita transversus agatur, ut in ignorantia latebras sæpe incurrat.

Ac tandem ut commentandi finem faciamus, licet aliquot objectiones a nobis

nobis in Galenum productas diluamus: ex quibus jam quædam debilitatæ sunt, aliæ adhuc integræ manent: hæc nisi dissolvantur, pro adversariis contra Galenum pugnant.

Ac primum illud adduximus hypostasim ex opinione Galeni causæ præter naturam non esse participem: hoc si verum est, cur analogia hæc puris & hypostaseos statuitur non modo penes notas illas conspicuas, sed penes substantiam ipsam: hoc autem paullo ante abunde explicatum putamus. Secundum est de sudoribus: si ita graveolent, cur altera pars materiæ quæ in hypostasim cedit, & quæ putruit, non graveolet? immo materia quæ abscessum & præsertim phlegmonem parit, ex se laudabilis est, ut sanguis, sed a suo loco mota causæ præter naturam particeps est; contra materia febrium maligna est aliquando, quomodo itaque hypostasim expertem foetoris committit, quum pus ipsum laudabile foeteat? sed hæc quoque ratio abunde confutata est. Tertium est illud quod & Galenus adversus Erasistratum contorquet: illum reprehendit quod crederet sedimentum in febricitantium lotiis non succum crudum esse sed pus: Contra vero, ait Galenus, succum crudum esse, atque in eam rem adducit exemplum eorum qui se implent cibis & otio torpent: nam corpulentas urinas habent, & hypostasim multam: id autem non est pus, licet ejus notas referat, sed succus crudus. Sic Galenus ipse videtur innuere illud ipsum quod in febricitantium urinis apparet esse partem succi crudi, & eandem esse materiam in sanis & in ægris: alioqui male Erasistratum reprehendit: at non ideo reprehendit Erasistratum, quod non existimet hypostaseos materiam partem esse humoris morbifici, sed quoniam absolute pronuntiavit pus esse. At succus crudus est sæpe qui mitificatus characterem veri puris recipit: & tamen pars est humoris morbum committentis: etsi omnino materia conjuncta non est, saltem est antecedens, & quæ morbum fovet quum calorem contra naturam recepit: sic enim tunc dicitur causæ præter naturam particeps. Nam quum pars materiæ discussa est in paroxysmis, altera pars incipit putrere. Et licet humor sit crudus initio concepto calore præter naturam putris dicitur, & errat Ferrellius qui omnino credit materiam morbi hypostasim non committere, & omnino hypostasim esse de alimento quod capit æger: ut tunc quum apparet sit signum vincentis naturæ & causæ contra naturam jugum excutientis. Quum autem dicitur eadem esse in sanis & in ægris hypostaseos materia, illud homonymum est: nec enim eadem dicitur materia quod alimenti quod capitur sit veluti reliquum quid, sed quod pars sit crudi succi: at in sanis majorem habet latitudinem, in ægris non tam late patet. Nam in sanis si quid peccatur, sedimentum esse debet, quoniam cruditas est aliqua quæ coctionem effugit: in ægris omnis fere succus crudus qui in mesenterio & partibus vicinis latet morbi apta materia esse creditur: unde nisi statim occurreris, & si siveris calorem contra naturam in corpus agere, morbus producitur, quia omnis crudus succus corporis tentatur a causa contra naturam. Si paucus humor paratus est, is postquam impetum fecit, reprimitur, repressus morbum finit: & propterea aliud esse diximus considerare hypostasim in acutis & biliosis mor-

bis, aliud in chronicis: nam in chronicis non est una simplex materia vincenda, sed multiplex: immo alimentum quod capitur causam morbificam sæpe auget. Immo hoc observatur in morbis febrilem calorem per corpus univcrsum fufum novos in aliis partibus tumultus excitare: unde idem æger quum initio de febre quereretur tantum, successu temporis pondus in thorace sentit, & in capite ingentem dolorem: hinc catarrhi occasio, & expectorandi magna necessitas: ac si partes omnes, vi febris tentatæ & afflictæ, aut vetere excremento sese exonerare velint, aut illud depellere quod diuturnitate morbi contractum est; utrumque morbum forte congenerem faceret. Hinc morborum successione occasio: & quum morbo absoluti videntur, in alios subinde projiciuntur: Sic licet repressa sit vis morbi, multum ubique excrementum scatet vi naturæ subigendum, & quod urinarum crassarum & coctarum diuturnarum profusiones, in quibus etiamnum impressio quædam quæ symptomaticæ essentiali finiunt. Inde sedula urinarum observatio, ut mirum sit Hippocrati hypostasim Anaxionis pleuritim judicasse die vicesimo tamquam futuræ salutis 34. indicem, ut mihi persuadeam febrem essentiali finisse, cujus nota, & index est, non tamen in affectibus thoracis negligenda, sed in Anaxione hæc fuit observanda. Et sic ut conciliemus Fernelium cum Galeno revera hypostasis est pars aut materiæ morbum actu committentis, aut cujusdam succi crudi qui morbum movere potest: & tunc quum apparet significat naturam ita vincere, ut non modo alimentum conficiat, sed & crudum succum aggrediatur: hujus aggressionis signum edit hypostasis. Unde tam crebro dicimus alimentum dare non oportere, ut natura crudos & morbificos humores vincat, ut coquat; & nomen *πίψως* & *πυψωμῆ* (s) ridicule & perperam usurparetur, nisi materia morbifica coqui ac mitificari diceretur: nec oporteret statuere ullam humorum cruditatem. Sic valde deceptus est Fernelius in morbis biliosis quod cohibitionem putredinis videat sæpe finem morbo imponere: id est, vim morbi retundere: nam innumeri videntur ab acuto morbo liberati ob orgasmum repressum & putredinem cohibitam, aut incendium mitigatum, qui tamen non convalescunt, donec decies aut eo plus ducta sit alvus: tunc e statu insalubri in neutrum conjici videntur: nec enim integre sani, nec ægri creduntur. Porro illud est valde notandum quod ante diximus aliquando in ægris humores qualitate peccare, aliquando quantitate, alias malignos esse, alias crudos. Maligni haud hypostasi materiam dant, sed in his sufficit enærema: in crudis contra. Et videmus eos qui multis crudis succis abundant, quos natura non regit antequam cadant in morbum a somno sudare: postmodum quum jam in morbum cecidere confusæ sunt urinæ, sanguis putris, foetens sudor & multus. Si materia in venas refundatur, & renes appetat, hypostasis multa fit, & hac multa excreta statim convalescunt. Atque venit mihi nunc in mentem cur sæpe enærema sufficiat. Hæc ratio probabilis videtur præter alias adductas: Materia morbifica non uno modo excluditur: aliquando per alvum solum, aliquando per

per urinas, aliquando per hæmorrhoidas, alias per hæmorrhagias, quod & ante diximus. Sæpe multiplex evacuatio unum & eundem morbum solvit, fudor, alvi profluvium, hæmorrhagia, mensium irritatio, & id genus alia. Maxime id evenit quum a plenitudine morbus est: vel ut ante diximus, potius evacuatio quam qualitatis repressio requiritur: quod 3. *Epid.* virgini Larissæ evenit. Multiplex enim evacuatio eam liberavit, idque sexto diè. Aliquando ea materia subit venas, & confunditur cum sanguine, præsertim tenuior pars, & tunc in urinis signa apparent. Aliquando hepar non transcendit, nec quicquam in venis perturbat & miscet: unde in quibusdam febribus etiam magnis sanguis incorruptus manet: in aliis statim putrescit, aut exalbescit, & fibris caret, aut alias qualitates acquirit, in aliis tantum incalescit. Et id forte Fernelio imposuit ut crederet hypostaseos materiam non esse quid defectum de materia morbifica. Sed quoniam, ait Galenus, non ab inflammatione, non a maligna humorum abundantia morbus erat, sed a sola plenitudine. Et ut in morbo variæ partes afficiuntur, ita variæ sunt crises: unde in febribus etiam veris sputa observantur, eaque etiam mala, si facile procedant, bono sunt: nec pleuritis, nec peripneumonix suspicio est ulla. Id quod plerisque imponit ignorantibus vim naturæ corporis totius singulas partes lustrantis & expurgantis. Inter cetera vero id contra Fernelum facit, quod nisi hypostasis signum ederet coctionis humoris ipsius morbifici, tunc salutares crises non contingerent, quum in urina mediocriter crassa hypostasis alba lævis & æqualis apparet, quæ nativi caloris robor ostendit. Crises enim fiunt natura secernente noxios humores a bonis, eosque ad excretionem præparante, ex Galeni sententia; aut falso Hippocrates tuta omnia esse affirmasset, si talis urina cum hypostasi laudabili appareat: asserit enim non modo securitatem, sed ex morbi brevitatem sperandam esse; contra vero semper diffidendum quum urina tenuis & alba cernitur & sine hypostasi: deinde vero nisi hypostasis esset quid defectum de materia morbifica puri proportionem respondens, humorumque coctionem non indicaret, frustra consilium de exhibendis cathartics caperetur, quum urina laudabilis apparet in colore, consistentia & contentis: concocta enim medicari atque movere oportet non cruda juxta aphorismi veritatem. At neque medicamento locus esse potest & quamdiu urine tenues apparent, affectus non solvuntur. Putris in aliis morbis putridis. In illis hypostasis ad pus accedit ob qualitates manifestas: in putridis morbis propius ad pus accedit tum ob qualitates & notas manifestas, tum ob materiam ipsam quæ in se & ratione sui eadem est ac ea quæ abscessum facit. Immo quæ in febre abscessum facit, pars est illius materiei quæ per vasa vagatur. Sed locorum differentia, & caloris agendi modus, & vis partium interiorum idea facit differre pus & hypostasin: & tamen revera est sæpe pars materiei morbificæ, sive jam ea actu talis sit, sive potestate: nam nullum corpus integre sanum est quod succo crudo non abundet: succus autem is crudus aliter sese habet in ægris & in sanis. Et hoc imposuit iis qui de industria Galenum oppugnare voleverunt. Nam admirabilis est humorum confusus a mesenterio & aliis par-

Sec. 2. par.
26. prog.

tibus in venas, & a venis in renes. Et qui existimant in synocho sanguinem in vitio non esse, non possunt sibi persuadere hypostaseos materiam aliquid esse de materia morbifica. Ac jam diuturno nostro desiderio satisfecisse videmur. Quod quum ab animo candido contradicendi studium longe a sese amandante profectum sit, candidiore excipiendum videtur. Ac nos ipsi profitemur multa, in eo præsertim quod est de hypostasi opusculo, asseverasse, multa proposuisse, nullius antiqui scriptoris auctoritate innixos. Multa nostro Marte paravimus & effluximus, quæ quum iudicis acutioris examen subibunt, facile refellentur ac evertentur. Sed in hoc perplexo negotio, & re minime adhuc intellecta, licet nomen hypostaseos omnibus in ore sit, licuit aliquid experiri, & excogitasse quod doctioribus viam forte ad meliora est patefacturum. Quidquid sit, boni consulant nec ne, nil moror, Reipublicæ consulere mihi animus est.

IN BALLONII

Libros de Arthritide & Calculo, adversus
FERNELIUM.

Invenit Princeps Medicorum, noxius unde:
Defluat extremos humor in articulos;
Et docuit, qui vesica subsidit in ima
Calculus unde ortum materiamque trahat.
Hæc Cui decreta Senis coluere minores:
Unus sustinuit carpere Fernelius.
Non tulit hoc factum Ballonius, induit arma,
Et stetit a magni partibus Hippocratis.
Asclepi pronepos tanto latrare patrone,
Per quem post cineres clara trophæa refert.
At tu sic istos legito, studiose, libellos,
Non sit ut inde tibi calculus, aut podagra.

H. VALESIIUS.

GULIELMO CAPELLÆ

Φιλοπονιάτῳ (τ), Doctori Medico Parisiensi Clarissimo,

GULIELMUS DE BAILLOU

Doct̄or Medicus Parisiensis

S. P. D.

OSCE quatuor libellos, tamquam ingenii mei liberos, non tam perfecto quam abortivo partu editos tibi tuæque fidei relinquo. Abortionis causa fuit officii mei munus quod male studiorum perpetuitati consulit. Minutulos & imperfectos eos perficies, & pollice magis industrio expolies. Illi quidem nobis cæperunt placere, at non mirum: nostri enim sunt: quisque autem in ea re quam amat, facile cæcutit. Si aliis displiceant, id forte non vitio eorum qui eos excipient limamque adhibebunt, sed rei ipsius imbecillitati tribuendum est: nisi forte illos paullo alienior animus a vero seduxerit. Suum cuique iudicium, & omnes, pro suo quisque arbitrato, aliter atque aliter eadem de re sentiunt. Et qui ad cuiusque arbitrium se scribere posse confidit, is φιλανθῆ (u) tamquam animi morbo laborans, non tam suam fiduciam quam infantiam declarat. Tandem tamen rebus dijudicatis & expensis eodem bene iudicantium sensa diriguntur. Eorum qui ad eundem scopum collimant, inutilis sæpe labor est, tandem collimandi assiduitate a multis scopus feritur. Velim hos liberos, tamquam pignora post supremum diem, liberali custodia retineas, & cum iis benignius agas: & quum unguem limamve adhibueris, eos ad me remites. Retinebunt, credo, suum colorem, succum, sanguinem, fortasse ornatum, vestem. Falsa quadam imprægnatione quintum fetum animus parturiebat: sed dum severior Religio eum strictiori pedum lege coerces, claudicare fecit: hanc imbecillitatem si elevavero, ἡδελφισμῆν (x) quintus ad reliquos accedet. Quidquid laboris tibi necessitudinis veteris fretus beneficio imposui, idem, aut majus, si res postulabit in antiqua illa possessione, in qua jam furculum defregi, suscipiam. Vale.

(τ) Laboris amantissimo.

(x) Fraternalis.

(u) Amore sui ipsius.

GULIELMUS CAPELLA,

Medicus Parisiensis,

GULIELMO DE BAILLOU

Medico Parisiensi doctissimo & φιλαρετῆρει (y)

S. P. D.

NON perinde ut ex iudicio amor, sic perpetuo ex amore iudicium proficisci debet. Hoc ideo præmitto quod cum φιλολογίας (z) studium arctioris vinculi præter communes rationes inter nos causa fuerit, non tamen existimare velim poliendis liberis tuis, qui ipsi per se politissimi sunt, operam aliquam ἀξίλογον (a) me præstare posse. Nam præterquam quod commendatione paterna proles ipsa gratiosior redditur, est etiam in hac pueritiæ ingenuitate & candore, ac in adolescentis ætatis spe & munditiæ nescio quid magis quam in patribus ipsi amabile. Sic quæ honesta quadam φιλονεικία (b) inter nos interdum agitabantur, ne nihil ageremus, eadem tam accurately, & limpido atque omni elocutionis, & florum genere ac luminum varietate, divite stilo pertractata, veritatis ipsius ut pomposa matronæ maiestatisque ac nitoris plenæ patrocinium præ se ferunt, & augustiora multo mihi sunt visa. Itaque remitto ad te libellos, elogio potius quam ungue vel lima dignos & insignes, quatuor revera liberos, immo libertatis & veritatis libertos. Quintum si addideris, quem non editum ideo fortasse suppressis quia pedibus sex nititur, quinque liberorum jus erit integrum tibi per quod pupillarem tutelam præterquam ipsum veritatis recusare licebit. Si serius quam expectares præstiti, id eo consilio feci ne me deinceps φιλοπονῶτατον (c) voces, sed φιλόνηρον vel φιλόναρρον (d): ita me novumque retinebat, novumque revocabat ad relegendum orationis suavitas; ut tamen tibi fatagenti ac curioso patri satisfaciam, qui tibi in hoc studia publica juvandi studio numquam satisfacis, adnotavi quædam fortasse leviora quæ scio non omnibus placitura. Ita in viis quantumvis publicis & ab omnibus tritis restat semper aliquid laboris in sentibus expurgandis infumendum. Tuum erit æqui bonique consulere, ut omnes meas nugas soles. Neque enim aut delatorem aut prævaricatorem egi sed amicum quo nomine mihi etiam sum amicior. Vale.

(y) Veritatem amanti.
(z) Philologiæ.
(a) Effatu dignum.

(b) Amore victoriæ.
(c) Laboris studiosissimum.
(d) Amantem pigritiam.

GULIELMI
BALLONII,

MEDICI PARISIENSIS

CELEBERRIMI,

L I B E R

DE RHEUMATISMO
ET PLEURITIDE DORSALI.

OPERA ET STUDIO

M. JACOBI THEVART,

Medici Parisiensis, recognitus, & in lucem.

iterum editus.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 309

LECTURE 10

THE HADRONIC COLLIDER

PROFESSOR J. J. HARRIS

PHYSICS 309

LECTURE 10

THE HADRONIC COLLIDER

PHYSICS 309

E X A M E N DUORUM MORBORUM

Qui ab antiquis non sat abunde sunt explicati
& definiti.

*HORUM PRIOR ΡΕΥΜΑΤΙΚΟΣ (a) AFFECTUS,
& ἀνωρίστis ἔξω (b) dicitur, alter Pleuritis dorsalis.*

UO sunt affectus hoc loco a nobis explicandi, qui hominum genus aliquando exercent, quorum unus ἀνάγνυμ. (c) pæne est apud Antiquos, sævus tamen, & qui a quovis medendi perito intelligi deberet; alter ab uno Hippocrate uno tantum loco est descriptus: describitur autem sub forma morbi qui dicitur pleuritis ex dorso. Prior affectus a nobis sæpius est observatus, a vulgo catarrhi nomine donatur, sed ut vulgus proprie nescit quid sit vere rheuma aut catarrhus, ita istius morbi naturam ignorat. Nil attinet quidem ad vulgus scire qualis sit hic vel ille morbus, quum hoc Medici proprium sit officium: tamen quoniam eo processit hominum impudentia & ignorantia, ut ineptissima quæque mulier, aut triobolaris homo suam de morborum causis & curatione interponat sententiam, isti errori etiamnum est occurrentum. Quare est ut bonorum Medicorum famæ nominique consulatur: exempli gratia, prior iste affectus, in quo nobis laborandum erit, & quem Rheumatismum nominabimus, multa & frequenti detractio sanguinis opus habet, & tamen quoniam falsam quamdam παραλύσεως (d) formam refert, aut destillationis a capite opinionem facit, vulgus hominum putat ægros eo affectu laborantes excarnificari si sæpius sanguis aperta vena minuatur. Quocirca ut obviam eatur falsæ opinioni, istius morbi ideam, causas, signa, curationisque summa capita perstringere mihi est animus. Aliæ vero sunt causæ quæ ad id nos impulerunt: una, quod rusticis & hominibus absentibus sæpe ex ignarorum relatu est medendum, qui quoniam vulgare & tritum nimis catarrhi nomen Medicis obtrudunt, tenebras quoque of-

Ballonii Oper. Tom. IV. R r fundunt

(a) Rheumaticus.
(b) Affectio exterior;

(c) Inominatus.
(d) Paralyticus.

fundunt & imponunt, falso sibi persuadentes ex urina inspecta, Medicum elicere posse morbi cognitionem & πρόγνωσιν (e) : sic dum urinis Διαμασίαν. (f) assignant, se, ægros & Medicos circumveniunt ; Ratio altera est, quod etiam minus periti Medici hoc genus morbi ignorant, & propter insolentiam, & quia ab antiquis plerisque est prætermisus ; dum veram ignorant curationem, pessime de ægris merentur. At ægro sufficit, ægro (inquam) jam misero, sua ex morbo calamitas, nec ad eam nova calamitatis accessio ex ignorantia Medici fieri debet ; ignorantia quippe Medici ægro ipsi alter est morbus. Jam ad eos affectus ambos cognoscendos accedamus.

PRIORIS AFFECTUS DESCRIPTIO,

Qui nomine Rheumatismi donatur.

ANTEQUAM hunc affectum in classem morborum vel symptomatum referamus (quandoquidem longe a morbo actionem primo ac per se lædente symptoma differt, licet vulgo confundatur, & male) qualiter, id est, quibus & quomodo oriatur, aperiemus : quibus item comitatus sit doloribus & symptomatis, dicemus ; non neglectis aliquot exemplis eorum quos ab eo affectu prehendi vidimus, & qua ratione iisdem sit occursum ac consultum ; ita enim curatio ipsa aliquid ad ejus cognitionem & prævisionem insinuat.

Primum quidem observare oportet corpora quibus affectio hæc contingit, & quomodo adoriatur, & qualiter sanguis afficiatur. Duo generum corporum maxime occupari ab ea affectione experientia comprobavit, unum sanorum, in latitudine sanitatis comprehensorum, proxime tamen in morbum casurorum : quum enim hic morbus adoriatur, præcessit jam lassitudo spontanea, & sanguis ægrotat, & illud verum hic esse comperitur, quod ab Hippocrate annotatur, morbi sensim fiunt ac generantur, statim vero adoriuntur. Alterum genus corporum ab ista affectione corripi solitorum, est eorum qui jam re-apte ægrotant, maxime vero morbo longo, sed qui jam est desiturus, aut salia & præcipite crisi videtur solvi, quum tamen superfit nec extinguatur : id exemplum Præsidis Guyotti patefecit, quem id genus morbi gravissime afflixit.

Nunc de aliis differentiis corporum. Inter corpora autem quæ facile eum morbum tam gravem experiuntur, sunt maxime aut valde cacochyma, aut non ita cacochyma, sed plethorica & sanguinea, in quibus aut

ob

Notare oportet maxime hunc locum de duobus generibus corporum, quæ hoc morbo affliguntur.

Est enim id pro disputationis fundamento.

Hipp. 1. de diæta.

(e.) Prognosim.

(f.) Admirationem.

ob diffatam prohibitum, aut alia ratione sanguis vitium fecit: potissimum vero huic objecta sunt morbo corpora illa quæ febribus synochis putribus corripitur solent. Quod enim facit motus & corruptio sanguinis in synocho, idem facit ipse sanguis in isto morbo, sed alio modo: nec enim manifesta febris est, sed conclusa quodammodo, ut loco febris synochæ in qua æqualiter & *πυρετώδης* (g) accenso sanguine, iste affectus fere sine febre succedat. Videmus enim inter homines plerisque facile corripitur febre, modo hac, modo illa, licet puritas in sanguine sit; contra, alios quibus humores sunt putres, nescio autem quomodo a febre immunes videantur: nec enim febrile videntur saltem febre quæ sub sensum cadat. Et id genus hominum capitur eo morbo de quo hæc instituta est disputatio.

Quo pertinet præclara Arculani, ex sententia Principis, quæstio & examen de iis, qui febribus sunt obnoxii. Videmus enim multos levissima de causa a febribus prehendi, alios non item: tamen nescio qua febre laborant, sed ea non facile percipitur. Ejusmodi sunt hypochondriaci & biliosi multi qui febribus non sunt opportuni, & tantum nescio quas febres ephemeræ, aut synochos non putres perferunt: etiam iidem occasione nata in hæcticas febres cadunt; ægre autem cadunt, nisi occasio adfit eaque satis potens. Quod autem ista corpora biliosa, & melancholica febricitent suo modo suaque febre, id declarat, quod perpetuo fere doleant & levi de causa: & vulgo jactant se non febrile quum febriliter: immo iis febris est velut *πάθος συγγενές* (h): & etiam dum valent pulsus celeriores & frequentiores habent. Quod etiam obiter dictum, parumque ad rem pertinere videatur, tamen *ὕποθετικῶς* (i) positum, utile est ut intelligamus quosdam febre prehendi manifesta & cognita facili, alios occulta, qui febrile non videntur, quod non tam pulsu se prodat, quam acrimonia caloris in totum corpus fusi, & tale genus hominum facile in tabificas affectiones cadit.

Modus autem quo affectio hæc adoritur quæ falso catarrhus dicitur; (nam nomen catarrhi *κατ' ἔξωχὴν* (k) distillationem a capite significat) aliis melius *ρευματισμὸς* (l) dici videtur, est ejusmodi. Quod ut melius audiatur, hypothesin prædictam meminisse oportet de distinctione corporum quæ eo morbo *ἀλλοιοῦνται*, corripuntur: nam eodem modo in fanis & ægris sese prodat, sed aliter atque aliter affecto corpore. Totum corpus dolet, facies nonnullis rubet, circum articulos maxime sævit dolor, ut ne minimum quidem vel pes, vel manus, vel digitus sine dolore & clamore moveri possit: ideo autem in articulis major dolor est ratione subjecti, quia pars majore & exquisitiore sensu est prædita. Æqualibus autem doloris causis præsentibus vel in parte, vel in toto corpore, magis ea pars dolet quæ sensum exquisitiorem habet, ut de doloribus capitis scripsit Galenus. Quum partibus apprimitur manus, sensus est & perceptio (licet etiam

Arculanus
cap. 2. de febribus.

Comm. ad
part. 1. sect. 1.
lib. 6. Epid.

R r 2

- (g) Febriliter.
(h) Passio cognata.
(i) Hypotheticè.

- (k) Per excellentiam.
(l) Rheumatismus.

etiam blande atrectaveris) cujusdam caloris acris. Si pulsus consulis, febris aut nulla aut exigua esse videtur: & tamen febris est revera, sed non valde magna: quod si major fieret, esset vere febris continens putris; tamen calor percipitur acer, & (quod notandum est) morbus purgatione irritatur, more eorum morborum qui consistunt in inflammatione: Febris quæ adest in habitu corporis est, ubi Galenus aliquando statuit sedem causi, ut docuimus in tractatu de causo, quæ tamen febris exacerbationes non habet manifestas. Dolores quidem noctu exacerbantur, nec dormire queunt ægri, partim quia moveri loco nequeunt, & quo statu fere primo jacent ac decumbunt, in eo manent, & sine cruciatu ac vehementi dolore vix moventur aut attinguntur; tensio est & aculeorum quidam sensus: est enim & plenitudo & cacochymia: unde iis qui eo laborant affectu, licet multum & sæpe sanguis demitur, is plane corruptus est, & in serum quoddam putre resolutus. Denique omne musculosum ac nervosum genus sero ac sanguine putri proluitur, qui in partibus istis *ἐπιφλογίσμα*. aut *φλεγμονώδες τι* (m) parit: unde dolendi occasio nascitur. Tanti autem dolores fiunt ob materiæ acrimoniam, & quia natura in cutim eam deponere vult nondum mitigatam, nec viis adhuc dum præparatis.

Et quod arthritis est in parte aliqua, idipsum est iste *ρευματισμός* in toto corpore; dolore, tensione & caloris acriusculiensione (ut ita loquar) alii dicunt, sensatione. Durius utrumque est: at arthriticus dolor certis periodis repetit certisque temporibus; iste *ρευματισμός* non item: nisi quod in iis qui in vitæ genere peccarunt, ut nervis redditis infirmioribus, & succrescente cacochymia, tandem habitum aut diathesin arthriticam afferre possit. Et revera qui istum *ρευματισμόν* bis aut ter sunt experti, vix (nisi sibi caveant) tormentum arthriticum vitare possunt: ut iste *ρευματισμός* sit velut *προδρομος* & *προσπαροδική* (n) ad arthritin. Nec melius explicari describique potest hic affectus, quam proposita analogia & affinitate quæ est inter hunc & arthritidem: & hercle plerique, immo Medici qui nondum hunc affectum cognitum habent, arthritidis universalis nomine istum donaverunt. At curatio quam paullo post proponemus, a quo humore principium ducat, edocebit.

Et quoniam diximus sub finem morborum istum *ρευματισμόν* oboriri; ut magis ejus natura innotescat, id etiam paullo plenius est aperiendum: vidimus plerisque qui aut quartana longa, aut alio simili morbo laborarant, sub finem morbi, aut quo tempore in morbos mutatio insignis aliqua cadit, omnes articulos, immo totum corpus doluisse eo modo qui a nobis est explicatus, ut se arthriticos putarent, aut vix arthritin evituros crederent. Aliis loco istius molestæ exonerationis in omne genus musculosum, aut scabies, aut phlyctænæ, aut serpigines, aut pustulæ aliquæ inflammatoriæ in cutim erumpunt sub finem morborum; Et ut uno verbo absolvam: qui humor in cutim cutaneos affectus egerminat & excitat, idem

(m) Epiphlogisma aut quidpiam inflam-
matorium.

(n) Prodromus & præparatio.

idem affectum istum *ρευματικόν* (n) promovet. Ab utrisque diligenter curato ac purgato, copiosius & longus sudor vindicaret.

Restant duo explicanda ad cognitionem istius affectus de quo laboratur, licet jam pæne descriptus sit, & ut clarius innotescat, in corpore aliquo laborante sit observandus. Prius est, quod diximus in corpus plethoricum id genus mali cadere, & maxime in ea corpora quæ febribus synochis obijciuntur: id enim clarius est aperiendum. Posterius, ut ante oculos vere proponatur natura, mos & symptomata affectionis istius permolestæ, de lassitudinibus dicendum est; Ulcerosa enim & phlegmonodis lassitudo magnam cum isto affectu familiaritatem habet: immo ita affinis & cognati affectus esse videntur, ut propter *ἀδελφότητα* (o) iidem esse videantur.

Ac de febribus quidem synochis, illud unum ex Galeno notari debet, quod ab his corpus non prehendi solet, nisi florens, juvenile, ac multi admodum succi, & viribus præditum: unde & audacter sanguinem mittit, & exactam vitæ legem præscribit: id quod aliter in aliis febribus facere solet. Unde corpus plethoricum, validum ac juvenile, præsertim si intempestive exerceatur, isto *ρευματισμῶ* (p) facile corripitur, natura ad centrum corporis amandante materiam, aut materia in ipsis carnibus, musculis, inanibus loco, nervis, denique in toto corpore habitu commota fervescente, sine tamen febre apparente manifesta; manus quidem Medici percipit calorem acrem & mordacem, sed in pulsu nil aut parum aliquid febrile percipitur. Est quidem multus humor & corruptus (id quod phlebotomia declarat, nam quantumvis magna copia sanguis e brachio detrahatur, impurus & in serum putre resolutus cerni solet.) sed tamen non adest iste motus qui est necessarius ad excitandam febrem. Quod si magnus quidem rigor contingeret, hunc febris statim exciperet: sed deest, nisi forte minimus adest, aut potius horror, præsertim si se Soli obijciant aut loco contineantur frigidiusculo. Talis humor accenditur quidem & extraneum calorem habet, sed non *πυρεθωδία*, & *πυρεθωδίας* (q) non accenditur.

Quo fortassis non præter rationem pertinet illa Principis distinctio de febribus apparentibus & non apparentibus, de quibus paullo ante a nobis dictum est ex Arculano.

Et in lassitudine phlegmonode & ulcerosa sæpe non est manifesta febris, & tamen dolent ægri & vix moventur, præsertim si *τὰ πρεβύα* (r) sero putri replentur, unde & dolor & lassitudo ossæria, & ut loquitur Hippocrates de causi primo genere disputans *καὶ τὸ σῆμα ἐχόμενον ὡσπερ ὑπὸ ὀστέονος καὶ κοπιῆς ἔαλλεῖ* (s). Laborat enim ossæria lassitudine (ait Galenus) & ulcerosa propter tenuium humiditatum acrimoniam & putredinem, sanguis enim cito putrescit, maxime vero qui est circa ossa, unde

R r 3. lassitudi-

Cap. 14. lib. 11. Metho. & ante.

Arculanus. lib. de feb.

4. de acut. initio.

Comm. ad part. lib. 4. acutorum.

Arist. Cap. 19. lib. 3. de hist. anim.

- (n) Rheumaticum.
(o) Cognationem, fraternitatem.
(p) Rheumatismo.
(q) Febrilem & febriliter.

- (r) Periostia.
(s) Corpus quod corripitur à dolore: ossa frangente & delassatur & dolet.

Hic indifferenter dicitur πόνος κόπος παῖσι. ἀργίσι. κόπιον. (1) dolor. labor. lassitudo.

Cicero ait Græcos nescisse distinguere inter dolorem & laborem. Tamen Arist. 10. de hist. animal. in materia & oculo distinguit inter λυπῶν & κόπον & πόνον. (2) λυπῶν

dolor, κόπος lassitudo, πόνος labor dicitur, non est sensus læsio, sed onus potius instrumentorum motionis. Nervos motorios labor respicit, sensificos dolor, labor autē multa habet nomina, πόνος, κόπος, κάματος. (3) hoc Scaliger.

lassitudines oriuntur. At est ubi febris jam adest cum doloribus, quos ὀστροκόπος (γ) vocamus, est ubi non adest, ut in eo affectu quem suscepimus explicandum. Unde etiam videmus ipsis Arthriticis in aliqua doloris acerbitate & somni vacuitate febrem etiamnum abesse, eam saltem quæ manifesta sit: quum tamen alias cum minimo tumore ad inguina, aut aliqua occasione quæ καὶ τὴν φαντασίαν (z) parva esse videatur, febris oboriatur non levis. Quid illud est? revera veniendum ad illud examen Principis supra adductum, de febribus quæ cognoscuntur, & non cognoscuntur.

Et quoniam toties hic de lassitudinum nomine mentio facta est, de illis paullulum dicendum est a nobis: ita enim earum cognitio ad naturam & ὑπαρξιν (a) istius affectionis quam quærimus, altius cognoscendam intelligendamque viam muniet & præsternet.

Omnino autem triplex lassitudo spontanea a Galeno assignatur, tensiva, ulcerosa, ac φλεγμονώδης (b). Genus est κόπος (qui non est ipse per se sensus læsio, sed per onus quoddam instrumentorum motionis) lassitudo latinis: est autem affectio male actæ exercitationi succedens. Habet enim suas leges exercitatio, ex quarum præscripto intelligitur non modo quæ ipsa exercitatione fieri debent, sed & ut corpora ante ipsam præparari debeant, & quæ post eam absolutam, quæ sit ratio τῆς ἀποθεραπείας (c). Ergo ita exerceri corpus oportet, & propter male actam exercitationem succedit ea lassitudo. Sic ex Galeni & veterum opinione Gorræus. Tamen adversum ea quæ dicuntur, facere videntur quæ a Galeno explicantur in Aphorismis: κόπος non est lassitudinis (ait) nomen ex immoderatione motuum contractæ: sed est nomen τῆς διαθέσεως (d) id est, affectionis quæ contingit animantium corporibus: non enim meministi earum lassitudinum esse motibus oriri solitarum, sed earum quæ sponte eveniunt. Quum enim sine motu talis orta fuerit lassitudo, non absolute lassitudo, sed sponte nascens dicitur. Ergo κινήσεις, id est motiones præcedere non debent ut κόπος ἀπομάται (e) constituatur ὑπαρξίς (f). Cur ergo definitur κόπος (g) affectio male actæ exercitationi succedens? κόπος enim τοῦδης, ἐλκώδης καὶ φλεγμονώδης αἰνῶ τῶν κινήσεων (h) esse debet. Sed facile est hanc quæstionem solvere. Gorræi definitio hic posita est de lassitudine non spontanea, Galeni vero definitio est de spontanea: nam lassitudines non spontaneæ ab immodicis motibus pendere debent: & lassitudo post immodicas sequens exercitationes est sanorum symptoma: ita quæ sine motu præcedente succedit, symptoma est morbosum. Sed de hoc scrupulo aliis relinquatur ambi-

(1) Laborem, lassitudinem, laborare, dolere, delassare.

(2) Afflictionem & lassitudinem, laborem & morbum.

(3) Laborē, lassitudinē, defatigationem.

(γ) Ossā frangentes.

(z) Secundum phantasiam.

(a) Essentiam.

(b) Inflammatoria.

(c) Curationis.

(d) Dispositionis.

(e) Lassitudinis spontaneæ.

(f) Essentia.

(g) Labor.

(h) Lassitudo enim tensiva, ulcerosa, inflammatoria, sine motionibus.

ambigendum. Si enim præcessit motio & labor immoderatus, deinde νόσος (h) sequatur, non jam αυτόματος (i) dicitur, quum nihil procatarticon concurrere debeat: nisi quis dicat non facile sese prodere eam affectionem tendentem aut ulcerationis sensum efficientem, nisi corpus agitetur moveaturque. Unde videmus eos qui exerceri non solent, si ad insolitam exercitationem deveniant, veluti lassitudine laborare: nam faciunt τῆς σαρκὸς σύντηξιν βιαιάν κὶ πολλήν (k). Vera hæc affectio cadit in eos qui multis humoribus pleni ad insolitum laborem sese convertunt: inexercitati enim homines a quovis labore fatigantur. Quod enim manet in carnibus fufum ac liquatum, id laborem exhibet. Idem Hippocrates expressit ad finem libri 2. de Diata. At vero non necesse est præcedere laborem præsertim magnum, alioqui huic præcedenti labori tamquam causæ origo assignaretur. Nam τὸ αυτόματε νόσος ἔσθαι (l) in eo residet quod nihil sit procatarticon; νόσος τὸν ἄδης (m) a repletionem est potius, cacochymia ulcerosum νόσων (n) infert: νόσος (o) duæ sunt causæ fere contrariæ, labor & otium. Sic febres sunt κοπιώδεις (p) a laboribus, aliæ ab otio, a suppresso peculiari excremento & hæc sunt longiores. In febribus κοπιώδεις πόνος (q) est & prænuntius, & comes & successivus. Successivus est velut abscessus auctor & provocator: κόπος ἀσπῶς (r) dictus, venit ἀπὸ τῶν πόνων (s) & musculofo generi πόνον (t) inducit: alius est αυτόματος (u). Accedit quod sanitas consistat in symmetria quadam & proportione ciborum & laboris ex antiqui magistri doctrina: unde si cibus laborem superet, facilis est in morbum casus: hinc enim sequitur plethora & πλησμονή (x) ex qua plethora nascitur. Quum autem est ea repletio, corpus non amplius admittit alimentum, nequit enim quia incapax est corpus: vetus enim excrementum partium, seu vetus alimentum non admittit novum alimentum. Quid inde sequitur? ut fiant ἀσπυρίσεις (y) in interno ipso corpore, unde peripneumoniz, pleuritides, desillationes, oppressiones, sunt enim incipientis parumque progressæ ἀλνομοιῆς (z) signa, & effectus; sunt etiam multum progressæ ac consummatæ sua argumenta: quæ omnia Hippocrates libris expressit. Ideo autem istos τῆς ἀλνομοιῆς gradus constituere oportuit ut symptomata quæ alterutram sequuntur differant καὶ ἕτερον κὶ μᾶλλον (a). Et ut etiam plane consistet de veritate eorum quæ ante diximus, qui fiat ut quum corpus jam male habeat, sanguis impurus & corruptus sit, tamen non febris actu & re ipsa oriatur; Est enim istius sanitatis ut & morbi magna latitudo.

Unde

Gorræus in
dib. κόπος:
Comm. ad
Aph. 5. lib. 2.
Quomodo νό-
σος agnoscat
causas sui la-
borem & o-
tium.

Hipp. 2. de
Diata.

Hipp. 3. de
Diata.

(h) Lassitudo.

(i) Spontanea.

(k) Carnis colligationem violentam &c.
plurimam.

(l) Spontaneæ lassitudinis essentia.

(m) Lassitudo tensiva.

(n) Lassitudinem.

(o) Lassitudinis.

(p) Lassitudinariæ.

(q) Lassitudinariis labor.

(r) Lassitudo simpliciter.

(s) A laboribus.

(t) Laborem.

(u) Spontaneus.

(x) Plenitudo.

(y) Secretiones.

(z) Plenitudinis.

(a) Secundum magis & minus.

Unde videmus etiam istos tam impuris humoribus præditos, quum perendie bene habere videantur, cœnent, bibant, content, deinde omnia agant quæ & sani, repente velut mutata sorte, ægrotare & vehementissime, immo magis omnium stupore, e vivis eripi, ut prius constet eos interiisse quam ægrotare.

Ergo præclarum illum Hippocratis locum & litteris aureis scribendum de repletionem, quæ est τῶν κόπων πρόδρομος (d), expediamus, in quo propter antiquarum dictionum obscuritatem nonnulla latet difficultas. Ita enim scopum de speciebus lassitudinum feriemus.

Hæc ex lib. 3.
Hippocr. de
Dieta.

Sunt qui ubi labores superantur a cibis, id patiuntur. Quum incipit repletio somni longi & dulces sunt, interdiu dormiunt. Somnus carni contingit, sanguis funditur, spiritus fusus tranquillus est. Et quum corpus repletionem amplius non recipit, secretionem remittit intro, præ circuitus violentia: quæ secretio contraria alimento a cibis, animam perturbat: & amplius non sunt jucundi a cibo somni, sed homo perturbatur. Nam qualia patitur corpus, talia videt anima visu jam concluso. Hæc ex libro de diæta, quibus con-

Ad finem 2.
de Dieta acui.

gruunt quæ idem Hippocrates scripsit. Propensio ad somnum, eumque studio accersitum, segnitiam corpori, & capiti gravitatem affert: corpus enim excoctum & turgidulum reddit (græce ἐπίπνυρα vocat.) Excoctio enim quadam est ob calidam humiditatem. Hæc Galenus. Ergo, ait Hippocrates, quum somnus est turbulentus, necesse est ut homo ægrotet. Qualis secretio, græce ἀπόκρισις, & ubicumque κρατήρι, id est sese protulerit vimque suam exercuerit, ea morbo pars affligitur. Ideo cito curandus est homo. Sunt hæc signa, dolet corpus, alias totum, alias pars. Dolor est velut lassitudo, græce κόπῃος, curant autem repletionem & segnitiam donec febricent nec adhuc se ægros putant, sed cibis & balneis utentes ad peripneumoniam deveniunt, aut ad alium periculo plenum affectum. Antequam incidant in febrem, attenuatione opus est & exercitio. Si febris prebendat, intra aquam per tres dies consistendum est. Bonum est uti iis quæ χλοματα ἰδρωτικά (e) vocantur. Mirum est cur multis caput gravetur, & alvus sistatur initio istorum morborum, quia caput τὴν ὀπισθομηνὴν (f), & ut ex loco superiore colligere est, τὴν ἀποκρίσιν ἀποστῆν (g) revellit ad se, & alvus sistitur & caput gravatur. Periculum autem est ut quo erumpat (græce παγή) repletio, partem corrumpat. At ὀπισθομηνὴ (h) non erumpit, sed est ἀπόκρισις ἀπὸ τῆς ὀπισθομηνῆς (i), quia corpus utpote succulentius redditum non potest amplius suscipere τὴν ὀπισθομηνὴν, ut ante dictum est. Observatione autem dignum est ex Hippocrate, quod ut est multiplex repletio, ita multiplex est ἀπόκρισις ἢ ἕσσι καὶ ἕξω (k). Et aliis labores fiunt & dolores & οἱ κόποι (l): aliis fit καχεκτικὸν τι (m), & velut hydropicum.

Unum vero quod maxime annotari debet in hac physica contemplatione

ne

- (d) Lassitudines præcurrrens.
(e) Inunctiones sudorificæ.
(f) Plenitudinem.
(g) Secretionem revellit.
(h) Plenitudo.

- (i) Secretio à plenitudine.
(k) Secretio & interior & exterior.
(l) Lassitudines.
(m) Quidpiam cachecticum.

ne est, quod Hippocrates multiplicem statuerit repletionem, quæ habet etiam pro sua idea, & varias symptomaton species & ideas, easque pro corporum natura & distinctione. Nam alius corpus rarum est, aliis densum. Et prout cutis & carnes aliter atque aliter affectæ sunt: ita repletionis varii sunt effectus, varia accidentia, & curationis varietas. Aliis purum corpus, aliis impurum. Quibus impurum corpus est, repletio aliis se prodit: facies est decolor, & habitus est velut cachecticus & ὑδρωπιδής (n). Nunc verba ipsius contextus Hippocratici; & de iis quibus corpus impurum est, & quibus est densius, attextenda sunt: deinde quorumdam verborum proprietatem quibus Hippocrates inter docendum usus est, declarabimus: ut sunt ἔρευθς, & ἔρευθται, ructus, & eructare: ἀποβρίσις & ἐκβρίσις, περιβόας, περιβολή, περιφορά, συντήξις (o), quorum explicatio plurimum lucis iis est allatura quæ postea fumus dicturi. Nunc ad Hippocratis contextum veniatur. *Alii hæc in repletionem patiuntur, facies iis est decolor, & ubi comederint, paullo post eructant acida, & acor in nares proferpit: iis corpora pura non sunt, & plus est quod de carne colliquatur* (græce συντηκόμενον) *præ labore, quam quod repurgatur ὑπὸ τῆς περιόδου, præ circuitu. Et id intus manens alimento contrarium est, ipsumque violat, ac acidum facit.* Ex quo facile apparere potest qui corpus impurum quum exercetur paullo immoderatus in morbum præceps cadat, & qui corpus impurum si plus æquo nutritur, impurum reddatur. Hinc elice demonstrationem aph. lib. I. *Corpus impurum quo plus nutritur &c.* Quid autem est illud quod ait, *Corpus repurgatur ὑπὸ τῆς περιόδου*; credo in corpore sive coactum sive violentum quid accidat, sive propter antiquam cacochymiam aut recentem, nil fit violentum, sed velut ultroneum & spontaneum, fieri multas ἐκβρίσις, συντήξις, περιόδου, περιφοράς, περιβολάς, ἀποβρίσις, ἔρευθς, μεταβρίσις (p): * quæ verba licet sint dissimilia, tamen fere synonyma sunt, & aliquid simile significant, quamquam si penitius inspiciantur in rebus ipsis per ea verba indicatis, aliquid est prius & posterius, ut συντήξις (q) præcedit ἐκβρίσις (r). Audiatur Hippocrates clarioris doctrinæ ergo.

Quidquid in corpore purum ex circuitu excernitur secundum naturam (ἐκβρίσις ἢ τῆς περιόδου (s) græce) * *a vespera ad auroram id recte habet: nam*
Ballonii Oper. Tom. IV. S s quæ

ait in inediis habitus corporis (τὰς περιόδους (x)) mucore, per colliquationem replevi. * Nomen τῆς περιόδου Hippocrates explicat lib. de alimento loquens de lacte & sanguine: lac & sanguis alimentum sunt redundantia. Circuitus (græce περιόδος σμυφονοί) sunt consoni ad seum, & ad ejus alimentum. Non enim nomen περιόδος motum ad circumferentiam significat, sed ad omnem dimensionem. De nomine τῆς περιόδου Plato quum ait, ubi pituita aqua bili mixta sacras τὰς περιόδους τὰς ἐν τῇ κρητῆρῃ ἕρας (y) subit, urbat, & tunc facer morbus oritur: vide quid nomen περιόδος significet. Per hoc nomen meatus cerebri significantur per quos fiunt fluxus & refluxus spiritus & aëris. Vocat alio loco lib. de flatibus τὰς διεξόδους quum loquitur de somno languidiores διεξόδους (z) faciente.

(n) Hydropiformis.	secretiones, ructus, transfusiones.	(u) Circumstationis.
(o) Secretio, excretio, circuitus, delatio, impetus, colliquatio.	(q) Colliquatio.	(x) Circumstationes.
(p) Excretiones, colliquationes, circuitus, delationes, impetus,	(r) Excretionem.	(y) Circuitus in capite exstentes.
	(s) Secernitur ex circuitu.	(z) Meatus.
	(t) Circuitus.	

Ad finem 21 de Diata Hip: docet cur a labore infueto carnes sunt humidiores corpore calefacto, & multum colliquationem remittunt. σύντηξις eliquatio quadam carni.
 Περιόδος (t) quid.

* His distinctio- nibus adde vocem περιόδος (u); quæ vox innumera apud Græcos notat apud Gal. comm. ad part. 3o. lib. 1. de Art. ubi

quæ in ventre secretuntur (ἀποκρινόμενα (a)) & quæ in carnem eructantur (græce, ἐκ σάρκα ἀποκρινόμενα) omnia ex circuitu ac circumferentia excidunt: Græce, ἐκ τῆς περιόδου ἐκπίπτει (b). Sic his verbis ἐκπέρας, περιόδου, ἐρευγῆς (c), & similibus significantur & excretiones, & excretionum modi, siue naturales sint, in corporibus e natura habentibus, siue non naturales, in cacochymis & male habentibus corporibus. Has autem periodos, excretiones, motus maxime adjuvant astrorum quoque motus ob eam affinitatem; quæ est inter corpus nostrum & astra. Corpora enim ab astris afficiuntur & moventur humores, cæco quodam & abdito modo, prout fumus rerum omnium architectus insituit atque distitavit. Id quod paullo ante diximus satis aperit illud Hippocratis: Astrorum exterior est in corpore circuitus (græce ἢ ἕξω περιόδου d) Solis medius, Lunæ autem ad cavitates. Quodcumque astrorum horum extingui, aut disparere videtur, aut sisti a suo circuitu (παύσασθαι τῆς περιόδου) juxta eam partem morbum redundare significat: & in corpore secretionem, ἀπόκρισιν, factam aut humidam, aut pituitosam, & in circumferentiam περιεφορὴν, transferri.

Relictis harum vocum proprietatibus, alio est transeundum. Earum autem cognitio & animadversio non fuit negligenda, quia in hoc affectu quem persequimur, & quem improprie ρευματισμὸν (e), melius ἀπόσασιν (f) quamdam vocabimus, aut ναυτίσιν τῶν φλεβῶν (g), donec aptiora nomina sese nobis offerant: tamen, id quicquid est, in hoc affectu, inquam, totius corporis, maximeque externi est dolor ὀδυρόμενος (h), membrorum, artuum & articulorum molestus sensus cum calore, ac si arthritis universalis esset. Sic fit in habitum corporis περιβολὴ, ἔκκρσις, περιφορά, σύντηξις, ματάφισις, ἀπόσασις, ρευματισμὸς ἀπὸ τῆς βίαι (i), quia humor in habitum fluit & fluendo irrigat: nec enim id a capite est, ut vulgus credit: * catarrhum enim vocat, & imperite ignoranterque, & a refrigerantibus, & a sanguinis detractione abstinendum putat, quia catarrhus est. Sic infelix curatio propter istam ignorantiam decerni solet.

* Immo a carnibus ipsis fluxiones sunt in articulos; labor (ait Hipp. libr. de loc. in homine) & dolor; Græce πόνος & ἰδύνη, quæ a carne humiditas fluxerit vitiosa, supple in articulos.

Et tamen aliquis possit dicere istos dolores, non tam oriri κατὰ τὴν ἀπόσασιν (k) per abscessus modum, & κατ' ἔκρωσιν (l), quam quia in ipsis partibus humor suus proprius & excrementitius incaluit, motus est & putruit. Ut in iis qui pila ludere insolentes, paullo vehementius quam ludunt, omnium corporis partium dolor est molestus, quia mota est materia in habitu corporis, sed non promota & foras exclusa. Si demum sudor universo corpore emanaverit, ab iis doloribus & molesto contractionibus omnium membrorum sensu liberantur.

Et

- (a) Quæ secreta sunt.
 (b) Ex circuitu excidit.
 (c) Secretionis, circuitus, ructus.
 (d) Exterior circuitus.
 (e) Rheumatismum.
 (f) Apoptasin, decubitum.
 (g) Nauseam venarum.

- (h) Ossa frangens.
 (i) Delatio, excretio; translatio, coactio, liquatio, transfluxio, apostasis, rheumatismus à fluendo.
 (k) Per decubitum.
 (l) Per defluxum.

Et ut ipsi objectioni occurratur, dico dolores istos oriri solere, partim per abscedendi modum, ut in longis morbis & in quartanis febris id evenire observavi. Et si febris materia cocta est, facile curantur detractione sanguinis, sudore, profluvio alvi, urinæ multæ & crassæ copiosa evacuatione: id enim fere *κρητὸν* (m) est. Partim etiam oriuntur per *ἀπρόσωπ* quamdam symptomaticam in iis qui quum jamdiu male haberent, & tamen *ἰσθροσάδ(ω)* (n) viverent, tamen subesset cacochymia multa, symptomatica facta est in universum genus musculosum *πυεθρόν, πυεφρά* (o), unde tanta dolorum nata acerbitas. Argumentum autem cacochymiae residis in venis & habitu, est, putris virosique sanguinis ejusque multi evacuationio. Fieri etiam potest, ut natura ab interno corpore ad externum materiem non pellente, dolores isti oriantur, calefacto, moto, putrente ac irritato habitus ipsius proprio humore & excremento.

Quæstio, an bonum est refluere humorem a robustis partibus ad infirmas (cujusmodi est universus corporis habitus) an contra ab infirmis ad robustas: nam robustis inest vis quædam vernacula & calor vegetus quo se vindicent ac tueantur: coctione, digestionequè id præstabunt. Quæ opinio est Hippocratis. *Qui morbi, ait Hippocrates, ab imbecillibus partibus ad fortiores remeaverint, ii soluti sunt faciliores: influxus enim facile a robore excludentur.* Mavult Galenus (qui ea in quæstione & assertione Hippocratis non ita veræ sententiæ subscribit) legere pro, excludentur, absumuntur: nam si exclusio fiat, nonnisi dispendio, & noxa partium imbecilliorum in quas refluxurus est humor, fieri poterit. Quidam nomine partium fortiorum intelligi volunt partes principes: at melius est a partibus præcipuis in minus præcipuas humores reperere. Nam cur (ait Galenus) sæpe visi sunt interire quibus succi in dolore articularum in artus delati, deinde repulsi in partem principem pervenerint, & una salutis spes erat si iidem ipsi humores ad artus revocarentur.

Diximus inter cetera, prius, quod corpora plethorica valde sunt obnoxia, huic *ἰσθροσάδ(ω)* (p) affectioni, aut abundantia sero multo, & bile, præsertim quum purgata non fuerint. Posterius, quod in musculosum genus fere rapitur incoctus humor biliosus, sanguineus, & circa periosia tamen ebullit, unde dolorum ista acerbitas. De corporibus notandum illud Aristotelis. *Obesa corpora habent sanguinem impudum, quamquam sanguis & quæ sanguinea sunt facile putrent, ac præcipue quæ ad ossa propius applicantur.* Notandum illud quod dico, quodque melius verbis Aristoteleis facilius intelligiget, sanguinei, ait, *ταχιστα σθραται* (q), maxime vero quod circa ossa est. Unde forte nascitur occasio tanti doloris in speciebus lassitudinum. Quod autem bilis aut serum, aut sanguis est tenuior qui effervescit, & patet ex Hippocrate: *fluit humor ob caliditatem quum carnes rarefactæ transiit præberint, humor calefactus tenuior factus fuerit.*

S s 2

Omnis

(m) Criticum.

(n) Erectè ambulantes.

(o) Invasio, delatio.

(p) Rheumaticæ.

(q) Velocissimè putrescunt.

Sic in eo
ἰσθροσάδ(ω)
cujus mentio
fit, sunt fluxus
& veluti
colligationes
a carnibus in
carnes & partes
sibi ipsas &
membranosas;
locus iste libri
de loc. in homine
rem vove exprimit
propositam.

Notanda hæc
quæstio contra
communitatem
opinionem.
Part. 5. lib. 2.
de natur. hum.

Ad finem
comm. in
partic. 5. lib.
2. de nat. hom.

Cap. 19. l. 3. de
hist. animal.

Lib. de loc. in
hom.

lib. 4. de
morb.

Omnis enim humor calefactus attenuatur. Et id alio loco Hippocrates docet, afferens exemplum subactionis agitationisque lactis apud Scythas. Dum enim lac agitatur, quod tenuius est supereminet. Sic in homine dum turbatur humor, quicquid ejus est in corpore a principiis disparatur, & in superficie bilis consistit.

Addam tantum unum, ut deinceps via ad therapiam paretur, de nomine *ῥευμάτος* & *ῥευματισμός* & *διαθέσις ῥευματικῆς* (r). Illud nomen non solum audiri debet pro defluxu a capite, sed pro exoneratione ab interno corpore in externas partes, & in internas; ut quum hepar in uterum aut in intestina sese exonerat, est *ῥευματισμός* (s), quemadmodum patet ex Galeno, his verbis, *fit ut si ora vasorum ad uterum directorum præter modum aperiantur, si sanguis vel sit calidior, vel tenuior, & totum corpus ob malum habitum gravetur sanguine (licet modum naturæ convenientem multitudinem non exceßerit: in græco, licet *συμμετρῶν* (t) suam non exceßerit) sanguinem ipsum expellit ad venas quæ sunt uteri; ut in fluxu rheumatica fieri solet (græce *ἐν ταῖς ῥευματικαῖς διαθέσεσιν* (u)) in quibus alias in aliam partem fluxus fit.* Et hæc de nomine *ῥευματισμός* (x) præter ea quæ dicta sunt.

Galenus ad
aphor. 57. l. 5.
Locus valde
notandus
quo patet ca-
checticos gra-
ve corpus ha-
bere, licet
multitudinis
ratione non
fiat.

Gravitas iam
enim ἀπὸ τῆ
πλήρης (b).
Sed cacochy-
mia ipsa natura
gravis
est, & licet
humor non
vetet quanto,
id est non κα-
τὰ πλῆθος
sed κατὰ πᾶ-
θος (c) iam
sensum
quemdam gra-
vitatatis infert.
Idem Gal. cap.
8. de sang.
missione.

Est apud Galenum locus *περὶ τῶν ῥευματισμῶν* in quo volunt ea de re maxime Galeni sententiam aperiri: videtur enim ponere in exemplum habitum corporis alioqui imbecillum, pulmonem autem, hepar & lienem partes robustas. Quid tum fit? exonerationes & derivationes ab illis partibus fortioribus ad habitum. Atque tum fit hic morbus de quo diximus: Et licet a liene, aut pulmone, aut hepate fiat ad habitum translatio, tamen fluxionis nomine potest includi. Ita Galenus: *Partes imbecilliores morbis excrementitiis primæ capiuntur. Sic sunt a fluxione nati affectus, universo videlicet corpore imbecillo existente, quæ una est καχεξία id est mali habitus species, principibus illius partibus, licet paucis in iis sit sanguis, gravari solitis, quia pars infirma a minima quaque copia gravatur.* Revera istum Galeni locum volunt audiri de ista solemni affectione in qua explicanda nos laboramus: tamen quum diligenter locum legi ac relegi, is est audiendus de fluxionibus etiam a capite: *Quamquam, ait, quævis pulmo, lien & cerebrum prævalent viribus carnosum genus, in iis ad glandulas & carnes fluxiones perveniunt, ubi nimirum universus habitus imbecillus fuerit, ut in ῥευματικῆς διαθέσει (y) evenit.* Quum enim habitus corporis est imbecillus; & partes internæ sese exonerant in eum, est spes quædam τῆς καχεξίας κατὰ τὸν ῥευματισμὸν τὸν δὲ κατ' ἔργον vel κατὰ τὴν ἐγγύμωσιν (z) præter naturam. Nam proprie *ἐγγύμωσις* (a) secundum naturam est.

Satis.

(r) Rheumatis, rheumatismi & dispositionis rheumaticæ.

(s) Rheumatismus.

(t) Symmetriam.

(u) In dispositionibus rheumaticis.

(x) Rheumatismi.

(y) Rheumaticis dispositionibus.

(z) Cachexiæ secundum rheumatismum vel per effluxum, vel per effusionem.

(a) Effusio.

(b) A plenitudine.

(c) Secundum plenitudinem, sed secundum passionem.

Satis τὰ φυσικότερα ἔχθημηστικῶν (d) fumus persecuti, nunc ad therapian: quamquam inter disputandum jam fere aperuimus rationem medendi isti affectioni tam dolorificæ, tam molestæ. Diximus fere in naturas validas hanc affectionem cadere, & in eas maxime quæ synochas febres putres experiuntur. Sic idem canon fere curationis est in hoc affectu, qui in lassitudine ulcerosa, phlegmonode, & in febre synocho putri: in iis autem affectionibus, large & sæpe sanguis mitti debet. Vulgus etiam Medicorum (id quod Medicos doctos dedecet, sed ob insolentiam morbi eis parci debet) quoniam videt partes omnes pariter æqualiterque dolere, ratus falso catarrhum esse, aut veritus ne provocetur fluxio in brachio e quo sanguis duceretur, fere a sectione venæ abstinet, aut trepide cunctanterque eam aggreditur: ægri enim eo se modo habent toto corpore, quo arthritici in suo paroxysmo in una aut paullo pluribus partibus; videtur enim hæc affectio esse arthritis universalis: tamen ab instituta evacuatione per luculentam frequentemque phlebotomiam id non debet nos revocare. Immo etiam in paroxysmo arthritico utiliter laxatur vena, id quod hæmophobis & parum expertis Medicis haud placet. Maxime vero ad id invitatur, quod impurus, immo plane corruptus sanguis in eo affectu laxata vena detrahatur. Laxitas cutis apprime facit ad curationem istius affectionis, sed ægrorum impatientia non permittit ut se facile lecto contineant: ne minimam quidem stragulam aut operimentum præ dolore ferunt: & ob copiam & inflammationem nescio quam toto corpore sparsam, vix ac ne vix saluber sudor manere potest.

Obijciat quis: Hippocrates quatuor humores statuit sanguinem, aquam, bilem, pituitam, & viæ per quas hi vitium facientes, sunt os, podex, nares, urinæ meatus; si humor affligens copiosior factus est, si homo per eos dictos locos purgetur, nullus ipsum morbus premit. Et tamen eo loco non meminit phlebotomiæ, nec evacuationis sanguinis. Et tamen Medicorum pars maxima, ac si solus sanguis in vitio sit, tota in sanguine mittendo est occupata. Dicimus sanguinem solum ex omnibus humoribus per habitum corporis perque ipsum totum corpus sparsum esse. Illo loco Hippocrates agit de certis humoribus excrementiis, qui certis locis conclusi per certos locos & emissaria sunt evacuandi.

Laudamus quidem impendio magis phlebotomiam in hoc morbo quam saluberrimum esse remedium testamur. Clysterum frequens usus valet. Medicamenta per os sumenda nocent, inflammationem augment, & dolores in artibus & habitu corporis irritant. Cassia & lenientia tamen omnino non improbamus, hæmorrhagia confert, sub finem sudores. Tandem urina crassa multa, ut quæ ab abscessibus vindicet, & maxime in febris laboriosis conferet.

Et quoniam ægri perpetuo conqueruntur, & sensum habent caloris acris, aliquatenus juvantur usu rerum frigidarum; sed nocent bifariam;

S s 3

partim.

(d) Physiologiam, & semeioticen.

(e) Symmetriæ.

(f) Cachexiæ.

(g) Therapeutice.

Nomen multitudinis adhibitum est ut explicetur nomen τῆς συμμετρίας (e). Cap. 8. lib. de sang. missione, ubi corporis habitus imbecillus est, ibi est spes τῆς κακῆς Cachectici autem grave corpus habent licet paucus sit sanguis. Θρασύτητα (g).

partim quia difflatum prohibent, partim quia ubi quis usus est paullo frigidioribus remediis, remanet, domito morbo, major infirmitas nervorum, unde arthritidis occasio postmodum nasci potest.

Dicat quis, si universus corporis habitus est imbecillior, confirmetur, ut dolendi ægotandique pereat occasio: Id quod ἐν πνευματικῇ διαδίστασι (h) Galenus commendat; Curationis scopus est non vacuatio, sed totius habitus roboratio: quamquam (ait) curationis initium a sanguinis missione fit. Respondendum, sine & intentione curationis scopus primus est partis roboratio, opere tamen posterior est: vix enim robor corpori conciliaris, nisi corpus vacuatis. Ubi enim pravus humor est, licet multitudine non lædat, tamen corpori gravitatem & morbosam dispositionem non definit inferre, iste autem tam gravis & dolorificus affectus non solet accidere, nisi jam & in vasis & extra vasa collecto pravo humore, id quod declarat frequens evacuatio pravi & impuri sanguinis. Infirmitas quidem habitus valet ad ἐπιδυσχετον (i), sed non ad σπαστικόν (k). Notandus enim est iste locus, qui nil colligunt supervacui, his manent imbecillæ partes semper in tuto. Argumento est quoniam aliqui sex mensibus infirmis pedibus laborant. Quod si sola imbecillitas id faceret, perpetuo laboraret pars infirma, ut cui numquam causa abesset ut laboraret. Et in Aphorismis dices quod partis imbecillitas non sufficiat ad generandam affectionem, ex intermedio tempore, in quo nulla fere infestantur, licet nativa imbecillitas continua sit, si nil in vita deliquerint. In hoc affectu pægoricis remediis est utendum: ab his quæ ἀπορροισμὰ (l) vocantur, præsertim a valentioribus est abstinendum. Vidi qui thermis & decocto ligni in dies uti voluerint, sed nullo profectu: immo omnia pæne recruduerunt. Saltem nisi diligenter toti corpori per sanguinis detractionem provisum fuerit, per clysmata, & inflammatio deserit, ab iis omnino temperandum est, immo tales ægotantes febrientium more regere convenit. A jusculis non est abstinendum ut falso crediti catarrhi nomine vulgus Medicorum putat. Quia enim tales ægotantes eo fere se modo habent, quo si quibus παραλυτικόν τρόπον (n), nervos musculosumque genus habent irrigatum fluxionibus a capite manantibus, ideo falso putant id a capite esse, & causam frigidam putant, at vere παραλυτικός (o) non ita dolent, non ita februnt: sic affectio una longe ab alia differt; cornicula frequentia & hirudines copiosæ habitui corporis applicitæ conferrent.

Vidi plerisque sub finem morborum longorum, eo affectu laborasse, naturâ modo quodam critico in habitu corporis abscessum κατ' ἕρπον (p) moliri volente, est enim vere abscessus κατ' ἕρπον. Et tales ægotantes gravissime habent tristiusque curantur: diuturnitate morbi, humores ακρόθειαν (q) acquiescere.

Ande-

(h) In dispositionibus rheumaticis.

(i) Suscipiendum.

(k) Efficiendum.

(l) Repellentia.

(m) Rheumatismo.

(n) In modum paralyticos.

(o) Paralytic.

(p) Per effluxum.

(q) Malignitatem.

Cap 8. lib. de
sang. miss.

6. Janit. tuend.
& comm. ad
aph. 28. lib. 6.
De πνευματικῇ
ἀπορροισμῇ (m)
isto iam dicto,
an repellendū
initio. Holle-
rius lib. 6.
instiuit. Chi-
rurg. vel de
materia chi-
rurgica abun-
de docuit.

Andegavenſis Comes eo affectu per ſex integras hebdomades laboravit, decies miſſus ſanguis, expertus eſt ſudorifica, deterius habuit; hic hæ-*Hiſtoria;*
 morrhagiis copioſis olim erat obnoxius: tandem quum nullis morbus ceſ-
 ſiſſet remediis, & deſperatus pæne foret, ecce tam copioſa hæmorrhagia
 & quæ credentis opinione major eſſet, ſupervenit, ut de funere cogita-
 retur; convaluit evacuato ſupra modum ſanguine; unde non abs re in
 præcedentibus diximus, morbum eum ad febres laborioſas referri poſſe,
 aut ad laſſitudinem phlegmonodem. Quanti autem in ea febre laborioſa
 faciendâ ſit hæmorrhagia docet Hippocrates lib. 4. *Acutorum apho. 74.*
quibus ſperatur in articulos abſceſſus, liberat urina multa qualis in febris
laborioſis; ſi vero ex naribus ſanguis fluxerit, brevi ſit ſolutio. Denique
 iſtum affectum tam notandum, tantis totque ſetum uberemque ſympto-
 matis Hippocrates videtur adumbraviſſe: aitque iis ſolere contingere qui-
 bus magna ſunt viſcera: quoſque ſæpe hæmorrhagia male habuit, eaque
 ſubſtitit. Audiamus Hippocratem loquentem: *Quibus circa articulos dolo-*
res ſunt & tumores & ſedantur, non podagrico modo, in iis comperies vi-
ſcera magna, & in urina ſubſidentiam albam, &c. ſit autem hic morbus iis
quibus in pueritia & juventute ſanguis ex naribus fluere ſolitus deſiit. Proin-
de interrogandum de iſta ſanguinis eruptione, an in juventute facta fuerit.
 Sed hæc paucis dicta ſufficiant quæ plenum commentarium requirent:
 digitum ad fontem intendere dumtaxat fuit animus iis qui poſtea aliquid
 præſtantius ſunt molituri: reſtat ut tandem ſcribendi finis & modus ſit
 aliquis. Interea tamen omnes qui hunc noſtrum laborem ſunt obſervaturi
 rogatos volumus, ut ſuo candore audaciam leniant, bonique conſulant
 quod aliquid in communem uſum adferre audeamus: Nec enim iis ſcri-
 bimus qui in alieno opere ſunt ingenioſiores, non iis quos ſaſtidiendi op-
 tima quæque mollior laſcivia delectat, ſed candidioribus, quorum favor
 benignitaſque facile convellet, & exteret eos qui id quod in lucem emit-
 timus, iniquius ſunt obſervaturi.

Lib. 2. pror:
rhet.

FINIS.

POSTERIORIS AFFECTUS DESCRIPTIO,

Qui Pleuritis dorsalis nomine donatur.

ENU amplissimum est divini Hippocratis liber, ex quo multa depromi possunt, quæ maxime ad cognitionem morborum eorumque therapian pertinebunt. PLEURITIS ex dorso affectus est ab Hippocrate nominatus, a paucis, quod sciam, observatus. Mihi nec umquam contigit videre, licet fere annus vertatur undevicesimus, quo in urbe medicinam factitavi. Erat autem mulier gravida gerens septimestrem fere fetum, dolor erat punctorius paulo infra duodecimam spinæ vertebram, dolor inquam insignis, pertinens ad regionem hepatis, febris assidua, tussis inanis, quum inflammatio fere extra thoracem esset, ut pulmo ferum ab inflammatione manans apprehendere nequiret. Inter signa pathognomonica erat dolor circum dorsum, membrana affecta non quæ coelis obtenditur, sed quæ vertebrae cingit. Inter signa demonstrativa, erant urinæ plane vinosæ ac si sanguis multus eas protulisset ac tinxisset: quia enim coafficitur hepar, urinæ tales apparent. Terruerunt me valde, unde Hippocratem super ea re consului, num talis urinarum color in pleuritide dorsali vulgo appareret. De ea affectione ita scripsit: *In pleuritide ad dorsum, dolet ipsum dorsum velut ex plaga, suspirat & acervatim spirat. Statim sputat pauca, tertia aut quarta die saniem mejit subcruentam.* Plura signa eo loci perpendes memoratu digna. Et idem Hippocrates loquens de morbo dorsali quem *πυριδία* vocat & aliquid affine habet cum pleuritide dorsali, ita scripsit: *dolet dorsum & inguina, tertia & quarta die cruentam mejit urinam*; inflammatio itaque pertinet ad partes thorace inferiores. Et quod *ὄρον αιματηρόν* (r) legatur, id potest bifariam explicari, vel quod præ calore & inflammatione ferum & *χυμός* (s) urinæ appareat *αἰμαθής* (t) ob bilis mixtionem quamplurimam: vel quod reapse sanguis remisceatur ipsi urinæ, facta translatione quadam ad vesicam: eodem enim modo id possumus interpretari. Inflammationes enim & phymata inflammatoria in spinæ partibus orta per cruentam dysenteriam, aut cruentam urinam liberari possunt: unde illud Hippocratis, *distortionem rachæos cum difficultate spirandi sanguinis fluxus copiosus exsolvit, πόσις αἱματός* (u) vel per nares, vel per urinas, vel per alvum fieri potest. Atque ut de urinis istis dicam cruentis (quæ ex Hippocratis *προγностικῶν* initio morbi appa-

Hipp. lib. 3.
de morb.

Lib. 2. de
morb.

2. De Articul.

In Coacis
Dur.

(r) Urina sanguinolenta;
(s) Succus.

(t) Vinolentus.
(u) Fluxus sanguinis.

apparentes longitudinem significant) aliud est iudicium quum apparent ad longitudinem, aliud quum ad acutiem, ut in morbo dorsali, in contortione spinæ, in pleuritide ex dorso. Atque ut ingenue dicam, numquam observavi tam cruentas bileque saturatas urinas. In eo ergo affectu, duo symptomata rara comperimus: unum est mictio cruenta: alterum est, difficile spirare erecto corpore quod novum est in morbis thoracis. Hippocrates in *Coacis* meminit cujusdam pleuritidis in qua dorsum rubet per erysipelas a fluxu concitato per venam thoracicam per quam fit pleuritis dorsalis de qua hic agitur; hæc a reliquis differt. Dolor est dorsus, ejulatus & spirationis oppressio: inter cetera mala est, quod talis pleuriticus dum refidet magis tussit & difficilius spirat, contra autem evenire deberet. Inter ea quæ mirati sumus in hoc morbo fuit excretio urinæ cruentæ: aut sanguis erat, aut serum ejus aut nescio quid erat, quod coevisi mixtique cum urina sanguinis opinionem fecit. Legimus apud Hippocratem 3. de morbis capit. de febre ardente inter signa, τὸ ἔριον αἱματώδες (*) vel quod revera sit sanguis mixtus, vel quod suo colore saturato bile rubra tamquam cruenta sit urina politico loquendi modo, rouge comme sang: tamen in pleuritide dorsali revera sanguinolenta cernitur. Duretus docens quomodo in pleuritide dorsali sit dejectio per alvum mala valde, ait cruentam quoque urinam reddi & quæ refert τὸ ἰχθυώδες (y) quod a carnibus assis exsudat, eodem plane renum vitio quo ipsum jecur fundit per alvum saniosam proluviem: & cruentæ urinæ, & subvirides dejectiones fiant quasi per sympathiam. Quod ad curationem attinet, ea mihi videtur maxime posita in sanguinis detractione, eaque tanto frequentior & major esse debet, quo magis posita est in inflammatione per collectionem, & quod spes sanitatis non sit posita (ut ceterarum pleuritidum) in larga & facili sputorum educatione. Nec enim alæ pulmonum alludentes ad latera exurgere possunt materiem phlegmones resudatione quadam, corpus ipsius pulmonis subeuntem. Nos isti mulieri etiam gravidæ sanguinem septies demsimus: & quum nobis religio esset toties evacuare, illa instabat precibus ut id auderemus: adeo manifesta ex frequenti liberalique sanguinis detractione allevatio consequabatur; fortibus litibusque aliquando adjuta est, aliquando ægrefcebat. Hanc historiam morbi ut insolentis exponere mihi animus fuit, ut si quando occurrerit, experimento nostro, in ratione tamquam firmo fundamento, posito, ut αἱμοροβία (z) morbum jam ex se calamitosum, dictatore Hippocrate, calamitosiorem non reddat. Licet autem in curatione pleuritidis ex dorso meminerimus phlebotomiæ liberæ ac liberalis, tamen hic iudicio est opus. Nec nobis ii placent qui in sanguine demendo sunt prodigi ac effusi: satis est esse liberales. Semper enim virium modus tenendus est, ætas, tempus, valentis consuetudo, aliquando enim morbi & ægri est quædam ἀντεδείξις (a).

Abfol.
An. 1588.

(*) Urina sanguinolenta.
(y) Ichteroides.

(z) Metus sanguinis.
(a) Contraindicatio.

BENEVOLO LECTORI
 JACOBUS THEVART,

Doctor Medicus Parisiensis,

S. P. D.

UT affectus Rheumatici apud antiquos pæne anonymi & catarrhi nomine a vulgo pessimo rerum omnium interprete donati natura & idea melius innotescat, operæ pretium esse duxi eruditorum virorum desiderio faciendo satis, tres de Rheumatismo in scholis Medicorum Parisiensium theses tam ab Autore quam ab aliis Doctoribus olim propositas & agitatae huic libello adjicere atque attexere, ut quæ ad hujus sævissimi affectus & apud nos frequentissime grassantis & sævientis a nullo denique adhuc ex professo descripti notitiam assequendam, plurimum lucis sint allaturæ & ad eundem oppugnandum, gravissimaque hujus symptomata demulcenda, maxime sint profuturæ: his frui, atque iis qui publicæ utilitatis gratia nullum adspernantur laborem, gratiam aliquam habeas etiam atque etiam rogo. Vale.

AD QUODLIBETARIAM.

QUÆSTIO MEDICA

MATUTINIS DISPUTATIONIBUS

DISCUTIENDA

In scholis Medicorum, die Jovis XVIII. mensis Februarii,
Magistro GUILLELMO de BAILLOU Doctore
Medico, Moderatore Prudentissimo.

AN RHEUMATISMUS ET ARTHRITIS CONGENERES?

OMO singulare summi Opificis, ut veri archetypi, exemplar, præclaro rationis, ut ducis optimæ, munere, & quo recens in lucem editus a lacrymis vitam auspicans compensatur, ceteris animantibus antecellit, licet hæc firmioris sint valetudinis, & raro in homine ingenii felicitas & corporis firmitas sint conjuges. Ratione duce ut paranymphe, ad morbos ferendos & dolores est paratus & accinctus, maxime si arti medicæ (quæ sæpe præbet justum officium, sed malo victa fortunam non præstat) ut optimæ parenti, & vitæ præfidi obsequatur. Hæc Ars ut sedulus promus condus necessaria in victu suppeditat, dat, subtrahit; morbos aut domat, aut vincit: denique in morbis hæc Ars utramque paginam facit. Quorsum enim felicitas, si non addit sanitas? Hæc Ars sæpe anceps est an morbos domitos renovet, an vincat si possit. Ejusmodi est Arthritis fato dirus hostis quum inveteravit. Ars renovat domitos, ut veteres quartanas, ut novi morbi novum fiat principium ad salutem ægri. Sæpe Arthritis demulcet, supprimit ad tempus, non opprimit ne succedat apoplexia, gangræna, morbus sacer, ut sit: est miserum est sanitatem morbo debere. Rheumatismus Arthritis ementitur, licet furore quodam ob tetrum serum percitus in totum corpus, maxime in articulos, sæviat. Prudens sit Medicus ut unum ab altero distinguat, quia similitudines sæpe fallunt. Incipientes morbos non quis dignoscit, ut nascentes herbas peritus Botanicus vix internoscit. Dolores articulorum in squalloribus sub canicula, lassitudinem *ὀρεοχόμων* (a), phlegmonodem omnibus musculis la-

(a) *Ossa frangentem.*

borantibus vix ab Arthritide & rheumatismo distingues. Et hic animi & præsentia & constantia ferendo dolori reluctet. Quibus minor est animi consensus cum corpore, immo per ἀναγωγὴν (b) est quasi sevocatus, dolore non vincuntur, viros se præbent. Quibus animus corpori addictus, molliores dolore etiam exiguo franguntur. Sic corpus animum sequi debet, non animus corpus: etsi qui gravi valetudine est affectus & afflictus, vix animum sequi potest. Pathemata animi humorem arthriticum aut supprimunt aut in partes morbo obnoxias exprimunt.

Arthritis sævus hostis pueris parcit & mulieribus, nisi menses desint. Rheumatismus crudelior non parcit. Quædam tamen mulieres etiam menstruæ sunt arthriticæ, si labes a parentibus contracta, si hypochondriacæ temperie calidiore, si in facie gutta rosacea, aut si in victu peccent, si æquant pravam victum virorum arthriticorum, æquant & morbos. Tamen favore Naturæ cuique ætati sua est sanitas, sui morbi, qui certis annis fato sunt destinati & sexu. Hinc fluxit morborum virilium & muliebrium differentia, vel ob uterum, vel ob temperamentum. Pueris lactentibus sævi a dentitione dolores, quibus morbus facer & dirus comes est: lithiasis frequens, vel a stirpe generis contracta calculosa diathesi, vel vitio lactis nutricis ob ætatem, vel corporis pravam temperiem, quum edicto Hippocratis (forte severiore, iusto, non clemente) ut sit salubre lac, nutrix debeat esse nec sanguinea, nec biliosa, nec aquosa, nec melancholica: adeo nutricis electio est perplexa. Lithiasin forte accersit pulticula ex lacte & farina cruda. Pueris colici dolores crebri, eorum somnum & nutricum impediens, (unde lac fit deterius) iliaci doloribus similes & γριφομένους (c), ob intestina quæ recens editis non habent suum motum περιεσθητικόν (d) facilem & obsequentem, quo alimentum facile attrahatur, facilius coquatur, & flatus educantur foras. Ad lithiasin facit longus pueri in spinam decubitus, & arctiorum fasciarum usus.

Rheumatismus dolore vago in omnes partes furit & involat. Totus habitus calet, riget, ac si universa arthritis foret. Habitus est depositarius, quia imbecillus: sic fortiores & ditiores onerati se in imbecilliores exonerant. Virtus expultrix ichore irritata se exonerat, quod fit in cacochymis, cachecticis, in foedis coloribus, si in æstu labores immoderati præcesserint. In Rheumatismo genua maxime affliguntur: quod in homine magni est momenti; & quia genibus ægris corpus est quasi vietum & caducum, & mirâ est οὐλομελία (e) istius partis in nervis & membranis: immo in genibus est aliquid admirabile. Supplices genua osculantur humili contactu, & deosculandis supplicum genua submituntur: idque quia in genibus, ut in corde est quædam vitalitas: nam in utriusque genui commissura est gemina buccarum ut vesicularum inanitas, qua perfossa, ceu jugulo, spiritus effluit: ideo genua summa cura tueri oportet, ne facile resolvantur metu scelotyrbes compage resoluta. In Rheumatismo

id

(b) Eruptionem per superiora.
(c) Ad instar retis implicatis.

(d) Peristalticum.
(e) Perfecta natura.

id est faustum quod semel aut bis affligat, si cautio adhibetur: nondum enim in articulis contracta est labe & imbecillitas reducis morbi, ficto postliminii jure, causa. Non id boni ominis habet Arthritis contumax & rebellis morbus.

Ideo Arthritis est præfractior, ut dubites an mitior mater, an tristior noverca. Arthriticorum longior vita vulgo dicitur, sed malo omine & sæva mercede. Si adest, mille tædia, si abest & supprimitur, morbo-rum prædictorum ilias adest. Tumor est dolorificus cum & sæpe inflam-matione articuli. Præstat adesse tumorem exclusa non inclusa in interno articulo materia: nam eo dolor major est quo magis est in angusto. Alias viscera accusantur, alias caput, quod plerique fontem mali putant, at de-cipiuntur. Consideratur pars laborans, humor, periodus, partium mit-tentium robur. Dignitas, & principatus, & situs partis superior caput a morbis vindicare debet. Sæpe parvus humor & ichor mali auctor nec in capite, nec a capite. Totum corpus circulo simile est, in quo nec principium, nec finis, præcipua causa sympathiæ, protopathiæ, aut per simplicem consensum generis sine materia, aut cum materia: hinc origo malorum nescitur. In arthritide si redux & periodica, vere maxime, & autumnò (nam quædam animalia in solstitiis podagra laborare observa-vit antiquitas) & de nocte empyicorum more ingravescit, nervorum & articularum quædam imbecillitas cernitur, quæ per se arthritin non exci-tat, pars alioquin perpetuo laboraret, sed fulcipiendi causa est habitu contracto. In articulo imbecillo & morbofo etiam suum alimentum cor-rumpitur, ut in cachexia, & proprio partis morbo arthritidis causa est. Est enim *ἄρθριος ἀρθερμὴν* (f), alias morbus longus, alias acutus. Si caro & nervus coarctatur, acutus. Si nervi & membranæ per se inflam-mantur, metus convulsionis. Si tendines, ligamenta, membranæ labo-rant, longior morbus & septuagenarius dies criticus, quia hæc ægre hu-morem admittunt, difficile dimittunt, quia humor mucosus, & nervosa-rum partium morbi sunt sæpe recidivi.

Rheumatismus & Arthritis ut quadam sorte sunt affines causa, orgasmo, & symptomatis; paris curationis sunt participes. In arthritide pertinaci non solus humor spectatur, sed articuli vitium aut hæreditarium, aut prava victus lege, aut venere nimia contractum: non idem de Rheuma-tismo, nam solum peregrinatur. In utroque affectu phlebotomia est *ἰνερ-ραγωγία* (g). Crebri clysteres præmissi. Medicamenta calidiora nocent, irritant humorem in partes inferiores. Pilulæ initio non tutæ licet arthri-ticarum nomen sibi falso arrogent, non tam usu, furente humore, quam abusu. Non placet ad curandam arthritidem antidotus dicta *μυστήριον* (h), ex aristolochia, gentiana, myrrha, pollicitis quidem dives, sed effectu sterilis. Sudorifica sub finem valent, & diuretica mediocria ne sangui-nem liquent, & apertis viis in artus repellant. De capite controversia

T t 3

est:

(f) Dispositio arthritica;
(g) Principale.

(h) Mysterium.

est: falso in omni arthritide accusatur, & omnia cephalica calida, odorata, errhina, emplastra gravi cerebri damno præscribuntur, quum cerebrum sit *μετρόπολις* (i) frigidi & glutinosi, quæ temperies nisi fervetur, homo facile fureret & deliraret. Hepati, lieni potius est consulendum quam capiti. Et hic solertia Medici requiritur. Color faciei sæpe est index & iudex pro origine mali. Cataplasmata cum mucaginibus nocent. Nervi, tendines, glutinis habent aliquid, id contumacius redditur frigido & glutinoso admoto: hinc nodosa arthritidis: hinc morbus reviviscit impedito difflatu: fatus blandi valent adhibita chamæpyti. Vinum fatus amicum, potu hostis. Lac asininum prærogativum quid habet: nascentibus & senescentibus lac parens. Balnea egelida valent. Cataplasmata potius cum hydromelite quam cum lacte quod obstruit: Cassia admota: Oleum de Catellis: Cataplasmata cum farinis & decocto omazorum: Balsamum Perusinum sub finem: Oleum ex torpedine. Usus veneris rarus & moderatus, & salubrior tempore pluvio, & in aurora: hirudinum admotio non inutilis: aquæ naturales fructu non carent. Cauteria profunt. Quia in Arthritide ars malo sæpe vincitur, aut eluditur, hæc remedia perfectam sanitatem non pollicentur, sed vitam homini a Deo precario datam minus afflictam reddunt, & dolore modificato paulo jucundior.

Ergo Rheumatismus & Arthritis congeneres.

Afferebat Lutetiæ NICOLAUS HENAULT
Cardusianus Lingonenfis anno salutis 1610.

(i) *Metropolis.*

DOMINI DOCTORES DISPUTATURI.

M. Andreas Duchemin.

M. Stephan. de la Font.

M. Georgius Arbaud.

M. Carolus Bourvard.

M. Claud. Charles Pr. Reg.

M. Quirinus Vignon.

M. Joan. Renodæus Med. Reg.

M. Petrus Pijard.

M. Nicolaus Jabor.

QUÆSTIO MEDICA

QUODLIBETARIIS DISPUTATIONIBUS DISCUTIENDA

Mane in scholis Medicorum, die Jovis xv. Januarii
M. FRANCISCO MANDAT
Doctore Medico Moderatore.

AN A RHEUMATISMO DYSENTERIA κακοήθης (a)?

ORBI ex aliis nati fuscitantur κατὰ συμπάθειαν, vel κατὰ μετάπτωσιν (b). Illa fit quum superflite priorē foco pars in alterius affectum trahitur, tam κοινωσίς (c) quam ἐπιγενέσεις (d), quarum prior vicinitate, operis societate, & generis similitudine, oriri solet: hæc materiæ morbum committentis propagatione. Ἐπιγενέσεις tenesmus franguriam & abortum inducunt, pleuritis febrim; τῆ κατ' ἔργον οἰκισίτητι (e) uteri affectus mammae detegunt, in canina resolutione sana oris pars affectæ comparitur: τῆ κατὰ γένος κοινωσία (f) musculus temporalis læso oculo læditur, vesica vertebris ossis sacri affectis, vox testibus male constitutis. Nulla ἐπιγενέσεις (g) levationem adfert primigenii morbi a quo nascitur, sed calamitosa prope omnis: qua ratione epilepsia aut franguria hydropicis, dysenteria lienosis, dolores cervicis iis qui animo perturbantur sine periculo numquam superveniunt.

Fit vero metaptoſis quum relicto priori foco in aliam corporis partem noxius & effrenis humor insilit, vel a nobili ad ignobilem per διαδοχίαν (h), vel ab ignobili ad nobilem per μετάσασιν (i). Ut perpetuo formidanda μετάσασιν, sic interdum exoptanda διαδοχή, bonum si ab interioribus partibus ad exteriores erysipelas erumpat; bonum quoque si lienosis affectus in dysenteriam abeat: solvit hydropem (quæ non semper a frigido hepate eff) superveniens diarrhœa, lipyriam febrim cholera morbus, caustum icterus septimo adveniens die, apoplexiam paralysis & hæmorrhoides.

(a) Maligna.

(b) Per consensum, vel per transmutationem.

(c) Communione.

(d) Supergeneratione.

(e) Similitudine ex operis communionē.

(f) Communione secundum genus.

(g) Supergeneratio.

(h) Successionem.

(i) Transmutationem.

des. Metastasis ad ægri noxam proritur, prioribusque deteriores inducit affectus: sic dolores cum febre lumbis imisque partibus affixi, si his relicis præcordia invadant, perniciosi; sic anginæ salutares alias quum intro recurrunt periculosa; sic ulcerosa dyfenteria a suppresso exteriori rheumatismo *δυσκολοι* (k), multoque deteriores sunt illis quæ absque intestini ulcere consistunt, aut quæ cum ulcere, non tamen depascente aut fordido adsunt.

Rheumatismus non est humoris pituitosi e capite descensus, sed conferta humoris ferofi diluvies non modo in articulos, sed in medios artus & externum corporis habitum irruens, vagosque ac succedaneos dolores inferens, vere arthriticorum & eorum qui a lue venerea excitantur æmulos. Quem affectum committit *ἰχώρ φαύλος καὶ μοχθηρός* (l), quatuor humorum proprius, a fervido hepate genitus, qui dum a robustis partibus in debiliores fertur, & ab iis in omnium maxime ignavas æstuans in venis *αἱματοποιητικῆς* (m) fluctuat, a quibus evomitur modo in hoc, modo in aliud latius improvise insultu, sæpe sine rubore aut tumore, non sine febre tamen, periosium membranofumque genus acuto dolore exercens. Prout is humor tenuis est & calidus quaquaversum pervadit, & ab una parte ad aliam subito decubitu transmigrat: prout acer est & mordicans affectas partes pungit & lancinat; quod si quoque copiosus quasi pistillo tundit, *δυσωνοσίαν* (n) parit, & partes in modicum tumorem rubrum, inæqualem, excruciantem attollit.

Absorbendæ tam importunæ illuviei, frustra sudores sollicitantur; aut phœnigmi purpuratarum febrium inane præsidium admoventur; frustra quærentur hypocausta, frustra hydrogoga vel desiccantia medicamenta præscribuntur. Sectio venæ frequens, crebra enemata, refrigerantia & humectantia omnia, blanda sub finem cathartica, ex fenna, rheo, confectione universalis, syrupo diarhodon, ac inter topica oxyrhodinum & oxycratum, morbi hujus contumaciam expugnant. Quæ quum omittuntur, vel effusi ad articulos humores abscessus pariunt, movendique libertatem artubus auferunt, vel ad interiora per *παλινδρομίαν* (o) iter affectant, & in capite parapoplexiam, tertianis interdum febribus supervenientem, lethargum periodicam, epilepsiam excitant; in thorace hydroperem sola paracentesi sanandam, dyspnoeam gravissimam diureticis oppugnandam, peripneumoniam denique, & syncopem letalem.

Quoties vero in ventrem inferiorem prædicti humores confluunt, præ vernacula tenuitate facile exundant per portas vicerum, partim quidem in ventriculum per venam gastricam, ubi aqueum accersunt vomitum, partim per mesaraicos ramos in amplam intestinorum cavitatem, ubi ferofam diarrhœam pariunt, aliquando criticam, si copiose, libere ac raro alvus feratur, crassescentibus excrementis; symptomaticam vero & malefitam,

(k) Difficiles;
(l) Ichor malus & perniciosus;
(m) Sanguifluus,

(n) Motus difficultatem;
(o) Recursum,

lesicam, quum multum aut sæpe, ac parum eadem alvus movetur. Quod autem in medio per hepar decursu ferum hoc acre radices meatuum choledocorum præterfluat, bilemque plurimam æstu perenni hepatis genitam hinc ebibat, frequenti per intestina descensu facum reliquias absterget primo, dein adipem intestina oblinentem, interioresque eorum membranam abradit, ex quo succedit dysenteria, quæ quod ab acri & erodente succo cieatur, quem fovet & continuo gignit viscerum æstus, quodque in partes remotiores & ignobiliores ferum illud viscera non derivent ob excernendi ἀδυναμίαν (p) ferox tandem evadit affectus δυσκατάρρατος καὶ δυσκαταράωνις (q).

Ergo a Rheumatismo Dysenteria κακοήθης (r).

Proponebat Lutetiæ URBANUS BODINEAU Andegavus. Anno R. S. H. 1626.

(p) Impotentiam.

(r) Maligna;

(q) Inexpugnabilis & invincibilis.

DOMINI DOCTORES DISPUTATURI.

M. Claudius Quiquebeuf.

M. Antonius Robin.

M. Thomas Gammarre.

M. Gulielmus du Val. P. R.

M. Anthon. Charpentier.

M. Joannes Akakia. M. R.

M. Franciscus Pijart.

M. Gaspar Brayer.

M. Petrus Girardet.

QUÆSTIO MEDICA

QUODLIBETARIIS DISPUTATIONIBUS MANE DISCUTIENDA,

In scholis Medicorum, die Jovis ix. mensis Decembris,
Magistro JACOBO THEVART Doctore
Medico Moderatore.

AN RHEUMATISMO VENÆ SECTIO?

Tres naturales sui conservationem per similia, sic res *παρά φύσιν* (a) depulsionem per contraria postulant. Indicatio *θεραπευτική* (b) soli debetur præter naturam affectui; cuius species & magnitudo, remedii genus, & quantitatem infinuat, per quam Medicina *βιοφλεγματική* (c) conjecturalis evadit, æque ac per similitudines morborum dissimilium, quæ non secus quam herbarum germina in prima *ἐκβολῇ* (d) peritioribus imponunt. Sic colicus dolor nephritidem non raro ementitur; hepatitis pleuritidem; rheumatismus arthriticus, & venereos cruciatus, catarrhum, homini magis quam brutis familiarem, & ulcerosam ac phlegmonodem lassitudinem, morborum *πρόδρομον* (e). In omnibus *ἰσοκαλιστον διδασκαλίον* (f), ignoto morbo remedia ne adhibeas: natura optima victus lege vel morbum patefacit, vel profiggabit: ægrorum alia vendi ratio, sanorum alia: quum non minus noceant brutorum alimenta sanis, quam ægris cibi bene valentium. Auxilia, quibus morbi depelluntur, *ἀδιόφορα* (g), Herophilo tam venena esse possunt, quam auxiliaries Deorum manus: plus in eis artis est quam naturæ. Eorum duo præcipua genera, catharsis & phlebotomia, quorum illa cacochymia mediocri, velut consummata epicrasis convenit: hæc priori potior acutis morbis, inflammationibus, & doloribus.

Cave topica universalibus, composita simplicibus, validiora blandis atreponas. Sat cito, si tuto & jucunde. Quæ diæta & pharmacia non sanant, chirurgia, Medici dextra, ferro, ignibus rescindit & domat. Multa in ancipiti periculo fiunt, alias omittenda. In exostosi (quæ non semper est a lue venerea) quum victus ratio, & præsidia non profuere blandiora, licet ad ferrum candens confugere: præstat anceps & doloris pleinum auxilium experiri, quam nullum. In morbo quid esse gravius potest

- (a) Præter naturam.
(b) Therapeutica.
(c) Vitæ utilissima.
(d) Occursu.

- (e) Prodromum.
(f) Consuetudo optimum Gymnasium.
(g) Indifferentia.

test metu mortis, voluptatum intermissione, doloris ab ægritudine induci, vehementia? Nemo pæne se sentit ægrotare quam per dolorem, cujus, natura nostri amantissima, tantam rationem habuit, ut eum aut tolerabilem faceret, aut brevem. Nullus potest valde dolere, & diu: quum vehemens est hoc πάθος (h), vel macerrimas corporis partes occupat, vel nervis insitit, vel in articulis firmatur, quibus narcoticorum usus nocet, emulceri debet anodynis: quorum ea præferuntur quæ morbi causam auferunt: dein quæ calori blando, & halituoso sunt ἐνπρόσφυτα (i). Alias, si quid aliud, virium robur infringit, sanguinem inflammat, spiritus accendit, bilem acuit, humores omnes exagitat, noctu tamen magis quam interdiu; quo tempore gravior esse consuevit.

Si alibi usquam dolor ægros fatigat, maxime in Rheumatismo, qui est totius corporis, præsertimque externi, artuum, articulorumque ἀπόστασις (k), cum dolore ὀξείονόσση (l), & molesto caloris gravitatisque sensu. Fit acer hic affectus, Galeno cognitus, quum partes internæ venæ, & arteriæ sese in externas, & in genus musculosum, per ναυτίωσιν (m) quamdam, exonerant: licet non raro internæ quoque corporis partes, ut intestina, uterus, pulmo, ρευματικὰς διαθήσεις (n) experiantur. Caput hujus mali fons, ut & omnis arthritidis, falso habetur: viscerum maximeque hepatis, ubi est sanguinis officina, calidior intemperies, αἷμα ἀπεπτον ἰχθυοειδὲς (o) generans, id fovet. Sæpe ratione serî (quod Diis erat pro sanguine apud Homerum) humores procul a suo foco gravissima concitant symptomata. Quum omnes, aut plures articulos defultorio quodam modo impetit, Rheumatismum creat: quum in hunc vel illum articulum insilit, præsentē partis imbecillitate, quæ non sola est reducis paroxyismi causa, arthritidem μισόπτωχον (p), Veneris & Bacchi filiam, mulieribus, eunuchis, & pueris odiosam movet. Nonnumquam, velut imperfecta crisi, in longis morbis, ut quartanis febribus, morbificus humor, futura sudoris materia, motus, & non promotus mediisque quasi membranosis viis subsistens, tantorum cruciatuum est auctor.

In hanc affectionem prona sunt corpora plethorica, aut valde cacochyma, febribus obnoxia fynochis putridis, non minus quam mulieres, vel hæmorrhagiæ solis hominibus concessæ. Illi tamen febri, ab acutis omnibus inseparabilis, nec assidua comes est, nec manifesta, non accenso febriliter sanguine: aliis superveniens morbis, ut apoplexiæ, & tetano periculum minuit. Nec in ea licet, ut in illis, aut novare aut febrem accendere. Circumspecti hominis est interdum malum malo levare: est aliquod remedii genus sanitatem morbo debere: nec potest esse ingrata curatio cujus salutaris est effectus. In dolorum acerbitate sanguis impurus sepe detrahitur; quo impurius, non audentius vena tundenda. Morbi magnitudo ex affectus essentia, læsæ partis præstantia ac symptomatum

V u 2

vehe-

(h) Passio.

(i) Ad vegetationem proficua;

(k) Apostasis.

(l) Ossa frangente,

(m) Nauseam.

(n) Rheumaticas dispositiones.

(o) Sanguis incoctus & ichoroides;

(p) Quæ odit pauperes,

vehementia deprehendenda, viriumque robur ex principum partium integritate, hujusque cum morbo collatione dignoscendum, primariæ sunt venæ sectionis *ενδελεις* (q), habito semper ætatis, sexus, regionis, diætæ, consuetudinis, temperiei discrimine. Neque deridendi sunt qui primam venæ sectionem, ut in primis salutarem, quasi venerantur, fervantque in extremos usus valde profuturam.

Maximam sanationis partem complet morbi, causarumque cognitio. Insanabiles morbos non vincit Medicina: aliis etiam datur ad remedia, aliis ad levamentum. In hoc affectu curationis iidem canones, qui in synochoputri, aut lassitudine phlegmonosâ; alteratio, & evacuatio. Jusculorum frequens usus, pituitana, oxycratum, an non & zythum in potu? alvus sæpe enematis sollicitanda, cathartica vitanda; cassiam tamen & confectio-nem universalem non omnino improbamus. Nihil æque perniciosum ac immatura Medicina: paregoricis malo blandimur; metafyncritica, & apocroustica damnatus. Usû ligni sancti, chinæ, & sudatoriorum omnia recedescunt. Spes omnis in venæ sectione posita: quæ vacuando, revelendo, derivando, refrigerando est *ηρεμωσις* (r): Cornicula frequentia, hirudines habitui corporis admotæ conferunt; ut hæmorrhagia, & qui non semper contra naturam est sudor bonis ægri rebus, & cum *ευροπια* (s), cum qua nunquam dysenteria supervenit: tandem urina crassa, & multa, ut quæ ab abscessibus liberet, & maxime in febris laboriosis, a periculo afferit.

Ergo: Rheumatismo venæ sectio.

Proponebat Lutetiæ JOANNES VACHEROT, Parisinus.

Anno R. S. H. M. D. C. XXVII.

(q) Indicationes.
(r) Principale.

(s) Tolerantia.

DOMINI DOCTORES DISPUTaturi.

M. Guido Patin.

M. Jacobus Thewart, Praef.

M. Robertus Tulouë.

M. Antonius le Rat.

M. Dionysius le Soubz.

M. Bartholomæus Barallys.

M. Petrus le Conte.

M. Gulielmus de Vailly.

M. Claudius Gervais.

F I N I S.

INDEX

I N D E X
R E R U M E T V E R B O R U M,
Q U Æ I N Q U A T U O R
B A L L O N I I
O P E R U M T O M I S R E P E R I U N T U R.

Prior numerus Tomum, Posterior Paginam indicat.

 <i>B D O M E N</i> , Aqualiculus. <i>Tom. I. pag. 254</i>	<i>Accessio</i> periodica. I. 180
<i>Abscessus.</i> I. 238	— universalis. I. 282
— circa humerum	— febris & paranympus. I. 280
capite læso. I. 332	— exquisitæ febris tertianæ finitur horis duodecim. I. 282
— in Hepate à Vulnere capitis. I. 368	<i>Accessionum</i> tempore, contra præceptum Hippocratis, qui cibandi. I. 46
— in Hepate à Vulnere circa nothas costas inflictæ. <i>ibid.</i>	<i>Acetabulum</i> an humorem recipiat. IV. 208
— in mesenterio symptomata & signa. I. 198	<i>Aceti</i> usus quænam incommoda afferat. IV. 122
— biliosus in articulis an sanguineus sit in costis & visceribus. IV. 209	<i>Acetum</i> stillatitium quid efficiat. IV. 128
— quinam boni, quinam optimi. III. 255	— cur in oxyrhodino, & in hypnoticis non adhibetur à Monspeffulanis. I. 162
— Critici in articulis unde. IV. 208	<i>Actio</i> læditur parte illasâ. I. 345
— Varii. IV. 291 & 292	— cur multiplex, cum temperamentum unum. II. 184
<i>Abscessuum</i> bonorum notæ. I. 22. 49	<i>Actiones</i> humorum indices. IV. 35.
<i>Absurdum</i> videtur contraria eadem producere. I. 310	

- Actiones omnes in nobis aquam & ignem referunt. IV. 35
 ——— omnes quoniam tempore sint legitima. IV. 287
 ——— diversae ad diversa relata. IV. 36
Actuarii sententia de coctione. IV. 269
Αειφρα quid. I. 364
Adeps cur non habeat sensum. IV. 215
Aditus, reditus, inclinationes, Graece *μεγιστος και ποτα*. I. 312
Admiratio Medicorum artem obscurat. III. 520
Adultae descensu uteri laborantes, qua de causa gravius aegrotent & difficilius curentur. IV. 163 & 164
Adustio bilis flavae vim necio quam imprimit humoribus. III. 368
 Adustioni virus quoddam semper est adjunctum. III. 367
Aegri & sani quomodo debent decumbere. I. 239
Aegri & sani a faciei colore dignoscuntur. *ibid.*
Aegri plurimis obruuntur damnis. I. 242
 ——— quomodo morbis liberentur. IV. 302
Aegris aliquando credendum. I. 176 & 179
Aequale & continuum tempus in febribus. I. 282
Aequalitas in rebus naturalibus laudabilis. I. 216
Aer ad sapientiam confert. I. 317
 Aerem humidum & siccum qui affectus consequantur. I. 102
 Aeris vires. I. 2
Aetates, illarum differentiae, symptomata, morbi. I. 272 & 274
Aetati cuique ut sua est sanitas, ita sua molestiae & morbus. IV. 235
Aetatum mutationes quomodo & quomodo tempore fiant. IV. 72
Eternitas qua ratione comparetur. IV. 29
Eternitatis avida in omnibus natura. *ibid.* & 30
Aetii consilium in curatione morborum melancholicorum sequendum. IV. 117
 ——— pro foedis virginum coloribus quodnam sit & an sequendum. IV. 129
 ——— de iis quae valent ad horrores ineuntibus febribus. IV. 141
 ——— locus de eo quod podagra non suppuret. IV. 216 & 217
 ——— opinio ex Sorani sententia, de furore uteri. IV. 150
 ——— opinio de motu uteri in strangulatu. IV. 152
 ——— remedia ad fugandam hysteriam passionem. IV. 178 & 179
 ——— sententia de strangulatu uteri. IV. 161 & 162
Aetius pro uteri perfrigeratione citatus. IV. 164
Affatim, acervatim, agminatim, confertim, citò, multum, simul & totum in quo differunt, Graece *αδρον και αδρον*, I. 209 & 210
Affectus primarius, *πρωτορραδεια*, I. 295
 ——— cerebri affines. I. 297
 ——— hi tres sunt. I. 303
Affectus per consensum, quot modis fiat, IV. 187
 ——— renum quid sit apud Hippocratem. IV. 240
Affectuum Therapia. I. 271
Affinitas magna in toto corpore. I. 349
Aggressiones quos naturae tumultus excitent

- excitent in puellis. IV. 78
Αγέλωσις non est convulsio. I. 349
Agni semen qualis sit facultatis. IV. 176
Alciades coram populo dicturus contremiscebat. I. 29
Alexandri Aphrodisiensis locus de eo quod quaeritur, quomodo fiat, ut major sit dolor cum in angusto est, quam cum in lato & amplo. IV. 234
Alimenti partes quot & quanam sint, IV. 270
 ——— exhibitio naturam à coctione humorum avocatur. III. 232
 Alimentum & ejus mora. I. 271
 ——— ab alimento diversum. IV. 54
Aloe etiam calidis corporibus confert. II. 12
 ——— ad quid apta. IV. 128
 Aloes usus an tutus in hepate calido. I. 44
Alterationes in corpore quot fiant, IV. 283 & 284
 Alterationi potius studendum in malignis morbis, quam evacuationi. I. 182
Alien Arabum. I. 132
Alvi adstrictæ causa peculiaris. I. 44. & 167
 ——— fluor an hydropem juvet. I. 5
 ——— fluor parotidibus superveniens salutaris. I. 6
 ——— frequens an ventriculum imbecillum arguat. I. 99
 ——— fluorum autumnalium causa materialis. I. 107
 ——— excretio, fluor, signa, causæ, profluvium, proprium. I. 231. 236. 237. 265. 269 & 270
 ——— adstrictio quid ad lapidum concretionem faciat. IV. 245
 Alvo duræ & calidæ qualis aqua conveniat. I. 14
 Alvo qualia medicamenta. I. 14
 Alvo fluente an sit vena aperienda. III. 158
 Alvus fluens non est repente suppressenda. III. 530
 ——— non dehortatur phlebotomiam. II. 439 & 440
 Alvus liquida & circum tensa. I. 271. 286 & 287
Amantium notæ quanam sint. IV. 146
Amator puer quomodo ab Erasistrato cognitus. IV. 143
 Amatoria animi passio quomodo & à quibus cognita. IV. 126
Amor quomodo definitur. IV. 145
 Amor insanus irâ turpior. IV. 143
 ——— quomodo dicatur passio heroica. IV. 144
 Amorem Deum fingens Cæcilius poeta ridetur à Cicerone. IV. 145
 Amoris insani definitio ex Cicerone. IV. 143
 ——— Virginum insani quanam sint signa. IV. 146
Analogia partium corporis. I. 265
Analogum quid in plantis & animalibus mari & femina, in quibus sexus diversitas requiritur. IV. 32
Anapnoe an sufficiat in hysteriis. IV. 149
Anastomosis, vel ostiorum venarum apertio. I. 268
Αναρροη quid. I. 340
Aneurisma. II. 417
Angelica & pæonia. I. 297
Angina quotuplex. I. 259
 ——— sicca, ferina, biliosa, de eadem variæ quaestiones. I. 251 & 259
 In Anginâ an in gutture foris sectio fieri possit. I. 182
 Anginæ siccae remedium. II. 248
Angli ut plurimum rufi. II. 287. III. 287
 Angli

- Angli* fluxionibus calidis & biliosis sunt obnoxii. III. 287
 ——— quare. *ibid.*
 ——— sunt superbi, & elati animo. *ibid.*
 ——— quare & quomodo sunt rufi. *ibid.*
- Animal* ut subsistat, tria sunt necessaria, vita, nutritio & respiratio. III. 283
- Animalia venenata quare nec fame, nec siti pereunt. III. 347
 ——— Triplex causa assignatur. III. 382
- Animalia proclivia ad libidinem, & femine abundantia, brevioris esse vitæ quis crediderit. IV. 58
 ——— faxis adhærentia an sexu distincta. IV. 32
- Animalium corpora qualia sint. IV. 30
- Animam* ad finem vegetari quid sit. IV. 36
- Animi* perturbatio an reperitur in sædis virginum coloribus. IV. 69 & 70
 ——— pathematum vires. IV. 42
 ——— pathemata morbos faciunt gravissimos. III. 340 & 342
 ——— pathematum vis maxima in morbis faciendis. III. 377. 460
 ——— pathemata alterant vocem, & in viribus & in qualitate. *ibid.*
 ——— omnes naturæ actiones pervertunt. *ibid.*
 ——— agrotantis medicus est sermo, ægritudo autem non solum est miseria, sed etiam carnificina. III. 461
 ——— morbi quot. I. 273
 ——— deliquium an phlebotomiam dehortetur. I. 17 & 51
 ——— quibus familiare. I. 97
- Animi* defectionis examen. II. 366 & 369
- Animi deliquia in erysipelate pulmonis. II. 425
- Animus* ubi mœrore percussitur, corpus sustinere nequit, unde sequitur quasi membrorum omnium ruina. III. 460
- Anni* constitutiones & observationes temporum. I. 264 & 272
- Annus* Climactericus quid. III. 272
- Antipatri* historia ex Galeno. II. 272
- Aphoni* οὐδ' ἄρατος, cum dolore moriuntur muti, quare. I. 223 & 277
- Ἄφωνος* & ἀναυδός quomodo differant. III. 29
- Aphonia unde. III. 30 & 31
- Aphonia sine voce quibusnam contingit. I. 223
- Aphrodisæi* quæstiones optimæ. I. 307 & 318
- Aphrodisæi problema; fenes & pueros magis calculis esse obnoxios, Hippocrati repugnans. IV. 243
- Aphtarum* in puellis causa. I. 34
- Aphosum* quid in orificio ventriculi. II. 61
- Apoplectici* cito moriuntur. I. 277
- Apoplecticis an prosint sternutatoria. I. 5
 ——— an theriaca. I. 33 & 34
- Apoplexia* & ejus causa. II. 276. 299 304 & II. 261
 ——— lædit actiones à cerebro. II. 128
 ——— quomodo fiat. III. 34. 249 & IV. 165
 ——— quomodo generatur. III. 127
- Apoplexia differentia à Caro. III. 46
 ——— rudimenta quomodo abigenda. III. 512
 ——— signa characteristica. III. 40
- Apostasis* quid. I. 49 & 50
- Apyrexia* quorundam unde. III. 224
- Aqua* qualis ventri duro & calido con-

- conveniat. I. 14
 Aqua elementum primum. I. 272
 — & ignis duo rerum principia
 apud Hippocratem. IV. 34
 — eorum vires & proprietates.
ibid.
 — recens nuptis cur olim tra-
 derentur. IV. 37
 — in femine & edito fetu quâ
 ratione appareant. *ibid.*
 Aquæ & aquæ differentia. IV. 238
 — & ignis mixtio ad morum
 utriusque sexus cognitionem
 quantum conferat. IV. 43
 & 44
 — frigidæ potus quid conferat
 ventriculo. IV. 136
 — potus quid efficiat in virgini-
 bus decoloribus. IV. 128
 — potio in calculo quam utilis.
 IV. 261
 — potus quibusnam noxius. III.
 529
 — lethalis. *ibid.*
 — perniciosus cuidam. II. 262
 Aquæ molles alvo ardenti dandæ. II.
 315
 Aquam gelidam corpori nudo affu-
 sam in tertianæ paroxysmo
 sequuta & symptomata &
 mors. I. 193 & 194
 Aquarum mineralium vis. I. 194
 Aquis quid coctio multa conferat.
 I. 70
 Aquilonia & sicca tempestas. I. 277
 Aquilonii Autumni affectus. IV. 219
 Arabes inter & Græcos diffidium
 circa ventriculum. IV. 114
 — quanam constituant signa in-
 sani amoris. IV. 146
 Arabum princeps quis intelligatur.
 IV. 41
 — opinio de secunda vena in fe-
 bre quotidiana quanam sit.
 IV. 141 & 142
 — error in phlebotomia. II. 392
 Arabum opinio de phlebotomia in fe-
 bribus tertianis. II. 253
 Archigenes qua de causa videatur à
 Galeno. IV. 168
 Arculani Consilium de calore in fe-
 bribus cavendo. IV. 142
 — sententia de furore uteri. IV.
 180
 — opinio de doloribus capitis.
 II. 389
 Arenule an sæpe sæpius à rene de-
 cendant. IV. 252 & 253
 — in quibus potissimum repe-
 riântur. IV. 260
 — an à pure nasci possint. IV.
 239
 — quotuplices sint. IV. 255
 Arenularum concursus an sit necessa-
 rius ad coagmentationem, si
 per se & primò lapidem ve-
 fica cogit. IV. 254
 — creatio cuiusnam tribuenda.
 IV. 255
 Arenulas in vasis ipsis quid pariat.
 IV. 244
 Arenulentorum excretio unde. I. 286
 Argumentum à pari. I. 296
 — à contrario effectu. I. 311
 Aristotelis de forma decubitus opinio.
 I. 337
 — de calculo. IV. 198
 Arnaldi remedium quod scedis virgi-
 num coloribus possit adhi-
 beri. IV. 129
 — Villanovani de curando cal-
 culo sententia. IV. 250 251.
 Aromatum suffitus *καρπασίας* inducit.
 IV. 170
 Ars chymica sinceram & puram sub-
 stantiam extrahit. I. 311
 Arte & naturâ fiunt omnia. I. 242
 Arteria venosæ &c. examen. II. 165
 Arteriæ an minus vel magis conspi-
 cuae quam venæ. IV. 65
 Arteriotomia an tenta in dolore ca-
 pitis. I. 70
 Ballonii Oper. Tom. IV.

- Arteriostomia* an in pleuritide con-
ferat. I. 96
- Arthritici* cur libidinosi. I. 39
- cur offenduntur frequenti
venæsectione. I. 134
- Arthriticis* vinum noxium. I. 14
- quàm sæpè inutiliter medica-
menta exhibeantur. IV. 229
- Arthriticorum* misera conditio. III.
395
- Arthritidem* cessare malum est. III.
430
- Arthritides* biliosæ una cum senectâ
rêlevantur. *ibid.*
- Arthritidis* causâ an semper à cere-
bro. I. 67
- initio an præferenda phlebo-
tomia catharsi. I. 11
- & Ischiadis causâ. I. 246
- cura. II. 410
- biliosæ curatio. II. 22
- origo qualis sit. IV. 206
- materies & locus, & varia
sedes. IV. 207. 209. & 216
- aliâ causâ. IV. 220. 221. 224.
227. & 228
- Arthritis* à sanguine, an humor à ve-
nis, & arteriis, an à solo
capite in venas refundatur.
IV. 207 & 208.
- Arthritis* cur ferè medendo ingraves-
cat. IV. 226. & *seq.*
- quare vocetur Medicorum
opprobrium. III. 456. IV.
206. 227. & 228
- quàm utilis sæpè mortalium
generi. IV. 229
- quid sit, & quando dicatur
esse. *ibid.*
- est quædam febris articulo-
rum. III. 178
- est diathesis partibus impres-
sa. III. 502
- ubi cessat, in quos affectus
transmutetur. III. 178
- an generetur in siccitatibus.
- I. 110. 114. 121
- Arthritis* an sit biliosa. II. 22
- Articulares* dolores quomodo juveni
cuidam contingere. IV. 212
- Articulares* morbi quondam eva-
cuationem bilis postulent. IV.
218
- unde oriantur & an sint ar-
thritis. *ibid.* & 219
- dolores quare noctu exacer-
bentur. IV. 227. & III. 175
- Articularis* dolor unde juxta Hippo-
cratem. IV. 214
- morbi dolores unde. I. 246
- Articularium* dolorû paroxysmo non
danda medicamenta. II. 409
- morborum sævities quando
maxima. IV. 224
- Articuli* unde tanto dolori obnoxii.
IV. 233
- nomine quid intelligatur. IV.
298
- Articulorum* dolor generalius sum-
ptus an idem sit cum Ar-
thritide. IV. 206
- Articulum* occupari quid sit. IV. 208
- Astinina* caro an elephantem generet.
I. 138. & 139.
- Astinini* lactis usus in curatione cal-
culi. IV. 260
- Astininum* lac an arceat elephantiasin.
I. 138
- Asthmata* in senibus unde ortum ha-
beant. IV. 241. & 242
- Asthmatis* causâ. I. 149.
- curatio. II. 34
- Astrictio* cui succedit. I. 258. & 274
- Astringendum* ubi sit, & quid pariat
nimia astrictio. IV. 113
- Athleta* an aliter in otio, aliter in
negotio ali solerent. IV. 237
- Athletarum* diætâ quænam fuerit
ibid.
- *Eûsêta*, seu bonus habitus.
I. 240. & II. 304
- venter est faginatus. I. 254
- Atro-*

Aurophia an conveniat catharticum. I. 10
Aurophiæ & cachexiæ distinctio. IV. 68. & seq.
Attalum Medicum quis & qua de causa rideat. IV. 114
Attonitus morbus. I. 303
Attractio hepatis. I. 271
Auctoris opinio de convulsione partis sanæ. I. 366
 ——— docilitas & humilitas. I. 367
 ——— conjectura de abscessu in hepate à vulnere capitis. I. 368
Audacie origo quænam sit. IV. 42
Avicennæ opinio de convulsionis causa. I. 341
 ——— locus de signis infani virginum amoris. IV. 146
 ——— opinio de epilepsia & strangulato. IV. 179. & 180
Avium volatus cum ægri affectionibus comparatio. I. 248
Auræ malignæ vires. I. 150
Auri fames quo sensu dicatur sacra. IV. 145
Aurium dolor. I. 277
 ——— qualis sit & unde. IV. 207
 ——— morbi periculosi. III. 356
 ——— summâ curâ sunt prænoscenti. III. 255. & 439
 ——— quomodo differant ab oculorum morbis. *ibid.*
 ——— tinnitus penè incurabilis. III. 376
 ——— obstructio duplex. III. 438
Auruginosi calidi, biliosi, venosi, hypochondriaci & iracundi, flavi, icterici. I. 245
Austrina constitutio destillationum parens. I. 5
 ——— vertiginem parit. I. 311
Autumnales morbi potius qualitatem materiæ, quam quantitatem sequuntur. I. 33. 86. & 107
Autumnalibus in morbis victus ratio exquisita, quæ in aliis tem-

poribus cur non servanda. I. 133
Autumnalibus in morbis cur non mittendus sanguis frequentius. *ib.*
Autumnalium morborum causa. I. 130. 132
 ——— indoles & symptomata. I. 133. & 134
Autumni initio cur serum dominetur. I. 110. 116. & III. 486
Autumni Aquilonii effectus. IV. 219
Autumno atra bilis succrescit. I. 107
Autumnus morborum ferax multis de causis. III. 326
 ——— pestifer & funebris dictus. III. 510
 ——— splenicorum morborum auctor. I. 86
Αυχμός & Ξηρότης quid differunt. I. 110
Axioma solemne de convulsione. I. 334
 ——— aliud eximium. I. 349
Azaranii opiata quæ. IV. 157

B*Alnea* quibus convenient in dolore capitis. I. 65
 ——— catarrhosis quando conveniant. II. 460
Balnea sive νεωσάσιον conferunt. *ibid.*
Balnei ex aqua dulci dotes & comoda. III. 296
Balneum ex aqua dulci quibusnam idoneum. *ibid.*
 ——— cholerae siccae confert. II. 244
 ——— an conferat epilepticis. II. 139
 ——— an resurgentibus à partu. *ibid.*
 ——— & quibus conferat. *ibid.*
Baphicus kermesinus color quibus ex rebus fiat. IV. 112
Basiliscus herba quomodo aliter appellata. IV. 119
Betonica vires maximæ. III. 110
Bili naturali an suum serum adfit. IV. 267
 Biliqsa

- Biliofa** corpora ut fiunt melancholica. II. 12
- Biliofi** an febriculofi. I. 124
- an ingeniofi. I. 130
- quomodo tractandi. IV. 125
- fiunt ad phthifim propenfi. III. 387
- hominis calculo impediti hiftoria. IV. 260
- morbi cur circa meridiem exacerbentur. IV. 227
- quomodo folvantur. IV. 296
- Biliofis** unde aliquando humores finceri. IV. 268
- cur non adfit hypoftafis. IV. 276
- cur facies pallida. IV. 84
- cur nocet inedia. I. 8
- Bilioforum** febricitantium corpora cur potius alteranda quàm evacuada. I. 158
- duo fiunt genera, alii tales fiunt à natura, alii ex eventù. III. 350
- morborum materia quàmam fit. IV. 292
- Biliofus** humor & biliofæ dejectiones & fpumantes unde. I. 230. & 285
- Bilis** quid fit. IV. 270
- quid indicet. I. 215
- & pituita omnium morborum auctores ex Hippocrate. I. 67. & II. 373
- os ventriculi infestans malignam qualitatem æmulatur. I. 182
- fit craffior per uftionem, & deterior feri defectu. I. 215
- maligna quæ. II. 268. 440. & 441
- quàmam bona, quàmam mala. II. 440. & 441
- benigna & manfueti inedia beneficio efferata & immitis redditur. III. 392
- Bilis** convertit fanguinem in ichorem & ferum. III. 38
- effervefcit per inediam in biliofis corporibus, & æruginis naturam induit. III. 452
- accensa fuo ardore moleftias multas infert corpori. III. 319
- aduritur quatuor modis. III. 327
- naturalis fola facit ad fapientiam. *ibid.*
- diverfæ partes. IV. 298. & 299
- differentiæ. *ibid.*
- qualitates. IV. 207
- nigra excretio quorfum. II. 191
- nomine quid audiat Hippocrat. II. 405
- vomitus cerebro præcifo. I. 343. & 367
- raptus ad cerebrum, cujus procreatrix eft intemperies calida. I. 274
- excrementitiæ quæftio. I. 229
- diftinctio & colores. I. 212
- atræ exeuntis præfagium. I. 177. & 178
- Blæfi** quibus morbis obnoxii. I. 94
95. & 101
- Bombus.** I. 220
- Borborygmi** explicatio. II. 300
- Borborygmus** eft quidam fonus à bombo diftinctus. I. 217. & feqq.
- Brachii** laborantis an fecanda vena. I. 138
- Bryonia** decoctum ad quid aptum. IV. 128
- Bubones** figna fiunt vifcerum malè affectorum. I. 126
- Budaus** coram Francifco Rege obmutuit. I. 4
- Bullæ** & fpuma fiunt à calore. I. 229

C*achectica* sunt omnes penè Virgines, quarum pallet & est foedata facies. III. 468

Cachectici an arthritidi obnoxii, IV. 214

Cachecticus & cacochrois cur sæpè laudabilis sanguis detrahitur. I. 75. 76. & 123.

Cachexia corpus gravius reddit. I. 341

Cachexia quomodo differat ab euexia. III. 466

———— duplex. *ibid.*

———— universalis triplex est, pituitosa, melancholica, & aquea. *ibid.* & pag. 467

———— quid differt ab atrophia. *ibid.* & IV. 68

———— an sit in foedis virginum coloribus. IV. 68

———— quare vacuitatem doloris habeat. IV. 213

Cacochymi calefacti horrent. I. 88 & II. 299

Cacochymia. I. 237

———— ab Hippocrate explicata. IV. 80

———— unde & quomodo augeatur. IV. 108

———— in illa quando multa cum virium infirmitate non tutum catharticum. I. 157

———— & cruditas quid. IV. 224

Cacochymia succrescentis argumenta quænam sint. *ibid.*

Cacochymo corpori quomodo sit medendum. IV. 81

Cacoethia humorum vis in-morbis. I. 170

Cacilius Poeta cur irrideatur à Cicerone. IV. 144

Casur minus metuebat à Dolabella & Antonio, utroque elegante, succulento & florido, quàm à Cassio & Bruto, macilentis & subtristi-

bus. III. 420.

Calamintha quid sit, & qualis facultatis. IV. 177

Calculi causa. I. 296. & IV. 234 & seq.

———— rudimentum omne an renibus & in renibus sit. IV. 249

———— color quidnam indicet. IV. 254

———— in curatione quot & quænam sint spectanda. IV. 259

———— præcipuum auctorem quis calorem acrem fecerit. IV. 248

———— duo magni, qui à cathetere non potuerunt probari. III. 531

Calculo quinam magis obnoxii. IV. 237

———— quinam homines. IV. 234. 235. & 244

———— cur unus homo inter animalia. IV. 236

———— quænam hominis partes obnoxia. *ibid.*

———— quomodo sit medendum. IV. 249

Calculo cur ren potius in viris occupetur, in pueris vesica. IV. 257

———— renum quid agenda. III. 506

Calculorum materia quænam sit. IV. 238

———— in medio nucleum repertum quis tradiderit. IV. 252

———— differentia pro diversitate eorum qui eis laborant. IV. 259 & 260

Calculosi quinam maxime fiant. IV. 206. 235

Calculosis an rectè refrigerantia præscribenda. IV. 257

Calculosorum curatio opportuna. IV. 260 & 261

Calculus quid sit, & quomodo differat à lithiasi. IV. 235

———— an fiat ex pure. IV. 239

X x 3 **Calcu-**

- Calculus renum quomodo differat à calculo vesicæ. IV. 257
 ——— ubi proprie fit. IV. 247
Caliditas vesicæ & totius etiam corporis an ad calculum faciat. IV. 240
 ——— venosi generis ad arenulas in vasis ipsis gignendas quantum faciat. IV. 244
 Calida intemperies. I. 271. 274
 Calido ventre sunt *μεγαδουμοι*, quare. I. 244
 Calidum nervis amicum. I. 194
 Calidum humidum temperamentum an optabilius calido sicco. I. 159
 Calidum absolutè in quibus fit. IV. 247
 Calidum & humidum quomodo sint principia ortus humani generis. IV. 37
Calor acer an cruditatis auctor. IV. 276
 ——— an blandus, an solum acer, an uterque calculum producat. IV. 245 & 246
 ——— an coctionis fit auctor quis dubitaverit. IV. 242
 ——— an naturalis, an acer & mordax causa calculi. IV. 244
 ——— an statuendus fit primarius lithiaeseos opifex. IV. 247. 249
 ——— & frigus quomodo in eodem subjecto. IV. 131
 ——— cum infirmus est, aut paucus quo se conferat. IV. 148
 ——— coactus seipso fit major. *ibid.*
 ——— quotuplex fit. IV. 36. 37. 202 & I. 242 & 243
 ——— quinam sit præcipuus calculi auctor. IV. 248
 ——— quo pueri abundant, an generando calculo aptus. IV. 131. 242
 ——— acer an coquat. II. 427
 ——— corporis malus nullo humore conspicuo. II. 58
Calor quibus obruitur. I. 307
 ——— febrilis. I. 270
 ——— foris intrò revocatus quid. I. 216
 ——— dissipat, frigus congregat. I. 228
 ——— movet, frigus verò non. I. 266
 ——— spiritusque influens. I. 269
 ——— naturalis quotuplex. IV. 37
 ——— omnium actionum auctor. *ibid.*
 Calori naturali cur primæ dentur in generatione. *ibid.*
Caloris functiones. *ibid.*
 ——— acris effectus. IV. 128. & I. 89. 229. 269. & 274
 ——— febrilis proprium quodnam. IV. 137 & 138
 ——— initio paraxysmorum intro revocati causæ quænam sint. IV. 131
Caloris & frigoris mutationes quorsum. II. 177
 ——— mutatio in extremis partibus mala, in toto corpore non. II. 274 & 438
Calvitii natura & causæ. III. 202
Calvitium ab insigni capitis dolore. I. 167
Cancer quomodo extinguitur. IV. 206
Cancris cur tam blandè tractentur, IV. 127
 ——— sunt alendi, non curandi, nec irritandi. III. 367
 ——— sunt soboles humoris melancholici. *ibid.*
Cancroso tumori an debeatur pyroticum, & an supra an infra partem admovendū. III. 366
Candidi valdè cur febriculosi. I. 123
Canis omnis dente virus gerit. III. 418
 ——— rabidi in morsu quid agendum. *ibid.*
Capilli renum. IV. 252. & 253
 Capilli

- Capilli color unde trahatur. IV. 49
 Capillorum. defluvio & podagra mulieres non laborare cur dicantur, & à quibus. IV. 235
 ——— Nigrities unde. III. 116
 Capillus e pituita ductus quid fit. IV. 236
Capitalis febris qua ratione fiat. IV. 97
Capite læso clavicula & humerus afficiuntur. I. 332
 ——— in ventrem se exonerante affectus mali nascuntur, de Aetii sententia. II. 64
 Capitis dolores contumaces. II. 389
 ——— dolorum examen. II. 388
 ——— dolor guaiaco curatus. II. 73
 ——— dolor insignis in quartana. *ibid.*
 ——— dolorum remedia. *ibid.*
 ——— dolor repentinus quos morbos facit. II. 388
 ——— læsiones, ut sunt æstimandæ. II. 199
 ——— dolores unde oriuntur. II. 12. & I. 302
 ——— vulnus lethale convulsionem oppositæ partis ut plurimum inducit. I. 333
 ——— dolores quibusnam magis familiares. IV. 245
 ——— dolentis tres causæ. III. 285
 ——— circumactio. I. 305
 ——— locus humidus. I. 299
 ——— affectus undè. I. 265. 266. 276. 298
 ——— cum ventriculo sympathia & affinitas. I. 265
 ——— gravitas. I. 277
 ——— gravitas ab humoribus. I. 251
 ——— affecti aut gravati symptomata. I. 140
 ——— doloribus refrigerantia nocent. I. 31
 ——— Vulnere etiam levia non negligenda. I. 183. & III. 283
 ——— dolore cur sæpius tentantur mulieres. I. 144
 Capitis venarum apertio cur parum tuta. I. 87. 120
 ——— in affectibus an evocantibus ex alto, & medicamentis calidis sit utendum. I. 195
 ——— in doloribus vehementissimis, viribus infirmis, an locus sit phlebotomiæ & purgationi. I. 31. & an balneo aquæ dulci. I. 100. & III. 287
 Caput est microcosmi cœlum. I. 318
 ——— auctor longorum fluorum alvi. II. 27
 ——— quibus est furfuraceum an sani degant. I. 21
 ——— an arthritidis auctor. IV. 226
 Capra an pueris sit conveniens remedium. IV. 259
 Caprifici natura qualis sit. IV. 32
 Caprivi quid. IV. 72
 Carbunculus an sine febre. III. 148
 Carcinomatis uteri cura. II. 396
 Cardiaca in suspitione variolarum. I. 188
 ——— ad quid potissimum conferant. IV. 119
 Cardiacum datum instante die septimo febris. I. 190
 Καρδιαγία. I. 364
 Cardialgia unde. IV. 273
 Cardilogmi in febris intermittentibus causa. I. 7
 Cardilogmon facit cordis æstus. II. 123
 Cardilogmus & nausea. I. 224
 Cari & apoplexia differentia. II. 130
 Caros, catalepsis, comata sub finem morborum incidunt. II. 38. 264
 ——— ab aliis morbis cerebri quomodo differat. III. 46. & 47
 Carne malè curatâ subiectum os afficitur. I. 356
 Carnes an plus attrahant, quàm venæ ex Hippocrate. IV. 233
 Carnosis & humidis in partibus faciliis

- lis inflammatio. I. 350
Carcinula renum. IV. 252. & 253
Casei usus quàm periculosus. IV. 248
Cassia cur noceat febre epialà laborantibus. IV. 139
 — non colata magis lenit, temperat, humectat bilem, & pituitam ducit. III. 505
 — sola sine ullo alio medicamento assumpta, nocet calculosis, duplici de causâ. III. 401
 — calefacit propter quamdam quam habet in se caliditatem, ex Rondeletio. III. 423
 — quibus noxia. I. 31
 — cur iis quibus sectione detractus est lapis. I. 140. & 141
 — catalepticum quid asert. II. 38
Cassiae bolus ad dysenteriae curationem. III. 161
 — proprietates. IV. 106
Castoreum & ejus usus cum aqua mulsa vel arthemisia decocto quid possit. IV. 177
Cataleptosis natura. III. 50 & seq.
Cataleptis & catoche quomodo differant ab aliis cerebri symptomatis. *ibid.*
Καταμολυόμενον. I. 362
Καταρήγνυται quid. I. 349
Catarrhi causæ. I. 142
 — curatio. II. 13. 47
Catarrhi undè, & in quibus. IV. 61
 — maligni quid agant. II. 444
 — quomodo curandi. II. 446
Catarrhis acribus non conferunt evacuationes Hippocr. II. 459
 — non quadrant medicamenta fortia. II. 447
Catarrhorum origo explicatur. II. 457
 — ferinorum curatio. II. 47
 — difficilis curatio. III. 191
Catarrhosi sæpè rigent & horrent. II. 458
Catarrhosis balnea quadrant, & quando. II. 466
 — cauteria conveniunt. II. 458
 — potulenta conferunt. II. 459
 — cur nocet inedia. I. 8
 — an mittendus sanguis. I. 128 & 142
Catarrhorum qualis substantia cerebri. I. 160
Catarrhus. I. 298
 — quomodo fiat. III. 193
Cathartorum vis hebetatur decocto variis simplicibus alterato. I. 157
Catholicon ad quid. IV. 106
 — cur datur, si humor unus peccat. II. 439
Κατ' ἰσθμ. I. 342
Catubub veterum melancholiae species. III. 130
Causa manifesta. I. 268
Causarum externarum observatio non negligenda in medicina facienda. III. 338
Causi species. I. 91
 — causa multiplex. III. 229
 — signum an sit fitis. III. 329
 — causa potest esse frigidissima. III. 334
 — summum remedium aquæ potius. III. 335
Causi an habent focum in pulmone. III. 229
Causo hæmorrhagiæ familiares. I. 20. & 101
 — quomodo confert venæ sectio. III. 338
 in *Causo* cur argent partes extremæ. III. 230
 — cur alvus liquida. *ibid.*
Caustica. I. 254
Causiticorum utilitas, etiam ubi pus non subest, in malignæ qualitatis suspicione. I. 188
Causus quomodo fiat. III. 340
Causus

- Causus*, *καῦσος*. I. 283. duplex. II. 466
 — an habet junctam partium
 extimarum refrigerationem. II. 466
- Cauteria* epilepticis necessaria. I. 300
- Celsi* opinio & locus de corporibus
 gracilibus. IV. 81
 — opinio de Tetano, & quid
 illi sit tetanus. IV. 183
 — pulcher locus. I. 352
- Celsus* Tetanum rigorem vertit. I. 335
- Cephalalgia*, capitis dolor. I. 223. 274.
- Cephalalgia*. I. 298
- Cerebri* divini orbes. I. 291. & 292
 — affectus. I. 294
- Σύστασις*. I. 302
 — substantiæ marcor, seu ἀνά-
 λωσις. I. 317
- agitatio violenta epilepsiam
 movet. I. 29
 — offensi signa. I. 187
 — affectio & diathesis. I. 224.
 & 266
- crudor & diathesis hectica.
 I. 224. & 277
- ventres. I. 277
- symptomata. I. 265
- catarrhosa dispositio explica-
 tur abundè. II. 458
- oppressio an delirii causa. II. 264
- morbi de apicibus artis sunt.
 III. 376. 390
- glandula est fluxibus oppor-
 tuna. III. 377
- morbi difficiles cognitu. III. 46. & 431
- morbi sunt curatu difficiles.
 III. 46. 431. 463
- symptomatum elegans &
 scientifica divisio. III. 432
- phlogosis est morbus incurabi-
 bilis & venenatus. *ibid.*
- consensus cum utero quot po-
 tissimum ex causis fiat. IV. 64
- Cerebri* affectus melancholicus an
 differat ab heroica passione. IV. 145
- œconomia. I. 312
- nobilitas. I. 306
- Cerebro* humido pleno quare non
 sternuimus. I. 296
- Cerebrum* naturâ humidum. I. 301
 — quare attrahit aërem, I. 312
 — à quibus afficitur. I. 313
- Cerebrum* pars princeps. I. 268.
 & 335
- constat gravibus & levibus.
 I. 313
- illæso cranio concutitur. I. 334
- & splen partes morbosæ. I. 357
- non facillè inflammatur. I. 350
- si inflammetur, totum cor-
 pus inflammatur. I. 358
- afficitur ut organum, & ut
 non. II. 184
- læditur puncto nervo. II. 260
- hydropis auctor. II. 115
- auctor fluxionum. II. 65. 73
- colliquationem facillè patitur
 à calido. III. 488
- metropolis frigidi & gluti-
 nosi. III. 287
- variis modis afficitur. III. 179
- Cerebrum* cur non sentiat. IV. 215
- Cerebrum* extenuat labor immodi-
 cus. III. 261
- ne vis febrilis occupet in
 omni febre est providendum.
 III. 288
- Cervi* febre carent. III. 392
- Cervinâ* carne qui utuntur, febres
 vitant, & quare. *ibid.*
- Chironium* ulcus quale. IV. 226
- Cholera* morbus duplex, humida &
 sicca. III. 421
- Cholera* morbus & cholera sicca. I. 257

- Choleræ siccæ balneum. II. 243
 Choleram morbum facit flatus. *ibid.*
 Chylifis quid sit. IV. 271
 Chylus ventriculi excrementum unde materies sanguini subjiciatur. IV. 266
 Cibatio intempestiva morborum longorum causa. I. 169
 Ciborum simplicium quanta sit oportunitas. IV. 237
 Ciceronis locus in Cæcilium, qui amorem Deum fingebat. IV. 145
 — alius locus de libidinoso homine. *ibid.*
 — locus de definitione amoris infani. IV. 143
 — locus de naturæ definitione. IV. 179
κίρκος, τριπύλη, quid ex Galeno. I. 337
 Civitas nulla sine marcure. IV. 30
 Climactericus annus quid. III. 272
 Clysteres turgidulis noxii. I. 17
 — validi initio colicæ non dandi. II. 257
 Coactio quotuplex sit. IV. 243
 Coactionis parens quænam sit. IV. 242. & 243
 Coagmentatio à quo fiat. IV. 244
 — quotuplex sit. *ibid.*
 — in vesica undè & quomodo fiat. IV. 73
 Coagmentatio, concretio lapidis *στυμμά*. I. 271
 Coagmentationis causa an esse possit meatuum angustia. IV. 257
 Coctio exacta qualis esse debeat. IV. 266
 — morbi quomodo dicta. IV. 299
 — cuiusnam sit opus. IV. 301
 — quid aquis conferat. I. 70
 — humoris an semper necessaria ad purgandum. I. 106
 — quando sit, necessaria incrassando sit, omnia lenit. I. 297. & 298
 Coctiones securi iudicii indicia. IV. 302
 Coctionis quot sint species. IV. 270
 — perfectæ & bonæ indicia. IV. 271. & 272
 — apparentibus signis an possit aliquis interire. IV. 277
 — & cruditatis signa & differentia. I. 257
 Coctionum signa quando appareant in urinis. IV. 302
 — variæ species, & earum cuiusque definitio. IV. 270
 Cæli vis in hæc inferiora. I. 1. & 2
 Cæliaca affectio quid differat à leienteria. I. 161
 Cæliaca Celso. II. 258
 Cæliacæ excretionis curatio. I. 11
 Cælo æstuante calidus sit humor. I. 274
 Cælum quomodo sit morborum occasio. IV. 49
 Cogitatio assidua obcæcat, abducto intuitu visu. III. 289
 Cognitio omnium morborum an peti possit ab urinis. IV. 263. & 264
 Cognitiones rerum quam diversæ sint, & unde ista diversitas. IV. 205
 Coitus quid in hysteris symptomatibus conferat. IV. 163. & 164
 Coitus venerei variæ qualitates. III. 26
 Colica Pictaviensis dicta, etiam Parisiis frequens. III. 534
 Colica in iliacam degenerans. II. 257
 — mortalis secundum Arnaldum. *ibid.*
 Colicæ remedia. II. 66. & 132
 Colici doloris explicatio. II. 231
 — & nephritici doloris differentia. II. 78
 Colici doloris remedia. I. 52
 Colici dolores febrilibus succedanei, undè in paralyfim desierint. IV. 224. & 225
 Colicæ

- Colici dolores. I. 216. 221. 285
 Colicos dolores sedans. II. 318
 Colicum dolorem jувantia & lædentia. I. 18. & 38
 Colicus dolor an situ percipiatur. II. 230. & 231
 — falso existimatus, ut curatur, & quid sit. II. 18
 — facile transit in paralyfim. III. 451
 — Melodunenſibus & Piſtaviensibus familiaris. III. 430.
 Colli contorſionis cauſa. I. 260
 Colliquatio & raritas venarum. I. 275
 — urinarum pendet ab inferioribus aut ſuperioribus partibus. I. 209
 Colliquationis tabificæ in febre peſtilenti, & variolis cauſa. I. 36. & ſeq.
 — renum vel totius corporis indicia. IV. 277
 Color in cute apparens humorem in eadem deliteſcentem demonſtrat. IV. 49
 — omnis malus an ſit in hepate. IV. 126
 — pallidus hepar affectum denunciat. III. 394
 — multum pallidus ex candicante, ab hepate eſt. III. 466
 — talis qualis humor in corpore apparet. I. 238. 263
 — indicat affectus & morbos. I. 262
 Coloratio corporis unde procedat. I. 77. & ſeqq. IV. 66. & 67
 Colores fœdos an febris comitetur peculiaris morbi aut partis *ιδιοσυρρασιας* ſequens. IV. 93. & 94
 — virginum fœdos quæ vitia comitentur, & quomodo iis medendum. IV. 129
 Colores quomodo fidem faciant de natura & temperamento mulierum. IV. 188
 Colores virginum fœdi quomodo curandi. III. 345
 Coloris bonitas quando in malis ponenda. III. 34
 — virginum fœdi cauſa quænam ſunt, & therapia. IV. 78. & 79
 — ad mutationem ſanguinem detrahere quid ſit. IV. 88
 — ſuavitas in facie laudabilis. I. 238. & 239
 — mutatio undè. II. 304
 — faciei mutatio ſit à corpore. III. 290
 Coloribus, colorum, vide Fœdis, fœdorum.
 Coma & Carus in vigore morborum. II. 350. & 351
 Coma februm comes cur. II. 447
 — quid ſit, & quomodo differat à catoche. III. 49
 — duplex eſt; *ibid.*
 Comatis in febre curatio. II. 38
 — explicatio. II. 182
 Comitialis morbus cur epileſia dicitur. I. 29
 Comparatio Lectoris & viatoris. I. 330
 Comparationes. I. 292. 304. & ſeq.
 Conceptus falſi ſanguinis effuſio læpè ſignum. I. 177
 — in quibusdam mulieribus notæ. I. 74
 Conceptum juvenis. II. 318
 Concretio calloſa in pueris quid ſit, & quomodo fiat. IV. 242
 — an in pueris fiat potius poſt miſtum quam ante. IV. 246
 — prima unde fiat. IV. 252
 Concretionem calloſam cur non promoveant antecedentes ſenii partes, ſicut & extrema ſeñectus. IV. 242
 Concretionis ſpecies diverſa. IV. 244
 Conditio vitæ in morbis quid importet. I. 72

- Congressus* impotentia à vulnere in
sura accepto. I. 190
- Conjectura* certa vel potius signum
evidentissimum & certissi-
mum argumentum, Græc.
τεκμήριον. I. 298
- Consensus* in morbis causa. I. 60. & 61.
- partium unde. I. 342
- duplex. *ibid.*
- absolutus quid. *ibid.*
- quot modis fiat. IV. 186. &
187
- Consideratio* subjecti. I. 300
- Consilium* & remedium malum con-
sultori & inventori pessimum.
I. 193
- Consistentia* *órganis*. I. 213
- Contractio* ab horrore. I. 280. 282
- Contraria* contrariis. I. 211. III. 444
- Contraria* duo simul posse percipi
quomodo doceatur. IV. 100
- Contrariis* an delectari, & undè vi-
deatur natura. IV. 199
- Convulsio* à repletionem & inanitionem
qua ratione fiat. IV. 134
- statim in morbum incidens
quid significet. II. 123
- potius videtur consistere in
tensione quàm in motu. I. 335
- quomodo differt à paralyti.
I. 337
- facile fit nervis & musculis
siccatis. I. 336
- secundum sympathiam, &
secundum idiopathiam. I. 342
- à frigore an sine materia. I.
344
- estne continua. I. 365
- furorem solvit. I. 355
- videtur esse opus naturæ. I.
356
- per consensum accidit tri-
pliciter partibus illatis. I. 358
- partis sanæ fit cum summa
sunt omnia. I. 360
- non fit sine contentione. I.
- 363
- Convulsio* non fit in qualibet cerebri
parte. I. 363
- quando fiat. I. 366
- omnis dolorifica. I. 221. 223
- partis oppositæ datur. I. 331
- utriusque manûs fit medio
capite læso. I. 332
- Convulsionem* hysteriarum an peri-
culosæ. I. 80
- fiunt interdum in crisi-
bus. I. 335
- in febribus undè. III. 46
- Convulsionem* causæ. I. 222. 303. II.
260
- curandæ nova ratio. II. 261
- & melancholiæ cerebri-
alis eadem causa. II. 130
- definitio. I. 341. 344
- essentia estne in motu,
I. 334
- species tres. *ibid.*
- causa duplex. *ibid.*
- & rigor materia. I. 294. &
295
- epilepticæ discussio quid de-
clarat. *ibid.*
- phlebotomiæ supervenientis
causæ. I. 179
- Coqueluche*. I. 298
- Cor* dissectione apertum habet in fe-
ichores seu tenuem substan-
tiam aqueam. I. 246
- an fit calculo obnoxium. IV.
250
- Cordis* facultas quotuplex. IV. 45
- diversæ qualitates & effectus.
ibid.
- æstus cardiogmon facit. II.
124
- vehemens æstus quos motus
creat. II. 424
- & artieriarum non idem ali-
quando omnino motus. II.
425
- saltus quid. *ibid.*

- Cordis tremor.** II. 425. & 426
Corpora macilentia an purganda. *ibid.*
 — sicca etiam catarrhis obnoxia. II. 456
 — sicca, frigida, extenuata & macilenta medicamentis non sunt agitanda. I. 192. & II. 13. 35. 315
 — quædam simul juncta habent quamdam antipathiam. III. 370
 — pingua minus fecunda sunt, & senescunt celerius. III. 371
 — animalium qualia sint. IV. 30
 — virorum & mulierum in quo differant. IV. 48
 — macilenta ut sunt purganda. II. 13. 35. 315
 — gracilia quænam sint Hippocrati. IV. 81
 — siccata non vacuantur in cri-fibus. II. 119
- Corporis coloratio unde procedat.** IV. 66
 — devolutionis & jaçtationis cum animi anxietate causa. I. 250
- Corporis caliditas an ad calculum faciat.** IV. 240
 — moles non ubique bona, II. 304
 — projectio, disjectio, inquietudo. I. 269
- Corporum ficcorum dotes.** I. 164
 — alterationes quot & quales assignentur. IV. 283
 — mutationes quot & quomodo accidant. IV. 72
 — densorum incommoda. I. 72
 — crassorum incommoda. I. 164
- Corpus à corpore diversum.** IV. 54
 — qua ratione simile dicatur utero. IV. 62
 — aliquando non simile capiti. *ibid.*
 — quare non proficit. I. 237
- Corpus quo situ collocandum.** I. 269
 — nonnisi vi dissolvitur. I. 354
 — totum conspirabile. I. 355
- Corpus *καλοειδές.*** I. 318
Corpus *αλμωδός.* II. 456
- Corpus florens quid apud Hippocratem.** IV. 81
- Corrumpi & in pus converti an idem.** IV. 239
- Corruptio alimenti, à quo fit, signa, causæ, num à calore febrili,** I. 266. 271. 278. 287
- Corruptionem partium quæ sequuntur febres sunt mediocres.** I. 91
- Corruptionis effectus quinam.** IV. 239
- Coryza.** I. 298
- Coryzæ & catharri in valdè senibus coctionem non admittunt.** I. 236. 251. & 277
- causa qualis sit. IV. 228
- Coryzæ obnoxii quomodo liberentur.** IV. 138
- Cotyledones quid sint.** IV. 188
- Coxarum dolores unde proveniant.** IV. 183. & 184
- Coxendicum morbus ex quibus causis fiat in plerisque.** IV. 221
- Cranii fracturam vomitus an semper indicet.** I. 158
- Crapulæ effectus.** I. 315
- Crassamentum in renibus puerorum an causa concretionis esse possit.** IV. 251
- Crassitie ratio & effectus.** IV. 248
- Crassities urinarum quænam laudabilis apud Hippocratem.** IV. 246. & 247
- Crisi præsentē aut instante evacuatione omnis periculosa.** I. 57
- Crisis definitio & divisio.** I. 242
- Crisis in quo consistat.** IV. 288
- Criticis diebus qui morbi deteriores.** II. 436
- Critico die an mittendus sanguis.** I. 63

- Critico die an purgandum. I. 82
 — an aliquid moliendum. I. 132. 158
- Criticorum dierum observatio non negligenda. I. 158. 191
 — periodorum & dierum examen. II. 124
- Croci* vires in curatione furoris uterini quales sint. IV. 155
- Cruda* movere non oportet quomodo intelligendum. II. 315
- Cruditates* palpitationis causa. II. 427
 — cerebri somnum parit. I. 303
 — an hypostaseos materia. IV. 275
 — unde oriatur. *ibid.*
 — quid sit. IV. 224
 — humorum proprie dicta. IV. 90
- Cruditates* febris conjunctæ an opus habeant venæsectione. IV. 91
- Cruditatis* parens quænam sit. IV. 236
- Crudum* & incoctum quomodo differant. IV. 110
 — ab impedita læsaque actione partis quomodo pendeat. *ibid.*
- Crudus* humor. I. 297
 — quomodo differat à biliolo. IV. 298
- Kpōs* quid. I. 341. & 344
- Cucurbitulæ* usus in ventriculi repositione. IV. 189
- Cucurma* quid. IV. 112
- Curatio* morborum muliebrium à curatione virilium quantum differat. IV. 47
- Cutanei* morbi an semper orientur ab internis partibus. I. 22. 23. 48. 49. 54. 77. & 81
- Cutaneos* morbos quando curare liceat. I. 55
- Cutis* defœdationis causæ. I. 76 & seqq.
 — color humorem manifestat. IV. 49
 — fœditas in pallidis virginum coloribus unde fiat. IV. 71
- Cutis* raritas quibusnam competat. IV. 59
- Cyphi* quid & ex cujus sententia. IV. 156
- Cystis* an sit calculo obnoxia. IV. 250
 — fellis cur calculi non expers. I. 185. & IV. 236
- D***Amna* maxima ex malè cognita convulsionis & singultûs causa. I. 340
- Decubitus* in sanis causa, in ægris signum est. I. 249. & cur. *ibid.*
 — corpore inflexo cur juvat. *ibid.*
 — quando censetur malus. *ibid.*
- Decubitus* compositio indecora à medico observanda diligenter, *ibid.*
 — differentia. *ibid.*
- Decumbere* ægrum rectâ figurâ bonum. I. 347
 — corpore inflexo melius quam extento, & cur. *ibid.*
- Defluxiones* coctæ & incoctæ quando. I. 257
- Defluxionum* causa disputatur. II. 461
- Deglutitio* difficilis quare. I. 259
- Dejectiones* mali coloris non ubique malæ. II. 16
 — colliquativæ non foetent aliquid. II. 120
 — cruentæ non sunt hydropicæ. II. 134. & 137
 — sinceræ quæ. II. 119. malæ. I. 213. 228
 — humoris nigri per ventrem pessimæ. III. 145. & 146
 — spumosæ undè. II. 221
- Delirii* signum. I. 261
- Delirium* succedit dupliciter. *ibid.*
 — humorum qualitatem magis sequitur. I. 58
 — an ab oppressione cerebri. II. 264
 — unde fiat. IV. 73

- Dentes* canini cur avulsi gravia inducant symptomata. I. 91
- Dentium* dolor quomodo per humorem evanescat. IV. 232
- qualis sit & undè. IV. 233
- nulli parcat sexui. III. 482
- tormentis annumeratur. *ibidem*.
- affectus. I. 296
- doloris causa. I. 71
- Dentientes* quibus malis obnoxii. IV. 235
- Desipientes* an medicamentis agitantur. I. 58
- Desipientia* an ab inanitione. II. 263
- Desipientiæ* obscuræ, blandæ & contrectabiles pessimæ. III. 431
- Desipientiæ* signa. IV. 295
- Destillatio* in corpore tenui & longo tabem minatur. III. 356
- Destillatio* ferina à capite. I. 251
- Destillationes* calidæ extenuationem corpori afferunt. I. 176. 179. & 188
- Destillationibus* & tabi sunt obnoxii qui sunt calidiore temperamento. III. 294
- Destillationum* parens austrina constitutio. I. 5
- DEUS** cur una eademque re gaudeat semper. IV. 34
- peccata purgat, non corpora inquinat. IV. 52
- Dextra* dextris consentiunt. I. 342
- cur sinistris fortiora. I. 347
- Dextræ* partes sinistris fortiores & generosiores. I. 309
- Diabetes*, fluore suppresso, succedit. II. 254
- ex quo nascatur. IV. 244
- Diæta* quibusnam rebus contineatur. IV. 36
- Diæta* extenuans. I. 68
- Diæta* in sanis paulò indulgentioris commoda. I. 168
- Diæta* forma in pleuritide & peripneumonia. II. 153
- Diagnosis*, unus è tribus artis medicæ scopis. I. 212. & 278
- Dialacæ* quænam sint. IV. 112
- Diarrhæa* lapidosa. I. 177
- Diarrhœa* in caulo cur. II. 440
- Diarrhœæ* causa ubi sit. IV. 110
- Diarrhœas* sistere periculosum. I. 21. & 169
- Diarthrosis* quæ differt à synarthrosi. I. 338
- Diathefis* morbum difficilem reddit. I. 131
- rheumatica. I. 266
- cerebri. I. 300
- in morbis manet humoribus eductis. II. 405
- morborum parens. II. 457
- gentilitia & hæreditaria quam potens. IV. 258
- Diapysperæ*, quid sonat. I. 346
- Dictamnium* ad quid aptum. IV. 128
- Dies* quartus indicatorius. I. 281
- Differentia* secundum magis & minus. I. 237. & 269
- Dissidentia* undè procedat. IV. 44
- Digitorum* sensus quomodo amissus ob lapsum ex curru. IV. 187
- Dioclis* opinio de sudoribus. IV. 149
- sententia de hypochondriacis explicatur. II. 130
- Diversitas* cur placeat homini. IV. 6
- Divina* quænam appellentur. IV. 219
- Divinum* an concurrat in mortem I. II. producendis aut occultandis, & quomodo dignoscendum. II. & æstimandum. IV. 49. 50. 52. & 53
- Divites* eò infeliciores quò minus bene tractantur quàm aliquis de plebe homuncio, aut scrutorum divenditor. III. 523
- Divortium* primum Romæ propter infecunditatem. III. 371
- Diu-*

- Diuretica*, omnia exsiccant. III. 96
 — nocent pulmonibus, quia sanguinem liquant, & impediunt expectorationem. III. 470
 — quid conferant splenicis. IV. 125
 — medicamenta quænam sint & quomodo distinguantur ab arthriticis apud Galenum. IV. 261.
- Diureticorum formulæ quas magni facit muliercularum garrulitas. IV. 258. & 259
- Dogmatiei* quales sint & quomodo differant ab empiricis. IV. 206
- Dolor* quid sit ex Seneca. IV. 232
 — fit in jugulo pleuriticorum per consensum. I. 333
 — in suris tibiarum. *ibid.*
 — est tristis sensatio, seu passio præter naturam vi facta. I. 211
 — recurrens sese revolvens velut orgasmo quodam. I. 221
 — implacabilis. *ibid.*
- Dolore cessante an causa tollitur. II. 139
- Dolorem cur minùs ferant imperiti. IV. 233
- Dolores quare noctu exacerbentur. III. 306. IV. 227
 — hypochondriorum sanguine fluente cessant. II. 19
 — non cedentes remediis, suspecti sunt. II. 71
 — vagi sunt hypochondriaci. II. 128
 — ventris post febres ut curandi. II. 18
 — palpitatorii circa umbilicum mentem movent. I. 54
 — reciproci. I. 229
- Doloribus in magnis suppuratio provocanda. I. 197. & 198
- Doloribus lateris invadentibus, cur animadvertendum an febris sit essentialis, an non. I. 153
- Doloris frequentissima causa. I. 33
 — causa alteratio. I. 211
 — differentia. I. 221. & 234
- Doloris voluptatisque vices cur in mari & femina sint alternæ. IV. 40 & seqq.
- Dorsi* dolores undè. II. 453
- Dulcia* in bilem facillimè vertuntur & amarescunt. I. 258
- Dureti* opinio quod pueros pleuriticos aut peripneumonicos non agnoverit Hippocrates. I. 193
- Dysenteria* duplex. II. 229
 — mulieri gravidæ an mala. II. 258
 — non omnis ab intestinis. III. 214
 — suppressa in infaniam versa est. III. 531
 — intempestivè suppressa abcessum facit in costis, in visceribus, aut in articulis. *ibid.*
 — undè oriatur. IV. 211
 — splenicis ut confert. II. 227
- Dysenteria* diurnæ mortis futuræ signa. III. 531
 — quædam populares, quædam non. III. 214
 — undenam populares & epidemicæ esse dicantur. *ibid.*
 — suppressæ, quid indè. II. 226
- Dysenteria* cur frequentior usus enematum noxius. I. 13
 — supervenit leienteria. I. 253. II. 227
 — succedit inappetentia. II. 227
 — an conferant astringentia & diuretica. II. 233. III. 214
- Dysenteria* *αιμαρρῆς* explicatio. II. 227
 — caput causa. II. 64. & IV. 211
 — Dyfen-

- Dysenteriae* examen. II. 229
 ——— explicatio. II. 236
 ——— remedia. II. 33. III. 214. & 215
- Dyspnæa* an vitio renum. II. 189
Dyspnœæ remedia. II. 396
Dyspnœam juvat purgatio. I. 160
Dyspnœarum quarumdam causa. I. 147. & *seqq.*
- Dysuria* quædam à vetere carnositate. I. 180
- E***Brii* vertiginosi. I. 317
Echymosis quid. I. 77
Echus sive soni varietas. I. 298
Eclipsis solis & lunæ quantam corporibus alterationem afferat. I. 28. 36
Ecstasis quid. I. 355
Ecthymata cur in morbis popularibus prava. I. 26
Ecthymata quid sint. I. 41. 73
Ecthymaton causa. I. 92
Εμψυκον quid. I. 367
Elaterio an exagritandi pueri. IV. 259
Elementorum vires in viris & mulieribus spectatæ. IV. 40. & *seqq.*
- Elephantiasis* an competat potus è zytho, pomaceo & pyraceo. III. 495
Elephantiasis Arabum quinam sunt obnoxii. III. 349
Elephantiasis quid & ejus signa. III. 267. & *seq.*
Elephantiasis an eadem sit cum leucis. IV. 71
Elephanticus derepente quomodo quidam evaserit. III. 534
Elephas quale symptoma apud Hippocratem. IV. 225
 ——— ad alios devolvitur & quasi per traducem hæreditatis jure propagatur. III. 379
 ——— quomodo curatur. IV. 225
Elixatio inchoata quid. IV. 59
- Ellebori* usus à quo in curatione calculi præscriptus. IV. 259
 ——— duo genera apud antiquos. III. 400
 ——— magnus olim fuit usus ad levanda mentis & capitis vitia. *ibid.*
 ——— utriusque periculosus usus. *ibid.*
- Elleborismo* vires eximias tribuit Plinius adversus epilepsiam. III. 405
- Elleboro* superiora corporis sibi purgavit Carneades Academicus, scripturus adversus Zenonem Stoicum. III. 400
 ——— purgatio difficilis, plena terroris, nec adhibenda sine necessitate. *ibid.*
- Elleborus* multis magnis confert affectibus. *ibid.*
- Empedoclis* opinio de varietate sexus. IV. 33
- Empiricorum* & methodicorum instrumenta quænam sint. IV. 205
 ——— instrumenta quomodo differant. *ibid.* & 206
- Emplastrum* de Vigo cum mercurio utilitas ad humiores & dolores Variolarum. I. 192
Emplastrum ex pice idiotarum laudatum. I. 128
- Emprosbotonos* quid. I. 335
Empyici cur noctu incalescant. III. 244
 ——— cur noctu magis febricitent. III. 301
- Empyicis* tenasimus, dysenteria, &c. I. 246
- Empyicorum* sectio loco & tempore tentanda. I. 175
- Enæorema* quid sit. IV. 291
Enæorematis & hypostaseos an materia eadem. IV. 269
- Enemata* quando noceant dysenteria. I. 12. & 13

- Enematum acriorum noxa in longa
alvi suppressione. I. 13. 33
- Enterocoele* quomodo curanda. I. 18
- cur in mulieribus periculo-
sior quam in viris. *ibid.*
- facta in thoracis capacitatem.
III. 527
- Epapharesis* in longis febribus utilis.
I. 17
- Ephialtes*. I. 248
- Ephractica* medicamenta quando non
adhibenda. IV. 92
- Epiala* quæ & unde dicatur. IV. 74
- Epiala* febris cur magnum vaporum
proventum non habeat. IV. 132
- Epialæ* causa & sedes. IV. 74
- materia quadruplex, & quæ-
nam. IV. 103. & 134
- Epialæ* febres in virginum foedis co-
loribus medicos commoven-
tes quænam sint. IV. 129. &
seqq.
- cur virgines foedis coloribus
deturpatis aggrediantur. IV.
135
- Epialarum* febrium curationis capita
præcipua. IV. 136
- frigus quale sit. IV. 148. &
149
- Epialis* febribus an conferat venæ-
sectio. IV. 141. & 142
- Epialon* quid efficiat. IV. 130. & 131
- Epicrasi* quando utendum. IV. 139
- Epigeneseos* & metatafeseos contraria
natura. III. 235
- Επὶ πνεύματι* quid. I. 360
- Epilepsia* cur morbus comitialis di-
cta. I. 29. & III. 67
- quid. I. 292. 303
- prægnantibus familiaris. II.
285
- hydropi superveniens despe-
rata. III. 534
- morbus est modò acutus,
modò chronicus. III. 57
- Epilepsia* in furorem versa. *ibid.*
- an pueris magis familiaris
quàm lapsis in vesica. IV.
235. & 236
- & reliquæ convulsionum quo-
modo fiant. IV. 165
- & strangulatus an ab eadem
causa esse possint. IV. 180
- Epilepsia* laborantibus cur noceat cas-
sia. IV. 139
- an mittendus sanguis. I. 156.
& III. 180
- Epilepsia* cur vindex appellatur quar-
tana. IV. 137
- puerilis natura & curatio.
III. 179. & 180
- origo & causa variis à par-
tibus repetenda. III. 510
- curatio dependet ex digna-
tione loci mittentis ad cere-
brum. III. 392
- causa ex Galeno. II. 250
- longum examen. II. 279.
& 280
- remedia. II. 284
- effectus, causæ & differen-
tiæ. I. 299. & *seqq.*
- Epilepsiam* movet violenta cerebri
agitatio. I. 29
- Epileptici* facti sunt multi ingenio-
si. III. 538
- quomodo curandi. IV. 225
- Epilepticis* cur ratiocinatio læditur.
II. 130
- Epistaxis* urinæ, consistentia, colli-
quatio, pinguedo. I. 209. &
210
- Equitatio* causa ruptionis. I. 268
- Erasistrati* opinio de vomitu bilioso
qui cerebrum læsum sequi-
tur. I. 343
- de hydropo opinio. II. 134
- de sedimento febricitantium.
IV. 286
- Era-

- Erasistrati* de liene à quo refutetur. IV. 76
- Erasistratus* quomodo cognoverit puerum amatorium. IV. 143
- Eroso* in utero undè contingat. IV. 188
- Erraticæ* febres quæ & undè fiant. IV. 74
- aut quartanæ cur non potius liene vitiatò foedatas mulieres aggrediantur. IV. 95
- Errhinorum* in usu magna cautione utendum est. III. 414
- Erroneæ* febres an foedis virginum coloribus conjunctæ sint, & ab epialis febribus distinctæ, IV. 129. & seqq.
- Erysipelas* pulmonis ut fit. II. 68. 425
- in cute undè. IV. 209
- in utero contentum quid efficiat. IV. 181
- Erysipelata* quomodo temperentur. IV. 227
- quomodo se prodant. IV. 292
- Erysipelatis* pulmonis causæ. II. 70. 424. & 425
- Erythrodanum* quid. IV. 112
- Etymon* in variatione accentuum variat vocum significationes. I. 211
- Evacuationi* etiam præferenda refectio in virium languore. I. 193
- non tam studendum in morbis malignis quam alterationi. I. 182
- Eviratos* homines quid efficiat. IV. 47
- Eunuchi* undè dicti. III. 409
- Euphrasi* in oculorum morbis cæco errore usurpatur. III. 353
- Euripidis* locus de infano amore. IV. 144
- Euthropeia* in venæsectionibus consideranda. I. 29. 342
- Euxoria* quotuplex. I. 78
- Exanthemata* an & quibus utilia sint. IV. 230
- & ecchymata quomodo differant. III. 143
- quomodo fiant. III. 150
- quid sint. I. 48
- an in abscessuum numero reponenda. I. 49
- etiam sine febre non tuta. I. 110
- circa illa notandæ quæstiones. I. 150
- Exanthematis* apparentibus an purgandum & phlebotomandum. I. 105. & 106. & III. 152
- Exanthematum* venenatorum horrenda symptomata. III. 150
- eruptio memorabilis. III. 144
- reliquiæ. I. 182
- examen. II. 275
- Excrementa* arenosa, friabilia, & carnium frustis similia. I. 286
- quid sint. IV. 266
- Excrementi* partium nervosarum & carnosarum distinctio. I. 268
- Excrementorum* spuma & differentia. I. 286
- proventus quid efficiat. IV. 41
- Excretio* intestinorum. I. 209
- quælibetque in morbo maligno pestilente an salutaria. I. 14. 26. 36
- Excretio* chylosa quomodo curari debeat. I. 10
- Excretiones* foetentes an periculosa. I. 33. 48
- intus foras naturæ vim mirabilem ostendunt. I. 190
- quid pariant. I. 264
- Excretionis* spumosa fursùm deorsùm. I. 230
- Excretionis* cœliacæ curatio. I. 11
- Experientia* insolentis imprudentisque

- fatalis: catastrophe. I. 19
Extenuationis causa explicatur. II.
 152. 176
Extispicum divinatrix turba. IV. 263.
 & 264
- F** *Abarum* & orobi usus quàm periculofus. IV. 74
Facies index passionum & humorum prædominantium. I. 239
 ————— benè colorata aliquando fallit. I. 240
 ————— nitida quid indicet. I. 56
 ————— nævis contaminata quid. *ibid.*
Facultas sensus duplex. I. 292
 ————— ad partes diffunditur dupliciter. *ibid.*
Facultatis animalis an ratio habenda in acutis. II. 314
Facultatum examen. II. 183
Fæcem urinarum inter & veram hypostasim quænam sit differentia. IV. 276
Fæx quid sit. IV. 270: & 271
Fallopîi observatio anatomica. I. 358
Fallopio admirationem pariunt duo, nimirum magnes & hydrargyrus. III. 398
Fames quos. juvat. H. 459
 ————— auri quo sensu dicatur sacra. IV. 145
Febre hydropi. junctâ. quid agendum. II. 58
 ————— quartanâ cessante homo fit *τριτασιονς*. II. 264
 ————— pestilenti laborantibus cur tam foedæ excretiones. I. 88
Febrem an linguæ alteratio consequatur. I. 86
Febres nocturnæ an diurnis deteriores. I. 4. & III. 302
 ————— intermittentes an dentur malignæ. I. 7
 ————— venosæ & gastricæ. I. 87
 ————— cur repetunt. I. 70
- Febres* quorundam anniversariæ. I. 80.
 ————— menstruæ & insolitarum periodorum. I. 126. 132. 183
 ————— ob corruptionem partium sunt mediocres. I. 91
 ————— vertiginosæ periculosæ. I. 224
 ————— an sint magnæ in interna inflammatione. II. 35. 129
 ————— catarrhosæ quid afferant. II. 60.
 ————— cur non omnes epialæ aut horrificæ. II. 438.
 ————— intermittentes desinunt in dolores colicis similes. II. 19.
 ————— lentæ ut oriantur. II. 21. 35.
 ————— malignæ aliquando non situm magnam habent. II. 40.
 ————— horrificæ quæ. II. 434
 ————— continuæ habent frigorem & rigorem, intermittentes non & cur. II. 439
 ————— cum vertigine junctæ. II. 457
 ————— quæ in vigore coma habent. II. 352.
 ————— quartanæ blande tractandæ. II. 117.
 ————— sine ratione desinentes suspectæ. II. 125.
 ————— somno aliquando augentur. II. 447.
 ————— continuæ inseparabiles à morbis acutis. III. 152.
 ————— ex hypochondriorum doloribus malignæ. III. 303.
 ————— quæ quoquomodo intermittunt, periculo vacant. III. 479.
 ————— quintanæ & septimanæ cur ferè sunt tabelcentium. III. 274.
 ————— in genere in quot & quales species dividantur. IV. 94.
 ————— continuæ quomodo in dolores articulares terminentur. IV. 222.
 Febres:

- Febres definunt inoporosos affectus. II. 263
- Febres quotidianas ubi optimè omnium Galenus describat. IV. 142
- Febri quando coma jungitur. II. 447
- Febribus in tertianis paroxysmus evanescens an tutus. II. 125
- in phlegmaticis cor & arteriæ non semper habent eundem motum. II. 426
- in putridis cur os non foetat. II. 145
- Febribus putridis quid conferat phlebotomia. I. 5
- quibus somnus proficit. II. 426
- continuis cur fluor alvi junctus. II. 439
- Febricitantes* cur ob hypostasies urinarum non desinant febricitare. IV. 277. & 278
- multi calefcunt & rigent febre simul. II. 316
- Febriculosi* qui. I. 123
- Febrilis* calor tenues humores consumit, crassos attenuat. III. 72
- Febrilium paroxysmorum initio, cur angustia & oppressiones fiant. IV. 287
- Febris* ardens quale morbi genus. IV. 50
- laboriosa an idem sit cum arthritide. IV. 207
- communis animantium hostis, sine qua nulli viventium vita abrumpi potest. IV. 235
- continua existit duplici de causa. III. 337
- continua cum gravibus symptomatibus. III. 197
- laboriosa quæ. III. 274
- morbus communissimus. III. 24
- quare noctu augeatur hectica febre laborantibus. III. 301
- hectica pestilens ut oriatur. III. 34
- Febris hectica an perpetuò refrigerat à cibo. II. 21
- an hypofarcidion vincere debet. II. 58
- an volvulum sedat. II. 78
- singultiens quæ. II. 60
- quotidiana ut tractanda, cum aliud febris, aliud materia suadet. II. 58
- semel anno. II. 195
- cur quosdam non adoritur. II. 194
- tertiana an phlebotomiam citò requirit. II. 172
- ardens in peripneumoniam abit. II. 464
- semitertiana. II. 434
- quartana cum primò prehendit, quid significet. II. 305
- Hypochondriis inflammatis quæ. II. 452
- an sequitur rigorem. II. 458
- an est in hypochondriacis. II. 130
- quid sit. I. 85
- topica an detur. I. 71. 85
- capitalis. I. 96. IV. 97
- Febris essentialis controversa. I. 91
- symptoma. I. 315
- quartanæ, quotidianæ, tertianæ longa disputatio. II. 302. & seqq.
- hecticæ putris examen. II. 152
- hecticæ pulsus. II. 119
- ardentis focus multiplex. III. 230
- continuæ cum intermittente differentia. I. 282
- Febrium differentia incognita, I. 89. 283
- initio cur maximi circa ventriculum dolores. I. 71
- ardentium crisis. I. 55. focus aliquando. I. 101
- periodi ad criticos dies an bene.

- bene comparantur. II. 124
 Febrium à pituita consideratio. II. 467
 ——— periodi explicantur. II. 124
 ——— quartanarum focus, causa. II. 305
 ——— malignarum typus. II. 40
 ——— epialarum natura. II. 271. 275
 ——— initio terrificæ symptomata. II. 463
 ——— essentialium & symptomati-
 carum causæ. II. 352
 ——— acutarum focus. III. 338
 ——— ardentium proprium est hæ-
 morrhagias movere. III. 135
 ——— accessiones cur breves vel
 longæ. I. 285
 ——— continuarum & intermitten-
 tium sedes quænam sit. IV. 97
Femina an mas imperfectus. I. 35
 ——— quibus in rebus differat à
 masculo. IV. 59
 Feminarum ægotantium à viris item
 ægotantibus differentia. IV. 40
Fernelii æstimatio apud Auctorem.
 IV. 251. & 252
 ——— verba de causa calculi. *ibid.*
 ——— disputatio. *ibid.*
 ——— consilium de epialis. IV. 141
 ——— opinio de arthritidis causis.
 IV. 209. 210. & 216
 ——— sententia contra Soranum de
 causa hysterica passionis. IV. 179
 ——— opinio de furore uteri. IV. 151
 ——— opinio de hydrope explosa.
 II. 136
 ——— sententia de sede calculi, &
 quomodo arguatur. IV. 250
 ——— opinio circa originem arthri-
 tidis refellitur. I. 67
Fetæ & fetus quomodo habenda sit
 ratio. IV. 170
 Fetui alimentum & augmentum quid
 suppetat. IV. 56
 Fetus in utero varia conformatio se-
 cundum tempora. I. 42
 ——— generatio, tempora. I. 307
Ficatio in oculis. I. 237
Fici natura qualis sit. IV. 32
Ficus ubi contingit. I. 237
Fistula pulmonum aphthoica quid
 Hippocrati. I. 22
Flammæ motus quotuplex. IV. 148
Flatulenta naturæ, & flatuosus spiri-
 tus. I. 217. 231
Flatus in punctura nervi quo abeat.
 IV. 234
 Flatus qui hysterica inducunt affe-
 ctionem quales & unde. IV. 181
 ——— unde generantur. I. 243. &
 244
 Flatus choleram morbum facit. II. 243
 ——— venenatus multum facit ad
 convulsionem. I. 366
 Flatuum definitio & distinctio. I. 220.
 243
 ——— causæ. I. 297
 Flatus melancholicos solvit phleboto-
 mia. I. 16. 53
 Flatus & ichor dolorum causæ fre-
 quantissimæ. I. 62. 184
Fluor muliebris duplex. II. 253. 295.
 & III. 76
 ——— albus an purgationis vicem
 & nomen obtineat. III. 78
 ——— albus mulierum quomodo
 distinguendus à purulenta ex-
 cretione. III. 477
 ——— alvius omnis aut est dysen-
 tericus, aut diarrhoicus, aut
 mesentericus, aut erraticus.
 III. 436
 ——— alvi hydroptico malus. II. 57
 ——— alvi unde, & multiplex, II.
 26. & 27
Fluor anagalpeticus cur malus. II. 187
 ——— alvi non tollens tumores ma-
 lus. *ibid.*
 Fluor

- Fluor à mēfenterio & ab inflammatione mēfenterii. II. 225
 ——— dyſfentericus an in gravida ſiſtendus. II. 33
 ——— alvi longus non citra caput. II. 26. 146.
 ——— nocturnus quid indicet. II. 26
 Fluori alvi ſyrupus conveniens. II. 277
 Fluoris alvi ſemedia. II. 33
 ——— in tabidis curatio. II. 52
 ——— mēfenterici & hepatici diſtinctio. II. 146
 ——— muliebris an ſit aliquis uſus. III. 89
 ——— menſtrui effectus quam varii. IV. 40. & ſeqq.
 Fluorum alvi examen. II. 220
 Fluxio à capite & ejuſdem effectus. I. 265
 ——— quotuplex. *ibid.* & IV. 209
 Fluxiones habent ſuas periodos & ſuos effectus. I. 265. 267
 Fluxiones acrium humorum quomodo contingant. III. 321
 Fluxionibus in frigidis an mittendus ſanguis. I. 128
 Fluxionum alvinarum caput quodnam ſit, juxta Hippocratem. IV. 210
 Fluxus alvi triplex. I. 265
 ——— hæmorrhoidon quomodo ſit. I. 210
 Fluxus per quid fiat quæſtio. I. 267
 Fœdæ virgines an ſint multis remediis agitandæ. IV. 127
 Fœdi virginum colores quibus rebus componantur. IV. 69. & 70
 ——— virginum colores, cujus ſpeciei malum. IV. 67
 Fœdi virginum coloris cauſæ quanam ſint. IV. 75
 ——— virginum coloris therapia. IV. 79
 Fœdis virginum coloribus an venæſectio neceſſaria. IV. 91
 Fœdis coloribus deturpatas virgines cur epialæ febres aggrediantur. IV. 129. 135
 Fœdorum virginum colorum curationis initio quot & quanam ſint obſervanda. IV. 106
 ——— colorum curationi quanam ſint anteponenda. IV. 192
 ——— colorum remedia. IV. 120
 Fœtidarum rerum naribus adhibitarum effectus. IV. 170
 Fœtor oris. II. 142
 Fœtoris à dentibus remedia. II. 35
 Formæ impreſſio quomodo ſit. I. 242
 Fortuna quid poteſt in medicina. II. 404
 Frigida actu cur ventri noceant. IV. 114
 ——— ſemina quanto uſui in calculis. IV. 261
 Frigiditas in muliere quæ de cauſa dominetur. IV. 55
 ——— veſicæ quomodo coagmentationem faciat. IV. 248
 Frigidum & ſiccum quomodo ſint principia ortûs humani generis. IV. 37
 Frigidum & ſiccum an ſint privationes, ubi doceatur. IV. 38
 Frigus an poſſit eſſe tantum ut calculum ſingat. IV. 251
 ——— & calor quomodo in eodem ſubjecto. IV. 131
 ——— in lipyriis, epialis, hyſtericis & initio acceſſionum quale ſit. IV. 148. & 149
 ——— quare potiùs initio febrium contingat. IV. 148
 ——— partium extimarum fugax quid. II. 273
 ——— privativum & poſitivum. *ibid.* & I. 55
 ——— ex eventu replet. I. 340. 344
 ——— adurit. *ibid.* I. 260
 Fruticum genus an duplex. IV. 31.
 Fructus horarii quinam ſint apud Hip-

- Hippocratem. IV. 268
Fuchsus in vocibus sæpius fallitur. I. 224
Fuliginis materia quænam. IV. 270
- G** *Aleni* locus excusatus. I. 242
 — textus corruptus. I. 352
 — opinio de morbis complicatis. II. 148
 — opinio de phlebotomia in tertiana, malè intellecta. II. 171
 — duo loci de mulierum coloribus specie diversi conciliantur. IV. 49
 — locus de ciborum varietate oppugnatur ab Aristotele. IV. 237
 — opinio de divino. IV. 51. & 52
 — opinio de pituita quod sternutamentum non cieat, nisi in flatum vertatur. IV. 228
 — opinio de suffusionem & calculorum sede. IV. 250
- Galenus* creatorem aliquem rerum agnovit. IV. 266
 — ubi optimè omnium febres quotidianas describat. IV. 142
 — refellitur. *ibid.*
 — reprehendit Erasistratum qui omnem morbum ulcus & tumorem posuit, & non reprehendit Hippocratem. II. 135
 — sui oblitus in causa hydropis. *ibid.*
 — decipi videtur in causis singultus. I. 340
- Galli* exenterati phrenitidi quando proficiunt. I. 4
Gallorum exenteratorum utilitas in dolore capitis. I. 34
Gangrana est perfecta carnis mortificatio. I. 276
Gargareonis affectus & causa. I. 252
Gazæ opinio de etymologia passionis heroicæ. IV. 144
- Genæ* purulentis rubent, earum varius color. I. 239
Generales in Jure definitiones & in medicina propositiones periculosa. III. 328
Generare cur nihil potest nisi alicui miscatur. IV. 38
Generatio quot modis in animalibus fit. IV. 30
Generationis nostræ primordia unde ducantur. IV. 36
 — initio quænam qualitates præpolleant. IV. 37
 — in opere quidnam fit præcipuum. IV. 48
- Genituræ* & vocis consensus. I. 81
Gentiana pulvis cur & quando minore quantitate dandus. IV. 107
- Genus* humanum quomodo à Platone appellatum. IV. 33
 — quomodo à Jove distinctum. *ibid.*
- Germinis* falsi signa. I. 47
Gibberi vena ad plethoram minuendam quandonam sit secanda. IV. 101
- Glandulæ.* I. 221
 — sunt partes depositariæ & emunctoria cerebri, aut malè affecti, aut pravo mucositate onusti. III. 410. & 475
- Gnidiorum* reprehensio. II. 261
 — fastus & opiniones. IV. 35
- Gonorrhœa* venerea scortatorum flagellum. III. 408
Gonorrhœæ suppressæ historia notanda. I. 159
- Gorraus* Galenum tuetur. I. 341
 — de definitione uteri strangulatus. IV. 160
- Græcos* inter & Arabes dissidium circa ventriculum. IV. 114
Grammaticæ nota, diversa lectio vocum. I. 227. 250
Gron-

Grangerii laus. I. 199
Gravida mulieri cur attendendum
 an sit hysterica. IV. 170
Gravida undè & quâ de causâ frangulatum patiantur. IV. 161
 ——— veteres hystericae quomodo à paroxysmo vindicentur. IV. 174
Gravidis mulieribus cavendum à tetris odoribus. *ibid.*
Graviditas venæsectionem non dehortatur. I. 18. & 19
Grumi renum. IV. 251. & 252
Grumi & puris effectus. IV. 253
Guaiaci decocto an admiscenda purgantia. I. 31
Guaiaci decoctum valet in lapidis curatione. II. 111
 ——— decoctum contulit in dolore capitis diuturno etiam à luce non orto. II. 73

H*Abitus* optimus in quibus consistat. I. 218
 ——— athleticus an bonus. I. 240
 ——— cur sæpè pinguis & laudabilis, labefactus alioquin visceribus. I. 22
Habitus morbi quinam sint. I. 22. 54. 77. 81. 83. & IV. 225.
 ——— gracilis aut crassus uter præfret. I. 164
Habitus corporis elaboratio alimenti perfectissima. I. 137
Hæmatosis quid sit. IV. 270
Hæmoptoicos pinguefacti Hippocrates ne tabescant, & inopia cibi sanguis efferetur. III. 480
Hæmorrhagia quibus utilis. I. 54
 ——— in quibus sistenda, in quibus non. I. 101
 ——— quibus in febribus critica sit. I. 55. 101
 ——— quibus item in morbis. I. 92.
 ——— è naribus cur non statim
Ballonii Oper. Tom. IV.

supprimenda. I. 132
Hæmorrhagia fit confertim & repente. I. 209
Hæmorrhagiæ cujusdam origo in hypochondriis. I. 46
Hæmorrhagiæ an juvenibus utiles sint. IV. 230
 ——— quibus & quando contingant. IV. 57
 ——— familiares iis quibus viscera sunt imbecilla. III. 486
 ——— peripneumonicis & causo familiares. I. 92. 101
Hæmorrhoidalis dolor penè tormentis annumerandus. III. 483
 ——— habet purgationem, non morbum. *ibid.*
Hæmorrhoides ab atrâ bile bonæ. I. 235
 ——— fluere desinunt corpore legitime vacuato. III. 485
Hæmorrhoidibus obnoxia mulieres, ferè sunt valetudinariæ. *ibid.*
Hæmorrhoidum fluxus menstruatus mulieribus morbus est, viris non morbus, sed sanitatis tutela. III. 466. 472. 485. 486
Hælitus materia quanam sit. IV. 270
Hæmaxobitis sectio venarum ubi fiat. IV. 59
Hæctica dispositio intestinorum à borborygmo. I. 219
Hæctici cur non frangulantur. I. 259
Hæctor quomodo à Priamo laudatus. IV. 144
Hælluonis cujusdam historia. IV. 211
Hæmicrania quid sit. IV. 217. & 218
 ——— Galeni de ea locus. *ibid.*
Hæmiplegia unde fiant. IV. 219
 ——— quando fiant. *ibid.*
Hæmitritæi materia. I. 36. 53
Hæmitritæus funestus & calamitosus. I. 284
Hepar quid habet avæpporov. I. 8
 ——— affectum primaria est dolorum
 A a a

- rum & morborum causa. I.
 221. 223
- Hepar non desinit malè habere, et si
 nil fores appareat. II. 55
- _____ tenditur dulci vino. II. 441
- _____ an lædatur in fœdis virgi-
 num coloribus. IV. 67
- _____ an sit calculo obnoxius. IV.
 250
- _____ an sit omnis mali caloris ori-
 go. IV. 126
- Hepate inflammato an hæmorrhagia
 salutaris. I. 101
- Hepatis in fermentatione convenit
 liberalis venæsectio. III. 437
- _____ intemperati notæ. II. 173
- _____ regionis dolor curatur. II.
 369
- _____ remedium optimum. II. 123
- _____ gibbum inter partes superio-
 res. II. 119
- _____ inflammatio quomodo dig-
 noscitur. I. 219
- _____ attractio. I. 271
- Heracliti & Cyceonis* opinio de mo-
 tu. I. 310
- Hernia* gentilitia. I. 177
- Herodotus* *αρωματισμός* sequitur. I. 342
- Heroica* virtus notatur ab Homero.
 IV. 144
- _____ passio undè sic dicta. *ibid.*
- _____ passio quomodo differat à
 melancholico cerebri affectu.
 IV. 145. & 146
- Herpetes* in cute undè. IV. 209
- Herpetis & erysipelatis* causæ. I. 265
- Hidrotica* quibus noxia. I. 43
- _____ quibus in febribus utilia. I. 70
- Hiera* quam maximè laudetur in
 curatione fœdorum, qui virgi-
 nibus accidunt, colorum.
 IV. 107
- _____ quomodo conferat epialà la-
 borantibus. IV. 139
- Hieræ* effectus. I. 300
- Hippocratem* nec fallere unquam nec
 falli potuisse à quonam di-
 ctum sit. IV. 33
- Hippocrates in quo calumnia dignus.
 IV. 37
- _____ quid nervosi nomine intel-
 ligat. IV. 213
- _____ veteres reprehendit de qua-
 litatibus. II. 261
- Hippocratica zona cui usui. IV. 190
- Hippocraticum vinum an gravidæ
 instante partu propinandum.
 I. 34
- Hippocratis locus de testibus marium.
 IV. 73
- _____ locus tractans an venæsectio
 in fœdis virginum coloribus
 sit necessaria. IV. 83
- _____ locus de morbis nervorum
 repullulantibus. IV. 213
- _____ nervorum genus quale sit.
ibid. & 214
- _____ locus citatus de morbis mu-
 lierum, de contorsionibus
 uteri, de iis quæ superveni-
 unt eidem utero. IV. 183
- _____ oraculum de virginibus de-
 coloribus. IV. 126
- _____ opinio de eo quod quæritur
 an mulieres podagrâ la-
 borent, aut capillorum de-
 fluvio. IV. 236
- _____ de morte sententia. I. 353
- _____ sententiæ admirabiles & ve-
 ræ. I. 308
- _____ locus difficilis. I. 331
- Hircire* quid. IV. 72
- Historia* *Damissellæ de la Migene*. IV.
 128
- _____ de muliere quartanam pa-
 tiente. IV. 104
- _____ de muliere quæ ischiade la-
 borabat. IV. 183. & 184
- _____ helluonis cujusdam. IV. 211
- _____ hominis bilioso calculo im-
 pediti. IV. 259
- _____ Hollerii de uteri motu. IV.
 151. & seqq.

- Historia mulieris hystericae. IV. 164
 — mulieris dolores immanes articulo-
 rum experta. IV. 229
 — Comitum cuiusdam qui obiit
 ex vulnere thoracis. III. 210
 — cuiusdam Atheniensis aqua-
 rum mineralium usu impeti-
 gine liberati. III. 142
 — Villanovani cerebro faucia-
 ti. I. 350
 — servuli capite laesi. I. 353
 — nobilis mulieris. I. 354
 — Nephritici. I. 356
 — filiae Nerei. I. 357
 — cuiusdam juvenis. I. 358
 Historiae de foedis virginum colori-
 bus. IV. 78
 Hollerii error. IV. 152
 Hollerius laudatur. III. 450
 — Galenum tuetur. I. 341
 Homeri locus de divino in morbis.
 IV. 52
 — locus adducitur de Venere
 infidias necente. IV. 70
 — locus de heroica virtute. IV.
 144
 Homo cur eadem rerum varietate &
 dolet & delectatur. IV. 34
 — cur solus inter caetera anima-
 lia calculo laboret. IV. 236
 Homo totus a nativitate morbus est.
 III. 482
 — caelestis, qui inter caetera ani-
 mantia caput ut caelum ha-
 bet rotundum ad Deum om-
 nia dirigens. I. 306
 Homines urbani & litterarum cupi-
 di, ventriculi imbecillitate
 laborant. III. 391
 Homini soli contingit inter caetera
 animalia, ut vulneratus non
 reddat sanguinem. III. 378
 — soli contingit profluvium san-
 guinis a naribus. III. 384. 486
 Homonymum. I. 210. 232
 Horatii de morosa muliere locus. IV.
 125
 Horatii locus de simplicium ciborum
 opportunitate. IV. 237
 Hordeatorum usus in curatione cal-
 culi. IV. 261
 Horror & rigor etiam in febribus
 continuis, in intermittenti-
 bus non. II. 439
 Horroris vicissitudo in febribus un-
 de. I. 7. 88
 Horrorum frequentium causa in fe-
 bribus continuis. II. 76
 Humectantia quantum commoda me-
 lancholicis affectibus. I. 165
 Humectatio nimia quid pariat. IV. 113
 Humectationis cupiditas quomodo ute-
 ri frangulatum faciat. IV.
 161
 Humida nimium cur non habeant fen-
 sum. IV. 215
 Humiditas quid & quotuplex. I. 296.
 & 303
 Humiditate an siccitas salubrior. IV.
 219
 Humidum magis obnoxium morbis.
 IV. 214. & 215
 Humor motus non excretus deterior
 seipso quiescente. I. 158
 — mora fit deterior & parit
 convulsiones. I. 222
 — a pulmone ebibitur. I. 215
 — sincerus unde fluat. IV. 212.
 & 213
 — biliosus quomodo differat a
 crudo. IV. 298
 — crudus. I. 298
 Humoralis syncopalis febris Avicen-
 nae quoniam sit. IV. 129
 Humores veneni vim acquirunt. II.
 124
 — salsi & nitrosi qui. II. 457
 — quidam sua malignitate ve-
 nena adaequant. I. 188
 — naturales vel non naturales
 peccant qualitate vel quan-
 titate. I. 255. 259. 265
 — crudi quo tempore praepra-
 ran-

- randi. IV. 136
- Humores quam varii & quam diversis modis peccent in corporibus. IV. 305. & 306
- congeneres *σύντροφοι*. I. 273
- Humori cuique suum est serum naturale & præternaturale. III. 486
- Humoribus penè omnibus evacuatis non tollitur morbus. II. 417
- Humoris suppressi vitiosi & maligni noxa. I. 190. & 196
- sinceri effectus. IV. 221. & 222
- Humorum propria qualitas consideranda. I. 113. 114
- translatio. I. 222
- colorum comparatio. I. 262
- spontanea & meracè evacuatio. I. 213
- cacoethiæ vis. I. 170. 180. 184
- inæqualium inæquales sunt motus & mores. I. 198
- distinctio & raptus. I. 296. IV. 90
- congeries. I. 273
- copia ipsa sese obruens quomodo sensum parti adimere soleat. IV. 233
- Hydrargyri* virtus in lue venerea, & lepra. I. 12
- litus causa perpetui ptyalismi. I. 180
- litus utilitas in tumoribus à variolis. I. 192
- vires planè mirabiles. III. 379. & 398
- usus in lue venerea aliquandò periculofus. III. 173
- Hydrargyrosis* ferè semper pulmonibus labem inurit mali moris, & penè indelebilem. III. 393. & 397
- Hydrargyrum* inter & semen corruptum anipathia quædam. III. 500
- Hydrargyrum* quomodo parari debeat in lue venerea. III. 379
- adversatur chalcantio, & perindè aquæ medicatæ nocent iis qui passi sunt hydrargyrosim, si vitriolo sint imbutæ. III. 458
- Hydrargyrum* est luis venereæ alexiterium. III. 500
- est velut semen quoddam omnium metallorum. *ibid.*
- quâ vi agit. I. 9
- cur semini bellum indixit. *ibid.* & III. 500
- Hydromel* non convenit melancholicis & *μεγαλοσπλάγχνοις*. II. 440
- Hydromelitis* vires. *ibid.*
- Hydrope* feбри juncto quid agendum. II. 57
- de *Hydrope* commentarius. II. 132
- Hydrope* affectis an secunda vena. III. 188
- in *Hydrope* cur pedes tumeant. III. 317
- Hydropi* cur non conveniunt scammonium & antimonium. I. 32
- an conferat vinum. I. 93
- quæ diætâ conveniat. I. 101
- an julepi & apozemata conveniant. I. 8
- coctio difficilis. I. 244
- Hydropicæ* puellæ undè fiant, & quot modis. IV. 75
- Hydropici* cur non fiant arthritici cum suppetat materies. IV. 212
- an nullam cruentam evacuationem habent. II. 136
- Hydropicis* cur non adfit dolor. IV. 212
- non sunt cruentæ dejectiones. II. 134. 137
- Hydropicus* fluente alvo interiit. II. 58
- Hydro-*

Hydropis novæ species quamam fit. IV. 75
 — alius morbis succedentis descriptio. II. 58
 — ab hepate affecto atonia. I. 219. 233. 242
 — origo, species, symptomata, & signum pathognomicum. I. 233
 — pulmonis signa. I. 13
 Hydrops pulmonis. I. 295
 — à suppressis hæmorrhoidibus. II. 135
 — corporibus impurgatis succedit. II. 51
 — succedens aliis morbis malus. *ibid.*
 — à cerebro. II. 112
 — omnis an à scirrho. II. 131
 — sæpe à liene. III. 187
 — in quo consistat. IV. 71
Hyme an calidissima medicamenta præscribenda. I. 40
Hymeneus unde. IV. 33
Hypallage Hippocrati familiaris. I. 213. & 226
Hyparxis quid. I. 211
Hypochondria, & eorum dolor & affectus. I. 217. & seqq.
 — frustra tentantur. II. 222
 — distenta quare non repurganda. IV. 83
 Hypochondriaca melancholia an sit foedis virginum coloribus. IV. 68
 Hypochondriaca an à phlogosi. II. 128. & 131
 Hypochondriacæ melancholiæ signa. III. 439
 Hypochondriaci non sunt validè purgandi. III. 442
 — videntur carere febre & tamen febriunt. III. 443
 Hypochondriaci cur dorsum & pectus dolent. III. 263. IV. 175
 Hypochondriaci affectus certa indi-

cia. III. 233
 Hypochondriaci facile palpitant, & cur. II. 427. & 429
 — an febricitant. II. 128
 — quinam sint. I. 293. & II. 128
 Hypochondriacis vagi dolores. II. 127
 — calor est ut plurimum acer & mordax. III. 441
 Hypochondriacorum febris est sui generis & tumori cancroso non dissimilis. III. 447
 — allevatio undè. I. 164
 Hypochondrii dolor curatur. II. 368
 — dextri dolor quid notet. II. 33
 — dolorem mentitur dolor stomachi. II. 35
 — intenti ratio. II. 447
 — inflammati remedium. II. 452
 — morbi ut detegendi. II. 222
 — sani notæ. *ibid.*
 — tumoris examen. II. 31
 — tumores arte curandi. II. 32
 Hypochondrii inflammatis quæ febres. II. 452. & quid agendum. 448
 Hypochondriorum elevationis causæ. I. 218
 — dolores sanguine fluente cessant. II. 19
 Hypochondrium palpitans quid. II. 412
 — quale debet esse. II. 31
Hypofarcidios morbus est interimens Hippocrati. II. 59
Hypostaseos nomen quomodo hic sumatur ab Auctore. IV. 269
 — differentia. IV. 270
 — urinarum vera distinctio ex Galeno. IV. 273
 — materia quomodo in sanis & ægris dicatur eadem. IV. 305
 Hypostases in morbis quotuplices sint ex Hippocrate. IV. 291
 Hypostasis urinarum an puri proportionè respondeat. IV. 270

- Hypostasis* cur multa sit hyeme etiam in sanis, & aliis temporibus non sit. IV. 275
- quomodo fiat initio febrium acutarum. II. 316
- quare analogiam habeat cum pure. IV. 303
- Hysteriæ συνέκκωται.* I. 334
- Hysterica* strangulatio qua ratione ab uterino quovis affectu distinguenda. IV. 161
- affectio quando oritur. IV. 164
- passio quando fit febris exers. IV. 169
- Hysterica* in passione vis & motus naturæ admirabiles. I. 20
- Hysterica* symptomata cur in viris apparere non possint. IV. 162
- cur potius in mulieribus appareant. *ibid.*
- Hystericæ* affectionis causa quænam sit. IV. 147. 148. & 152
- affectionis remedia ex Aetio. II. 318. & 473. IV. 178. & 179
- Hystericæ* mulieres an statim concipiant. IV. 148
- veteres gravidæ quomodo à paroxysmo vindicentur. IV. 139
- Histericarum* febrium frigus quale sit. IV. 148
- Hystericarum* calor qualis sit. *ibid.*
- convulsiones periculosæ. I. 80
- Hysterici* strangulatus essentia in quo consistat. IV. 166
- Histericis* mulieribus cur oxymel officiat. IV. 121
- Hysteri*corum symptomatum vindex coitus. IV. 176
- symptomatum uterus fons & radix. IV. 167
- Ichor* & flatus dolorum causæ frequentissimæ. I. 62
- quid, & ejus effectus. I. 246
- Ichores* crudi & incocti. I. 246. & 247
- Ichoris* origo, vis, & facilis generatio. IV. 219. & 220
- Ιψιδδος* nomen quid. I. 348
- Icteri* ante septimum perniciæ. I. 128
- causæ & symptomata. I. 226. 243. & 244
- Ictერი* an biliosi, an flatuosi, I. 244 & 245. II. 301. & 428
- tibias quantum doleant, & unde tantus dolor. IV. 213
- Icterico* quomodo sit medendum. IV. 85
- Icterus* an sit in scedis virginum coloribus. IV. 67. & 68
- à calculo in cysti fellis concreto. III. 537
- duplex. II. 301. & 428
- Idiosyncrasis* quanti momenti in Medicina. I. 29
- Idiotarum* remedium laudatum. I. 128
- Jecur* caloris fons. I. 348
- Ignis* & aqua duo rerum principia apud Hippocratem. IV. 34
- & aqua cur olim recens nuptis traderentur ex Plutarcho. IV. 37
- Ignis* & aquæ vis, & proprietates. IV. 34. 35. 36. & 37
- natura quænam juxta sensum Ciceronis. IV. 38
- & aquæ mixtio ad morum utriusque cognitionem quantum conferat. IV. 43
- Ignis* & aqua in semine & edito foetu quomodo appareant. IV. 37
- an idem sit cum spiritu. *ibid.*
- Ilei* causa, affectus an chronicus, an acutus. I. 223. & 224
- Ileon* intestinum. I. 224
- Iliaca* passio unde, & symptoma. I. 221. 223. & 224
- Iliaca

Jactatio in ægris quid. III. 139

Jactationis causæ. *ibid.* & I. 216

- Iliaca passio succedit colicæ. II. 257
 Ἰλιγγος nomen quid. I. 301
 Illius nomen proprium. I. 224
 Imaginatio. I. 292. & 293
 Imaginatrix facultas. I. 292
 Imbecillam aliquam partem rarò quis non habet. III. 430
 Imbecillitas & virium robur. I. 237
 — in parte contracta. I. 267
 — partium an ad intemperiem, an ad morbos materiæ revocanda. III. 431
 — duplici modo assumpta à Galeno. III. 430
 — ista an habeat aliquid ^{ἀπρωτῶν}. III. 431
 — partis an causa sit morbi redeuntis. IV. 226. & 227
 — ingenii quomodo multorum morborum causa. IV. 41
 Imbecillitatis partis effectus ad arthritidem. IV. 215
 Imbecillum omne est querulum, idque duplex. III. 439
 Immobilitas oculi à causis tribus. I. 335. & 336
 Imperiù cur minù ferant dolorem. IV. 233
 Imperito homine cur nihil iniustius. IV. 43
 Impetigo an folius cutis morbus esse possit. I. 50
 Impotentia animi quomodo ad morborum cognitionem conferat. IV. 43. & 44
 — congressus à vulnere in sura accepto. I. 190
 Impotentia gradienti remedia adhibita. I. 68
 Inæqualitatis in febris causa. II. 438
 Inappetentia dysenteria succedens. II. 226
 — summa quid. II. 367
 Inappetentia examén. II. 227
 Incoctum & crudum quomodo differant. IV. 110
 Incoctum unde pendeat. IV. 110
 Indicationum rationem cur tam accurate complexus sit Hippocrates. IV. 36
 Individuum quodlibet quâ ratione reperatur. IV. 30
 Inedia exacta cur singultum non affert. II. 266
 — longa & fames vertiginem inducunt. I. 316
 Inedia in catarrhosis noxa. I. 8
 Infecunditas ex venæsectione poneres. I. 100
 Inferiorum cognitio ab universilibus pendet. IV. 35
 Infirmitas virium ab oppressione in principiis morborum. I. 157. & 187
 Inflammatio sanguinem corrumpit. I. 91
 Inflexio corporis duplex. I. 336. & 337
 Influxus cœlestis in hæc inferiora vis. I. 2
 Ingeniosi cur melancholici, & biliosi. I. 130
 Ingluviei effectus. IV. 237
 Inquietudo quotuplex, & ejus causa. I. 216
 Insulsus dicitur qui caret sale. III. 343
 — homo & fatuus quomodo differunt. III. 416
 Intellectus nostri cognitio cum nocturnum oculis ad lumen diurnum comparatur. IV. 205
 Intemperantia levis in excessu esculentorum, & potulentorum cur præferenda æquali parsimonia. I. 168
 Intemperie inæqualis magna vis est ad morbos generandos & curandos. III. 290
 Intemperies calida & frigida. I. 317
 — calida. I. 271. & 274
 — calida appetentiam dejicit. II. 227. Ine-

- Interitus* causæ & quomodo fiat. IV. 34. & 38
- Interpres* facultatum animæ quis. I. 317
- Intestinorum* affectus, convolutio, œconomia. I. 223. 224. 253. & 258
- & abdominis distensio. I. 219. & 220
- lævor. I. 252
- dolor an major aut minor, prout vel crassa vel tenuia laborant. II. 231
- dolor situ non percipitur. II. 230
- Intestinum* à quo scribatur calculi sedes. IV. 250
- Irâ* turpior est amor infanus. IV. 143
- Ira* pituitosis confert. I. 141
- Iracundi* qui. I. 90
- Iracundiæ* radix quænam sit. IV. 44
- Ischiade* laborare an idem sit quam arthritide. IV. 206. & 207
- Ischiadis* materia cur alio non confert. *ibid.*
- descriptio. IV. 184
- remedia. II. 330
- Ischiadum* magna ubertas unde. IV. 219
- Ischias* quomodo contingat. IV. 211
- unde fiat & quomodo curetur. IV. 227
- non semper à cerebro. I. 67
- an à siccitate fieri possit. I. 114
- Isidori* opinio. I. 294
- Jucundum* est quod ad suam naturam redit. I. 211
- Judicii* maturi indicia. IV. 302
- Jusculorum* usus turgidulis & inflatis noxius. I. 17
- an ad impinguationem commodus. I. 136
- an orthopnoicis & pulmonicis. I. 139
- Juvenes* ægre moriuntur. I. 351
- Juvenes* cur rari sint. IV. 59
- Juveni* quomodo articulares dolores contingere. IV. 209
- K** *Ermesinus* color qua ex re componatur. IV. 112
- L** *Aboris* fuga quid efficiat. IV. 205
- Lac* in pueris calculorum auctor. IV. 244
- an possit facere ad lapidem. IV. 256
- in universum prohibetur in curatione calculi præter asininum. IV. 260
- refrænât & contemperat caecothiam & pravitatem humorum, in humano corpore turgentium. III. 458
- fumidum est & caput opplet. III. 489
- virginalè quomodo parari solet. III. 352
- asinæ prodesse non potest in tumore, obstructione aut duritie hypochondrii. III. 514
- asininum calculosis confert. II. 16
- asinæ an arceat elephantem. I. 138
- Laccæ* quænam sint. IV. 111
- Lachrymæ* an provocandæ in ophthalmia. I. 30
- Lacte* asinino tutò utimur. II. 36
- Lactis* examen. II. 201
- usus in colico atque bilioso dolore. I. 73
- in ventriculo coagulatio quomodo impediatur. I. 156
- asinini usus in arthritide. III. 281
- asinini usus ad faciei nitorem. III. 493
- asinini usus præsertim per æstatem

- æstatem ulceribus accommodatus est, quod vehementer detergeat. III. 514
- Lactis** vires in magnis doloribus. III. 458
- asinini usus in curatione calculi. IV. 260
- Lana** tinctæ colorem non deponunt, sic cerebrum in desipientia phrenitica, neque enim elui potest hæc affectio. III. 432
- Langii** opinio de utero. IV. 46
- caput integrum de infans amoribus. IV. 147
- Languoris** ab ægrotatione, discrimen, & causa. I. 193.
- Lapidem** in rene arguit spinæ inflexio difficilis & lumborum dolor. II. 453
- Lapides** ex intestinis decedentes. III. 528
- quomodo cogantur in renibus. IV. 238
- quot & quibus in locis cogantur. IV. 239. & 240
- Lapis** coagmentatio in quibus potius generetur. IV. 57
- materiam quamnam Galenus constituat. IV. 240
- causa efficiens & materialis quæ. IV. 250
- in medio repertus nucleus. IV. 254. & 255
- Lapidum** renum & vesicæ differentia. IV. 257. & 258
- differentia pro diversitate personarum in quibus reperiuntur. IV. 259
- Lapis** per tussim excretus. III. 537
- in cysti fellea repertus ex ictero diuturno. III. 540
- in vesica an pueris magis familiaris, quam epilepsia. IV. 236
- quomodo fiat in pueris. *ibid.*
- & calculus an differant. IV.
- Ballonii Oper.* Tom. IV.
238. & 239
- Lapis** in quibus potius contingat. IV. 240. & 241
- ubi primò fiat. IV. 243. & 244
- an & cur potius concrescat in pueris, quam in aliis ætatis. IV. 247
- an facile cogatur. IV. 248
- quibus partibus contingat ex Galeno. IV. 250
- quid significet. IV. 238
- Laryngis** & colli passio. I. 259
- Lassitudinis** dolor unde oriatur. IV. 135. & seqq.
- Lassitudinum** consideratio. II. 275. & 452. III. 383
- Lateris** dolores aliquando hypochondriaci. II. 128
- doloris ante morbos ratio habenda est in morbis. II. 392
- dolor non negligendus, licet non sit pleuritis. *ibid.*
- dolores pleuritium mentientes. II. 393
- dolor fugax malignus. I. 122
- dolorum differentia. I. 6. 40. 59. 65. 71. 114. 115. 164. & 166
- in doloribus quando purgandum. I. 14. 59. 72. 165. 166 & 167
- quibus in doloribus vena non secanda. I. 14. 60. 72. 165. 166. 169. & 170
- in doloribus cur animadvertendum an febris sit essentialis, an non. I. 153
- Laurentius** Medicus regius laudatur. III. 383
- Lauri** radice cortex quid efficiat. IV. 180
- Legati** olim uxores secum non ducebant. III. 485
- Legumlatores** quantopere de suarum legum duratione fuerint solliciti. IV. 29. & seqq.
- B b b Legum-

- Legumlatores** cum naturæ in rebus condendis diligentia comparantur. IV. 29. & seqq.
- Leienteria** an intestinis aut ventriculo fit læso. II. 227
- Leienteriæ** continuæ & diurnæ symptomata. I. 108
- à cœliaca affectione discrimen. I. 160
- Leipiria** febris. I. 265
- Leipopsychiæ** unde inducantur. IV. 80
- Λειποψυχίη** quid Hippocrati. I. 365
- Leipothymia** an in peripneumonia frequens. II. 68. & 425
- quæ purgationem postulet, quæ non. II. 369
- Leipothymiæ** examen. II. 365. 369
- Lentiginosi** malis ichoribus abundant. I. 196
- Lentor** circa dentes quid significet. I. 87
- Leonici** opinio de phlogosi aut phlegmone. IV. 150
- Lepra** an possit esse morbus solum cutaneus. I. 49
- Lepre** quo tempore maximè expululent. IV. 216
- Lethargicis** an tutò exhibeatur theriaca. I. 33
- Lethargum** quomodo æmuletur peripneumonia. I. 88
- Lethargus** à pulmone. II. 269
- fit ex pulmone, cum afficitur cerebrum tetro vapore, undè marcor cerebri. III. 431
- quid differat à phrenitide. *ibid.*
- quid sit. III. 48
- quale morbi genus. IV. 50
- Leuce** an differat ab elephantiasi. IV. 71
- unde oriatur. *ibid.*
- Leucophlegmatia** quare vacuitatem doloris habeat. IV. 213. & 214
- undè indolentiam afferat, licet crûs & tibia intumescat. IV. 214. & 215
- Leucophlegmatia** undè oriatur. IV. 283
- Leve**, grave. I. 314
- Liberorum** corpora cur facilius morbos & remedia ferunt, quàm fervorum. I. 71
- Libidinosorum** commune flagellum quodnam sit. IV. 224
- Lien** quid habet *κατάσπον*. I. 8
- & caput maximè patent morbis. I. 302
- frigoris sedes. I. 348
- iusto minor non benè defæcat sanguinem. III. 549
- quibus efflorescit, iis corpus extenuatur. III. 458. & 470
- quomodo ob potum aquæ hydropem inducit. IV. 75
- unde intumescat. *ibid.*
- cur iis imminuatur quibus corpus floret. IV. 76. & 77
- quam facilè obstruatur. *ibid.*
- quomodò possit commodè purgari. IV. 124
- quomodo dicatur acclivis & quando declivis. IV. 127
- an lædatur in foedis virginum coloribus. IV. 67
- Liene** vitiatò, cur non quartanæ aut erraticæ febres potius foedatas virgines adorianur. IV. 95
- Lieni** quomodo vires addendæ. IV. 125
- Lienis** vitium unde contingat, & quam perniciosum sit. IV. 78
- Lienis** corpus esse *ανάσπον* & *κατάσπον* quid sit. IV. 103
- affectibus an conferat oxymeli. IV. 120
- vulnera non sunt lethalia. I. 183
- vitio laborantium edacitatis causæ. I. 45
- Lienosi** ut dysenteria juvantur. II. 227
- quare sunt voraces. III. 549
- Lienosi**

- Lienofi** à quo medicamenti usu prohibiti. IV. 85
 — ubi medicamenti opus habeant, ubi non. *ibid.*
- Lienosis** an conferat diarrhoea. I. 5
 — an profit vinum album. I. 8.
- Ligamenta** uteri quomodo imbecilliora reddantur. IV. 189
- Ligamentum** quotuplex sit. IV. 217
- Linguae** partes cur calculis non expertes. IV. 236
 — incontinentia unde, & quid indicet. III. 28
 — alteratio & vitium quid indicet. I. 86. & 87
 — colorum species, quid agendum insinuet. *ibid.*
 — balbutiæ & hæsitantiæ causæ. I. 94. & 95
- Lippitudo** oculorum. I. 255
- Lipyyiarum** & epialarum febrium exemplo docetur simul percipi posse contraria. IV. 131
 — febrium frigus quale sit. IV. 148
- Lithiaseos** quænam sit parens. IV. 235
 — an calor sit primarius opifex. IV. 247. & 249
- Lithiasis** quorumnam sit propria. IV. 235. & 253
 — quibus propriè attribuenda. IV. 242
 — quot modis fiat in viris & in pueris. IV. 247
- Livor** est via ad nigrum. I. 210
 — qui in partibus corporis malus est, nigredine pejor. I. 263
- Lixivium** pro capite. II. 23
- Lochiis** suppressis audacter secanda vena. I. 153
- Lochiorum** suppressio cur deterior mensium suppressione. I. 183
 — suppressio quid sit. II. 58
 — suppressio hydropis auctor. II. 35
- Lochiorum** per unum aut alterum diem suppressio cur tam periculosa, non item menstrui sanguinis spatio novem mensium ad foetus formationem retenti. IV. 99. & seqq.
- Lue** venereâ olim affectorum ulcera difficilè sanantur. I. 161. & 172
- Luem** in veneream non datur præscriptio, latent reliquiæ, domatur venenum, non vincitur. III. 373
- Lues** venerea nunquam emoritur, nec ejus fibræ omnes eliduntur. III. 374
 — morbus est totius substantiæ. *ibid.*
- Luis** venereâ alexiterium est hydrargyrus. I. 12. & III. 50
 — venereâ latentis mira symptomata. III. 525
 — venereâ feliciter depulsæ exemplum. III. 542
 — venereâ remedia. II. 386
 — venereâ reliquiæ noctu moventur. I. 127
 — venereâ quale venenum. I. 161
 — venereâ & pestis collatio. I. 89
- Lumborum** dolores cur breves, I. 221. & 227
 — dolores explicantur. II. 453
- Luna** ad epilepsiam facit. II. 139
 — an morbos acutos moderetur. I. 35
- Luna** deficiente an sanguis mittendus. I. 36
 — silente an corpora imbecilliora. I. 147
- Lunaris** purgationis instantis signa. IV. 102
- Lunaticus** morbus qualis. IV. 53
 — morbus quàm difficulter curatur. IV. 206

Lyci opinio de urina. IV. 268

M *Acilentorum* articuli cur mucosiores quam succulentorum. IV. 219

Macri & squalidi an juventur venæsectione. I. 90

— magis formidandi quam floridi & succulenti. III. 420

Mador an conferat. II. 164

Mala minima non negligenda. I. 97

Malorum origo & præcipue fluxionum à cerebro. I. 260. & 266

Malum malo cumulatur. I. 260

Mammarum minima affectio non contemnenda. I. 151

— in puellis intumescencia quomodo appelletur ab Hippocrate. IV. 73

Manardus citatur in materia de sudoribus. IV. 150

Mania tribus modis sumitur. III. 137

— epilepsiam solvit. II. 114

Maniæ syrupus conveniens. II. 131

Manuum tremor unde. I. 332

Marem tardiùs augeri quis dixerit. IV. 30

Maris & feminae differentia. IV. 57 & 59

Marium vita an longior. IV. 46

— & feminarum ægrotantium differentia. IV. 41

Mas longi fati, brevis verò femina. I. 302

Masticinarum pilularum compositio. IV. 107

Materia morbifica quot & quibus modis excludatur. IV. 306

— vaga & fixa. I. 222. & 227

Materiæ virulentæ suppressio mortifera. I. 196

Matrimoniorum perturbatrix est infecunditas, soboles verò vinculum, fidum & beatum amoris pignus, & amicitia

conciatrix. III. 369. 373

Matthioli in Dioscoridem sententia de urticae femine. IV. 172

Meatum in pueris angustia an causa concretionis esse possit. IV. 212

— angustia an sit una ex causis coagmentationis. IV. 251

Medicamenta violenta quæ & quibus noceant. IV. 80

— validissima an hyeme præscribenda. I. 40

— ventri duro & calido qualia convenient. I. 14

— levia sub finem morborum efficacia. II. 316

— hypnotica queis danda. II. 312

— valida diaurosin habentibus valent. II. 342

— valida tabescentibus nocua. II. 13

— valida initiis morborum non danda. II. 316

— in paroxysmo arthritico nocent. II. 408

— valida an danda iis quibus alius adstricta & ambusta. II. 315

— valida non conveniunt catarrhosis. II. 447

Medicamentis assuescere malum. II. 196

Medicamentorum exhibendorum ratio. II. 315

— usus frequens an commodus. I. 64. & 65

Medicamentum inutile malum affert. II. 264

Medici nil falso debent supponere. II. 119

— Monspeffulani in oxyrhodino hypnotico cur acetum fugiunt. I. 162

— pneumatici. I. 33. 130. & 184

— multi plus valent & videntur quam

quàm

- quàm unus. III. 364
 Medici olim ægros non adibant nec
 visitabant, sed domi consu-
 lebantur. IV. 263
 — otio & litteris abutentes in
 cognoscendis urinis magni
 augures. *ibid.*
 Medici præcipua cura in quo posita
 esse debeat. IV. 206
 Medicina optima non uti Medicinâ.
 I. 129
 Medicinæ ars quomodo exerceri de-
 beat. IV. 206
 — ars à calumniis vindicatur.
 II. 404
 Medico non solum scientia, sed &
 fidelitas & benevolentia ne-
 cessaria. III. 485
 Medicorum indulgentia juvat in mor-
 bo diurno. III. 367
 — decreta tamquam fenatuscon-
 sulta esse debent, quorum ra-
 tio non quovis tempore red-
 di debet. III. 419
 — errores aliqui reprehendun-
 tur. III. 118. 185. & 231
 — quorundam fucus. IV. 263
 & 264
 — error in purgando humores
 diebus criticis, & incoctis.
 II. 117
 Medicum industrium & minime ti-
 midum fortuna sæpe juvat.
 I. 64
 — artificem maximè sensui ad-
 dictum quis dixerit. IV. 35
 Medicus artem & artis eventum nec
 debet, nec potest semper
 præstare. III. 448
 — utilior est amicus, quàm ex-
 traneus, licet par sit scientia.
 III. 485
 Mediocritas in crassitie & extenuatio-
 ne. I. 218
 Medulla spinalis cur non habeat sen-
 sum. IV. 215
- Mel* quomodo nocet. II. 441
 Melancholia hypochondriaca. I. 231
 & 245. II. 23
 — legitur in vultu. I. 240
 — hypochondriaca est gradus
 ad elephantem. III. 443
 — hypochondriaca multa inclu-
 dit & opinione majora. III.
 444
 — non tam est in humoribus,
 quàm in partibus solidis. *ibid.*
 — morbus est duplex. III. 247
 — an sit in foedis virginum
 coloribus. IV. 68
 Melancholia in hypochondriaca ve-
 næsectio imprimis est neces-
 saria. III. 248
 Melancholiæ cerebri & epilepsiæ an
 causa eadem. II. 130
 Melancholiæ morbo & ægroto ani-
 mo medentur blanda collo-
 quia. III. 399
 Melancholiæ hypochondriacæ symp-
 tomata multa enumerantur.
 III. 436
 — quandoque remedium est fe-
 nectus, quæ & ipsa morbus
 est. III. 443
 Melancholiam, laborantium constitu-
 tioni sese accommodare quis
 tradat. IV. 117
 Melancholica sunt symptomata tim-
 or & mœstitia absque cau-
 sâ. III. 326
 — corpora non validè purgan-
 da. II. 24
 Melancholici qui fiunt. I. 32. & II.
 196
 — & epileptici cur delirant. II.
 130
 — cur ingeniosi. I. 130. & III.
 326
 — cur famelici. I. 45. & III. 367
 — cur in accessionibus cibandi.
 I. 46
 — quare dicuntur balbi blas-
 que.

- que. III. 311
- Melancholici perpetuò medicinam appetunt, eisque corpus perpetuò dolet. III. 265. 324. 339. 340. 409. 420
- apud Aristotelem dicuntur, qui atrâ bile laborant. *ibid.*
- ex sanguine missò pinguescunt. III. 327
- dolendi & conquerendi finem non faciunt. III. 265. & 327
- nec sano sunt corpore, nec animo, licet magnorum sint facinorum auctores. III. 331
- habent quædam intervalla. III. 342
- toti jacent in fermento. III. 367
- levi de causâ sanguinem excernunt. III. 383
- ab adustione non sunt vehementer purgandi. III. 439. & 440
- ab humore acri valdè queruli. *ibid.*
- cur flatuosi, macri & pilosif. III. 440. 471
- omnia tuta timent. III. 443
- Medicomastiges & flagella Medicorum dicti. III. 133
- quinam dicantur. III. 136
- multi dimissa curatione fuerunt restituti. III. 263
- benè habent cum impinguantur. III. 266
- cur blandè purgandi. IV. 104
- an sint medicamentis assidue fatigandi. IV. 126
- quotuplicis sint generis. IV. 127
- cur pungentibus adeò doloribus affligantur. IV. 212
- Melancholici humoris effectus. *ibid.*
- humoris vis & energia magna. III. 378
- Melancholici affectus quinam absolute dicti. III. 210. 329.
- affectus elleborisum requirunt. III. 399
- affectus sunt tormenta Medicorum. III. 444
- Melancholicis affectibus an venæsectiono conveniat. III. 311. 327
- Melancholicis fuliginosum excrementum si adit, multorum malorum causa est. III. 331
- lac, balnea & omnia temperata profunt. III. 368
- ab adustione adjunctum est virus quoddam. III. 420
- dejecta est appetentia ab intemperie & affectione prava. III. 440
- cur facies pallida. IV. 85
- quomodo phlebotomia administranda. II. 174
- mulieribus cur oxymeli officiat. IV. 121
- vaporibus discutiendis quid potissimum conferat. IV. 119
- Melancholicorum duæ species, alii à liano, alii ab affatione sanguinis. III. 309
- varii motus & impetus undè repetendi. III. 323
- sanguis quare non ita facile corrumpitur. III. 327
- Melancholicorum accidentium & dolorum à catarrho discrimen. I. 161
- Melancholicorum maxima pars fit ab adusto humore. III. 332
- corpora perpetuò punguntur. III. 443
- duo genera. III. 26
- querelæ perpetuæ. III. 183
- Melancholicorum morborum curatio ut promovenda monentur Medici. III. 329. & 330
- Melancholicus humor non tam est irritandus, quàm fovendus, alendus

- alendus & mansuefaciendus. III. 329. & 330
- Melancholicus humor adustus graviorum capitis dolorum causa sæpius esse solet. III. 483
- cerebri affectus ut differat à passione heroica. IV. 145
- succus. I. 247
- humor an aptus capitis dolori excitando. I. 33
- quomodo cordi infensus. I. 161
- Membranarum* affectio quo auctore dicitur phrenitis. IV. 98
- *evacuandus* quando & quomodo fiant. IV. 213
- Memoria* duplex. I. 292
- Mens* qui ægrotet. II. 186
- Menses* moventia. II. 318
- Menses* quibusnam accidant. IV. 71. & 72
- erumpere debentes quo nomine & quam accommodato vocentur ab Hippocrate. IV. 99
- quomodo provocandi. IV. 178
- Mensibus* fluentibus an mittendus sanguis. I. 35
- Mensis* tum solaris, tum lunaris quot dierum. *ibid.*
- Mensium* eruptionis signa in febribus laboriosis. I. 74. 179. 194
- sistendo fluori quomodo adstringentia & refrigerantia noceant. I. 150
- suppressio quomodo & quando contingat. IV. 62
- Menstrua* materia quantam vim inferat naturæ, si supprimatur. IV. 100
- suppressio cur multis naturam obruat incommodis. IV. 179
- Menstrua* alba quænam sint. IV. 102
- an requirantur ad conceptionem. III. 540
- Menstrua* purgatio præ pudore suppressa penitus. I. 197
- Menstruæ* purgationis tempus non in omnibus virginibus idem. IV. 101
- Menstrui* sanguinis commoditas quantà sit. IV. 57
- sanguinis novem mensium spatio ad fetus formationem retentio cur minus periculosa quàm lochiorum per unum aut alterum diem suppressio. IV. 134
- Menstruorum* immodicorum causa. I. 267
- Menstruus* sanguis & semen quid inter se commercii habeant. IV. 57
- sanguis an sit malignus. III. 77
- Mentagram* in Italia qui & quomodo sensere. IV. 235
- Mesenterii* inflammatio alvi fluoris causa. II. 225
- morbosa affectio quæ. II. 224
- abscessus symptomata & signa. I. 198
- Mesenterium* quot morborum fons. IV. 292. & 293
- prodigiosum, ab intestinis separatum, abscessuum insolentium ubertate plenum. III. 524
- Mesuai* opinio & locus de curatione melancholicorum. IV. 127
- Metastases* & inclinationes naturæ sunt admirabiles. I. 190
- Metastasis* humorum. I. 221. 235
- Meteorismus*. I. 219
- Methodici* & Empirici quomodo differant. IV. 206
- Methodicorum* & Empiricorum instrumenta quænam sint. IV. 205
- Metonymia*. I. 254
- Metus*

Metus causa palpitationis. II. 427
Microcosmi cum megalocosmo comparatio. I. 248
Micturientis dolor an augeat lapidem. IV. 241
Milvi volatus cum musculi actione comparatio. I. 248
Mitificatio omnis cujusnam agentis sit opus. IV. 302
Mixtio legitima in rebus externis quomodo fieri debeat. IV. 39
Moror uno quasi ictu plus facit quam humores, qui longas febres procreant. III. 462
Moeroris & tristitiæ effectus. I. 117
Mole signa. I. 46. 54
Mollities & raritas quibus competat. IV. 59
Morbi an ad posteros jure hæreditatis perveniant. III. 293. IV. 238
 — quare noctu exacerbentur. IV. 227
 — mulierum reconditores. IV. 40
 — nervosi generis ex parte humoris & subjecti curatu difficiles. III. 455
 — aut sunt longi aut præcipientes. III. 461
 — vernaes an manè irritentur. III. 303
 — omnes ut plurimum circa diluculum mitescunt, etiam pestilentes. III. 304
 — penè omnes sub tempus noctis ingravescunt. III. 306
 — longi trifariam dicuntur. III. 342
 — cerebri Medicorum operam sæpè eludunt & elidunt. III. 391
 — congeniti seu connutriti, à Plinio parentales dicuntur. III. 423. quinam sint. II. 223

Morbi sunt æternæ possessionis & in eos non est longioris temporis exceptio. III. 423
 — multi negliguntur quia sine febre, & vulgò homines affligunt, quales sunt dolores dentium, podagræ, verminationes, tusses, tormina ventris. III. 446
 — qui consuetis remediis non cedunt, quomodo curandi. I. 6
 — gentilitii à Medico valdè considerandi. I. 127
 — per consensum quot modis fiant. I. 63
 — autumnales sæpè malè morantur. I. 4
 — longi an fiant per consensum. I. 61
 — ubi sunt obstinati, humorum motus sequendus etiam die paroxysmi. I. 197
 — omnes non semper vultus colorem mutant. I. 239
 — cerebri *θεῖοι, ἀσθητοί, καὶ βαρυστοί.* I. 357
 — membrorum fortium graves. I. 366
 — maligni fiunt deteriores diebus criticis. II. 275
 — maligni habent potius *κρίσιμα,* quàm *κρίσιστα.* *ibid.*
 — qui fiant deteriores diebus criticis. II. 274. 437
 — si ab uno humore, cur datur medicamentum varios humores purgans. II. 437
 — in orgasmo ut curandi. II. 117
 — eadem hora repetentes valdè tractandi. II. 118
 — acuti, & longi undè. II. 439
 — acuti cum alvo lubrica. *ibid.*
 — Morbi

- Morbi** cur necessariò aliqui longi. II. 397
- melancholici an fortiter agi-
tandi. II. 117
- quando blandè tractandi.
ibid.
- manent humoribus etiam
evacuatis. II. 398
- incipientes cum terrificis
symptomatis undè. II. 123.
125. & 126
- à suppressione solemnii ut
tractandi. II. 59
- Morbi** initio si terrifica symptomata,
ut tractanda. II. 197
- tranquillitas ejusdem diuturni-
tatem & longitudinem signi-
ficat. III. 384
- coctio quomodo dicta. IV.
299
- curatio quantum pendeat à
cognitione. IV. 206
- longitudo undè significetur.
IV. 270
- compositi explicatio, propo-
sito oculo. II. 149
- acuti paroxyfimus qualis. IV.
291
- crudi & cocti nota & cog-
nitio. I. 238
- Morbi** verni plenitudinem potius
quàm cacoethiam sequuntur.
I. 4
- animi quot sunt. I. 273
- chronici. I. 272
- acuti quinam sint. IV. 43
- Morbilli** non solùm temporis, sed
etiam corporis constitutio-
nem sequuntur. I. 125
- Morbillis** quando conveniat cathar-
ticum. I. 21
- Morbillo**rum eruptionem an impe-
diat catharticum, an phlebo-
tomia. I. 27. 36 & *seqq.*
- Morbis** malignis fomnus nocet. II.
446
- Morbis** in contumacibus in orgasmo
medicamenta danda. I. 35
- incognitis ut medicamenta
adhibenda. II. 305
- in malignis alterationi maxi-
mè studendum. I. 182
- in omnibus omnia timenda.
I. 151. 166
- in prodeuntibus à corrup-
tione partium non certò po-
test prædici exitus, ut in hu-
moralibus. III. 479
- Morbo** incognito Ars medica errat
Andabatarum more. I. 260
- in **Morbo** mente constare bonum,
quomodo accipiendum. III.
284
- Morbo** urgente videntur remedia
cum quadam temeritate ca-
pienda. III. 448
- Morborum** principia ex Hippocrate.
I. 2
- ingenium. I. 3
- autumnalium idea & symp-
tomata. I. 133. & 134
- implicitorum examen. II. 146
- initio cur terrifica sympto-
mata. II. 272
- simplicium, compositorum
& complicatorum differ-
tia. II. 147. 150.
- generatio non est ut adortio.
II. 38
- cognoscendorum examen. II.
143. 146
- diuturnitas à tribus causis re-
petenda. III. 283
- congenitorum vis & poten-
tia. III. 297
- plurima genera primo coitu
& prima mensium eruptione
solvuntur; quòd si non sol-
vantur, vix ac ne vix cura-
tionem admittunt. III. 434
- quorundam cruciatus sæpè
sunt graviore carnificum tor-
mentis.

- mentis. III. 446
 Morborum distinctio undè maximè
 petenda. IV. 235
 ——— cognitio quantoperè fit di-
 versa. IV. 205
 ——— omnium cognitio an peti
 possit ab urinis. IV. 263. &
 264
 ——— origo quæ & quotuplex. IV.
 49
 ——— & sanitatis causas undè repe-
 tat Hippocrates. IV. 48
 ——— semen quid alat foveatque.
 IV. 89
 ——— putridorum materia quotu-
 plex. IV. 281. & 282
 ——— successione occasio. IV. 305.
 & 306
 ——— virilium & muliebrium cu-
 rationis differentia. IV. 40
 ——— brevitatù causæ. I. 99
 Morbos acutos an moderetur Lu-
 na. I. 35
 ——— longos an moderetur Sol.
ibid.
 ——— congenitos in senectâ destitu-
 ros credit Hippocrates. III.
 281
 ——— attollere non debent Medici
 pluribus de causis. III. 169
 ——— quid difficiles, vel faciles
 reddat. I. 131
 Morbo si definunt esse morbo si, non
 est tutum. II. 440
 Morbum quid faciat non est viden-
 dum, sed quid tollat. III.
 339
 ——— committi à bilioso humore
 an aliud quàm committi à
 crudo succo. IV. 299
 Morbus idem quam multis modis in
 uno corpore solvatur & judi-
 cetur. IV. 290
 ——— occultus quando & quomo-
 do dicatur. IV. 53
 ——— crudus quomodo intelligen-
 dus, ex Galeno. III. 316. &
 330
 Morbus malignus dicitur qui commu-
 nem aliorum morborum for-
 tem superat, & ægre cura-
 tionem admittit. III. 336
 ——— lethalis dicitur duabus de
 causis. III. 335
 ——— alteri succedens malus. II. 57
 ——— longus aut brevis unde. II. 17
 ——— ficcus quid. II. 153
 ——— omnis an ulcus. II. 135
 ——— in via. I. 295
 ——— ficcus humidus. I. 257
 ——— comitialis cur epilepsia dici-
 tur. I. 29
 ——— attonitus. I. 303
 ——— est gravis dupliciter. I. 352
 Mores virorum & mulierum quomo-
 do æstimandi. IV. 43
 Mori sine febre neminem an verum
 sit. III. 274
 Moriendi necessitas unde. I. 367
 Morimur bifariam. *ibid.*
 Morituri quidam validiores. I. 366
 Morituri ex vulneribus capitis signa.
 I. 331
 Morosa mulier ab Horatio descripta.
 IV. 125
 Morosa de muliere Horatii locus. *ibid.*
 Mors pallida cur dicatur à Virgilio.
 IV. 84
 Mortis ab oppressione causa. I. 147
 ——— imago. I. 300
 Motus & inclinationes naturæ sunt
 admirabiles. I. 190
 ——— etiam uterini. I. 189
 Motus effectus. I. 229
 Motus sphericus quibus convenit. I.
 306
 ——— rerum rotatarum. I. 318
 ——— est subobscurus in 19. *raion.*
 I. 337
 ——— membri impeditus. I. 338
 Motus contra naturam quatuor spe-
 cies. II. 429
 Mucosa

Mucosa urina unum e tribus significat. III. 457
 ——— urina est vel ob pituitam purulentam, vel ob pus pituitosum. *ibid.*
Mucosi excrementi in paralyfi natura excutitur. III. 453
Mucosum quid, tenax & glutinosum apparens in urinis quorundam in fundo matulae, undenam oriatur. III. 426
Mucosus humor proprius membrarum & nervosi generis, ex Hippocrate. III. 455
Mucus quid est, quanam substantia. *ibid.*
 ——— & saliva sunt repletionis indices. III. 414
 ——— quomodo lubricitatem faciat. IV. 191
 ——— quotuplex sit. IV. 209
 ——— quibus inhæret partibus. I. 268
Muliebres morbi ferè incogniti, ex Hippocrate. III. 446
Muliebribus in morbis non semper accusandus uterus. III. 409
Muliebris fluor tribus de causis curatu difficilis. III. 380
 ——— multorum malorum ferax ægris & medicis, quibus est crux & tormentum. *ibid.*
 ——— multorum incommodorum causa, siue perseveret, siue supprimatur. III. 381
 ——— fluor in colliquativum terminatur. III. 381
 ——— agaricum respuit. III. 492
Muliebris fluoris curatio ratione vitæ. III. 381. & 493
 ——— remedia interna & externa. III. 381. & 382
 ——— suppressio generat gangrænam in utero. III. 381
Muliebrum omnium morborum causam retulit Hippocrates ad

uterum. III. 446
Mulier an semper viro frigidior. IV. 55
 ——— cur rariore carne prædita sit quàm vir. IV. 58
Muliercula avarissima. I. 354
Mulierculæ ab ore Medici pendentes. IV. 264
Muliercularum garrulitas quam magni faciat diutericorum formulas. IV. 258. & 259
Mulieres cur difficilius morbis implicentur. I. 68
 ——— cur suppressis mensibus de dolore circa os ventriculi queruntur. I. 71
 ——— cur doloribus capitis sæpius affliguntur. I. 143
 ——— vino deditæ gravibus morbis obnoxia. I. 162
 ——— biliosa non ferunt phlebotomiam. II. 365
 ——— gravida à cholera morbo pereunt. II. 36
 ——— pariendo epilepticantur. II. 137
 ——— decipiuntur in sensu frigeris in capite. II. 458
 ——— quædam prægnantes melius habent. II. 137. & 138
 ——— cur capite dolent magis. *ibid.*
 ——— an possint podagrâ laborare. IV. 211
 ——— cur podagrâ non laborare, nec capillorum defluvio dicuntur & à quibus. IV. 236
 ——— quas ob res morbis obnoxia. IV. 47
 ——— hypochondriacæ & melancholicæ deterioris sunt conditionis quàm viri. III. 388
 ——— solæ inter cætera animalia gravida coitum norunt. III. 407
 ——— calidiore temperamento sunt afflictae valetudinis. III. 409
 C c c 2 Mulieres

- Mulieres quare sunt naturâ frigidiores. III. 447
- melancholicæ non fiunt sæpè menstruales. III. 448
- infirmum gerunt animum. *ibid.* & 461
- hæmorrhoidibus obnoxix ferè sunt valetudinariæ. III. 485
- à cæteris morbis per menstrua vindicantur. *ibid.* & seq.
- quædam vix menstruales concipiunt tamen & vitales pariunt fetus. III. 541
- hypochondriacæ difficiliùs curantur quàm viri. III. 367
- albæ uterino fluxui obnoxix. III. 238
- Mulieres* quid sit. IV. 43
- Mulier* quæ facillè concipiebat, si concipere desinat, illi frequenter est mittendus sanguis. III. 490
- enixæ si latus doleat an fecanda vena, cum eunt lochia. II. 36
- gravidæ an dysenteria mala. II. 259
- gravidæ an fluor alvi nocet. *ibid.*
- Mulieribus formosissimis cur impurus sæpè sanguis detrahitur. I. 142
- Mulierum animi essentia facillè dissolvitur, cum sit in illis vitale robur infirmum, & validâ animi pathemata. III. 462
- Mulierum abortus in peste. I. 195
- morbi cur ferè immedicabiles. III. 108. & 238
- morbi gravissimi duplici de causâ. III. 476
- cacochymarum proprium est, ut earum menses statam periodum non servent, nativique careant colore. III. 512
- morbi sunt curatu difficiliores propter pudorem, si quid præsertim circa naturalia oriatur. III. 285
- Mulierum morbi cur reconditiores quàm virorum. IV. 40
- corpora in quo differant à virorum corporibus. IV. 48
- garrulitas medicæ artis peritia credita in medicorum contemptum. IV. 263
- genus cur in squaloribus mollestaretur, cum potius ea constitutio ei profutura esset. IV. 220
- morbi cur difficiliùs curentur quàm morbi virorum. IV. 46
- natura cur fractioris & humilioris animi. IV. 43
- qualitates diversæ ex coloribus diversis. IV. 49
- Mulsa* liberalior ac meracior. I. 217
- Mulsæ dotium observatio, *vide* Hydromel. I. 241
- Musculi* actio. I. 338
- Musculorum quatuor motus ex Galeno. I. 333
- Musculus scalenus in pleuritide partium thoracis superiorum dolet, & quare. I. 333
- Musicæ* occultæ nullus respectus, ex Nerone. III. 296
- Musicam adamabat Æneas Silvius, qui postea Papa fuit. *ibid.*
- Musici dicuntur esse soli Galli. *ibid.*
- cur non Hispani & Germani. *ibid.*
- Mutationes* corporum quando accidunt. IV. 72
- Mutationum temporum vim qui maximè præsentunt. I. 140
- Myrrha* nostra qualis sit. IV. 112
- N**arcoticorum in usu quanta cautio adhibenda. IV. 160
- Natura* an contrariis delectari videatur. IV. 237
- nostri amantissima aut brevem

- vem aut tolerabilem dolorem fecit. III. 447. & IV. 233
Natura quantoperè in rebus condens follicita. IV. 30. & *seqq.*
 — cum legislatoris follicitudine comparatur. *ibid.*
 — in omnibus æternitatis avida. III. 406. & IV. 29
 — quotuplex apud Hippocratem. IV. 34
 — à naturâ diversa. IV. 54
 — quandoque est homini bruta & noverca. III. 522
 — solers in cerebro formando. I. 367
 — cur futuras, ossa, tubercula & poros dedit. I. 302
 — invenit vias in morbis expellendis auxiliatrices. I. 242
Naturæ motus & inclinationes admirabiles. I. 190
 — metastases. *ibid.*
 — vis à nullo edocta omnia benè facit. I. 240. & 242
 — motus & impetus crisin accelerat. *ibid.*
 — mirus thalamus in generatione spirituum & sanguinis. I. 307
 — auctoritas & dignitas in quo potissimum conspiciatur. IV. 48
 — definitio ex Cicerone. IV. 179
 — conatus in excernenda re molesta quantus sit. IV. 222. & 223
 — progressus in urinis fundendis quam admirabilis. IV. 302
Nausea & vomitus. I. 216
Nautæ potius quam Astronomi fiunt vertiginosi. I. 311
Neotericorum futiles opiniones de causis calculi recensentur. IV. 255
Nephritica remedia. II. 15. 27. 110. 111. 217. & 218
Nephritici dolores an vere præcedant lithiasim vesicæ. IV. 253
Nephriticis undè obveniat salus. IV. 125
Nephriticorum calculosorum affectus quinam sit. IV. 258
Nephriticos dolores experti qui vesicæ lapide laborant. IV. 251. & 252
Nephritidis in infantibus conjectura. I. 179
Nervi cur sicci. IV. 214
 — cur tanto dolori obnoxii. IV. 233
Nervi punctura cur deterior quam incisio. IV. 232
 — punctura quam periculosa. IV. 233
Nervorum morbi quales sint juxta Hippocratem. IV. 213
 — genus quale sit. *ibid.*
 — durities cur tantam ad patiendum aptitudinem non impediatur. IV. 217. & 218
 — affectus non leves. I. 350. & 358
Nervosarum partium proprium quid. IV. 63
Nervosis partibus calidum amicum. I. 194
Nicolai requies quid. IV. 157
Niger color, aut livor quid indicet. I. 262
Nigrities livore minùs perniciose. *ibid.* & 263
Nigror criticus est. *ibid.*
Nitoris vultus causa. I. 78
Noctuarum oculi ad lumen diurnum cum intellectus nostri cognitione comparantur. IV. 205
Noverca una, duæ matres quid. I. 7.
Nuclei in medio lapidis reperti explicatio. IV. 254. & 255
Nuptiarum in solemnibus aquam & ignem olim tradi recens nuptis à quo traditum. IV. 37.

- Nutrices* pleuriticæ cur maximè dyf-
pnoicæ. I. 143
 — quæ diu fuerunt, aut debi-
les, aut fluxui muliebri ob-
noxia. I. 186
Nutricibus scammoniata nocent. I. 20
Nutritio facta simul & femel. I. 210
 — in pueris quomodo fiat. IV.
241. & 242
- O**bservatio quorundam Chirur-
gorum. I. 368
Obstetrix apud Comicum, Medico-
rum auctoritatem imitatur.
III. 420
Obstructio morbus in via, quotuplex,
& ejus causæ. I. 293. 295. &
303
 — ne multum refrigeremus im-
pedit. II. 17. & 22
 — vehemens febrium sympto-
maticarum causa. II. 351
 — an sufficiat ad lapidem cogen-
dum. IV. 243
 — putredinis parens quomodo
tollenda. IV. 92
Obstructionis venarum mesaraicarum
curatio. I. 11
Occasionis celeritas quid, & undè
spectetur. IV. 41
Oculis frigida nocent. I. 190
Oculorum morbi multis remediis non
vexandi. I. 47
 — morborum curatio. *ibid.*
 — rubor phlogoseos cerebri ar-
gumentum. I. 85
 — motus & morbus. I. 240
 — contentio in objectum parit
vertiginem. I. 306
 — intentionis effectus. I. 313
 — motus coelestis est, iisdem
clausis imaginatio fortior. I.
293. & 306
 — remedia in metu cæcatis.
II. 34. & 35
 — morbi difficillimæ curatio-
- nis, & quare. III. 352
Oculorum morbus *ἰσχυρὸς* dictus quis.
III. 472
 — dolor qualis sit & undè. IV.
233
Oculus mobilis in morbis, aut de-
lirium, aut tremorem mus-
colorum oculi declarat. III.
472. & 473
 — pulverulentus quid sit. II.
456
Odores tetri quantum mulieribus no-
xii. IV. 174
Offensis obnoxia est infirmitas. III.
417. 431
Oleorum calidè instillatorum vulne-
ribus pulmonum utilitas. I.
195
Oleosa quantoperè inflammentur, &
quomodo cacochymiam au-
geant. IV. 108
ὀμμα πηνυῶς quid Galeno. I. 336
Omoplatarum dolores undè, non à
catarrho, ut creditur. II.
454
Ophthalmiæ qualitates, differentiæ,
causæ; siccæ, humidæ, &
cum squalore. I. 237. 255.
& 256
Ophthalmiæ siccæ calidæque quo-
tempore maximè populentur.
IV. 219. & 220
ὀπισθότονος. I. 336
Oppressiones & angustia cur initio fe-
brilium paroxysmorum fiant.
IV. 287
Optima tria, benè valere, formosum
esse, & habere divitias nul-
la fraude quæsitæ, ex Pla-
tone. III. 423
Oratio fit partitione clarior. I. 331
Orgasmus materiæ. I. 221
 — in quibus maximè morbis
cernatur. IV. 289
Oris foetentis curatio. III. 194
 — foetoris examen. II. 142. & seqq.
Orobis

- Orobi* & fabarum usus quam periculofus. IV. 74
- ὄρος λεπτός* quid. I. 364
- Orthopnœa* sicca quæ Hippocrati. I. 147
- Orthopnœa* causa. I. 259
- Ortus* nostri principia quot & quænam sint. IV. 37. & 38
- Os* inflammatur carne inflammata. I. 356
- Os* sacrum quo sensu ita dictum. IV. 144. & 145
- Ossa* cur non habeant sensum. IV. 214
- quot modis connectantur. IV. 207
- cur tophosa fiant media sui parte, in lue venerea. III. 169
- Osteæ* partes an urendæ, & quomodo. I. 253
- Otium* an foedi virginum coloris causa. IV. 78
- Oves* sunt epilepticæ. I. 294
- Ovidii* locus de remedia infani amoris. IV. 147
- Oxymeli* an conferat lienis affectibus. IV. 120. & 121
- an proficit hysteris & melancholicis. *ibid.*
- quasnam habeat proprietates. IV. 137
- temperatum an proficiat ad giendum vomitum. IV. 128
- Oxybrymum* quibusnam quadret. IV. 44. & 45
- Ozimon* vel ocymum cur & undè potiùs legendum quam ocymon. IV. 119
- quid significet. *ibid.*
- P***allidis* cur laudabilis sanguis sæpè detrahatur. I. 76
- Pallor* qui jam grandiores virginesprehendit, qualis sit. IV. 71
- undè fit. IV. 126
- Palpantes* delatati ac fracti quomodo dicuntur ab Hippocrate, I. 262
- Palpebræ* pituita prægravi inhaerescunt, & earum eminentia, I. 238. 256
- Palpebræ* perversio, distractio, contractio undè. I. 335
- Palpitatio* contingit loco hæmorrhagiæ in juvenibus, & menstruorum in virginibus. II. 425
- Palpitationi* confert phlebotomia dextra aliquandò, aliàs sinistra & cur: *ibid.*
- cordis an phlebotomia conveniat, ad leipothymiam. *ibid.*
- obnoxii inter medendum moriuntur. II. 428
- Palpitationis* causa metus. II. 427
- causæ veræ explicantur. II. 429
- flatus nescio quis causa. II. 426
- remedia. II. 429
- cardiacæ causæ. I. 169
- Papaveris* decoctum undè infatuetur. III. 122
- Papula* in popularibus morbis pravæ. I. 26
- Paracentesis* cur formidanda. I. 150
- Paralyseos* causæ variæ recensentur. III. 122
- Paralyfi* vinum noxium, & vitandum optimis de causis. III. 455
- Paralyfis* quæ sub finem morbi contingit, an fiat à siccitate. III. 450
- quædam post colicum dolorem Pictaviensibus est familiaris. III. 452
- quomodo fiat. I. 44
- undè fiat. IV. 212
- Paralytici* undè fiant. IV. 218
- Paraphimoeseos* causæ variæ recensentur. III. 361
- Para-

- Paraphimoseos remedia multa. III. 361
 ——— nomen undè dictum. *ibid.*
Parens morborum intemperies. I. 274
Parotides quæ perniciosæ. I. 26. 36
 ——— quæ minus metuendæ. I. 42
 ——— quomodo fiant, & undè oriuntur. IV. 294
 Parotidum suppuratio cavenda. I. 18
 Parotis quid. I. 243
Paroxysmi febrilis vi, exitus oculi. I. 194
 ——— epileptici motus duplex. I. 338
Paroxysmi symptomata terrificata habent initio. II. 60
 ——— frustra abeuntes suspecti. II. 124
 ——— bifariam magni dicuntur. III. 227
Paroxysmorum febrilium initio, cur angustia & oppressiones fiant. IV. 287
 ——— initio vomitus confert. I. 86
Pars princeps affecta alias afficit. I. 265
 ——— princeps est cerebrum, & veneranda. I. 303. 306
 ——— princeps non diù valde ægrotat. I. 352
 Partem aliquam corporis imbecillam nemo non habet. III. 485
 Partes corporis quæ superiores, quæ inferiores. II. 118
 ——— nervosæ ægrè inflammantur. I. 358. 359
 Partis læsæ resolutio & illæsæ contractio undè. I. 359
 Partium extenuatio à siccitate. I. 259
 ——— corruptionem quæ febres sequuntur, sunt mediocrès. I. 91
 ——— extimarum mutationes ad colorem & frigus periculosæ. II. 438
Partus an sit vitalis sexto mense fo-
- lari. I. 35
Pauli sententia de curando uteri defensu. IV. 189
Pectoris dolor à qua interdum causa. I. 72
Pedes in hydropè cur tumeant. III. 317
Pelliculosa purgamenta in mulieribus quæ. IV. 236
Perfectio summa quænam & qualis sit. IV. 30
Perfrigerationis partium extimarum causa, dum omnia intus ardent. III. 336
Periodi morborum quæ & unde. IV. 52
 Periodus in fluxionibus. I. 265
Peripneumonia ejusque signa in lingua. I. 220
 ——— ad lethargum accedens. I. 88
 ——— an dextra, an sinistra. II. 69
 ——— an à bile, an à phlegmate. II. 67
 ——— an exactam quærit diætam. II. 153
 ——— lethargi speciem inferens. II. 463
 ——— pleuritidi succedens an deterior. II. 70
 ——— non habet conjunctum lateris dolorem, quamvis lateris doloris quem balneum discutit, super ea meminerit Hippocrates. III. 505
 ——— quale morbi genus. IV. 50
Peripneumoniæ an conveniat phlebotomia. II. 69
Peripneumoniæ causæ & symptomata. I. 115
 ——— sicca causæ, signa & remedia. I. 63
Peripneumonici cur audacter mittendus sanguis. I. 17
Perspirationis sufficientia in animalculis quando sit. IV. 148
Pestis

Pestilentibus in morbis qualiscumque excretio juvat. I. 27. & 36
 — in morbis cur tam cœdæ excretiones. I. 88
Pestilentis febris dolor *δυσωδύτος* unde. I. 37
Pestis & luis venereæ collatio. I. 88
Phantasia quid, & quot comprehendit. I. 292
Pharmaca vim naturæ inferunt. I. 130
Pharmacum non datur in capitis vulneribus. I. 368
Pharmacopœi, inconsulti quomodo Medicos agant. IV. 264
Philagri apud Aetium remedia ad fugandam passionem hysteri-
 cam. IV. 178
Phlebotomia improbata in malignis temporum constitutionibus.
 I. 7
 — in capitis doloribus. I. 62. 70
 — in catarrhosis. I. 128
 — stomachosè damnata in lateris dolore à congelatione. I. 59
 — cur in morbis carnis competat. I. 87
 — quibus præcipuè febribus convenit. *ibid.* & 88
 — an ficcis & excarnibus conveniat. I. 89
 — an impediatur suppuratum. I. 152. & 186
 — an conveniat initio paralyseos. I. 69
 — præferenda cathartico in dispositione inflammatoria ventris inferioris. I. 111. & 112
 — an præferenda purgationi. I. 57. & 156. II. 409
 — sæpius repetita arguitur in pleuritide. I. 34. & 165
 — in decoloribus. I. 83
 — in morbis thoracicis. I. 121
 — in morbis autumnalibus. I. 138
 — in arthritide. I. 134

Ballonii Oper. Tom. IV.

Phlebotomia quibus lateris doloribus competat. I. 6. 166. & 167
 — quibus non competat. I. 40. & 70
 — in febre tertiana omiſſa mortis causa fuit. I. 194
 — an celebranda in tertiana. II. 172
 — ex brachio sinistro in peripneumonia. II. 69
 — ad ventosiratem quando. II. 427
 — ad leipothymiam in palpitatione cordis quando. II. 426
 — an celebranda sanguine insignitum mutato. II. 173
 — quid observandum requirat. I. 49. & 50
 — in magnis doloribus statim usurpanda. II. 409
 — etiam alvo fluente celebranda. II. 439. & 451
 — an faciendâ ex opposito lateris. II. 393
 — quibusdam facilis, aliis non. II. 415
 — quando adhibenda. IV. 87
 — quando audaciùs repetatur. IV. 127
Phlebotomiæ supervenientis convulsionis causæ. I. 179
 — ratio expenditur. II. 378
 — utilitas in febribus putridis. I. 5. & 121
 — in tumente ventre puero-
 rum. I. 5
 — in febre pestilenti. I. 37
 — in variolis & morbillis ante & post eruptionem. *ibid.*
 — vesperinæ & nocturnæ incommodum. I. 21
 — consuetudinis incommoda. I. 64. & 65
Phlebotomiam an suadeat urina biliosa. I. 98
 — an urina confusa. I. 163
 D d d Phle-

- Phlebotomiam an dehortetur animi deliquium. I. 17
 — an puerorum ætatula. I. 105
 — an graviditas. *ibid.*
 — ubi suadeat & dissuadeat Galenus. IV. 87. & 88
Phlegmatis nomen bifariam. II. 302
Phlegmone interna ne refrigeremus prohibet. II. 20
 — quomodo se prodat. IV. 292
 Phlegmonem inter & externos abscessus quanta sit analogia. IV. 288
Phlogofeos remedia. IV. 159
 Phlogofes quomodo temperentur. IV. 227
 Phlogosis causa diarrhœæ in febre. II. 439
 — obstructionis primarum venarum causa. I. 244
Phlyctena cerebro saucio mortis prænunciæ. I. 332
 — tales undè. I. 346
Phrasis Hippocratis varia cum Galeni reprehensione. I. 250
Phrenitici comatosi. I. 261
 — quando convelluntur. I. 361
 Phreniticorum desipientiæ pessimæ. III. 433
 Phreniticus quasi miraculo sanitati restituitur. III. 524
Phrenitidi an arteriotomia conferat. I. 96
 — quando galli exenterati profint. I. 4
 Phrenitidis & siriaseos differentia. I. 85
 — à mania discrimen. III. 125
 — signa, symptomata, & historia. I. 261. & 262
 — argumenta. IV. 154
 Phrenitis quid sit. IV. 98
 — qua ratione generetur. IV. 97
 — triplex est. III. 40
Phrenitis apud Hippocratem quid. III. 129
Phibifici an evacuatione egeant. II. 458. & 459
Phœras quid. I. 351
Phymosis & paraphymosis quomodo differant. III. 190
Physiognomia refutata. I. 79
Pilula de argento vivo parum tutæ. I. 177. & 191
 — cephalicæ ad quid. IV. 84
 Pilularum ex Rheo usus quibus utilis. I. 98
 — stomachicarum usus. I. 159
Piscium saxatilius usus in curatione calculi. IV. 260. & 261
Pituita alba an idem cum hydrope. IV. 126
 — arefacta an calculi parens. IV. 261
 — quando dolores inferat. IV. 214
 — quid sit. IV. 273. & 274
 — utrum producat, & sit sola causa omnium fluxionum ex Platone. IV. 214
 — an omnis dentes rodant. IV. 226
 — alba quid sit explicatur. III. 317
 — atræ bili mixta parit epilepsiam. III. 318
 — falsa & acida fons multorum morborum. *ibid.*
 — acida & falsa ex Platone fons est affectionum rheumaticarum. III. 456
 — vitrea dolorem parit acutissimum. III. 542
 — falsa aut acida temperatur, coquitur, mitificatur. I. 298
 — humida & frigida producit varia symptomata, I. 231
 246. 261. & 265
 Pituitæ acidæ effectus. I. 113. & IV. 130. & 135
 — humidæ & frigidæ sedes & disse-

- differentiæ. I. 231. 246. 261
 & 266
- Pituitæ** genus omne quomodo appellatum. IV. 89
- peculiaris generatio quamam fit. IV. 226
- qualitas. IV. 207
- Pituitæ** an serum suum adfit. IV. 267
- Pituitam** à capite labentem habere quid proprium ad arthritidis generationem. IV. 212
- Pituitosi** quomodo tractandi. IV. 125
- humores ubi abundant, cur a diureticis fit abstinendum. IV. 92
- Pituitosis** naturis ira confert. I. 141
- Pituitosus** morbus cur circa noctem exacerbetur. IV. 226. & 227
- Planta** quomodo generet & generetur. IV. 31
- Plantæ** vivaciores sunt quæ plus lenti & glutinosi habent humoris. III. 370
- Platonis** dictum de pituita falsa & acida. IV. 214
- opinio de pituita, quod per se dolorem non moveat, excludit acidam & falsam, nisi cum excitar bullas, IV. 228
- Plebei** homines cur salubrius vivunt iis, qui exquisitam vivendi normam tenent. I. 168
- Plenitudinis** species quamam sint venæsectione minuendæ. IV. 87
- Plethora** quotuplex. *ibid.*
- tensionem facit. I. 333
- & tensio per consensum pleuritidem comitantur. *ibid.*
- Pleuritici** cur horreant. I. 67
- non spumosi, raro peripneumonici. I. 228
- Pleuritide** licet vergente ad nothas costas cur præferenda phlebotomia purgationi. I. 16
- Pleuritidi** ficcæ à frigore an conveniat venæsectio. I. 62
- falsæ à tumore abdominis, & suppressa alvo, an conveniat phlebotomia. I. 123 & 125
- Pleuritidis** variæ idæx. I. 62
- ficcæ causæ & signa. *ibid.*
- consideratio & methodus illam curandi. II. 390
- falsæ consideratio. II. 392
- Pleuritidum** origo quamam fit. IV. 217
- verarum maxima pars unde fit. IV. 293
- Pleuritin** mentitur lateris dolor. II. 463
- Pleuritis** falsa à cruditate. II. 64
- an exactam dietam quærit. II. 153
- sicca seu Sine sputo. II. 445
- quo potissimum nomine significat. IV. 293
- Plexus** retiformis. I. 317
- Pneumatici** medici. I. 33. 130. & 184
- Podagra** non est morbus incurabilis, ex Plinio. III. 361
- quando mulieres aggrediatur. IV. 211
- Podagrâ** & capillorum defluvio cur mulieres non laborare dicantur & à quibus. IV. 236
- mulieres non laborare cur asseveret Hippocrates. IV. 40
- Podagram** tria accerfunt, defidia, crapula & vini usus. III. 449
- Podagrica** inflammatio cur non suppuret. IV. 216. & 217
- Poetæ** addunt vel demunt, sic Medici. I. 251
- Polycleti** regula. IV. 275
- Πολυπάρμοι** homines aut non sunt prolifici, aut prolem valetudinariam producunt. III. 370
- Pompholyges** quid. I. 296
- Portenta** cur tollat Tullius. IV. 55
- Portulacæ** succus ad verrucas. I. 35

- Practici* veteres non tam erant verborum, quam rerum aucupes. III. 435
- Præceptum* therapeuticum optimum: quæ per inferiorem ventrem fiunt evacuationes, in partes vicinas fluxiones ferè commovent. III. 456
- Præcipitationis* causa quænam sit. IV. 44
- Præcordiorum* qualitas ut in facie innotescat. IV. 81. & 209
- ætus. I. 216
- Pregnantium* suffocatio ubi & à quo abundè tractetur. IV. 180 & 181
- Praxagoras* quis. IV. 110
- Priamum* quomodo laudet Hector. IV. 144
- Primo* & per se & secundariò affici. I. 233
- Principia* rerum ab Hippocrate excogitata quæ & quot. IV. 34
- apud veteres quot fuerint. IV. 35
- Problemata* quatuor proponuntur. I. 332
- Procatartice* causæ antecedentes & conjunctæ. I. 298. 301. 313. 314. & seqq.
- quid agant. II. 177
- Procatarticarum* causarum vis. II. 177. & 452
- an habendâ ratio in morbis. I. 66
- Procidencia* partis propter quid fiat. IV. 185
- Pronuntiationis* vitia. I. 94
- Prudentia* & dementia in quibus qualitatibus sunt. I. 302
- Pruriginosus* factus hydropicus. I. 55
- Prurius* & pustulæ. I. 245. & 246
- Pisana* humectat & refrigerat. I. 257
- Pisanae* usus qualis. IV. 136. & 137
- an sit aliquis usus in pleuritide. *ibid.*
- Pisanae* alimenti & medicamenti inest facultas. I. 279
- Ptyalismus* quibusnam familiaris. III. 198
- potissimum hypochondriacis. III. 265
- Puelle* quare menstruæ non sint. IV. 72
- Puer* amator quomodo ab Erasistrato cognitus. IV. 143
- podagrâ laborans. I. 14
- Pueri* quamdiu lactandi. I. 7
- quomodo & quàm cautè purgandi. I. 45. & 114
- an fiant pleuritici & peripneumonici. I. 193
- cur & ubi calidissimi dicantur. IV. 246
- multi cur facilius in calculum incidant. IV. 249
- Pueris* an detrahendus sanguis. I. 63
105. 109. & 114
- Puerorum* facultates lætæ. I. 308
- nutriendorum ratio. II. 469
- & virorum differentia in calculorum morbo. IV. 257. & 258
- Pulmo* an sit calculo obnoxius. IV. 250
- cur calculi non expers. IV. 236
- cur tam facilè omnes humores in se admittat. IV. 76
- iuvatur dulci vino. II. 441
- febris hæctica sedes non est. II. 20
- an multum alteretur post obitum. I. 122
- Pulmone* in calidiore an balneum competat. III. 428
- Pulmone* tabescentibus consumpta profunt, quia supplent vicem testudinum nemoralium. III. 429
- Pulmone* affectis forniferorum usus minus tutus. *ibid.*
- Pulmo*

- Pulmones malignam labem ut plurimum retinent, ex hydrargyrosi. III. 393. & 394
 — aliquid mali ferè semper præfagiunt, post luem veneream. III. 394
 Pulmones qui habent calidiores quædam labes est familiaris, tabis nomine largiùs sumpto. III. 428
Pulmoniâ & phthisi rarò laborant qui sunt alati, id est, lato pectore; qui vero angusto & stricto sapiùs. I. 245
Pulmonicis cur litus ad thoracem conferat. I. 156
 — an convenient juscula. I. 139
 — sanguis corruptus ferè detrahitur. I. 118
 Pulmonis consensus cum testiculis. I. 60. 81
 — erysipelatis causa. I. 175
 — inflammatio an dolorem in lateribus excitet. I. 115
 — inflammationi est copia fuliginis, lingua aspera, & sicca, & crusta obducta. I. 220
 — pruritus. II. 445. & 446
 — morbos quando rubor genarum comitatur. *ibid.*
 — inflammationis quæ signa. II. 424
 — natura, nutritio, victus ratio, in ejus morbis tenenda. II. 153. & 154
 Pulmonum vitia facit excreabilia pulegium. III. 417
 — morbis obnoxii vivunt qui temperamento calidiorè præditi sunt. III. 294
 — in affectibus an balneum conferat. III. 295
 — malè affectorum signa. III. 300
 — inflammatorum notæ, & curatio. II. 20
 Pulmonum remedia multa. II. 48
 — affectus an genarum rubore deprehenditur. IV. 85
 — morbi ut se in febris manifestent. I. 112
Pulsu intermittente etiam vena secta. II. 272
 Pulsus consideratio in febris. II. 304. 306
 — inæqualitas ob affectum stomachi. II. 272. 273
 — intermissio senibus & pueris minus formidabilis. II. 272
 — palpitantis causa. II. 425
 — inæqualitas undè. II. 273. 276
 Pulsus cur qui habent debiles sæpè diutiùs vivunt. I. 276
 Pulsus quanti momenti in tota re medica. I. 144. 148
 — intercalaris venæsectionem an dehortetur. I. 52. 99
 — iste quibus familiaris. I. 52
 — variat sæpè in alterutra arteria. I. 144
 — est inæqualis in eadem arteria. *ibid.*
 — phrenitici qualis. I. 262
 — fallax in morituris. I. 351
 — non idem aliquando cordis & arteriarum. II. 425
 — senum terrificus aliquando, sed frustra. II. 272
 — in utero. II. 413
 — in hypochondrio sinistro. *ibid.*
 — gravidarum qualis. II. 34
 — intermittens & deficiens quid. II. 29
 — angustus. I. 264
 Pulsus inæqualis cum omnimoda inæqualitate exemplum. III. 529
 Pulsuum intermissio an mala. II. 270
 — differentia. II. 273
Punctio an præcisione tolerabilior, an verò ipsa incisione formidabilior & funestior. IV. 235
 Pur-

- Purgantia* quam cautè decernenda. I. 192
- Purgantium* scammoniatorum noxæ. I. 63
- siccitatem syrupus violatus emendat. I. 40
- frequens usus an utilis. I. 64. 129
- vis infringitur decocto multis simplicibus alterato. I. 157
- Purgatio* an tuta in pleuritide vergente ad hypochondria. I. 16
- an semper fieri debeat humoris cocti. I. 106
- quando præferenda phlebotomiæ in febribus. I. 121
- instituenda diebus paribus. II. 117
- reficcatis incommoda. II. 119
- & vacuatio quomodo differunt. III. 444
- Purgationes* qui agrè ferant, & qui non. I. 119
- Purgationi* quando locus in lateris doloribus. I. 14. 59
- Purgationis* à medicamento symptomata, & quæstio de purgatione, I. 214. 267
- effectus. I. 316
- Purpura* quid & undè. III. 145
- Putris* an proprium sit foetere. III. 242
- & pituitæ putris idem effectus. *ibid.*
- quot sint genera. IV. 239. & 240
- & grumi effectus. IV. 253
- & hypostaseos analogia an dari possit. IV. 303
- excretio cur debilitat. II. 359
- mictio. I. 225
- Pus* lividum undè fit. I. 264
- è pulmonibus excretum. I. 225
- aut purulenta materia an generando calculo apta. IV. 238
- Pus* quomodo puris formam amittat. IV. 239
- quando lapidescat. *ibid.*
- renum. IV. 252
- an in vesica manens propriè calculus fit. IV. 238
- dum fit, febris augetur & dolor. III. 237
- & purulentum quomodo inter se differunt. III. 307
- habet maximè suos paroxysmos nocturnos. III. 301. 302. 307
- in thorace contentum quare non excernitur, tres causæ recensentur à Galeno. III. 299
- dicitur omnis humor, aut succus corpori onerosus. III. 309. 426
- quî differat à sanie & sanguine. *ibid.*
- non semper foetet. III. 244
- Pus* an aliquis possit excernere nulla febre præcedente. III. 308
- Pusionum* dotes. IV. 73
- Pustula* venereæ an suppurent. III. 168
- non malignæ ob dilatam phlebotomiam in febribus. I. 53
- nigræ. I. 264
- Pustularum* causa. I. 92
- eruptio quid significet. II. 188
- plura genera. III. 143
- Putredo* & ejus causæ. I. 297. 302
- unde dignoscatur. IV. 96. & 97
- Putredinis* effectus. IV. 239
- parens quænam fit. IV. 96
- Putridorum* morborum materia quotuplex. IV. 281
- Pylades* quantoperè adamatus. IV. 70

Quæstiones de vertiginè. I. 294.
 300. 302. 305. 308. 316
Qualitates primæ an sanitatis causæ.
 II. 261
Quartana febris ut leviter tractanda.
 I. 20. & III. 539
 ——— nunquam desinit innoxie. I.
 97
 ——— hydrargyri litu curata. I. 97.
 117
 ——— desinens citò fecit hominem
 catalepticum. II. 408
 ——— desinit factò in corpore ab-
 cessu. *ibid.*
 ——— ab adusto humore qualis. II.
 56
 ——— quam difficulter curetur. IV.
 206
Quartanæ aut erraticæ febres cur non
 potiùs foedatas virgines lie-
 ne vitiato aggrediantur. IV.
 95
Quartanæ cur longæ. II. 408
Quartanæ cura. II. 72
 ——— & de illa præceptum. III.
 538
Quartanam febrem jecur aliquan-
 do facit. III. 540
 ——— an solvat sectio inter annula-
 rem digitum & minimum.
 I. 184
Quartanarii præstigiis levati funesta
 catastrophe. I. 7
 ——— excessu liberati. I. 22
 ——— cur tam blandè purgentur.
 IV. 127
 ——— quam benignè curandi. III.
 367
Quartanis in febribus sudor inutilis.
 II. 56
Quartanis febribus quomodo meden-
 dum. IV. 123. & 124
Quercus a quo producat. IV. 31
Queruli sunt senes, ægri & conva-
 lescentes. III. 439

Querulum est omne imbecillum. III.
 439
Quietis & motus causâ & effectus.
 I. 316. 324
Quotidianas febres ubi optimè om-
 nium describat Galenus. IV.
 142
R*Amicosis* non valde conveniunt
 remedia per os assumta,
 quidquid obganniant impo-
 sitores. III. 368
Raptus in pueris quid sit & quomo-
 do fiat. IV. 242
Rariorum rerum observatio ferit sen-
 sus eruditorum. III. 520
Raritas & mollities quibus compe-
 tit. IV. 59
Raritatis & densitatis cutis commo-
 da & incommoda ex Hip-
 pocrate. I. 162
Ratiocinari in quovis morbo bonum
 est. III. 175
Rationes & exempla vertiginis. I.
 310. 316
Rationes quorundam de partis sanæ
 convulsione. I. 346
Raucedinis causæ recensentur. III. 292
Raucedo quando formidabilis. *ibid.*
 ——— quando signum bonum &
 masculæ virilitatis argumen-
 tum. *ibid.*
 ——— inimica purgationis. III. 296
Recens nati cui potissimum morbo
 obnoxii. IV. 235
Refectio ubi potius locus, quam
 evacuationi. I. 192. & 193
Refrigeratio partium extima. I. 216
 ——— an à materia in utero con-
 clusa, aut à vapore. IV. 166
Regiones ventriculi. I. 255
Religionis mos in sacris. I. 306
 ——— Caritonia. *ibid.*
Remedia vera non negligenda. I. 188
 ——— adhibita gradiendi impoten-
 tiæ. I. 68
 Reme-

- Remedii à rustico adhibiti felix successus. I. 30
 ——— genus abominandum Senecæ quodnam sit. IV. 230
- Renibus* affectis cur dispncea. II. 189
- Renum* affectus hereditarii. II. 15
 ——— morbi ex Hippocrate. II. 453
 ——— affectio undè dignoscatur. I. 209
 ——— dolor quomodo contingat. IV. 211
 ——— affectus in quibus potius contingat. IV. 240
 ——— ardores quibusnam magis familiares sint. IV. 245
 ——— colliquationis indicia. IV. 277. & 278
- Repellentium* noxa. I. 190
- Repentina* omnis sanitas & curatio, suspecta esse debet. III. 111
- Repletionis* & inanitionis effectus. I. 315
- Respiratio* magna desinens ad *ῥησιν*. II. 446
 ——— difficilis quibus cor aret. II. 20
 ——— an quemquam deficere possit incolumi vita. IV. 147
- Respirationis* meatus angustia. I. 264
- Rhabarbari* præparatio ad obstructiones. I. 44
 ——— usus in quodam casu. *ibid.*
- Rhabarbarum* an conveniat humori acido depurgando. IV. 139
- Rheuma* idem urit & refrigerat. II. 457. & 458
- Rheumatici* affectus essentia. I. 267
- Rheumatis* & catarrhi explicatio. I. 265
- Rheumatismi* in pulmonem materia non omnis à capite. I. 175
- Rheumatismus* Parisiensibus familiaris. I. 268
 ——— quomodo fiat. III. 424
 ——— fuit optimè cognitus à Galeno. *ibid.*
- Rigor* omnis aut est ab ulcere, aut à vasis. III. 333
 ——— quomodo plenissimè fiat sine febre. IV. 130
 ——— quomodo appelletur à Celso, & quid illi sit. IV. 183
 ——— & frigus condensant. I. 340
- Rigores* inanes translationem ad caput afferunt symptomaticam. I. 44
 ——— initio febrium malignitatis signa, in continuis præsertim. II. 439
 ——— frequentes undè. II. 316
 ——— an sequatur febris. II. 436
 ——— in febribus undè & quomodo fiant. III. 44
- Rigoris* frequentis in continuis febribus causa. II. 432. 436
 ——— frequentis sensatio quid significet. II. 267
 ——— insultus. I. 225
 ——— cujuslibet causæ. I. 198
- Rifus* effectus in uteri motu. IV. 151
- Roborandum* potius quam vacuandum in virium languore. I. 194
- Romanorum* juvenum mollities describitur. IV. 44
- Rondeletius* de febre in hypochondriacis. II. 130
- Rosa* privilegio quodam vim habet sistendi catharri. III. 480
- Rosarum* tinctura quomodo paranda & quibus conveniat. III. 387
- Rotundum* sputum quid. I. 215
- Rubiolarum* differentiæ & signa. I. 41
 ——— inimicus potus frigidus. *ibid.*
- Rubor* oculorum phlogosæos in cerebro argumentum. I. 85
 ——— quid sit. I. 239
- Rubri* facie fiunt melancholici. II. 131. 303
- Ructuosus* morbus quid. II. 64
- Ruforum* quales humores & morbi. I. 151. 179
- Ruptio*

Ruptio venarum quot modis fit, & quomodo. I. 210. 245

S*acro* morbo sunt obnoxii homines acerrimi ingenii. III. 377

Salis usus erat Sacerdotibus prohibitus, ut essent castiores, & eo abstinebatur in sacrificiis. III. 360

Saliva. I. 231

Salivatio multa Hypochondriaci ad est. II. 12. & 128

Salsa pituita. I. 277

Salfedinis gustus in ore quid indicet. I. 86

Salvia herba sacra ex Agrippa. III. 375

Salviæ vires miræ ad juvandam conceptionem si succus ejus bibatur. *ibid.*

Sanguificationis parens hepar. I. 253
in *Sanguine* multa consideranda veniunt. III. 486

_____ magna pars vitalitatis refidet. III. 312

Sanguinei & *ἰσχυροί* fiunt melancholici. III. 483

Sanguinem frenum bilis esse putavit Avicenna, sed falso. III. 286

Sanguinem verum inter & pus ichor est quodammodo medius. III. 484

Sanguineorum quidam ferunt phlebotomiam, alii non. II. 303

Sanguini an suum serum adsit. IV. 268

Sanguinis consistentia ubi plenius tractetur. IV. 286. & 287

_____ refluxus viam foras affectantis & resistentis, quid efficiat. IV. 100

_____ menstrui commoditas quanta sit. IV. 57

_____ consistentia vitiosa sit serum. III. 484

Sanguinis excretio per os & nares ab hirudine in corpore latente. III. 537

_____ excretio per os secura est in atrabilaris. III. 384

_____ frequens detractio quare vultus gò credatur pinguefacere. III. 329

_____ detractio cur quidam animo linquantur. III. 236

_____ ichores amari autumnò generantur. *ibid.*

_____ missio an requiratur in aphonia. III. 56. & 59

_____ missionis intempestivæ incommoda. III. 188

_____ missio an requiratur in hydrope. III. 56. & 60

_____ vitium elisis fibris est *λύσις*, & corrupta substantia est *φθώρα*, III. 381

_____ excretio per os quid. II. 190

_____ insignis mutatio dissuadet phlebotomiam. III. 210

_____ crassitudo fit exhausto sero. I. 214

_____ vomitio vicaria interdum est eruptionis mensuræ. I. 190

_____ albicantis causæ. I. 119

_____ à lactis evacuatione differentia. I. 171

_____ fluxus ex utero partum legitimum non impedit sæpe. I. 193

Sanguis parcè detrahendus in febribus malignis. I. 7

_____ cur sincerus sæpè fluit ex naribus, e brachio corruptus. I. 50

_____ sincerus *ἀκρατον ἀπειρον*, purus, non mixtus. I. 212

_____ qualis reddatur immodica evacuatione. I. 75

_____ cur laudabilis sæpè demitur in cacochroicis. I. 121. & 124

- Sanguis visu bonus, totâ substantiâ
sæpè malus, & contrâ. I.
142
- laudabilis cur sæpè detrahi-
tur visceribus vitiatis. I. 75
- cur impurus ex una vena po-
tius quàm ex alia. I. 75. & 76
- in febribus quomodo viti-
atur. I. 91
- & ejus colores, qualitas,
consistentia & prognosticon.
I. 213. 244. 245. & 246
- aduritur seri defectu, & li-
quatur dum serum educitur
per medicamenta calidiora.
III. 445
- an faciat ad prudentiam. III.
314. 316. & 319
- aquâ multâ dilutus an pro-
bandus. III. 331
- corrumpitur per alienæ rei
admixturem. III. 320
- ad sapientiam facit. III. 38.
319
- ab ore multis modis rejici-
tur. III. 55
- est humidior vel naturâ vel
morbo. III. 487
- fit serofus multis de causis.
III. 489
- Galeni temporibus serè ex-
pers erat seri. *ibid.*
- humidior multorum morbo-
rum parens. III. 484. &
487
- per putredinem amissis suis
fibris in putre quoddam se-
rum resolvitur. *ibid.*
- niger qui per inferiora excer-
nitur, non est semper malus,
etiamsi atrabilaris sit. III.
530
- temporarium sumit incre-
mentum. III. 490
- tripliciter afficitur à bile san-
guinem subeunte. III. 490
- Sanguis vel est sanus, vel morbosus.
ibid.
- menstruus & semen quid in-
ter se commercii habeant. IV.
57
- menstruus & semen undè ex-
crementa benigna dicantur.
IV. 266
- menstruus quando vim noci-
vam habeat. IV. 100
- quibus plenius & liberalius
aferendus. IV. 61
- quomodo faciat ad sapien-
tiam. IV. 287
- ut fiat cum multiplices sint
præparaciones & coctiones.
IV. 274
- extra vasa effusus an suppu-
ret. II. 415
- Saniem* per os fissum in cerebri mem-
branas influere perniciosum.
I. 246
- Sanies quid. IV. 82
- Savonarolæ* opinio de etymologia pas-
sionis heroicæ. IV. 145
- opinio de mulieribus gravi-
dis veteribus hysteris. IV.
175
- Saxis* adhærentia animalia an sexu
distincta. IV. 32
- Scabies* quando malum tantum cuta-
ceum. I. 54
- Scaligeri* opinio de phlebotomia op-
positi lateris in pleuritide.
II. 394
- Scammoniatis* an miscenda adstringen-
tia. I. 32
- Scammonii* & scammoniatorum noxæ.
ibid. & 33. & 63
- Scelotyrbe* quid. I. 74
- ejus symptomata & remedia.
III. 347
- Scientiæ* futuræ præsagium in Lo-
roaste. III. 364
- Scopi*

- Scopi* artis medicæ, Therapia, prognosis & diagnosis. I. 278
- Scorbutum* descripsit Hippocrates nomine stomacaces. III. 397
- Scorbutus* idem est cum scelotybe. *ibid.*
- Screatio* biliosa, glutinosa ac rotunda à quibus humoribus. I. 220
- Scripta* aliorum quo loco habenda. IV. 34
- Scrophulæ* morbus sunt ludens operam Medicorum. III. 378
- in caneros sæpè transeunt. III. 410
- Scrophularia* ipso nomine & fronte multa pollicetur ad curationem strumarum, sed in exsolvendo promisso languet. III. 411
- herba dicta an scrophulis conveniat. III. 379
- Scrophularum* affines sunt lues venerea & elephantiasis. *ibid.*
- & cancorum est seminarium in iis quibus in facie gutta est rosacea. III. 411
- Scrophulas* & affectus congeneres faciat hydrargyrosis. III. 379 & 380
- Scroti* inflammatio cur post tusses sequatur. IV. 223
- corruptio undè procedat. IV. 163
- Scytha* cur inter se dissimiles. IV. 54
- Scytharum* sterilitas undè. IV. 51
- Sectio* venæ & purgatio non acceleranda in morbis autumnii & hiemis. II. 314
- Secundina* nullæ sunt in mola. I. 46
- Securitas* nimia in morbis vitanda. I. 166
- Sedimenti* augmentum vel decrementum undè proveniat. IV. 275 & 276
- vera materia cujusnam sit generis. IV. 216
- Sedimentum* inter & pus an sit portio. IV. 265. & seqq.
- in ægro quandò multum sit, & quandò minimum. IV. 277
- quotuplex ex Hippocrate. *ib.*
- & apud Auctorem. IV. 280. & 281
- quid propriè dicatur. IV. 275. & seqq.
- quando contingat. IV. 274
- Semen* & sanguis menstruus undè benigna excrementa dicantur. IV. 266
- an ex se calidum. IV. 58
- menstruum an sit solum hysterica suffocationis causa. IV. 169
- quid commercii habeat cum sanguine menstruo. IV. 56
- virile cur muliebri infirmius. IV. 48
- an in ipso utero, an in vasis spermaticis corrumpatur. IV. 180
- potius est causa strangulatûs cum retentum est, quam sanguis. *ibid.*
- ex omnibus partibus deciduum, tradux est ad æternam propagationem. III. 406
- it per multos gyros. I. 307
- Semina* frigida quanto usui in calculis. IV. 261
- Semini* quænam ad morbos vis insita. IV. 237
- Seminis* putrefacti vaporum effectus. IV. 162
- Semitertiana* undè periculosa. III. 222
- multis nominibus funesta. III. 223
- Semitertiana* laborantibus an ipso replicatione die secanda venæ, aut exhibendum medicamentum. *ibid.*

- Semitertianæ natura ubi & à quo explicetur. IV. 96
- Semitertianarum accidentia. I. 103
- Seneca* quodnam pronunciet abominandum remedii genus. IV. 230
- Senecæ* locus de causis doloris qui in nervosis partibus excitatur, & cur multus humor obruat, non moveat dolorem. IV. 213
- opinio de doloris sede. IV. 232
- opinio utrum mulieres podagrâ laborent & capillorum defluvio. IV. 236
- Senes* difficiles sunt & queruli, ut & convalescentes ac ægri. III. 383
- quales sunt. I. 303
- facile moriuntur. I. 354
- Senescentes* feminae quare non sint menstruæ. IV. 72
- Senibus* cur tam facile arthritis eveniat. IV. 217
- cur alvus ficca. I. 354
- Senum* temperamentum. *ibid.*
- corpus quomodo ficcum esse dicatur. III. 110
- Sensus* ubi est, ibi non dubitandi locus. I. 331
- Sensuum* generatio & facultates. I. 294. & 312
- Seplastarii* quinam sint. IV. 264
- Septimestrem* partum quot dies compleant. I. 38
- Seri* dominantis & efferi symptomata. I. 84. 110. 141. 165. & 173
- remedia. I. 115. & 125
- suppressi symptomata. I. 90 & 194
- à remediis procurati & sponte geniti discrimen. I. 164
- differentia. I. 214
- absentia crassescunt humores. I. 246
- maligni vis. II. 454
- Seri* putris perennis generatio multorum malorum & symptomatum causa. III. 483. & 484
- qualitas. IV. 205
- divisio. IV. 269
- Serum* quid. IV. 266
- Serum* lactis Nicandro quomodo proprie dicatur. *ibid.*
- an sit necessarium. IV. 267
- natura an facere intendit eo modo quo & bilem utramque & sanguinem. *ibid.*
- an natura producere non desinat, tamen si quis potulentis non utatur. *ibid.*
- Serum* naturale unde sit. *ibid.* & 268
- quomodo appelletur à Galeno. IV. 266. & 267
- *Idop* Hippocrati. I. 298
- lactis ut dicitur, sic & sanguinis. I. 247
- Serum* generantia. I. 93. 110. & 111
- Servorum* corpora cur minus ferunt morbos & remedia quam liberorum. I. 71
- Sexus* an sit necessarius, & quidnam eadem utraque pars conferat. IV. 33. & *seqq.*
- Sexus* utriusque distinctio. IV. 49
- Sexus* in quibus sit promiscuus. IV. 31
- Sexuum* distinctio ad generationem perfectorum animalium quam necessaria. *ibid.*
- Sicca* nimium cur non habeant fensum. IV. 215
- Siccantia* remedia quantum noxia melancholicis affectibus. I. 162
- Siccitas* licet imbris salubrior, morbis tamen non vacat. I. 4
- causa aliorum affectuum. I. 164
- seu siccum quid inest affectibus. I. 257
- aurium fibras invertit. I. 335
- Sicci-

- Siccitas** facultatem reſentricem fir-
mat. II. 183. & 315
 ——— cordis dyſpnceam facit. II. 24
 ——— an humiditate ſalubrior. IV.
 219
Siccum & frigidū quomodo ſint prin-
 cipia ortus humani generis.
 IV. 37
 ——— morbis magis obnoxium. IV.
 214. & 215
 ——— & frigidum an ſint privatio-
 nes. IV. 38
 ——— temperamentum an optabi-
 lius humido. I. 160
Signa ſupervenientia, epiphainomena,
 pathognomonica, epigeno-
 mena, peſtifera, bona, ma-
 la. I. 231. 234. 257 & 263
Significans ſignificato debet attribui.
 I. 237
Signum ſyllogiſticum, certiffimum
 τὸν κριτικόν. I. 278
Similitudo generis, ſpeciei & effigiei.
 IV. 32
Sincipite læſo manus utraque convel-
 litur. I. 332
Sincipitis & uteri conſenſus. I. 96
Sinciput cur dolet utero affecto. I. 80
Singultus à preſſu coſtæ. II. 60
 ——— cur non fit in inedia. II. 265
 ——— à tumore & preſſu hepatis.
 II. 388
 ——— ab inflammatione ventriculi
 cerebri & meningum. II. 262
 ——— in febre qualis. II. 60
 ——— in febribus ſenium hernia la-
 borantium. II. 61. & 260
 ——— undè. I. 340
 ——— quid. I. 334 & 342
 ——— ſuperveniens undè. I. 234
Singultus cauſa in febribus biliſis.
 I. 103
 ——— cauſæ plures ex Galeno. I. 340
Siniſtrum & dextrum quid. I. 308. &
 309
- Simus** in utero diſtincti an appareant.
 IV. 62
Siriæſeos & phrenitidis differentia. I. 85
Siriæſis quid. *ibid.* & 100
Sitim pariunt & accendunt multæ par-
 tes corporis, ſitu, actione &
 uſu differentes. III. 333
Sitire perpetuè & æſtuare eſt ardenti
 febri peculiare. III. 334
Sitis an ſit cauſi ſignum pathogno-
 monicum. III. 333
 ——— intolerabilis eſt comes arden-
 tis febris. III. 334
 ——— quare non adefſt ubi adefſe
 debet. *ibid.*
 ——— cur major aut minor ſit quam
 febris in cauſo. *ibid.*
 ——— inexplebilis in muliebri fluo-
 re eſt ſignum peſſimum. III.
 381
 ——— hypochondriacorum comes.
 IV. 68
 ——— & laſſitudo iræ cauſæ. I. 316
Sitis remedia. II. 277
 ——— abſentia & vacuitas non eſt
 ſemper ſignum facultatis na-
 turalis emorientis. III. 335
 ——— à pulmone exemplū. III. 526
 ——— inexhauſtæ cauſæ aliquot re-
 cenſentur. III. 529
Solis & lunæ eclipſis quantam cor-
 poribus alterationem aſſerat,
 I. 28. & 36
Somni incommoda in febribus. II.
 446. & 463.
 ——— explicatio longa. II. 311
Somniſerorum medicamentorum ratio
 & uſus. *ibid.* & 312
Somnus cur nocet & non. II. 446
 ——— quid faciat. *ibid.*
 ——— immodicus quid præſtet. II.
 313
 ——— an à ſola refrigeratione. II. 312
 ——— dextra parte facilis. I. 355
 ——— quid ſit ex Plinio. I. 309

- Somnus an concedendus post phlebotomiam. I. 52
- Sonus evacuatus. I. 247
- Soporifera an in febribus ardentibus & calidis affectibus cerebri conferant, & quando. II. 306. & 317
- Soporosi affectus usu cassiæ & similibus curati. II. 32. & 38
- Sorani opinio de strangulatu uteri. IV. 162
- sententia de hysterica passionis causis refutata. IV. 179
- Σπασμὸς & σπασμῶδες τι differunt apud Hippocratem. I. 333
- Sperma cur spumosum. I. 228
- Spermatice materiæ effectus. IV. 165
- Spes gloriæ laborem solatur. I. 330
- Sphacelatum cerebrum. I. 276
- Sphacelus fit cerebro affecto. I. 278
- Sphincteris resolutio quomodo fiat ex Galeno. IV. 186. & 187
- Spina difficilis inflexio catarrhum non designat, sed aliquando calculum. II. 453
- Spirandi difficultas, oppressio. I. 232
- difficultatis causa multiplex. III. 469
- Spirituosa substantia quid. I. 229
- Spiritus cur τὰ ὀρμώντα dicti. I. 99
- Spiritus flatulentus quotuplex. I. 219. 220. & 224
- Spiritus variæ species, causæ, effectus, natura, officium. I. 291. 292. 301. 312. 314. 317. & seq.
- nomine quid intelligat Hippocrates. IV. 51
- Spiritus an idem sit cum igne. IV. 37
- in punctura nervi quò abeat. IV. 234
- Spirituum interceptio quid. II. 450
- Splen undè ita nominetur. IV. 75
- olim dictus fiscus corporis. III. 255
- Splenes quid Hippocrati. — I. 85
- Splenicis morbi quando regnent. I. 86
- an sint purgandi, & quomodo. IV. 104
- Splenicis quid conferant diuretica. IV. 125
- Splenicum quid sit in fœdorum curatione colorum. IV. 102
- Spondylorum cervicis affectio ad manus pertinet. II. 454
- caries à lue venerea. I. 61
- Sporadici morbi quando. I. 247
- Spuma undè fugax, permanens, flutuosa, efflorescens. I. 227 & seq.
- Spumæ causa, differentia, signa, comparatio, materia. I. 228 & 230
- origo undè. II. 221
- Sputa initio morbi quid indicent, siccera, rotunda. I. 215. 216. & 220
- saluginosa quid faciant. II. 459
- Sputatio multa quid significet. II. 65. & 128
- Sputi hominis sani & ægri collatio. I. 215. & 216
- Sputo sanguinis an convenient adstringentia. I. 33
- cruento obnoxius erat Saturninus, apud Plinium, & tamen nonagesimum ætatis annum attigit. III. 481
- Sputum ex Hippocrate effeminatur ob nimium jusculorum & rerum liquidarum usum. III. 480
- cruentum tabis prodromus. III. 481
- cruentum terrificus est affectus. ————— *ibid.*
- sanguinis est de apicibus artis. III. 356
- sanguinis non est semper formidandum. I. 28
- sanguinis curatur. II. 50
- Squa-

- Squalido* tempore qui humores domi-
nentur. I. 111
- Squalidorum* corporum incommoda à
detractione sanguinis. I. 53
- Squalor* quomodo ichorem parit. IV.
220
- Squaloris* effectus. IV. 220. & 221
- Sterilitas* Medicos tenet anxios, &
ambiguos, è quâ parte pro-
cedat, an viri, an mulieris.
III. 274
- Sterilitatis* causa est intemperies uteri.
ibid.
- Sternutamenti* cum epilepsia analogia.
IV. 165
- _____ causa. II. 261
- Sternutamentum* an faciat quivis hu-
mor. IV. 226
- _____ quid sit, quam causam ha-
beat, cujus sit utilitatis. I.
296. & seqq.
- _____ quomodo fiat. IV. 165
- Strangulatio* repentina cur. I. 259. &
260
- Strangulatus* an sit in motu uteri. IV.
152
- _____ & epilepsia an ab eadem cau-
sa esse possint. IV. 179
- Strangulatus* uteri definitio. IV. 160.
& 161
- _____ causæ. *ibid.*
- _____ hysterici essentia in quo con-
sistat. IV. 166
- Stranguria* quomodo fiat & quando.
IV. 245
- _____ cur volvulum affert. II. 93
- _____ quibusnam magis familiaris.
IV. 245
- Struma* qua potissimum ætate in fe-
nibus fiat. IV. 243
- _____ ut plurimum fiunt à pituita
falsa per putredinem acida.
III. 474
- Studioforum* & urbanorum plurimi
sunt infirmo ventriculo prop-
ter inquietas cogitationes &
affiduas vigilias. III. 285
- Styptica* noxia in colico dolore, licet
vomitus adfit. I. 39
- Successionis* morborum occasio quæ-
nam sit. IV. 305. & 306
- Succulentorum* articuli cur minùs mu-
cosi quam macilentorum. IV.
220
- Succus* faciens hypostasim, qualis sit.
IV. 299. & 300
- Sudatoria* laudata. I. 101
- Sudor* cruentus. I. 195
- _____ per σύνην. I. 296
- _____ in quartanariis ficcis quare.
II. 55
- _____ initio morborum quid. II.
125. & 126
- _____ multus ex fomno quid. *ibid.*
- _____ particularis an malus. *ibid.*
- _____ signum est naturæ validæ
atque imbecillæ. III. 27
- Sudores* quid indicent. IV. 149. &
150
- _____ inanes translationem ad ca-
put afferunt symptomaticam.
I. 44
- Sudoribus* manantibus an possit mitti
sanguis. I. 132
- Sudorificis* quibus in febribus locus.
I. 70
- Sudoris* materia undè sit. IV. 296
- _____ sanguinei exempla. III. 548
- _____ modus triplex. III. 197
- Sudorum* provocatio in doloribus à
diffusione feri. I. 117
- _____ suppressorum incommoda. I.
90
- _____ materia quænam sit. IV. 270.
& 271
- Suffus* in catarrhis non probantur.
II. 12
- Suffocationis* uteri & furoris uterini
differentia. IV. 150
- Suffusio*

- Suffusio* quibus partibus contingat ex Galeno. IV. 250
- Suppressio* sanguinis inveterata & recens an idem indicet ad phlebotomiam. II. 58
- menstrua cur multis naturam obruat incommodis. IV. 179
- Suppuratio* provocanda in magnis doloribus. I. 198
- Suppurationem an impediatur venæsectio. I. 152. 157. 163. 171. 186
- Sympathia* duplex ex Galeno. I. 346
- Sympathiæ ratio. I. 235
- in morbis modi & differentiæ. I. 61
- Symptoma*. I. 221. & 253
- Symptomata varia à capitis vulnere. I. 332
- constantia à materia constanti. I. 347
- terrificæ initio morborum. II. 140
- Symptomatiæ febres undè sint. IV. 94
- quomodo à continuis distinguantur. IV. 96
- quotuplices sint. *ibid.*
- an ad foedas virgines maxime pertineant. IV. 94
- Symptomatum causa. I. 294. & 295
- Syncopalis* humoralis febris Avicennæ quænam sit. IV. 129
- Synochi* imputes. I. 88
- Synonyma* seu eandem significationem habentia. I. 221. 308
- Syntonia* quid. I. 137. 139
- Syrupi* violati usus post purgantia. I. 44
- Syrupus magistralis quomodo concinari possit. IV. 140
- quomodo sumendus. IV. 141.
- T**abes & colliquatio in febre pestilenti & variolis unde. I. 37
- quas destillationes maxime consequatur. I. 186
- Tabes an morbus hereditarius, & contagiosus. II. 47. & 48
- dorsalis. II. 456
- Tabescens* curatio. II. 13. 49
- fluoris alvi curatio. II. 52
- Tabidi* & hectici cur non singultiunt. II. 428
- quid patiuntur. I. 218
- Tabidis cur dentes livescunt. I. 20
- Tabidorum oculus pulverulentus. II. 456
- Tabis causa. II. 456
- duæ differentiæ. I. 174
- Tabum*. I. 295. & 296
- Temeritas* undè oriatur. IV. 44
- Temperamenta* undè dignoscenda. IV. 49
- quas ob res varientur. IV. 38
- Temperamentorum ratio. IV. 55
- Temperamentum muliebri absolute frigidum putantes refutantur. IV. 56
- Temperamentum calidum humidum an optabilius calido sicco. I. 159
- humorum. I. 222
- in quo consistit. I. 363
- Temperies* si una, cur tot actiones. II. 183
- calida sicca. I. 274
- Tempestivum* vis mira. I. 195
- vim qui maxime sentiunt. I. 141
- Tempestiva* si tempestive non fiunt, morbi fiunt inconstantes & difficilis judicii. III. 462
- Temporis* differentiæ. I. 306
- Temporum observatio quanti momenti in re medica. I. 3
- Tenasmii* variæ divisiones. III. 158
- Tenasmus quando fiat. IV. 245
- Tensio*, *taasis* duplex. I. 333. 336. 337
- dolorem facit. I. 333
- Tenuis* quoddam in causis, magnarumque virium. I. 183. & 184
- Tere-*

- Terebinthinæ* vires eximie adversus sterilitatem. III. 376
- Terminthorum* causa. I. 73
- eruptio. II. 275. 276. & 389
- Terreum* undè & qua ratione appareat in generatione. IV. 37
- Tertiana* in febre omiffa, venæfectio causa mortis fuit. I. 194
- Tertianæ* febres. I. 285
- Tertianis* febribus an competat venæfectio ante tertium paroxysmum. I. 90
- Tertianis* in febribus quæ fiunt vomitiones, sunt expertes malignitatis. I. 7
- Testacea* animalia an sexu distincta. IV. 32
- Testes* in quibus duriores, in quibus laxiores. IV. 64
- virorum quomodo appellentur ab Hippocrate. IV. 72
- Testiculorum* consensus cum pulmone. I. 62. 81
- Tetani* etymologia. I. 335. & 336
- motus ratione quarèdus. I. 338
- Tetanus* veræ convulsionis species. I. 335
- quid fit. I. 338. & IV. 183
- quomodo fit. I. 338
- acutissimus morbus. *ibid.*
- quando fit. *ibid.*
- Therapia* foedi virginum coloris ubi tradatur. IV. 99
- Theriaca* an tutò exhibeatur in comatosis affectibus. I. 33
- Theriacali* sali cur dimidia satyri pars tollatur ab Aetiò. IV. 225
- Thessali* methodus qualis. IV. 222
- Thessalicorum* Medicorum factionis ortus & opiniones. IV. 35
- Thoracica* remedia. II. 47. & seqq.
- Thoracis* consensus cum testibus. I. 81
- in vulneribus omnia tuta sunt timenda. III. 511
- litus, cur pulmonicis conferunt. I. 156
- Tibiarum* ulcera consolidata quid accersant. I. 182
- dolores sedantur. II. 369
- Tig* morbi causæ & remedium. I. 156
- Tonitru* vis in mutandis aere & morbis. I. 196
- Tonus* quid ex Aretæo. I. 338
- Tophi* ubi & quando concrefcant. IV. 247. & 249
- Tophus* quid & quandonam fiat. IV. 238. & 239
- Tormentis* annumerantur multi morbi qui vulgo tamen negliguntur. III. 250
- Torpor* undè. IV. 73
- Tremor* cordis. II. 426. 427
- quid fit, & ejus natura. III. 163
- Tritæophyees* febres duorum sunt generum. III. 224
- Tritæophyees* febris quid differat ab hemitritæo. I. 36
- Tuberculum* & epiphysis, apophysis, protuberantia. I. 237. & 238
- Tumor* lienis quam periculosus. IV. 77
- Tumores* frigidi. I. 275
- Tumori* cancrofo an debeatur pyroreticum, an supra an infra partem admoendum. III. 366
- Turpethi* vis quamam fit. IV. 141
- Tusses* laboriosæ. IV. 29. 108
- Tussendi* cupiditas, & difficultas. I. 242
- Tussim* quamdam à splene fieri obfervarunt antiqui. III. 479
- Tussis* causæ multæ trecententur. I. 233. & III. 479
- signa. I. 232. & 233
- remedia multa. II. 48
- quinta dictæ causæ. I. 173
- Tussis* undè. I. 294
- Tussis sicca* horrenda symptomata. I. 174. & seqq.
- initio paroxysmorum. II. 60
- splenicis propria, & malè à catarrho esse putatur. II. 23

- Tuffis* ut fiat. II. 47
 — quo magis est vulgaris, eò ferè negligitur. III. 482
 — mala ut signū & causa. III. 482
 — caput replet: & pulmonem calefacit. *ibid.*
 — superveniens hydropi malum, ut morbus sapius morbo. I. 231. & *seqq.*
Tutus est cum causa agrotare, quam sine causa allevari. III. 538
Tympanites, & ejus differentia. I. 219.
 — undè fiat. II. 428
Tyrannus arthritis & tyrannis arthritica appellatur. IV. 231
- V***acuatio* an phthificis conveniat. II. 458
Vacuationum suppressio solemnis mira affectionum fetura cur esse soleat. IV. 99
Valeudinarii vivunt qui inquietè vivunt. III. 362. & 363
Vapor ad convulsionem facit. I. 366
Vaporis blandi, tetri, differentia, effectus, causæ. I. 298. 301
 — maligni à putri femine elati effectus. IV. 162
Vaporum tetrorum in multis affectibus variæ noxarum ideae. I. 161. 164. 165. 166
Varices in venis undè fiant. III. 201.
 — in venis capitis. III. 546
 — quibus accidant. III. 204
Varicosarum venarum apertio-tuta. I. 177. & 194
Variola & morbilli valde frequentes anno 1586. III. 483
Variolarum eruptionem non impedit catharsis. I. 27
 — nec phlebotomia ante & post. I. 36. & 37
 — terrifica symptomata. I. 192
Variolarum in suspitione cardiaca. I. 188
- Vassai* errores. I. 218. 222. 262
Vehiculum humorum & nutritionis *ὄχημα*. I. 313
Vena quomodo in foedis coloribus secanda. IV. 69
 — utrum in epialis febribus aperienda. IV. 142
Venæ an plus attrahant quàm carnes. IV. 233
 — cur molliores sint. IV. 214
 — quando turgent. I. 268
Venæ arteriosæ examen. II. 164
Venasectio an foedis virginum coloribus conferat. IV. 86
 — an purgationi præmittenda. *ibid.*
Venarum morbi quales sint juxta Hippocratem. IV. 213
 — capillarium qualitates quam sint. IV. 225
 — ruptio quot modis fit, & quomodo. I. 209. 210. 245
 — capitis sectio cur parum tutata. I. 87
 — angustia consideratu digna. I. 100
Venenorum distinctio. I. 89
 — alia cor, alia partes alias impetunt, & cur. *ibid.*
Venenum ut in nobis generetur. II. 41
Veneræ olim cur dicebantur *ἀνθηρα*. III. 409
 — virulentia quid. III. 174
Veneræ luis curandæ methodus. III. 171
Venerem stimulat cicerum usus. III. 359. & 360
 — damnavit Democritus. III. 173. & 174
 — quantum medicamenta excitent, aut sopiant. III. 358
 — insidias necere quis dicat, & undè. IV. 70
Veneri excitandæ impensè calida nocent. III. 343. & 344
 — officiant & nocent fluores albi. III. 369
 — Veneri

- Veneri totum incumbit vulgus. III. 374. 407
- Veneris impotentiae causae multae recensentur. III. 343
- immoderate noxae multae, & magna incommoda. III. 287
- raritas utilissima. III. 360
- usum immerito damnavit Democritus. III. 407
- ab Homero descriptio. IV. 145
- ἀποδότης nomen undè. IV. 176
- Venosi generis caliditas ad arenulas in vasis ipsis gignendas quantum faciat. IV. 244
- Venosi qui. I. 89. & IV. 257
- Vener. ambustus, venter ardens, & ficcus. II. 128
- Ventre calido sunt πυρσθουμοι, & quare. I. 243
- Ventres hyeme calidissimi. I. 254
- plures in corpore. I. 246. 255
- calidi carnes habent frigidas. I. 90
- cerebri facillimè flatibus replentur. I. 297
- Ventriculi delicati aut exquisiti sensus symptomata. I. 29
- dolor initio febrili undè. I. 71
- ore affecto fit vomitus. I. 224
- laxitas undè. I. 339
- supinitas & subversio. I. 340
- confirmandi ratio. II. 397
- morbi explicantur. II. 63. 128
- oppressio ab hepate an singultus causa. II. 264
- sideratio undè. II. 171
- ratio cur maximè habenda in foedis virginum coloribus. IV. 109
- Ventriculo sunt imbecillo urbani homines & studiosi. III. 362
- 407. 431
- Ventriculo imbecillo quomodo medendum. IV. 128
- Ventriculo medentes an myrrham rectè assumant. IV. 112
- pilulae conferentes. II. 13
- quae purgantia obsint. I. 71
- Ventriculus an melancholiae hypochondriacae sedes. II. 128
- vacuum quale experiatur corpus. IV. 82
- Ventris densitas quibus cõpetat. IV. 59
- segnitie omnium confusio. III. 350
- tumores quinam periculosi. III. 353
- dolores ex situ non parent. II. 230. 231
- dolorum sedativum. II. 30
- elevatio alvo fluente mala. II. 187
- inflatio undè. I. 258
- Veratrum an in euratione calculi usurpandum. IV. 259
- Vermes in furorem adigunt militem. III. 545
- varias doloris species excitare possunt. I. 25. & III. 423
- terrificæ symptomata pariunt. I. 180
- alvum fluidam faciunt. II. 27
- Vermibus enecandis competit argentum vivum. III. 501
- sed non sine periculo exhibetur. ——— *ibid.*
- Vermis implacabilem dolorem ciens in capite. III. 527
- insolentia symptomata sæpè affert. ——— *ibid.*
- multae dissertationis argumentum. II. 73. 74
- Verrucarum cura. I. 35. 185
- Vertebrae & earum dislocatio. I. 260
- Vertigines unde fiunt. III. 27
- Vertiginis causae, genera, ortus, differentiae, symptomata, definitio. I. 221. 224. 291. & seq.
- signum. I. 315

- Vertiginis tenebricosæ origo. III. 417
 Vertigini an competat balneum. *ibid.*
 ——— ortum præbet austrina con-
 stitutio. I. 311
 ——— & in objectum oculorum
 contentio. I. 307
 Vertiginosi quinam. I. 316
 ——— inter se differunt. I. 305
 Vertiginosi homines undè fiant. III.
 ——— 289. & 290
 ——— quâ diatâ indigeant. III. 363
 ——— undenam fiant qui utuntur
 trochiscis de vipera. III. 392
 Vertiginum demonstratio. I. 307
 Vertigo quid & undè, an morbus
 an symptoma. I. 224. 291.
 ——— & *seqq.*
 ——— in febribus. II. 467
 ——— epilepsiæ paronymus. III.
 ——— 509
 ——— est affectus senibus familiaris.
 ——— III. 362
 Vertumno iniquo nati homines qui.
 ——— I. 306
 Vespertilionum vitâ agere quid. III. 117
 Vesica quomodo laborat in calculo:
 ——— IV. 236
 Vesicæ quomodo communicetur par-
 tium vicinarum ardor. IV. 244
 ——— lapis an pueris magis familia-
 ris quam epilepsia. IV. 236
 ——— lapide laborantes quomodo
 curandi. *ibid.*
 ——— & totius corporis caliditas an
 ad calculum faciat. IV. 240
 ——— frigiditas quomodo coagmen-
 tationem faciat. IV. 248
 Vesicam augeri cur natura voluerit.
 ——— IV. 64
 Veternosi pro hydropicis sumuntur
 apud Terentium. III. 496
 Veternosus dicitur vetere morbo de-
 tentus, & affectus, cujus
 generis est hydrops. *ibid.*
 Veterum error de bono habitu. II. 307
 Vicina primum & maximè afficiun-
 tur. I. 332. 342. 353
 Victus ratio in morbis autumnalibus
 qualis servanda. I. 133
 ——— qua ratione corpus minimè
 pinguescat. I. 68
 ——— rationis in morbis acutis exa-
 men. II. 153
 Vigilia pertinax cibos crudos & in-
 coctos facit. III. 463
 Vigiliæ cur fiant & in quibus. II. 313
 ——— immodicæ quid faciant. *ibid.*
 Vigonii de spasmo opinio. I. 343
 Vini dulcis dotes. II. 441
 ——— dotes eximie etiam in medi-
 camentis. III. 174
 ——— usus quantum faciat ad cal-
 culum. IV. 258
 Vino deditæ mulieres gravibus mor-
 bis obnoxia. I. 162
 Vinum hippocraticum an instante par-
 tu gravidæ propinandum. I. 34
 ——— an hydropi conferat. I. 93
 ——— album oligophorum quibus
 in febribus conveniat. I. 70
 ——— celeriter & confertim nutrit.
 ——— I. 210
 ——— dulce pulmonî confert, non
 hepatis. II. 411
 ——— in febre an dandum. II. 57
 ——— jejuno non bibendum, III.
 ——— 290. 449 & 455
 ——— multa affert ad vitam incom-
 moda. III. 449
 ——— jejuno ventriculo assumtum
 multum nocet. *ibid.*
 ——— nervosis affectibus an conve-
 niat. *ibid.* & 450
 ——— facile nervos replet ob cali-
 dam temperiem. *ibid.*
 ——— magis fundit & liquat quàm
 possit digerere. *ibid.*
 ——— quomodo conferat in dolore
 capitis. III. 455
 ——— album rubro salubrius est.
 ——— III. 489
 ——— vitam facit jucundiorē sed
 breviorē.

- breuiorem. III. 182
 Vinum fluxionum proventus ingens. III. 450
 ——— quid iuxta Empedoclem, Aristotelem & Plutarchum. IV. 89
 ——— an totum in nostram substantiam cedat. IV. 268
 Vinum potantium naturæ & moribus se accommodare quis tradiderit. IV. 117
Viperina carnis annotatio. I. 315
Virgili locus de morte, & cur eam vocet pallidam. IV. 85
 ——— locus alius de decolore pro obscuro. *ibid.*
 ——— locus *Auri sacra fames* explicatur. IV. 145
Virgines defœdatas quænam febres adorianatur. IV. 74
 Virgines defœdatæ cur furas & articulos doleant. IV. 212
 ——— non omnes fœdis coloribus obnoxia. IV. 79
 ——— decolores palpitant. II. 428
 ——— quarum pallet & fœdata est facies, penè omnes cachecticæ. III. 468
 ——— urbanae solæ fœdis coloribus obnoxia, rusticae non. IV. 79
 ——— fœdatæ an sint multis remediis agitandæ. IV. 126. & 127
 Virginis fœdi colores per vomitum curati. III. 540
 Virginum fœdi coloris therapia. IV. 99
 ——— infani amoris signa. IV. 145
 Virgo præ pudore delit esse menstrua. I. 197
Viri cur à calculo immunes. IV. 241. & 242
 ——— cur calculo laborent in rene potius, pueri in vesica. IV. 256. & seqq.
 Viriles morbi quantum differant à muliebribus in curatione. IV. 43. & 44
 Virorum & puerorum differentia in calculorum morbo. IV. 257. & 258
Virulenta materiæ suppressio mortifera. I. 196
Virus in punctura nervi quo abeat. IV. 233
Vis consilii, & facultatis naturæ & morbi. I. 240
Viscerum inflammatorum crisis. I. 55
 ——— integritas aut vitium ut in facie sese prodant. I. 56
Viscosa materia spumam generat. I. 228
Visio depravatur in vertigine. I. 292
Visus & motus. I. 293
 Visus imbecilli cura. II. 401
 ——— hebetudo venæsectione quomodo requiratur. III. 298
Vita hominum circularis undè dicta. I. 306
 Vitæ brevis, & celeris, brevis & celeris fati homines, *βραχύβιοι, ὀλιγοχρόνιοι*, perparum inter se discrepant. I. 209. 210. 211
Vitilignes quo maximè tempore in corpore repullulent. IV. 215
 Vitiligo in quas partes dividitur. IV. 71
 ——— an solius cutis morbus. I. 48. 49
 ——— est morbus totius substantiæ. I. 54
Vivere nostrum quid sit. IV. 258
Ulcera oris quorum origo est à liene terrificata esse scripsit Hippocrates. III. 397
 ——— hydrargyro curata. III. 141. 146
 ——— eorum qui aliquando lue venerea laborarunt, difficulter sanabilia. I. 161. 172
 Ulceris excrementum quale & quotuplex. I. 245
 Ulcerum tibiarum consolidatio periculosa. I. 97
Umbilici inflammatio quos potissimum adoriatur. IV. 235
 F f f 3 Um

- Umbilici tormina & dolores in tympanitem vertuntur. I. 219. 259
 Umbilicus terminus est empyematis. I. 254
Unguentum ad lienem. II. 73. 318
 — ad renum & spinæ ardorem. II. 318
Unio rerum naturalium qua ratione fiat. IV. 34
Universalia sunt gradus à quibus descendendum est ad inferiora. IV. 35
Vocem vitiosam habent elephantici. III. 296
 Vocis vitiatæ, clangosæ & raucæ causa. I. 251. 252
 — & genituræ consensus. I. 81
 — vitiorum causæ. I. 94. & 95
 — difficultas unde. I. 147
 — vitiatio in morbis magni est momenti. III. 291
 — differentiæ multæ. III. 296
Volatilium usus in curatione calculi. IV. 260. & 261
Voluptatis dolorisque vices cur in mare & femina semper alternentur. IV. 40. & seqq.
Volusino præfecto per os fluxit sanguis singulis annis, & attingit annum 90. III. 384
Volvulosis à prolapsu intestini inutilia purgantia. *ibid.*
 — dandū rhabarbarum. III. 337
Volvulo an vomitus noxius. II. 76
 Volvulo affectis clysteres dat Hippocrates novo modo. II. 79
 — liberatis mali morbi accidunt Mesuæo. II. 78
 Volvulus multiplex. II. 18. 79
 — quotuplex, causæ, effectus. I. 224
Vomere impropriū dictum. II. 192. 193
Vomicæ latentis in pulmone conjectura. III. 184
Vomitio confert initio paroxysmorum. I. 86
 Vomitus sanguinis vicaria sæpè est menstruæ eruptioni. I. 190
 — biliosa cerebro præciso. I. 242. 243. 367
 Vomitionem sistere interdum perniciosissimum. I. 21. & 169
 Vomitionis diuturnæ causa. II. 70
Vomitorium quando præferendum cardiaco in defectionibus animi. I. 11
Vomiturientium curatio. I. 98
Vomitus à casu, an cranii fracturam semper indicet. I. 158
 — quando bonus, quando malus. I. 214. 216. 224
 — an cruentus hydropicis. II. 136
 — an conferat aliquid virginibus foedos colores patientibus. IV. 110
 — quomodo alvi profluvium compefcet. IV. 211
 Vomitus materia quomodo præparanda. IV. 110
 — commoda. II. 118
 — & singultus differentiæ. II. 262
Υπνισμός quid. I. 339. & 340
Urina an fiat illud totum quod bibimus. IV. 268
 — quid sit ex opinione Lyci. *ib.*
 — an mutetur & coquatur in renibus & vesica. IV. 269
 — an omnis sit serum sanguinis. IV. 270
 — quomodo movenda in calculo. IV. 261
 — tortuosa fluens calculum in vesica indicat. III. 400
 — ipsa in sectis à calculo detegendi vim habet. III. 402
 — biliosa an phlebotomiam suadeat. I. 98. 150
 — acris etiam aliquo commodo non caret. I. 185
 Urinæ profusio lienosis confert. I. 5
 — suppressæ causæ. I. 123
 Urinæ

- Urinæ suppressio initio morborum undè. II. 197
 — suppressio an sit obstructo uno rene. II. 199
 — suppressio in febribus ardentibus undè. III. 239. 240
 — collectio. I. 271
 — suppressio in febribus ardentibus sæpè est *uræ & uris*. III. 372
 — suppressio cerebrum afficit, & labem affert indelebilem. III. 540
 — stillicidium undè contingat. IV. 211
 Urinæ distantes quænam sint apud Hippocratem. IV. 297
 — quando magis tenues appareant. IV. 276
 — splendentes à quibus & quando mejuntur, & quid designent. IV. 244
 — aquosæ quid significant. IV. 272
 — aqueæ in bilioso corpore quid. II. 123
 — cum sunt tenues, non purgandum. II. 365. 465
 — crassæ & tenues quid agendum suadent. II. 465. & 466
 — malæ aliquando ad bonum apparent. II. 349
 — nephriticorum insidæ. II. 33
 — nigræ non semper malæ. II. 15
 — tenues suspectæ. II. 122
 — pingues, purulentæ, grumosæ. I. 209. 210. 225. 243
 — confusæ differunt à perturbatis. I. 163
 — an phlebotomiam postulent. *ibid.*
 Urinarum oleosarum consideratio. II. 277
 — hypostaseos vera definitio ex Galeno. IV. 273
 — effusio mirabile naturæ opus. IV. 302
 Urinarum inspectio quam magnam afferat ad cognoscendos morbos oportunitatem. IV. 264
 Urinas crassas & grumosas in morbis extenuari quid sit. IV. 239
 Urinis coctus an mors sequitur. II. 175
Urticæ feminis qualitates. IV. 172
Ustio quomodo & quando faciendâ & in quibus corporis partibus. I. 254
Uteri & simplicitis consensus. I. 80. 96
 — vis & motus mirabiles. I. 190
 — carcinoma curatur. II. 396
 — fluor. II. 254. 317
 — pulsatio. II. 413
 — gestationem facilem reddendi methodus. III. 250
 — cultus in recens nuptis medetur symptomatis hysterici & hypochondriaci. III. 410
 — magna est habenda ratio in omnibus morbis mulierum. III. 511
 — consensus cum cerebro maximus quibus potissimum de causis fiat. IV. 64
 — consensus quotuplex. IV. 66
 — consensus cum cæteris partibus. IV. 153
 — clausio femine concepto quid denotet. IV. 179
 — descriptio. IV. 185
 — descensio an sit actio vel passio. IV. 187
 — prolapsus & descensus causæ. *ibid.* & 181
 — furori quomodo sit medendum. IV. 151. 155. & *seqq.*
 — laxatio & prolapsio undè nascatur. IV. 187
 — motus an rectè à Fernelio cum quadam conversione uteri ad coxas confusus. IV. 151
 — motus qualis sit. *ibid.*
 — perfrigeratio an per se aut per

- per accidens fiat. IV. 164
- Uteri perversio quomodo potest dolores coxarios inferre. IV. 184
- prolapsus quam excitare possint. IV. 185. & 190
- refrigeratio an à materia in utero conclusa aut à vapore. IV. 166
- strangulatus definitio. IV. 161. & 162
- suffocationis & furoris uterini differentia. IV. 151. & 152
- contorsiones ubi & à quo descriptæ. IV. 183
- descensus signa, prognostica, & curatio. IV. 188. & 189
- prolapsus quam molestus mulieribus. *ibid.*
- furor quomodo contingat. IV. 179
- furor per quid definitus. IV. 184
- furoris therapia. IV. 157
- Uterina affectionis nomen an hysterico morbo competere possit. IV. 167
- Uterini fluoris remedia. II. 318
- Utero inflammato quæ secanda vena. II. 392
- Uterorum complicatio, morbus Hippocrati notus. I. 114
- Uterus an ex alto trahit. II. 296
- an causa fluoris muliebris. *ibid.*
- est plenus attractæ humiditatis. III. 383
- est muliebrum morborum causa. III. 409. & 510
- an moveatur in virginibus dum menses supprimuntur. IV. 46
- an nervosus. IV. 64
- an sit causa foedorum virgini-
num colorum. IV. 67. & 68
- Uterus cur calculi non expers. IV. 236
- & ingenii imbecillitas quomodo morborum multorum causa. IV. 49. & seqq.
- à quo dicatur animal. IV. 42
- fons & radix hystericorum symptomatum. IV. 167
- gangræna adveniente quomodo abscindendus. IV. 191
- qualis ex Hippocrate. IV. 66
- quomodo appelletur à Platone. IV. 154
- quomodo doleat à solis mulieribus cognoscitur. IV. 168
- quomodo prelabatur. IV. 185 & 186
- quomodo fit causa morborum muliebrum. IV. 62
- quid sit. *ibid.*
- Vulgaris reperitur generatio, ex Plinio. III. 374. & 375
- Vulgus est proletarium, totum incumbit veneri apud ignobiles. *ibid.*
- Vulnere inflicto capiti ex qua parte vena secanda. I. 361
- Vulnus est lethale dupliciter. I. 333
- Vultus est animi index. I. 79
- Vulva repositio quomodo procuranda. IV. 189
- Z** *Azencæ* opiata quæ. IV. 157
- Z** *Zeno* Philosophus quomodo a morem insanum definit. IV. 143
- Zenonis apud Laertium opinio de heroibus. IV. 144
- Zybi potus an competat in elephantia. III. 495
- Zythum damnant Dioscorides, Galenus, Eboanus Hæsius. III. 496